INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

MEMÒRIES DE LA SECCIÓ HISTÒRICO-ARQUEOLÒGICA, CXI/1

CATALUNYA CAROLÍNGIA

OBRA FUNDADA PER

RAMON D'ABADAL I DE VINYALS

I DIRIGIDA PER

GASPAR FELIU I JOSEP M. SALRACH

VOLUM VIII

ELS COMTATS D'URGELL, CERDANYA I BERGA

A CURA DE

RAMON ORDEIG I MATA

PRIMERA PART

PRÒLEG. INTRODUCCIÓ
DIPLOMATARI (DOC. 1-544)

BARCELONA

2020

CATALUNYA CAROLÍNGIA

VIII

ELS COMTATS D'URGELL, CERDANYA I BERGA

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

MEMÒRIES DE LA SECCIÓ HISTÒRICO-ARQUEOLÒGICA, CXI/1

CATALUNYA CAROLÍNGIA

OBRA FUNDADA PER

RAMON D'ABADAL I DE VINYALS

I DIRIGIDA PER

GASPAR FELIU I JOSEP M. SALRACH

VOLUM VIII

ELS COMTATS D'URGELL, CERDANYA I BERGA

A CURA DE

RAMON ORDEIG I MATA

PRIMERA PART

PRÒLEG. INTRODUCCIÓ
DIPLOMATARI (DOC. 1-544)

BARCELONA

2020

Biblioteca de Catalunya. Dades CIP

Els **Comtats** d'Urgell, Cerdanya i Berga. — Primera edició. — (Catalunya carolíngia ; 8)
(Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica ; 111)
Bibliografia. — Conté: Primera part. Pròleg. Introducció. Diplomatari (doc. 1-544) -- Segona part. Diplomatari (doc. 545-908). Mapes. Índex
ISBN 9788499654027
I. Ordeig i Mata, Ramon, 1950- editor literari II. Col·lecció: Catalunya carolíngia ; 8
III. Col·lecció: Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica ; 111
1. Urgell (Catalunya : Comtat) — Història — Fonts 2. Cerdanya (Catalunya : Comtat) — Història — Fonts
3. Berga (Catalunya : Comtat) — Història — Fonts 4. Catalunya — Història — 711-878, Domini carolingi — Fonts
5. Catalunya — Història — 878-1162, Comtes — Fonts
94(460.23)"0778/1000"(093)

© 2020, Institut d'Estudis Catalans
Carrer del Carme, 47. 08001 Barcelona

Primera edició: novembre de 2020

Text revisat lingüísticament per la Unitat de Correcció del Servei Editorial de l'IEC

Compost per Fotoletra, SA
Imprès a Open Print, SL

ISBN obra completa: 978-84-9965-402-7
ISBN primera part: 978-84-9965-568-0
Dipòsit Legal: B 21100-2020

Són rigorosament prohibides, sense l'autorització escrita dels titulars del *copyright*, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment i suport, incloent-hi la reprografia i el tractament informàtic, la distribució d'exemplars mitjançant lloguer o préstec comercial, la inclusió total o parcial en bases de dades i la consulta a través de xarxa telemàtica o d'Internet. Les infraccions d'aquests drets estan sotmeses a les sancions establertes per les lleis.

PRÒLEG

per Gaspar Feliu i Josep Maria Salrach

Aquest volum VIII que prologuem és obra de Ramon Ordeig, el qual ja va tenir cura del volum IV (*Els comtats d'Osona i Manresa*)* i ha intervingut també en diferents graus en els volums posteriors. Amb molta cura i professionalitat com sempre, en el volum present, s'ha ocupat de la recerca documental i la fixació del text dels documents, amb l'anàlisi paleogràfica i diplomàtica corresponent, i de l'establiment de la datació i la tradició documental, a més de redactar l'estudi general que encapçala el volum.

Amb aquest volum VIII, en el qual s'editen els documents dels comtats d'Urgell, Cerdanya i Berga, s'acaba el projecte *Catalunya carolíngia* tal com el va concebre Ramon d'Abadal ara fa quasi cent anys. Recordem que Abadal es proposava editar tots els documents catalans o referents a Catalunya fins a l'any 1000, és a dir, la documentació del període de dominació carolíngia i de marxa cap a la sobirania, que Abadal identificava com el temps del naixement de Catalunya. La publicació havia de tenir, i ha tingut, dues parts desiguals en grandària, però igualment importants: per una banda, l'edició dels diplomes carolingis (volum II) i, per una altra, la de la resta de la documentació, separada per comtats o grups de comtats (volums III-VIII). Per als signants d'aquest pròleg és una sort i una gran satisfacció tenir l'honor de dur a bona fi aquest llarg projecte, tot i que la nostra participació en l'obra ha estat més aviat de darrera hora: cap al final de l'any 2009, els aleshores directors, Josep Maria Font i Rius i Anscari M. Mundó, responsables de la publicació de la major part dels volums de l'obra, van demanar per motius d'edat i de salut ser rellevats del càrrec, motiu pel qual la Secció Històrico-Arqueològica ens va encomanar la direcció del que quedava de l'obra, que en principi es clou amb aquest volum. Tot i això, tant Font i Rius com Mundó van continuar assistint a les reunions mentre van poder i ens van ajudar amb els seus coneixements i escalf.

A causa dels anys transcorreguts des de la concepció del projecte fins avui i per altres raons que tot seguit exposarem, hem cregut necessari afegir a la col·lecció un volum IX, en el qual ja s'està treballant i que esperem publicar molt aviat: de ben segur que amb ell la col·lecció resultarà més ben acabada. En aquest volum IX, a més d'editar els documents que han aparegut amb posterioritat a la publicació del comtat corresponent, hi haurà una llista amb un regest concís de tots els documents de l'obra ordenats cronològicament en lloc de separats per comtats, llista que esperem que sigui còmoda i útil per a lectors i investigadors. Hi haurà també una relació de les errades que creiem haver detectat i de les ampliacions, correccions o aclariments que resulti convenient introduir-hi. I s'hi publicarà també la documentació epigràfica de l'època. Els progressos assolits per la recerca al llarg d'aquests cent anys ho aconsellen.

*Aprofitem per esmenar un error: en el pròleg del volum corresponent a Barcelona es diu que Ramon Ordeig va començar a treballar en el volum IV (comtats d'Osona i Manresa) l'any 1995, i no el 1990, que és quan de fet ho va fer; el 1995 correspon a l'inici de la seva col·laboració en el volum VI (comtats del Rosselló, Conflent, Vallespir i Fenollet).

Com indica el títol, aquest volum reuneix la documentació relativa als comtats d'Urgell, Cerdanya i Berga. Essencialment, el comtat d'Urgell estava format per les terres de les valls d'Andorra, l'Alt Urgell i el Solsonès; el comtat de Cerdanya coincidia més o menys amb l'Alta i Baixa Cerdanya, i el de Berga amb l'actual comarca del Berguedà. La unió dels tres comtats en un sol volum té també una raó pràctica: la documentació dels comtats de Cerdanya i Berga és molt escassa, per diverses raons. D'una banda, el comtat de Cerdanya no tingué mai un bisbat, ni tan sols un monestir (excepte Sant Sebastià del Sull i Sant Llorenç prop Bagà) en el seu territori original, que arribava pel sud fins a la Pobla de Lillet, Saldes i Gósol; i, de l'altra, la documentació local, sempre escassa, es va perdre amb la revolució a la meitat del comtat que amb el temps quedaria sota sobirania francesa. A migdia dels Pirineus, en el comtat de Berga, sí que hi hagué alguns monestirs amb un cert gruix documental, en especial Sant Llorenç prop Bagà i Serrateix, però la major part de la documentació dels comtats de Cerdanya i Berga procedeix dels arxius eclesiàstics de la Seu d'Urgell i de l'Arxiu Reial de Barcelona, on es troben sobretot documents d'aquells comtes que ho eren a la vegada de Barcelona i Urgell i també els pocs documents conservats de l'arxiu comtal de Cerdanya. En canvi, els documents del comtat d'Urgell són molt nombrosos gràcies sobretot als arxius eclesiàstics, tant de la catedral i del bisbat com de diversos monestirs.

El present volum conté, fins a l'any 1000, 907 documents autèntics, dels quals 422 pergamins, la majoria originals; 252 còpies i extrets procedents dels reculls manuscrits de Jaume Pasqual i Roc d'Olzinelles, d'edicions antigues i de fonts diverses, i 233 regests de documents editats en altres volums de la col·lecció però que contenen informació relativa als comtats d'Urgell, Cerdanya i Berga.

Els arxius de la Seu d'Urgell, el Capitular i el Diocesà, on es conserven a més els arxius monàstics agregats, són els que han aportat el major nombre de documents (298 documents, dels quals 200 originals), seguits de l'Arxiu Reial de Barcelona (54 documents), els eclesiàstics de Solsona (34 documents, dels quals 27 originals), la Biblioteca de Catalunya (23 documents) i l'Arxiu Ducal de Cardona, a Madrid (13 documents).

En aquest volum, procedents de l'antic arxiu del monestir de Sant Climent de Codinet, integrat, com dèiem, als arxius eclesiàstics de la Seu d'Urgell, es troben els dos documents originals més antics conservats als comtats catalans. En el primer, datat el 15 d'octubre del 815 (doc. 12), el clergue Buny ven al prevere Sentefred la seva part d'un alou heretat del seu pare, situat en el territori d'Urgell, a la rodalia del castell de Tost, a la vil·la de Codinet. En el segon, datat el 23 de febrer del 829 (doc. 14), els preveres Ilperic i Guilerà es lliuren com a monjos a l'abat Sentefred i la comunitat del monestir de Codinet. I encara, entre els més antics, hi podem afegir un tercer document original, del 26 d'agost del mateix any (doc. 15), procedent de l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell, en el qual Eubímia dona al seu nebot Guisad una peça de terra del territori d'Urgell al lloc de «Salas» (al Baridà) i una vinya que li provenia d'uns *servi* seus: «qui fuit de serbos meos Felice et Moderata».

Com en els altres volums de la col·lecció, la major part dels documents són escriptures de venda i donació de béns, terres sobretot, a les quals segueixen en importància permutes, testaments, adveracions, execucions testamentàries, dotalies d'esglésies, escriptures judicials i actes o notícies de sínodes i concilis. Més excepcional en aquest volum i en tota la col·lecció és la presència de cartes de poblament i de franquesa, establiments, interdictes, decrets d'excomunió, juraments, capbreus i cartes. El conjunt documental aporta molta informació, molt rica i de diferent naturalesa. Ens informa, per exemple, sobre la figura de Fèlix d'Urgell i la restauració eclesiàstica, els bisbes successius, els inicis dels comtats d'Urgell, Cerdanya i Berga i els seus primers comtes, així com d'altres nota-

bles (abats, vescomtes, grans propietaris), castells i esglésies, l'organització del territori, el creixement agrari i l'expansió territorial, els camins, el comerç i la moneda.

S'acostuma a dir que el comte més antic conegut d'Urgell i Cerdanya va ser l'aragonès Asnar Galí, del qual les Genealogies de Roda diuen que va ser expulsat del comtat que regia al Pirineu aragonès pel seu gendre Garcia el Dolent i que va cercar refugi a la Cerdanya i l'Alt Urgell, on l'emperador li lliurà terres *ad populationem*. La discussió radica en si aquesta donació va anar acompanyada del títol comtal sobre aquests territoris. Un judici de l'any 862 (doc. 45) referma que Asnar Galí cercà refugi a Urgell-Cerdanya i hi feu aprisions i deixa entreveure que fou comte d'aquests territoris.

Fos com fos, el primer comte segur d'Urgell i Cerdanya que apareix en la documentació d'aquest volum és Sunifred I, fill del comte Bel·ló de Carcassona i pare de Guifré I el Pelós, segons la genealogia establerta per Ramon d'Abadal. Sunifred I hi apareix en cinc documents dels anys 839-844, relatius a terres dels comtats d'Urgell i Cerdanya. Després de Sunifred I, no tenim menció de cap comte fins a Salomó, que presideix tres judicis els anys 862-868. Aquests documents de Sunifred I i Salomó són ben coneguts per la historiografia; no aporten, doncs, novetats sobre la cronologia del govern d'aquests comtes i les revoltes d'aquests anys, amb la suposada fi violenta de Sunifred I a mans o per ordre del comte Salomó, qüestions d'historicitat dubtosa que provenen de la llegenda de Guifré el Pelós que encapçala les *Gesta comitum Barcinonensium*.

Del comte Guifré I aquest volum recull tres documents dels anys 886-890, tres regests (doc. 85, 87 i 88) de documents seus publicats en altres volums de la col·lecció i la notícia de la carta de poblament i franquesa de Cardona, atorgada per aquest comte. El primer dels documents, de l'any 886, és la disputa judicial entre el comte Guifré I i el bisbe Esclua per les terres i l'església de Borredà (Berguedà), que havia aprisiat un llibert d'Ailona, tia del comte Guifré I, de qui l'aprisiador també era llibert. El segon dels documents, del 889, és la venda que tretze veïns del vilar d'Espinosa, a la vall de Brocà (Berguedà), fan del seu vilar al comte Guifré i a la seva esposa, la comtessa Guinedella. I el tercer document, del 890, és la donació que aquests mateixos comtes fan al monestir de Ripoll de la vil·la d'Esdús (Alt Urgell).

Després de Guifré I, la documentació recollida en aquest volum ens mostra al comtat de Cerdanya el seu fill Miró II i al comtat d'Urgell el seu altre fill Sunifred II d'Urgell. De Miró II coneixem vuit documents dels anys 904-927 i de Sunifred II, onze documents d'entre els anys 902 i 939.

Dels nets de Guifré I, els fills de Miró II de Cerdanya, que apareixen vora la seva mare, la comtessa Ava, en documents dels anys 941 i 942, estan especialment ben documentats Sunifred, Oliba i Miró. El primer (Sunifred II de Cerdanya) apareix en prop de quaranta documents dels anys 926-966. Miró, que va ser comte de Besalú i bisbe de Girona, apareix en aquest volum en tretze documents entre els anys 941 i 984. I el comte Oliba I, en catorze documents entre els anys 941 i 988.

Quant al comtat d'Urgell, mort el seu comte Sunifred II, el comtat va passar a la branca barcelonina del llinatge, potser directament al seu nebot, el comte Borrell, també net de Guifré I, el qual consta en una trentena de documents d'aquest volum, datats entre els anys 952 i 994.

La tercera generació, la dels besnets de Guifré I, està representada al comtat d'Urgell per Ermengol I, fill del comte Borrell, que apareix en una desena de documents dels anys 989-1000; i al comtat de Cerdanya, pels fills d'Oliba I, Guifré II de Cerdanya, només amb dos documents dels anys 987 i 994, i el seu germà Oliba II de Cerdanya, el futur abat i bisbe, amb cinc documents d'entre els anys 990 i 997. També hi ha documents referents a comtes de Pallars i al comte Bernat I de Besalú, l'altre fill conegut d'Oliba I.

En l'àmbit eclesiàstic, els primers vuit documents del volum, dels anys 789-799, concerneixen el cèlebre bisbe Fèlix d'Urgell i la coneguda i molt estudiada i discutida polèmica adopcionista. Es tracta de quatre cartes i quatre actes conciliars o notícies de concilis, concretament dues cartes d'Alcuí de York a Fèlix, una carta d'Elipand de Toledo a Fèlix i una carta de Fèlix als seus seguidors i col·laboradors, així com les actes o notícies dels concilis de Ratisbona del 792, Frankfurt del 794, Roma del 798 i Aquisgrà del 799, en els quals es va fer efectiva la condemna de l'adopcionisme i del mateix Fèlix. Alguns d'aquests documents han estat refets a partir de notícies de diversos autors antics, d'acord amb els estudis que Lluís Nicolau d'Olwer, Ramon d'Abadal i Manuel Riu van dur a terme anys enrere, i els treballs que modernament Josep Perarnau ha realitzat i ha coordinat sobre Fèlix d'Urgell i l'adopcionisme.

Aquests documents indiquen que les terres d'Urgell i Cerdanya van quedar sota domini de Carlemany a la segona meitat de la dècada dels anys vuitanta del segle VIII. Segons s'explica en una escriptura de donació feta l'any 840 pel comte Sunifred I (doc. 23), l'antiga església catedral de Santa Maria va ser destruïda pels infidels i restaurada en temps de Carlemany. La preocupació dels primers bisbes de la Seu (Fèlix, Possedoni i Sisebut) va ser la d'organitzar la diòcesi, definir-ne els límits i assegurar-se la potestat sobre el conjunt. Els suposats preceptes de Carlemany i Lluís el Piadós d'abans del 814 (doc. 9 i 11) i el de Lluís el Piadós del 835 (doc. 17) respondrien a aquest propòsit. En ells es reconeixerien com a integrants de la diòcesi d'Urgell les parròquies dels territoris o *pagi* d'Urgell, Cerdanya, Pallars, Àneu, Cardós, Tírbia, Gistau i Ribagorça. Preceptes posteriors i butlles papals ho ratificarien. La cristianització i la cura d'ànimes a la diòcesi es va fer des de les parròquies, però també des dels monestirs que es van anar creant. D'aquests centres religiosos, els primers documentats van ser els monestirs de Sant Climent de Codinet (doc. 11 i 133, del 815 i 829) i Sant Sadurní de Tavèrnoles (doc. 16 i 18, del 833 i 835).

Quant a la documentació dels bisbes urgellesos, després de Fèlix, hi ha cinc documents dels anys 833-840 del bisbe Sisebut, entre els quals la dotalia de les esglésies de Lillet; vuit dels anys 857-872 del bisbe Guisad I, entre els quals les dotalies de la Torre, Saldes, Gréixer i la Pedra; un de l'any 878 del bisbe Galderic, i tres dels anys 890-893 del bisbe Ingobert, que són les dotalies d'Ardòvol, Baltarga i Merlès. Als anys de l'episcopat d'Ingobert correspon la intromissió d'Esclua, un fet mal conegut i potser mal interpretat.

D'Esclua coneixem un conjunt de documents i notícies documentals autèntics, i dos documents falsos. Els falsos són l'acta del concili de Troyes del 887 (doc. XIII) per la qual el papa Esteve V i els prelats assistents acusen Esclua d'usurpar la seu metropolitana de Tarragona, en detriment de l'arquebisbe Teudard de Narbona, i l'amenacen amb l'excomunió si no en desisteix, i el decret del concili de la Seu d'Urgell del 893 (doc. XIV) pel qual Teudard i els bisbes assistents deposen Esclua i el bisbe Ermemir de Girona per no haver estat ordenats amb el consentiment d'aquest arquebisbe. El primer d'aquests documents és completament fals; l'altre, tot i ser fals, podria estar basat en un fet real, la renúncia o deposició (*purgatio*) d'Esclua. Exclosos aquests documents, sabem que Esclua era un home important, propietari del castell de Mogrony, que en data desconeguda el va vendre al comte Guifré I i a la comtessa Guinedella (doc. 751) i que el 886, essent bisbe, va pledejar amb aquest comte per les terres i l'església de Borredà (doc. 82). La dignitat de bisbe d'Urgell li és reconeguda també en un capbreu del 991 en què es diu que ell i altres bisbes van contribuir a l'organització eclesiàstica de la vall de Lord en temps de Guifré I. Si Esclua es va erigir com a bisbe en detriment del bisbe legítim Ingobert, ho va ser pocs anys: mentre Ingobert apareix documentat els anys 885 (malalt), 890, 891 i 893, Esclua només hi apareix el 886. La segona notícia que es té d'ell, reco-

llida per Villanueva d'un inventari d'escriptures redactat el segle XV, diu simplement que el 893 va ser objecte de purgació, segurament en relació amb el fals concili del mateix any. La tercera i darrera notícia ja és la donació de béns a Santa Maria d'Urgell que fa el seu germà i executor testamentari l'any 924, en la qual se'l torna a anomenar bisbe.

Les relacions entre Ingobert i Esclua van ser tan conflictives com indicaria el fals document XIV? Potser sí, però alguns detalls en els documents permeten altres hipòtesis, com, per exemple, que Ingobert, malalt i creient la mort propera, fes consagrar Esclua i que aquest actués com a bisbe fins a algun moment entre el 886 i el 890, any en què Ingobert, ja recuperat, torna a constar com a bisbe; la renúncia d'Esclua fou segurament voluntària i afectà el càrrec, però no el títol: el document pel qual coneixem el retorn d'Ingobert és precisament la dotalia de l'església de Sant Andreu de Baltarga, edificada per un *dominus Exclua*, que molt bé podia ser ell mateix o un parent seu, i, fet que considerem encara més probatori, en l'execució del seu testament se l'anomena *bisbe* i fa una deixa a la catedral d'Urgell, cosa difícil d'entendre si hagués estat un usurpador. Fos com fos, Esclua no recuperà el càrrec a la mort d'Ingobert. Es podria pensar també que la d'Esclua va ser una primera temptativa no reeixida de creació d'un bisbe de Cerdanya, com la que llavors (vers 888), amb més èxit, va protagonitzar a Pallars el clergue Adulf, amb el suport del comte Ramon I de Pallars i Ribagorça.

Nantigís, successor d'Ingobert, que va heretar aquesta situació, la va denunciar en el concili de Fontcoberta del 911 (doc. 168), en què els prelats van reconèixer el dret a la integritat de la diòcesi urgellesa, però van instar una solució transaccional que les parts enfrontades van acceptar: Adulf conservaria el bisbat de Pallars de per vida, però, a la seva mort, les terres i parròquies segregades tornarien a la diòcesi d'Urgell. Testimoni de la reconciliació és en aquest volum l'acta de donació del monestir de Sant Vicenç de Torrents, a Sant Sadurní de Tavèrnoles, que els dos bisbes i el comte Sunifred II de Cerdanya van presidir plegats l'any 914.

Nantigís és el bisbe més present en el volum: una vintena de documents entre els anys 897 i 914 el mostren duent a terme una gran obra d'organització del bisbat. Consagra i dota esglésies, sobretot al comtat o *pagus* de Berga (la Quar, Olvan, Biure, Mata, Espinalbet, Guardiolans, Sagàs, Frontanyà, Casserres, Puig-reig i Avià), i les posa sota l'autoritat episcopal.

Després de Nantigís, el bisbe Radulf és present en vida en quatre documents dels anys 919-940 i difunt en una escriptura de l'any 949; el bisbe Guisad II, en tretze documents dels anys 948-978, i el bisbe Sal·la, en quinze documents dels anys 981-997. Tots tres bisbes van haver de pledejar amb particulars per la possessió de delmes: judicis pels delmes de Borredà (919), Sant Fruitós de Llo (961) i *Lempedas* (997). Als anys d'episcopat de Guisad II corresponen les dotalies de les esglésies de Paradís (Turbians), Castellciutat, la Pedra, Solsona i Queralbs, i als de Sal·la, les de Sant Llorenç prop Bagà i Sant Cristòfol de Vallfogona. L'any 991 el bisbe Sal·la va haver de fer front amb l'interdicte i l'excomunió a una temptativa de segregació de les parròquies dels comtats de Cerdanya i Berga, temptativa a la qual no van ser aliens la comtessa Ermengarda de Cerdanya i Berga i els seus fills.

Testimoni de la interrelació entre el poder laic i l'eclesiàstic, l'any 996 el bisbe Sal·la, que era fill del vescomte Isarn de Conflent, pactà amb el comte Ermengol I d'Urgell, que, arribat el moment, ajudarà el seu nebot, el clergue Ermengol, fill del seu germà el vescomte Bernat de Conflent, a assolir la mitra d'Urgell, a canvi d'una determinada compensació econòmica.

La documentació d'aquests anys, la del segle IX, sobretot de finals d'aquest segle, i principis del segle X, aporta molta informació sobre el creixement de la població i de les terres conreades, i, en

general, de l'expansió territorial i de l'ampliació de l'àmbit de sobirania dels comtes per l'Alt Urgell, la Cerdanya i l'Alt Berguedà. Els dos primers aspectes els deduïm de les referències a aprisions, que, com se sap, era la paraula emprada per designar els drets sobre la terra pel fet d'haver-la eixermat, previ permís del monarca o del seu representant, el comte; el darrer resulta de les mencions de llocs cada vegada més cap al sud i encara més de les més antigues dotalies d'esglésies, que ens apropen, creiem, als orígens i organització de les comunitats i al seu arrelament o territorialització.

La referència més antiga a aprisions és la referent a la vil·la de Sedret, a la Tor de Querol, a l'Alta Cerdanya, aprisiada per *servi* del comte Asnar Galí cap a principis del segle IX, document que ja hem comentat. Llavors la població cristiana devia viure preferentment a les valls entorn de la Seu d'Urgell i de la Cerdanya, a l'ombra protectora de les serralades del Port del Comte i el Cadí-Moixeró. Del creixement de la població en aquestes terres durant el segle IX i principis del X en són testimoni les dotalies de Sant Climent de la Torre i Santa Eugènia de la Torre, a l'Alt Urgell, dels anys 857 i 912-913, i Sant Climent d'Ardòvol, Sant Andreu de Baltarga i Sant Jaume d'Escadarcs, a la Cerdanya, dels anys 890, 891 i 913.

Ben aviat, però, l'onada repobladora va sobrepassar el Port del Comte, el port de Jou i la serra del Cadí i va iniciar l'expansió pel Solsonès i el Berguedà. Per estimular-la, cap al 872-878, el comte Guifré I va donar carta de poblament als habitants de la vall de Lord, al nord del Solsonès. Al mateix temps, més a ponent de la vall, la població devia créixer o establir-se al terme actual d'Odèn, on l'any 900 es va consagrar i dotar l'església de Sant Julià de Canalda. El comtat d'Urgell s'expandia així cap al sud, un procés que culminà a finals del segle X amb la segona carta de poblament i franquesa de Cardona, que atorgà el comte Borrell II, i amb l'avanç dels urgellesos no només pels confins de Cardona, on Sant Joan de Bergús és documentat el 899, sinó també per la Noguera, on l'alou i les esglésies de Ponts haurien estat suposadament donades al monestir de Ripoll pel comte Guifré el Pelós, com consta en el precepte de Lotari de l'any 982 per al monestir de Ripoll.

Llavors ja havia començat l'expansió territorial per l'Alt Berguedà, en la qual participà activament el monestir de Sant Sadurní de Tavèrnoles, amb la fundació del monestir de Sant Salvador de la Vedella i l'obtenció per a aquest, l'any 835, d'un precepte de Lluís el Piadós. Un ric conjunt de dotalies (Lillet, Saldes i Gréixer, dels anys 833, 857 i 871), a més de l'aprisió feta més al sud, a Borredà, per Ailona, tia de Guifré el Pelós, cap al 856, segons es dedueix del judici del 886 ja comentat, ho confirmen. I aviat, entre els anys 893 i 907, el poblament i creixement s'estenen per la resta de la comarca: dotalies de les esglésies de Merlès, la Quar, Olvan, Biure, Mata, Espinalbet, Guardiolans, Sagàs, Frontanyà, Casserres, Puig-reig i Avià. S'originà així el comtat de Berga.

A l'acta de consagració de la catedral d'Urgell, un document datat falsament el 819, elaborat cap a l'any 1000 o més tard, es fa esment de 289 parròquies i monestirs, cosa que es pot considerar testimoni d'una xarxa molt densa de poblament en les terres de la diòcesi a finals del segle X.

La major part dels documents, dèiem abans, són vendes o donacions. En general, ens informen d'aspectes puntuals, però n'hi ha també que mereixen una atenció especial, com els que donen a conèixer els lligams familiars dels comtes i permeten refer les seves genealogies. Per exemple, el document ja citat del 862, relatiu a la disputa per la vil·la de Sedret, ens informa que el comte aragonès Asnar Galí va ser pare d'Ailona i avi de Guidiscle, nebot d'Ailona. Doncs bé, per un altre document, aquest del 907, sabem que Guidiscle va ser pare de Ridlinda, la qual va donar Sedret al monestir de la Grassa. I per altres documents publicats al volum VI d'aquesta col·lecció, també sabem que Ridlinda es va casar amb el comte Radulf, germà de Guifré I, i que ambdós van ser pares d'Oliba, que, mort Radulf, figura al costat de la seva mare en documents de la Grassa del 920.

Un altre document destacable és la dotalia del monestir de Serrateix, de l'any 975, feta pels comtes germans Oliba de Cerdanya i Miró de Besalú, que també era bisbe de Girona. Encara que s'han perdut l'original i les còpies medievals, amb interpolacions evidents, i el text només ens ha arribat a través de còpies tardanes dels segles XVII i XVIII, l'escriptura mostra algun tret característic de les idees polítiques del comte bisbe, com, per exemple, quan en l'escatocol expressa l'allunyament polític de la monarquia carolíngia amb aquestes paraules, que converteix en oració: «anno XXII regnante Leutario fracigeno rege, apud nos autem imperante Domino Iesu Christo cui est honor et potestas, una cum Patre hac Sancto Spiritu per inmortalia secula seculorum, amen».

I, si deixem la política per fixar-nos en la història social, aquest conjunt documental resulta també riquíssim. Amb dues mostres n'hi haurà prou. L'any 951 testa el bisbe Guisad d'Urgell, que deixa nombroses propietats, terres i bestiar sobretot, disperses per diferents llocs i comtats, i un nombre elevat de *servi* i *sarraceni*, dels quals els segons, i segurament també els primers, han de ser considerats esclaus. Molts beneficiaris reben també cavalls, egües i pollins, amb selles i frens, i un bon nombre d'armes: espases, escuts i ausbergs. En suma, Guisad, ensems que bisbe, era guerrer. Per un altre document de l'any 975, el jutge Miró ven al bisbe Guisad d'Urgell els seus *servi* Atila i Recosind, amb la seva prole i el seu alou, béns que el jutge havia heretat dels seus pares al comtat d'Urgell, a la vil·la de Noves. Aquest document, tot sigui dit, fa dels *servi* un bé arrel alienable com la terra i amb la terra, i empra el mot *alou* en el sentit de tinença: l'alou que conreen passa a dir-se l'*alou dels servi* («vendo tibi servos meos, nomine Atila et Rechosindo, chum prolibus illorum et eorum alode»).

Una referència especial mereix l'apèndix de documents falsos, vint-i-vuit en total, i l'estudi que se'n fa a les pàgines 73-86. Aquests falsos són quasi exclusivament eclesiàstics, i corresponen sobretot a monestirs: divuit en total, entre els quals el grup de Sant Sadurní de Tavèrnoles és el més nombrós, amb nou documents falsos. Amb un de fals cadascun, hi ha els monestirs de Sant Andreu de Tresponts, Santa Cecília d'Elins, Santa Maria de Solsona, Santa Maria de Serrateix, Sant Llorenç de Morunys i Sant Pere de la Portella, i de fora de la diòcesi d'Urgell, els monestirs de Cuixà, Ripoll i Sant Joan de les Abadesses, amb uns documents falsos que els assignen béns en terres dels comtats d'Urgell i Cerdanya.

Destaca entre els falsos, per la seva especial significació històrica, el suposat privilegi d'establiment i enfranquiment atorgat als habitants de la vall d'Andorra per Carlemany i Lluís el Piadós l'any 805. Més important encara és l'acta de consagració de la Seu d'Urgell, a la qual ja ens hem referit. Datada de l'1 de novembre del 819, però, en realitat, confeccionada entorn de l'any 1000, a partir de les parròquies i monestirs d'aquest moment, es podria dir que la falsedat del document es redueix a la data. El document extreu de documents del segle IX les notícies de la destrucció de la catedral, la seva restauració en temps de Carlemany i la consagració pel bisbe Sisebut i també la relació de territoris que componen el bisbat. És probable que l'acta, amb l'inventari de les parròquies, fos redactada en temps del bisbe Sal·la, quan aquest prelat hagué de defensar la integritat de la diòcesi contra l'intent de crear un bisbat de Cerdanya, tot i que pot contenir afegits posteriors.

Al capdavall del pròleg del volum anterior, corresponent al comtat de Barcelona, donàvem la trista notícia que el 5 d'abril del 2018, pocs dies abans de complir cent tres anys, havia mort Josep Maria Font i Rius, que amb Anscari Manuel Mundó havien estat des de 1971 fins al 2009 directors d'aquesta col·lecció. Només li podíem dedicar unes poques ratlles, atès que el volum ja estava paginat. Ara tenim l'obligació moral, que acomplim de tot cor, de dedicar-li un record més extens. Josep Maria Font i Rius era membre de la Secció Històrico-Arqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans

des del 26 de juny del 1970. Aleshores ja era un reconegut jurista i professor d'història del dret, que es confessava deixeble de Galo Sánchez i Luis García de Valdeavellano, els quals havien tingut un mestre comú, Eduardo de Hinojosa, el professor que a finals del segle XIX encapçalava a Espanya l'escola moderna d'història del dret i introduïa el rigor metodològic i crític de l'escola historiogràfica alemanya.

Josep Maria Font i Rius va ser successivament catedràtic de les universitats de La Laguna, Múrcia, València i Barcelona. Aquí, a la seva Universitat de Barcelona, va exercir la docència com a catedràtic des del 1954 fins a la seva jubilació, el 1985. «Per la seva aula vam passar» —ha escrit Tomàs de Montagut— «moltes cohorts de juristes catalans que el recordem per la seva saviesa però, especialment, per la seva passió per la història del dret i de les institucions i pel seu ensenyament, sempre dirigit a la formació d'un esperit crític a qui érem els seus alumnes de primer curs, als quals volia inculcar una cultura jurídica que ens servís al llarg de la vida com a persones i futurs professionals del dret».

Aquest mestre il·lusionat per la seva feina i atent a les necessitats dels seus deixebles ha estat també el gran investigador dels orígens del règim municipal i dels drets i les institucions locals de la Catalunya medieval. Els seus treballs en aquest camp han estat i són encara avui referència obligada per a tots els medievalistes. La seva obra magna és *Cartas de población y franquicia de Cataluña*, en tres voluminosos toms (1969-1983), en què edita els diplomes atorgats a les localitats catalanes amb la finalitat d'estimular-ne el poblament i desenvolupament i l'organització de la vida col·lectiva, edició que acompanya de l'estudi monogràfic de cada localitat i de l'estudi jurídic dels ordenaments configurats per aquestes cartes.

L'any 1985, amb motiu de la jubilació acadèmica de Josep Maria Font i Rius, a petició de la Facultat de Dret, la Universitat de Barcelona va editar un recull de treballs dispersos del doctor Font. El doctor Jesús Lalinde, que li reconeixia el mestratge, s'encarregà de la selecció dels treballs i en va escriure com a introducció una valuosa semblança humana i científica. El recull és un llibre de quasi vuit-centes pàgines titulat *Estudis sobre drets i institucions locals en la Catalunya medieval* (1985), en el qual es reediten vint-i-quatre treballs, dels quals sis són especialment rellevants: *La reconquista de Lleida y su proyección en el orden jurídico*; *La comarca de Tortosa a raíz de la Reconquista cristiana*; *Entorn de la restauració cristiana de Tarragona: Esquema de la seva ordenació jurídica inicial*; *Jaume I i la municipalitat de Barcelona*; *La universidad de prohombres de Ribera de Barcelona y sus ordenanzas marítimas*; i, sobretot, *Orígenes del régimen municipal de Cataluña*, un treball de l'any 1940, de cinc-centes pàgines, que avui segueix essent una obra de referència.

Al professor Font i Rius, tot i la seva modèstia, que el portava a defugir tot tipus d'honors, no li ha faltat el reconeixement ciutadà i científic pels seus mèrits. Era membre, com ja hem dit, de l'Institut d'Estudis Catalans i també de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya, i doctor *honoris causa* per les universitats de Bordeus i Montpeller. Tenia també la Medalla Narcís Monturiol, la Creu de Sant Jordi i la Medalla d'Or al Mèrit Científic de la Ciutat de Barcelona. Va ser president, i més tard i fins a la seva mort president honorari, del comitè tècnic per a l'edició dels volums de la col·lecció Textos Jurídics Catalans, dependent del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya. L'objectiu d'aquesta col·lecció és donar a conèixer les fonts de la tradició legal, consuetudinària i jurisprudencial catalana, que són fruit d'una fecundíssima experiència jurídica i que cal recuperar del passat per millor comprendre i valorar el present. Precisament, dins de l'edició de les *Constitucions de Catalunya* (1988), a la dita col·lecció, hi ha un valuós estudi del doctor Font sobre aquestes normes fonamentals del dret català.

Tot i els altres mèrits i reconeixements, el més important per a nosaltres és la seva contribució essencial a la *Catalunya carolíngia*. Ja a principis dels anys cinquanta del segle passat, Ramon d'Abadal, que preveia que no podria acabar tot sol el projecte, va demanar l'ajut de diferents col·laboradors, entre els quals el doctor Font, a qui encarregà l'edició i estudi dels documents del comtat de Barcelona. Amb aquesta finalitat li va passar els materials que tenia recollits sobre aquest comtat, a més de notes i escrits que, arribat el moment, haurien de servir per confeccionar el volum I, dedicat a la història general del període. Anys després, ja mort Abadal, la Secció Històrico-Arqueològica de l'Institut, inquieta per les dificultats amb què topava l'execució del projecte, sobretot pels problemes de finançament i de dispersió dels col·laboradors, es va fer càrrec de la seva continuació i en va nomenar directors Josep Maria Font i Rius i Anscari Manuel Mundó. Sota el seu comandament conjunt es van publicar el volum IV, dedicat als comtats d'Osona i Manresa (1999); el volum V, dedicat als comtats de Girona, Besalú, Empúries i Peralada (2003), i el volum VI, dedicat als comtats de Rosselló, Conflent, Vallespir i Fenollet (2006). Tots dos van dirigir encara el volum VII, dedicat al comtat de Barcelona, ajudats els darrers temps pels signants d'aquest pròleg. Tots dos recordem molt bé que, ja quasi centenari, el doctor Font venia a les reunions de la *Catalunya carolíngia* i, tot i que deixava parlar a Anscari Mundó, a qui tots reconeixíem el mestratge en qüestions paleogràfiques i diplomàtiques, no deixava d'aportar-hi, quan esqueia, els seus valuosos coneixements. Els signants recordem també que, atenent un altre encàrrec que li havia transmès Ramon d'Abadal i que ell al seu torn passà a Manuel Riu, la confecció del tom VII, volum II** de la *Historia de España Menéndez Pidal*, relatiu als nuclis pirinencs entre els anys 718 i 1035, del qual se'ns encarregà la redacció d'una part, ens rebé repetidament a casa seva, ens aconsellà, ens lliurà material recopilat per Ramon d'Abadal i s'interessà per la marxa de l'obra. I també recordem amb afecte que havíem trobat el mateix consell i escalf quan, més joves, li consultàvem punts de caire jurídic de les nostres tesis doctorals.

Josep Maria Font i Rius concebia la docència i la recerca com una cadena solidària de creació i transmissió de cultura i un camí de desvetllament de l'esperit crític. I pensava que la història del dret servia per estudiar i mostrar l'ús que els homes del passat havien fet del dret per resoldre els seus conflictes i intentar construir un món millor.

Serveixin aquestes ratlles, massa acadèmiques, per retre homenatge al mestre i amic, un home savi i bo.

En el moment de lliurar aquest pròleg i així tancar el volum per a l'edició, l'historiador i amic Stefano M. Cingolani ha descobert diversos pergamins del segle X, alguns corresponents al comtat d'Urgell, entre la documentació microfilmada de l'arxiu dels ducs de Medinaceli dipositada a Poblet i per desgràcia encara només catalogada molt per sobre. En espera de poder-la estudiar i transcriure amb la calma i el rigor necessaris i davant l'esperança que n'apareguin més, hem decidit no retardar més l'aparició d'aquest volum incorporant aquests documents i reservar-los per al volum IX.

INTRODUCCIÓ

per Ramon ORDEIG I MATA

LLISTA D'ABREVIACIONS

AC	Arxiu Capitular
AD	Arxiu Diocesà
ADép	Archives Départementales
AE	Arxiu Episcopal
AHP	Archivo Histórico Provincial
AM	Arxiu Monàstic
ANF	Archives Nationales de França, París
ap.	apèndix
APO	Arxius Departamentals dels Pirineus Orientals, Perpinyà
AR (ACA)	Arxiu Reial (Arxiu de la Corona d'Aragó), Barcelona
arm.	armari
BC	Biblioteca Nacional de Catalunya, Barcelona
BM	Bibliothèque Mazarine, París
BMon	Biblioteca Monàstica
BMun	Biblioteca Municipal
BNF	Bibliothèque Nationale de France, París
cal.	calaix
cf.	*confer*
Col.	Col·lecció / Collection / Colección
col.	columna / columnes
com.	comarca
dir.	director
doc.	document / documents
ed.	edició
esp.	especialment
ex.	*exeunte*
f.	foli / folis
IEC	Institut d'Estudis Catalans, Barcelona
in.	*ineunte*
llig.	lligall / lligalls
ms.	manuscrit / manuscrits
mun.	municipi
núm.	número / números
pàg.	pàgina / pàgines
perg.	pergamí / pergamins
RE	Regestos i extractes
s.	segle
v.	verso
vol.	volum / volums

BIBLIOGRAFIA

ABADAL I DE VINYALS, Ramon d', *Catalunya carolíngia*, vol. I: *El domini carolingi a Catalunya*, a cura de J. SOBREQUÉS, IEC, Barcelona, 1986; vol. II: *Els diplomes carolingis a Catalunya*, IEC, Barcelona, 1926-1952; vol. III: *Els comtats de Pallars i Ribagorça*, IEC, Barcelona, 1955.

— *El pseudo-arquebisbe de Tarragona Cesari i les preteses butlles de Santa Cecília*, «La Paraula Cristiana» (Barcelona), VI-34 (1927), pàg. 316-348.

— *Documents catalans del temps de Carlemany*, a *Miscel·lània Puig i Cadafalch*, IEC, Barcelona, vol. I, 1947-1951, pàg. 163-168.

— *Un diplôme inconnu de Louis le Pieux pour le comte Oliba de Carcassonne*, «Annales du Midi» (Tolosa de Llenguadoc), vol. 61-7/8 (1949), pàg. 345-357.

— *La batalla del adopcionismo en la desintegración de la Iglesia visigoda*, Reial Acadèmia de Bones Lletres, Barcelona, 1949.[1]

— *Com neix i com creix un gran monestir pirinenc abans de l'any mil: Eixalada-Cuixà*, «Analecta Montserratensia» (Montserrat), vol. VIII (1954-1955), pàg. 125-237. Extret, amb paginació distinta, Abadia de Montserrat, 1954.

— *Els preceptes comtals carolingis per al Pallars*, «Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona» (Barcelona), vol. XXVI (1954-1956), pàg. 11-60.

— *Els primers comtes catalans*, Barcelona, 1958. Citem l'edició de 1965.

— *La fundació del monestir de Ripoll*, «Analecta Montserratensia» (Montserrat), vol. IX (1962), pàg. 187-197.

— *Dels visigots als catalans*, edició a cura de J. SOBREQUÉS, Barcelona, 1969-1970, 2 vol.

— *Els temps i el regiment del comte Guifred el Pilós*, Sabadell, 1989.

ALART, Julià-Bernat, *Un jugement inédit de l'an 865 concernant la ville de Prades. Examen critique des documents relatifs à l'origine des possessions de l'abbaye de la Grasse en Roussillon et en Cerdagne*, «Bulletin de la Société Agricole, Scientifique et Littéraire des Pyrénées-Orientales» (Perpinyà), vol. 20 (1873), pàg. 323-352.

— *Cartulaire roussillonnais*, Perpinyà, 1880.

ALBERT I CORP, Esteve, *La Seu d'Urgell, portaveu, reducte i bressol d'una Gòtia frustrada*, Barcelona, 1967.

ALTÉS, Francesc X., *El diplomatari del monestir de Santa Cecília de Montserrat, I: Anys 900-999*, «Studia Monastica» (Montserrat), vol. 36 (1994), pàg. 223-302.

ALTURO, Jesús, vegeu MUNDÓ, Anscari M.

1. L'original català d'aquest discurs, amb alguns retocs, constitueix gran part del capítol III de *Catalunya carolíngia*, vol. I, pàg. 93-181.

ALTURO, Jesús; ALAIX, Tània, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 112: *Spain* I; vol. 113: *Spain* II, Urs Graf, Dietikon, Zurich, 2017-2018.

ARNALL, M. Josepa, vegeu FELIU, G.

AURELL, Martí, *Jalons pour une enquête sur les strategies matrimoniales des comtes catalans (IXe-XIe s.)*, a *Symposium internacional sobre els orígens de Catalunya (segles VIII-XI)*, Barcelona, 1991, vol. I, pàg. 281-364.

— *Les noces del comte: matrimoni i poder a Catalunya (785-1213)*, Barcelona, 1998.

AUZIAS, Léonce, *L'Aquitaine carolingienne (778-987)*, Tolosa de Llenguadoc - París, 1937.

BACH I RIU, Antoni, *Història de Cardona*, Barcelona, 1992.

— *Fondos monásticos del Archivo Diocesano de Solsona*, «Memoria Ecclesiae» (Oviedo), vol. VII (1995), pàg. 401-406.

BADIA I MASGRAU, Josep M., *El monestir de Santa Maria de Serrateix. Més de mil anys arrelat al territori*, Sant Vicenç de Castellet, 2004.

BAIGES I JARDÍ, Ignasi, vegeu *Catalunya carolíngia*; FELIU, Gaspar.

BALAÑÀ I ABADIA, Pere, vegeu SALRACH, Josep M.

BALLARÓ I CASAS, Josep; SERRA I VILARÓ, Joan, *Història de Cardona*, Barcelona, [1906].

BALUZE, Étienne, *Concilia Galliae Narbonensis*, París, 1668.

— *Capitularia regum Francorum*, París, 1677. Citem l'edició de Venècia, 1772-1773.

BARAUT I OBIOLS, Cebrià, *El monestir de Sant Sadurní de Tavèrnoles i les seves possessions a la vall d'Andorra*, «Studia Monastica» (Montserrat), vol. X (1968), pàg. 239-274.

— *Els orígens de la senyoria episcopal d'Andorra*, «Estudis d'Història Medieval» (Barcelona), vol. V (1972), pàg. 1-24.

— *Pergamins de l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell referents a la vall d'Andorra (segles X-XIII)*, «Quaderns d'Estudis Andorrans» (Andorra), núm. 1 (1976), pàg. 67-102.

— *L'església de Sant Miquel de Ponts i la seva donació al monestir de Tavèrnoles*, «Studia Monastica» (Montserrat), vol. XVII (1976), pàg. 367-377.

— *La bastida de Ponts. Un castell fronterer entre l'Urgellet i Andorra (segles X-XIII)*, «Quaderns d'Estudis Andorrans» (Andorra), núm. 2 (1977), pàg. 33-42.

— *Les actes de consagracions d'esglésies del bisbat d'Urgell (segles IX-XII)*, «Urgellia» (La Seu d'Urgell), vol. I (1978), pàg. 11-182.

— *L'evolució territorial del Bisbat d'Urgell (segles IX-XX)*, «Església d'Urgell» (La Seu d'Urgell), núm. 67 (juny 1978), pàg. 17-23.

— *Els documents, dels segles IX i X, conservats a l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell*, «Urgellia» (La Seu d'Urgell), vol. II (1979), pàg. 7-145.

— *Set actes més de consagracions d'esglésies del bisbat d'Urgell (segles IX-XII)*, «Urgellia» (La Seu d'Urgell), vol. II (1979), pàg. 481-488.

— *Els documents, dels anys 981-1010, de l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell*, «Urgellia» (La Seu d'Urgell), vol. III (1980), pàg. 7-166.

— *El monestir de Sant Sadurní de Tavèrnoles i els orígens del monaquisme benedictí al comtat d'Urgell*, «Studia Monastica» (Montserrat), vol. XXII (1980), pàg. 253-259.

— *Els documents, dels anys 1010-1035, de l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell*, «Urgellia» (La Seu d'Urgell), vol. IV (1981), pàg. 7-186.

— *Diplomatari del monestir de Sant Climent de Codinet (segles IX-XI)*, «Studia Monastica» (Montserrat), vol. XXIV (1982), pàg. 147-201.

— *L'origen i l'evolució de la senyoria d'Andorra (segles IX-XIII)*, «Annals de la Universitat d'Estiu» (Andorra), estiu 1982 (1983), pàg. 126-133.

— *El monestir de Sant Andreu de Tresponts (segles IX-XVI)*, «Studia Monastica» (Montserrat), vol. XXVI (1984), pàg. 241-272.

BARAUT I OBIOLS, Cebrià, *La data de l'acta de consagració de la catedral carolíngia de la Seu d'Urgell*, «Urgellia» (La Seu d'Urgell), vol. VII (1984-1985), pàg. 515-529.
— *Les actes de consagracions d'esglésies de l'antic bisbat d'Urgell (segles IX-XII)*, La Seu d'Urgell, 1986.
— *Els documents, dels anys 1093-1100, de l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell*, «Urgellia» (La Seu d'Urgell), vol. VIII (1986-1987), pàg. 7-149; amb un *Apèndix* (anys 839-1054), pàg. 116-147.
— *El lloc de Ciutat, primitiu nucli urbà de la Seu d'Urgell, de l'època romana a la fi de l'edat mitjana*, «Urgellia» (La Seu d'Urgell), vol. VIII (1986-1987), pàg. 483-492.
— *Cartulari de la vall d'Andorra (segles IX-XIII)*, Andorra, 1988-1990.
— *L'origen i l'evolució de la senyoria d'Andorra (segles IX-XIII)*, a *Pariatges Andorra 1278-1288*, Andorra, 1988, pàg. 12-25.
— *Tres actuacions del comte Borrell II de Barcelona-Urgell a les valls d'Andorra*, «Quaderns d'Estudis Andorrans» (Andorra), núm. 5 (1990), pàg. 5-8.
— *La data i el lloc de la mort del comte Borrell II de Barcelona-Urgell*, «Urgellia» (La Seu d'Urgell), vol. X (1990-1991), pàg. 469-472.
— *El bisbat d'Urgell (segles IX-XIII)*, a *Catalunya romànica*, tom VI, Barcelona, 1992, pàg. 43-48.
— *L'evolució política de la senyoria d'Andorra des dels orígens fins als Pariatges (segles IX-XIII)*, «Urgellia» (La Seu d'Urgell), vol. XI (1992-1993), pàg. 225-299.
— *Diplomatari del monestir de Sant Sadurní de Tavèrnoles (segles IX-XIII)*, «Urgellia» (La Seu d'Urgell), vol. XII (1994-1995), pàg. 7-414.
— *L'església de Sant Vicenç de Pinsent i el monestir de Sant Andreu de la Quera*, «Església d'Urgell» (La Seu d'Urgell), núm. 268 (març 1998), pàg. 5-7.
— *La intervenció carolíngia antifeliciana al bisbat d'Urgell i les seves conseqüències religioses i culturals (segles VIII-IX)*, a *Jornades internacionals d'estudi sobre el bisbe Feliu d'Urgell*, vol. II, La Seu d'Urgell, 2000, pàg. 155-193.
— *Miscel·lània a Dom Cebrià Baraut i Obiols*, Andorra, 2001.
— *Església i bisbat d'Urgell. Recull de treballs*, La Seu d'Urgell, 2003.
BARAUT, C.; CASTELLS, J.; MARQUÈS, B.; MOLINÉ, E., *Episcopologi de l'Església d'Urgell, segles VI-XXI*, «Urgellia» (La Seu d'Urgell), vol. XIV (1998-2001), pàg. 7-136.
BARRAU-DIHIGO, Louis; MASSÓ I TORRENTS, Jaume, *Gesta comitum Barcinonensium*, Barcelona, IEC, 1925.
BASSOLS DE CLIMENT, Marià; BASTARDAS, Joan (dir.), *Glossarium Mediae Latinitatis Cataloniae*, vol. I, Barcelona, 1960-1985.
BASTARDAS, Joan (dir.), *Glossarium Mediae Latinitatis Cataloniae*, vol. II (fasc. 11-12), Barcelona, 2001-2006.
BATLLE, Carme, *Orígens medievals i evolució urbana de la Seu d'Urgell*, «Urgellia» (La Seu d'Urgell), vol. II (1979), pàg. 147-167.
— *La Seu d'Urgell medieval: la ciutat i els seus habitants*, Fundació Salvador Vives Casajuana, Barcelona, 1985.
BAUDON DE MONY, Charles, *Origines historiques de la question d'Andorre*, «Bibliothèque de l'École des Chartes» (París), vol. 46 (1885), pàg. 95-107.
— *La vallée d'Andorre et les évêques d'Urgell au Moyen-Âge*, «Revue des Pyrénées et de la France Méridionale» (Tolosa de Llenguadoc), núm. 4 (1892), pàg. 567-569.
— *Rélations politiques des comtes de Foix avec la Catalogne jusqu'au commencement du XIVe siècle*, París, 1896, 2 toms.
BAUTIER, Robert-Henri, *La prétendue dissidence de l'épiscopat catalan et le faux concile de 'Portus' de 887-890*, «Bulletin Philologique et Historique (jusqu'à 1610). Comité des Travaux Historiques et Scientifiques» (París), any 1961 (1963), pàg. 477-498.
— Vegeu GRAT, F.
BEER, Rudolf, *Los manuscrits del monastir de Santa María de Ripoll*, «Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona» (Barcelona), vol. V (1909-1910), pàg. 137-170, 230-278, 299-320, 329-365 i 492-520. També extracte, amb paginació pròpia, Barcelona, 1910.

BENET I CLARÀ, Albert, *Una revolta berguedana contra el comte Oliba Cabreta*, «L'Erol» (Berga), núm. 6 (1983), pàg. 29-34.
— *L'acta de consagració de la catedral de la Seu d'Urgell, un document fals*, «Quaderns d'Estudis Medievals» (Barcelona), núm. 13 (1985), pàg. 137-138.
— *Diplomatari de la ciutat de Manresa (segles IX-X)*, Barcelona, 1994.
BENITO, Pere, vegeu FELIU, G.
BERTRAN I ROIGÉ, Prim, *El comtat d'Urgell (dels orígens al segle XIII)*, «Annals de la Universitat d'Estiu» (Andorra), estiu 1982 (1983), pàg. 116-125.
— *Notes sobre la ramaderia a la Catalunya Nord-Occidental (segles IX-XI)*, «Ilerda» (Lleida), vol. 47 (1986), pàg. 219-231.
— *La historiografia del comtat d'Urgell*, «El comtat d'Urgell» (Lleida), vol. 1 (1995), pàg. 11-16.
— *Ermengol d'Urgell (1010-1035). L'obra d'un bisbe del segle XI*, a *Sant Ermengol, bisbe d'Urgell (1010-1035). Història, art, culte i devocions*, La Seu d'Urgell, 2010, pàg. 11-93.
BILLE, Elisabeth, *Des vicomtes dans le comté de Cerdagne. Du fidèle du comte au seigneur féodal (IXe-XIIe siècle)*, a DÉBAX, Hélène (ed.), *Vicomtes et vicomtés dans l'Occident médiéval*, Tolosa de Llenguadoc, 2008, pàg. 143-155.
BLADÉ, Jean-François, *Sources de l'histoire andorrane*, «Revue de Toulouse et du Midi de la France» (Tolosa de Llenguadoc), núm. 30 (1869), pàg. 34-45.
— *Église d'Urgell*, a *Histoire générale de Languedoc avec des notes et les pièces justificatives*, Tolosa de Llenguadoc, 1872, vol. IV, pàg. 900-911.
— *Études géographiques sur la vallée d'Andorre*, París, 1875.
BLASI I SOLSONA, Joan, *Els oblidats comtes de Cerdanya (798-1117)*, Sant Vicenç de Castellet, 1999.
BOFARULL I DE BROCÀ, Antoni de, *Historia crítica (civil y eclesiástica) de Cataluña*, Barcelona, 1876-1878.
BOFARULL I MASCARÓ, Pròsper de, *Los condes de Barcelona vindicados*, Barcelona, 1836, 2 vol.
BOHIGAS, Pere, *La sección de fondos documentales de la Biblioteca Central de la Diputación de Barcelona*, «Biblioteconomía» (Barcelona), any XIII, núm. 43 (1956), pàg. 78-88.
BOLÒS I MASCLANS, Jordi, *Aportació al coneixement de la Marca de Berga*, «Revista del Centre d'Estudis Berguedans (XXIII Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos celebrada el juny de 1979 a Berga)» (Berga), vol. I (1982), pàg. 89-100.
— *Diplomatari del monestir de Santa Maria de Serrateix (segles X-XV)*, Barcelona, 2006.
— *Diplomatari del monestir de Sant Pere de la Portella*, Barcelona, 2009.
— *Paisatge històric, cartografia i societat a l'alta edat mitjana: l'exemple de la Cerdanya*, a BOLÒS, J. (dir.), *Poblament i societat als Pirineus els darrers dos mil anys*, Lleida, 2013, pàg. 37-146.
— *The landscape of a Pyrenean* comarca *in the early Middle Ages. Settlements, roads, toponyms and churches in Cerdanya (Catalonia)*, a BOLÒS, J. (dir.), *Poblament i societat als Pirineus els darrers dos mil anys*, Lleida, 2013, pàg. 265-289.
BOLÒS, Jordi; HURTADO, Víctor, *Atles del comtat d'Urgell (v788-993)*, Barcelona, 2006.
BOLÒS, Jordi; MORAN, Josep, *Repertori d'antropònims catalans (RAC)*, vol. I, IEC, Barcelona, 1994.
BOLÒS, Jordi; PAGÈS, Montserrat, *El monestir de Sant Llorenç prop Bagà*, Barcelona, 1986.
BONNASSIE, Pierre, *La Catalogne du milieu du Xe à la fin du XIe siècle: croissance et mutation d'une société*, Tolosa de Llenguadoc, 1975-1976, 2 vol. Traducció al català: *Catalunya mil anys enrera: creixement econòmic i adveniment del feudalisme a Catalunya, de mitjan segle X al final del segle XI*, Barcelona, 1979-1981, 2 vol.
BOUCOIRAN, Louis, *Ariège, Andorre et Catalogne*, Nimes, 1854.
BOUQUET, Martin, *Recueil des historiens des Gaules et de la France*, vol. IX, París, 1757. Citem la nova edició, dirigida per L. Delisle, París, 1874.
BRAMON, Dolors, *De quan érem o no musulmans: textos del 713 al 1010 (continuació de l'obra de J. M. Millàs i Vallicrosa)*, Vic, 2000.

BRUTAILS, Jean-Auguste, *Étude critique sur les origines de la question d'Andorre*, «Revue des Pyrénées et de la France Méridionale» (Tolosa), núm. 3 (1891), pàg. 960-999.
— *Études critiques sur les origines de la question d'Andorre. Réponse à M. Baudon de Mony*, «Revue des Pyrénées et de la France Méridionale» (Tolosa), núm. 4 (1892), pàg. 571-580.
— *Vallées d'Andorre*, «Revue des Universités du Midi» (Bordeus), vol. III, núm. 1 (1897), pàg. 88-104.
— *La coutume d'Andorre*, París, 1904. Reedició: Andorra la Vella, 1965.
CALMETTE, Joseph, *Les origines de la première maison comtale de Barcelone*, «Mélanges d'Archéologie et d'Histoire» (Roma), vol. XX (1900), pàg. 299-306.
— *Notes sur les premiers comtes carolingiens d'Urgel*, «Mélanges d'Archéologie et d'Histoire» (Roma), vol. XXII (1902), pàg. 89-97.
— *À propos de la famille de Joffre le Poilu*, «Annales du Midi» (Tolosa de Llenguadoc), vol. 37 (1925), pàg. 145-160.
CAMÓS, Narcís, *Jardín de María, plantado en el Principado de Cataluña*, Barcelona, 1657; Girona, 1772.
CAMPRUBÍ, Josep, *La indivisibilitat del bloc comtal cerdanoberguedà en època d'Oliba (Cabreta) i dels seus fills (finals del segle X - inici de l'XI)*, a *Actes del Congrés Internacional Gerbert d'Orlhac i el seu temps: Catalunya i Europa a la fi del 1r mil·lenni*, Vic, 1999, pàg. 151-162.
— *La funció dels 'castra' i la seva relació amb les 'parrochiae' en el procés d'estructuració territorial al Berguedà (fi del segle IX - inicis del segle X)*, a *Medievalis Historia Pyrenaica*, Girona, 2005, pàg. 169-185.
— *Conquesta i estructuració territorial del Berguedà (s. IX-XI): la formació del comtat*, Lleida, 2006.
CAMPRUBÍ, Josep; MARTÍ, Ramon, *El monestir carolingi de Sant Salvador de Mata (L'Espunyola, Berguedà)*, «Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia» (Barcelona), vol. 29 (2008), pàg. 547-573.
CANISIUS, Henricus, *Antiquae lectionis*, tom I, Ingolstadt, 1601.
CASAS I NADAL, Montserrat, *La canònica de Sant Vicenç de Cardona a l'Edat Mitjana. Alguns aspectes de la seva història des dels seus orígens fins al 1311*, a *Història de Cardona*, llibre III, primera part, Cardona, 1992.
CASTELLET, Laura de, *'Sibylla adversus haereses': indicis de la presència dels versos sibil·lins a la diòcesi d'Urgell a principis del segle IX*, «Interpontes. Estudis de l'Alt Urgell» (La Seu d'Urgell), vol. III (2014), pàg. 73-90.
CASTELLS, Jesús, vegeu BARAUT, Cebrià.
CASTILLO, Alberto del, *El manso medieval A de Vilosiu*, a *Homenaje a Jaime Vicens Vives*, vol. I, Barcelona, 1965, pàg. 219-228.
CATALÀ I ALBOSA, Jaume, *Carta-puebla del valle de Andorra en el siglo IX*, «Boletín de la Real Academia de la Historia» (Madrid), vol. 57 (1910), pàg. 128-131.
Catalunya carolíngia, obra fundada per R. d'ABADAL i dirigida per J. M. FONT I RIUS i A. M. MUNDÓ: vol. I, II i III, vegeu ABADAL; vol. IV, *Els comtats d'Osona i Manresa*, a cura de R. ORDEIG, IEC, Barcelona, 1999; vol. V, *Els comtats de Girona, Besalú, Empúries i Peralada*, a cura de S. SOBREQUÉS, S. RIERA i M. ROVIRA, IEC, Barcelona, 2003; vol. VI, *Els comtats de Rosselló, Conflent, Vallespir i Fenollet*, a cura de P. PONSICH, IEC, Barcelona, 2006; vol. VII, *El comtat de Barcelona*, a cura d'I. BAIGES i P. PUIG, IEC, Barcelona, 2017.
Catalunya romànica, dirigida per Jordi VIGUÉ i Antoni PLADEVALL, Barcelona, 1984-1998, 27 vol.
CAZES, Albert, *La Cerdagne sacrée*, «Conflent» (Prada), núm. 53 (1969), pàg. 201-209.
— *Géographie historique des lieux habités de la Cerdagne*, «Conflent» (Prada), núm. 65 (1973), pàg. 223-232.
— *Le Roussillon sacré*, número especial de «Conflent», Prada, 1977.
CINGOLANI, Stefano Maria, *La família de Guifré I el Pilós. Matrimonis i consolidació del poder als segles IX i X*, «Imago Tèmporis. Medium Aevum», vol. IV (2010), pàg. 458-474.
— *Els annals de la família rivipullense i les genealogies de Pallars-Ribagorça*, Monuments d'Història de la Corona d'Aragó, III, València, 2012.

CINGOLANI, Stefano Maria, *Les 'Gesta comitum Barchinonensium' (versió primitiva), la 'Brevis Historia' i altres textos de Ripoll*, Monuments d'Història de la Corona d'Aragó, IV, València, 2012.
CIRICI I PELLICER, Alexandre, *Dues esglésies romàniques: Queralbs, Fustanyà*, Barcelona, 1975.
COCQUELINES, Charles; MAINARDI, Girolamo, *Bullarum privilegiorum ac diplomatum Romanorum pontificum amplissima collectio*, vol. I, Roma, 1739.
CODINA, Olivier; BOSCH, Josep M.; VILA, Antoni, *La production du fer en Andorre au Moyen Age. Du mythe à l'histoire*, «Études Roussillonnaises» (Perpinyà), XX (2003), pàg. 53-60.
COLETI, Nicolaus, *Sacrosancta concilia ad regiam editionem exacta*, Venècia, 1728-1733.
COLL I ALENTORN, Miquel, *La historiografia de Catalunya en el període primitiu*, a *Obres*, vol. I, Barcelona, 1991, pàg. 11-62.
COMPTE, Efrem; REQUESENS, Josep, *Influències de l'escriptura de les cancelleries franques en els documents de la Marca Hispànica*, a *I Col·loqui d'Història del Monaquisme Català*, Poblet, 1966, pàg. 51-57.
CONDE, Rafael, vegeu FELIU, Gaspar i TRENCHS, Josep.
CONSTANS, Lluís G., *Diplomatari de Banyoles*, Banyoles, 1985-1987.
CORREDERA GUTIÉRREZ, Eduardo, *La escuela histórica avellanense*, Lleida, 1971.
— *Noticia de los condes de Urgel*, Lleida, 1973.
— *El Archivo de Ager y Caresmar*, Balaguer, 1978.
COSTA I BAFARULL, Domènec, *Memorias de la ciudad de Solsona y su iglesia*, Barcelona, 1959, 2 vol.
COY Y COTONAT, Agustí, *Sort y comarca Noguera-Pallaresa*, Barcelona, 1906.
DALMAU I DE BAQUER, Lluís, *Historia de la República de Andorra*, Barcelona, 1849.
DELABORDE, H.-François, *Archives Nationales. Inventaires et documents publiés par la direction des archives. Layettes du Trésor des chartes*, tom V, París, 1909.
DELALANDE, Pierre, *Conciliorum antiquorum Galliae a Jac. Sirmondo S. I. editorum Supplementa nunc prodeunt*, París, 1666.
DELCOR, Maties, *Un document inédit relatif à des possessions du monastère de Sainte-Marie de Ripoll à Osséja (1er août 973)*, «Études Roussillonnaises» (Perpinyà), VI (1957), pàg. 289-291.
— *Bibliografia de Cerdanya*, «Urgellia» (La Seu d'Urgell), vol. II (1979), pàg. 489-504.
— *L'hospice et l'église de Sant Vicenç de Pinsent à la limite orientale du comté de Cerdagne*, «Les Cahiers de Saint-Michel de Cuxa» (Cuixà), núm. 10 (1979), pàg. 143-152, i *1r Congrés Internacional d'Història de Puigcerdà, juliol 1977*, Puigcerdà, 1983, pàg. 48-60.
— *Les églises romanes et préromanes de Cerdagne confrontées à leurs actes de consécration (IXe-XIIe siècles)*, «Les Cahiers de Saint-Michel de Cuxa» (Cuixà), núm. 11 (1980), pàg. 123-166.
— *Un monastère aux portes de la Seu d'Urgell: Sant Sadurní de Tabernoles*, «Les Cahiers de Saint-Michel de Cuxa» (Cuixà), núm. 17 (1986), pàg. 43-70.
DIAGO, Francesc, *Historia de los victoriosíssimos antiguos condes de Barcelona dividida en tres libros*, Barcelona, 1603.
DOMÈNEC, Antoni Vicenç, *Historia general de los santos y varones ilustres en santidad del Principado de Cataluña*, Girona, 1630.
DUCHESNE, Andreas, *Beati Flacci Albini sive Alchuini abbatis, Karoli magni regis ac imperatoris magistri, opera quae hactenus reperiri potuerunt*, París, 1617.
DÜMMLER, Ernst, *Epistolae Karolini aevi*, a *Monumenta Germaniae Historica, Epistolae*, tom IV, Berlín, 1895.
ESCUDER SÁNCHEZ, Javier, vegeu GASCÓN, Carles.
España sagrada, obra iniciada per Enrique Flórez i continuada per altres autors, Madrid, 1747-1961, 56 vol.
FARÍAS, Víctor, vegeu FELIU, G.
FELIU, Gaspar, *La cronología según los reyes francos en el condado de Barcelona (siglo X)*, «Anuario de Estudios Medievales» (Barcelona), vol. 6 (1969), pàg. 441-463.
FELIU, G.; SALRACH, J. M. (dir.); ARNALL, M. J.; BAIGES, I. J. (coord.); BENITO, P.; CONDE, R.; FARÍAS, V.; TO, L., *Els pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona de Ramon Borrell a Ramon Berenguer I*, Barcelona, 1999, 3 vol.

FELIU DE TRAVY, Ignasi, *El monestir de Santa Maria de Serrateix. Una aproximació a la seva història*, Granollers, 1977.
FERRER I GODOY, Joan, *Diplomatari del monestir de Sant Joan de les Abadesses (995-1273)*, Barcelona, 2009.
FITÉ I LLEVOT, Francesc, *Arquitectura i repoblació a la Catalunya dels segles X-XI: parròquies i sagreres. Els exemples d'Àger i Tartareu*, «Lambard» (Barcelona), vol. XIX (2006-2007), pàg. 51-95.
FITER I ROSSELL, Antoni, *Manual digest de las valls neutras de Andorra*, a cura de L. ARMENGOL VILA, Andorra, 1987.
FLUVIÀ, Armand de, *Los condes y el condado de Urgel*, «Hidalguía» (Madrid), núm. 18 (1970), pàg. 675-680.
FONT I BAYELL, Josefina, *Pergamins de l'època del comte Ramon Borrell de Barcelona, de la secció de la Cancelleria de l'Arxiu de la Corona d'Aragó*, «Medievalia» (Cerdanyola del Vallès), vol. 8 (1989), pàg. 177-204.
FONT I RIUS, Josep Maria, *Els orígens del co-senyoriu andorrà*, «Pirineos» (Jaca), núm. 35-38 (1955), pàg. 77-108.
— *Notas sobre algunos archivos históricos del Pirineo catalán*, «Pirineos» (Jaca), núm. 39-42 (1956), pàg. 287-304.
— *Les modes de détention des châteaux dans la 'Vieille Catalogne' et ses marches extérieures du début du IXe au début du XIe siècle*, «Annales du Midi» (Tolosa de Llenguadoc), núm. 89 (1968), pàg. 405-419.
— *Cartas de población y franquicia de Cataluña*, Madrid-Barcelona, 1969-1983, 2 vol.
— *Les antigues institucions locals de les valls pirinenques catalanes*, «Estudis d'Història Medieval» (Barcelona), vol. VI (1973), pàg. 19-40.
— *Poblats i municipis a la Cerdanya medieval*, a *1r Congrés Internacional d'Història de Puigcerdà, juliol 1977*, Puigcerdà, 1983, pàg. 93-105.
— *La restauració cristiana de Cardona i la seva carta de població (986)*, «Cardener» (Cardona), núm. 3 (1986), pàg. 17-30.
— *La comunitat local o veïnal*, a *Symposium internacional sobre els orígens de Catalunya (segles VIII-XI)*, Barcelona, 1991, vol. I, pàg. 491-576.
— Vegeu *Catalunya carolíngia*.
FONT-RÉAULX, J. de, vegeu GRAT, F.
FORSTER, Johann Michael, vegeu FROBEN, Emmerich.
FREEDMAN, Paul H., *Un document del comte Oliba abans de la seva entrada en religió*, «Ausa» (Vic), vol. XXI/151 (2003), pàg. 23-28.
— *A charter of Oliba from before his entry into religious life*, a *The experience of power medieval Europe, 950-1350*, ed. R. F. Berkhofer, A. Cooper, A. J. Kosto, Aldershot (RU), 2005, pàg. 121-127.
— *Oliba com a comte, notes addicionals sobre un document de Saragossa*, «Urgellia» (La Seu d'Urgell), XVII (2008-2010), pàg. 123-134.
FROBEN, Emmerich [FORSTER, J. M.], *Beati Flacci Albini seu Alcuini abbatis, Caroli Magni regis ac imperatoris magistri, opera... de novo collecta*, Ratisbona, 1777.
GALERA I PEDROSA, Andreu, *Diplomatari de la vila de Cardona (anys 966-1276)*, Barcelona, 1998.
Gallia christiana, in provincias ecclesiasticas distributa, qua series et historia archiepiscoporum, episcoporum et abbatum Franciae vicinarumque ditionum, obra iniciada per Denys de SAINTE-MARTHE i continuada per altres monjos maurins, París, 1715-1870, 16 vol.
GARCÍA VILLADA, Zacarías, *Paleografía española*, Madrid, 1923.
GARSABALL I RIVASSES, Jordi, *Sobre la pretesa data de dotació de la Seu d'Urgell: apunts per a una nova datació*, a *I Congrés d'Història de l'Església Catalana*, Solsona, 1993, vol. I, pàg. 55-62.
GASCÓN, Carles, *'Incastellamento' a la conca alta del Segre (segles IX-XI). Apunts previs per a un estudi*, «Interpontes. Estudis de l'Alt Urgell» (La Seu d'Urgell), vol. III (2014), pàg. 9-40.
GASCÓN, Carles; OBIOLS, Lluís; ESCUDER, Javier, *La Seu d'Urgell medieval. Una nova proposta d'evolució urbana*, a BOLÒS, J. (dir.), *Poblament i societat als Pirineus els darrers dos mil anys*, Lleida, 2013, pàg. 229-263.

GASCÓN, Carles; VERGÉS, Oliver, *L'acta de consagració de la catedral d'Urgell. Un fals del temps del bisbe Ermengol redactat entre 1016 i 1024*, «Afers» (Catarroja), núm. 86 (2017), pàg. 191-220.

GAYA I MASSOT, Ramon, *Carta de població de Cardona donada per Borrell II, comte i marquès de Barcelona, a 23 d'abril de l'any 986*, Manresa, 1935.

GIGOT, Jean-Gabriel, *Vue d'ensemble sur les plus anciens textes d'Archives des Pyrénées-Orientales: textes antérieurs à l'an mille*, «Cerca» (Perpinyà), núm. 13-14 (1961), pàg. 310-314.

— *Les plus anciens documents d'archives des Pyrénées-Orientales (865-989)*, «Bulletin Philologique et Historique du Comité des Travaux Historiques et Scientifiques» (París), any 1962 (1965), pàg. 359-399.

GIL, Joan, *Corpus Scriptorum Muzarabicorum*, Madrid, 1973.

GRANDIA, Marià, *Gramática etimológica catalana*, Barcelona, 1901.

GRAT, F.; FONT-RÉAULX, J. de; TESSIER, G.; BAUTIER, R.-H., *Recueil des actes de Louis II le Bègue, Louis III et Carloman II, rois de France (877-884)*, París, 1978.

GRIERA I GAJA, Antoni, *El acta de consagración de Santa María de la Seo de Urgel*, «Ilerda» (Lleida), núm. 10 (1948), pàg. 49-60.

GRIFFE, Élie, *Histoire religieuse des anciens pays de l'Aude*, Carcassona, 1933.

GROS I PUJOL, Miquel S., *L'arxiu del monestir de Sant Joan de les Abadesses. Notícies històriques i regesta dels documents dels anys 995-1115*, a *II Col·loqui d'Història del Monaquisme Català*, Poblet, 1974, vol. II, pàg. 87-128.

— *De l'Església hispana a l'Església carolíngia i el canvi de litúrgia*, a PALOL, *Del romà al romànic*, pàg. 397-407.

— *La biblioteca de la catedral de la Seu d'Urgell als segles X-XII*, «Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia» (Barcelona), vol. 26 (2005), pàg. 101-124.

— *Estudis de litúrgia i patrística (segles II-IX)*, Barcelona, 2018.

GUDIOL I CUNILL, Josep, *Els primitius*, vol. III: *Els llibres il·luminats*, Barcelona, 1955.

GUILLAMET, Jordi, *Revisió del problema de la carta pobla*, «Butlletí del Comitè Andorrà de Ciències Històriques» (Andorra la Vella), vol. 2 (1987), pàg. 43-63.

— *Aproximació a la història social, econòmica i política d'Andorra (segles IX-XIII)*, Andorra, 1991.

— *Algunes consideracions crítiques sobre la historiografia d'Andorra*, a *El llibre de la terra, un llibre de privilegis*, Andorra, 1997, pàg. 81-91.

GUITER, Enric, *La toponímia cerdana segons l'acte de consagració de la Seu d'Urgell*, a *1r Congrés Internacional d'Història de Puigcerdà, juliol 1977*, Puigcerdà, 1983, pàg. 33-47.

GUYOTJEANNIN, O.; PYCKE, J.; TOCK, B.-M., *Diplomatique médiévale*, Tournhout, 1993.

HARDOUIN, Jean, *Collectio maxima conciliorum generalium et provincialium*, París, 1715.

HARTMANN, Wilfried, *Concilia aevi Karolini [DCCXLIII-DCCCLIX]. Die Konzilien der karolingischen Teilreiche 843-859*, a *Monumenta Germaniae Historica, Concilia*, tom III, Hannover, 1984.

— *Concilia aevi Karolini [DCCCLX-DCCCLXXIV]. Die Konzilien der karolingischen Teilreiche 860-874*, a *Monumenta Germaniae Historica, Concilia*, tom IV, Hannover, 1998.

HELFFERICH, Adolf, *Entstehung und Geschichte des Westgothen Rechts*, Berlín, 1858.

HIGOUNET, Charles, *Les Aznar, une tentative de groupement des comtès gascons et pyrénéens au IXe siècle*, «Annales du Midi» (Tolosa de Llenguadoc), núm. LXI (1948), pàg. 5-14.

Histoire générale de Languedoc avec des notes et les pièces justificatives... par deux Religieux Benedictins de la Congrégation de S. Maur [Dom Claude DEVIC et Dom Joseph VAISSETTE], París, 1730-1745, 5 vol.

Histoire générale de Languedoc avec des notes et les pièces justificatives par Dom Claude DEVIC et Dom Joseph VAISSETTE, edició dirigida per Edouard DULAURIER i anotada per Emile MABILLE i Edouard BARRY, Tolosa de Llenguadoc, 1872-1904, 16 vol.

HURTADO, Víctor, vegeu BOLÒS, Jordi.

JAFFÉ, Philippus, *Bibliotheca rerum Germanicarum*, tom VI, Berlín, 1873.

JAFFÉ, Philippus; LOEWENFELD, Samuel, *Regesta pontificum Romanorum ab condita Ecclesia ad annum post Christum natum 1198*, Leipzig, 1885-1888, 2 vol.

JUNYENT I SUBIRÀ, Eduard, *El Abad Oliba y los condados de Ripoll y Berga*, «Pyrene» (Olot), III (1951), pàg. 713-715.

— *El comtat de Berga en els segles X i XI*, Berga, 2a ed., 1973.

— *Diplomatari de la catedral de Vic (segles IX-X)*, Vic, 1980-1996.

— *L'arquitectura religiosa a Catalunya abans del romànic*, a cura de J. C. LAPLANA, Montserrat, 1983.

— *Diplomatari i escrits literaris de l'abat i bisbe Oliba*, a cura d'A. M. MUNDÓ, Barcelona, IEC, 1992.

— *Estudis d'història i art (segles IX-XX)*, a cura de R. ORDEIG, Vic, 2001.

KEHR, Paul, *Das Papsttum und der katalanische Prinzipat bis zur Vereinigung mit Aragon*, Berlín, 1926.[2]

— *Papsturkunden in Spanien. Vorarbeiten zur Hispania Pontificia. I. Katalanien*, Berlín, 1926.

LABBÉ, Philippe; COSSART, Gabriel, *Sacrosancta concilia ad regiam editionem exacta*, París, 1671-1672.

LACARRA, José María, *Textos navarros del Códice de Roda*, «Estudios de Edad Media de la Corona de Aragón» (Saragossa), vol. I (1945), pàg. 194-283.

LAUER, Philippe, *Recueil des actes de Charles III le Simple, roi de France*, tom I, París, 1940.

LLORENS I SOLÉ, Antoni, *El cartoral segon de l'Arxiu de Santa Maria de Solsona i el castell de Gerb*, «Ilerda» (Lleida), núm. 35 (1973), pàg. 297-305.

— *Els documents dels segles X i XI de l'Arxiu Capitular de Solsona*, «Urgellia» (La Seu d'Urgell), vol. XI (1992-1993), pàg. 301-486.

LOEWENFELD, Samuel, vegeu JAFFÉ, Philippus.

MAGNOU, Élisabeth, *Note sur le sens du mot 'fevum' en Septimanie et dans la marche d'Espagne à la fin du XE et au début du XIE siècle*, «Annales du Midi» (Tolosa de Llenguadoc), vol. 76 (1964), pàg. 141-152.

MAGNOU-NORTIER, Élisabeth, *La société laïque et l'Église dans la province ecclésiastique de Narbonne (zone cispyrénéenne) de la fin du VIIIE a la fin du XIE siècle*, Tolosa de Llenguadoc, 1974.

MAGNOU-NORTIER, Élisabeth; MAGNOU, Anne-Marie, *Recueil des chartes de l'abbaye de la Grasse (tome I: 779-1119)*, París, 1996.

MAHUL, Jacques-Alphonse, *Cartulaire et archives des communes de l'ancien diocèse... de Carcassonne*, París, 1857-1872, 6 vol.

MAINARDI, Girolamo, vegeu COCQUELINES, Charles.

MANSI, Giovanni-Domenico, *Sanctorum conciliorum et decretorum collectio nova seu collectionis conciliorum a P. P. Philippo Labbeo et Gabriele Cossartio... supplementum*, Lucca, 1748-1752, 6 vol.

— *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio*, vol. XIII-XVIII, Florència-Venècia, 1767-1773.

MANSILLA, Demetrio, *La documentación pontificia hasta Inocencio III (965-1216)*, Roma, 1955.

Marca hispanica sive limes hispanicus, obra de Pèire de MARCA, completada i editada per Étienne BALUZE, París, 1688.

MARCA, Pèire de, *Dissertationum de concordia sacerdotii et imperii, seu de libertatibus Ecclesiae Gallicanae libri octo*, amb addicions d'Étienne BALUZE, París, 1663. Citem la reedició estampada a Venècia el 1763.

— Vegeu *Marca hispanica*.

MARCILLO, Manuel, *Crisi de Cataluña hecha por las naciones estrangeras*, Barcelona, 1685.

MARQUÈS, Josep M.; ORDEIG, Ramon, *Diplomatari de Santa Maria d'Organyà (914-1090)*, «Urgellia» (La Seu d'Urgell), vol. XVIII (2011-2014), pàg. 7-205.

MARQUÈS I SALA, Benigne, *Els documents del monestir de Santa Cecília d'Elins (881-1198)*, «Urgellia» (La Seu d'Urgell), XV (2002-2005), pàg. 9-174.

2. Traducció de R. d'ABADAL: *El Papat i el Principat de Catalunya fins a la unió amb Aragó*, «Estudis Universitaris Catalans» (Barcelona), XII-XV (1927-1930).

MARQUÈS I SALA, Benigne, *Els pergamins del fons 'Monestirs diversos' de l'Arxiu Capitular d'Urgell (950-1582)*, «Urgellia» (La Seu d'Urgell), XVIII (2011-2014), pàg. 305-399.
— Vegeu BARAUT, Cebrià.
MARTÈNE, Edmond, *Veterum scriptorum et monumentorum historicorum, dogmaticorum et moralium amplissima collectio*, París, 1724-1733.
MARTÍ I BONET, Josep Maria, *'Regesta pontificum Romanorum' de la Marca Hispánica, siglo X*, «Revista Catalana de Teologia» (Barcelona), vol. IV/2 (1979), pàg. 355-406.
— *Els pergamins ('Additional Charters') núm. 62.604-62.681 de la British Library de Londres*, Terrassa, 1980, pàg. 15-52.
MARTÍ I CASTELLÓ, Ramon, *'Territoria' en transició al Pirineu medieval (segles V-X)*, a *Actes del 3r curs d'arqueologia d'Andorra*, Andorra, 1995, pàg. 37-83.
— Vegeu CAMPRUBÍ, Josep.
MARTÍ I SANJAUME, Jaume, *Dietari de Puigcerdà*, Ripoll-Lleida, 1926-1928, 2 toms.
MARTORELL I TRABAL, Francesc, *Manuscrits dels PP. Caresmar, Pasqual i Martí a la biblioteca del convent de franciscans de Balaguer*, «Estudis Universitaris Catalans» (Barcelona), vol. XII (1927), pàg. 178-240.
MASCARELLA, Jordi; SITJAR, Miquel, *Guifre el Pelós: documentació i identitat*, Ripoll, 1997.
MASDÉU, Joan Francesc de, *Historia crítica de España y de la cultura española*, Madrid, 1783-1805, 20 vol.
MASFERRER I ARQUIMBAU, Josep, *Orígen históricb de la República d'Andorra*, «La Veu del Montserrat» (Vic), anys XVIII-XIX, núm. 29 i següents (1895-1896).
MASSÓ I TORRENTS, Jaume, vegeu BARRAU-DIHIGO, Louis.
MATEU IBARS, Josefina; MATEU IBARS, M. Dolors, *Colectánea paleográfica de la Corona de Aragón (siglos IX-XVIII)*, Barcelona, 1980.
MERSIOWSKY, Mark, *Katalanische Urkunden in privaten Sammlungen. Originale des 10. und 11. Jahrhunderts aus Sant Llorenç del Munt und Sant Llorenç prop Bagà aus dem Besitz des Joaquim Areny de Plandolid*, «Archiv für Diplomatik. Schriftgeschichte Siegel und Wappenkunde» (Böhlau Verlag, Colònia-Weimar-Viena), 49 (2003), pàg. 49-80.[3]
MESTRE I CAMPI, Jesús (dir.), *Diccionari d'història de Catalunya*, Barcelona, 1992.
MEYER-LÜBKE, Wilhem, *Els noms de lloc en el domini de la diòcesi d'Urgell*, «Butlletí de Dialectologia Catalana» (Barcelona), vol. XI (1923), pàg. 1-32.
MIGNE, Jacques-Paul, *Patrologiae cursus completus. Series latina*, París, 1844-1864, 217 vol.
MILLÀS I VALLICROSA, Josep M., *Textos dels historiadors àrabs referents a la Catalunya carolíngia*, IEC, Barcelona, 1987.
MIQUEL I ROSELL, Francesc X., *Liber feudorum maior*, Barcelona, 1945-1947, 2 vol.
MIRET I SANS, Joaquim, *Copias de documentos catalanes antiguos en la Biblioteca Nacional de París*, «Revista de la Asociación Artístico-Arqueológica» (Barcelona), vol. I (1897), pàg. 181-192.
— *Investigación histórica sobre el vizcondado de Castellbó, con datos inéditos de los condes de Urgell y de los vizcondes de Ager*, Barcelona, 1900.
— *Los vescomtes de Cerdanya, Conflent y Bergadà*, «Memorias de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona» (Barcelona), vol. VIII (1901), pàg. 115-176.
— *Las 'Memorias cronológicas de los condes de Urgel' por don Jaime Villanueva*, «Boletín de la Real Academia de Buenas Letras» (Barcelona), vol. V (1909-1910), pàg. 415-427.
— *Aplech de documents dels segles XIè y XIIè per a l'estudi de la llengua catalana*, «Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona» (Barcelona), vol. VI (1911-1912), pàg. 348-357 i 381-395.

3. Traducció de P. PUIG: *Documents catalans a col·leccions particulars. Originals dels segles X i XI de Sant Llorenç del Munt i Sant Llorenç prop Bagà que posseí Joaquim Areny de Plandolit*, «Faventia» (Universitat Autònoma de Barcelona), 27/2 (2005), pàg. 57-81.

MIRET I SANS, Joaquim, *Los noms personals y geogràfichs de la encontrada d'Organyà en los segles XÈ y XIÈ*, «Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona» (Barcelona), vol. VIII (1915-1916), pàg. 414-444 i 522-546.

— *Noves i documents inèdits sobre la família senyorial de Caboet i la qüestió d'Andorra*, Barcelona, 1918.

MIRÓ I TUSET, Climent, *Els monestirs com a part de l'estratègia dels comtes d'Urgell en el control del territori. El cas de Santa Cecília d'Elins (881-1085)*, «IBIX, annals 2012-2013» (Ripoll), núm. 8 (2014), pàg. 349-360.

MOLINÉ, Enric, *El 'Compendi històric' i els primers assaigs d'història de l'església d'Urgell (segles XVII-XVIII)*, «Urgellia» (La Seu d'Urgell), vol. XII (1994-1995), pàg. 425-479.

— *El 'Compendio histórico' (1762-1763), un nou manuscrit, sencer*, «Urgellia» (La Seu d'Urgell), vol. XV (2002-2005), pàg. 415-547.

— Vegeu BARAUT, Cebrià.

MONSALVATJE I FOSSAS, Francesc, *Noticias históricas*, Olot-Girona, 1889-1919, 26 vol.

MONTFAR-SORTS I CELLERS, Dídac, *Historia de los condes de Urgel*, a cura de P. de BOFARULL, vol. IX i X de la *Colección de Documentos Inéditos del Archivo General de la Corona de Aragón*, Barcelona, 1853.

MÜHLBACHER, Engelbert, *Die Urkunden der Karolinger. Die Urkunden Pippins, Karlmanns und Karls des Grossen*, a *Monumenta Germaniae Historica, Diplomata Karolinorum*, tom I, Munic, 1979.

MUNDÓ I MARCET, Anscari M., *Entorn de les famílies dels bisbes Oliba de Vic i Oliba d'Elna*, «Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona» (Barcelona), vol. 28 (1960), pàg. 169-178.

— *Moissac, Cluny et les mouvements monastiques de l'est des Pyrennées du XE au XIIE siècle*, «Annales du Midi» (Tolosa de Llenguadoc), vol. 75 (1963), pàg. 551-573.

— *La datació de documents pel rei Robert (996-1031) a Catalunya*, «Anuario de Estudios Medievales» (Barcelona), vol. 4 (1967), pàg. 13-34.

— *Obres completes*, vol. I, Barcelona, 1998.

— *De quan hispans, gots, jueus, àrabs i francs circulaven per Catalunya*, Barcelona, 2001.

— Vegeu *Catalunya carolíngia*; JUNYENT, Eduard; SALRACH, Josep M.

MUNDÓ, Anscari M.; ALTURO, Jesús, *La escritura de transición de la visigótica a la carolina en la Cataluña del siglo IX*, a *Actas del VIII Coloquio del Comité Internacional de Paleografía Latina*, Madrid, 1990, pàg. 131-138.

MUÑOZ ROMERO, Tomás, *Colección de fueros municipales y cartas pueblas de los reinos de Castilla, León, Corona de Aragón y Navarra*, tom I, Madrid, 1847.

NICOLAU D'OLWER, Lluís, *Fèlix, bisbe d'Urgell (segle VIII)*, Barcelona, 1910. Reeditat a cura de Prim BERTRAN dins PERARNAU, J. (coord.), *Feliu d'Urgell. Bases per al seu estudi*, Barcelona, 1999, pàg. 49-86.

NIERMEYER, Jan Frederik, *Mediae Latinitatis lexicon minus*, a cura de C. van de KIEFT, Leiden - Nova York - Colònia, 1993.

NOGUÉS I ESTANY, Josep, *Història del monestir de Sant Sadurní de Tavèrnoles*, Barcelona, 1973.

NOVELL, Antoni, *'Pagus Tollonensis': fins al segle XII*, Bellver de Cerdanya, 1997.

OBIOLS PERERNAU, Lluís, vegeu GASCÓN, Carles.

ORDEIG I MATA, Ramon, *Inventari de les actes de consagració i dotació de les esglésies catalanes*, «Revista Catalana de Teologia» (Barcelona), vol. IV (1979), pàg. 123-165, i vol. V (1980), pàg. 153-180.

— *Les dotalies de les esglésies de Catalunya (segles IX-XII)*, Vic, 1993-2004, 4 vol.

— *Dades referents al comte Oliba Cabreta*, «Estudis Universitaris Catalans» (Barcelona), XXX (1994), pàg. 25-40.

— *Dos concilis de la província Narbonense, dels segles X i XI, fins ara ignorats*, «Revista Catalana de Teologia» (Barcelona), vol. XX (1995), pàg. 367-382.

— *Un document berguedà de l'any 872, el més antic dels arxius vigatans*, «Ausa» (Vic), vol. XIX, núm. 145 (2000), pàg. 137-140.

— *Cel·les monàstiques vinculades a Guifré el Pelós i a la seva obra repobladora (vers 871-897)*, «Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia» (Barcelona), vol. 22 (1999-2001), pàg. 89-119.

ORDEIG I MATA, Ramon, *Diplomatari del monestir de Ripoll (segles IX-X)*, Vic, 2015.
— Vegeu *Catalunya carolíngia*; MARQUÈS, Josep M.
OSONA, Artur, *La República d'Andorra. Guía itineraria dividida en 42 itineraris y ressenya geográfich-histórica de las Valls*, Barcelona, 1896.
PAGÈS I PARETAS, Montserrat, *Documents fundacionals de Sant Llorenç prop Bagà*, «L'Erol» (Berga), núm. 5 (1983), pàg. 45-46.
— *Sant Quirze de Pedret, ¿una 'cel·la memoriae' en els orígens del comtat de Berga-Cerdanya?*, «Urgellia» (La Seu d'Urgell), XVIII (2011-2014), pàg. 657-675.
— Vegeu BOLÒS, Jordi.
PALOL, Pere de (dir.), *Del romà al romànic. Història, art i cultura de la Tarraconense mediterrània entre els segles IV i X*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1999.
PASQUAL, Jaume, *El antiguo obispado de Pallás, en Cataluña*, Tremp, 1785.
PASQUIER, Félix, *Charte fausse de l'organisation de l'Andorre sous Charlemagne*, París, 1897.
PAZ Y MÉLIA, Antonio, *Series de los más importantes documentos del archivo y biblioteca del Excmo. Señor Duque de Medinaceli. I[a] serie histórica, años 860-1814*, Madrid, 1915.
PELLICER I PAGÈS, Josep Maria, *Santa María del Monasterio de Ripoll*, Mataró, 1888.
PERARNAU I ESPELT, Josep, *Feliu d'Urgell: fonts per al seu estudi i bibliografia dels darrers seixanta anys*, «Arxiu de Textos Catalans Antics» (Barcelona), vol. XVI (1997), pàg. 435-482.
— (coord.), *Feliu d'Urgell. Bases per al seu estudi*, Barcelona, 1999.
PLADEVALL I FONT, Antoni, *Els monestirs catalans*, Barcelona, 1968.
— *La documentació i l'art medieval: cauteles metodològiques per a la recta utilització dels documents, amb una especial referència a l'acta falsa de Santa Maria d'Urgell del 819*, Barcelona, 1998.
— Vegeu *Catalunya romànica*.
PLANES I ALBETS, Ramon, *Santa Maria de Solsona. Notes sobre els orígens i les transformacions del temple romànic*, Solsona, 1986.
PONSICH, Pere, *Le domaine foncier de Saint-Michel de Cuxa aux IXe, Xe et XIe siècles*, «Études Roussillonnaises» (Perpinyà), II (1952), pàg. 67-100.
— *Dédicace de Saint-André de Baltarga (Cerdagne). Cette église, est-elle l'oeuvre du moine Sclua, constructeur de Saint-Martin du Canigou?*, «Études Roussillonnaises» (Perpinyà), vol. II, núm. 1-2 (1952), pàg. 127-129.
— *Roussillon-Vallespir-Conflent-Capcir-Cerdagne-Fenouillèdes: limites historiques et répertoire toponymique des lieux habités de ces anciens 'pays'*, «Terra Nostra» (Prada), núm. 37 (1980), pàg. 1-197.
— *El problema de l'ascendència de Guifre el Pelós*, «Revista de Catalunya» (Barcelona), núm. 23 (1988), pàg. 35-44.
— *El problema de la partició del comtat de Rosselló entre els casals de Cerdanya i d'Empúries a la mort del comte Miró I, el Vell (896)*, «Estudis Universitaris Catalans» (Barcelona), vol. XXX (1994), pàg. 9-24.[4]
— Vegeu *Catalunya carolíngia*; SALRACH, Josep M.
PONTAL, Odette, *Les conciles de la France capétienne jusqu'en 1215*, París, 1995.
POU I MARTÍ, Josep Maria, *Història de la ciutat de Balaguer*, Manresa, 1913.
PUIG I FERRETÉ, Ignasi, *El monestir de Santa Maria de Gerri (segles XI-XV)*, Barcelona, IEC, 1991.
PUIG I USTRELL, Pere, *El monestir de Sant Llorenç del Munt sobre Terrassa. Diplomatari dels segles X i XI*, Barcelona, 1995.
— *A la recerca dels documents perduts. Pergamins documentals de fons monacals catalans trobats per Mark Mersiowsky, de la institució Monumenta Germaniae Historica*, «Arxius. Butlletí del Servei d'Arxius» (Barcelona), núm. 41 (2004), pàg. 2-4.

4. Versió de l'original francès publicat a «Études Roussillonnaises» (Perpinyà), tom XIII (1994-1995), pàg. 91-103.

PUIG I USTRELL, Pere, Vegeu *Catalunya carolíngia*.
PUJADES, Jeroni, *Crónica universal del Principado de Cataluña, escrita a principios del siglo XVII*, Barcelona, 1830-1832, 8 vol.
PUJOL I TUBAU, Pere, *L'acte de consagració i dotació de la catedral d'Urgell, de l'any 819 o 839*, «Estudis Romànics» (Barcelona), vol. II (1917), pàg. 92-115.
— *De paleografia visigòtica a Catalunya: el* Còdex de l'Apocalipsi, *de Beat, de la catedral d'Urgell*, «Butlletí de la Biblioteca de Catalunya» (Barcelona), vol. 4 (1917), pàg. 6-27.
— *Els testaments de tres bisbes d'Urgell*, «Butlletí del Centre Excursionista de Vich» (Vic), vol. II (1915-1917), pàg. 196-200, i vol. III (1918-1920), pàg. 12-14 i 20-25.
— *El manuscrit de la Vulgata de la catedral d'Urgell*, «Butlletí de la Biblioteca de Catalunya» (Barcelona), vol. VI (1920-1922), pàg. 98-144.
— *La comarca d'Urgellet*, «Album Meravella» (Barcelona), vol. 2 (1929), pàg. 201-210.
— *Notes sobre topografia comarcal*, «El Cadí» (La Seu d'Urgell), vol. V (1934), núm. 95, i vol. VI (1935), núm. 96.
— *Santa Eugènia de la Torre*, «El Cadí» (La Seu d'Urgell), vol. VI (1935), núm. 99.
— *Els comtes primitius d'Urgellet*, «El Cadí» (La Seu d'Urgell), vol. VI (1935), núm. 105, 111 i 112.
— *La cultura pirenaica en la Alta Edad Media*, «Pirineos» (Jaca), any IV, núm. 9-10 (1948), pàg. 385-412.
— *Obra completa*, a cura de Joan RIERA I SIMÓ, Andorra, 1984.
PYCKE, J., vegeu GUYOTJEANNIN, O.
REQUESENS, Josep, vegeu COMPTE, Efrem.
RIBAS I CALAF, Benet, *Història de Montserrat (888-1258)*, a cura de Francesc Xavier ALTÉS, Barcelona, 1990.
RIERA I VIADER, Sebastià, vegeu *Catalunya carolíngia*.
RIU I RIU, Manuel, *Revisión del problema adopcionista en la diócesis de Urgel*, «Anuario de Estudios Medievales» (Barcelona), vol. 1 (1964), pàg. 77-96.
— *El monestir de Sant Cristòfol de Salinoves*, «Analecta Montserratensia» (Montserrat), vol. 10 (1964), pàg. 177-189.
— *La canònica de Santa Maria de Solsona. Precedents medievals d'un bisbat modern*, «Urgellia» (La Seu d'Urgell), vol. II (1979), pàg. 211-256.
— *Diplomatari del monestir de Sant Llorenç de Morunys (971-1613)*, «Urgellia» (La Seu d'Urgell), vol. IV (1981), pàg. 187-259.
— *El monestir de Sant Llorenç de Morunys als segles X i XI*, «Urgellia» (La Seu d'Urgell), vol. V (1982), pàg. 159-182.
— *El monestir de Sant Sebastià del Sull, al municipi de Saldes*, «Urgellia» (La Seu d'Urgell), vol. VI (1983), pàg. 245-284; vol. VII (1984-1985), pàg. 221-279, i vol. VIII (1986-1987), pàg. 151-210.
— *Entorn de l'origen de l'adopcionisme en el monacat visigòtic pirinenc*, a *Spania: estudis de l'antiguitat tardana*, Barcelona, 1996, pàg. 225-228.
— *Església i poder comtal al territori d'Urgell. Guifré el Pelós i la reorganització de la vall de Lord*, «Anuario de Estudios Medievales» (Barcelona), vol. 29 (1999), pàg. 878-880.
— *Fundació del monestir de Santa Maria de Serrateix*, «Urgellia» (La Seu d'Urgell), vol. XV (2002-2005), pàg. 175-190.
— *Ejemplos de la mutación del paisaje de la Cataluña prepirenaica (s. VIII-XI) por la actuación antrópica para el cultivo de la vid*, «Boletín de Arqueología Medieval» (Madrid), núm. 12 (2005), pàg. 207-216.
— *Santuaris, ermites i capelles de la vall de Lord*, «Urgellia» (La Seu d'Urgell), vol. XVI (2006-2007), pàg. 335-461.
RIUS I SERRA, Josep, *Cartulario de «Sant Cugat» del Vallés*, Barcelona, 1945-1947, 3 vol.
ROBINSON, Rodney Potter, *Manuscripts 27 (s. 29) and 107 (s. 129) of the Municipal Library of Autun. A study of Spanish half-uncial and early visigothic minuscule and cursive scripts*, Memoirs of the American Academy in Rome, vol. XVI, Nova York, 1939.

RODRÍGUEZ I BERNAL, Francesc, *Los Cardona. Familia, poder y territorio en Cataluña (siglos X-XIII)*, tesi inèdita, presentada a la Universitat Autònoma de Barcelona i a la Université de Poitiers el 2004.
— *Documents carolingis del castell i terme de Cardona (979-1000)*, «Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia» (Barcelona), vol. 30 (2010), pàg. 11-33.
— *Col·lecció diplomàtica de l'Archivo Ducal de Cardona (965-1230)*, Barcelona, 2016.
ROVIRA I SOLÀ, Manuel, *Un bisbe d'Urgell del segle X: Radulf*, «Urgellia» (La Seu d'Urgell), vol. III (1980), pàg. 167-184.
— *Noves dades sobre els primers vescomtes d'Osona-Cardona*, «Ausa» (Vic), vol. IX (1981), pàg. 249-260.
— Vegeu *Catalunya carolíngia*.
ROVIRA I VIRGILI, Antoni, *Història nacional de Catalunya*, Barcelona, 1922-1934, 7 vol.
— *Guifré I*, Barcelona, 1926.
— *La genealogia de Guifré I (Contestació a M. Joseph Calmette)*, «Revista de Catalunya» (Barcelona), vol. IV (1926), pàg. 246-260.
— *La genealogia de Guifré I, comte de Barcelona, i de la seva muller Guinedilda*, «Revista de Catalunya» (Barcelona), vol. X (1929), pàg. 289-296.
RUBIO GARCÍA, Luis, *Documentos lingüísticos catalanes (siglos X-XII)*, Múrcia, 1979.
RUF, M. Àngels; VILLARÓ, Albert, *L'església romànica de Santa Eulàlia de la Seu d'Urgell*, «Urgellia» (La Seu d'Urgell), vol. XI (1992-1993), pàg. 487-509.
SABATÉ, Flocel, *Organització administrativa i territorial del comtat d'Urgell*, «El Comtat d'Urgell» (Lleida), vol. 1 (1995), pàg. 17-70.
SÁENZ DE AGUIRRE, José, *Collectio maxima conciliorum omnium Hispaniae et novi orbis, epistolarumque decretalium celebriorum, necnon plurium monumentorum veterum ad illam spectantium*, Roma, 1753-1755, 6 vol.
SÁEZ, Emilio; SÁEZ, Carlos, *El fondo español del Archivo de la Academia de las Ciencias de San Petersburgo*, Alcalá de Henares, 1993.
SALA I MOLAS, Josep, *Sobre els comtats d'Ausona i Cerdanya al segle IX*, «Petrària» (Ribes de Freser), any III, núm. 44 (6 març 1932), pàg. 1-2.
— *De Guinidilda muller del comte Guifré I, d'Ausona*, «Petrària» (Ribes de Freser), any III, núm. 54 (24 juliol 1932), pàg. 1-2.
— *Orígenes de las familias condales catalanas (siglos VIII y IX)*, Vic, 1933.
— *De unas relaciones entre las familias condales de Ausona, Carcasona, Razés y Tolosa, en el siglo IX*, «Ausa» (Vic), vol. II, núm. 21 (1957), pàg. 485-491.
SALRACH I MARÉS, Josep M., *El procés de formació nacional de Catalunya (segles VIII-IX)*, Barcelona, 1978.
— *La Cerdanya entre l'antiguitat i l'edat mitjana. Aproximació al procés de formació, vigència i transformació d'unes estructures*, «Quaderns d'Estudis Medievals» (Barcelona), núm. 1 (1980), pàg. 15-25.[5]
— *Entre l'estat antic i el feudal. Mutacions socials i dinàmica político-militar a l'occident carolingi i als comtats catalans*, a *Symposium internacional sobre els orígens de Catalunya (segles VIII-XI)*, Barcelona, 1991, vol. I, pàg. 191-252.
— Vegeu FELIU, Gaspar.
SALRACH, J. M.; BALAÑÀ, P.; MUNDÓ, A. M.; PONSICH, P., *Aspectes històrics dels comtats catalans pirinencs*, a *El mil·lenari de Catalunya i la Cerdanya*, Barcelona, 1989, pàg. 13-88.
SALSAS, Albert, *Consécration de l'église de Saillagouse en 913*, «Revue d'Histoire et d'Archéologie du Roussillon» (Perpinyà), núm. 3 (1902), pàg. 224-227.
SANAHUJA I VALVERDÚ, Pere, *Historia de la villa de Ager*, Barcelona, 1961.
— *Les fronteres del comtat d'Urgell*, Lleida, 1967.

5. També a *1r Congrés Internacional d'Història de Puigcerdà*, juliol 1977, Puigcerdà, 1983, pàg. 61-79.

SÁNCHEZ GONZÁLEZ, Antonio, *Documentación de la Casa de Medinaceli: el Archivo General de los Duques de Segorbe y Cardona*, Madrid, 1990, 2 vol.

SANPERE I MIQUEL, Salvador, *La carta puebla de Andorra*, «La Vanguardia» (Barcelona), any XVI (29 juliol, 5, 13 i 19 agost i 4 setembre 1896).

SANTAMARIA I ROVIRA, Joan, *Memòries del monestir de Sant Pere de la Portella i de tot el seu abadiat i baronia*, Solsona, 1935.

SANTIAGO FERNÁNDEZ, Javier de, *La epigrafía latina medieval en los condados catalanes (815-circ. 1150)*, Madrid, 2003.

SCHRÖDER, Isolde, *Die westfränkischen Synoden von 888 bis 987 und ihre Überlieferung*, Munic, 1980.

SÉNAC, Philippe (dir.), *La Marche supérieure d'al-Andalus et l'Occident chrétien*, Madrid, 1991.

SERRA I VILARÓ, Joan, *Notes històriques d'Olius*, «Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya» (Barcelona), vol. XVIII (1908), pàg. 73-87, 113-119, 138-151 i 161-171.

— *Senyoriu de la vescomtal família Miró*, «Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya» (Barcelona), vol. XIX (1909), pàg. 17-24, 61-77, 110-114, 138-142, 173-183, 268-275, 299-308 i 329-333.

— *Baronies de Pinós i Mataplana. Investigació als seus arxius*, Barcelona, 1930-1950, 3 vol.

— *Los señores de Portell, patria de San Ramón, descendientes de los vizcondes de Cardona*, Barcelona, 1958.

— *Els senyors de Cardona*, a *Història de Cardona*, llibre I, Tarragona, 1966.

SEVILLANO, Francisco, *Inventario de pergaminos medievales de monasterios gerundenses. Archivo de la Corona de Aragón*, Madrid, 1953.

SIMON, Antoni (dir.), *Diccionari d'historiografia catalana*, Barcelona, 2003.

SIRMOND, Jacques, *Concilia antiqua Galliae tres in tomos ordine digesta*, París, 1629.

SITJAR, Miquel, vegeu MASCARELLA, Jordi.

SOBREQUÉS I VIDAL, Santiago, *Els barons de Catalunya*, Barcelona, 1957.

— Vegeu *Catalunya carolíngia*.

SOLER I GARCIA, Josefina, *El Cartulario de Tavernoles*, Castelló de la Plana, 1964.

TAYLOR, Nathaniel L., *An early Catalonian charter in the Houghton Library from the Joan Gili collection of medieval Catalonian manuscripts*, «Harvard Library Bulletin» (Cambridge, Massachusetts), nova sèrie 7-3 (març 1997), pàg. 37-44.

TESSIER, G., vegeu GRAT, F.

TO, Lluís, vegeu FELIU, Gaspar.

TOCK, B.-M., vegeu GUYOTJEANNIN, O.

TOMASSETTI, Luigi, *Bullarium Romanum*, vol. I, Torí, 1857.

TORRA, Albert, *Fondos documentales monásticos en el Archivo de la Corona de Aragón*, «Memoria Ecclesiae» (Oviedo), vol. VI (1995), pàg. 121-146.

— *Els cartularis monàstics*, a *Temps de monestirs. Els monestirs catalans entorn l'any mil*, Barcelona, 1999, pàg. 242-251.

TORRENT I ORRI, Rafael, *El Abad Oliva y los condados de Ripoll y Berga*, «Pyrene» (Olot), II (1950), pàg. 633-636 i 649-653.

TRAGGIA, Joaquin, *Discurso histórico sobre el origen y succesión del Reyno Pirenaico hasta Don Sancho el Mayor*, «Memorias de la Real Academia de la Historia» (Madrid), IV (1805), memòria III, pàg. 1-84.

TRENCHS, Josep; CONDE, Rafael, *La escribanía-cancillería de los condes de Urgel (s. IX-1414)*, a *Folia Munichensia*, Saragossa, 1985, pàg. 7-130.

UDINA I ABELLÓ, Antoni M., *La successió testada a la Catalunya altomedieval*, Barcelona, 1984.

— *L'aristocràcia en els comtats d'Urgell i de Cerdanya (segles IX-X)*, a *Actas del Congreso Internacional de Estudios del Pirineo (Cervera, 1988)*, Madrid, 1991, pàg. 65-77.

— *Els testaments dels comtes de Barcelona i dels reis de la Corona d'Aragó. De Guifré Borrell a Joan II*, Barcelona, 2001.

UDINA I MARTORELL, Frederic, *El Archivo Condal de Barcelona en los siglos IX-X. Estudio crítico de sus fondos*, Barcelona, 1951.
— *Los fondos benedictinos custodiados en el Archivo de la Corona de Aragón*, «Analecta Montserratensia» (Montserrat), vol. VIII (1954-1955), pàg. 399-420.
— *Pergamins catalans del segle X al British Museum*, «Estudis d'Història Medieval» (Barcelona), vol. VI (1973), pàg. 11-17.
— *Guía histórica y descriptiva del Archivo de la Corona de Aragón*, Barcelona, 1986.
VALLS I TABERNER, Ferran, *La data de l'acte de consagració de la catedral d'Urgell (839) i els preceptes de Lluís el Piadós*, «Estudis Universitaris Catalans» (Barcelona), sense número (1916-1917), pàg. 1-6.[6]
— *Els orígens dels comtats de Pallars i Ribagorça*, «Estudis Universitaris Catalans» (Barcelona), vol. IX (1915-1916), extret (1918), pàg. 1-104.
— *Les genealogies de Roda o de Meyà*, Discursos de la Real Academia de Buenas Letras, Barcelona, 1920.
— *Notes per a la història de la família comtal de Barcelona*, «Recull de Documents i Estudis. Arxiu Municipal Històric» (Barcelona), vol. I, fascicle III (maig 1923), pàg. 193-216.
— *La primera dinastia vescomtal de Cardona*, «Estudis Universitaris Catalans» (Barcelona), vol. XVI (1931), pàg. 112-136.
— *Estudi sobre els documents del comte Guifré I de Barcelona*, «Estudis Universitaris Catalans» (Barcelona), vol. XXI (1936), pàg. 11-31.
VERGÉS PONS, Oliver, *Quan els vescomtes d'Urgell eren: orígens, història i territorialització dels Castellbò*, «Interpontes. Estudis de l'Alt Urgell» (La Seu d'Urgell), vol. III (2014), pàg. 49-71.
VIADER, Roland, *L'Andorre du IXe au XIVe siècle. Montagne, féodalité et communautés*, Tolosa de Llenguadoc, 2003.
VILLANUEVA, Jaume, *Viage literario a las Iglesias de España*, Madrid-València, 1803-1852, 22 vol.
— *Memorias cronológicas de los condes de Urgel*, transcripció i notes de Cristián CORTÉS i pròleg, ordenació i revisió d'Eduardo CORREDERA, Balaguer, 1976.
VILLANUÑO, Matias de, *Summa conciliorum Hispaniae, quotquot inveniri potuerunt ad usque saeculum proxime praeteritum, epistolarum ad hispanos cum earum delectu, notis, novisque dissertationibus adornata*, Madrid, 1784.
VILLARÓ I BOIX, Albert, *Intervencions arqueològiques a la ciutat d'Urgell: cap a un horitzó romà tardà*, «Revista d'Arqueologia de Ponent» (Lleida), núm. 8 (1998), pàg. 193-196.
— *Ciutat d'Urgell*, a PALOL, *Del romà al romànic*, pàg. 94-95.
— *Els orígens tardoantics de la ciutat d'Urgell*, a *Medievalis Historia Pyrenaica*, Girona, 2005, pàg. 125-132.
— Vegeu RUF, M. Àngels.
WERMINGHOFF, Albert, *Concilia aevi Karolini [DCCXLII-DCCCXLII]*, a *Monumenta Germaniae Historica, Concilia*, toms I i II, Hannover-Leipzig, 1906-1908.
WILSON, William Jerome, *Census of medieval and renaissance manuscripts in the United States and Canada*, vol. I, Nova York, 1935.
WOLF, E. M.; TCHELICHEVA, I. I., *Documents inèdits catalans a l'arxiu soviètic*, «Estudis de Llengua i Literatura Catalanes» (Barcelona), vol. XIII (1986), pàg. 149-155.
XURIGUERA, Joan Baptista, *Els comtes d'Urgell i la ciutat de Balaguer*, Barcelona, 1973.
YEPES, Antonio de, *Corónica general de la orden de San Benito*, Valladolid, 1609-1721, 7 vol.
ZAMORA, Francisco de, *Diario de los viajes hechos en Cataluña*, Barcelona, 1973.
ZARAGOZA PASCUAL, Ernest, *Catàleg dels monestirs catalans*, Montserrat, 1997.
— *Abaciologi benedictí de la Tarraconense*, Barcelona, 2002.
ZIMMERMANN, Harald, *Papstregesten a. 911-1024*, Viena, 1969.

6. Només s'imprimiren les galerades: Barcelona, BC, sign. A 96-8º-4722.

ZIMMERMANN, Michel, *Protocoles et préambules dans les documents catalans du Xe au XIIe siècle: évolution diplomatique et signification spirituelle*, «Mélanges de la Casa de Velázquez» (París), vol. X (1974), pàg. 41-76.

— *Le concept de 'Marca hispanica' et l'importance de la frontière dans la formation de la Catalogne*, a *La marche supérieure d'al-Andalus et l'occident chrétien*, Madrid, 1991, pàg. 29-49.

— *Catalogne et 'Regnum Francorum': les enseignements de la titulature comtale*, a *Symposium internacional sobre els orígens de Catalunya (segles VIII-XI)*, Barcelona, 1992, vol. II, pàg. 209-263.

— *Écrire et lire en Catalogne (IXe-XIIe siècle)*, Madrid, 2003, 2 vol.

ZURITA, Jerónimo, *Anales de la Corona de Aragón*, Saragossa, 1562-1579.

— *Indices rerum ab Aragoniae regibus gestarum ab initiis Regni ad annum MCDX*, Saragossa, 1578.

PROJECCIÓ HISTÒRICA I GEOGRÀFICA

En el volum I d'aquesta obra, Ramon d'Abadal, en estudiar l'expedició de Carlemany a Saragossa l'any 778 i les seves conseqüències immediates, fa referència a les grans onades migratòries d'hispans que, iniciades vers 780-781, cercaren refugi en territori dels francs, on per aquestes anyades Carlemany fundava el regne d'Aquitània, i a la integració en els dominis carolingis de la ciutat de Girona, l'any 785, per iniciativa dels seus habitants. I hi afegeix: «Pel mateix temps, i també per iniciativa interior, degué fer-se la incorporació de la Cerdanya i l'Urgellet. Els episodis que coneixem de la vida del bisbe Fèlix d'Urgell ho deixen endevinar. Quan l'arquebisbe de Toledo, Elipand, li fa la consulta sobre la teoria adopcionista, la seu urgellesa devia trobar-se ja fora dels dominis sarraïns; això passava entre 786 i 790».[7]

Abadal no anà més enllà en el paral·lelisme entre la incorporació en els dominis carolingis de la ciutat de Girona, d'una banda, i de la Cerdanya i l'Urgellet, de l'altra. Tanmateix, cal que ens atrevim a fer-ho tot demanant prèviament al lector que es faci càrrec «de com marxem sovint a les palpentes els historiadors, de com és de fràgil la història que construïm», en paraules manllevades al mestre Abadal.[8] Hem de tenir en compte que la història dels comtats d'Urgell, Cerdanya i Berga a l'època carolíngia ha estat greument distorsionada per l'existència d'una colla de documents falsos, aplegats en l'apèndix del present volum, alguns dels quals no han vist qüestionada la seva veracitat fins ben recentment. És el cas de la dotalia de la catedral de la Seu d'Urgell datada l'any 819 (doc. VIII), que es troba integrada en els estudis d'Abadal sense qüestionar-ne el contingut, per bé que li atribueix la data de 839. Ho examinarem en els apartats dedicats a la historiografia i a les falsificacions.

Tornem al paral·lelisme entre la ciutat de Girona i els territoris de la Cerdanya i l'Urgellet pel que fa a llur integració al regne franc. La informació sobre la ciutat de Girona ens la dona el Cronicó de Moissac, redactat a finals del segle X per un monjo d'Aniana, segons el qual l'any 785 «Gerundenses homines Gerundam civitatem Carolo regi tradiderunt».[9] Ningú no ho posa en dubte. D'altra banda, tenim una informació sobre la integració de la Cerdanya i l'Urgellet al regne franc que no ha estat tinguda en compte com caldria per les raons que examinarem tot seguit. Es tracta de la informació que es troba en les anomenades Genealogies de Roda, redactades també cap a finals del segle X, en les quals s'afirma el següent: «Perrexit igitur Asnari Galindones ad Franziam et proiexit se pedibus Carli Mag-

7. *Catalunya carolíngia*, vol. I, pàg. 39-92, esp. pàg. 83.
8. ABADAL, *Els primers comtes catalans*, pàg. 19.
9. *Catalunya carolíngia*, vol. I, pàg. 83.

ni et donavit illi populationem Cerretania et Orgello, ubi et tumulatum iacet».[10] El subjecte dels quatre verbs de les frases transcrites és Asnar Galí, el qual, doncs, anà a França, es llançà als peus de Carlemany i li lliurà la població de la Cerdanya i l'Urgell, on fou sepultat. D'aquest text es pot deduir que Carlemany, un cop rebuts ambdós territoris de mans d'Asnar Galí, li'n concedí la investidura comtal, de manera que els posseí fins a la seva mort i sepultura. Ho podem deduir perquè tant en les Genealogies de Roda com en un document cerdà de l'any 862 que examinarem més avall Asnar Galí és anomenat *comte*. I podem sospitar, a més, que la «Cerretania» d'Asnar Galí s'estenia cap a les terres pallareses i ribagorçanes que foren integrades a la diòcesi urgel·litana i que després regí el seu fill Galí Asnar.[11]

Abadal, en estudiar el domini de la casa comtal aragonesa sobre els comtats de Pallars i Ribagorça,[12] indicà que calia substituir el nom de Carlemany pel del seu fill Lluís, com ja havia dit Valls i Taberner, de manera que Asnar Galí hauria obtingut la investidura comtal no pas de Carlemany sinó de Lluís el Piadós vers els anys 820-830, després de la seva expulsió del comtat d'Aragó per part del seu gendre Garcia el Dolent, episodi que «degué tenir lloc pels volts del 820».[13]

Abadal no podia donar crèdit en aquest punt a les Genealogies de Roda perquè la informació que donen sobre Asnar Galí col·lidia amb la seva convicció que el primer comte de Cerdanya i Urgell fou Borrell, el comte encarregat pel rei Lluís d'Aquitània de fortificar i guardar la ciutat d'«Ausona», els castells de Cardona i de Casserres i les altres fortaleses abandonades de temps, segons que consta en la *Vita Hludovici Pii* de l'Astrònom.[14] Un encàrrec que devia tenir lloc cap als anys 796-797.[15] Abadal, en comentar la notícia de l'Astrònom, diu del comte Borrell que «devia ésser-ho d'Urgell-Cerdanya».[16] I, en tractar sobre els primers comtes d'aquest territori, hi afegeix: «No sabem del cert d'on era originari el comte Borrell que el regia en temps de Carlemany, però no tenim dubte que fóra un pirinenc».[17]

La convicció que el comte Borrell ho era dels comtats d'Urgell i Cerdanya venia de lluny. Es basava, d'una banda, en documents falsos dels anys 815 i 820, citats ja per Zurita i Villanueva, en els quals s'esmenta un «Borrellus Dei gratia comes Ceritaniae et marchio» (doc. VII) i un «princeps Urgelli Borrellus» (doc. X), segurament manllevant el nom del comte Borrell II de Barcelona, que ho fou també d'Urgell en 948-993, i no pas del comte Borrell esmentat per l'Astrònom. D'altra banda, es basava en un privilegi atorgat l'any 829 per Lluís el Piadós al seu fidel Sunifred, al qual ratificà la propietat de la vil·la de Fontcoberta, situada en el comtat de Narbona, tal com Carlemany l'havia concedit al seu pare, el difunt Borrell.[18] L'any 1730 els autors de la *Histoire générale de Languedoc* identificaren el fidel Sunifred amb el comte Sunifred d'Urgell i Cerdanya i el seu pare amb el comte Borrell del temps de Carlemany.[19]

10. Text inclòs en el còdex 78 de la Real Academia de la Historia, a Madrid, editat per LACARRA, *Textos navarros del Códice de Roda*, pàg. 242. Sobre les Genealogies de Roda, vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. III, pàg. 14-15.

11. Sobre la qüestió dels límits de la «Cerretania», vegeu els recents estudis de BRAMON, D., *Hacia una interpretación más precisa del término S.r.taniyah*, a *Mots remots*, Girona, 2002, pàg. 147-166, i d'ARTICA, E., *Los «cerretanos occidentales», revisión de un constructo moderno*, «Príncipe de Viana» (Pamplona), núm. 263 (2015), pàg. 1149-1161, i els estudis que citen. Informació i bibliografia facilitada per G. Feliu.

12. *Catalunya carolíngia*, vol. III, pàg. 99-109.

13. *Catalunya carolíngia*, vol. II, pàg. 325-326, amb la bibliografia que s'hi esmenta.

14. MIGNE, *Patrologiae*, vol. 104, col. 927-980, esp. col. 933.

15. ORDEIG, R., *Els orígens històrics de Vic (segles VIII-X)*, Vic, 1981, pàg. 19-20.

16. *Catalunya carolíngia*, vol. I, pàg. 89.

17. ABADAL, *Els primers comtes catalans*, pàg. 29.

18. Vegeu el text del precepte a *Catalunya carolíngia*, vol. II, pàg. 323-324.

19. *Histoire générale de Languedoc*, vol. II, 1730, pàg. 499 i 713; ap. XLVI, col, 66-67.

Fou Abadal qui descartà aquest vincle en establir que el comte Sunifred era fill del comte Bel·ló de Carcassona.[20] No arribà a desmentir, però, l'existència d'un comte anomenat Borrell als comtats d'Urgell i Cerdanya en temps de Carlemany. I cal desmentir-la perquè no hi ha cap prova que el comte Borrell encarregat de la fortificació de les comarques d'Osona i del Berguedà cap als anys 796-797, prèvia a l'expedició reial de conquesta de Barcelona el 801, hagués estat alhora comte d'Urgell i Cerdanya. En el nostre diplomatari, un cop netejat dels documents falsos, no se'n parla. El comte Borrell continuà formant part del comandament de les forces aquitanes i el 808 participà, junt amb els comtes Isembard, Ademar i Berà, en l'expedició reial contra Tortosa.[21]

Així doncs, podem donar crèdit a les Genealogies de Roda i, per consegüent, hem d'admetre que el comte que regia els nostres dos comtats en temps de Carlemany era Asnar Galí. La versió original de les Genealogies és creïble perquè ens remet al context històric del lliurament o submissió al poder dels francs protagonitzat per habitants de ciutats i caps de territoris del nord dels Pirineus durant la segona meitat del segle VIII. Així l'any 759 els gots de Narbona, després de pactar amb els francs, havien occit els sarraïns que detenien el poder de la ciutat i l'havien lliurat a les tropes del rei Pipí que l'assetjaven.[22] Llop, duc dels gascons, s'havia sotmès a Carlemany, junt amb el seu país de Gascunya, l'any 769.[23] En el cas de la Cerdanya i de l'Urgellet, el lliurament fou fet per l'hispà Asnar Galí anant a trobar personalment Carlemany a l'entorn del mateix any, el 785, en què els habitants de Girona li lliuraren la seva ciutat. El fet és que vers l'any 789 la seu episcopal d'Urgell ja havia estat restaurada i tenia establerta relació amb el palau d'Aquisgrà, com ho demostra el fet que Alcuí de York, cap de l'escola palatina, es comuniqués per carta amb el bisbe Fèlix d'Urgell (doc. 1).

Qui era Asnar Galí? Segons les Genealogies de Roda, fou la primera anella de la nissaga dels comtes d'Aragó, pare de Centoll, Galí i Matrona, el qual, havent estat expulsat del seu comtat pel seu gendre Garcia el Dolent, aliat del rei navarrès Ènnec Arista i dels sarraïns, anà a França i es lliurà a Carlemany junt amb la població de la Cerdanya i l'Urgellet.[24] El relat es presta a confusió, sobretot pel que fa a la seqüència cronològica. Cal tenir en compte que quan fou escrit, a les acaballes del segle X, havien transcorregut gairebé dos-cents anys dels fets. Per això Valls i Taberner interpretà que fou Lluís el Piadós i no pas Carlemany qui rebé Asnar Galí, al qual hauria investit amb els comtats de Cerdanya i Urgell cap als primers anys de la tercera dècada del segle IX.[25] Calmette no acceptà aquesta investidura perquè considerava que Asnar Galí s'havia refugiat a la Cerdanya «sicut ceteri spani» i només havia rebut béns fiscals.[26] Abadal, en canvi, acceptà la interpretació de Valls i Taberner i considerà que Asnar Galí rebé de Lluís el Piadós tant els comtats com els béns fiscals.[27] El vigatà Antoni Duran i Gudiol, expert en història aragonesa pel seu càrrec d'arxiver de la catedral d'Osca, precisà que Asnar Galí no regí el comtat d'Aragó, el qual no es formà fins més tard, en temps del seu fill Galí Asnar, sinó només l'enclau carolingi del comtat de Sobrarb vers 812-820, a més de governar els comtats d'Urgell i Cerdanya.[28]

20. ABADAL, *Els primers comtes catalans*, pàg. 20-22, a més de *Catalunya carolíngia*, vol. II, pàg. 323-324.
21. *Catalunya carolíngia*, vol. I, pàg. 206-211.
22. *Catalunya carolíngia*, vol. VI, pàg. 41.
23. AUZIAS, *L'Aquitaine carolingienne*, pàg. 33.
24. LACARRA, *Textos navarros*, pàg. 240.
25. VALLS, *Les Genealogies de Roda o de Meyà*.
26. CALMETTE, *Notes sur les prémiers comtes carolingiens d'Urgel*.
27. *Catalunya carolíngia*, vol. III, pàg. 103.
28. DURAN GUDIOL, A., *Los condados de Aragón y Sobrarbe*, Saragossa, 1988, pàg. 84-93.

Que Asnar Galí aprisià terres a la Cerdanya és indubtable. Sabem pel document de l'any 862 que una de les seves aprisions fou la vil·la cerdana de Sedret, dins el terme actual de la Tor de Querol, la qual havia obtingut «per sua ruptura et aprisione per preceptum domni imperatoris, sicut ceteri spani» (doc. 45). Aquesta vil·la l'heretà la seva filla Ailona, no esmentada per les Genealogies de Roda —si no és que fos un altre nom de Matrona—, i, després de la mort d'aquesta, un nebot d'ella anomenat Guidiscle, de manera que entre la tia i el nebot la posseïren durant més de trenta anys. Més tard el comte Sunifred, documentat entre els anys 839-848 (doc. 21, 23, 25, 26 i 29),[29] la donà en benefici a un tal Isarn i després del 848 el comte Salomó, successor de Sunifred, la lliurà a Sesnan. El 26 d'agost del 862, en judici celebrat a All sota la presidència del comte Salomó (doc. 45), Guidiscle la reclamà a Sesnan, el qual fou condemnat a retornar-la al seu vertader propietari atès que es tractava «d'un cas característic d'aprisió, amb concessió reial, independentment de l'atribució del comtat», segons que remarcà Abadal.[30]

Per consegüent, cal deduir que Asnar Galí devia rebre la investidura comtal dels dos territoris que havia lliurat a Carlemany i alhora la concessió reial, per mitjà d'un precepte, de les terres ermes que hagués aprisiat o pogués aprisiar en endavant. Si entre Ailona i Guidiscle posseïren la vil·la de Sedret més de trenta anys abans que el comte Sunifred la donés a Isarn vers 839-848, vol dir que Ailona l'havia rebuda o heretada del seu pare vers 809-818, com a mínim, i que, per tant, el comte Asnar Galí l'havia aprisiada abans d'aquests anys, potser força abans. Aquesta cronologia confirmaria que fou Carlemany i no pas Lluís el Piadós el rei o emperador que rebé del comte Asnar Galí el lliurament de la Cerdanya i de l'Urgellet, que l'investí dels dos comtats i que li concedí, per mitjà d'un precepte, les aprisions que hagués efectuat o pogués dur a terme a la Cerdanya (doc. 10).

En l'acta del judici de l'any 862 s'assegura que Asnar Galí tenia la vil·la de Sedret «per sua ruptura et aprisione per preceptum domni imperatoris, sicut ceteri spani». Per tant, cal acceptar que Asnar Galí era un hispà. Higounet l'identificà amb un Asnar que figura entre els quaranta-dos hispans que l'any 812 acudiren a Carlemany a queixar-se de les opressions comeses pels comtes de Barcelona, Girona, Carcassona, Rosselló, Empúries, Narbona, Arles i Besiers.[31] La identificació no sembla pas encertada perquè l'Asnar del precepte i els altres hispans que hi són anomenats tenien les seves aprisions en els territoris governats pels comtes dels vuit comtats susdits. Per contra, Asnar Galí tenia les seves aprisions a la Cerdanya i l'Urgellet, d'on era comte, i en tot cas hauria d'haver figurat entre els comtes esmentats en el precepte. I no seria congruent que un comte protestés contra els altres comtes.

Segons les Genealogies de Roda, Asnar Galí fou succeït en el càrrec comtal pel seu fill Galí Asnar: «Postea quoque Galindo Asnari accepit comitatum patris sui».[32] I sabem que el comte Galí Asnar, a més d'exercir la seva autoritat a la Cerdanya i l'Urgellet, l'exercí en els territoris del Pallars i la Ribagorça, dels quals figurava com a comte abans del maig de 834.[33] Devia governar els nostres comtats fins que en fou expulsat pel comte Sunifred, membre de la casa comtal de Carcas-

29. La hipòtesi d'Abadal (*Catalunya carolíngia*, vol. III, pàg. 107-109) és que Sunifred podria haver estat nomenat comte d'Urgell l'any 834, però que no pogué prendre possessió del comtat fins que aconseguí expulsar-ne el comte Galí pels volts del 838. És a dir, a les vigílies de la pretesa consagració de la catedral de la Seu d'Urgell l'any 839.

30. *Catalunya carolíngia*, vol. II, pàg. 326.

31. HIGOUNET, *Les Aznar*, pàg. 5-14. El text del precepte es troba a *Catalunya carolíngia*, vol. II, pàg. 312-314.

32. LACARRA, *Textos navarros*, pàg. 242.

33. *Catalunya carolíngia*, vol. III, pàg. 100.

sona, abans de l'any 839, en què Sunifred ja apareix esmentat en un document de la Seu d'Urgell (doc. 21). Hem vist que el comte Sunifred expulsà també de la vil·la de Sedret Guidiscle, anomenat en el document del 862 nebot d'Ailona, filla del comte Asnar Galí (doc. 45), parentiu que fa sospitar si Guidiscle podria ser fill del comte Galí Asnar.

Un cop establert que el primer comte carolingi d'Urgell i de Cerdanya no fou Borrell sinó, probablement, Asnar Galí, tornem a la figura del primer bisbe carolingi. És versemblant que Fèlix d'Urgell, qualificat de «natione hispanus» pels *Annals Reials*,[34] fos un dels eclesiàstics hispans refugiats que per llur valer, com foren els casos de Teodulf d'Orleans, d'Agobard de Lió i de Claudi de Torí,[35] ocuparen aviat llocs rellevants en el regne franc. De fet, contra el que s'ha anat repetint, no hi ha cap indici que Fèlix ja fos bisbe d'Urgell l'any 782,[36] durant el domini musulmà, o l'any 786,[37] i que aquí hagués escrit la seva *Disputació contra un sarraí*.[38] Si podem creure en la veracitat de l'episcopologi del segle XII contingut en un cartoral de Gerri,[39] segons el qual Fèlix fou bisbe durant nou anys, i si tenim en compte que la seva destitució tingué lloc l'any 799, l'inici del seu pontificat s'hauria de fixar vers 789-790, en coincidència amb el moment en què Alcuí de York li trameté la primera de les seves cartes conegudes (doc. 1). De fet, la primera data segura que tenim del bisbe Fèlix és del 792, en què la seva doctrina adopcionista era examinada en el concili de Ratisbona (doc. 2). Per la seva carta del 799, anomenada «confessio fidei», coneixem els noms de sis preveres i d'un diaca de la catedral urgel·litana (doc. 8). Són dades, totes elles, que si no hagués estat per la controvèrsia originada per la doctrina adopcionista i per la condemna d'un dels seus principals defensors, Fèlix d'Urgell, ens serien completament desconegudes atès el silenci dels nostres arxius. De manera que, tot parafrasejant el *Laus cerei* pasqual, bé podem exclamar: «O felix culpa!».[40]

En efecte, Fèlix d'Urgell i els seus clergues són el primer bisbe i els primers clergues coneguts dels bisbats catalans restaurats en temps de Carlemany. Perquè de les seus episcopals d'Elna i de Girona, que cal suposar restaurades arran de llur incorporació al regne franc vers 759 i 785, respectivament, no en tenim cap notícia de les últimes dècades del segle VIII.[41] Això, un cop rebutjada la veridicitat de les actes del concili de Narbona del 788, les quals esmenten els bisbes Fèlix d'Urgell i Vineder d'Elna i són subscrites per ambdós i pels bisbes Adolf de Girona i Serfdedéu de Barcelona, entre molts altres prelats.[42] Abadal, en referir-se a aquestes actes, escriu en aquesta mateixa obra «que es tracta d'una invenció, de cap a peus, feta a la darreria del segle XI amb la finalitat de defensar certes pretensions narboneses».[43]

34. NICOLAU D'OLWER, *Fèlix, bisbe d'Urgell*, pàg. 11. L'atribució d'aquests annals a Eginard és errònia.

35. Per a la bibliografia sobre aquests personatges es pot consultar l'obra de BRUNHÖLZL, F., *Histoire de la littérature latine du Moyen Âge*, tom I, vol. 2 (*L'époque carolingienne*), Turnholt, 1991.

36. Aquesta data la dona VILLANUEVA, *Viage*, vol. X, pàg. 22, basat en una calendació errònia de la consulta feta per Elipand de Tòledo a Fèlix reportada pels *Annals Reials*. Ho reconeix BARAUT, *La intervenció carolíngia*, pàg. 3, nota 6, malgrat que sosté que no cal excloure que l'elecció episcopal de Fèlix s'hagués esdevingut en ple domini islàmic.

37. Data proposada per BARAUT, *La intervenció carolíngia*, pàg. 3, sense donar-ne la raó; es dedueix, però, que es tracta de la data de la carta del papa Adrià als bisbes espanyols condemnant l'adopcionisme, que cita més endavant (pàg. 9), tot i reconèixer que Fèlix no hi és esmentat.

38. *Catalunya carolíngia*, vol. I, pàg. 84. Una revisió de la procedència de Fèlix i de les dates del seu pontificat ha estat plantejada recentment per GROS, *De l'Església hispana a l'Església carolíngia*.

39. Publicat per VILLANUEVA, *Viage*, vol. X, ap. I, pàg. 215-216.

40. Vegeu el text editat per OLIVAR, A., *El sacramentario de Vich*, Barcelona, 1953, pàg. 4.

41. *Catalunya carolíngia*, vol. VI, pàg. 41, i *Catalunya carolíngia*, vol. V, pàg. 25.

42. Actes publicades dins *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. I, pàg. 511-513.

43. *Catalunya carolíngia*, vol. I, pàg. 129, nota 114.

També s'ha de rebutjar la veridicitat dels documents més antics del monestir de Tavèrnoles. Després d'estudiar-los, Abadal arriba a la conclusió que formen part «de la sèrie de falsificacions referents al monestir de Sant Sadurní de Tavèrnoles, que, per l'interès intrínsec de llur contingut, han estat molt apreciades dels nostres historiadors, que han emboirat amb llurs invencions diversos punts importants de la història urgellenca».[44] Inclou dins l'esmentada sèrie una butlla del papa Lleó III de l'any 779 (doc. I), un document del bisbe Leidrat de l'any 805 (doc. III), un altre del comte Frèdol de l'any 815 (doc. VI), a més d'un precepte de Carlemany per al monestir (doc. V).[45] Ho detallarem en el capítol dedicat a les falsificacions.

Les falsificacions han emboirat la història urgellenca, com també ho han fet les hipòtesis que s'han formulat sobre els orígens de la Seu d'Urgell «per manca de fonts documentals i narratives més o menys contemporànies», com reconeix Carme Batlle en explicar el naixement i l'evolució de la ciutat.[46] Així, Batlle ha aplegat les hipòtesis de l'emplaçament de la ciutat d'«Urgellia» dalt el turó de Castellciutat, de la seva destrucció l'any 793 en ocasió de la retirada de l'expedició comandada pel general Abd al-Malik ibn Mughith i del naixement del «vicus Urgelli» a la plana, al lloc ocupat actualment per la catedral de la Seu d'Urgell, com a raval ortodox enfront de la ciutat heretge del bisbe Fèlix. Examinem amb més detall aquestes hipòtesis.

L'any 793, durant el pontificat de Fèlix d'Urgell, tingué lloc la cèlebre expedició sarraïna comandada pel general Abd al-Malik ibn Mughith, la qual, en retornar de la Septimània, segons una font aràbiga reportada per Abadal en el primer volum de *Catalunya carolíngia*, «recorregué el país de Cerdanya, del qual perdonà només les dones i els infants; matà els combatents, assolà la terra durant alguns mesos, bo i destruint els castells, cremant i saquejant; l'enemic fugia esmaperdut davant seu, i el musulmà s'internà en les seves ciutats».[47] Ni aquesta font ni les altres fonts relatives a l'expedició, tant les aràbigues com les franques, no esmenten la destrucció de la ciutat d'Urgell. Tanmateix, segons Abadal, «és probable que fos aleshores quan la ciutat d'Urgell fou arrasada», atès que en produir-se «el traspàs de la comarca urgellesa del domini aràbic al del Regne carolingi», la seu d'Urgell ja funcionava: «Presidia aleshores la seu d'Urgell el bisbe Fèlix, probablement en el ple de la seva edat, i devia fer anys que regentava la diòcesi».[48] Villanueva, en tractar sobre la restauració de la seu urgel·litana, havia apuntat: «es claro que los moros no dominaron de asiento en este pais, sino que solo hicieron en él correrías á su manera y con la ferocidad con que solían asolarlo todo».[49] De manera que, segons aquest i altres autors, la seu episcopal d'Urgell, com el monestir de Tavèrnoles, no hauria sofert interrupció durant el domini musulmà, durant el qual un bisbe anomenat Nambad, suposadament bisbe d'Urgell, havia mort a Llívia a mans dels musulmans l'any 731.[50]

Un document de l'any 840 que publiquem en aquest volum recorda que la catedral urgel·litana havia estat construïda pels fidels en temps antics, que havia estat destruïda pels infidels i que havia estat restaurada en temps de l'emperador Carlemany. Es tracta de l'acta de donació que feu el comte

44. *Catalunya carolíngia*, vol. I, pàg. 177.
45. *Catalunya carolíngia*, vol. I, pàg. 177, nota 255. També fa referència a un document del comte Borrell «del 792, publicat per Baluze en la *Marca hispanica*, ap. 115», però que suposadament és del 973 (doc. XIX).
46. BATLLE, *Orígens medievals*, pàg. 151-154; BATLLE, *La Seu d'Urgell medieval*, pàg. 17.
47. *Catalunya carolíngia*, vol. I, pàg. 84, nota 84.
48. *Catalunya carolíngia*, vol. I, pàg. 85 i 123.
49. VILLANUEVA, *Viage*, vol. IX, pàg. 168.
50. BARAUT, *Diplomatari del monestir de Tavèrnoles*, pàg. 8-10; BARAUT, *Episcopologi de l'Església d'Urgell*, pàg. 33.

Sunifred «ad domum vocitatam domne męę semper virginis Marię Sedis Orgellitane, que antiquitus a fidelibus constructa et ab infidelibus destructa atque a parentibus nostris temporibus domni et piissime Karoli imperatoris restaurata ęssę a multis scientibus non est ambiguum» (doc. 20). D'aquestes frases, integrades també en el text de la falsa dotalia del 819 (doc. VIII), hom ha deduït una destrucció de l'antiga seu episcopal de Castellciutat provocada per l'expedició de l'any 793, al bell mig del pontificat del bisbe Fèlix, i el naixement del «vicus» en el lloc que ocupa actualment el nucli antic de la Seu d'Urgell.[51]

Aquestes hipòtesis s'han vist afectades per la descoberta, durant les intervencions arqueològiques de 1990 a 1997, de restes romanes i paleocristianes en el nucli urbà de la Seu d'Urgell. Un equip dirigit per Maria Àngels Ruf descobrí estructures romanes al subsol de l'església de Santa Eulàlia, situada rere els absis de la catedral.[52] Després, en intervencions d'urgència, es descobriren restes d'una porta trigèmina d'època romana tardana al carrer Major i sepultures de l'antiguitat tardana o d'època visigòtica al costat nord de la catedral i a sota el seu claustre, on fou trobada, a més, una ara d'altar de tradició paleocristiana, segons Albert Villaró.[53] De manera que no s'hauria d'anar a cercar la ciutat romana i visigòtica d'«Urgellia» a Castellciutat, sinó en el mateix lloc que ocupa la ciutat actual. Destruïda pels infidels durant el domini musulmà, hauria renascut com a simple «vicus» de l'antiga ciutat a l'entorn de la seu episcopal restaurada en temps de Carlemany, vers l'any 790.

Carlemany concedí un privilegi a la catedral d'Urgell (doc. 9) que es perdé molt aviat, segons el diploma de l'emperador Lluís el Piadós del 835 (doc. 17), del qual es dedueix que s'havia perdut durant una incursió dels enemics del bisbe Sisebut, és a dir, després de l'any 823 i abans del 835. Se'n perdé l'original, sense que n'existís cap còpia, i el mateix passà amb el precepte que havia expedit abans del 814 Lluís el Piadós, com a rei d'Aquitània, per tal de confirmar el del seu pare (doc. 10). Tant en el precepte de Carlemany com en el de Lluís el Piadós constava, segons que es pot deduir del text del precepte del 835, la concessió reial feta a la seu urgel·litana de les parròquies dels territoris o «pagi» d'Urgell, Berga, Cerdanya, Pallars, Àneu, Cardós, Tírbia, Gistain i Ribagorça, els quals passaren a formar part del regne aquità. En no tenir cap indicació precisa sobre la data del precepte de Carlemany, Abadal li assignà «dubitativament» els anys 800-814, però reconeixent que «el que es parli de Carles emperador no prejutja necessàriament que el precepte hagués d'ésser donat dins el període imperial de Carlemany».[54]

En temps de Carlemany es produí el renaixement monàstic que fou impulsat des del monestir d'Aniana per sant Benet i des de la cort aquitana pel rei Lluís el Piadós. L'any 817 només un monestir català, el de Santa Maria de Vallespir, situat als Banys d'Arles, fou inclòs en la relació de monestirs reials de la Septimània.[55] Però la fundació i restauració de monestirs dintre l'extens territori del bisbat d'Urgell ja havia començat. Així, l'any 807 un prevere anomenat Espanell fundà un monestir de caire particular, el de Sant Vicenç de Gerri, situat a la riba de la Noguera Pallaresa. Entre els anys 806 i 814 el prevere Crisogoni obtingué del comte Bigó de Tolosa l'antic monestir visigòtic, abandonat i derruït, de Sant Pere i Santa Maria d'Alaó. I també per aquest temps, el bisbe d'Urgell

51. BARAUT, *El lloc de Ciutat*, pàg. 485-486.
52. RUF; VILLARÓ, *L'església de Santa Eulàlia*, pàg. 497.
53. VILLARÓ, *Intervencions arqueològiques*, pàg. 194-196; VILLARÓ, *Ciutat d'Urgell*, pàg. 94-95.
54. *Catalunya carolíngia*, vol. II, pàg. 279.
55. *Catalunya carolíngia*, vol. VI, doc. 10, pàg. 89.

Possedoni fundà el monestir de Santa Maria de Senterada sobre les ruïnes de l'antic cenobi visigòtic de Santa Grata (doc. 12). L'historial i l'abaciologi d'aquests monestirs dels comtats de Pallars i Ribagorça es troben en el volum III de l'obra present.[56]

Pel que fa a les fundacions monàstiques en el comtat d'Urgell, cal parlar en primer lloc del monestir de Sant Climent de Codinet, fundat l'any 815 o poc després per un prevere anomenat Sentefred, el qual l'any esmentat comprà les cases i els camps de la vil·la anomenada Codinet, situada dins el terme del castell de Tost (doc. 11). El monestir estava en ple funcionament l'any 829, en què els preveres Ilperic i Guilerà, havent optat per renunciar al món, es lliuraren a Déu, a l'abat i prevere Sentefred i als monjos del monestir de Codinet i es comprometeren de viure-hi segons la regla monàstica (doc. 13).[57] El document de l'any 815 es conserva en el seu pergamí original, de manera que resulta ser el document original més antic dels aplegats en els diversos volums de *Catalunya carolíngia*.

Quant a la fundació de Sant Sadurní de Tavèrnoles, ja hem vist que Abadal estudià els documents d'època carolíngia d'aquest monestir i arribà a la conclusió que n'hi havia uns quants, precisament els més antics, que són falsos. En el diplomatari del volum present s'esmenten el monestir i el seu abat Calort els anys 833 i 835 (doc. 16 i 18). Calort és l'abat que aconseguí de l'emperador Lluís el Piadós el precepte per al monestir de Sant Salvador de la Vedella, situat a la riba del Llobregat, en el «pagus» de Berga, l'any 835 (doc. 18). De la intervenció de l'abat Calort es dedueix que el monestir bergistà era una fundació que el monestir de Sant Sadurní de Tavèrnoles acabava de dur a terme al sud de la serralada del Cadí. La restauració de l'església de Lillet el 833 (doc. 16) i la fundació del monestir de la Vedella poc abans del 835 mostren que per aquests anys s'estava repoblant l'Alt Berguedà.

Convenia exposar les dades documentals precedents, amb les hipòtesis que se'n desprenen, sobre el primer comte carolingi d'Urgell-Cerdanya i sobre el primer bisbe carolingi d'Urgell, així com sobre la restauració de la seu urgel·litana, encara que l'exposició hagi estat llarga, per tal de rebutjar hipòtesis que s'han basat especialment en la documentació falsa que es recull en l'apèndix del present volum. Això no obstant, no és el lloc aquí, en aquesta simple projecció històrica i geogràfica, de continuar desgranant la història política dels comtats ni la història diocesana. Només cal afegir-hi uns mots sobre l'episodi del bisbe Esclua, documentat en actiu l'any 886 (doc. 82), suposadament deposat el 893 (doc. 104) i ja difunt el 924 (doc. 221). Cal parlar-ne per posar fi a les falsedats que se n'havien dit i que encara es repeteixen, desmentides per Robert-Henri Bautier en el seu estudi del 1963 sobre la pretesa dissidència de l'episcopat català vers els anys 887-890 i sobre la condemna fulminada vers 886-890 —o el 892, segons Baraut—[58] per un suposat concili celebrat a Port, localitat del bisbat de Nimes, on només s'hi celebrà un concili l'any 897, del qual resta un decret sobre un litigi existent entre el bisbe de Magalona i un dels preveres de la seva diòcesi.[59]

Esclua era considerat per la historiografia tradicional, des del segle XVII, un usurpador de la seu urgel·litana, ordenat per l'arquebisbe d'Auch, autor d'un pretès projecte de dissidència respecte de la seu metropolitana de Narbona dut a terme per Esclua mateix, suposat nou arquebisbe metro-

56. *Catalunya carolíngia*, vol. III, pàg. 232-237 (Gerri), pàg. 248-265 (Alaó) i pàg. 242-244 (Senterada).
57. Sobre la fundació d'aquest monestir, vegeu BARAUT, *Diplomatari del monestir de Sant Climent de Codinet*, pàg. 152-153.
58. BARAUT, *Episcopologi de l'Església d'Urgell*, pàg. 37.
59. BAUTIER, *La prétendue dissidence*, esp. pàg. 483, 486-487 i 495-497; *Catalunya carolíngia*, vol. V, núm. 89, pàg. 124-125.

política a la Seu d'Urgell, i pels seus sufraganis Frodoí de Barcelona, Ermemir de Girona i Gotmar de Vic, un projecte que hauria estat avortat per un concili celebrat a Port el 892 i per un altre celebrat a la Seu d'Urgell el 893 (doc. XIV), després que Esclua hauria refusat la invitació del rei Odó d'acudir al concili de Troyes.[60] Dades totes elles falses, tretes bàsicament de la *Vita sancti Theodardi*, redactada a Narbona vers 1089-1091 i editada el 1680.[61]

Es tracta d'un relat hagiogràfic fantasiós, analitzat per Bautier en l'article esmentat, en el qual demostra que el redactor de la *Vita* barrejà elements històrics d'èpoques diverses. Així, combinà noms i dades referents a la creació i la restauració de bisbats catalans vers 885-888, per fer avenir les circumscripcions comtals i les diocesanes, amb dades sobre la creació de l'arquebisbat osonenc l'any 971 i sobre les seves conseqüències, les quals s'allargaren fins al 998, en què hi posà fi la intervenció papal. La finalitat del redactor de la *Vita* era la defensa de la jurisdicció narbonesa sobre els bisbats catalans amb motiu de produir-se, l'any 1089, la restauració del càrrec arquebisbal tarragonès en la persona de Berenguer Sunifred de Lluçà.

De tots els arguments i les dades aportats per Bautier cal concloure que Esclua fou bisbe només en el territori del comtat de Cerdanya, amb l'agregat de Berga, que el comte Guifré el Pelós volgué segregar vers l'any 886 del bisbat d'Urgell. La documentació aplegada en el present volum permet deduir que l'episodi fou de curta durada perquè el bisbe Ingobert d'Urgell exercia la seva funció episcopal a la Cerdanya el 9 de gener de 890, en què consagrà l'església de Sant Climent d'Ardòvol (doc. 92), i hi continuava exercint-la el 30 d'octubre de 891, data de la consagració de Sant Andreu de Baltarga (doc. 96). Per consegüent, la notícia d'una «purgació» del bisbe Esclua l'any 893, recollida per Villanueva d'un índex d'escriptures fet el segle XV (doc. 104), s'ha de prendre amb cautela tant pel que fa al significat del mot «purgació» com a la data. Potser s'ha de relacionar amb la notícia d'una suposada deposició dels bisbes Esclua i Ermemir en el pretès concili celebrat a la catedral de la Seu d'Urgell que s'esmenta en la *Vita sancti Theodardi* (doc. XIV).

Bautier fa adonar que l'episodi coincideix amb l'aparició vers l'any 888 del bisbe Adolf de Pallars, amb jurisdicció sobre la part occidental de la mateixa diòcesi urgellenca, resultat d'una operació promoguda pel comte pallarès Ramon, pare del bisbe, i anul·lada pel concili de Fontcoberta el 911. I que coincideix també amb la restauració del bisbat d'Empúries vers l'any 889 per part del comte emporità Sunyer, que lliurà al bisbe Ermemir la jurisdicció eclesiàstica dels comtats d'Empúries i Peralada, segregats així del bisbat de Girona, fins que l'any 909 el concili de Jonquières ho anul·là. I que dos anys abans, el 907, el concili de Sant Tiberi havia reconegut la restauració d'un altre bisbat, el d'Osona, que l'any 886 el mateix comte Guifré de Cerdanya, fundador del «Vicus Ausonae», havia posat sota el govern del bisbe Gotmar.

Per un document redactat l'any 987 sabem que els comtes Guifré i Guinedella havien comprat l'alou del «castrum» de Mogrony a «Scluvani, advoccati episcopi» (doc. 751). El donaren al monestir de Sant Joan de les Abadesses el 26 de juny de l'any 885 amb motiu de l'oblació de llur filla Emma i li confirmaren en ocasió de la dedicació de la seva església, duta a terme el 24 de juny de 887.[62] Cal deduir, doncs, que el prevere Esclua —abans d'esdevenir bisbe— havia aprisiat l'alou

60. *Catalunya carolíngia*, vol. III, pàg. 171-174; publicat per Abadal el 1955, abans de l'estudi de Bautier. Però encara BARAUT, *Episcopologi de l'Església d'Urgell*, pàg. 37, i BOLÒS; HURTADO, *Atles del comtat d'Urgell*, pàg. 18-19.

61. N'hi ha una còpia del segle XII a París, BNF, Lat. 17002, f. 250-259, editada dins *Acta sanctorum. Maii tomus primus*, Brussel·les, 1680, pàg. 149; nova edició, París-Roma, 1866, pàg. 143-159.

62. *Catalunya carolíngia*, vol. IV, doc. 4, pàg. 67-68, i doc. 8, pàg. 71-72.

de Mogrony durant l'embranzida repobladora que el comte Guifré havia comandat durant els anys setanta tant al Berguedà com al Ripollès. Arran mateix de l'aprisió, Esclua hi construí o reconstruí un «castrum» per a la defensa de la contrada i en una data indeterminada, abans del 26 de juny de 885, va vendre tot l'alou al comte Guifré.

Tot seguit veurem algunes dades de caire geogràfic sobre els tres comtats estudiats en el present volum tretes de la documentació que s'hi aplega. Els territoris d'Urgell, Cerdanya i Berga constituïen tres «pagi» de l'imperi carolingi i tres «parrochiae» del bisbat d'Urgell des del temps de Carlemany. En el precepte del 835 per al monestir de Sant Salvador de la Vedella, se'l situa «in pago Bergense» (doc. 18). En el precepte del 843 per al comte Sunifred I s'esmenten els «pagi» de Cerdanya i d'Urgell, a més de la vall d'Andorra (doc. 25). En el precepte atorgat l'any 860 per Carles el Calb a la seu episcopal d'Urgell, li sotmet els «pagi» de Cerdanya, Llívia, Berga, Pallars, Ribagorça, Gistau, Cardós, Àneu i Tírbia i el lloc de Santa Deodata, sense esmentar el d'Urgell, però, en canvi, fa referència al «pagus» d'Andorra (doc. 43).

En la documentació privada escrita en els nostres comtats durant tot el segle IX s'alternen les denominacions de territori i de «pagus» per referir-se al d'Urgell, bé que també s'hi parla del suburbi d'Urgell (doc. 23 i 44), del «pagus» de Tost (doc. 31) i del «pago Nempetano» (doc. 49). També rep la denominació de «pagus» la Cerdanya (doc. 25 i 113), encara que algun cop se l'esmenta com a vall (doc. 61) o només amb el topònim «Cerritania» (doc. 95), però des de l'any 886 se li dona ja el qualificatiu de comtat (doc. 81, 86 i 93). Dintre de la vall cerdana s'inclouen el suburbi de Llívia (doc. 61) i, sense fer referència explícita a la vall, el «pagus» de Talló (doc. 91). La vall de Brocà tampoc se situa explícitament dins el comtat de Cerdanya (doc. 88, 99 i 114). Finalment, el Berguedà és citat com a territori (doc. 56, 102 i 115-119) i com a «pagus» (doc. 76, 81, 82 i 108), indistintament, però no pas encara com a comtat. Ja en el segle X, les escriptures comencen a parlar sovint, des de l'any 907, del comtat d'Urgell (doc. 152, 157, 158 i 160) i continuen parlant del comtat de Cerdanya (doc. 139, 189, 199 i 206). I l'any 919, segons un regest de Villanueva, apareix per primera vegada la denominació de comtat de Berga (doc. 193).

Els límits externs dels comtats d'Urgell, Cerdanya i Berga venien a coincidir amb els límits externs del bisbat d'Urgell en aquests tres territoris, però tenint en compte que per la banda de ponent el bisbat comprengué també els territoris dels comtats de Pallars i Ribagorça fins que la creació, impugnada pels bisbes urgellesos, dels bisbats de Pallars i de Roda de Ribagorça sostragué els seus territoris de la plena potestat de la seu episcopal d'Urgell.[63]

El límit dels comtats de Cerdanya i de Berga amb els comtats de Conflent, de Besalú i d'Osona, d'una banda, i el del comtat d'Urgell amb el comtat de Pallars, de l'altra, s'han explicat en els volums d'aquesta obra dedicats als quatre comtats susdits, en tots els quals es troben els mapes corresponents. Això no obstant, cal que recordem algunes dades. La frontera del comtat de Cerdanya amb el de Conflent coincidia amb la dels bisbats d'Urgell i d'Elna al coll o port de Jardó, dit avui de la Perxa, segons que es troba precisat en la butlla del papa Romà de l'any 897 per a la seu d'Elna, però alguns documents del segle X situen els Forcats, els llocs capcinesos de la Llaguna i dels Angles i els llocs conflentins de Balaguer, Llar, Moncles, Talau, Ocenyes i Sautó dins el comtat de Cerdanya.[64] El castell de Mogrony i l'església de Sant Pere de Mogrony són situats per un document de l'any 920 en el comtat de Cerdanya (doc. 202), malgrat que la cel·la de Mogrony era situada l'any 899 en el

63. *Catalunya carolíngia*, vol. III, pàg. 165-193.
64. *Catalunya carolíngia*, vol. VI, pàg. 42-45.

comtat d'Osona, i el castell de Cardona no pertanyia pas al comtat d'Osona, com s'havia dit, sinó al comtat d'Urgell.[65] Per la part de ponent, el comtat d'Urgell limitava amb el de Pallars, la ratlla de separació dels quals deixà ben definida Abadal en la «Projecció històrico-geogràfica» del volum III de *Catalunya carolíngia* i, ben gràficament, en el mapa que l'encapçala.

Per la seva part septentrional el comtat d'Urgell, que comprenia les valls andorranes, limitava amb el comtat de Tolosa, alhora que el comtat de Cerdanya limitava també amb l'esmentat comtat i amb el de Rasès. Per la part de migdia ambdós comtats, el d'Urgell i el de Cerdanya, reclosos a l'inici del segle IX rere les serralades del Port del Comte, del Cadí i del Moixeró, anaren ocupant territori sarraí al llarg del mateix segle fins a integrar al primer comtat tota la part baixa de comarca de l'Alt Urgell i la part alta de la comarca del Solsonès, mentre que el comtat de Cerdanya incorporà la comarca del Berguedà, amb el territori de la qual es constituí el comtat de Berga. Al llarg del segle següent el comtat d'Urgell s'anà expandint cap al sud fins arribar als llocs de Ponts (doc. 711) i de Bergús (doc. 695).

Pel que fa als límits entre els tres comtats i a la ubicació de les parròquies dintre d'ells, no s'ha de menystenir la falsa dotalia de la catedral urgel·litana del 819 (doc. VIII) perquè fou redactada en temps del bisbe Sal·la, a l'entorn de l'any 1000, com apuntarem en el capítol de les falsificacions. En el seu text s'enumeren dues-centes vuitanta-nou parròquies i monestirs, segons el recompte fet i publicat el 1917 per Pere Pujol en el seu estudi sobre la dotalia, en el qual adjuntà un mapa confeccionat per Pere Barnils.[66] La relació de les parròquies, en el text, comença per les del comtat d'Urgell, segueix per les dels comtats de Cerdanya i Berga i acaba amb les del comtat de Pallars, amb l'afegit dels monestirs ribagorçans d'Alaó i de Taverna. Això permet establir amb facilitat els límits entre els comtats esmentats.

65. *Catalunya carolíngia*, vol. IV, pàg. 23-24.
66. PUJOL, *L'acte de consagració i dotació*.

ELS ELEMENTS D'INFORMACIÓ

Com en els volums anteriors, presentem i estudiem aquí allò que Ramon d'Abadal anomenà en el volum III d'aquesta obra «els elements d'informació», és a dir, la historiografia, les fonts diplomàtiques i les falsificacions. Hi afegim unes dades referents a documents exclosos.

LA HISTORIOGRAFIA

Encetem aquest apartat sobre la historiografia amb una referència al *Catalogus veterum episcoporum Urgellensium* d'un cartoral del monestir de Gerri, ja citat, publicat per Villanueva.[67] Segons Ignasi M. Puig, ocupava probablement la guarda davantera del cartoral 5, avui manuscrit 1619 de la Biblioteca de Catalunya, mutilat.[68] Es tracta d'una simple llista amb els noms dels bisbes urgel·litans i el nombre d'anys dels respectius pontificats. És una llista molt fantasiosa pel que fa als suposats onze bisbes d'època visigòtica i poc informada pel que fa als bisbes dels segles VIII-IX —hi manquen Possedoni, Beat i Galderic—.[69] Arriba fins a l'any dissetè i últim de l'episcopat de Pere Berenguer, successor de sant Ot,[70] per la qual cosa sembla haver estat escrita el 1141 o pocs anys més tard.

També és del segle XII la segona part d'un manuscrit de la biblioteca nacional parisenca (BNF, ms. Lat. 17002), que conté, en els folis 250-259, la *Vita sancti Theodardi*, ja esmentada.

De les acaballes del mateix segle XII, de vers 1180-1184, és el nucli inicial de les *Gesta comitum Barchinonensium*,[71] augmentat posteriorment, en els anys 1196 i 1270, amb diverses aportacions fins a constituir l'anomenada redacció primitiva d'aquesta crònica anònima conservada en un manuscrit de procedència ripollesa (París, BNF, ms. Lat. 5132).[72] En ella hi ha notícies referents als comtes

67. VILLANUEVA, *Viage*, vol. X, ap. I, pàg. 215-216.

68. PUIG, *El monestir de Santa Maria de Gerri*, vol. I, pàg. 15, i també pàg. 149-150, en les quals publica la llista segons la còpia feta per Francesc Llobet, monjo de Gerri, conservada a Barcelona, BC, ms. 426, f. 92v. L'ha publicada també BARAUT, *Episcopologi de l'Església d'Urgell*, ap. 2, pàg. 124-125, confrontant l'editada per Villanueva amb la copiada per Llobet.

69. Vegeu BARAUT, *Episcopologi de l'Església d'Urgell*, pàg. 31-37.

70. BARAUT, *Episcopologi de l'Església d'Urgell*, pàg. 47-48.

71. Textos llatí i català editats i anotats per BARRAU-DIHIGO, *Gesta comitum Barcinonensium*; i text llatí editat i anotat, precedit d'un estudi introductori, per CINGOLANI, *Les «Gesta comitum Barchinonensium»*, pàg. 11-160.

72. CINGOLANI, *Les «Gesta comitum Barchinonensium»*, pàg. 14, considera que fou Étienne Baluze qui se l'endugué del monestir de Ripoll, «mentre explorava arxius i biblioteques catalans per recollir els materials que havien de servir a l'arquebisbe Pèire de Marca per escriure la seva obra *Marca hispanica sive limes hispanicus*, completada pel mateix Baluze». Baluze, però, tenia només tretze anys quan Marca, bisbe electe de Coserans, arribà a Catalunya l'any 1644 com a visitador general i superintendent, i no esdevingué secretari de Marca, ja arquebisbe de Tolosa, fins al 1656, quatre anys després que

que ho foren d'Urgell i Cerdanya, com ara Guifré el Pelós i els seus fills Miró, Sunyer, Guifré i Radulf, bé que fa comte de Barcelona al primer i comte d'Urgell al segon; tampoc no l'encerta en creure Sunifred, fill de Miró, també comte de Barcelona. Aquesta confusió persistí en la redacció definitiva, ja del segle XIV.

A començ del segle XIV un historiador àrab, al-Nuwayrí, mort el 1332, escriví una obra enciclopèdica, ressenyada pel professor Vernet,[73] en la qual recollí la memòria de les expedicions contra els francs dels anys 177, 227 i 268 de l'hègira, és a dir, dels anys 793-794, 841-842 i 881-882 de l'era cristiana, amb referències a la Cerdanya. Els passatges d'aquest text relatius als tres anys esmentats foren transcrits i traduïts per Millàs i Vallicrosa.[74]

Una altra llista de bisbes urgellesos, però ja de l'any 1425, es troba en un pergamí conservat a l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell. Pel que fa als bisbes d'època carolíngia, afegeix Possedoni a la llista de Gerri. La relació resultant perdurà en episcopologis posteriors.[75]

Sembla que fou l'any 1486 que l'escrivà Miquel Ribot, natural d'Aixirivall, donà començ a l'anomenat *Llibre de la terra d'Andorra*,[76] en el qual aplegà vint-i-quatre documents més o menys relacionats amb les valls d'Andorra per al seu ús personal.[77] Com que el document més antic és de l'any 1008, no ens serveix per a la nostra obra. Tampoc no ens serveix l'obra titulada *Illustrations dels comtats de Rosselló y Cerdanya y Conflent*, escrita per Francesc Comte, notari d'Illa, l'any 1586.[78]

L'any 1603 el dominic valencià fra Francesc Diago (1560-1615) publicà la *Historia de los victoriosíssimos antiguos condes de Barcelona*, amb obligada referència al govern del comtat d'Urgell per part, segons ell, d'Ermengol de Montcada, en primer lloc, i dels descendents de Guifré el Pelós, Sunyer, Borrell i Ermengol de Còrdova, després.

Un contemporani de Diago, el cronista i jurista barceloní Jeroni Pujades (1568-1635), autor de la *Corònica universal del Principat de Cathalunya*, acabada l'any 1606, publicada parcialment el 1609 i íntegrament, en versió castellana, entre els anys 1829 i 1832, inclogué en ella el text de la carta de població del castell de Cardona del 986 (doc. 737). I en els seus *flosculi*, integrats en la Collection Baluze de la biblioteca nacional francesa,[79] copià el precepte carolingi del 881 que es conservava a la col·legiata de Castellbò, procedent del monestir de Santa Cecília d'Elins (doc. 72), i la dotació comtal del monestir de Serrateix de l'any 975, segons un pergamí que veié a Manresa (doc. 631).

És de l'any 1617 la *Relación de algunas cosas notables de la Santa Iglesia de Urgel*, escrita en un quadern de vint-i-sis folis conservat a l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell, l'autor de la qual fou el canonge Pont, «a petició del Pare Mestre Soler y Armendaris, enviat per Sa Magestat», segons una resolució capitular de 1618.[80] Aquesta *Relación* tracta fonamentalment del capítol i dels bisbes urgellesos, sense allunyar-se de la llista de 1425, i fa ús d'alguns documents del cartoral catedralici.

---

aquest havia marxat de Catalunya. Per a la biografia de Baluze, vegeu BOUTIER, J., *«Stephanus Baluzius tutelensis». Étienne Baluze (1630-1718), un savant tullois dans la France de Louis XIV*, Tulle, 2007.

73. VERNET, J., *Pròleg*, dins MILLÀS, *Textos dels historiadors àrabs*, pàg. XII-XIII.
74. MILLÀS, *Textos dels historiadors àrabs*, núm. 84, pàg. 96-99; núm. 105, pàg. 116-117, i núm. 126, pàg. 132-133.
75. Sobre aquests episcopologis, vegeu BARAUT, *Episcopologi de l'Església d'Urgell*, pàg. 8-10.
76. Andorra la Vella, Arxiu Històric Nacional, Arxiu de les Set Claus, ms. 12.
77. Ignasi Baiges l'ha estudiat i transcrit en *El llibre de la terra, un llibre de privilegis*, Andorra, 1997.
78. COMTE, F., *Illustracions dels comtats de Rosselló, Cerdanya y Conflent*, a cura de Jaume Collell, Vic, 1879 (edició incompleta); a cura de Joan Tres, Barcelona, 1995.
79. París, BNF, Col. Baluze, vol. 234, f. 219-220, i vol. 238, f. 265-269v.
80. Sobre la *Relación*, vegeu MOLINÉ, *El 'Compendi històric'*, pàg. 426, i, per a la identificació de l'autor, MOLINÉ, *El 'Compendio histórico'*, pàg. 423.

El religiós que feu la petició s'ha d'identificar amb el perpinyanès Melcior Soler i d'Armendaris (1572-1648), carmelità, del qual es conserva un recull d'informes sobre bisbats i monestirs catalans elaborats per ordre reial els anys 1617-1618, amb addicions posteriors. Es tracta del manuscrit 4355 de la Biblioteca de Catalunya, dins el qual hi ha, entre altres informes, una *Relación de los obispos de la Seo de Urgel* (f. 32v-53v), una *Relación de la fundación y censos y rentas de la iglesia de San Pedro, archipestrado de Áger* (f. 84v-86v) i una *Relación de la fundación, dotación, rentas, censos, diesmos y alodios del convento de San Pedro de la Portella* (f. 96-99v). A la contracoberta posterior hi ha remissions a notícies d'un manuscrit sobre Andorra i el bisbat d'Urgell, no identificat.[81]

El dominic fra Antoni Vicenç Domènec (1553-1607), autor de la *Historia general de los santos y varones ilustres en santidad del Principado de Cataluña*, editada a Barcelona el 1602 i reeditada a Girona el 1630, visità el monestir de Serrateix i el seu arxiu, d'on tragué la notícia de l'acta d'elecció abacial i de dotació comtal del 7 d'octubre de l'any 975 (doc. 630), interpretada per ell com l'acta de fundació del monestir amb la data errònia de 977. La notícia de Domènec fou transcrita per fra Antonio de Yepes (1554-1618) en el volum V de la seva *Corónica general de la orden de San Benito*, editada a Valladolid en 1609-1621.

El 1642 el cronista i genealogista aragonès José Pellicer de Ossau y de Salas-Tovar (1602-1679) publicà a Anvers un petit volum titulat *Idea del Principado de Cataluña*, obra en què rebatia els orígens carolingis del Principat i els drets que hi poguessin tenir els reis francesos, a més d'afirmar-hi (pàg. 320) que Sunyer, fill de Guifré el Pelós, fou comte d'Urgell. Falsificà, a més, l'anomenada «Carta d'Alaó», ja estudiada per Abadal en el volum tercer de l'obra present.[82] Aquí només ens cal fer referència a la suposada existència, segons Pellicer de Ossau, d'un suposat precepte de Carles el Calb de l'any 832 o 845 a l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell, d'on l'hauria copiat el notari Francesc Comte.[83] Tant una cosa com l'altra resulten ser falses. Annexes al text del precepte hi ha diverses suposades confirmacions dutes a terme per bisbes d'Urgell: la primera porta data de l'any 862 i apareix subscrita pel bisbe B. [Beat]; la segona, del 883, subscrita pel bisbe Ingobert; la tercera, del 911, subscrita pel bisbe Radulf; i la quarta, del 973, subscrita pel bisbe Sal·la.[84]

Vers 1650 Dídac Montfar-Sorts i Cellers (1600-1652), arxiver de l'Arxiu Reial de Barcelona des del 1641, acabà una *Historia de los condes de Urgel*, bona part d'ella basada en documents de l'esmentat arxiu, la qual restà inèdita fins que el 1853 es publicà la transcripció feta per Pròsper de Bofarull. En ella hi ha sengles capítols dedicats als quatre primers comtes d'Urgell, que, segons Montfar-Sorts, foren Ermengol de Montcada, Sunyer, Borrell i Ermengol de Còrdova. S'hi troba transcrit, en relació amb el comte Borrell, un fragment d'un dels falsos de Tavèrnoles (doc. XX). Pel que fa als bisbes d'Urgell d'època carolíngia, n'explica els pontificats en l'ordre següent: Fèlix, Sisebut, «Navagic(?)», Ingobert, Nantigís, Radulf i Guisad.[85]

L'any 1677 el prevere barceloní Bonaventura Tristany-Bofill i Benac (†1714), assessor de la Congregació Claustral Benedictina, inclogué en el capítol desè de la seva *Corona benedictina* unes

81. Sobre aquest ms. 4355, vegeu DURAN, E.; TOLDRÀ, M.; GUDAYOL, A., *Repertori de manuscrits catalans (1620-1714)*, vol. I, IEC, Barcelona, 2006, pàg. 520-524.

82. *Catalunya carolíngia*, vol. III, pàg. 55-57.

83. «Sacó esta escritura del Archivo de la Santa Iglesia Cathedral de Urgel Francisco Compte, y la puso a la letra en su Historia manuscrita de Cataluña», segons nota de Diego José Dormer publicada per SÁENZ DE AGUIRRE, *Collectio maxima conciliorum*, vol. IV, pàg. 135, a continuació del text del «Privilegium erectionis monasteri Beatae Mariae de Alaon» (pàg. 129-135).

84. Publica les confirmacions SÁENZ DE AGUIRRE, *Collectio maxima conciliorum*, vol. IV, pàg. 132-133.

85. L'episcopologi esmentat es troba en el vol. I, pàg. 305-310 i 319.

pàgines (367-370) dedicades al monestir de Santa Maria de Serrateix. S'hi resumeix l'acta d'elecció abacial i de dotació comtal del monestir del 7 d'octubre de l'any 975 (doc. 630), segons notícia treta de fra Vicenç Domènec i del pare Yepes. I l'any 1685 el jesuïta olotí Manuel Marcillo (1656-1694), mort a la Seu d'Urgell, on era rector del col·legi de la companyia, dissertà en la seva obra *Crisi de Cataluña* sobre la Seu d'Urgell, amb una referència als primers comtes urgellencs —Ermengol de Montcada, Sunyer i els altres Ermengols—, i sobre Llívia i la Cerdanya, on situa la matança del bisbe Anambad o Nambad i de tots els habitants a mans dels sarraïns l'any 732, «según Isidoro Pacense».[86]

El benedictí Guillem Costa, monjo de Cuixà i arxiver de la Seu d'Urgell, fou un conspicu col·laborador del bisbe Pèire de Marca (1594-1662), visitador general del Principat de Catalunya i dels comtats de Rosselló i Cerdanya entre els anys 1644 i 1652, en la tasca d'aplegar documentació d'arxius catalans. Són de la seva mà les còpies de preceptes, butlles, dotalies, testaments i altres documents trets l'any 1660 del cartoral de la Seu d'Urgell, així com una còpia de l'episcopologi del segle XVI, que es conserven dins el volum 117 de la Collection Baluze.[87] Aquesta col·lecció parisenca porta el nom del secretari de Marca, Étienne Baluze (1630-1718), el qual es valgué de les còpies aplegades en ella per a la confecció dels apèndixs documentals de les obres del seu mentor i d'ell mateix que anà publicant després de la mort, el 1662, de Marca, nomenat arquebisbe de París pocs mesos abans del seu traspàs.[88] L'any 1688 publicà la utilíssima *Marca hispanica sive limes hispanicus*, encapçalada amb el nom de Pèire de Marca i dotada per Baluze mateix d'un apèndix documental en què encabí, entre molts d'altres, setze documents que recollim en el diplomatari, dotze dels quals sincers (doc. 23, 61, 92, 95, 151, 361, 423, 459, 555, 585, 630 i 860) i els altres quatre falsos (doc. VII, XII, XIV i XIX). Dels setze documents, quatre foren copiats del cartoral de la Seu d'Urgell i set més ho foren de cartorals dels monestirs de Cuixà, Ripoll, Rodes i Arles.

Una altra de les col·leccions de la Bibliothèque Nationale de France és la que formà entre els anys 1665 i 1670 Jean de Doat, president de la Chambre des Comptes de Navarre, constituïda per dos-cents cinquanta-vuit volums.[89] Els volums 66, 161 i 165 de la Collection Doat contenen còpies de cinc documents del segle X relatius als nostres comtats, un d'ells procedent de l'abadia de la Grassa (doc. 155) i els altres del castell de Foix (doc. 468, 585, 673 i 776), copiats per Gratian Capot els anys 1668 i 1669.

L'any 1680 es publicà, en les *Acta sanctorum*, el text ja esmentat de la *Vita sancti Theodardi*,[90] edició que devia servir a Baluze per al llarg comentari que li dedicà en el llibre quart de la *Marca hispanica*, col. 364-371, a partir del qual s'afermà la versió hagiogràfica del clergue anònim de Narbona que havia redactat el text.

Entre els anys 1693 i 1756 es publicaren a Roma els sis toms de la *Collectio maxima conciliorum omnium Hispaniae et novi orbis*, obra del cardenal benedictí José Sáenz de Aguirre (1630-1699). En el

86. Es tracta de la crònica mossàrab anomenada *Epitome Isidori Pacensis episcopi* o *Continuatio Hispana a.* DCCLIV, editada per Theodor Mommsen dins *Monumenta Germaniae Historica, Auctores antiquissimi*, tom XI, Berlín, 1894, pàg. 323-368, esp. pàg. 361.

87. París, BNF, Col. Baluze, vol. 117, f. 320-334 i 345-415 (documents), f. 471-475 (episcopologi).

88. AUVRAY, L., *La collection Baluze à la Bibliothèque nationale*, «Bibliothèque de l'École des Chartes» (París), vol. LXXXI (1920), pàg. 94-174.

89. Descrita per LAUER, Ph., *Collections manuscrites sur l'histoire des provinces de France: inventaire*, París, 1905, vol. I, pàg. XII-XIII i 156-192.

90. *Acta sanctorum. Maii tomus primus*, 1680, pàg. 149 F; nova edició, 1866, pàg. 143-159.

tom quart s'inclogueren diversos documents relatius a l'afer adopcionista, dos documents del cartoral de la Seu d'Urgell publicats abans per Mabillon o Baluze (doc. 14 i 20) i la falsa epístola del papa Esteve V (doc. XII), a més del fals privilegi d'Alaó de l'any 832, ja esmentat.

De les grans obres franceses de la primera meitat del segle XVIII que recolliren documentació del nostre interès cal citar en primer lloc, seguint l'ordre cronològic, l'obra *Gallia christiana*, iniciada per Denys de Sainte-Marthe el 1715, en el volum VI de la qual hi ha els texts d'alguns documents ressenyats en el nostre recull: el del precepte de Carles el Calb per a Eixalada de l'any 871 (doc. 53), el del concili de Barcelona del 906 (doc. 148) i el de la butlla de Joan X del 914 (doc. 184), a més del text del pretès concili de Narbona de l'any 788 (apèndix, lletra A).

Una segona obra francesa que cal citar és la del monjo maurí Edmond Martène (1654-1739) titulada *Veterum scriptorum et monumentorum historicorum, dogmaticorum et moralium amplissima collectio*, publicada a París entre els anys 1724 i 1733, en la qual edità per primera vegada la carta de poblament del castell de Cardona de l'any 986 (doc. 738).

I una tercera obra francesa del segle XVIII és la cèlebre *Histoire générale de Languedoc avec des notes et les pièces justificatives*, publicada a París pels monjos maurins Claude Devic (1670-1734) i Joseph Vaissette (1685-1756), entre 1730 i 1745, en cinc volums, en el segon dels quals s'inclogué el text parcial d'un document inèdit de l'any 946 que hem recollit (doc. 358). En el mateix volum s'integrà una nota sobre els concilis de Port i d'Urgell, «assemblés sous S. Théodard».

Dos preveres del bisbat urgellenc, Pere Salsas i Antoni Galceran, publicaren un *Diptycon sanctae cathedralis ecclesiae Urgellensis pontificum*, de quaranta-dues pàgines, dins les *Constitutiones synodales* de 1747 estampades a Barcelona l'any següent.[91] Aquest episcopologi innovà els anteriors amb l'afegit d'uns noms i el canvi d'ordre d'altres, de manera tal que anys més tard el pare Villanueva, després de llegir-lo, deia que «ha duplicado mi fatiga por las increibles equivocaciones, anacronismos e inexactitudes de que está lleno».[92] Pel que fa als bisbes d'època carolíngia, comença amb Fèlix (775-804), «theologus insignis, Caroli Magni imperatoris amicus», i continua amb Sisebut I (805-821), Possedoni (823-837), Florenci (838-850), Sisebut II (851), Ingobert (877-892), l'intrús Selva, Nantigís (897-913), Engilbert (914-926), Guisad I (927-940), Radulf (942-950), Guisad II (950-980) i Sal·la (981-1010).

Del mateix any 1748 és el *Manual digest de las valls neutras de Andorra* d'Antoni Fiter i Rossell, veguer episcopal d'Andorra, en el qual es tracta dels bisbes de la Seu d'Urgell, sense connexió amb el *Diptycon*, però també amb errors i invencions notables. Segons Fiter, que cita sovint José Pellicer de Ossau, el bisbe Fèlix I (788-794) fou succeït per Possedoni I (800), Sisebut I (819-823), Possedoni II (823-837), Florenci I (853), Fèlix II (854), Sisebut II (860), Guisad (861-879), Ingobert (886), l'intrús Selva (892-900), Nantigís (907-946), Radulf (948), Guisad (951), Gerard (957-973) i Sal·la, oncle de sant Ermengol.[93]

Un xic més de rigor s'observa en el *Compendio histórico, clara y sucinta noticia en lo ecclesiástico, civil y político de la ciudad, santa iglesia cathedral y obispado de Urgel con sus piezas justificativas y autores clásicos que las adornan*, obra conservada íntegra en el manuscrit 170 de la Biblioteca de Catalunya, escrita en 1762-1763.[94] Ofereix la relació dels comtes d'Urgell, el primer dels quals fou el suposat

91. Sobre aquest episcopologi, vegeu BARAUT, *Episcopologi*, pàg. 11, i MOLINÉ, *El 'Compendi històric'*, pàg. 428-429
92. VILLANUEVA, *Viage*, vol. X, pàg. 3.
93. FITER, *Manual Digest*, pàg. 360-368.
94. Estudiada i publicada per MOLINÉ, *El 'Compendio histórico'*.

Ermengol, mort l'any 830, seguit de Guifré el Pelós, Sunifred, Borrell i Ermengol. També dona la relació dels comtes de Cerdanya, però amb la creença que el primer fou Guifré, fill d'Oliba Cabreta. Pel que fa al bisbat d'Urgell, parla a bastament del bisbe Fèlix, de l'adopcionisme, del bisbe Esclua i del suposat concili de l'any 892, abans de presentar un extens episcopologi, en el qual se succeïren, pel que fa als temps carolingis, Fèlix, Sisebut, Florenci, Guisad, Ingobert, Nantigís, Radulf, Guisad i Sal·la.

Jaume Caresmar i Alemany (1717-1791), canonge de Bellpuig de les Avellanes, envià moltes còpies de documents d'arxius catalans a Francesc de Fossà, col·laborador entre els anys 1764 i 1789 de Jacob-Nicolas Moreau en la recopilació de documents per al Cabinet des Chartes del rei francès. Les còpies enviades per Caresmar es troben avui dins els nombrosos volums de la Collection Moreau de la Bibliothèque Nationale de France.[95] En els volums 1-16, que contenen la documentació dels segles IX i X, hi ha còpies de documents procedents dels monestirs d'Arles (doc. 555), Bagà (doc. 717), Cardona (doc. 616), Cuixà (doc. 321 i XVII), la Portella (doc. 116 i 867), Rodes (doc. 361) i Serrateix (doc. 153, 753, 807 i XXII). A més de les còpies parisenques, es conserven alguns dels divuit volums manuscrits que pertanyeren a Caresmar, vistos per Villanueva el 1808,[96] a l'actual institut marista de Bellpuig de les Avellanes. En el que porta la cota A hi ha un *Catálogo de los obispos de Urgel* i en el B hi ha notes sobre els monestirs de Sant Llorenç prop Bagà, Serrateix, Frontanyà, Àger i Santa Cecília de Castellbò.[97]

Un altre canonge premonstratenc de Bellpuig de les Avellanes, natural d'Esparraguera, Jaume Pasqual i Coromines (1736-1804), fou el recopilador de la coneguda obra titulada *Sacrae Cathaloniae antiquitatis monumenta*, de la qual es conserven els onze volums que foren adquirits el 1919 per l'Institut d'Estudis Catalans amb destinació a la Biblioteca de Catalunya, on tenen la cota comuna de manuscrit 729. S'hi troben còpies de nombrosos documents, alguns d'ells ara desapareguts, tal com detallarem més endavant en parlar dels arxius. El pare Pasqual escriví, a més, «un *Compendio de la chronología de los condes de Urgel* i una notícia d'aquests comtes que havia de servir d'introducció a una història de l'església de Solsona», segons que deixà apuntat Francesc Martorell en el seu inventari de la biblioteca del convent franciscà de Balaguer, on es conservaven els manuscrits el 1927.[98] Aquest *Compendio* es conserva dins el ms. 292 de l'Arxiu Capitular de Vic, que porta els exlibris del monestir de les Avellanes i del mateix Jaume Pasqual.[99] Quant a la investigació en arxius, sabem que aquest erudit premonstratenc visità l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell el juliol de 1770.[100]

Un tercer canonge de Bellpuig de les Avellanes, natural de Barcelona, el pare Josep Martí (1732-1806), escriví un opuscle titulat *Discurso sobre los errores de Félix, obispo de Urgel*, conservat a la Biblioteca de Catalunya.[101]

La història de l'església de Solsona per a la qual el pare Pasqual havia redactat una introducció, segons els mots de Martorell transcrits més amunt, era probablement l'obra titulada *Memorias que pueden servir para la historia de la santa iglesia de Solsona, pertenecientes a los condes de Urgel, príncipes*

95. OMONT, H., *Inventaire des manuscrits de la Collection Moreau*, París, 1891.
96. VILLANUEVA, *Viage*, vol. XII, pàg. 88.
97. CORREDERA, *La escuela histórica avellanense*, pàg. 93-95.
98. MARTORELL, *Manuscrits*, pàg. 188-189.
99. Descriu el manuscrit, llavors encara a Balaguer, MARTORELL, *Manuscrits*, pàg. 238, núm. XVI. Títol del llom: «Historia de los condes de Ampu[rias] y de Urg[ell]».
100. CORREDERA, *La escuela histórica avellanense*, pàg. 105.
101. CORREDERA, *La escuela histórica avellanense*, pàg. 125.

soberanos de sus estados, precedida del *Compendio* ja esmentat, relligada amb la *Historia de los condes de Empurias y Perelada* i amb el *Tratado histórico de los viscondes de Rosellón*, obres ambdues de Josep de Taverner i d'Ardena (1670-1726), en una còpia posterior a la mort d'aquest bisbe gironí.[102] No consta en el manuscrit l'autor de les *Memorias*, però el seu text té moltes coincidències amb algun capítol de les *Memorias de la ciudad de Solsona y su iglesia*, molt més àmplies, contingudes en un volum manuscrit dividit en tres toms i conservat al Museu Diocesà de Solsona, de les quals se sap que foren escrites vers 1795-1799 per Domènec Costa i Bafarull (1749-1806), rector de Castellnou de Seana, partint d'uns manuscrits del frare augustinià Miquel Llisterri, familiar del bisbe Rafael Lassala. Aquestes segones *Memorias* restaren inèdites fins al 1959, en què foren publicades en dos toms, precedides d'una presentació signada per Joan Serra i Vilaró, el qual hi explica que el manuscrit restà en mans de la família de l'autor i que en l'últim terç del segle XIX passà a la catedral de Solsona. A més dels capítols dedicats a l'església i a la canònica solsonines i a les donacions que reberen durant el segle X, ens és molt útil l'apèndix de documents inèdits i el seu suplement, on s'editen onze documents que hem incorporat al nostre diplomatari. Tant en unes *Memorias* com en les altres, Costa dona la cronologia següent dels primers comtes urgellencs: Guifré (878-906), Sunyer (906-950), Borrell (950-993) i Ermengol I (993-1010).

El jesuïta Joan Francesc de Masdéu i de Montero (1744-1817), exiliat a Itàlia, començà l'any 1783 l'edició castellana de la seva monumental i controvertida *Historia crítica de España y de la cultura española*, hipercrítica i plena d'apriorismes contra la pertinença de Catalunya a l'imperi carolingi. No obstant això, cal citar-la aquí perquè en el volum quinzè, editat el 1795, inclogué uns capítols dedicats als comtes d'Urgell i de Cerdanya (pàg. 148-151), dels quals oferí uns «catálogos chronológicos» (pàg. 286-289) iniciats per Sunifred (819), Matfred (823), Salomó (864), Augari (866), Frèdol (875) i Guifré (884-912), com a comtes d'ambdós territoris, i seguits per Sunyer (912-950), Borrell (950-993) i Ermengol I (993-1010), com a comtes d'Urgell, i per Miró (912-929), Oliba Cabreta (929-990) i Guifré II (990-1025), com a comtes de Cerdanya. En un altre capítol (pàg. 202-205) desmentí la suposada dissidència del bisbe Esclua i d'altres bisbes catalans, així com el suposat concili de la Seu d'Urgell del 892.

Durant els anys 1804-1808 el dominic Jaume Villanueva i Astengo (1765-1824), nascut a Xàtiva, recorregué Catalunya a la recerca de documents i còdexs per al *Viage literario a las iglesias de España*, obra iniciada pel seu germà, el canonge i acadèmic Joaquim Llorenç, i editada en vint-i-dos toms de petit format. L'objectiu del viatge el resumia el mateix autor d'aquesta manera: «El plan y objeto de mi viage es recoger los monumentos de la historia existentes todavía en nuestros archivos».[103] Després d'haver visitat catedrals i monestirs del sud i del centre de Catalunya des de 1804 i d'haver treballat en arxius de Barcelona el 1805, pel març de 1806 arribà a Puigcerdà i continuà cap a la Seu d'Urgell, Castellbò i Organyà i pel juliol era a Àger. Entre l'octubre i el novembre de 1807 visitava la Portella, Berga, Serrateix, Cardona i Solsona i pel gener de 1808 es trobava a Bellpuig de les Avellanes.[104] El resultat del viatge per l'antic territori del bisbat d'Urgell l'abocà en els volums VIII a XII, els tres primers editats a València el 1821 i els altres dos a Madrid el 1850. Vi-

102. TAVERNER I D'ARDENA, J. de, *Historia de los condes de Empurias y de Peralada*, «Revista de Ciencias Históricas publicada por S. Sanpere y Miquel» (Barcelona), toms II, III i IV (1881-1884); TAVERNER I D'ARDENA, J. de, *Tratado histórico de los viscondes de Rosellón*, «Revista de Ciencias Históricas publicada por S. Sanpere y Miquel» (Barcelona), tom I (1880).

103. VILLANUEVA, *Viage*, vol. XII, pàg. 1.

104. Per al temps d'aquestes visites, vegeu VILLANUEVA, *Viage*, vol. VIII, pàg. 107; vol. IX, pàg. 151; i vol. XII, pàg. 90. També COLL I ALENTORN, M., *Obres*, vol. I, Barcelona, 1991, pàg. 475.

llanueva es lamentava de no poder comptar, per a la redacció d'aquests volums, amb el volum corresponent de l'*España sagrada*.[105] A Solsona, segons confessió del mateix autor, pogué consultar l'obra manuscrita de Llisterri i Costa.[106] L'episcopologi d'Urgell dels segles VIII-X que publicà en el volum X consta dels bisbes següents: Fèlix (783-799), Radulf «dudoso» (792 o 796), Leidrat «dudoso» (799-806), Possedoni I (815), Sisebut I (819-823), Possedoni II (823), Sisebut II (833-840), Beat (850), Guisad I (857-872), Ingobert (885-893), l'intrús Esclua, Golderic «dudoso», Nantigís (900-914), Radulf (914-940), Guisad II (942-978) i Sal·la (981-1010). Pel que fa als comtes d'Urgell, cal retenir la seva opinió sobre el pretès govern del comte Sunyer, confós amb Sunifred: «*Suniario* y *Seniofredo* son un mismo nombre» i «Suniario (créalo o no Masdeu) era conde de Urgel en 911. La prueba es clara. Suniario, hermano de Mirón, (ambos hijos de Wifredo *el Velloso*) heredó este condado por muerte del padre» (vol. X, pàg. 89 i 91). En els preciosos apèndixs dels cinc volums esmentats Villanueva edità per primer cop tretze dels documents que recollim en el nostre diplomatari (doc. 16, 49, 120, 221, 396, 498, 547, 617, 664, 718, 764, 796 i 851), a més de quatre dels falsos (doc. III, VI, XXIII i XXVI).

Una altra obra d'interès del pare Jaume Villanueva és la titulada *Memorias cronológicas de los condes de Urgel*, iniciada el 1814 i acabada abans de 1821, segons que ell mateix deixà escrit.[107] El volum original de tres-cents sis folis, conservat a la biblioteca nacional francesa (París, BNF, ms. Esp. 520), no fou publicat fins al 1976 gràcies a la transcripció de Cristian Cortès i la revisió d'Eduardo Corredera. Villanueva inicia les memòries cronològiques dels comtes d'Urgell, molt confuses pel que fa als comtes d'època carolíngia, amb un tal Ramon (792), que el mateix autor qualifica de «dudoso», i continua amb Borrell (798-819), Ermengol «dudoso» (809-813), Frèdol (815), Sunifred (819-844), Matfred (823); Guifré I (844-858), Salomó (862), Augari «dudoso» (866), Frèdol «dudoso» (875), Guifré II el Pelós (870-906), Sunyer o Sunifred II (906-950), Borrell (950-993) i Ermengol I el Cordovès (989-1010). Amb la simple enumeració d'aquesta successió comtal ja s'endevina que Villanueva topà amb els nombrosos entrebancs dels documents falsificats i de les memòries històriques que precediren la seva. Així, en l'apèndix de documents inclogué, pel que fa a l'època que ens interessa, dos documents sincers referents als nostres comtats (doc. 738 i 851) i dos documents falsos, l'un procedent del monestir de Gerri[108] i l'altre del monestir de Tresponts (doc. II).

L'any 1836 el reusenc Pròsper de Bofarull i Mascaró (1777-1859), «tan bon arxiver, tan apreciable investigador, però només que mediocre historiador», segons Abadal,[109] publicava els dos toms de *Los condes de Barcelona vindicados*, obra molt meritòria, en la qual havien col·laborat Roc d'Olzinelles, Jaume Ripoll i José de la Canal, segons confessió de l'autor, aportant notícies i observacions.[110] Algunes d'aquestes notícies les hem pogut incorporar al nostre recull. Pel que fa als comtes d'Urgell i de Cerdanya, Bofarull descobreix comtes ignorats i corregeix l'atribució de comtats gràcies a l'examen minuciós dels pergamins: «En efecto, sin el cotejo de signos, firmas y rúbricas, acaso nunca jamás hubiéramos descubierto un ignorado Suniefredo conde de Urgel, hijo de D. Wifredo el Velloso y de Dª Winidilda, coetáneo y distinto personage que su hermano el conde Suniario de

105. VILLANUEVA, *Viage*, vol. IX, pàg. 164.
106. VILLANUEVA, *Viage*, vol. IX, pàg. 40-41.
107. Ho recorda Cristián Cortés en la introducció de VILLANUEVA, *Memorias*, pàg. 9.
108. VILLANUEVA, *Memorias cronológicas*, ap. III, pàg. 289-291. Abadal l'inclou entre els falsos de Gerri a *Catalunya carolíngia*, vol. III, pàg. 52-53.
109. ABADAL, *Els primers comtes catalans*, pàg. 15.
110. Vegeu «Razón de la obra», pàg. 7.

Barcelona. Sin el cotejo, quedara también sepultado en el olvido en que ha estado por espacio de tantos siglos el desconocido conde Mirón, hijo de Suniario y de Richildis, hermano y conreinante con Borrell II en Barcelona, y muy diferente conde que su tío y su primo los de Cerdaña y Besalú del mismo nombre con quienes se le ha confundido».[111] Comença la genealogia dels comtes sobirans de Barcelona amb Guifré I el Pelós, del qual i dels seus fills parla a bastament en un primer capítol. Hi parla dels avantpassats del Pelós, que s'entesta a fer-lo fill de Guifré de Rià, com havia volgut la historiografia des del segle XII fins al primer terç del segle XVIII. També hi parla del fill Radulf, que considera el primogènit, com a bisbe de la seu urgel·litana (pàg. 21-25); dels fills Guifré II i Sunyer, ambdós comtes de Barcelona, i desmenteix que Sunyer heretés el comtat d'Urgell (pàg. 26 i 45); de Miró, comte de Cerdanya, Berga i Conflent (pàg. 26-27 i 44-45), i d'un fill desconegut fins llavors, Sunifred, que considera comte d'Urgell (pàg. 27 i 45) malgrat negar al seu pare el govern d'aquest comtat (pàg. 45). A més, fixa la mort del Pelós el dia 11 d'agost de 898, i desfà així la confusió entre ell i el seu fill homònim, Guifré II (pàg. 37). En el capítol dedicat al comte Sunyer, refuta la identificació amb el seu germà Sunifred II, comte d'Urgell, i nega que el nebot d'ambdós, Sunifred II de Cerdanya, fill de Miró II, fos comte de Barcelona (pàg. 65-66). D'un Sunifred i de l'altre, com dels seus successors en els comtats d'Urgell i de Cerdanya, en dona notícies tretes d'arxius diversos, algunes d'elles reproduïdes en el nostre diplomatari a manca de la documentació original.

Hem vist que Villanueva lamentava no poder comptar amb el volum de l'*España sagrada* referent al bisbat d'Urgell, volum que s'esperava que duria a terme Pedro Sainz de Baranda (1797-1853) o el seu successor Juan de Cueto y Herrera (1793-1858). Traspassats aquests dos eclesiàstics, la Real Academia de la Historia, patrocinadora de l'obra, encomanà al gallec Carlos Ramon M. Fort y Pazos (1807-1878) la redacció del volum urgellenc, encàrrec que no pogué complir per raó de «los disturbios políticos, su estado valetudinario y otras causas ajenas a su voluntad», segons que s'explicà en el pròleg del volum 51 de l'obra, de la qual Fort fou l'autor.[112]

L'any 1849 el notari Lluís Dalmau i de Baquer, nebot del bisbe d'Urgell Simó de Guardiola, publicà una *Historia de la República de Andorra*, en la qual s'ocupà de la falsa carta de poblament de Carlemany per a Andorra (doc. IV) i en transcriví alguns fragments. Feu semblantment Louis Boucoiran el 1854 en la *Histoire des vallées d'Andorre* que integrà en la guia titulada *Ariège, Andorre et Catalogne*. L'any 1886 Jaume Català i Albosa, bisbe de Barcelona, envià a la Real Academia de la Historia, amb el propòsit de completar la *Colección de fueros y cartas-pueblas de España* publicada el 1852, una transcripció del diploma andorrà feta per l'arxiver urgellès Ramon Martí i Treserra, acompanyada d'un breu comentari del bisbe remitent, transcripció i comentari que no foren publicats en el butlletí de l'acadèmia fins al 1910 sota el títol de *Carta-puebla del valle de Andorra en el siglo IX*. En l'endemig, el 1891, l'arxiver departamental de Perpinyà Jean-Auguste Brutails (1859-1926) havia publicat un *Étude critique sur les origines de la question d'Andorre*, en el qual titllà el diploma de Carlemany d'apòcrif, cosa que argumentà en estudis posteriors. Poc després, el 1896, ho argumentà també l'arxiver departamental de Tolosa Félix Pasquier (1846-1929) en l'article titulat *Charte fausse de l'organisation de l'Andorre sous Charlemagne*, amb la inclusió d'un facsímil del pergamí pretesament original, que ell considerava escrit durant el segle XI.

111. Vegeu «Razón de la obra», pàg. 9.

112. *España sagrada*, vol. 51, pàg. VI. El tema d'aquest volum, editat el 1879, és el *De los obispos españoles titulares de Iglesias «in partibus infidelium», o auxiliares en las de España*, obra pòstuma de Fort, coordinada i augmentada per Vicente de la Fuente.

El prevere vigatà Josep Masferrer i Arquimbau publicà durant els anys 1895 i 1896, en diversos lliuraments de «La Veu del Montserrat», un estudi sobre l'*Orígen histórich de la República d'Andorra*, en el qual oferí les transcripcions del fals precepte de Carlemany de l'any 805 (doc. IV) i de la permuta entre el comte Borrell i el bisbe Sal·la de l'any 988 (doc. 764), a més de donar notícia d'altres documents del segle X.

També el 1896 Charles Baudon de Mony (1862-1912), que el 1885 havia publicat l'article titulat *Origines historiques de la question d'Andorre*, publicava a París el tom primer de l'obra titulada *Rélations politiques des comtes de Foix avec la Catalogne jusqu'au commencement du XIVe siècle*, en la introducció del qual es referia, en donar compte de les fonts usades, a l'incendi dels arxius de Foix a començ del segle XIX i a la documentació subsistent als Archives Nationales de França («cartons» J 879 i J 880). Dins la primera part de l'obra estudià la situació política d'Andorra el segle IX i els drets de l'església d'Urgell sobre Andorra a la mateixa època, amb l'esment de diplomes reials carolingis —d'entre els quals exclogué, seguint Pasquier, el fals diploma del 805— i d'altres documents del segle X.

La *Histoire générale de Languedoc* dels monjos Devic i Vaissette fou ampliada i reeditada a Tolosa de Llenguadoc, a partir de 1872, sota la direcció d'Édouard Dulaurier. En el volum quart (nota CLXVII) l'historiador gascó Jean-François Bladé (1827-1900) publicà un episcopologi d'Urgell basat en el de Villanueva i, en referir-se al bisbe Possedoni, rebutjà que la primitiva dotalia de la catedral de la Seu d'Urgell fos de l'any 819, per incongruències històriques, i proposà de datar-la el 839 o 840. En el volum cinquè s'editaren alguns documents que no s'havien inclòs en l'edició del segle anterior, com ara dos documents comtals d'Urgell dels Archives Nationales de França procedents del castell de Foix (doc. 674 i 777) i un document comtal de Cerdanya tret de la Collection Moreau parisenca, copiat en el monestir de Serrateix (doc. 754).

L'esmentat Bladé publicà el 1869 *Sources de l'histoire andorrane* i el 1875 uns *Études géographiques sur la vallée d'Andorre*. Deixà inèdita una obra redactada entre els anys 1869-1884 i titulada *Histoire et institutions de la vallée d'Andorre*, el manuscrit de la qual, amb el títol d'*Étude de la vallée d'Andorre*, es conserva a París, en els Archives Diplomatiques del Ministeri d'Afers Estrangers, perquè l'autor s'havia postulat, segons que sembla, per a veguer francès d'Andorra.[113]

El 1880 Julià-Bernat Alart (1824-1880), arxiver departamental dels Pirineus Orientals, publicà el seu conegut *Cartulaire roussillonnais*, en el qual incorporà quatre documents del segle X referents al comtat de Cerdanya procedents de diversos fons dels Arxius dels Pirineus Orientals (doc. 156, 180, 577 i 770).

El barceloní Joaquim Miret i Sans (1858-1919) publicà, entre els anys 1897 i 1915, com a fruit de les recerques fetes a la Bibliothèque Nationale de France i a diversos arxius catalans, entre ells alguns pirinencs,[114] els estudis titulats *Copias de documentos catalanes antiguos en la Biblioteca Nacional de París* (1897), *Investigación histórica sobre el vizcondado de Castellbó, con datos inéditos de los condes de Urgell y de los vizcondes de Ager* (1900), *Los vescomtes de Cerdanya, Conflent y Bergadà* (1901), *Las «Memorias cronológicas de los condes de Urgel» por don Jaime Villanueva* (1909-1910), *Aplech de documents dels segles XIè y XIIè per a l'estudi de la llengua catalana* (1911-1912) i *Los noms personals y geogràfichs de la encontrada d'Organyà en los segles Xè y XIè* (1915). En els dos darrers edità documents del segle X de l'arxiu de la col·legiata d'Organyà, bona part dels quals havia adquirit el 1907 i donà el 1913 a la

113. BARAUT, C., *Jean-François Bladé*, «Quaderns d'Estudis Andorrans» (Andorra), núm. 4 (1979), pàg. 155-158.

114. Sobre els seus viatges, vegeu RASICO, Ph. D., *Cafè i quilombo. Els diaris de viatge de Joaquim Miret i Sans (1900-1918)*, IEC, Barcelona, 2005.

biblioteca de l'Institut d'Estudis Catalans, integrada a la Biblioteca de Catalunya arran de la seva inauguració el 1914.[115]

L'any 1910 Lluís Nicolau i d'Olwer (1888-1961) dedicà un magnífic estudi a *Fèlix, bisbe d'Urgell (segle VIII)*, dotat d'un important aplec documental i d'una bibliografia de les obres del bisbe Fèlix, que ha merescut la seva reedició el 1999, a cura de Prim Bertran i Roigé, dins el volum titulat *Feliu d'Urgell. Bases per al seu estudi*, coordinat per Josep Perarnau i editat per la Facultat de Teologia de Catalunya conjuntament amb la Societat Cultural Urgel·litana.

Mereix un esment especial l'obra de Pere Pujol i Tubau (1887-1962), nascut a Ribes de Freser, arxiver capitular de la Seu d'Urgell des de 1949, autor de diversos estudis d'interès per al present volum, citats en la «Bibliografia» i aplegats en la seva *Obra completa*, editada el 1984. L'any 1912 l'Institut d'Estudis Catalans li encomanà la tasca d'extractar els documents continguts en els dos gruixuts toms del cartoral de la catedral urgel·litana, treball que enllestí en una anyada i que ha romàs inèdit.[116] El 1917 publicà un valuós estudi sobre *L'acte de consagració i dotació de la catedral d'Urgell, de l'any 819 o 839*, escriptura anomenada per ell «la carta de fundació de la Marca Hispànica», sense dubtar de la seva sinceritat malgrat el problema de la data, sobre el qual tornà a plantejar si la data correcta era el 819 i no pas el 839, com havia proposat Bladé, pels desacords que detectava, si s'acceptava el darrer any, amb els preceptes reials dels anys 823 i 836.

El mateix any 1917 Ferran Valls i Taberner (1888-1942) contestà amb l'article titulat *La data de l'acte de consagració de la catedral d'Urgell (839) i els preceptes de Lluís el Piadós*, en el qual demostrava que aquells pretesos preceptes dels anys 823 i 836 no eren altra cosa que versions interpolades d'un únic precepte sincer, datat el 835, de manera que corroborà la data de 839 per a la dotalia. Valls dedicà anys després estudis d'importància a la família comtal de Barcelona, especialment al comte Guifré I, amb incidència als comtats d'Urgell i de Cerdanya, i a la primera dinastia vescomtal de Cardona, estudis que són referenciats en la nostra «Bibliografia».

Anys abans dels estudis de Valls i Taberner, el perpinyanès Joseph Calmette (1873-1952), en una *Note sur les premiers comtes carolingiens d'Urgell* publicada el 1902, defensà que el pare de Sunifred d'Urgell i avi de Guifré el Pelós fou el comte Asnar Galí basant-se principalment en l'acta del judici del comte Salomó celebrat a All l'any 862 (doc. 45). Polemitzà sobre aquesta qüestió amb Antoni Rovira i Virgili (1882-1949), que defensà el parentiu de la casa comtal d'Urgell amb la de Carcassona tant en el volum III de la seva *Història nacional de Catalunya* (1924) com en articles posteriors, especialment en el titulat *La genealogia de Guifré I (Contestació a M. Joseph Calmette)*, en resposta a l'article *À propos de la famille de Joffre le Poilu* publicat pel medievalista francès el 1925.

Del 1926 al 1928 Jaume Martí i Sanjaume (1872-1936), nat a Ribes de Freser, publicà el *Dietari de Puigcerdà amb sa vegueria de Cerdanya i sotsvegueria de Vall de Ribes*, en el qual inclogué el text del *Libre de les serimònies y coses memorables de la fidelíssima vila de Puigcerdà*, començat per Joan Onofre d'Ortedó el 1584 i continuat fins al començ del segle XIX pels secretaris del consolat, en un barreig que fa difícil de destriar l'aportació de cadascú. Allò que té més d'interès per a nosaltres és el segon tom de l'obra, constituït per un apèndix documental encapçalat per set documents dels segles IX-X, un d'ells inèdit fins llavors (doc. 138) i els altres sis ja editats anteriorment (doc. 45, 192, 210, 261, 296 i VI), bé que amb algunes dates errònies.

115. MARQUÈS; ORDEIG, *Diplomatari de Santa Maria d'Organyà*, pàg. 10-12.

116. Així consta en l'«Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans» (Barcelona), any IV (1911-1912), pàg. 659, i en la introducció de l'*Obra completa*, a cura de J. Riera i Simó, pàg. X, nota 3.

Joan Santamaria i Rovira (1888-1967) fou autor d'unes *Memòries del monestir de Sant Pere de la Portella i de tot el seu abadiat i baronia*, editades amb peu d'impremta de 1935 després de la Guerra Civil espanyola i amb un apèndix en què s'editen dos documents del nostre interès (doc. 116 i 523).

Ramon d'Abadal i de Vinyals (1888-1970), fundador de la nostra *Catalunya carolíngia*, publicà el 1949 l'article titulat *Un diplôme inconnu de Louis le Pieux pour le comte Oliba de Carcassonne*, en el qual argumentà que el comte Oliba I de Carcassona era germà del comte Sunifred I d'Urgell-Cerdanya i que ambdós eren fills del comte Bel·ló de Carcassona. El mateix any publicà el resultat del seu estudi sobre el bisbe Fèlix d'Urgell i les repercussions de la seva doctrina en l'article titulat *La batalla del adopcionismo en la desintegración de la Iglesia visigoda*, reproduït en la seva versió original catalana dins el volum I de *Catalunya carolíngia*, amb alguns retocs de l'autor i una llarga nota d'ell sobre aportacions al tema posteriors al 1949. En 1950-1952 publicà el volum II de l'obra present amb el subtítol d'*Els diplomes carolingis a Catalunya*, en el qual estudià i edità els preceptes per a la catedral de Santa Maria d'Urgell i per als monestirs de Sant Salvador de la Vedella i de Santa Cecília d'Elins, a més d'alguns preceptes per a particulars que afecten també els nostres comtats. L'any 1958 obtingué la Lletra d'Or de les lletres catalanes amb el llibre titulat *Els primers comtes catalans*, en el qual plantejava de nou la qüestió tan discutida de la genealogia de les nostres cases comtals i mostrava llur origen comú en el comte Bel·ló de Carcassona, hisendat al Conflent. Un capítol del llibre el dedicà a la llegenda i la història del comte Salomó d'Urgell-Cerdanya.

Manuel Riu i Riu (1929-2011), membre de la Secció Històrico-Arqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans des del 1990, havia defensat el 1961 la tesi titulada *Las comunidades religiosas del antiguo obispado de Urgel (siglos VIII al XVI)*, encara inèdita, per bé que n'oferí alguns capítols en els seus articles sobre monestirs i canòniques del bisbat urgellenc, com ara els titulats *El monestir de Sant Cristòfol de Salinoves* (1964), *La canònica de Santa Maria de Solsona* (1979), *Diplomatari del monestir de Sant Llorenç de Morunys* (1981), *El monestir de Sant Llorenç de Morunys als segles X i XI* (1982), *El monestir de Sant Sebastià del Sull* (1983-1987) i *Fundació del monestir de Santa Maria de Serrateix* (2005), en els quals edità alguns documents integrats en el present volum, quatre d'ells inèdits fins a la seva edició, encara que dos resulten ser falsos (doc. 866, 895, XVII i XXIV). Publicà, a més, en relació amb els nostres comtats a l'època carolíngia, una *Revisión del problema adopcionista en la diócesis de Urgel* (1964), *Entorn de l'origen de l'adopcionisme en el monacat visigòtic pirinenc* (1996), *Església i poder comtal al territori d'Urgell. Guifré el Pelós i la reorganització de la vall de Lord* (1999) i *Santuaris, ermites i capelles de la vall de Lord* (2006-2007).

Robert-Henri Bautier (1922-2010), professor de l'École des Chartes de París, publicà el 1963 l'article sobre *La prétendue dissidence de l'épiscopat catalan*, en el qual demostra, com hem vist, la falsedat de bona part de les dades que es troben en la *Vita sancti Theodardi*. Fou coautor, amb Félix Grat (1898-1940) i altres medievalistes francesos, del *Recueil des actes de Louis II le Bègue, Louis III et Carloman II, rois de France (877-884)*, publicat el 1978, en què s'edita el precepte per al monestir de Santa Cecília d'Elins de l'any 881 (doc. 76).

L'any 1964 la filòloga Josefina Soler Garcia, autora d'una tesi doctoral titulada *Edición y comentario lingüístico del Cartulario de Tavernoles*, edità *El Cartulario de Tavernoles*, que inclou catorze documents dels segles IX i X que hem recollit aquí, a més de dos falsos (doc. III i VI).

Cebrià Baraut i Obiols (1917-2003) mereix un lloc d'honor en aquesta historiografia. Nat al Vilar de Cabó, monjo de Montserrat des del 1933, fundà i dirigí l'anuari *Urgellia*, en el qual ell mateix i altres autors han publicat gran nombre dels documents que recollim en el present volum després de fer-ne una nova transcripció a partir dels pergamins originals i de les còpies dels arxius ur-

gellencs. Baraut hi publicà *Les actes de consagracions d'esglésies del bisbat d'Urgell* (1978), *Els documents, dels segles* IX *i* X, *conservats a l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell* (1979) i *Els documents, dels anys 981-1010, de l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell* (1980), a més d'altres estudis que registrem en la «Bibliografia». És autor també del *Diplomatari del monestir de Sant Climent de Codinet (segles* IX-XI*)* (1982), del *Cartulari de la vall d'Andorra (segles* IX-XIII*)* (1988) i del *Diplomatari del monestir de Sant Sadurní de Tavèrnoles (segles* IX-XIII*)* (1994-1995). Part de la seva obra ha estat recollida en la *Miscel·lània a Dom Cebrià Baraut i Obiols* (2001) i altra part en el volum titulat *Església i bisbat d'Urgell. Recull de treballs* (2003).

En l'esmentat anuari es publicà pòstumament el diplomatari preparat per l'arxiver solsoní Antoni Llorens i Solé (1904-1988) titulat *Els documents dels segles* X *i* XI *de l'Arxiu Capitular de Solsona* (1992-1993). També s'hi han publicat *Els documents de Santa Cecília d'Elins* (2002-2005), editats per l'actual arxiver urgellès Benigne Marquès i Sala, coautor amb Baraut i altres historiadors de l'*Episcopologi de l'Església d'Urgell, segles* VI-XXI (1998-2001). I, últimament, s'hi ha publicat el *Diplomatari de Santa Maria d'Organyà (914-1090)*, a cura de Josep M. Marquès i Planagumà i del que subscriu aquestes ratlles.

Jordi Bolòs i Masclans, coautor amb Montserrat Pagès de la monografia titulada *El monestir de Sant Llorenç prop Bagà* (1986), amb un apèndix en què s'editen quaranta-set documents dels segles IX i X, és autor del *Diplomatari del monestir de Santa Maria de Serrateix (segles* X-XV*)* (2006), amb quaranta-un documents del segle X, i del *Diplomatari del monestir de Sant Pere de la Portella* (2009), amb només tres documents del mateix segle.

Cal fer referència, finalment, a l'edició de *Documents carolingis del castell i terme de Cardona (979-1000)*, que inclou divuit documents procedents de l'arxiu dels ducs de Cardona, duta a terme l'any 2010 per Francesc Rodríguez i Bernal, el qual ha publicat també la *Col·lecció diplomàtica de l'Archivo Ducal de Cardona (965-1230)*, l'any 2016.[117]

Durant les darreres dècades del segle XX i els primers anys del segle XXI s'han anat publicant altres diplomataris i estudis d'interès per al nostre tema, d'entre els quals cal destacar els publicats per Maria Josefa Arnall, Martí Aurell, Ignasi J. Baiges, Carme Batlle, Albert Benet, Prim Bertran, Joan Blasi, Pierre Bonnassie, Dolors Bramon, Montserrat Casas, Albert Cazes, Eduardo Corredera, Maties Delcor, Gaspar Feliu, Ignasi Feliu de Travy, Josep M. Font i Rius, Paul H. Freedman, Andreu Galera, Jordi Garsaball, J. Guillamet, Henri Guiter, Eduard Junyent, Jordi Mascarella, Anscari M. Mundó, Ramon Ordeig, Josep Perarnau, Antoni Pladevall, Pere Ponsich, Manuel Rovira, Flocel Sabaté, Josep M. Salrach, Miquel Sitjar, Antoni M. Udina, Frederic Udina i Michel Zimmermann. Els treballs d'aquests autors més interessants per al present volum apareixen relacionats a la «Bibliografia».

117. Vegeu també RODRÍGUEZ I BERNAL, Francesc, *La justícia en la frontera: el procés de Calaf* (998-1038), a *Calaf, mil anys. Recull de conferències amb motiu del mil·lenari de Calaf*, Calaf, 2016, pàg. 49-69.

LES FONTS DIPLOMÀTIQUES

El diplomatari d'aquest volum és format, en una proporció menor, per documents provinents dels casals comtals d'Urgell i de Cerdanya, ambdós units al casal de Barcelona, i de les cases vescomtals de Castellbò, Berga i Cardona, tots ells dispersos actualment en arxius diversos. Un lot de pergamins referents a la vall d'Andorra prové dels arxius dels coprínceps, l'un a la Seu d'Urgell i l'altre al castell de Foix, ara a París. Els altres documents provenen majoritàriament dels arxius de la catedral i del bisbat de la Seu d'Urgell i dels antics fons arxivístics dels monestirs diocesans de Sant Climent de Codinet, Sant Andreu de Tresponts, Sant Sadurní de Tavèrnoles, Santa Cecília d'Elins, Sant Llorenç prop Bagà, Santa Maria de Solsona, Santa Maria de Serrateix, Sant Llorenç de Morunys, Sant Pere de la Portella i Santa Maria d'Organyà, actualment guardats, del tot o en part, en els esmentats arxius eclesiàstics urgel·litans i en els arxius de la Biblioteca de Catalunya, de l'Abadia de Montserrat, de la diòcesi de Solsona i de la casa comtal i reial de Barcelona, l'anomenat avui Arxiu de la Corona d'Aragó. També hi ha nombrosos documents procedents de monestirs extradiocesans que posseïen cel·les monàstiques o altres béns immobles en els comtats d'Urgell, de Cerdanya i de Berga, com eren els monestirs de Santa Maria de Ripoll, Sant Joan de les Abadesses i Sant Miquel de Cuixà, entre d'altres.

Arxiu dels comtes d'Urgell

Josep Trenchs i Rafael Conde, en llur estudi sobre l'escrivania-cancelleria dels comtes d'Urgell, indiquen que la seu de l'arxiu comtal era al castell d'Àger, almenys durant els segles XIV i XV, sense precisar des de quan.[118] El 1372 l'arxiu estava sota custòdia de l'abat d'Àger, segons Eduardo Corredera.[119] Aquest autor publicà l'inventari de l'arxiu monàstic que havia redactat Jaume Caresmar el 1766 i que, pel que fa a documents comtals dels segles IX i X, resulta eixorc perquè l'únic document que ens podria interessar és el datat per Caresmar «entre 950 y 993» perquè en l'encapçalament del text s'atribueix al comte d'Urgell Borrell una donació a Mir Arnau de Cervera que en la subscripció s'atribueix al comte Ermengol, però resulta ser un fals datat el 22 d'abril de 1037.[120] És possible que alguns pergamins del segle X es trobessin entre les escriptures que s'havien

118. Trenchs; Conde, *La escribanía-cancillería*, pàg. 15, 19 i 76.
119. Corredera, *El Archivo de Ager y Caresmar*, pàg. 197-198, núm. 1620, 1621 i 1624.
120. Corredera, *El Archivo de Ager y Caresmar*, pàg. 43 i pàg. 219-220, apèndix 1. Sobre la falsedat del document, vegeu Fité, F.; González, E., *Arnau Mir de Tost, un senyor de frontera al segle XI*, Lleida, 2010, núm. 21, pàg. 115-116.

destruït poc abans de la intervenció de Caresmar, segons el testimoni recollit el 1806 per Jaume Villanueva durant la seva visita a Àger: «Mas de 2600 pergaminos quedan aqui, amen de un cartoral que conserva copiadas otras que perecieron. Y perecieron algunas no hace muchos años, y no por casualidad ó desgracia imprevista, sino por ignorancia de cierta persona que las quemó de propósito como inútiles. Vive todavía el notario de esta curia, al cual he oido referir con lágrimas en los ojos, cómo siendo él muy niño sirvió en este menester bárbaro al que se lo mandaba, añadiendo que eran en la mayor parte pergaminos chiquitos, que como enseña la práctica acaso son los mas apreciables».[121]

No obstant això, el fet que el comte Borrell de Barcelona heretés l'any 948 el comtat d'Urgell fa sospitar que la documentació urgellenca de l'esmentat comte i del seu fill Ermengol anà a parar a l'arxiu comtal barceloní. Tanmateix, actualment a la cancelleria de l'Arxiu Reial de Barcelona, hereu del comtal, només es conserva un pergamí original de l'any 1000 sortit de la cancelleria d'Ermengol I d'Urgell, amb aquest comte com a actor (doc. 905). El *Liber feudorum maior*, guardat incomplet a l'Arxiu Reial de Barcelona (ACA, Cancelleria Reial, registre núm. 1), redactat abans de 1196, conté documentació dels comtes d'Urgell en relació amb els de Barcelona, però es tracta de documents (números 145-164, dels antics folis 140-156) dels segles XI a XIII.[122] Segons Rafael Conde, «els pergamins del comtat d'Urgell produïts pels Ermengols, ho feren [d'ingressar a l'Arxiu Reial] quan el comtat fou venut per Ermengol X a Jaume II».[123]

L'Arxiu Reial, creat el 1318 per Jaume II, fou ordenat a base de sacs i caixes dins vint armaris.[124] Segons un inventari de 1584, una de les grans caixes que hi havia a la sala antiga de l'arxiu contenia testaments dels comtes d'Urgell i l'armari 16 de la mateixa sala contenia la documentació del comtat d'Urgell.[125]

L'any 1610 es produí l'ingrés a l'Arxiu Reial de Barcelona de sis caixes d'escriptures del monestir de Sant Joan de les Abadesses, secularitzat des del 1592, les quals foren dipositades dins l'armari 32.[126] Un dels pergamins originals d'aquesta procedència, que avui forma part de la sèrie de pergamins de la «Cancelleria Reial», és de l'any 889 i conté la compra feta pels comtes Guifré I i Guinedella d'Urgell-Cerdanya d'una vil·la a la vall de Brocà (doc. 89). Procedeix d'un monestir d'aquesta contrada, el de Sant Llorenç prop Bagà, un original del comte Sunifred II d'Urgell de l'any 939 que es conserva entre la documentació monacal del mateix arxiu barceloní (doc. 300).

L'eixorquia de la cancelleria de l'Arxiu Reial de Barcelona, pel que fa a documentació comtal urgellenca, és compensada per l'existència de pergamins originals sortits de la cancelleria dels comtes d'Urgell en altres arxius. En el de la catedral de la Seu d'Urgell es conserven divuit pergamins originals del segle X que tenen com a actors els comtes urgellencs: cinc del comte Sunifred II (doc. 132, 137, 141, 148 i 227), un de la seva vídua, la comtessa Adelaida (doc. 432), nou del comte Borrell (doc. 444, 445, 467, 487, 508, 594, 662, 705 i 764) i tres del comte Ermengol I (doc. 786, 815 i 851). Alguns d'ells procedeixen del monestir de Santa Cecília d'Elins. Això sense comptar les còpies fetes durant els segles XI-XIII d'altres documents comtals del mateix segle que es troben en pergamins solts (doc. 532 i 786) i en el cartoral de la catedral urgel·litana (doc. 151, 239, 278, 857 i 872).

121. VILLANUEVA, *Viage*, vol. IX, pàg. 143.
122. MIQUEL, *Liber feudorum maior*, vol. I, pàg. XX, i pàg. 141-173.
123. FELIU; SALRACH, *Els pergamins de l'Arxiu Comtal*, 1999, pàg. 46.
124. UDINA, *Guía del Archivo de la Corona de Aragón*, pàg. 32-34.
125. UDINA, *Guía del Archivo de la Corona de Aragón*, pàg. 82.
126. GROS, Miquel S., *L'arxiu del monestir de Sant Joan de les Abadesses*, «II Col·loqui d'Història del Monaquisme Català» (Poblet), vol. II (1974), pàg. 87-128.

L'arxiu de l'antiga canònica de Solsona, ara catedralici, conserva quatre originals atorgats pels comtes urgellencs Borrell (doc. 462) i Ermengol (doc. 859, 897 i 899) i diverses còpies, algunes en cartorals, de documents dels mateixos comtes (doc. 585, 696, 778, 790 i 866). I en un altre arxiu catedralici, el de Vic, es conserva una escriptura original de l'any 964 per la qual el comte Borrell ven a un seu fidel, anomenat també Borrell, el castell d'Aseró, situat en el comtat d'Urgell (doc. 549).

Un document excepcional, conservat en el seu pergamí original a l'Arxiu Històric de Cardona, és la carta de poblament concedida l'any 986 pel comte Borrell i els seus fills Ramon i Ermengol als habitants de Cardona (doc. 738), prou estudiada per Ramon Gaya i Massot i pel professor Josep M. Font i Rius.

En els Archives Nationales de França es conserven dues còpies del segle XIII de documents dels anys 979 i 989 referents al comte Borrell d'Urgell i al vescomte Guillem d'Urgell, traslladades a París des del castell de Foix, seu de l'arxiu dels vescomtes de Castellbò, hereus dels vescomtes urgellencs (doc. 674 i 777). Còpies dels dos documents esmentats i d'un altre document del comte Borrell de l'any 957 (doc. 469), obtingudes per Gratian Capot el 1668 a l'arxiu de Foix, es troben a la Bibliothèque Nationale de France, en el volum 165 de l'anomenada Collection Doat. I en el volum 61 de la Collection De Camps de la mateixa biblioteca parisenca hi ha còpia d'un document del comte Sunifred II d'Urgell de l'any 909 (doc. 160).

Arxiu i cartorals dels comtes de Cerdanya

A la mort del comte cerdà Bernat Guillem, el 1118, el comtat de Cerdanya, amb els annexos de Berga i de Conflent, fou incorporat al casal de Barcelona, regit llavors per Ramon Berenguer III. L'annexió plena, però, no s'aconseguí fins al 1134, en què la part occidental del comtat, patrimoni dels vescomtes de Cerdanya, va passar als vescomtes de Castellbò.[127]

A les acaballes del mateix segle, l'any 1192, l'escrivà reial Ramon de Sitges, sota les ordres de Ramon de Caldes, degà del capítol catedralici de Barcelona, enllestí l'anomenat *Liber feudorum maior*, ja esmentat. S'hi inclogueren cent seixanta-cinc escriptures del comtat de Cerdanya encapçalades pels mots «Incipiunt cartae comitatus Cerritanensis», incloses les referents als vescomtats de Berga, Castellbò i Fenollet, amb els juraments prestats pels comtes i bisbes d'Urgell als comtes de Cerdanya i amb els testaments d'aquests darrers comtes.[128] I a principis del segle XIII es confeccionà l'anomenat *Liber feudorum Ceritaniae et Rosilionis*, conservat també a l'Arxiu Reial de Barcelona (ACA, Cancelleria Reial, registre núm. 4). Però ni en un cartoral ni en l'altre no es troba cap document dels comtes cerdans anteriors al segle XI.

No obstant això, l'Arxiu Reial de Barcelona conserva documents originals dels comtes de Cerdanya Guifré I (doc. 89) i Sunifred II (doc. 367) i de les comtesses vídues Ava (doc. 505) i Ermengarda (doc. 779 i 840), així com còpies medievals de documents dels comtes Miró II (doc. 143) i Oliba I (doc. 678 i 687), bé que procedents d'establiments monàstics.

Es conserva el pergamí original d'una execució testamentària dels marmessors del comte cerdà Miró II, de l'any 927, a la Joan Gili Collection de la Universitat de Harvard, a Cambridge (Massachusetts), procedent del monestir de Ripoll (doc. 240).

127. Sobrequés, *Els barons de Catalunya*, pàg. 13.
128. Miquel, *Liber feudorum maior*, vol. II, pàg. 45-210.

L'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell guarda un original del comte Sunifred II de Cerdanya de l'any 950 (doc. 410) i dos originals de l'any 991 referents a la comtessa Ermengarda i als seus fills (doc. 794 i 795), així com, copiat en el cartoral de la catedral, un document del comte Sunifred II de Cerdanya de l'any 961 (doc. 514). També es guarda un original de la comtessa Ermengarda i del seu fill Oliba, datat el 995, entre els pergamins de Serrateix de l'Arxiu Diocesà de Solsona (doc. 829).

Un original d'Oliba II, de l'any 997, procedent del monestir de la Portella, ha estat localitzat per Paul Freedman a l'Archivo Histórico Provincial de Saragossa (doc. 871). I una còpia interpolada d'un document del comte Oliba Cabreta, datat el 975, es troba a l'Arxiu Ducal de Medinaceli, actualment a l'Archivo Histórico Nacional de Toledo, procedent del monestir de Sant Llorenç prop Bagà (doc. 627).

Arxius vescomtals de Castellbò, Berga i Cardona

Ja hem vist que l'arxiu dels vescomtes de Castellbò, que aplegaren el vescomtat de l'Alt Urgell i el vescomtat de Cerdanya pel casament del vescomte urgellenc Pere Ramon amb Sibil·la, filla del vescomte cerdà Ramon, es trobava al castell de Foix. Cal recordar que, per raó de núpcies amb els Caboet, els vescomtes de Castellbò esdevingueren senyors d'Andorra, en feu del bisbe d'Urgell, i ja el segle XIII, per l'enllaç matrimonial de la vescomtessa Ermessenda amb Roger Bernat II de Foix, els comtes de Foix heretaren el vescomtat de Castellbò.[129]

L'arxiu del castell de Foix sofrí un terrible incendi a començ del segle XIX, però abans, durant el segle XVII, els documents més antics foren copiats i regestats per a les col·leccions de la Bibliothèque Nationale de France. Dels documents que s'hi copiaren només un datat el 989 fa referència a un vescomte d'Urgell, Guillem, el text del qual es troba en el volum 81 de la Collection Baluze, en el volum 165 de la Collection Doat i en el volum 61 de la Collection De Camps (doc. 777).

Un pergamí original del vescomte Simplici d'Urgell, de l'any 949 (doc. 394), i un altre del vescomte Miró, de l'any 959 (doc. 487), es conserven a l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell, en el cartoral del qual hi ha copiats documents de l'esmentat vescomte Miró (doc. 651) i del vescomte Guillem i de la seva muller Sança (doc. 827, 843, 875 i 907).

En el *Liber feudorum maior* de l'Arxiu Reial de Barcelona es copiaren unes escriptures encapçalades pel títol «Incipiunt cartae vicecomitatus de Bergitano», però no n'hi ha cap d'abans del segle XI, com tampoc ho són els documents copiats en el mateix cartoral després de la rúbrica que resa així: «Incipiunt cartae vicecomitis de Castro Bono».[130]

L'Arxiu Capitular de Vic guarda un lot de set pergamins dels anys 872-996 referents al Berguedà,[131] quatre dels quals protagonitzats per un personatge anomenat Francó, casat amb Sesnanda i titulat vescomte en un d'ells (doc. 56, 72, 79 i 83). Pel lloc de la seva activitat, sempre al Berguedà, fa deduir que es tracta del més antic dels vescomtes de Berga coneguts, encara que no s'ha d'excloure que pogués ser-ho de Cerdanya. S'havia considerat que ho era d'Osona pel fet d'aparèixer en els esmentats pergamins de l'arxiu vigatà, quan el document de l'any 872 era datat el 929.[132] La

129. Sobrequés, *Els barons de Catalunya*, pàg. 54-57.
130. Miquel, *Liber feudorum maior*, pàg. 66 i 95.
131. Ordeig, *Un document berguedà de l'any 872*.
132. Abadal, *Els primers comtes catalans*, pàg. 87.

nova datació, que situa la primera actuació del vescomte Francó en una època anterior a la restauració del comtat d'Osona, ho fa impossible.

Hem de referir-nos, però, a l'arxiu dels vescomtes d'Osona per tractar-se dels antecessors dels vescomtes de Cardona, anomenats així des que el comte Borrell II encomanà l'honor de Cardona al vescomte osonenc Ermemir amb motiu de la concessió de la carta de repoblament de la fortalesa i del seu territori, situats dins el comtat d'Urgell, l'any 986 (doc. 738).[133] Els pergamins de l'arxiu del vescomtat de Cardona, que fins al 1622 romangueren al castell de Cardona, foren integrats a l'Arxiu General dels Ducs de Sogorb i Cardona, instal·lat l'any esmentat al castell d'Arbeca, des d'on fou traslladat a la ciutat andalusa de Lucena el 1641, al castell de Falset el 1661 i a la casa Gralla de Barcelona el 1747.[134] Aquí hom en tragué unes còpies per als *Monumenta* de Jaume Pasqual, en el volum IV del qual existeix una còpia d'un document vescomtal de l'any 974 d'interès per al present volum (doc. 617). Jaume Villanueva, en el seu *Viage literario*, parla «del reconocimiento del archivo de la casa de Cardona existente en Barcelona» que havia fet Lorenzo Ortiz de Zarate, llavors abat de Cardona.[135] L'any 1853 l'arxiu fou integrat a l'Archivo General o Central de Medinaceli, instal·lat en el gran palau que la casa ducal posseïa al passeig del Prado de Madrid, des d'on fou traslladat a la Casa de Pilatos de Sevilla el 1960.[136] Al cap de dos anys, però, el fons de la casa ducal de Cardona fou traslladat al domicili particular de la duquessa, sense possibilitat de ser consultat pels historiadors.[137]

N'ha estat una excepció Francesc Rodríguez i Bernal, autor d'una tesi sobre els Cardona presentada el 2004,[138] el qual hi pogué transcriure divuit documents del segle X, d'entre els anys 979 al 1000, catorze dels quals ha editat el 2010.[139] Tretze d'ells, per tractar-se de documents referents al castell de Cardona i a la seva rodalia, han estat incorporats al volum present: deu conservats en els pergamins originals (doc. 673, 679, 680, 682, 701, 702, 703, 710, 889 i 898) i tres més en còpies (doc. 695, 730 i 887). També s'hi ha incorporat un document de l'any 1000 relatiu a la compra del castell de Correà, situat en el comtat d'Urgell, per part del vescomte Ramon d'Osona-Cardona, transcrit de l'original per l'autor esmentat en la seva tesi (doc. 902).

L'any 1998, abans dels treballs de Rodríguez i Bernal, s'havia publicat el *Diplomatari de la vila de Cardona (anys 966-1276)*, d'Andreu Galera i Pedrosa, on es troben editats els texts i els regests de vuit documents del segle X trets dels arxius ubicats a la vila de Cardona (doc. 558, 677, 695 i 738) i dels *Monumenta* de Jaume Pasqual, ms. 729 de la Biblioteca de Catalunya (doc. 617, 627, 804 i 813).

Arxius dels coprínceps d'Andorra

La documentació andorrana d'època carolíngia mereix un esment especial per la singularitat d'Andorra com a estat independent presidit pels dos coprínceps des dels pariatges de 1278 i 1288,

133. Sobrequés, *Els barons de Catalunya*, pàg. 52; Serra, *Els senyors de Cardona*, pàg. 65-66.
134. Sánchez, A., *Documentación de la Casa de Medinaceli: el Archivo General de los Duques de Segorbe y Cardona*, Madrid, 1990.
135. Villanueva, *Viage*, vol. VIII, pàg. 145.
136. Sánchez, *Documentación de la Casa de Medinaceli*.
137. Se'n queixà prou Casas, *La canònica de Sant Vicenç de Cardona*, pàg. 20-22.
138. Rodríguez, *Los Cardona*.
139. Rodríguez, *Documents carolingis*.

però amb uns precedents que enfonsen les seves arrels fins al segle IX.[140] Per això val la pena de repassar quins documents dels segles IX i X referents a Andorra es guarden o es guardaven als arxius dels copríncep, és a dir, el bisbe d'Urgell i el comte de Foix.

La qüestió dels orígens històrics de la senyoria d'Andorra fou objecte d'estudi ja per part de Jaume Villanueva, que l'any 1814 redactà el darrer capítol de les seves *Memorias cronológicas de los condes de Urgel* dedicat a «Andorra y su soberanía». En l'apartat dedicat a «La historiografia» hem vist els altres estudis dedicats a la qüestió durant els segles XIX, XX i XXI, d'entre els quals cal destacar el de Roland Viader en el llibre titulat *L'Andorre du IXe au XIVe siècle*, editat el 2003, i els diversos de Cebrià Baraut aplegats en la *Miscel·lània a Dom Cebrià Baraut i Obiols*, editada el 2001. Baraut, a més, publicà l'article titulat *Pergamins de l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell referents a la vall d'Andorra (segles X-XIII)* i els dos toms del *Cartulari de la vall d'Andorra (segles X-XIII)*, amb una introducció en què s'estudien l'Andorra comtal (843-1133), l'Andorra episcopal (1133-1241) i l'Andorra cosenyorial (1242-1288).

Dels estudis de Viader i de Baraut es conclou que el primer comte urgellès que començà a desprendre's del patrimoni andorrà a favor de la mitra urgellesa fou Borrell II l'any 988, en què cedí al bisbe Sal·la els alous comtals de les vil·les de Lòria, Santa Coloma, Andorra i Ordino, a canvi d'unes possessions situades en els comtats de Berga i Cerdanya (doc. 764). Dels pergamins originals de la permuta, l'un per al comte i l'altre per al bisbe, només es conserva el d'aquest darrer a l'actual Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell. Ja hem vist la dispersió i la poca entitat actual de l'arxiu dels comtes d'Urgell pel que fa als segles que ens interessen aquí.

A l'esmentat arxiu de la Seu d'Urgell es guarden altres documents dels segles IX i X referents a Andorra en una sèrie que els aplega amb una numeració pròpia. El número 1 és un pergamí del segle XII que conté el precepte de Carlemany i del seu fill Lluís, datat l'any 805, i que és una falsificació (doc. IV). Els números 2 a 5 formen un lot de pergamins originals dels anys 902 a 906 pels quals el comte Sunifred II d'Urgell comprà o permutà uns béns situats a la vall d'Andorra, a les vil·les d'Andorra i de Lòria i al lloc anomenat «Sonplosa» (doc. 132, 137, 141 i 148). El número 6 és un pergamí original de l'any 915 que conté una venda entre particulars a la mateixa vall, a la vil·la d'Ordino (doc. 186). I el número 7 és l'esmentat pergamí original de l'any 988 pel qual els comtes Borrell i Eimeruda, junt amb el comte Ramon Borrell, permutaren amb el bisbe Sal·la les vil·les de Lòria, Santa Coloma, Andorra i Ordino (doc. 764).

A més dels set pergamins esmentats, en el cartoral de la catedral urgel·litana hi ha còpia d'un document del 9 de desembre de 996 que conté la publicació del testament d'un tal Guitard, mort el novembre anterior en el transcurs d'una batalla ocorreguda a la vall d'Andorra (doc. 854). Una batalla que s'ha d'emmarcar probablement en l'afer del castell de Bragafolls, construït pel comte Borrell contra els homes de la vall d'Andorra, que se n'apoderaren, segons un document de l'any 1003 publicat per Cebrià Baraut i ressenyat per Roland Viader.[141]

S'han de tenir en compte també els documents copiats en el cartoral del monestir de Sant Sadurní de Tavèrnoles, guardat incomplet a l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell, on hi ha un document de l'any 949 i un altre de l'any 1000 referents ambdós a la vil·la d'Andorra i al lloc d'Engordany,

140. BARAUT, *L'origen i l'evolució de la senyoria d'Andorra*, pàg. 12-18; BARAUT, *Cartulari de la vall d'Andorra*, pàg. 11-24 i pàg. 69-82.

141. BARAUT, *Els documents*, núm. 286. En parlen BARAUT, *Tres actuacions del comte Borrell II*, pàg. 5-8, i VIADER, *L'Andorre du IXe au XIVe siècle*, pàg. 75-81.

amb un esment en el segon de l'església de Sant Esteve d'Andorra (doc. 390 i 890). Són falsos, en canvi, un document de l'any 867 i un altre del 873 referents a les esglésies de Sant Andreu de Tolse i de Sant Mateu del Pui d'Olivesa, ambdues dins la parròquia de Lòria, pretesament donades al monestir de Tavèrnoles en les dates susdites (doc. XI i XII).

Quant a l'arxiu dels comtes de Foix, hereus dels vescomtes de Castellbò i dels senyors de Caboet, tenim les còpies dels documents vistos al castell de Foix per Gratian Capot el 1668, que avui formen part de la Collection Doat, en els volums 161 i 165 de la qual es troben les còpies de quatre documents del comte Borrell dels anys 957, 970, 979 i 989 (doc. 469, 586, 674 i 777). Els pergamins dels dos darrers, que resulten ser còpies del segle XIII, es conserven actualment als Archives Nationales de França, a París, com altres pergamins de dates posteriors procedents del castell de Foix.

Arxius i cartorals de la Seu d'Urgell

No cal ponderar la riquesa documental dels «Urgellensis Ecclesiae Archivia», instal·lats avui, amb aquesta denominació inscrita a la façana, en un edifici annex al palau episcopal de la Seu d'Urgell, on es conserven els pergamins originals més antics de Catalunya, com veurem en parlar de l'arxiu del monestir de Sant Climent de Codinet que s'hi guarda. Aquí, però, hem de referir-nos als primitius arxius de la catedral i de la Mensa Episcopal, sense incloure-hi els arxius monàstics agregats a l'Arxiu Capitular o a l'Arxiu Diocesà, que seran objecte de la nostra atenció posteriorment.

Hem pogut incorporar al present volum cent trenta-nou documents que es conserven originals en el fons general de l'Arxiu Capitular i deu més en còpies dels segles IX-XII. Les dates van des de l'any 829, data de l'original més antic (doc. 15), fins al 1000. Més concretament: vint-i-cinc dels documents són originals del segle IX i cent catorze són originals del segle X, als quals cal afegir les deu còpies de documents de les dues centúries. Actualment alguns dels cent trenta-nou documents formen part de la sèrie de «Documents d'Andorra» i uns altres pertanyen a la sèrie de «Consagracions d'Esglésies», en la qual s'inclouen tant les dotalies d'esglésies com les actes o cartes de consagració.

Dels cent trenta-nou documents esmentats, vint-i-tres es troben copiats també en el cartoral de la catedral, en el qual, però, hi ha còpia de seixanta-set documents més dels segles IX i X, alguns d'ells només en extracte, de manera que, sumats als cent trenta-nou, s'arriba als dos-cents setze documents entre originals i còpies.

El cartoral de la catedral, iniciat durant la primera meitat del segle XIII, és repartit en dos grossos volums intitulats *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus* (ms. 1995) i *Dotium sive dotaliarum Ecclesie Urgellensis liber secundus* (ms. 1996), descrits per Cebrià Baraut.[142] Segons la seva descripció, el primer volum compta amb tres-cents catorze folis i mil seixanta-cinc documents, bé que els darrers vint-i-set hi foren afegits durant els segles XV i XVI; el segon volum comprèn dos-cents cinquanta-quatre folis i només cent seixanta-nou documents transcrits entre els segles XIV i XVII, alguns d'ells rèpliques dels copiats en el primer volum. Els documents més antics que s'hi copiaren, encapçalats per les rúbriques corresponents, són dels anys 839, 840 i 858 (doc. 20, 21, 23 i 38) i es troben tots en el volum primer. Es tracta de quatre documents dels quals no s'han conservat els originals ni còpies anteriors a les del cartoral. Els sis documents següents, per ordre cronològic, són ja dels

142. Baraut, *Els documents, dels segles IX i X*, pàg. 11-12.

anys 899 i 900 (doc. 113, 117-121 i 123); i del segle X n'hi ha, en el mateix volum primer, vuitanta-quatre, alguns d'ells còpies de pergamins originals que encara es conserven.

Per facilitar la consulta del cartoral es confeccionà en el segle XVI un volum de cent seixanta-tres folis intitulat *Rúbrica o Índice dels llibres primer i segon de la Dotalia* i a principis del segle XVIII un altre volum de tres-cents seixanta-nou folis intitulat *Índice dels llibres de la Dotalia*, ambdós guardats al mateix arxiu.

A més del cartoral de la catedral, l'Arxiu Capitular conserva el cartoral de l'obra de Santa Maria, repartit també en dos volums. El primer, titulat *Capbreu de la obra de Santa Maria 1194* (ms. 2883), és format per setanta-nou folis i setanta-cinc documents transcrits durant la primera meitat del segle XIV. El segon, mancat de títol (ms. 2884), en lletra que sembla del segle XIV, comprèn només trenta-set folis i quaranta-cinc documents, un dels quals és còpia d'un pergamí original de l'any 968 encara conservat (doc. 573).

Aquest gavadal de documentació conservat a l'arxiu urgel·lità s'ha mantingut pràcticament intacte —amb algunes pèrdues en 1936-1939— des de mitjan segle XVII, en què Guillem Costa, monjo de Cuixà, col·laborador de Pèire de Marca, hi treballà ordenant-lo i copiant-ne els documents més antics i de més interès. El resultat del seu treball es troba en els volums 107 i 117 de la Collection Baluze, a partir dels quals Étienne Baluze integrà alguns documents en l'apèndix de *Marca hispanica*, obra editada el 1688.

Domènec Costa i Bafarull, rector de Castellnou de Seana, inclogué en les seves *Memorias de la ciudad de Solsona y su iglesia*, escrites vers 1795-1799, el text de la dotalia de Frontanyà de l'any 905 (doc. 145), tret probablement no pas de l'original de l'Arxiu Capitular d'Urgell sinó de la còpia que es troba en el volum VIII dels *Monumenta* de Jaume Pasqual. En el volum VII, f. 20-29, del mateix manuscrit hi ha còpies de documents trets del cartoral de la Seu d'Urgell i en el volum X, f. 256-286, hi ha còpies de setanta-vuit documents de la Mensa Episcopal, un d'ells actualment perdut i datat el 19 de febrer de 995 (doc. 830).

De març a juny de 1806 visità la diòcesi d'Urgell Jaume Villanueva, el qual es detingué en la visita de la seva catedral i de l'arxiu corresponent: «Mi principal trabajo ha sido en el archivo capitular, donde se han conservado todas las escrituras de fines del siglo VIII y las del IX y siguientes».[143] Com a resultat d'aquest treball pogué editar en el volum IX del seu *Viage literario* el text de la falsa dotalia del 819 (doc. VIII) i en el volum X els texts de tretze documents dels segles IX i X (doc. 16, 21, 24, 30, 92, 221, 547, 664, 764, 794, 795, 796 i 851), així com notícies d'altres documents dels mateixos segles, inclosos uns pocs que es perderen posteriorment (doc. 23 i 264).

Joaquim Areny de Plandolit (Barcelona, 1856 - La Seu d'Urgell, 1906) feu una primera classificació i transcripció dels pergamins de l'Arxiu Capitular, on encara es conserven les anomenades «transcripcions Plandolit», consultades pels investigadors abans de les edicions de Cebrià Baraut, que també en feu ús.

Pere Pujol i Tubau, ja esmentat, redactà durant els anys 1912-1913 els regests dels documents del cartoral de la catedral, per encàrrec de l'Institut d'Estudis Catalans, ordenats en 1.206 fitxes que es poden consultar a la secció de manuscrits de la Biblioteca de Catalunya. Arxiver capitular de la Seu d'Urgell de 1949 a 1962, copià altres documents del seu arxiu i gràcies a les seves còpies coneixem el text d'un document de l'any 953 actualment perdut (doc. 435).

143. VILLANUEVA, *Viage*, vol. IX, pàg. 163.

Alguns dels pergamins de l'Arxiu Capitular es perderen durant la Guerra Civil de 1936-1939, en què el fons documental fou traslladat a Barcelona, a la Biblioteca de Catalunya, amb la qual cosa es perderen l'ordre i la classificació primitius.[144] Retornat el 1939 a la Seu d'Urgell, fou instal·lat al primer pis d'un dels edificis annexos al claustre de la catedral, en el qual es dipositaren els arxius del monestir de Tavèrnoles, fins llavors guardats al Seminari Diocesà, i de la col·legiata de Castellbò, que contenia el del monestir d'Elins. Les sèries de pergamins de l'Arxiu Capitular foren classificades i ordenades novament per Cebrià Baraut, el qual inicià, des del 1968, la publicació de les sèries de pergamins dels monestirs de Tavèrnoles, Codinet i Tresponts dins *Studia Monastica*.

L'any 1978 l'Arxiu Capitular fou traslladat a una dependència del palau episcopal, al costat de l'Arxiu Diocesà. I des del mateix any 1978 Baraut, en diferents lliuraments de l'anuari *Urgellia*, fundat per ell, continuà la publicació de les sèries de pergamins començant per les dotalies i actes de consagració dels segles IX-XII i continuant pels documents dels segles IX i X del fons general capitular. Aplegà la documentació andorrana de l'Arxiu Capitular en els *Quaderns d'Estudis Andorrans* i, junt amb documents d'altra procedència, en el seu *Cartulari de la vall d'Andorra (segles IX-XIII)*, editat en dos volums els anys 1988-1990.

L'arxiver diocesà Benigne Marquès ha prosseguit el treball de Baraut amb l'edició dels documents dels anys 881-1198 del monestir de Santa Cecília d'Elins i dels pergamins del fons anomenat «Monestirs diversos», que conté dos documents del segle X del monestir de Sant Llorenç prop Bagà, com veurem.

Arxiu de Sant Climent de Codinet

D'entre els fons monacals de l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell mereix figurar en primer lloc l'arxiu del monestir de Sant Climent de Codinet perquè conserva el document original més antic dels documents aplegats en aquest volum i en els altres volums de *Catalunya carolíngia*. Es tracta del document que porta data del 15 d'octubre de 815 (doc. 12), seguit cronològicament per documents dels anys 829 i 837 (doc. 14 i 19), tots tres de gran interès paleogràfic. Formen part d'un lot de pergamins transcrits i estudiats l'any 1982 per Cebrià Baraut, el qual reuní quaranta-un documents originals dels segles IX i X en el *Diplomatari del monestir de Sant Climent de Codinet (segles IX-XI)*, quaranta dels quals conservats a l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell i l'altre a la Biblioteca de Catalunya (doc. 35).

Posteriorment, el 1984, pogué completar el recull en ser identificats per Manuel Rovira dos pergamins originals més de Codinet a la Biblioteca de Catalunya, datats els anys 840 i 901 (doc. 22 i 125), dels quals en el recull de 1982 només pogué donar notícia gràcies als resums fets per Ramon d'Abadal.

Baraut pogué establir, en la introducció del *Diplomatari*, que el monestir de Codinet fou fundat entre els anys 815 i 829, i no pas l'any 803, com havia suposat Villanueva, i que fou unit al de Sant Andreu de Tresponts el 1004 per ordre del comte Ermengol I. L'any 1806 Villanueva veié els pergamins de Codinet «en el archivo de esta iglesia de Urgel» o «en el archivo del Obispo de Urgel»,[145] i en publicà dos, el primer dels quals de l'any 829 (doc. 14).

144. Marquès, *Els pergamins*, pàg. 305-306.
145. Villanueva, *Viage*, vol. XII, pàg. 10-16.

Arxiu de Sant Andreu de Tresponts

Del monestir de Sant Andreu de Centelles o de Tresponts, documentat des de l'any 839 amb la denominació de Sant Iscle de Centelles (doc. 21), es conserven només una còpia del segle X d'un document de l'any 849 en el fons general de l'Arxiu Capitular urgellenc (doc. 30) i dos pergamins originals dels anys 867 i 950 en la sèrie de «Monestirs Diversos» del mateix arxiu (doc. 49 i 406), en la qual hi ha, a més, un document fals de l'any 785 (doc. II).

Són els documents que encapçalen el diplomatari d'aquest establiment monàstic publicat l'any 1984 per Cebrià Baraut amb el títol *El monestir de Sant Andreu de Tresponts (segles IX-XVI)*. Baraut fa referència a la subjecció del monestir al de Santa Maria de Ripoll decretada pel comte Ermengol IV el 1079, de manera que n'esdevingué un priorat. Als arxius del monestir de Ripoll hi havia documents referents a Sant Andreu de Tresponts, però els més antics coneguts són dels anys 1078 i 1079, editats per Villanueva i reproduïts per Baraut. A començ del segle XVI el monestir es trobava enrunat i deshabitat.

L'any 1806, durant la seva visita a la catedral de la Seu d'Urgell, Villanueva veié «en el archivo de esta iglesia» els pocs pergamins que fan referència a Sant Andreu de Tresponts i deixà escrit en el seu *Viage literario*: «No tengo duda en afirmar que este monasterio existia ya en los tiempos de Carlo Magno, acordándome como me acuerdo con toda certeza, de haber visto memoria de él en escritura del año 785. Mas este apunte que estoy seguro que tomé, no me viene ahora á la mano, y así lo dejo estar con harta impaciencia mia».[146] Es referia al document fals del 17 d'abril de 785, guardat en una còpia del segle XIII a l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell (doc. II), el text del qual inclogué en les *Memorias cronológicas*, però amb data de 856. També hi veié el pergamí original més antic del monestir, de l'any 867, que edità en el volum XII del *Viage literario* (doc. 49).

Arxiu i cartorals de Sant Sadurní de Tavèrnoles

Hem vist que Ramon d'Abadal estudià els documents d'època carolíngia d'aquest monestir i arribà a la conclusió que n'hi havia uns quants, precisament els més antics, que formaven part «de la sèrie de falsificacions referents al monestir de Sant Sadurní de Tavèrnoles».[147] I que inclogué dins l'esmentada sèrie, que detallarem en l'apartat dedicat a les falsificacions, un document del comte Frèdol de l'any 815 (doc. VI), en el qual es llegeix que el cenobi de Sant Sadurní era fundat en el «pagus» urgel·lità des d'antic («ab antiquo»), afirmació que, junt amb la falsa butlla de Lleó III de l'any 779 (doc. I) i amb la pretesa donació del bisbe Leidrat a l'abat Calort i als monjos l'any 805 (doc. III), ha donat peu a parlar, per part d'alguns historiadors, d'uns orígens visigòtics del monestir.[148]

L'examen atent dels documents en qüestió i dels criteris de falsedat aportats per Abadal en relació amb el document de l'any 805, extensibles als altres, no deixa lloc a dubte sobre llur caràcter apòcrif. El falsificador, un apreciable erudit que actuà probablement a la segona meitat del segle XI, tingué a mà un exemplar de la lletra del bisbe Fèlix als clergues d'Urgell (doc. 8), els noms dels quals adoptà per als suposats monjos de Tavèrnoles de l'any 805. També pogué veure el precepte que Lluís el Piadós atorgà al monestir de Sant Salvador de la Vedella l'any 835 (doc. 18), del qual extra-

146. Villanueva, *Viage*, vol. XII, pàg. 17.
147. *Catalunya carolíngia*, vol. I, pàg. 177.
148. Baraut, *Diplomatari del monestir de Tavèrnoles*, pàg. 8-10.

gué noms i passatges per a la redacció del document de 805 i de la butlla de Lleó III. Usà, a més, el precepte que el comte Frèdol de Tolosa concedí cap als anys 848-849 al monestir de Vilanova, després dit de Lavaix, l'original del qual encara es conserva a l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell,[149] de forma i manera que convertí Frèdol en el comte de Cerdanya del fals document de l'any 815.

El primer abat que amb tota certesa ho fou del monestir de Tavèrnoles no el trobem documentat fins a l'any 833, en què acudí a la consagració de l'església de Santa Maria de Lillet i actuà d'escrivà de la corresponent dotalia (doc. 16). Aquesta actuació ha de respondre a uns vincles entre el monestir i l'església consagrada, la qual devia haver estat restaurada, en un context de colonització monàstica, pel cenobi urgellenc. Dos anys més tard, el 835, l'abat Calort obtenia el precepte de Lluís el Piadós (doc. 18).

Empreses com les descrites exigien una consolidació del monestir de Tavèrnoles, tant en estructures com en personal, que el fessin capaç de dur a terme restauracions d'esglésies i la fundació d'un monestir en territoris força allunyats de la casa matriu. Això fa suposar que el monestir urgellenc portava uns quants anys de rodatge i ens mena a fixar els seus orígens cap a principis del segle IX.

L'esment, en la dotalia de Sant Sadurní de Tavèrnoles de 1040, d'un abat anomenat Possedoni, identificat per Cebrià Baraut amb Possedoni, bisbe d'Urgell cap als anys 814-823, ha suggerit a aquest autor que Possedoni pogué ser el primer abat benedictí de Tavèrnoles.[150] La identificació de l'abat amb el bisbe és suggestiva i no sembla pas que presenti cap inconvenient, malgrat que la dada sobre l'abat provingui d'un document falsificat en el segle XII, atès que fou redactat tenint al davant documents sincers dels segles anteriors.[151] Abadal sospitava que el bisbe Possedoni, pel fet que recaptà directament un precepte al rei Lluís d'Aquitània, «procedia de la cort reial aquitana».[152] Així, podria haver estat molt bé l'abat fundador del monestir de Sant Sadurní de Tavèrnoles, al qual, per la seva procedència aquitana, hauria imposat el nom del sant màrtir de Tolosa i aportat les corresponents relíquies per a la primera dedicació de l'església.

Malgrat l'antiguitat i la importància del monestir, el *Diplomatari del monestir de Sant Sadurní de Tavèrnoles (segles IX-XIII)*, publicat per Cebrià Baraut l'any 1995, pogué recollir només set documents del segle IX, cinc dels quals falsos, i vint-i-tres documents del segle X, quatre dels quals també falsos. Sols un document de l'any 916 (doc. 187) es conserva en el seu pergamí original a l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell, on hi ha també dues còpies del segle XII de documents dels anys 912-913 (doc. 174) i 923 (doc. 219). Un document de l'any 855 (doc. 32) i dotze documents del segle X es troben copiats al cartoral de Tavèrnoles del segle XIII. I un document fals del 973, en còpia del segle XII, es troba a Montserrat (doc. XIX).

El monestir de Sant Sadurní de Tavèrnoles fou suprimit el 1592 per Climent VIII, de manera que una part les seves rendes foren donades al monestir de Gerri i una altra part al Seminari Tridentí de la Seu d'Urgell. L'arxiu romangué fins al segle XVIII a la rectoria d'Anserall, però durant la segona meitat del mateix segle fou traslladat a l'esmentat seminari. Aquí el consultà el pare Jaume Pasqual, que recollí en un dels volums dels *Monumenta* una descripció del cartoral i dels documents.[153]

149. *Catalunya carolíngia*, vol. III, doc. 40, pàg. 303-304. Sobre la sinceritat del precepte del comte Frèdol de Tolosa, vegeu ABADAL, R. d', *Els preceptes comtals carolingis per al Pallars*, «Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona» (Barcelona), vol. XXVI (1954-1956), pàg. 11-60.

150. BARAUT, *La intervenció carolíngia antifeliciana*, pàg. 23-25.

151. ORDEIG, *Les dotalies*, vol. II, núm. 163, pàg. 86-94.

152. *Catalunya carolíngia*, vol. II, pàg. 278.

153. Barcelona, BC, ms. 729, vol. IX, f. 1-163.

El 1806 Villanueva també l'hi pogué consultar: «Gran parte de las escrituras de este monasterio [de S. Saturnino de Tabernoles], suprimido por Clemente VIII en 1592, existen hoy dia en el seminario episcopal de esta ciudad, dotado con las rentas de aquella casa». I, un cop consultada la documentació, deduí que el monestir «existia ya en los tiempos de Carlo Magno, sin que pueda averiguarse su origen. La primera memoria que hay de él es del año 806», en referència a la falsa donació del bisbe Leidrat (doc. III).[154]

Pel que fa als cartorals del monestir, hem de fer referència als descrits per Baraut,[155] que són els següents:

Cartoral de Tavèrnoles, anomenat també *Dotalia* i *Liber dotaliorum*. Obra del segle XIII, se'n conserven setanta folis a l'Arxiu Capitular d'Urgell, Tavèrnoles, ms. 1. Josefina Soler considerava possible que li manquin la meitat dels documents i en donava la culpa als alumnes del seminari urgellenc, on es guardà el còdex fins al 1936: «Es a los antiguos seminaristas de La Seo de Urgel a quienes se debe esta pérdida, pues arrancaban sus hojas para diversos fines». I explicava que l'any 1936, en ser saquejat el seminari, el cartoral anà a parar a un pilot d'escombraries de l'exterior de l'edifici, on el recollí un paleta que el lliurà el 1939 al canonge Pere Pujol, el qual l'integrà a l'Arxiu Capitular.[156] Segons Baraut, les mutilacions del manuscrit «representen almenys la pèrdua d'una quarta part o més del seu contingut».[157]

Ja hem vist que en el manuscrit 729 de la Biblioteca de Catalunya, volum IX dels *Monumenta*, hi ha una còpia del cartoral feta el segle XVIII. I al monestir de Montserrat hi ha la còpia que en feu Joaquim Areny de Plandolit.

Procedeixen d'aquest cartoral catorze documents incorporats al volum present (doc. 18, 32, 174, 182, 223, 263, 390, 433, 512, 546, 602, 660, 706 i 890), a més de tres falsos (doc. III, VI i VII).

Cartoral de la Conca de Tremp. Un altre cartoral del monestir de Tavèrnoles és l'anomenat Cartoral de la Conca de Tremp, guardat en el fons de Tavèrnoles, ms. 2, de l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell. Obra del segle XIII, format per un sol full gran de pergamí i escrit en tres columnes, té l'aparença d'un llibre manual de curtes dimensions. Plandolit en feu una transcripció, guardada al monestir de Montserrat. Dos dels falsos que editem en apèndix procedeixen d'aquest cartoral (doc. XIX i XX).

Liber bullarum. Cal esmentar també aquest cartoral confeccionat en 1708-1712 pels notaris urgellencs Pere i Josep Dalmau i guardat al seminari de la Seu d'Urgell fins al 1936, any de la seva destrucció durant el saqueig de l'edifici. En el volum IX, f. 81-154v, dels *Monumenta* de Jaume Pasqual, hi ha còpies tretes d'aquest cartoral, dues d'elles de documents del segle X (doc. 184 i 586) i tres més de documents falsos del segle IX (doc. I, V i XII).

Arxiu de Santa Cecília d'Elins

L'arxiu d'aquest monestir és un altre dels que es conserven a l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell, on ingressà a mitjan segle XX. Els més antics són dinou documents del segle X, disset dels

154. Villanueva, *Viage*, vol. XII, p. 3.
155. Baraut, *Diplomatari de Tavèrnoles*, pàg. 65-69.
156. Soler, *El cartulario de Tavernoles*, pàg. 9-10.
157. Baraut, *Diplomatari de Tavèrnoles*, pàg. 65.

quals es conserven en els seus pergamins originals. L'arxiver capitular Benigne Marquès ha publicat el 2005 *Els documents del monestir de Santa Cecília d'Elins (881-1198)*, un diplomatari compost per noranta-quatre documents, vint-i-dos dels quals dels segles IX i X —el núm. 9 no és de l'any 949 sinó del 1121—; als dinou documents de l'arxiu urgel·lità afegeix el precepte del rei Carloman de l'any 881, editat per Abadal en el volum II d'aquesta obra, i dos documents més trets del ms. 729 de la Biblioteca de Catalunya.

Marquès hi explica les vicissituds d'aquest monestir de monjos benedictins des de la seva fundació a finals del segle IX, transformat el 1078 en monestir de monges benedictines, les quals, poc després de 1383, en què l'abadia fou reduïda a priorat, es traslladaren a Castellbò, on romangueren fins a la creació de la col·legiata el 1436.

L'arxiu de la col·legiata de Castellbò fou visitat vers 1600 per Jeroni Pujades, que hi tragué còpia del precepte de Carloman del 881, una còpia que anà a raure a la Collection Baluze, vol. 234, f. 219-220, i que serví a Baluze, per mitjà d'un trasllat de la còpia de Pujades inclòs en el volum 108 de la mateixa col·lecció, per a la seva edició dins l'apèndix de *Marca hispanica*.

Durant el segle XVIII visità la col·legiata Jaume Pasqual, que prengué notes del seu arxiu i copià alguns documents d'Elins per als seus *Monumenta*, on es troben en el volum III, f. 137-159. Així, s'hi troben una còpia d'un document de l'any 937, ara perdut, però que resulta ser un fals (doc. XVII), i una còpia de la dotalia de Salinoves de l'any 949, també perduda, l'original de la qual es trobava, segons Pasqual, a Oliana (doc. 396).

Villanueva traçà l'abaciologi del monestir d'Elins en el volum XII del seu *Viage literario*, basat en algunes escriptures dels segles X i XI «que he visto, particularmente en el archivo de la colegiata de Castellbó, á donde finalmente vinieron á parar los papeles y rentas de aquella casa».[158] No hi esmentà un document de l'any 910, l'original del qual és avui a l'arxiu urgel·lità, en què apareix l'abat Gulfí (doc. 163). I en el volum X havia editat parcialment l'esmentada dotalia de Salinoves, treta de la còpia de Jaume Pasqual.

Arxiu de Sant Llorenç prop Bagà

El document més antic que es conserva d'aquest monestir és un original de l'any 898 (doc. 110) guardat en la sèrie genèrica de monestirs benedictins de la secció de «Monacals» de l'Arxiu Reial de Barcelona, en la qual es conserven divuit originals més del segle X, a més d'una còpia del segle XII (doc. 734) i dos originals més arxivats, per confusió, en la sèrie de pergamins de Sant Llorenç del Munt (doc. 447 i 533). Provenen del monestir de Sant Pau del Camp, al qual fou unit l'any 1614.[159]

La dispersió de l'arxiu de Sant Llorenç prop Bagà es manifesta en la identificació de pergamins del segle X procedents del monestir en diferents arxius i biblioteques: a la Biblioteca de Catalunya hi ha dos originals dels anys 948 i 984 (doc. 379 i 723); a l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell, un original de l'any 950 (doc. 410) i una còpia del segle XI d'un document de l'any 966 (doc. 561); a l'arxiu del monestir de Montserrat, cinc originals datats entre els anys 966 i 981 (doc. 566, 591, 611, 698 i 700); a la British Library de Londres, un original de l'any 961 (doc. 509); a la Schøyen Collection d'Oslo-Londres, un original de l'any 965 (doc. 555); a l'Arxiu Ducal de Medinaceli, a Toledo,

158. Villanueva, *Viage*, vol. XII, pàg. 24.
159. Serra, *Baronies*, vol. I, pàg. 87.

una còpia dels segles X-XI d'un document de l'any 975 (doc. 627); a l'Arxiu Parroquial de Cardona, una còpia del segle XII d'un document del 966 (doc. 558), i a l'Arxiu Nacional de Catalunya, una còpia del segle XII d'una dotalia del 984 (doc. 729).

Joan Serra i Vilaró, en el volum III de la seva obra sobre les *Baronies de Pinós i Mataplana*, publicat el 1950 però redactat abans de 1936, dedicà una segona part (pàg. 77-153) al monestir de Sant Llorenç prop Bagà i als seus abats, amb inclusió de documentació treta bàsicament de les còpies que n'havia fet fra Pau de Perelló a començ del segle XIX.

L'any 1986 Jordi Bolòs, en el llibre titulat *El monestir de Sant Llorenç prop Bagà*, publicat conjuntament amb Montserrat Pagès, reuní un apèndix documental amb quaranta-set documents dels segles IX-X, el primer dels quals és l'esmentat de l'any 898 (doc. 110).

Arxiu i cartorals de Santa Maria de Solsona

L'arxiu de la canònica de Solsona, esdevinguda catedralícia en erigir-se el bisbat de Solsona l'any 1593, constitueix la part antiga de l'actual Arxiu Capitular de Solsona, integrat actualment a l'Arxiu Diocesà, i compta amb catorze pergamins originals del segle X, el més antic dels quals és de l'any 922 (doc. 216). També conserva dos cartorals, l'un de començ del segle XIII i l'altre de començ del XIV, en el primer dels quals hi ha copiades dues escriptures del segle X (doc. 647 i 696), a més d'un document fals de l'any 1000 (doc. XXVI).

Domènec Costa i Bafarull, en les seves *Memorias de la ciudad de Solsona*, redactades vers 1795-1799 a partir del treball arxivístic de fra Miquel Llisterri, donà notícia de diversos documents originals del segle X actualment perduts i d'alguns d'ells n'oferí el text sencer (doc. 251, 545, 582, 625, 669 i 716).

El treball de Llisterri i de Costa fou valorat per Jaume Villanueva, que visità els arxius episcopal i capitular de Solsona l'any 1807 i hi copià «algunas docenas de escrituras», d'entre les quals esmenta en el volum IX del seu *Viage literario* les dels anys 928, 964, 969, 979 i 983 (doc. 251, 545, 582, 669 i 716).[160] En el mateix volum edità el text sencer del document de l'any 928 (doc. 251) i ho feu gràcies a la còpia de Llisterri «porque no me ha sido posible encontrar el original que él cita y dice haber visto».[161] Es tracta, en efecte, d'un dels pergamins originals perduts després d'haver-los vist i transcrit l'esmentat frare augustinià. I en el volum X de la mateixa obra oferí el regest d'un document episcopal urgel·lità de l'any 973, actualment perdut, l'original del qual veié «en el archivo de Solsona» (doc. 609).

Antoni Llorens i Solé, que fou arxiver capitular de Solsona, tragué els pergamins de les caixes de núvia instal·lades en una sala del Museu Diocesà, els planxà i els col·locà per ordre cronològic en unes calaixeres.[162] Deixà transcrits *Els documents dels segles X i XI de l'Arxiu Capitular de Solsona*, editats el 1993 en forma de diplomatari, el qual conté vint-i-cinc documents del segle X, precedits d'un fals de l'any 867 (doc. XI). Als catorze originals conservats, hi ha afegits els documents copiats per Miquel Llisterri i Domènec Costa per a les *Memorias* esmentades, alguns a partir dels originals que llavors encara es conservaven i uns pocs del cartoral del segle XIII.

160. Villanueva, *Viage*, vol. IX, pàg. 41-46.
161. Villanueva, *Viage*, vol. IX, pàg. 43.
162. Riu, *La canònica de Solsona*, pàg. 223, nota 31.

Manuel Riu, en el seu estudi sobre *La canònica de Santa Maria de Solsona*, publicat el 1979, edità un document del 12 de maig de l'any 981 guardat en el fons arxivístic de Solsona, fins llavors inèdit, que li serví per deduir l'existència ja de la canònica perquè hi apareix la «domus» de Santa Maria (doc. 694).

L'Arxiu Diocesà de Solsona té integrats, entre els arxius del seu fons de monestirs i canòniques, els de Santa Maria de Serrateix, Sant Llorenç de Morunys i Sant Pere de la Portella.

Arxiu de Santa Maria de Serrateix

Documentat des de l'any 941 (doc. 306 i 307), el monestir de Serrateix hostatjava ja llavors les relíquies de sant Urbici, cosa que portà Eduard Junyent a sospitar que la primitiva comunitat, en una època de migracions monàstiques, devia procedir del monestir de San Urbez, al Sobrarb.[163]

L'arxiu monàstic fou consultat vers 1764-1789 per Jaume Caresmar,[164] el qual trameté còpia d'alguns documents a Fossà per a la Collection Moreau, on les còpies dels documents de Serrateix del segle X es troben en els volums 3, 12, 14 i 15. El document més antic copiat a Serrateix resulta ser la dotalia de Sant Martí d'Avià del gener de 907 (doc. 154), que també es troba copiada en els *Monumenta* de Jaume Pasqual, en el volum IV dels quals hi ha unes «Noticias extretas dels pergamins autèntichs de lo Arxiu del monestir de Santa Maria de Serrateix». A més de la dotalia del 907, hi ha copiats i regestats altres vint-i-set documents del segle X, d'entre els anys 910 i 998, que després es perderen. La majoria d'ells eren pergamins originals, uns pergamins que, segons deia el 1788 Francisco de Zamora, «reconoció el canónigo Pasqual».[165]

També és del segle XVIII un quadern en paper intitulat «Memorial y canalar de las scripturas que vui dia present y bax scrit se són trobadas en lo arxiu del present monastir de Serratex», guardat actualment a l'Arxiu Diocesà de Solsona i editat per Jordi Bolòs.[166]

A les acaballes de 1807 el monestir fou visitat per Villanueva, que hi veié els pergamins originals de la donació vescomtal de l'any 941, guardat llavors a l'armari de la cambreria i ara a l'esmentat arxiu solsoní (doc. 306), i de les dues importants actes de dotació i d'elecció abacial de l'any 975, ara perdudes (doc. 630 i 631).[167]

Suprimit el monestir el 1836, la seva església es convertí en parroquial i el convent passà a ser propietat del bisbat de Solsona, però una part fou cedida a l'ajuntament per a sala consistorial i per a les escoles. El conjunt d'edificis fou descrit sumàriament el 1897 per Gaietà Barraquer.[168]

A començ del segle XX allò que quedava *in situ* de l'arxiu monàstic fou traslladat a l'Arxiu Diocesà de Solsona, del qual era arxiver Joan Serra i Vilaró.[169] Actualment el fons de pergamins de Serrateix que guarda aquest arxiu conté dotze documents originals del segle X, el més antic dels quals és de l'any 931 (doc. 267).

163. Junyent, *L'arquitectura religiosa*, pàg. 66.
164. Martorell, *Manuscrits*, pàg. 195-196.
165. Zamora, *«Diario»*, pàg. 120.
166. Bolòs, *Diplomatari de Serrateix*, núm. 421, pàg. 619-623.
167. Villanueva, *Viage*, vol. VIII, pàg. 119-124.
168. Barraquer, G., *Las casas de religiosos en Cataluña durante el primer tercio del siglo XIX*, Barcelona, 1906, vol. I, pàg. 88-89.
169. Badia, *El monestir de Serrateix*, pàg. 331.

L'any 2005 Manuel Riu publicà l'article *Fundació del monestir de Santa Maria de Serrateix*, on edità la traducció al castellà del text original llatí de la dotació del monestir per part dels comtes Oliba i Miró l'any 975 (doc. 631), traducció duta a terme l'any 1862 pel notari de Cardona Joaquim Thomasa. I, finalment, l'any 2006 Jordi Bolòs edità el *Diplomatari del monestir de Santa Maria de Serrateix (segles X-XV)*, en el qual es troben quaranta-un documents dels anys compresos entre el 910 (doc. 165) i el 998 (doc. 876), alguns d'ells transcrits dels originals guardats a Solsona i alguns altres, de les còpies i dels regests existents en el manuscrit de Jaume Pasqual.

Arxiu i cartoral de Sant Llorenç de Morunys

La cel·la monàstica de Sant Llorenç de Morunys, situada a la vall de Lord i nascuda en temps del comte Guifré el Pelós, cap a l'any 871, ja era un vertader monestir format per clergues seculars cap a l'any 910, en què fou elegit el primer abat conegut, anomenat Bo.[170] L'any 1019 el bisbe Ermengol decidí imposar-li la regla benedictina i convertir-lo en priorat del monestir de Sant Sadurní de Tavèrnoles, estatus que es mantingué fins al 1593, en què el priorat i les seves rendes foren assignades a la mitra de Solsona i l'església prioral fou erigida en col·legiata.[171]

Villanueva, en el volum XII del seu *Viage literario*, esmenta com a únic testimoni de l'existència del monestir en el segle X el document de donació feta pel comte Borrell i pels altres marmessors d'un difunt anomenat Guifré l'any 992, que devia veure a Solsona i que resulta ser un fals (doc. XXIV). Afirma haver vist en el Seminari Tridentí de la Seu d'Urgell «las escrituras pertenecientes al monasterio de San Lorenzo del valle Lordense».[172]

Es tractava, naturalment, d'algunes escriptures del temps en què el monestir de Morunys fou un priorat de l'abadia de Tavèrnoles, l'arxiu de la qual, com hem vist, passà a la Seu d'Urgell, primer al seminari i després a l'Arxiu Capitular. Aquí es guarda actualment un document comtal de l'any 1055, en còpia del segle XII, referent al monestir de Morunys, però cap del segle X.[173]

És un xic més fructífer l'Arxiu Capitular de Solsona, que conserva, procedents del monestir de Morunys, el pergamí original d'un document de l'any 1000 (doc. 895), una còpia dels segles XI-XII d'un document de l'any 989 (doc. 778), una còpia del segle XIII d'un document fals del 992 (doc. XXIV) i dues còpies del segle XVI, incloses en el *Llibre del Priorat de Sant Llorenç*, de dos documents dels anys 970 i 997 (doc. 585 i 866).

L'esmentat *Llibre del Priorat de Sant Llorenç* és un cartoral de trenta-dos folis en pergamí format per vint-i-set documents dels anys 970 a 1343 transcrits el 1536 pel notari barceloní Tomàs Veciana, que fou dipositat a l'arxiu solsoní el 1957 pel prevere i historiador Joan Santamaria i Rovira, el qual l'heretà del seu cosí Jacint Comellas, canonge de Solsona.[174]

L'any 1981 Manuel Riu publicà el *Diplomatari del monestir de Sant Llorenç de Morunys (971-1613)*, en l'apèndix del qual edità quaranta-un documents trets dels originals i còpies existents a l'Arxiu Capitular i l'Arxiu Episcopal de Solsona, completats amb alguns altres existents a la Biblio-

170. Ordeig, *Cel·les monàstiques*, pàg. 95-96.
171. Riu, *Diplomatari de Sant Llorenç de Morunys*, pàg. 187-199.
172. Villanueva, *Viage*, vol. XII, pàg. 20-22.
173. Marquès, *Els pergamins del fons «Monestirs diversos»*, núm. 3, pàg. 319-320.
174. Riu, *Diplomatari de Sant Llorenç de Morunys*, pàg. 187-188.

teca de Catalunya, a l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell, a l'Arxiu de la Baronia d'Ancies i a l'Arxiu de la Confraria de Nostra Senyora dels Colls, els dos darrers ubicats a Sant Llorenç de Morunys. Encapçalà el recull amb els cinc documents del segle x esmentats.

Arxiu de Sant Pere de la Portella

El monestir berguedà de Sant Pere de la Portella, anomenat de Frontanyà al començ, fou fundat abans del 997, en què s'esmenta per primera vegada (doc. 868). L'any 1617 el papa Pau V l'uní al monestir de Sant Pau del Camp, de Barcelona, i perdurà amb només tres monjos residents fins a la seva supressió el 1835, poc abans que, durant la primera guerra carlina, hi fos traslladada la Universitat de Cervera.[175]

Vers 1764-1789 Jaume Caresmar copià per a Francesc de Fossà i per a la col·lecció que formava a París Jacob-Nicolas Moreau alguns documents de la Portella, els més antics dels quals datats els anys 899 i 997 (doc. 117 i 868).

A les acaballes de 1807 Villanueva visità el monestir i aconseguí a dures penes que el seu vell abat li deixés veure l'arxiu abacial, «que era una arquilla metida en un rincon», en la qual hi havia «una escritura original» de l'any 899, que resultà ser una còpia interpolada el segle x de la dotalia de la Quar (doc. 117). En ella la frase formulària «ad ecclesias illorum consecrandas» apareixia transformada en la frase «ad ecclesias idolorum consecrandas», lectura que donà peu a Villanueva a considerar que el lloc «antiguamente habia sido de idólatras».[176]

Després de la supressió del monestir de la Portella l'any 1835, una part del seu arxiu fou traslladada a l'Arxiu Reial de Barcelona (ACA), on es troba dins la sèrie de «Monacals d'Hisenda». El volum 1134 de la sèrie és un *Llibre en què es conté una notícia general de tots los instruments que de present se encontran en lo arxiu del monastir de Sant Pere de la Portella*, ordenat el 1766 per l'abat fra Pau Fuster. Conté els regests dels documents dels anys 899 i 997 esmentats i d'un document comtal de l'any 1000 que resulta ser fals (doc. xxviii).

Una altra part de l'arxiu era encara al monestir el 1895, segons Gaietà Barraquer: «El Archivo contiene pergaminos, documentos y diplomas muy antiguos... Algunos de los antiguos pergaminos fueron trasladados al Archivo de la Corona de Aragón, pero quedan todavía muchos (en 1895) en La Portella».[177] Aquesta altra part de l'arxiu devia ser la que ingressà a l'Arxiu Diocesà de Solsona, en el qual, encapçalant el fons de pergamins de la Portella, es troba el pretès original del document fals de l'any 1000.

Joan Santamaria és l'autor d'unes *Memòries del monestir de Sant Pere de la Portella*, en l'apèndix de les quals inclogué el text de la dotalia de la Quar (doc. 117), a més del fals document comtal de l'any 1000.

L'any 2009 Jordi Bolòs publicà el *Diplomatari del monestir de Sant Pere de la Portella*, en el qual els tres documents dels anys 899, 997 i 1000 encapçalen un recull de tres-cents dotze documents que arriba fins al segle xvi, clos amb la transcripció de l'inventari de documents de l'any 1766.

175. Bolòs, *Diplomatari de la Portella*, pàg. 13-30.

176. Villanueva, *Viage*, vol. viii, pàg. 108-109.

177. Barraquer, G., *Las casas de religiosos en Cataluña durante la primera mitad del siglo xix*, Barcelona, 1915-1917, vol. iii, pàg. 132.

Arxiu de Santa Maria d'Organyà

L'església de Santa Maria d'Organyà és documentada des de l'any 993, en què el comte Borrell II la inclogué entre els beneficiaris dels llegats de bestiar que disposà en el seu testament a favor de diverses esglésies dels seus comtats (doc. 814). No feia gaire que havia estat construïda, car sabem que fou fundada per Isarn de Caboet amb l'autorització del bisbe Sal·la, el qual ho fou de la Seu d'Urgell des de l'any 981. Ho explicà el 1090 el besnet del fundador, Guitard Isarn, en la dotalia de l'església d'Organyà redactada l'any esmentat en convertir-se la canònica aquisgranesa, documentada des de l'any 1034, en canònica augustiniana.[178] Tant una canònica com l'altra aplegaren documentació que es remunta a l'any 914 (doc. 183), de manera que el seu diplomatari s'encapçala amb divuit documents compresos entre l'any esmentat i el 1000, tots els quals han estat integrats en el present volum.

La unió de la canònica a la mensa capitular de la Seu d'Urgell, el 1539, no afectà l'antic arxiu, que restà *in situ*. El segle XVIII hom hi regestà uns pocs pergamins dels segles IX a XIII per als *Monumenta* del pare Pasqual. L'any 1806 la col·legiata d'Organyà fou visitada per Jaume Villanueva, el qual només hi veié la dotalia de 1090 i «escrituras de todo el siglo XII y siguientes».[179] Al cap d'un centenar d'anys, l'estiu del 1905, hi anà Joaquim Miret i Sans, el qual, en descobrir-hi les famoses homilies i el gavadal de pergamins que s'hi guardaven, en gestionà la compra. Amb bona part dels pergamins al seu poder, Miret els donà a conèixer en diversos treballs els títols dels quals figuren en la «Bibliografia» que encapçala aquesta introducció.

Actualment els pergamins d'Organyà comprats per Miret es guarden a la Biblioteca de Catalunya, gràcies a la donació que en feu a l'Institut d'Estudis Catalans. Es tracta de set-cents seixanta-un pergamins dels segles X al XVI, dels quals quinze són pergamins originals del segle X. Un altre lot de cent vuitanta-sis pergamins, dels mateixos segles, que havia restat a la rectoria d'Organyà ingressà a l'Arxiu Diocesà de la Seu d'Urgell durant la dècada de 1980.

Josep M. Marquès i Planagumà preparà l'edició del *Diplomatari de Santa Maria d'Organyà*, una primera part del qual, la corresponent als anys 914-1090, ha estat publicada el 2014 amb la col·laboració del que subscriu aquestes ratlles.

Arxius de monestirs extradiocesans

Un nombre considerable de documents inclosos en el present volum provenen de monestirs extradiocesans que tenien cel·les monàstiques i altres possessions en els nostres tres comtats.[180] Es tracta, sobretot, pel nombre de documentació aportada, dels monestirs de Santa Maria de Ripoll, Sant Joan de les Abadesses i Sant Miquel de Cuixà, però també dels monestirs de Sant Pere de Rodes, Santa Cecília de Montserrat, Santa Maria d'Arles, Sant Martí de Canigó i Sant Pere de Camprodon.

178. Marquès; Ordeig, *Diplomatari d'Organyà*, pàg. 7-9.
179. Villanueva, *Viage*, vol. XII, pàg. 55-58.
180. Dins Ordeig, *Cel·les monàstiques*, s'anoten les cel·les de Lluç, Gréixer, Borredà, Obiols, Esdús, Gualter i Sorba com a dependències del monestir de Ripoll i la cel·la de Bergús com a dependència del monestir de Sant Joan de les Abadesses, totes elles des de les últimes dècades del segle IX.

Santa Maria de Ripoll. El seu darrer arxiver, fra Roc d'Olzinelles (1784-1835), salvà per a la posterioritat nombrosos documents dels diversos fons arxivístics del monestir gràcies a les còpies, als extractes i als regests que en feu abans de l'ensulsiada del 1835. Els seus papers manuscrits, especialment els del ms. 430 de la Biblioteca de Catalunya i els del ms. 2059 de l'Arxiu Episcopal de Vic, ens han fornit vuitanta-cinc dels documents incorporats al nostre diplomatari, el primer dels quals data de l'any 856 (doc. 34). En l'esmentat arxiu vigatà hi ha altra documentació ripollesa del segle X copiada el segle XVIII i que forma part avui del ms. 1002 i del ms. 1005.

Altres documents ripollesos havien estat copiats el segle XVII per fra Guillem Costa i es troben actualment a la Collection Baluze (doc. 73, 93 i 460) de la Bibliothèque Nationale de France, on hi ha també una còpia del segle XII d'un document de l'any 997 en el manuscrit Lat. 5923 (doc. 861).

Cal remarcar, com ja hem fet anteriorment, l'existència d'un original ripollès de l'any 927 a la Universitat de Harvard, a Cambridge (Massachusetts), que conté l'execució testamentària dels marmessors del comte Miró II de Cerdanya (doc. 240). Com i també l'existència d'un altre original procedent del monestir ripollès a la Biblioteca de Catalunya, que conté la donació de l'església de Sant Miquel de la Cortada, situada en el comtat de Berga, duta a terme pels marmessors de l'ardiaca gironí Oliba Llobató l'any 994 (doc. 818).

Sant Joan de les Abadesses. Procedents d'aquest monestir, la cancelleria de l'Arxiu Reial de Barcelona conserva setze pergamins originals dels segles IX i X d'interès per al present volum. El més antic data de l'any 889 (doc. 89). Però, a més, gràcies als anomenats *Llibres de Canalars*, registres dels pergamins del monestir confeccionats el segle XV per l'abat Miquel Isalguer i conservats a l'Arxiu Monàstic de Sant Joan de les Abadesses, avui administrat per la parròquia,[181] coneixem trenta-tres documents més dels anys 899-987 relatius als tres comtats. Tant els originals com els regests d'Isalguer foren transcrits per Frederic Udina en l'obra *El Archivo Condal de Barcelona en los siglos IX-X*, editada el 1951.

Sant Miquel de Cuixà. Les còpies i els regests dels cartorals perduts del monestir de Cuixà, especialment del Cartoral Menor, que es troben en les col·leccions Baluze i Moreau de la Bibliothèque Nationale de France i en el *Recueil* de Fossà dels Arxius dels Pirineus Orientals ens aporten vuit documents compresos entre els anys 875 i 970 (doc. 62, 96, 265, 322, 411, 441, 494 i 587).

Altres monestirs. L'aportació d'altres monestirs extradiocesans és molt minsa. El cartoral perdut de Sant Pere de Rodes contenia un document de l'any 947 pel qual el bisbe Guisad d'Urgell dona al monestir empordanès l'església i la parròquia cerdana de Sant Pere d'Oceja (doc. 362), el text del qual coneixem gràcies a les còpies de les col·leccions Baluze i Moreau de la biblioteca parisenca. Gràcies als monjos Benet Ribas i Roc d'Olzinelles coneixem dos documents, l'un de l'any 961 i l'altre del 969, referents a unes propietats que el monestir de Santa Cecília de Montserrat adquirí en els comtats de Berga i d'Urgell (doc. 516 i 580). Un document de l'any 965 copiat del cartoral de Santa Maria d'Arles per a les esmentades col·leccions Baluze i Moreau, editat per Baluze el 1688, ens dona a conèixer la donació que feu al monestir el comte Sunifred II de Cerdanya de l'alou dels Forcats i Bolquera (doc. 556). També per mitjà de la col·lecció Baluze ens ha arribat el text d'un document de l'any 993 de Sant Martí de Canigó, en què consta la donació de la vil·la d'Odelló a la comtessa Ermengarda i al comte Guifré de Cerdanya per part dels seus habitants (doc. 812). I un document de l'any 996 del monestir de Camprodon, conservat en còpia del segle XI a l'Arxiu Reial de Barcelona, es refereix a l'alou de Guardiolans, en el comtat de Berga (doc. 842).

181. GROS, *L'arxiu del monestir de Sant Joan de les Abadesses*, pàg. 90-92.

LES FALSIFICACIONS

D'acord amb el criteri manifestat per Abadal en el volum III d'aquesta obra, no s'inclouen els documents falsos en el diplomatari. Això no obstant, ens ocupem aquí de les falsificacions relatives als nostres comtats, els texts de les quals, a més, publiquem en apèndix.

Els preceptes falsos

I. Precepte de Carlemany adreçat a l'arquebisbe de Narbona i als bisbes d'Elna i d'Urgell, Roma, 800. Per mitjà d'ell hauria concedit a Protasi, consagrat llavors també prevere i abat pel papa Adrià, la reconstrucció del monestir d'Eixalada a Cuixà. Sobre aquest precepte, vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VI, pàg. 74, i també l'apèndix del present volum, doc. B.

II. Precepte o «carta pobla» de Carlemany per a Andorra, any 805 (doc. IV). El 1891 Jean Auguste Brutails publicà un *Étude critique sur les origines de la question d'Andorre*, en el qual titllà el diploma de Carlemany d'apòcrif i el 1896 ho feu també Félix Pasquier en l'article titulat *Charte fausse de l'organisation de l'Andorre sous Charlemagne*, amb la inclusió d'un facsímil del pergamí de l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell, pretesament original, que ell considerava escrit durant el segle XI. Exclòs per Abadal del volum II de *Catalunya carolíngia*. Sobre els criteris de falsedat, vegeu Mühlbacher, *Die Urkunden der Karolinger*, pàg. 463; Baraut, *Cartulari de la vall d'Andorra*, pàg. 31-34; Guillamet, *Revisió del problema*, i Viader, *L'Andorre du IXe au XIVe siècle*, pàg. 81-85. Es dedueix que el document fou falsificat el segle XI o, més probablement, el XII.

III. Precepte de Carlemany per a Tavèrnoles, 801-814 (doc. V). Exclòs per Abadal, com els altres diplomes carolingis falsos, del volum II de *Catalunya carolíngia*, en el qual no hi ha cap precepte del monestir de Tavèrnoles. El de Carlemany és esmentat en les butlles d'Urbà II (1099), Honori II (1127) i Adrià IV (1156), però no en la butlla de Calixt II (1119), totes editades per Baraut, *Diplomatari de Tavèrnoles*, núm. 109, 132 i 155, i núm. 126, respectivament, així com en la sentència de Perusa de 1266-1267 que posà fi al litigi entre el bisbe d'Urgell i l'abat de Tavèrnoles, editada en el mateix diplomatari núm. 260 i 265.

Els falsos de la Seu d'Urgell

I. Dotalia de la catedral, 1 de novembre de 819 (doc. VIII). Ha estat objecte d'estudi i de debat els darrers anys, amb el resultat d'opinions coincidents en la falsedat i divergents en el moment de

la falsificació. Els principals estudis consten en la «Bibliografia» que encapçala aquesta introducció. Hi podem afegir algunes consideracions basades especialment en la documentació aplegada en aquest volum.

Si es compara el text de la dotalia amb el text del document del 3 de gener de 840 (doc. 23), es manifesta clarament que el redactor de la dotalia en tragué els noms de l'emperador Lluís, del comte Sunifred i d'alguns testimonis, a més de mots i frases senceres del text i de la clàusula de datació. No hi ha dubte tampoc que tingué al davant la butlla de l'any 951 (doc. 424), de la qual copià la intitulació papal «servus servorum Dei», que aplicà al bisbe Sisebut, i frases senceres, com es pot comprovar en els texts d'ambdós documents confrontats en columnes paral·leles que es mostra dins Ordeig, *Les dotalies*, vol. I, pàg. 2-3.

Entre les parròquies esmentades en la dotalia hi ha la d'Organyà. Però Santa Maria d'Organyà fou fundada, com hem vist, per Isarn de Caboet amb l'autorització de Sal·la, bisbe d'Urgell (981-1010). Ho explicà el 1090 el besnet del fundador, Guitard Isarn, el qual també deixà constància que després n'havia emprès la reedificació el seu pare, Isarn, en temps del bisbe Ermengol (1010-1035), però que l'havia consagrat el bisbe Guillem (1041-1075), successor del bisbe Eribau (1036-1040). Aquestes dades consten en la dotalia de l'església i canònica d'Organyà redactada pel legislador i jurista Ermengol el 3 de juny de 1090.[182] I, en efecte, l'església d'Organyà no és documentada fins a l'any 993, en què el comte Borrell II la inclogué en els llegats de bestiar que disposà en el seu testament a favor de diverses esglésies dels seus comtats (doc. 814).

La connexió entre la dotalia i el bisbe Sal·la es fa més evident quan ens adonem que l'escatocol de la dotalia que diu: «Qui autem verus custus et observator extiterit, benediccionis graciam et celestem retribucionem accipiat et vite eterne particebs esse mereatur», redactat tenint al davant la butlla del 951, apareix en la carta del bisbe Sal·la de l'any 991 d'aquesta manera: «Qui vero huius excomunicationis pro Dei timore observator extiterit, gratiam et misericordiam a Domino nostro Ihesu Christo consequatur» (doc. 795). I que la intitulació «Sisebutus, servus servorum Dei, episcopus» de la dotalia es retroba en el testament del bisbe Sal·la, dictat l'any 1003, de la forma següent: «Salla, servus servorum Dei, indignus episcopus».[183] El títol antic de «servus servorum Dei», assumit pels papes en les seves butlles, no es troba usat per cap altre bisbe català en tota la documentació dels segles IX i X recollida en l'obra present.

L'escrivà del testament episcopal fou el sacerdot Guitard, el mateix que, amb el títol de notari de la seu urgel·litana, fou l'escrivà també, el dia 1 de novembre de 1024, de la sentència del judici de Ponts, en la qual s'esmenta la dotalia de l'any 819 i se'n transcriuen alguns passatges, abans de fer referència als preceptes reials i a les butlles papals obtinguts per la catedral de la Seu d'Urgell.[184]

Aquestes coincidències fan versemblant que la dotalia fos falsificada durant el pontificat del bisbe Sal·la. Cal recordar que l'any 990 hagué d'afrontar el greu conflicte de les esglésies dels comtats de Cerdanya i Berga, a les quals el febrer de 991 sotmeté a interdicte fins que no li fossin restituïdes, amb la consegüent excomunió dels clergues i dels laics que s'havien apropiat de les parròquies i dels censos corresponents, bé que excloent de l'excomunió la comtessa Ermengarda i els seus fills (doc. 794 i 795). L'any 1001 obtingué del papa Silvestre II una butlla confirmatòria de la jurisdicció de la seu episcopal d'Urgell i de les seves possessions en els territoris del bisbat, els quals, com en la butlla

182. ORDEIG, *Les dotalies*, vol. II, núm. 258, pàg. 277-283.
183. BARAUT, *Els documents*, núm. 288, pàg. 120-121.
184. BARAUT, *Els documents*, núm. 390, pàg. 96-99.

del 951, són enumerats de la manera següent: «in comitatus Cerdaniensis, pagus Libianensis, Bergitanensis, Paliarensis, Ribacurcensis, Iestabiensis, Cardosensis, Anabiensis, Tirbiensis et locum Sanctae Deodate cum finibus suis».[185]

El Pallars havia retornat a la seu d'Urgell arran de la mort del bisbe Ató vers 949, però no així la Ribagorça, que, amb l'erecció de la seu de Roda el 957, s'havia consolidat com a bisbat independent malgrat la reclamació dels drets de la seu urgel·litana expressats en la butlla del 951.[186] L'any 1006, durant el pontificat del bisbe Sal·la, es produí la destrucció de la catedral de Roda i la captura del bisbe Aimeric per part dels sarraïns, de manera que el bisbe d'Urgell, en paraules d'Abadal, «en les circumstàncies tràgiques de la diòcesi ribagorçana, veuria una ocasió propícia al restabliment dels antics drets de la seva seu sobre els territoris seccionats d'enllà de la Noguera Ribagorçana».[187] Així, l'any 1017, durant el pontificat del bisbe Ermengol, l'elecció i la consagració del successor d'Aimeric, el bisbe Borrell, tingueren lloc a la catedral de la Seu d'Urgell, com a «caput omnium ecclesiarum iamdicto comitato [Ripacurcense]», amb el benentès que el nou prelat ribagorçà restava «sub tuicione vel dominatione prefate sedis Orgellensis sive domnum episcopum Ermengaudum vel omnes episcopi qui post eum venturi sunt», segons que es feu constar en les dues actes que redactà el notari episcopal urgel·lità, el ja esmentat sacerdot Guitard, i que es conserven en llurs pergamins originals a l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell.[188]

Tant per a la reivindicació de les parròquies dels comtats de Cerdanya i Berga com de les del comtat de Ribagorça, la dotalia de l'any 819, en la qual es confirmen a la catedral de la Seu d'Urgell «omnem episcopatum Hurgellensem atque Cerdaniensem vel Bergitanensem sive Paliarensem atque Ribacursensem», amb totes les parròquies que hi són enumerades i amb llurs delmes, primícies i rèdit sinodal, podia ser ben eficaç. En enumerar «ipsas parrochias comitatu Paliarensis», s'hi troben incloses «ipsas parrochias de valle Tirbiense» i els llocs dits «Cardosensis» i «Anabiensis quoque Sancte Marie que holim vocaverunt locus Sancte Deodate». I, en referir-se a la Ribagorça, parla d'«ipsas ecclesias vel parrochias episcopales in pago Ribacursensis atque Gestabiensis». De manera que en la dotalia hi surten tots els territoris esmentats en la butlla del 951, llevat del «pagus Libianensis», substituït pel simple esment de la parròquia de «Levia» entre les parròquies del comtat de Cerdanya.

II. Capbreu de la catedral, 4 de novembre de 819 (doc. IX). El seu protocol coincideix bàsicament amb el de la dotalia, però amb moltes paraules suprimides, la manca de les quals distorsiona el sentit primigeni d'algunes frases. Es consigna a continuació que el requeriment fet pel bisbe Sisebut tingué lloc «tercio die post dedicacionis ecclesie» i que el feu als canonges de la seu i als degans del bisbat. L'esment dels degans constitueix un anacronisme evident, car els degans no s'instituïren fins al segle XIII.[189] L'objecte del requeriment eren els censos i les «ebdomadas».

L'inventari de parròquies i de censos contingut en aquest document hagué de redactar-se a mitjan segle XI, potser per la incorporació al bisbat d'Urgell de les noves parròquies dels llocs reconquerits. És probable que ja llavors s'encapçalés el document amb el protocol de la dotalia i el requeriment del bisbe Sisebut. En canvi, la referència als degans, la grafia dels topònims i la catalanització

185. BARAUT, *Els documents*, núm. 271, pàg. 100-101.
186. *Catalunya carolíngia*, vol. III, pàg. 177-186.
187. *Catalunya carolíngia*, vol. III, pàg. 190.
188. BARAUT, *Els documents*, núm. 350 i 351.
189. BERTRAN, P., *La dècima de la diòcesi d'Urgell corresponent a l'any 1391*, «Urgellia» (La Seu d'Urgell), vol. II (1979), pàg. 257-346.

d'alguns mots correspon a una nova redacció del document feta ja a la primera meitat del segle XIII, potser en incorporar-lo al cartoral de la catedral.[190]

III. Donació del príncep Borrell, 29 d'octubre de 820 (doc. X). Es tracta d'una pretesa donació del comte i marquès Borrell, anomenat també «princeps Urgelli», i de la seva muller Engelrada, a favor de l'església de Santa Maria de Castellvell, del castell que hi tenen amb la condició que l'església sigui la capella dels comtes quan resideixen a Oliana. És un text molt barroer, reportat per Villanueva en les *Memorias de los condes de Urgel*, pàg. 102-105, amb la data del 819 per raó d'identificar aquest príncep d'Urgell amb el comte Borrell que ocupà Osona i Cardona i que governà, segons ell, entre els anys 798 i 819.

La falsificació del document, segons Baraut, que el publica amb les dates de 942 o 967, s'hauria dut a terme el segle XI o el XII, però possiblement cal retardar-la fins al temps de la seva incorporació al cartoral de la catedral.

IV. Donació del bisbe Sal·la, 1 d'agost de 982 (doc. XXI). És datada «in secundo anno quem Sala est episcopo et in quarto anno regnante Filippo rege». Dues dades que no s'avenen de cap manera, ja que l'any segon del pontificat de Sal·la correspon al 982, però l'any quart del rei Felip correspon al 1063. La donació, feta a Ot de Solanes i al seu fill Mir, consisteix en l'església de Sant Miquel de Montpolt, situada dins el terme de Lladurs, a canvi d'uns masos a Lletó i Tuixén i de la part de la lleuda de la seu i del delme de Montpolt. El document ens ha arribat en una còpia en pergamí de l'any 1248, que ha de ser l'època de la seva falsificació.

V. Donació dels comtes de Pallars, 28 de juny de 986 (doc. XXII). La donació del comte Sunyer i del seu fill Ramon a la catedral d'Urgell, com es pot llegir en el seu cartoral, consisteix en el monestir de Bellera. En tractar-se d'un monestir pallarès, Abadal estudià el document en el volum III de *Catalunya carolíngia*, pàg. 59, on és classificat com a número I dels falsos de Bellera, i s'hi dictamina: «Una lectura atenta del document traeix per certs conceptes i anacronismes d'expressió que ha estat redactat un segle més tard de la suposada data».

Els falsos de Tavèrnoles

I. Butlla de Lleó III, any 779 (doc. I). Baraut, en el *Diplomatari de Tavèrnoles*, núm. 3, pàg. 74-76, la data dels anys 803-816. És esmentada, com el precepte de Carlemany, en les butlles dels papes Urbà II, del 19 d'abril de 1099, i Adrià IV, del 13 de març de 1156.[191] L'autor de la butlla copià fragments sencers del precepte atorgat l'any 835 per l'emperador Lluís el Piadós, a precs de l'abat Calort de Tavèrnoles, al monestir de Sant Salvador de la Vedella (doc. 18).

II. Donació del bisbe Leidrat, 6 d'abril de 805 (doc. III). Abadal, en referir-se a aquesta pretesa donació al monestir de Tavèrnoles, conclou: «Dissortadament, però, aquest document que féu parlar tant el P. Villanueva —que fou acceptat pels erudits posteriors—, és manifestament fals (...). El seu autor, que probablement visqué a la segona meitat del segle XI, era un bon erudit, molt coneixedor dels documents que es guardaven a l'església d'Urgell, i tingué la traça de saber-los aprofitar per donar un major caire de versemblança i un major interès a les seves falsificacions. En el cas present és evident que utilitzà algun exemplar de la *Confessió* de Fèlix, de la qual prengué els noms

190. Per a més precisions sobre els criteris de falsedat del document, vegeu Ordeig, *Les dotalies*, vol. I, pàg. 8-9.
191. Editades per Baraut, *Diplomatari de Tavèrnoles*, núm. 109 i 155.

dels preveres servents de la seu d'Urgell, als quals anava adreçada, per convertir-los en uns suposats monjos de Sant Sadurní, així com la notícia de la presència i les intervencions del bisbe Leidrad a Urgell; i d'un precepte de Lluís *el Piadós* de l'any 835 per al monestir de Sant Salvador de la Vedella, en prengué el nom de l'abat Calort, que aleshores ho era de Tavèrnoles. Ignorem, altrament, si per l'anècdota atribuïda al monjo Sidoni (en rigor, el prevere Sidoni de la seu), disposà d'algun antecedent o fou producte íntegre de la seva imaginació. En tot cas, repetim, el document manca de valor històric contemporani, i només és un testimoni indirecte del record, de més de dos segles posterior, que deixà a Urgell la impressionant figura i l'actuació del bisbe Fèlix».[192]

Hi afegim només que cinc dels monjos esmentats en l'adreça porten els noms dels preveres que surten en la «confessio fidei» del 799, mentre que dos preveres més i un diaca apareixen entre els subscriptors. I que, malgrat el dictamen d'Abadal que hem transcrit, formulat l'any 1949, alguns autors han continuat acceptant la veracitat del document.

III. Precepte de Carlemany, 801-814 (doc. V). N'hem parlat en referir-nos als preceptes falsos.

IV. Donació del comte Frèdol, 28 de juliol de 815 (doc. VI). El falsificador usà el precepte que el comte Frèdol de Tolosa concedí cap als anys 848-849 al monestir de Vilanova, després dit de Lavaix, l'original del qual encara es conserva a l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell,[193] de forma i manera que convertí Frèdol en el comte de Cerdanya. Fa referència a una petita cel·la o església posada sota l'advocació de sant Esteve i sant Hilari, fundada dins els confins de la Cerdanya pel comte Frèdol, el qual la donà aleshores, amb consentiment del bisbe Possedoni, al monestir de Sant Sadurní de Tavèrnoles.

Un document del 13 de novembre de 1079 revela el motiu de la falsificació del document. Es tracta d'una concòrdia entre el comte Guillem de Cerdanya i l'abat Ramon de Tavèrnoles sobre dos masos i dues petites cel·les o esglésies situades a la Cerdanya. Les cel·les o esglésies eren la de Sant Pere de Ger i la de Sant Esteve de Riufred. El monestir en reclamava la possessió al comte de Cerdanya, el qual, després d'un judici celebrat en presència de molts clergues i prohoms, renuncià als drets que pretenia tenir sobre aquells masos i aquelles cel·les i rebé, a canvi de la renúncia, dues lliures d'argent puríssim.[194] Per decantar el tribunal a favor del monestir calia presentar proves molt poderoses sobre els drets que pretenia tenir sobre aquells masos i aquelles cel·les ja que el contrincant era, ni més ni menys, que el comte de Cerdanya. La presentació d'una antiga escriptura de donació de la cel·la de Sant Esteve de Riufred al monestir, feta precisament per un comte de Cerdanya, devia ser concloent pel que fa als drets monàstics sobre ella. En aquelles circumstàncies fou inestimable l'acurat treball de l'erudit falsificador que, com Abadal havia deduït, actuava a la segona meitat del segle XI.

L'any 914 els bisbes Nantigís d'Urgell i Adolf de Pallars atribuïren al monestir de Tavèrnoles una sèrie de cenobis abandonats, entre ells un d'anomenat Sant Esteve.[195] Hom ha volgut identificar-lo amb la cel·la pretesament existent l'any 815,[196] però Abadal apuntà la probabilitat que l'esmentat cenobi, com altres no identificats, fos pallarès, cosa que explicaria la intervenció del bisbe

192. *Catalunya carolíngia*, vol. I, pàg. 176-177.

193. *Catalunya carolíngia*, vol. III, núm. 40, pàg. 303-304. Sobre la sinceritat del precepte del comte Frèdol de Tolosa, vegeu ABADAL, *Els preceptes comtals carolingis per al Pallars*.

194. BARAUT, *Diplomatari de Tavèrnoles*, núm. 85.

195. VILLANUEVA, *Viage*, vol. 10, ap. XV, pàg. 252-255.

196. ZARAGOZA, *Catàleg dels monestirs catalans*, pàg. 229.

Adolf en la seva adjudicació a Tavèrnoles.[197] De fet, no hi ha constància de l'existència de la cel·la de Sant Esteve de Riufred en els segles IX i X; en canvi, existia en el segle XI.

En efecte, la cel·la o església de Sant Esteve de Riufred, dita també d'Umfred, situada a la vall de la Molina, dins el municipi d'Alp,[198] apareix documentalment, abans que en la concòrdia de 1079, en un document de 1040 referent a la veïna vil·la de Sanavastre, en què actuà un tal Guillem de Sant Esteve.[199] En la dotalia de 1040 també surt esmentada la cel·la de Sant Esteve, situada en el comtat de Cerdanya, però cal tenir en compte que el document és fruit d'una falsificació duta a terme cap a la segona meitat del segle XII.[200]

V. Donació del comte Borrell, 28 de juliol de 815 (doc. VII). Amb la mateixa data que la donació del comte Frèdol, aquesta donació d'un suposat «Borrellus, Dei gratia comes Ceritaniae et marchio» fou vista per Villanueva en el cartoral de Tavèrnoles, en el qual ara, mutilat com és, no s'hi troba. La donació consisteix en les esglésies de Sant Pere de Ger, Sant Esteve de Riufred i Sant Vicenç de Sagramorta. Aquesta darrera s'afegeix a les dues primeres, que són les que apareixen en la concòrdia entre el comte Guillem de Cerdanya i l'abat Ramon de Tavèrnoles de l'any 1079, que revela el motiu de la falsificació del document anterior i d'aquest.

VI. Donació del comte Miró, 20 d'agost de 867 (doc. XI). Dona al monestir i al seu abat Calort l'església de Sant Andreu de Tolse, amb el seu vilar, dins el terme parroquial de Lòria. L'escriptura, que coneixem per una còpia de 1456, inclosa el segle XVIII en el *Liber bullarum*, porta data de l'any vint-i-vuitè d'un rei Carles, que ha de correspondre a Carles el Calb i a l'any 867, malgrat que l'abat Calort és d'un temps anterior i que el comte Miró, si s'ha d'identificar amb Miró el Vell, fill de Sunifred I d'Urgell i Cerdanya, no governà en el comtat d'Urgell. Les primeres mencions de l'església i del mas de Tolse com a pertinença de Tavèrnoles es troben, si excloem la dotalia falsa de 1040, en dues escriptures dels anys 1167 i 1215 transcrites en el cartoral del monestir.[201] La falsificació d'aquest document, però, pogué dur-se a terme més tard, vers 1260, any esmentat en un conveni acordat entre el propietari del mas Tolse i els cònsols de Lòria el 1626.[202]

VII. Donació del prevere Hels, 30 de novembre de 873 (doc. XII). Dona al monestir i al seu abat Sal·la, desconegut, l'església de Sant Mateu del Pui d'Olivesa, amb el seu alou, dins el terme parroquial de Lòria. Com en el cas de la donació anterior, l'escriptura que conté aquesta altra donació, transcrita en el *Liber bullarum* del monestir, és datada del temps d'un rei Carles, de l'any trentatresè del seu regnat, que ha de correspondre al 873 si es tracta de Carles el Calb. En el text s'afirma que Hels ho tenia per compra feta a la difunta comtessa Letgarda, una comtessa que no pot ser altra que la muller del comte Borrell de Barcelona-Urgell, traspassada vers 978-980. Per això Baraut, amb la bona voluntat de salvar la sinceritat del document, proposà de datar-lo l'any 986, resultat de substituir el nom del rei Carles pel del rei Lotari, i d'acceptar l'existència en aquest any d'un abat anomenat Sal·la.[203] Massa benvolença per a un document més de la llarga sèrie de falsificacions del monestir de Tavèrnoles.

197. *Catalunya carolíngia*, vol. III, pàg. 203.
198. ZARAGOZA, *Catàleg dels monestirs catalans*, pàg. 229.
199. BARAUT, *Diplomatari de Tavèrnoles*, núm. 60.
200. ORDEIG, *Les dotalies*, vol. II, núm. 163, pàg. 86-94, esp. pàg. 92.
201. BARAUT, *Diplomatari de Tavèrnoles*, núm. 165, pàg. 228-229, i núm. 229, pàg. 281.
202. BARAUT, *Diplomatari de Tavèrnoles*, pàg. 33.
203. BARAUT, *Diplomatari de Tavèrnoles*, pàg. 34.

VIII. Donació del comte Borrell, 12 de juliol de 973 (doc. XIX). Es tracta de la donació feta al monestir de Tavèrnoles i al seu abat Ameli pel comte i marquès Borrell i pel seu «consanguineus» Guifré de l'església de Sant Vicenç d'Isona, dins el terme del castell d'Abella de la Conca, que tenien per precepte de l'emperador Carlemany. Una donació donada per bona per Baraut,[204] però que Ramon d'Abadal ja havia inclòs en la sèrie de falsificacions de Tavèrnoles.[205] Cal precisar que Abadal confon el document present, en què hi ha la referència a un suposat precepte de Carlemany, amb el següent, publicat per Baluze, en el qual no se'n diu res. Existeix una còpia del segle XII d'aquest document, anterior a la còpia del segle següent inclosa en el cartoral de la Conca de Tremp, de manera que la falsificació hagué de fer-se probablement el segle XII.

IX. Donació del comte Borrell, 30 de juliol de 973 (doc. XX). Es tracta d'una altra donació feta al monestir de Tavèrnoles i al seu abat Ameli pel comte i marquès Borrell i pel seu «consanguineus» Guifré, en aquest cas de tres esglésies fundades «in extremas ultimas finium marchas»: l'església de Sant Sadurní de Llordà i les esglésies de Santa Maria i de Sant Vicenç de la ciutat d'Isona, «que est destructa». Pel contingut ja es percep el parentiu d'aquest document amb el document anterior i, com ell, ens ha arribat per una còpia del segle XII, anterior a la còpia del segle següent inclosa en el cartoral de la Conca de Tremp.

Els falsos de Solsona

I. Carta de franquesa del comte Ermengol I per a la canònica de Solsona, 8 d'abril de 1000 (doc. XXVI). Donada en el palau comtal d'Olius, a petició del prior Ramon de l'església solsonina, «quam avus meus construxit in sua propria dominicatura», afirmació que el document posa en boca del comte.

Villanueva, que l'edità, donà el document per bo. El professor Font i Rius, en la seva obra sobre les cartes de poblament i franquesa de Catalunya, l'esmenta sense definir-se sobre la seva autenticitat, però no l'inclou en el diplomatari.[206] L'arxiver Antoni Llorens, editor dels documents solsonins, en referir-se a l'afirmació del comte Ermengol I sobre el seu avi, diu: «L'avi d'Ermengol I fou el comte Sunyer de Barcelona (911-947), el qual no havia estat mai comte d'Urgell»; i, després de reconèixer que la canònica de Solsona no surt esmentada fins al 1061, escriu: «Amb tot sabem que l'any 1000 l'església de Solsona era governada per un prior de nom Ramon».[207]

Tot aquest embolic es desfà en acceptar que aquesta carta de franquesa, d'una redacció pèssima, és una falsificació feta probablement el segle XII, el mateix en què fou escrit el pergamí que existeix a l'Arxiu Capitular de Solsona, anterior a la còpia del segle XIII que es troba en el cartoral de la canònica. El motiu de la falsificació no devia pas ser només poder exhibir una carta comtal de franquesa i llibertat per a la canònica solsonina, sinó també, especialment, «ipsam meam franquedam qui est in termino de Olius, que vocatur Muntada», que és l'única donació que s'hi especifica d'un lloc que no apareix en cap document solsoní del segle XI.

204. Baraut, *Diplomatari de Tavèrnoles*, pàg. 16.
205. *Catalunya carolíngia*, vol. I, pàg. 177.
206. Font, *Cartas de población*, vol. I, pàg. 655-656.
207. Llorens, *Els documents*, pàg. 306.

II. Carta de franquesa del comte Ermengol I per a Esclua, 8 d'abril de 1000 (doc. XXVII). Donada en la «domus» de Santa Maria de Solsona i no pas, com la carta de franquesa anterior, en el palau comtal d'Olius, malgrat que ambdues porten la mateixa data. Això sol ja revela una connexió entre ambdues falsificacions, cosa que confirmen els noms repetits dels personatges, alguns d'ells estrafets en un document o en l'altre, com ara «Aurucius/Arsurio» i «Raaskaperone/Mascaponcio». Aquesta segona carta de franquesa fou vista a l'Arxiu Capitular de Solsona per Domènec Costa, el qual ens n'ha transmès un regest. Es tractava probablement del pergamí falsificat el segle XII, com en el cas del document anterior.

Els altres falsos monàstics

I. Donació del comte Guifré al monestir de Tresponts, 17 d'abril de 785 (doc. II). Villanueva, en les seves *Memorias cronológicas*, pàg. 110-111, l'accepta com a sincer i el data el 856. Però Baraut, en el seu estudi sobre *El monestir de Sant Andreu de Tresponts*, ap. I, núm. 1, el dona per fals i diu que el topònim «Interpontes» no apareix fins a les acaballes del segle XI.

II. Donació del comte Guifré al monestir de Ripoll, 21 d'agost de 901 (doc. XV). Es tracta de la donació de l'alou d'Esdús, amb l'església de Sant Miquel, a l'Alt Urgell. Publicada per Baluze a partir d'una còpia existent en el Cartoral Gran o Cartoral Verd ripollès, obra del segle XIV. En el mateix Cartoral Verd hi havia còpia d'una altra donació d'Esdús a Ripoll, feta pels mateixos comtes, però amb data de 31 de juliol de 890 (doc. 93), publicada també per Baluze.

Valls i Taberner es decidí a favor de l'autenticitat del document de l'any 901,[208] però Abadal el rectificà i mostrà l'autenticitat del document de l'any 890 i la falsedat del de l'any 901.[209] Els criteris de falsedat es basen en la clàusula de datació, l'ampul·lós proemi, la confusa història de la procedència dels béns d'Esdús, l'extensió de la donació al mas d'Orret i a uns delmes i tasques dels homes d'Artedó i d'Arsèguel, i una fórmula rara i insòlita en l'escatocol, amb la inclusió del mot «gesta». Abadal creu probable que «aquesta falsificació fou conjuminada amb motiu d'alguna discussió de drets i que, en tot cas, aquesta discussió degué versar, no sobre l'alou d'Esdús, sobre el qual Ripoll tenia documentació autèntica, sinó sobre el mas d'Orret o els censos deguts pels homes d'Artedó i Arsèguel; la reiteració suposada de la donació d'Esdús seria el bon envàs que cobriria la mercaderia dubtosa».

III. Dotalia de Sant Joan de Montdarn, 11 de desembre de 922 (doc. XVI). El pretès pergamí original de l'Arxiu Reial de Barcelona, procedent del monestir de Sant Joan de les Abadesses, és escrit en una lletra insòlita, barreja de visigòtica i de carolina cancelleresca, i amb una aparença molt solemne, característiques que fan dubtar, ja d'entrada, de la seva autenticitat. I l'anàlisi del text converteix el dubte en certesa, ja que la fórmula de notificació amb què comença no es troba en cap document de Catalunya fins al primer quart del segle XI.[210] La fórmula usada en aquesta dotalia resulta ser la mateixa de la dotalia de l'església cerdana d'Estavar, escrita el 25 d'octubre de 1027, i també, en part, la mateixa de la dotalia de l'església de Tost, a l'Alt Urgell, escrita el 7 d'octubre de 1040.[211] Es dedueix, doncs, que la falsificació fou duta a terme a mitjan segle XI.

208. Valls, *Estudi sobre els documents*, pàg. 19-20.
209. Abadal, *Els temps*, pàg. 156-159 i 168-169.
210. Zimmermann, *Protocoles et préambules*, pàg. 45.
211. Ordeig, *Les dotalies*, vol. II, núm. 147, pàg. 50-51, i núm. 164-B, pàg. 96-100.

En el text es remarca dues vegades la submissió de l'església de Montdarn al monestir de Sant Joan de les Abadesses. Cal tenir present que aquesta submissió no era garantida pel precepte carolingi obtingut pel monestir l'any 899 (doc. 114) perquè la «cellam Sancti Iohannis» situada «in Cardona» que hi és esmentada no es pot pas identificar amb l'església de Montdarn, situada dins el terme de Viver i Serrateix, sinó amb la de Sant Joan de Bergús, del terme de Cardona.[212]

IV. Donació del comte Sunifred al monestir d'Elins, 25 de març de 937 (doc. XVII). Manuel Riu, en el seu estudi sobre *El monestir de Sant Cristòfol de Salinoves*, núm. 1, pàg. 185-187, considera que el copista del segle XVI cometé molts errors de lectura i justifica els esments de les esglésies de Roma i Tarragona i dels usatges que es troben en el text. Als errors indicats per Riu, cal afegir-hi mots i topònims anacrònics com «campmasos», «Mata dez Tor» i altres, així com la descripció tan detallada i inusual de les afrontacions de les parròquies. Els esments i els anacronismes susdits fan que haguem de rebutjar tot el document com a fals. Alguns noms dels subscriptors foren copiats de la dotalia de Salinoves (doc. 396).

V. Donació del comte Sunifred al monestir de Cuixà, 27 de febrer de 949 (doc. XVIII). Li dona la vil·la Rigolissa. Aquest document havia estat transcrit en el Cartoral Menor, f. 20, traient-lo d'un «vidimus» de 1317, i se'n conserva una còpia a la Collection Moreau. Abadal, en el seu estudi sobre *Eixalada-Cuixà*, ap. 72, pàg. 174-176, hi fa referència i dictamina: «Crec que aquesta donació de Seniofred és una falsificació elaborada molt temps més tard, segurament amb motiu de les reclamacions que el monestir degué fer quan, a primers del darrer quart del segle XII, el rei Alfons I es proposà fundar la vila de Puigcerdà establint-la en uns terrenys que sembla que formaven part de l'alou de Rigolissa».

VI. Donació del vescomte Ermemir al monestir de Serrateix, 25 de juliol de 987 o 25 de març de 988 (doc. XXIII). Editada per Villanueva en el volum VIII del seu *Viage literario*, a partir d'una còpia del segle XII i sense dubtar de la seva autenticitat, el seu text fou titllat de fals per Serra Vilaró en el llibre primer de la seva *Història de Cardona*, pàg. 66-68, i en donava les raons. Jordi Bolòs, en el *seu Diplomatari de Serrateix*, pàg. 66, considera que aquest document «és molt sospitós d'ésser una falsificació més tardana», però no esmenta les raons donades per Serra Vilaró, prou convincents.

VII. Donació del comte Borrell al monestir de Morunys, 24 d'abril de 992 (doc. XXIV). La donació la fa el comte juntament amb altres personatges, tots ells en qualitat de marmessors d'un difunt anomenat Guifré, el qual llegà a Sant Llorenç de Morunys les esglésies de Santa Coloma i de Santa Maria de Lord. Coneguda per una còpia del segle XIII i per una altra de 1536 que es conserven a l'Arxiu Capitular de Solsona, l'esmenta Josep M. Font i Rius en el volum I de les seves *Cartas de población*, pàg. 658, nota 5, sense definir-se sobre la seva sinceritat. Manuel Riu, editor del text en el seu *Diplomatari de Sant Llorenç de Morunys*, per primera vegada, a partir de la còpia del 1536 continguda en el *Llibre del Priorat*, intenta salvar-ne l'autenticitat en considerar que el copista confongué alguns noms. En la còpia més antiga els marmessors esmentats a l'inici del text són: «Ego comes Borrellus et Girberto et Maiolo et Argimiro». Però subscriuen el document els següents: «Sig+num Potrucis, Sig+num Borrellus, Sig+num Donuz, Sig+num Girbert, Sig+num Maiol, Sig+num Arguimiro». I en la còpia de 1536, a més, el mot «comes» apareix transformat en un altre nom propi: «Coribes».

VIII. Donació de Guifré i Doda al monestir de la Portella, 11 de novembre de 1000 (doc. XXVIII). En el seu *Diplomatari de la Portella*, núm. 3, pàg. 212-214, Jordi Bolòs diu: «La datació

212. SERRA, *Història de Cardona*, vol. I, pàg. 32-35.

d'aquest document és gairebé impossible (com ja es va adonar Joan Santamaria, en fer-ne l'edició), fins al punt que podem sospitar que sigui una falsificació». I ho és, sens dubte, atès que la data del document, 11 de novembre de l'any cinquè de Robert (any 1000), no s'avé amb personatges que hi són esmentats, com ara Ramon Guifré, comte de Cerdanya en 1050-1068, o Guillem Guifré, bisbe d'Urgell en 1041-1075, com bé diu Bolòs. Es dedueix, doncs, que la falsificació fou duta a terme durant la segona meitat del segle XI.

Les altres falsificacions

I. Actes del concili de Narbona, 27 de juny de 788 (*Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. I, pàg. 511-513). Reunit per tractar sobre l'heretgia del bisbe Fèlix d'Urgell i sobre altres afers eclesiàstics. Entremig de les subscripcions, hi ha la següent: «Felix, episcopus Urgellitanae sedis, subscripsi». Ramon d'Abadal, després d'esmentar els autors que havien acceptat la sinceritat d'aquestes actes, diu: «És inexplicable com una tria d'erudits tan eminents no s'hagin adonat que es tracta d'una invenció, de cap a peus, feta a la darreria del segle XI amb la finalitat de defensar certes pretensions narboneses» (*Catalunya carolíngia*, vol. I, pàg. 129, nota 114).

II. Butlla del papa Esteve V, Troyes [887] (doc. XIII). Étienne Baluze publicà dins la *Marca hispanica*, ap. XLIV, col. 813-817, una suposada butlla del papa Esteve V adreçada als bisbes Esclua d'Urgell, Ermemir de Girona i Frodoí de Barcelona, en la qual s'acusa el primer d'usurpació de la seu metropolitana de Tarragona en detriment de l'arquebisbe Teudard de Narbona, amb la col·laboració dels altres dos; tots tres són requerits a retornar la seu a Teudard sots pena d'anatema i excomunió. Ja en el segle XVIII es redactà una «Censura de la bula de Esteva VI (*sic*) a Selva del año 878».[213] Tant P. Kehr (*El papat*, pàg. 326) com R. d'Abadal (*Els primers comtes*, pàg. 154) donen aquest document com a fals. Sobre la relació d'aquesta butlla amb la *Vita sancti Theodardi*, vegeu Bautier, *La prétendue dissidence*, esp. pàg. 479.

III. Concili de la Seu d'Urgell, març de 892 o 893 (doc. XIV). Es tracta d'una notícia falsa inventada a Narbona a les acaballes del segle XI. És l'època en què fou redactada la *Vita sancti Theodardi*, on es troba la notícia, com hem vist.

IV. Termes del castell de Matamargó, 27 de març de 998 (doc. XXV). Només existeixen dos trasllats notarials del segle XIV d'aquest document. Rodríguez i Bernal, que n'ha estat el primer editor, ja ho deixa ben clar: «El document que fixa els límits jurisdiccional del castell de Matamargó és una falsificació». Després d'oferir els criteris de falsedat, conclou: «És molt probable que aquest document, còpia presumible d'un altre document anterior, es redactés a la primera meitat del segle XIII, quan els senyors del lloc, descendents dels primers castlans al servei de la família vescomtal cardonina, tracten de fixar i estendre el seu domini sobre la regió propera a Matamargó».[214]

213. Barcelona, BC, ms. 729, vol. II, f. 90-96.
214. Rodríguez i Bernal, *Documents carolingis*, pàg. 13-14.

DOCUMENTS EXCLOSOS

Per tal que no es busquin en el present volum, indiquem a continuació alguns documents que en diverses publicacions apareixen datats el segle X, però que en realitat són del segle XI o del XII.

I. Document datat suposadament l'1 de març de 947 o 954. Copiat al castell de Foix per François De Camps, la còpia del qual es conserva a la Collection De Camps, vol. 60, f. 144, de la BNF, amb data de 947, fou editat per Devic i Vaissette dins la *Histoire générale de Languedoc*, volum II, Tolosa de Llenguadoc, 1875, col. 209, amb data de 954. Rectificà la datació Baudon de Mony, *Relations*, vol. I, pàg. 93-95, que data el document el 1126.

II. Entre els pergamins de Santa Cecília d'Elins, n'hi ha un que Marquès, *Els documents del monestir de Santa Cecília d'Elins*, núm. 9, pàg. 41-42, ha editat amb data de 29 de juliol de «949?». Tanmateix, tant els noms dels actors i testimonis (Guillem Arnau, Berenguer Guillem, Pere Bernat, Pere Martí) com la lletra del document, que és original, ens donen la seguretat que es tracta d'un document del segle XII, datat l'any catorzè d'un rei anomenat Lluís. Aquest, doncs, no s'ha d'identificar amb Lluís IV, dit el d'Ultramar, sinó amb Lluís VI, dit el Gros, de manera que la data del document s'ha de portar a l'any 1121.

III. La butlla suposadament atorgada per Benet VI en 973-974, que fou editada el 1935 per Santamaria, *Memòries del monestir de Sant Pere de la Portella*, ap. XXXIII, pàg. 34-35, ha estat editada de nou el 2009 per Bolòs, *Diplomatari de la Portella*, núm. 312, pàg. 749-751. Aquest darrer autor la titlla de falsa per considerar-la atorgada per l'esmentat papa en la data indicada (pàg. 194), sense fer esment de l'estudi d'Abadal, *El pseudo-arquebisbe de Tarragona Cesari*, en el qual dona les raons per considerar-la autèntica, expedida pel papa Benet VIII el 16 de desembre de 1016.

IV. Documents compresos entre el 16 de juliol i el 12 d'octubre de l'any cinquè del regnat del rei Robert que Baraut, *Els documents*, núm. 266, 267 i 269, data de «1000 (1002)», però que, d'acord amb la cronologia proposada per Mundó, *La datació de documents pel rei Robert*, s'han de considerar escrits l'any 1001. És el cas també del document datat el 4 d'agost de 1000 per Rodríguez i Bernal, *Documents carolingis*, núm. 15.

DIPLOMATARI

NOTA INTRODUCTÒRIA

El present diplomatari reuneix 907 documents referents als comtats d'Urgell, Cerdanya i Berga i que s'allarguen fins a l'any 1000. S'hi ha afegit un document de l'any 1019 (doc. 908) que conté extractes d'escriptures del segle x. Tots els documents són, bàsicament, autèntics; les falsificacions han estat excloses d'aquesta col·lecció; el lector les trobarà totes inventariades en el capítol «Les falsificacions» de la introducció d'aquesta obra i les principals, publicades en apèndix, al final del diplomatari.

Seguint el model de la nota introductòria dels volums anteriors, parlem en primer lloc de la procedència d'aquests documents. En l'aparat que en precedeix el text de cada un són indicades les fonts de la seva transmissió. Això no obstant, cal notar aquí que una tercera part dels documents publicats en aquest volum, concretament 298, es troben en diversos fons dels arxius eclesiàstics de la Seu d'Urgell; i que 200 dels 298 documents corresponen a pergamins originals. Entre aquests fons hi ha els de diversos monestirs extingits de la diòcesi urgellesa. Procedents dels arxius eclesiàstics de Solsona, tant de l'antic arxiu capitular de la canònica com dels fons monàstics de l'arxiu diocesà, s'han incorporat al present volum 34 documents, 27 dels quals conservats en els seus pergamins originals.

L'Arxiu Reial de Barcelona, anomenat Arxiu de la Corona d'Aragó, proporciona 54 documents més, 43 dels quals originals, de les seves seccions de «Cancelleria Reial» i de «Monacals». Un altre arxiu de Barcelona, el de la Biblioteca de Catalunya, guarda 23 originals més procedents d'antics monestirs ubicats en els nostres tres comtats. L'Arxiu Ducal de Cardona, ara a Madrid, conté altres 13 documents d'interès per al nostre volum.

La suma de la documentació al·ludida en els paràgrafs anteriors dona 422 peces. Cal afegir-hi les còpies i els extractes de documents perduts que es troben en alguns manuscrits guardats a la Biblioteca de Catalunya, especialment en els de Jaume Pasqual (ms. 729) i de Roc d'Olzinelles (ms. 428 i ms. 430), així com documents d'antigues edicions i simples notícies ofertes per documents posteriors o per fonts de diversa procedència, tant manuscrites com impreses, tots els quals sumen 252 peces més. Les 233 peces restants són només regests que remeten als documents editats en altres volums de *Catalunya carolíngia*.

La forma de publicació dels documents és aquesta: el text de cada document va precedit de la data i d'un regest que en forma directa procura de resumir-ne el contingut. Les identificacions de persones i de llocs —com ara la indicació del terme municipal actual— proposades en el regest van indicades entre claudàtors. Segueix l'aparat corresponent al document en tres aparts: el primer dedicat a les fonts manuscrites, amb inclusió dels regests i extrets manuscrits (amb sigla majúscula); el segon a les edicions de les fonts manuscrites, tant si es tracta d'edicions de texts sencers o parcials

com de regests o extrets (amb sigla minúscula), i el tercer, si es dona el cas, als regests i extrets impresos d'interès, especialment si foren impresos abans de la pèrdua de la font manuscrita (RE). En donem, sempre que és possible i útil, la filiació. L'asterisc indica les fonts manuscrites i impreses que reproduïm o que utilitzem per a la fixació del text que publiquem. Les fonts manuscrites avui perdudes van indicades amb els claudàtors que inclouen les sigles corresponents. De vegades segueix encara un altre apart de comentari al document mateix que el relaciona amb d'altres, anteriors o posteriors, que en fa notar certes característiques o que, i és el cas més general, procura d'establir-ne la data que per unes o altres circumstàncies es mostra confusa.

Això toca un dels problemes que es presenta sempre a l'hora de publicar documentació de l'època: la dificultat d'establir d'una manera certa la data d'algunes peces. Tot i seguir bàsicament les cronologies dels diferents regnats proposades per F. Udina en *El Archivo Condal*, pàg. 44-80, per a alguns regnats no hi ha la seguretat del sistema adoptat pels nostres escrivans, de manera que cal optar per un sistema o altre. Així, pel que fa als documents datats pel rei Lotari, hem optat, com en els volums anteriors, per seguir la cronologia que feia començar el seu regnat el 10 de setembre de l'any 954. I per als primers anys del rei Robert II seguim, també com en els volums anteriors, la cronologia que feia començar el regnat el 24 d'octubre de l'any 996. De fet, A. M. Mundó (*La datació de documents pel rei Robert*, pàg. 33) sospita que el costum de canviar el còmput dels anys del regnat el 24 de juny es devia introduir «a partir de l'any 1001 probablement», com a conseqüència de la pau assolida l'any 999 entre el rei de França i el papa Silvestre II, el qual ho podia haver fet saber tant a Ermengol i Sal·la, el comte i el bisbe d'Urgell, com al comte Ramon Borrell de Barcelona i al bisbe Arnulf de Vic, quan tots ells anaren a Roma el 1001.

Quant al text mateix del document, hem procurat de reproduir amb la màxima fidelitat la font escollida; no ens hem permès altres retocs que el corrent de distingir la *u* i la *v*, i el de puntuar lliurement segons el sentit; hem inclòs entre < > els mots o fragments que hem cregut afegits al text original posteriorment per la raó que fos, entre ⌈ ⌉ els mots o fragments afegits entre línies o en els marges, i entre [ ] el que hi afegim nosaltres com a correcció —explicada en nota— o restitució. Si d'un document només ens ha interessat de recollir un fragment, hem substituït per (...) les altres parts del text. Les signatures autògrafes apareixen indicades amb un asterisc, el qual col·loquem entre parèntesis en cas de dubte. Quan hem utilitzat més d'una font oferim al peu del document les variants corresponents. Això no obstant, en els casos que fem servir com a fonts alhora diverses còpies erudites o bé una còpia erudita i una antiga edició —per exemple, una còpia de la Collection Baluze i l'edició de *Marca hispanica*—, adoptem les variants gràfiques (*ae-ę*, *c-ch*, *ci-ti*, *cq-dq*, *e-ę*, *f-ff*, *i-y*, *l-ll*, *oe-ę*, *t-th*) de la còpia que ens sembla més fidel a l'original o a la còpia medieval, però no les indiquem en nota.

DOCUMENTS

1-544

1

[AQUISGRÀ, VERS 789]

EL LEVITA ALCUÍ [DE YORK, CAP DE L'ESCOLA PALATINA D'AQUISGRÀ], EN CARTA ADREÇADA AL BISBE FÈLIX [D'URGELL], LI DIU QUE HA SENTIT A PARLAR DE LA SEVA PIETAT I S'ENCOMANA A LES SEVES ORACIONS I A LES DELS SEUS FIDELS.

[**O**]. Original perdut. — **A**. Còpia del segle IX: Troyes, Bibliothèque Municipale, ms. 1165, f. 82v-83. — **B**. Còpia del segle IX: Londres, British Museum, ms. Kings Library 8 E, f. 62-63. — **C**. Còpia del segle IX: Saint-Gall, Bibliothèque de l'Abbaye, ms. 271, pàg. 179-180. — **D**. Còpia del segle X: Ciutat del Vaticà, Biblioteca Apostòlica Vaticana, ms. Reginensis latinus 272, f. 85.

a. CANISIUS, *Antiquae lectionis*, tom I, núm. 43. — **b**. DUCHESNE, *Beati Flacci Albini sive Alchuini abbatis*, núm. 76. — **c**. FROBEN, *Beati Flacci Albini sive Alchuini abbatis*, tom I, núm. 4. — **d**. MIGNE, *Patrologia latina*, vol. 100, col. 144. — **e**. JAFFÉ, *Bibliotheca rerum Germanicarum*, tom VI, núm. 2. — **f**.* DÜMMLER, *Epistolae Karolini aevi*, tom II, núm. 5, pàg. 30-31, *ex* **ABCD**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. I, pàg. 128. — PERARNAU, *Feliu d'Urgell*, pàg. 179.

Pio patri Felici, episcopo, Alchuine, humilis levita, salutem.

Aliquorum fratrum relatione nobis notissimus es pietate, etsi non facie. Quapropter praesumpsi per fiduciam caritatis, quae est Christus, volens me ipsum tuis tuorumque fidelium per te sacrosanctis orationibus commendare; non meis meritis exigentibus, sed tuis bonis rumoribus instigantibus. Quapropter supplex obsecro, ut me ea caritate salvatori nostro commendetis, qua ille omnes suos coniunxit, caritas enim neminem spernit, per eum et propter eum, qui venit in hunc mundum peccatores salvos facere et veniet ad iudicium iustos coronare; ut tunc ego peccator vel veniam per vestras orationes accipiam, ubi vos per Dei misericordiam coronam accipietis.

State fratres et viriliter pugnate pro eo, qui fortiter pro vobis vincebat. Quia non qui coeperit, sed «qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit».[1] Et proficiscimini de die in diem, sicut sancti Dei, qui «ibunt de virtute in virtutem».[2]

Plura scripsissem vobis, si superfluum non videretur eos ammonere de virtutibus quos rogare debeo ut intercedant pro peccatis meis. Sed caritas, quae neminem spernit, etiam sustinet.[3] Quid plus? Iterum iterumque obsecro, ut me in fraterno amore accipiatis in communionem orationum vestrarum; quatenus Deus caritatis remunerator vos accipiet in aeternam gloriam regni sui.

Valete et vivite felices in Domino Iesu, fratres carissimi.

1. Mt. 10, 22. — 2. Ps. 83, 8. — 3. Cf. 1 Cor. 13, 4-7.

2

RATISBONA [, JULIOL-AGOST 792]

ELS BISBES I ELS ALTRES ECLESIÀSTICS REUNITS EN CONCILI AL PALAU REIAL DE RATISBONA, PER ORDRE I EN PRESÈNCIA DEL REI CARLES [CARLEMANY], DESPRÉS D'ESCOLTAR EL BISBE FÈLIX D'URGELL, CONDEMNEN LA DOCTRINA ADOPCIONISTA QUE DEFENSA. EL BISBE FÈLIX SUBSCRIU UNA DECLARACIÓ D'ADHESIÓ A LA CONDEMNA I JURA SOBRE ELS EVANGELIS QUE NO TORNARÀ A PROPAGAR AQUELLA DOCTRINA. DESPRÉS ÉS CONDUÏT PER L'ABAT ANGILBERT A LA PRESÈNCIA DEL PAPA ADRIÀ I, A ROMA, ON ABJURA DE NOU DE L'ADOPCIONISME.

A manca de les actes d'aquest concili, n'informen diverses fonts coetànies, especialment annals, recollides per MANSI, *Sacrorum conciliorum*, vol. XIII, col. 855-856, i sobretot per NICOLAU D'OLWER, *Fèlix, bisbe d'Urgell*, pàg. 16-21, que en recull onze. Sobre aquest concili, la seva data i l'estada i l'abjuració del bisbe Fèlix a Roma, vegeu l'estudi de Ramon d'Abadal dins *Catalunya carolíngia*, vol. I, pàg. 129-132.

Reproduïm les fonts que no parlen només de la «Feliciana haeresis» sinó també del bisbe Fèlix, tal com foren publicades per Nicolau d'Olwer.

Annales Metenses:

Anno dominicae Incarnationis DCCXCII. Feliciana haeresis apud Ragenesburc condemnata est. Quem Felicem Engilbertus in praesentiam Adriani papae adduxit et post confessionem haeresim abdicavit.

Nithard, *Syntagma*:

Constat certe anno DCCXCII. Felicem, Urgellitanum episcopum, per Angilbertum abbatem in praesentiam Adriani apostolici deductum, haeresim suam, facta confessione, damnase, et forte fuerit eiusdem anno epistola Alchuini XXVIII ad Adrianum, pontificem magnum.

Alchuini adversus Elipantum libelli duo:

Antequam ego eodem sapientissimo rege Carolo iubentem venissem in Franciam, haec eadem vestri erroris secta, eodem glorioso principe praesidente, praesente Felice, quem multum laudare soles, vestrae partis tunc temporis defensore, ventilata est in celeberrimo loco qui dicitur Raiginis-Burg, et synodali aucthoritate sacerdotum Christi, qui ex diversis christiani imperii partibus convenerant, aeterno anathemate damnata: immo et a beata memoria Adriano papa, qui tunc temporis sanctae Romanae ecclesiae apostolica auctoritate rexerat saedem, funditus exterminata donec idem Felix infeliciter ad vestras refugiens partes sopitos infidelitatis cineres vobis exhortantibus resuscitare intendit.

3

FRANKFURT [, JUNY 794]

ELS BISBES I ELS ALTRES ECLESIÀSTICS REUNITS EN CONCILI AL PALAU REIAL DE FRANKFURT, PER ORDRE I EN PRESÈNCIA DEL REI CARLES [CARLEMANY] I DELS LEGATS DEL PAPA ADRIÀ I, CONDEMNEM LA DOCTRINA ADOPCIONISTA PROMOGUDA PER ELIPAND, BISBE DE TOLEDO, I FÈLIX, BISBE D'URGELL, ABSENTS.

La introducció del capitular pel qual Carlemany promulgà els acords presos pel concili de Frankfurt conté la referència a Fèlix, bisbe d'Urgell, i la condemna de l'adopcionisme. Aquesta introducció, no recollida per BALUZE, *Capitularia regum Francorum*, vol. I, col. 187-196, ha estat publicada, entre d'altres, per WERMINGHOFF, *Concilia aevi Karolini*, vol. I, tom 2, pàg. 165-171; NICOLAU D'OLWER, *Fèlix, bisbe d'Urgell*, pàg. 32-33; i *Catalunya carolíngia*, vol. I, pàg. 136-137, nota 133. Sobre aquest concili, la seva data i les seves conseqüències, vegeu l'estudi de Ramon d'Abadal dins la darrera obra citada, pàg. 132-148.

Publiquem només la part relativa a Fèlix d'Urgell.

Coniugentibus, Deo favente, apostolicae auctoritate, atque piisimi domini nostri Caroli regis iusione, anno XXVI principatus sui, cunctis regni Francorum, seu Italiae Aquitaniaeque provinciae, episcopis ac sacerdotibus synodali concilio, inter quos ipse mitissimus sancto interfuit conventui. Ubi in primordio capitulum exortum est de impia et nefanda haeresis Elipandi, Toletanae saedis episcopi, et Felicis Urgellitanae, eorumque sequatium, qui male sentientes, de Deo Filio asserebant adoptionem. Quam omnes qui supra sanctissimi patres, et respuentes unacum voce contradixerunt, atque hanc haeresim funditus a sancta Ecclesia eradicandam statuerunt. (...)

4

[PRINCIPI DEL 798]

ALCUÍ [DE YORK], LEVITA, EN CARTA ADREÇADA A FÈLIX, BISBE D'URGELL, DESPRÉS DE RECORDAR-LI QUE ANTERIORMENT S'HAVIA ENCOMANAT A LES SEVES ORACIONS, LI RECRIMINA QUE GOSI EMPRAR EL MOT NOU D'«ADOPCIÓ» REFERIT A JESUCRIST, FILL DE DÉU VERITABLE I PROPI, I L'EXHORTA A RETORNAR A LA FE CATÒLICA TOT REPORTANT-LI PASSATGES DE DIVERSOS SANTS PARES SOBRE EL TEMA.

[**O**]. Original perdut. — **A.** Còpia del segle VIII *ex.*: Viena, Österreichische Nationalbibliothek, ms. lat. 795 (Salisburgensis 140, quondam LXXI), f. 179-183v. Rúbrica: «Epistola Albini ad Felicem hereticum» (cf. **d**).

a. FROBEN, *Beati Flacci Albini seu Alcuini abbatis*, tom I, col. 783-787, *ex* **A**. — **b**. MIGNE, *Patrologia latina*, vol. 101, col. 119-125, *ex* **a**. — **c**. JAFFÉ, *Bibliotheca rerum Germanicarum*, tom VI, núm. 30. — **d**.* DÜMMLER, *Epistolae Karolini aevi*, tom II, núm. 23, pàg. 60-65 (amb data de «c. 793»), *ex* **A**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. I, pàg. 123, nota 94, i pàg. 150-152 (amb data «de principi del 798»). — PERARNAU, *Feliu d'Urgell*, pàg. 180.

Per a la identificació dels passatges patrístics que se citen en el text, col·locats aquí entre cometes, vegeu l'edició de Dümmler (cf. **d**), en la qual són identificats en notes a peu de pàgina.

Viro venerando et in Christi caritate desiderando Felici episcopo, humilis levita Alcuinus salutem.

Non est cura fraternae salutis parvi pendenda: non est, quamdiu spiritus hos regat artus, divina praeveniente gratia cuilibet conversio disperanda. Dum haec ita se habent, et a nemine iuste contradici potest, semper sunt seu verborum conlatione praesentes ammonendi seu litterarum devotione absentes exhortandi, ut hinc caritatis officium suam ostendat devotionem, et inde humilitas communis fraternitatis suam demonstret oboedientiam. Illi scriptura sacra clamat: «Qui audit, dicat veni»;[1] huic evangelica auctoritas intonat: «Qui vos audit, me audit»;[2] «Spiritus ubi vult, spirat».[3] Unde et de persecutore Saulo factus est Paulus praedicator.

Olim me ipsum, celeberrimam tuae sanctitatis audiens famam, per quendam ex illis partibus presbyterum tuis sacratissimis [orationibus][4] commedare curavi, et quem tunc solius famae auditu amare gestiebam, nunc in Christi caritate et catholicae pacis unitate ardentius amare audeo, optans illi aeternae beatitudinis gloriam, quae nullatenus cuilibet sine universalis Ecclesiae pace et concordia evenire valet. Unde et has, honorande pater et amande frater, deprecatorias cum magna humilitatis caritate litterulas tuae laudabili sapientiae dirigere curavi; non contentiosum disceptationis funem trahentes, sed triplicem caritatis Christi resticulum trahentes, qui exploratores Iesu nave de peritura Hierico salvavit; de cuius perditione nos pariter fugere festine suppliciter exhortor et nihil de anathemate illius desiderare. Nam quicquid doctrinarum extra ecclesiastice fidei et apostolicae doctrinae muros invenitur, Hierichontine perditionis anathemati tradendum est. Quapropter, karissime frater, te per sanguinem salutis nostrae humiliter obsecro, ut caveas diligenter, ne quid apud te exuviarum perditae civitatis inveniatur, ne pars populi Dei propter inprobitatem unius hominis, licet sit de tribu Iuda, fugiens proelia Domini, et corruit coram hostibus suis. Recollige te ipsum cum consociis tuis in castra regis superni, et si alicubi lapso pede titubasti, reforma gressum et sta in gradu tuo et fortiter proeliare bella Domini. Ecce Iesus levat clypeum ante te. Revertere et persequentes te hostes trucidare non desine, donec ad palmam victoriae pervenias.

Non est hereticus, nisi ex contentione. Noli contendere frustra; claret enim evangelica per totum orbem doctrina: hanc unianimiter teneamus et fideliter praedicemus. Quid nos homunculi in fine seculi, refrigescente caritate multorum, melius excogitare poterimus, quam ut tota animi intentione apostolicam et evangelicam omni fidei firmitate et veritate sequamur doctrinam, non nova fingentes nomina, non inconsuetum quid proferentes, non nomini nostro per novitatem cuiuslibet doctrinae vanam cantantes laudem, ne inveniamur reprehensibiles, ubi laudabiles esse desideravimus. Convertere in spe ad Domini Dei tui sanctissimam clementiam et deprecare eum die noctuque, ut extremos dies vite tuae in viam veritatis et fidei catholicae pacem convertat, ne si te hic sanctitas universalis Ecclesiae respuat, illic te in aeterna pace habere contradicat. Memento sententiam Domini Dei Christi, et privilegium magnae auctoritatis, quod suae sanctae concessit Ecclesiae dicens: «Amen dico vobis, quia quecumque alligaveritis super terram, erunt ligata et in caelis, et quecumque solveritis super terram»,[5] reliqua. Ecce qualis auctoritas sanctae Dei Ecclesiae; ecce qualis terror recedentibus ab ea. Scimus enim unam esse sanctam Dei Ecclesiam, de qua in symbulo catholico decantare solemus: «Unam sanctam catholicam et apostolicam Ecclesiam». De qua et ipse sponsus decantavit: «Una est columba mea, perfecta mea, inmaculata mea, electa genetricae suae. Viderunt eam filiae et beatissimam praedicaverunt».[6]

Ecce scismaticus error partem rumpit ab ea et caritatis unitatem maculavit. Igitur in nobis vel in vobis remansit Ecclesia. Duae enim partes sunt, et non est unitatis concordia. Nos, toto mundo teste, clamamus Christum verum Dei esse Filium, sicut Iohannes, Deo dilectus discipulus, post multa testimonia, quae in evangelio suo de unigeniti nativitate secundum carnem protestari solet,

hoc addidit: «Multa quidem et alia signa fecit Iesus in conspectu discipulorum eius, quae non sunt scripta in libro hoc. Haec autem scripta sunt ut credatis, quia Iesus Christus Filius Dei et ut credentes vitam habeatis in nomine ipsius».[7] Quid post tale tonitruum dubitatis, fingentes nativitatem illius novum adoptionis nomen, quod in toto veteris novique testamenti serie non invenitur. Cognoscite, viri fratres, quam parvum est Christo Deo plures non habere electos in hoc mundo, quam vos paucos; latiorem non habere Ecclesiam quam intra angustiae vestrae terminos sitam. Ubi est potestas Petro, principi apostolorum, data: «Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam» et cetera usque «caelorum»?[8] Numquid haec potestas ab eo ablata est et tibi tradita, quatenus super te in fine seculi et in angulo mundi nova aedificetur Ecclesia, et apostolicis inconveniens traditionibus? Caveas diligenter, frater venerande, ne haec aedificatio tua super harenam fiat, et sit labor tuus in domo aliena: surge fili, surge et revertere ad patrem tuum, et in gremium sanctae matris Eclesiae. Pia est mater; te ipsum recollige, ovesque tuas tecum in ovile Christi, quod ipse ob trinam confessionis gloriam beato Petro, principi apostolorum, pascendas commendavit, congrega. «Numquid qui dormit, non adiciet, ut resurgat»?[9] Noli erubescere converti, noli dispicere animas, frater! omnium filiorum quos genuisti. Tota evangelica clamat auctoritas, omnia apostolorum protestantur dicta, mundi latitudo credit. Romana praedicat eclesia Christum Iesum verum esse Dei Filium et proprium. Quid vultis ei nomen adoptivi inponere? Quid est adoptivus filius, nisi falsus filius? Et si Christus Iesus falsus est Deo Patri Filius, et [quod impium est dicere] falsus est et Deus, falsa est et tota nostrae salutis dispensatio; quia, si adoptivus est filius in humanitate, adoptivus et Deus homo ille qui natus est ex virgine. Et quid est quod psalmista canit: «Veritas de terra orta est»?[10] Quid est, qui ad dexteram Dei sedet et venturus est in gloria iudicare vivos et mortuos? O! quantis sanctorum patrum exemplis hanc fidem probare potui, quod Christus Iesus verus est Deo Patri Filius, et mox a conceptione virginalis uteri verus conceptus est Deus, verus et natus Deus. Sed mihi propositum fuit deprecatorias, caritate cogente, pro salute tua tuorumque tuae sanctitati dirigere litterulas.

Plurima in scriptis tuis iusta et vera inveniuntur. Cave, ne in hoc solo adoptionis nomine a sensibus sanctorum patrum dissentias, noli tui sensus cum paucis esse amator, sed cum plurimis veritatis adsertor. Me enim habebis in Christi caritate tuae salutis fidelem, quantum valeo, cooperatorem; et si tecum loquerer, non dispicerem tecum discere quae vera sunt, et fidei catholicae consentanea. Nolim te perdere laborem relegiosae vitae, quem pro Christi nomine ab ineunte aetate sustinuisti, ne dicatur tibi: «Tanta patiebaris sine causa».[11] Veni, frater, veni, Christus te vocat, Eclesia te desiderat; omnes sancti te civem concupiscunt.

Etsi mihi non esset in mente exemplis tecum agere, sed precibus, tamen ex plurimis pauca proponam, ut si meae parvitatis litteris non flecteris, sanctorum patrum catholicis sensibus in viam deducaris veritatis.

Beatus Hilarius, doctor mirabilis et omni Eclesiae Dei laudabilis, in sexto libro operis pulcherrimi, quem de catholicae fidei professione edidit, post multa veritatis testimonia ita intulit: «Adsignetur sanae hoc communionis in Christo nomen, ut Filius sit, si de quoquam dictum repperiatur: "Hic est Filius meus".[12] Sin vero proprium ac singulare ei est: hic est Filius meus, quid calumniam Deo Patri proferre de Filio proprietatis adserimus? An ne tibi in eo, quod dicitur: hic est, non hoc significari videtur? Alios quidem cognominatos ab eo in filios, sed hic Filius meus est: donavi adoptionis plurimis nomen, sed iste mihi Filius est. Ne quaeras alium, ne non hunc esse credas; hunc ego tamquam digito indice ac verbi significatione contingo, qua dico: et meus est, et hic est, Filius est. Quid post haec intellegentiae poterit esse, ne non esse credatur»? Item ipse in eodem libro: «Gene-

ralis professio, quid habet meriti? aut quae revelationis est gloria, si ex adoptione est filius? aut unde est in beato Petro confessio, hoc filio deferenti, quod est commune sanctorum?».

Item beatus Athanasius in epistola ad Epictetum, in quinto capitulo, sic ait: «Quomodo autem et ambigere audent quidam christiani, si, qui ex Maria processit Dei Filius, qui de substantia et natura Dei est, secundum carnem autem ex semine David, ex carne autem sanctae Mariae. Quidam autem plus temerarii facti sunt, ut dicerent Christum, qui carne passus est et crucifixus, non esse Dominum salvatorem et Deum Filium Patris. Aut quomodo christiani volunt nominari, qui dicunt in hominem sanctum, sicuti in unum prophetarum venisse verbum, et non ipsum hominem factum, sumentem ex Maria corpus?». Item ipse post pauca in eadem epistola, capitulo sexto: «Non per adoptionem haec facta sunt, absit, sicut aestimaverunt, sed sicut est veritas, homine facto salvatore, totius hominis salus facta est. Si enim adoptione erat in corpore Verbum secundum illos; quod autem adoptione dicitur, fantasia est: repperitur et putative salus».

Item beatus Cirillus in epistola ad monachos directa contra Nestorianam heresem, inter multa sic ait: «Dictum est enim ad eum: "Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum".[13] Adoret etiam nos supernorum spirituum multitudo. Quando enim, inquit, introducit primogenitum in orbem terrarum dicit: "Et adorent eum omnes angeli Dei".[14] Sed nos quidem, etsi Sancto uncti sumus Spiritu, adoptionis quidem ditamur gratia, vocamurque etiam dii, nostrae vero naturae mensuram non ignoremus. Sumus ex terra et habitamus inter servos; at ille est non in quibus nos, sed natura et verus Filius et omnium Dominus».

Item beatissimus Augustinus in expositione psalmorum, in psalmo LXXXVIII: «"Quis in nubibus aequabitur Domino, aut quis similis erit Deo inter filios Dei?"[15] Ille unicus, nos multi; ille unus, nos in illo unum; ille natus, nos adoptati; ille ab aeterno genitus per naturam, nos a tempore facti per gratiam; ille sine ullo peccato, nos per illum liberati a peccato». Item ipse in expositione evangelii secundum Iohannem, in homelia VII, ait: «Oportebat enim, ut ille baptizaret, qui est unicus Filius Dei, non adoptivus; adoptivi autem ministri sunt unici; unicus enim habet potestatem, adoptandi ministerium». Item ipse in eodem libro, homelia XIII, dicit: «"Pater diligit Filium, et omnia dedit in manu eius".[16] Pater diligit Filium, sed quomodo pater filium, non quomodo dominus servum; quomodo unicum, non quomodo adoptatum».

Item beatus Gregorius in Moralium libro XVIII ait: «Aliud est enim natos homines gratiam adoptionis accipere; aliud unum singulariter per divinitatis potentiam Deum ex ipso conceptu prodisse. Nec aequari potest gloriae unigeniti habitae per naturam alia, accepta per gratiam». Item ipse in primo libro: «Quia si et adoptivus quisque filius ad percipiendam divinitatem proficit, nequaquam, ut Deus esset, naturaliter accepit». Item ipse in eodem libro: «Omnes, qui in fide Deo nascuntur, superat; quia non eum, ut ceteros, adoptio, sed natura illum divinitatis exaltat». Item ipse in homelia de Pentecoste ait: «Pensate, fratres karissimi, post nativitatem unigeniti Filii, qualis sit hodierna solemnitas de adventu Spiritus Sancti. Sicut enim illa, sic et ista quoque est honorabilis; ibi enim Deus in se creando suscepit hominem, hic homines desuper venientem susceperunt Deum; ibi Deus naturaliter factus est homo, hic homines per adoptionem facti sunt dii». Audi denique, quod beatus Gregorius in eodem homeliarum libro, cum de agno paschali tractaret dicens: «"Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua".»[17] Et paulo post intulit: «Redemtor autem noster nec purus homo existimandus est, neque per humanam sapientiam, qualiter Deus incarnari potuisset, cogitandus». Et post pauca: «Qui igitur paschalis gaudii festivitatem celebrare desiderat, agnum nec aqua coquat, neque crudum comedat, id est, ut per dissolutam scientiam, qualiter Deus incarnati potuit, cogitans, neque in eum tamquam in hominem purum credat».

Item Chromatius, sanctae Romanae[18] antistes eclesie, in libello quem de octo beatitudinibus scripsit, ita dicit: «In mysterio enim baptismi et Filius manens videtur in corpore, et Spiritus Sanctus in specie columbae descendit, et vox Patris de caelis auditur, ut Trinitatis unitas declaretur; quia nec Pater sine Filio intellegi potest, nec Filius sine Spiritu Sancto cognosci. Vide igitur qualis Patris de Filio testimonium sit dicentis: "Hic est Filius meus".[19] Suus utique non per adoptionem gratiae; neque per relegionem creaturae, ut heretici volunt, sed sui proprietate generis et veritate naturae. Multi enim sanctorum filii Dei dicuntur, et sunt, sed hic sine dubio conpassione unus Deo Patri Filius unigenitus et verus et proprius, non aliunde quam de Patre natus, qui tam verus pater Pater est quam verus et Deus est, sicuti tam verus filius Filius est quam verus et Dominus est. Perfecta ergo fides est Trinitatis ostensa, cum et Pater Christum Dominum ac Deum nostrum Filium suum esse testatur et Spiritus Sanctus, id est paraclytus, in tanto fidei sacramento Patri Filioque coniungitur, ut verum Patrem, verum Filium, verum etiam Spiritum Sanctum crederemus tres personas, sed unam divinitatem Trinitatis unamque substantiam».

His et huiusmodi venerabilibus sanctorum patrum sententiis non credere, impium esse putamus. Nemo sobrius contra veritatem; nemo catholicus contra sanctae et unicae Eclesiae doctores; nemo pius contra sanctarum testimonia scripturarum sentit. Discite quae ad salutem animarum vestrarum pertinent et regiam viam ab apostolis tritam, a patribus frequentatam, a mundi latitudine electam, pleno catholicae fidei pede incedite. Hortare fratrem tuum venerabilem episcopum, quem cum amore nomina Elipantum, ut tecum et cum sanctorum innumerabili multitudine ad portam perpetuae civitatis ascendat. Nolite gregem Christi, quem accepistis pascendum, perdere, sed salvare. In uno tantummodo adoptionis verbo a sancta et apostolica eclesia discordamini. Facile est hoc verbum, divina vos auxiliante gratia, inmutare, et evangelicis atque apostolicis uti verbis. Quam speciosa, laudabilis et salubris est conversio vestra ad unitatem pacis et fidei, et quantam habetis gloriam apud Deum et sanctos eius! Utinam legat et videat in pace et profectu parvitas mea litteras beatitudinis vestrae, ut gaudens intellegam, si aliquid devotionis meae et caritatis, quam habeo pro vobis in Christo, proficerent preces.

«Humiliamini sub manu omnipotentis Dei, ut vos exaltet in tempore tribulationis»:[20] et nolite vestrae amatores esse sapientiae cum paucis, sed veritatis adsertores sitis cum plurimis. «Convertimini ad me, et ego revertar ad vos, dicit Dominus.»[21] Divina vos in Spiritu paraclyto preveniat gratia ad intellegendam et praedicandam fidei veritatem, quatenus inmaculati et coronati ante tribunal summi iudicis audire mereamini: «Venite benedicti»,[22] reliqua.

1. Apoc. 22, 17. — 2. Lc. 10, 16. — 3. Ioan. 3, 8. — 4. ....., d. — 5. Mt. 18, 18. — 6. Cant. 6, 8. — 7. Ioan. 20, 30-31. — 8. Mt. 16, 18-19. — 9. Ps. 40, 9. — 10. Ps. 84, 12. — 11. Cf. Gal. 3, 4. — 12. Mt. 3, 17. — 13. Ps. 109, 1. — 14. Hebr. 1, 6. — 15. Ps. 88, 7. — 16. Ioan. 3, 35. — 17. Exod. 12, 9. — 18. *Cromaci no fou bisbe de Roma sinó d'Aquileia.* — 19. Mt. 3, 17. — 20. 1 Petr. 5, 6. — 21. Zach. 1, 3. — 22. Mt. 25, 34.

5

ROMA [, 23 OCTUBRE 798]

EL PAPA LLEÓ III, REUNIT EN CONCILI AMB CINQUANTA-SET BISBES A LA BASÍLICA DE SANT PERE DE ROMA, DESPRÉS DE RECORDAR LES CONDEMNES DE L'ERROR ADOPCIONISTA I DEL BISBE FÈLIX D'URGELL PER PART DEL SEU PREDECESSOR, EL PAPA ADRIÀ I, I DEL CONCILI CELEBRAT A RATISBONA, AMENAÇA EL BISBE FÈLIX I ELS SEUS SEGUIDORS AMB L'ANATEMA SI PERSISTEIXEN EN L'ERROR.

[**O**]. Original perdut. — **A.** Còpia del segle X: París, BNF, ms. lat. 1568, f. 49-50.

a. SIRMOND, *Concilia antiqua Galliae*, tom II, col. 244, *ex* **A**. — **b.** LABBÉ; COSSART, *Sacrosancta concilia*, vol. VII, col. 1149-1151, *ex* **a**. — **c.** COLETI, *Sacrosancta concilia*, vol. IX, col. 213, *ex* **b**. — **d.** HARDOUIN, *Collectio maxima*, vol. IV, col. 927. — **e.** MANSI, *Sacrorum conciliorum*, vol. XIII, col. 1029-1032, *ex* **a**. — **f.** SÁENZ DE AGUIRRE, *Collectio maxima*, vol. IV, pàg. 115-116, sense indicació de font. — **g.** VILLANUÑO, *Summa conciliorum Hispaniae*, tom II, pàg. 198-200, sense indicació de font. — **h.*** WERMINGHOFF, *Concilia aevi Karolini*, vol. I, tom 2, pàg. 203-204, *ex* **A**. — **i.** PERARNAU, *Feliu d'Urgell*, pàg. 33-34, *ex* **h**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. I, pàg. 162-164.

El lloc, la data i els noms d'alguns dels assistents en aquest concili es troben detallats en el còdex del segle XV, Berlín, Deutsche Nationalbibliothek, theol. lat. 4°, ms. 184, f. 30, del qual Werminghoff transcriu el passatge d'interès (cf. **h**, pàg. 202). Altra informació sobre aquest concili, com ara el nombre de bisbes assistents, es troba en la carta del bisbe Fèlix de l'any 799 (doc. 8).

EX ACTIONE PRIMA SYNODI LEONIS TERTII PAPAE.

Leo, sanctissimus ac ter beatissimus sanctae catholicae et apostolicae Romane ecclesiae et universalis papa, dixit.

Et post pauca:

«De peste illa, quae per miserum Felicem ex episcopo [...] de nomine adoptionis in Christo Dei Filio orta est, concilium facere atque tractare pariter debemus. Et olim quidem a praedecessore nostro bonae memoriae, domno Hadriano papa, et ex auctoritate sanctae sedis apostolicae, eiusdem magni regis iussione, synodali tramite sub anathematis vinculo putabatur esse extincta, nunc magis ac magis crescendo pullulat».

Et paulo post:

«Et ut nobis visum est, peiores hereses vel maiores blasfemias, quam ante in eius scriptis vel dictis umquam audissemus, ibidem cognovimus. Asserens autem Christum Iesum, Dominum nostrum, nec Filium Dei verum nec etiam verum Deum, sed nuncupativum».

EX ACTIONE SECUNDA.

Leo episcopus dixit: «Quis non videat miserrimum illum et infelicem hereticum, qui non solum heresiarcha dudum de adoptione in Filio Dei latrans factus est, sed etiam et semel et bis et tertio periuratus effectus est? In primis namque in Ratisbonensi concilio, quod per iussionem praefulgidi et orthodoxi filii nostri domni Caroli, magni regis, actum est, confessus est se ex ipsa herese male dixisse et in ipso conscripsit concilio, anathematizans qui ausus fuerit dicere Filium Dei, Dominum nostrum Iesum Christum, adoptivum secundum carnem esse. Et iterum sub sanctae recordationis praedecessore nostro, domno Hadriano papa, directus a domno Carolo praefulgido magno rege, ipse miserrimus hereticus, infelix episcopus, doctus ab eodem almo praesule, fecit illum orthodoxum in vinculis libellum, anathematizans et confirmans inter cetera nequaquam Filium Dei adoptivum esse, sicut dixerat, sed "proprium et verum Dominum nostrum Iesum Christum Filium Dei confiteor". Unde et ipsum orthodoxum suum libellum super sacrosancta Dei mysteria in nostro patriarchio ponens iuravit sic tenere et confiteri. Et iterum in confessione super corpus beati Petri apostoli ipsum ponens orthodoxum suum libellum similiter et illic iuravit nequaquam se dicere audere adoptivum, sed "proprium et dilectum filium Dei teneo et confiteor". Et postmodum transgressus legem Dei excelsi fugiens apud paganos consentaneos periuratus effectus est. Sed nec illud metuit

almum et orthodoxum concilium, quod in conspectu domni Caroli, praefulgidi et orthodoxi magni regis, pro huiusmodi re gestum est, satis rectae fidei continere; et anathematis vinculis iaculantes eundem Felicem, si in ipso errore persisteret, cum sequacibus suis condemnaverunt. Et ut audivit vestrum concilium, in suum vomitum ut canis reversus est in volutabro luti, ut audistis per suum blasfemum libellum, quem ad venerabilem virum Albinum, abbatem monasterii Sancti Martini, emisit, et in peiorem latrationem evenit quam antea. Et flebilis est miser ille, quia, si non ex sua iniqua herese reversus fuerit in veram et catholicam, sacrosanctam, olitanam fidem, semetipsum anathematizavit».

EX ACTIONE TERTIA.

Leo, sanctissimus papa, dixit: «Ipse enim mundi redemptor nos docuit: "Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat".[1] Nunc nostris sermonibus commonitionem audiant qui erraverunt et conversi concordes nobis nostram teneant catholicam et apostolicam fidem et sanctorum patrum sequantur traditiones. Venerantes procul dubio sanctae catholicae et apostolicae ecclesiae, quae est caput ecclesiarum Dei, pias atque sacras definitiones, priscae insistant religioni; recognoscentes rectitudinem fidei traditae, suarum ipsi animarum, Deo inspirante, salutem procurent».

Post pauca:

«Felici, Orgelitanae ecclesiae episcopo, si noluerit declinare de heretico dogmate suo, in quo ausus est Filium Dei adoptivum asserere, anathema sit, atque ante tribunal Dei omnipotentis condemnatus seu a sancta et apostolica Dei ecclesia extorris nostroque consortio alienus. Hi vero qui conversi fuerint et nostrae societati se unierint in fide et concordia sanctae catholicae atque apostolicae ecclesiae, perpetuae vitae atque beatitudinis gaudia mereantur et vocem audiant divinam: "Venite benedicti Patris mei"[2] et cetera».

1. Ez. 33, 11. — 2. Mt. 25, 34.

6

[TOLEDO, VERS 2 NOVEMBRE 798]

ELIPAND, ARQUEBISBE DE TOLEDO, EN CARTA ADREÇADA A FÈLIX [BISBE D'URGELL], RESPON A LA CARTA QUE HAVIA REBUT D'ELL EL PASSAT MES DE JULIOL, LA QUAL HA FET ARRIBAR ALS CRISTIANS DE CÒRDOVA, I A LA CARTA QUE HAVIA REBUT ALHORA D'ALCUÍ [DE YORK], A QUI VOL QUE FÈLIX FACI ARRIBAR LA RESPOSTA. LI DEMANA, ENTRE ALTRES COSES, QUE S'ADRECI AL GLORIÓS PRÍNCEP [CARLEMANY] I L'EXHORTA A MANTENIR-SE FERM ENMIG DE LA PERSECUCIÓ.

[**O**]. Original perdut. — **A.** Còpia del segle IX: Reims, Bibliothèque Municipale, ms. 385, f. 153-154. Rúbrica: «Epistola Elipanti ad Felicem nuper conversum» (cf. **g**).

a. DUCHESNE, *Beati Flacci Albini seu Alcuini abbatis*, col. 995-997, *ex* **A.** — **b.** *España sagrada*, vol. 5, pàg. 577-579, *ex* **a.** — **c.** FROBEN, *Beati Flacci Albini seu Alcuini abbatis*, tom I, col. 915-916, *ex* **a.** — **d.** MIGNE, *Patrologia latina*, vol. 96, col. 880-882, *ex* **b.** — **e.** JAFFÉ, *Bibliotheca rerum Germanicarum*, tom VI, pàg. 123. — **f.*** DÜMMLER, *Epistolae Karolini aevi*, tom II, núm. 183, pàg. 307-308 (amb data de «799 oct. 23»), *ex* **a.** — **g.*** GIL, *Corpus Scriptorum Muzarabicorum*, tom I, pàg. 109-111, *ex* **A.**

RE: NICOLAU D'OLWER, *Fèlix, bisbe d'Urgell*, pàg. 53. — *Catalunya carolíngia*, vol. I, pàg. 156-157 (que data «del 23 octubre de 798»). — PERARNAU, *Feliu d'Urgell*, pàg. 184.

Hom havia datat aquesta carta el 23 d'octubre perquè els mots «egressus est de me ieiunio kalendarum novembrium» del primer paràgraf, d'acord amb la lectura del manuscrit de Reims feta per Gil, havien estat corregits per Jaffé, seguit de Dümmler, de la manera següent: «egressus est de me decimo kalendarum novembrium». La litúrgia hispànica prescrivia per al primer de novembre la missa «In ieiunio kalendarum novembrium» (cf. MIGNE, *Patrologia latina*, vol. 85, col. 651-656). Així doncs, cal datar la carta d'Elipand, en conformitat amb la seva pròpia indicació, després del dia 1 de novembre.

Domino Felicę, sciente vos reddo quia exeunte iulio vestro scripto accepi et exeunte augusto vobis item scripsi, sed eveniente occasione ad isto presente igne consumptum est. Et rediens ad me pene ad quadraginta dies denuo adsumpsi laborem et scripsi ad ipso heretico piceo Albino, quantum potui pro sua confusione scribere. Tu vero exempla illud, et sic illud dirige. Modo tamen egressus est de me ieiunio[1] kalendarum novembrium. Direxi vobis scriptum parvum de fratre Militane, qui recta de Deo sentit; nam et quatuor mihi quaterniones[2] direxerat, quos direxi contra ipso pseudopropheta fetidissimo inbeato. Certifica me, qui es positus in Roma.[3]

Epistolam vestram celitus quemadmodum mihi inlapsam exeunte iulio accepi et Deo meo ulnis extensis inmensas gratias egi, qui me fecit tuis eloquiis conlaetari inter ipsa cotidiana dispendia mundi, quibus duramus potius quam vivimus. Sed epistolam fetidissimam de filio gehennę ignis Albino, novo Arrio in finibus Austrię tempore gloriosi principis exhorto, non Christi discipulo, sed illius qui dixit: «Ponam sedem meam ab aquilone et ero similis altissimo»;[4] de quo scriptum est: «Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis; nam si fuissent ex nobis, permanserunt utique nobiscum».[5] Contra quem, prout volui, rescriptum reddi[6] et sanctorum ortodoxorum atque catholicorum sententiis adstipulavi.

Tua vero sanctitas viriliter agat et confortetur cor tuum, reminiscens quid ipse Dominus dicat: «Beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum caelorum»;[7] et iterum: «Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum; estote ergo prudentes sicut serpentes et simplices sicut columbae. Cavete ergo ab hominibus; tradent enim vos in conciliis et in synagogis suis flagellabunt vos; et ad presides et reges ducemini propter me in testimonium illis et gentibus»,[8] et cetera.[9]

Ego vero direxi epistolam tuam ad Cordoba fratribus qui de Deo recta sentiunt et mihi multas scripserunt, que in tuo adiutorio debueram dirigere; sed ad ipso heresiarcem,[10] Albini magistro, antifrasio Beato direxi relegenda. Tu vero dirige scriptum illud per tuo fidele glorioso princìpi,[11] antequam veniat ad ipso filio mortis Albino, qui non credit carnis adoptionem in Filio Dei, quem sancti patres et nos ipsi credimus in sola forma servitutis humanę, non in gloria vel substantia divinę naturae.

De illo fratri nostro qui defunctus est, audivi quod aliquid nobis mandarat dirigere. Et ideo queso ut mandetis ad ipso famulo vestro Ermedeo, ut querat de iudęis qui habent illic uxores et filios, qui fatigium det et nobis, quantum Deus inspiraverit, dirigat; ita tamen, ut alii iudaei non sentiant qui apud nos abitant, aut, si possibile est, ut quemlibet de humiles vestros nobis cum mercaturios qui veniunt dirigatis; et quid egeritis de vestra intentione nobis certif[ic]ate.[12] Et maxime pro libros duos epistolarum beati Hieronimi et opusculorum beati Isidori, quos habet Ermedeo, quos direxeram ad ipso fratri qui defunctus est, unde et mihi demandaverat quos alios similes reppererat. Idcirco tamen applicate ipse Ermedeo[13] ad vos et instr[u]ite[14] illum vestris eloquiis et veram fidei doctrinam, sicut ego illi notui.

Me tamen cognoscite iam senectute[15] decrepita octoagesimo secundo anno a die octavo kalendarum agustarum[16] ingressus fuisse. Et orate pro nobis, sicut et nos fatimus pro vos assidue, ut nos Deus in regione vivorum pariter iungat. Sed omnibus fratribus demandabimus, ut pro vos sacrificium Deo offerant. Merear quantocius de vestro rescripto laetus existere. Istum presentem vobis cummendo et presbiterum nostrum Venerium, si datum fuerit, ut perveniat ad vos.

1. de mele iunio a; de me decimo f (*ex* e). — 2. quaterniones mihi g. — 3. Roma a; Rama f (*ex* e). *Segons Jaffé:* «Ideo quod Hispaniae urbs tam vicina Galliae est, ut regni Iudae urbs Rama propinqua fuit regno Israel» (cf. e, *citat per* g). — 4. Is. 14, 13-14. — 5. 1 Ioan. 2, 19. — 6. reddidi f. — 7. Mt. 5, 10. — 8. Mt. 10, 16-18. — 9. et cetera, *omet* f. — 10. heresiarcham f. — 11. principali A; *corregit per* g.— 12. *Manca*. — 13. Ermeodeo A. — 14. *Manca*. — 15. senectute iam f. — 16. kalendas augusti f.

7

AQUISGRÀ [, MAIG-JUNY 799]

ELS BISBES, ELS ALTRES ECLESIÀSTICS I ELS OPTIMATS REUNITS EN CONCILI AL PALAU REIAL D'AQUISGRÀ, PER ORDRE I EN PRESÈNCIA DEL REI CARLES [CARLEMANY], ESCOLTEN LA DEFENSA QUE FA EL BISBE FÈLIX D'URGELL DE L'ADOPCIONISME TOT PRESENTANT ALGUNES SENTÈNCIES DELS LLIBRES SANTS. CONFRONTADES, PERÒ, AQUESTES SENTÈNCIES AMB ELS TEXTOS DE DIVERSOS SANTS PARES QUE LI SÓN PRESENTATS, DESCONEGUTS PER ELL, I ASSABENTAT DE LA RESOLUCIÓ DEL CONCILI DE ROMA CELEBRAT DARRERAMENT, EL BISBE FÈLIX ABJURA DEL SEU ERROR.

A manca de les actes d'aquest concili, n'informen diverses fonts coetànies recollides per WERMINGHOFF, *Concilia aevi Karolini*, vol. I, tom 2, pàg. 220 (amb data de 800), i NICOLAU D'OLWER, *Fèlix, bisbe d'Urgell*, pàg. 48-52 (amb data de 799), la principal de les quals és la carta o «confessio fidei» del bisbe Fèlix (doc. 8). Sobre aquest concili, la seva data, discutida pels erudits, i les seves conseqüències, vegeu l'estudi de Ramon d'Abadal dins *Catalunya carolíngia*, vol. I, pàg. 167-171. Sobre el temps de celebració del concili, vegeu també HEIL, W., *Alkuinstudien. I. Zur Chronologie und Bedeutung des Adoptianismusstreites*, Düsseldorf, 1970, que coincideix amb Abadal en situar-lo entre els mesos de maig i juny de l'any 799.

Reproduïm les dues notícies que, a més de la «confessio fidei», foren publicades per Nicolau d'Olwer.

Alcuí, *Liber primum contra Elipantum*:

Felix anno prefati Karoli gloriosi principis tricesimo secundo advocatus voluntariae veniens ad Aquis palatium, ibique in praesentiae domini regis et optimatum illius sive sacerdotum Dei, rationaliter auditus et veraciter convictus atque Deo dans gloriam veramque confessus fidem, in pacem catholicae unanimitatis reversus est cum suis discipulis, qui ibi tunc temporis erant praesentes.

Sigulf, *Vita Beati Albini seu Alcuini*:

Interea haeresis inimica Deo partibus quod pullulabat Hispaniae asserens adoptivum filium Dei esse secundum carnem, ad aures perducitur Karoli. Quod ut experimento novit rex magnus et per omnia catholicus, totis nisibus decertavit ut destrueretur semen diaboli, zizanique de frumento Dei funditus eradicarentur. Advocans namque Albinum institutorem suum Turonis, et miserum Felicem haeresis huius adstructorem de Hispaniae partibus, congregavit synodum magnam episcopo-

rum in Aquisgrani imperiali palatio. In quorum ipse sedens medio, Felicem, licet valde repugnantem, de natura filii Dei secundum carnem cum Albino doctissimo disputando rationabiliter confligere iussit. Tum quantum episcoporum tunc extitit silentium. ¡O quam clara et inexpugnabilis Karoli cum auctoritate magistri sui fidei confessio atque defensio! Per plura autem Felix fugiens latibula, plurioribus ab Albino confossus est spiculis, intantum ut pene omnes civitatis Israel consumaret, quousque filius hominis veniret. Nam a secunda usque ad septimam sabbati parum aliud gestum est. Omnibus denique eius patefacta socordia, atque ab universis apostolica auctoritate haeresis confutata, soli sibi latuit deformiter, usque dum dicta Cyrilli martyris ab Albino sibi directa legit lamentabiliter: «Ea natura quae per diabolum vitiata est, super angelos exaltata est propter triumphum Christi, atque ad dexteram Patris collecta». Hanc ergo legens sententiam, tandem se recognovisse et impie egisse, voce et nimio fletu testatus est.

8

[AQUISGRÀ, JUNY-JULIOL 799]

FÈLIX, ABANS BISBE [D'URGELL], EN CARTA ADREÇADA ALS PREVERES EMÀ, ILDESIND, EXUPERI, GONDEFRED, SIDONI I HERMENEGILD, AL DIACA GUITILD, A GUITERIC I ALS ALTRES CLERGUES I FIDELS DEL BISBAT D'URGELL, EXPLICA LA VISITA QUE LI FEU EL BISBE LEIDRAT [DE LIÓ] A LA SEU D'URGELL PER CONVÈNCER-LO D'ANAR A AQUISGRÀ, ON HA ABJURAT DELS SEUS ERRORS EN EL CONCILI QUE HA TINGUT LLOC EN EL PALAU REIAL, EN PRESÈNCIA DEL REI CARLES [CARLEMANY], DESPRÉS QUE HA ADMÈS L'AUTORITAT DELS ESCRITS DELS SANTS PARES I DEL CONCILI REUNIT FA POC A ROMA. EXHORTA ELS DESTINATARIS A SEGUIR EL SEU EXEMPLE ABANDONANT L'ERROR I A PREGAR PER ELL.

[**O**]. Original perdut. — **A**. Còpia del segle IX: Reims, Bibliothèque Municipale, ms. 385, f. 154-158. Rúbrica: «Confessio fidei Felicis, Orgelletanae sedis episcopi, quam ipse post spretum errorem suum in conspectu [concilii] edidit et eis, qui in ipso errore ei dudum consentientes fuerant, direxit» (cf. **k**).

a. DUCHESNE, *Beati Flacci Albini sive Alchuini abbatis*, col. 998-1004, *ex* **A**. — **b**. SIRMOND, *Concilia antiqua Galliae*, tom II, col. 226, *ex* **a**. — **c**. DELALANDE, *Conciliorum antiquorum Galliae*, pàg. 89, *ex* **b**.— **d**. LABBÉ; COSSART, *Sacrosancta concilia*, vol. VII, col. 1858-1862, *ex* **b**. — **e**. COLETI, *Sacrosancta concilia*, vol. IX, col. 215. — **f**. HARDOUIN, *Collectio maxima*, vol. IV, col. 929. — **g**. MANSI, *Sacrorum conciliorum*, vol. XIII, col. 1035-1040, *ex* **a**. — **h**. SÁENZ DE AGUIRRE, *Collectio maxima conciliorum*, vol. IV, pàg. 116-118. — **i**. VILLANUÑO, *Summa conciliorum Hispaniae*, tom II, pàg. 201-204. — **j**. MIGNE, *Patrologia latina*, vol. 96, col. 881-888. — **k**. DÜMMLER, *Epistolae Karolini aevi*, vol. II, núm. 199, pàg. 329-330 (amb data de «800 medio mense Iunio»), *ex* **a**. — **l**.* WERMINGHOFF, *Concilia aevi Karolini*, vol. I, tom 2, pàg. 220-225, *ex* **A**. — **m**. PERARNAU, *Feliu d'Urgell*, pàg. 33-40, *ex* **j** i **l**.

RE: NICOLAU D'OLWER, *Fèlix, bisbe d'Urgell*, pàg. 49-54. — *Catalunya carolíngia*, vol. I, pàg. 168-172. — RIU, *Revisión del problema adopcionista*, pàg. 92-96.

Aquesta carta o confessió de fe fou escrita, segons que sembla, des del palau reial d'Aquisgrà, acabat el concili i abans que el bisbe Fèlix no fos confinat a Lió, junt amb el seu deixeble Claudi, sota la custòdia de l'arquebisbe Leidrat. Pel que fa a la contribució de la Marca hispànica a la teologia carolíngia, amb les figures conspícues de Fèlix d'Urgell i Claudi de Torí, vegeu VILANOVA, E., *Història de la teologia cristiana*, Barcelona, 1984, vol. I, pàg. 272-276. Hi ha una traducció íntegra d'aquesta confessió de fe al català, amb anotacions, deguda a Jaume Fàbregas, dins *Escrits de bisbes catalans del primer mil·lenni*, Barcelona, 1992, pàg. 257-263.

A més de la carta present, en què el bisbe Fèlix esmenta els noms d'alguns preveres i clergues de la seu urgel·litana, es coneixen els textos de cartes d'alguns bisbes que intervingueren en l'afer de l'adopcionisme, algunes de les quals adreçades al bisbe urgellenc i altres amb esments del personatge, sense comptar els llibres d'Alcuí de York i d'Agobard de Lió contra la doctrina feliciana (cf. **m**).

Per a la identificació dels passatges bíblics i patrístics que se citen en el text, vegeu l'edició de Werminghoff (cf. **l**), en la qual són identificats en el marge del text i en notes a peu de pàgina, respectivament.

In Dei nomine. Felix, olim indignus episcopus, domnis in Christo fratribus Emani presbitero, Ildesindo presbitero atque Exsuperio, Gundefredo, Sidonio necnon et Ermegildo seu ceteris presbiteris, similiter Wittildo diacono et Wittirico seu ceteris clericis in parrochia Orgelletane ecclesiae degentibus seu ceteris fidelibus ecclesiae in superdicto commisso commorantibus, in Domino Deo patre et Iesu Christo, vero Filio eius, domino ac redemtore nostro, et in Spiritu Sancto aeternam salutem.

De cetero ad agnitionem vestram reducimus, quia, postquam ad presentiam domni nostri ac piissimi gloriosique Karoli regis perductus sum et eius conspectui presentatus, licentiam hab eo inpetrans, secundum quod et venerabilis domnus Laidradus episcopus nobis in Orgello pollicitus est, accepimus, qualiter in eius presentiam in conspectu episcoporum, quos ad se ordinatio gloriosi principis nostri convenire fecerat, sententias nostras, quas ex libris sanctorum habere nos de adoptione carnis in Filio Dei seu nuncupatione in humanitate eius habere credebamus, presentaremus, qualiter non in violentia, sed ratione veritatis nostra adsertio rata iudicaretur, si ab illis per auctoritatem sanctorum patrum minime repudiaretur. Quod ita factum est.

Nam prolatas a nobis sententias de superdicta contentione, hoc est de adoptione carnis adque nuncupatione, ita illi ex auctoritate de libris sanctorum patrum, id est Cyrilli episcopi et beati Gregorii, papae urbis Romae, seu beati Leonis sive et aliorum sanctorum patrum, qui nobis prius incogniti erant, seu per auctoritatem sinodi quae nuper in Roma pro hac intentione, precipiente gloriosissimo ac piissimo domno nostro Karolo, adversus epistolam meam quam dudum venerabili viro Albino, abbati Turonensis ecclesiae, scripseram, congregata est, in qua sinodo presente Leone apostolico et cum eo ceteri episcopi numero LVII residentes et plerique presbiteri ac diaconi cum eis in domo beatissimi Petri apostoli, per quorum omnium auctoritatem istas iamdictas sententias nostras non qualibet, ut dictum est, violentia, sed ratione veritatis, ut oportuit, excluserunt.

Quorum auctoritate veritatis et totius Ecclesiae universalis consensu convicti, meliori intellectu eorum quam nostro, quem prius sequebamur, convicti cessimus et ad universalem Ecclesiam Deo favente ex toto corde nostro reversi sumus, non qualibet simulatione seu velamine falsitatis, sicut dudum, quod Deus scit, sed, ut dixi, vera cordis credulitate et oris professione.

Quod etiam in conspectu multorum sacerdotum ac monachorum professi sumus, penitudinem gerentes de pristino errore et sacramento, postquam pro hac intentione olim prevaricatus sum; profitentes nos deinceps adoptionem carnis in filio Dei sive nuncupationem in humanitate nullo modo credere vel predicare, sed, secundum quod dogmatibus sanctorum patrum informamur, eundem Dominum nostrum Iesum Christum in utraque natura, deitatis videlicet atque humanitatis, proprium ac verum Filium profitentes, unigenitum videlicet Patris, unicum Filium eius, salvas tamen utriusque naturae proprietates, ita dumtaxat, ut nec divinitas verbi Dei in natura credatur humana conversa aut humana a verbo adsumpta in divinam mutata, sed utraque, id est divina atque humana, ab ipso conceptu in utero Virginis ita in singularitate persone sibimet conexe atque coniunctae sunt, ut unicus Filius Patri et verus Deus ex ipso utero gloriosae Virginis absque ulla corruptione editus prodiret: non ita homo adsumptus a verbo de substantia Patris sicut ipsum verbum a fidelibus geni-

tus credatur, cum sit ex substantia matris, sed quia, ut dictum est, in ipsa vulva sanctae Virginis ab ipso conceptu ab eo, qui secundum divinitatem verus et proprius Dei Filius exsistit, in singularitate personae suae susceptus est atque conceptus, verus et proprius Dei Filius, ex eadem sancta Virgine natus est. Non alius Dei Filius et alius hominis filius, sed Deus et homo, unicus Dei Patris verus ac proprius Filius, non adoptione, non appellatione, nuncupatione, sed in utraque natura, ut dictum est, unus Dei Patris, secundum apostolum verus ac proprius Dei Filius credatur.

Haec est confessio fidei nostrae, quam Deo iuvante a sanctis patribus per eorum scripta cognovimus et ab universali Ecclesia post pristinum errorem nostrum accepimus et tenemus. Quod et vos omnes credere et confiteri per eundem Dominum nostrum exortamur, nil deminuentes aut addentes ex sensu vestro, sed hoc, quod vobis innotescimus, cum universali Ecclesia indubitanter retinentes et ut pro me misero, per quem usque nunc in Ecclesia Dei contentio versa est, ex totis precordiis vestris Domini misericordiam inplorare non dedignetis, qualiter propter vestram emendationem et orationem catholicam eorum sacerdotum, qui in simili prevaricatione ut ego nequaquam obnoxii sunt, Domini misericordiam, priusquam de hoc mortali corpore egrediar, consequi valeam. Quod per hoc me magis consequi a Domino confido, si scandalum seu error in fide, qui per me usque nunc inter utrasque partes duravit, per me iterum omnino correcta atque sedata fuerint adque omnia Ecclesiae membra in unitate fidei et concordia caritatis velud in unum corpus conpaginata, ita ut nemo ex nobis in Ecclesia Dei ultra scandalum vel quodlibet scisma intromittere audeat; sed omnes nos cum universali Ecclesia, que in toto mundo dilatata noscitur, similiter sentientes et eam, que dudum intentio orta est, id est adoptionem carnis seu nuncupationem in humanitate Filii Dei, anathematizantes, pacem, ut dixi, et unitatem fidei cum omnibus fidelibus Ecclesiae absque ulla simulatione inconvulsa fide retineamus, ne cum Nestorii impietate concordantes, qui purum hominum Christum Dominum credidit, alicubi deinceps labamur, qui dixit: «Oportet vero et de Dei dispensatione, quam pro nostra salute in dispensationem Domini Christi Dominus Deus perfecit, scire, quoniam Deus verbum hominem perfectum adsumpsit ex semine Abrahae et David secundum prenunciationem divinarum scripturarum, hoc constitutum natura, quod erant illi, ex quorum erat semine, hominem perfectum natura, ex anima intellectuali et carne humana constantem, perfectum hominem constitutum secundum nos per naturam, Spiritus Sancti virtute in Virginis vulva formatum, factum ex muliere et factum sub lege, ut omnes nos a servitutis lege redimeret, ante iam predestinatum, adoptionem accipientem, inenarrabiliter sibimet vivens, mori quidem eum secundum legem hamanam fatiens, suscitans vero ex mortuis et perducens in caelum et consedere fatiens ad dexteram Dei, unde super omnes constitutus principatus et potestates et dominationes et virtutes et omne, quod nominatur, nomen, non solum in hoc saeculo, verum et in futuro ab omni creatura accepit adorationem, sicut inseparabilem a divina natura habens copulationem, relationem Dei et intellegentiam, omni creatura adorationem exhibente. Et neque duos filios dicimus neque duos dominos, quoniam unus Filius Patris secundum substantiam, Deus verbum unigenitus Filius patris, sicut iste coniunctus et particeps constitutus filio communicat nomine et honore, Dominus secundum essentiam Deus verbum, cui iste coniunctus honore communicat. Et ideo neque duos filios hos dicimus neque duos homines, quia manifesto constituto secundum substantiam Domino et Filio inseparabilem tenet ad eum copulationem, qui causa nostrae salutis adsumptus confertur nomine et honore Filio et Domino, non sicut unusquisque nostrum secundum se ipsum constitutus est Filius. Unde et multi secundum beatum Paulum dicimur filii, sed solus precipuum habens hoc, quod ad Dei verbi copulationem, adoptionem et dominationem participans, auferens quidem omnem suspitionem dualitatis filiorum et dominorum, prestato vero nobis in copulationem ad Domini verbum

omnem haberet ipsius fidem et intellegentiam et theoriam, pro quibus et adorationem pro relatione Dei ab omni cepit creatura. Unum igitur Filium dicimus et Dominum Christum, per quem omnia facta sunt, principaliter quidem Deum verbum intellegentes, substantialiter Filium Dei et Dominum, consuspicantes autem adsumptum Nazaret, quem unxit Deus spiritu et virtute sic in verbi Dei copulationem participantem et dominationis, qui et secundus Adam».

Hec est sententia Nestorii heretici, qui purum hominem absque Deo in Virginis utero genitum impie adstruebat, in quem hominem ex eadem sancta Virgine procreatum et genitum post nativitatem eius verbum Dei, hoc est divinitatem Filii Dei, descendisse et habitasse pre ceteris sanctis inpudenter predicabat; et ob hoc sicut in Christo duas naturas, ita et duas personas in eo satis inprobe vindicare contendebat.

Nos vero eius impietatem anathematizantes quedam testimonia ex libris sanctorum patrum, quos Ecclesia venerabiliter recipit, decerpentes huic epistolae subnectimus, per que nos ad viam veritatis post pristinum errorem nostrum reversi sumus, et vobis subter adscripta direximus, per quae et vos de sepedicta intentione veritatem fidei plenius agnoscere potestis et ad rectum tramitem fidei reverti. Contra quas sententias patrum dissentiens qui aliter, quam illae nos informant, credere aut docere voluerit et adoptionem et nuncupationem in carne salvatoris credere vel predicare presumpserit, anathema sit. A quo iaculo anathematis ipse verus ac proprius Dei Filius, de quo loquimur, tam vos quam nos et hic et in futuro liberare dignetur, cui cum Patre in unitate Spiritus Sancti similis et coaequalis extat gloria ante omnia saecula et nunc et in dies aeternitatis.

Beatus denique Cyrillus in tractatu suo, inter alia, ita dicit: «Immo multum interest et incomparabilibus differentiis gloriae et eminentiae Salvatoris nostri munimentis ea, quae nostra sunt. Nos enim famuli sumus, ille vero naturaliter Dominus et Deus, licet factus sit nobiscum et in his, quae nostra sunt, dispensative. Propterea et beatus Paulus Christum eum nominavit et Deum, ita dicens: "Scitote cognoscentes, quia omnis fornicator" et cetera "non habet hereditatem in regno Christi et Dei". Solus autem Christus etiam Deus vere, qui Emmanuhel est. Etenim nos ipsi per gratiam Dei, verumtamen non ita Deus Filius, sed natura magis et veritate, licet caro sit factus».

Item ipse in eodem tractatu post aliqua ita dixit: «Quomodo proprius Dei Filius nominatus est Christus, qui etiam traditus est a Deo et Patre, causa omnium salutis et vite. Traditus est enim propter peccata nostra et ipse iniquitates multorum portavit in corpore suo, in ligno, secundum prophetae vocem. Palam ergo est, quia unitatis res adsumpta necessariae proprium Filium declaravit Dei, qui ex sancta Virgine est. Corpus enim erat non alterius cuiusquam secundum nos, sed magis proprium ex Patre exsistentis verbi, natum ex ea».

Item ipse post paululum contra Nestorium: «Sicut enim in Adam omnes morimur, sic in Christo omnes vivificamur. Si enim non pateretur humanae pro nobis, neque operaretur divinae quae ad salutem sunt nostram. Dicitur enim prius quidem mori ut homo, reviviscere autem postea, eo quod sit naturaliter Deus. Si igitur non est passus mori carne secundum scripturas, neque vivificatur spiritu, hoc est non revixit. Et si hoc est verum, vana est fides nostra, adhuc sumus in peccatis nostris. Baptizati enim sumus in mortem eius secundum beati Pauli vocem et remissionem peccatorum habuimus per sanguinem eius. Sed si est Christus neque Filius vere neque naturaliter Deus, sed homo purus secundum nos et divinitatis organum, salvati sumus non in Deo quodammodo, sed in uno magis secundum nos moriente pro nobis et virtutibus alienis resuscitato. Quomodo ergo destructa est mors per Christum?». Et infra: «Colimus autem non hominem purum, absit, sed Deum potius naturaliter, non ignorantes eius gloriam, licet factus sit secundum nos».

Item beati Gregorii, papae urbis Romae, sua per Moralia: «"Eratque vir ille magnus inter omnes orientales". Omnes, inquit, qui in hunc orientem fide pleni consistunt, recte orientales vocantur. Sed quia omnes homines tantummodo homines, ipse autem oriens Deus et homo, recte dicitur: Erat magnus inter omnes orientales. Acsi aperte diceretur: Omnes, qui in fide Deo nascuntur, superat, quia non ut ceteros adoptio, sed natura illum divinitatis exaltat». Et rursus alibi idem ipse: «Quia omnis homo tantummodo homo est, ipse autem Deus et homo, in terra ei similis non est, quia, etsi adoptivus quisque filius ad percipiendam divinitatem proficit, nequaquam tamen, ut Deus naturaliter esset, accepit».

Item in libro beati Iob: «"Mediatori vero nostro in legislatoribus similis nullus est", quia isti gratuitu vocati ex peccatis ad innocentiam redeunt, redemptor autem noster homo sine peccato est, Filius sine adoptione, nec perpetravit umquam quod redarguit».

Quas quidem sententias prius non recte intellegebamus.

Item beati Athanasii, Alexandrini episcopi: «Si quis vero adversus divinas scripturas docet alium dicens Filium Dei et alium, qui ex Maria virgine, hominem secundum gratiam adoptatum sicut nos, quasi essent duo filii, unus secundum naturam, qui ex Deo, et unus secundum gratiam, qui ex Maria, et si quis Domini nostri carnem desursum dicit et non ex virgine Maria aut mutatam deitatem in carnem et confusam aut alienatam aut passibilem Domini deitatem aut inadorandam Domini nostri carnem sicut hominis et non adorandam Domini et Dei carnem, hunc anathematizat sancta catholica et apostolica Ecclesia».

Item sancti Gregorii, Nazanzeni episcopi, ad Cledonium: «Si quis introducit duos filios, unum quidem, qui ex Deo et Patre, secundum vero, qui ex matre, et non unum eundemque, et adoptione excedat gratia, quae promissa est iis qui credunt, alienum eum a nostro consortio iudicamus. Naturae vero duae, Deus et homo; nam et anima et corpus; filii vero non duo neque dii neque duo homines».

Item beatus Leo, papa urbis Romae, ita dicit: «Exultet rectarum mentium fides et verum unumque Dei Filium non solum secundum deitatem, qua a Patre est genitus, sed etiam secundum humanitatem, qua de matre virgine est natus, intellegant». Item ipse alibi: «Adsumpta est de matre Domini natura, non culpa, creata est forma servi sine condicione servili, quia novus temperatus est veteri, ut et veritatem susciperet generis et vitium excluderet vetustatis».

9

[800 - 28 GENER 814]

L'EMPERADOR CARLES CONCEDEIX A L'ESGLÉSIA D'URGELL DIFERENTS BÉNS I LI ATRIBUEIX LES PARRÒQUIES DELS TERRITORIS D'URGELL, BERGA, CERDANYA, PALLARS, ÀNEU, CARDÓS, TÍRBIA, GISTAU I RIBAGORÇA.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. II, pàg. 279-280. Abadal publicà la notícia d'aquest precepte perdut i li atribuí la data de 800-814, amb el supòsit que fou lliurat després de la destitució del bisbe Fèlix l'any 799 i abans del 28 de gener de 814, dia de la defunció de Carlemany.

10

[VERS 790 - 28 GENER 814]

L'EMPERADOR [O REI CARLES], EN PRECEPTE ATORGAT AL COMTE ASNAR GALÍ, LI CONCEDEIX, COM ALS ALTRES HISPANS, TERRES FISCALS PER A REPOBLAR EN EL COMTAT DE CERDANYA, ENTRE LES QUALS LES DE SEDRET [TERME DE LA TOR DE QUEROL].

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. II, pàg. 325-326 (amb data de [820-830]).

La notícia d'aquest precepte es troba en l'acta del judici d'All del 26 d'agost de 862: «per sua ruptura et aprisione per preceptum domni imperatoris, sicut ceteri spani» (doc. 45). No s'hi esmenta el nom de l'emperador que atorgà el precepte, però Abadal proposà d'identificar-lo amb Lluís el Piadós per considerar que Asnar Galí havia obtingut aquest precepte entre els anys 820-830, després de la seva expulsió d'Aragó. No obstant això, la seqüència i la cronologia dels fets narrats en el judici fan concloure que l'emperador innominat fou Carlemany, sense excloure que hagués atorgat el precepte abans de rebre la corona imperial. No s'ha d'excloure tampoc que el precepte esmentat en el judici del 862 no fos un precepte concedit nominalment a Asnar Galí, sinó al conjunt dels hispans refugiats en el regne franc, com ara l'atorgat per Carlemany el 2 d'abril de 812 (cf. *Catalunya carolíngia*, vol. II, pàg. 312-314). N'hem donat les raons en la «Introducció».

11

[ABANS DE 28 GENER 814]

EL REI LLUÍS D'AQUITÀNIA, EN PRECEPTE ATORGAT AL BISBE POSSEDONI D'URGELL, CONFIRMA EL DEL SEU PARE, L'EMPERADOR CARLES, EN L'ATRIBUCIÓ A L'ESGLÉSIA D'URGELL DE LES PARRÒQUIES DELS TERRITORIS D'URGELL, BERGA, CERDANYA, PALLARS, ÀNEU, CARDÓS, TÍRBIA, GISTAU I RIBAGORÇA. A MÉS, LI CONCEDEIX TERRES FISCALS ERMES PER A CONSTRUIR-HI MONESTIRS I REUNIR-HI MONJOS AMB FACULTAT D'ELEGIR LLUR ABAT.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. II, pàg. 281. Abadal publicà la notícia d'aquest precepte perdut i el datà abans de 814, amb el supòsit que fou lliurat pel rei Lluís el Piadós abans del 28 de gener de 814, dia de la defunció del seu pare, Carlemany.

12

15 OCTUBRE 815

BUNY, CLERGUE, VEN AL PREVERE SENTEFRED LA PORCIÓ QUE LI PERTOCA DE L'ALOU QUE FOU DEL SEU PARE, LAURIC, EN EL TERRITORI D'URGELL, A LA RODALIA DEL CASTELL DE TOST, A LA VILLA CODINET. ES TRACTA D'UNA TERCERA PART DE LA VILLA ESMENTADA I DE LA MEITAT D'UN CANYAR EN EL RIU SEGRE. LI HO VEN TOT PER DEU SOUS.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Codinet, perg. núm. 1. Pergamí amb dos forats i amb la tinta força esvanida en alguns indrets. Al dors: «Codinet» (s. XIII).

a. ROBINSON, *Manuscripts*, pàg. 81, amb facsímil (plate 73), *ex* **O.** — **b.** MATEU; MATEU, *Colectánea paleográfica*, làmina 1, *ex* **O.** — **c.** BARAUT, *Diplomatari de Codinet*, ap. 1, pàg. 158-159, amb facsímil (làmina 1), *ex* **O.** — **d.** ALTURO; ALAIX, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 113, núm. 9, pàg. 54-55, *ex* **O.**

(Crismó) In nomine Domini. Ego Bunnus clericus vinditor tibi Sintefredo presbitero, emtori. Constat me tibi devere vindere, sicut ex presenti die et tempore vindo tibi, in suburbio Orgellitano, in appendicio de castro que dicitur Tauste, in villa que vocatur Coteneto. Vindo tibi in iamdicta villa omnem portionem mihi devita, qui me expectat contra fratres vel eredes meos, quem abeo ex alode patris mei Laurici; id est, in ipsa villa tertiam partem et in ipso cannare qui est in ribo Sequere medietatem, qualiter eum habuit pater meus Lauricus cum Larnates. Et ipsam tertiam partem in iamdicta villa Coteneto vindo vobis ab omne integrietate, id est in domos, curtes, edi[fi]cia, campos, arbores pomiferos et inpomiferos, introita vel exita, aquis, pascuis, paludibus, silbis et garricis, in omni ipsa adiacentia de ipsa villa.

Et accepi ego vinditor de te, supradicto emtore, pretio quod inter nos bone pacis placuit atque convenit i[n ade]rato et definito quod incurrit vel valere potest solidos decem, quos tu emtor dedisti mihi et ego vin[ditor de pre]senti [rece]pi et nihilque de ipso pretio aput te emtore remansit, est manifestum.

Quem vero ista omnia superius conpreensa, de meo iure in tua trado dominacione ad proprio abeas, adeas, teneas et possideas et quicquid exinde facere vel iudicare volueris maneat tibi plena potestas. Si quis sane, quod fieri minime credo esse venturum, quod si ego Bunnus aut aliquis de eredibus meis vel quislibet de extraneis supposita persona ex adverso veniens, te pro anc suprascripta inquietaberit aut inquietabero, inferant vel inferam tibi aut partibus tuis ista omnia superius conpreensa duppla perpetim abitu[ra]. Et anc scriptura vindictionis inrumpere non permittatur set in omnibus plenam habeat firmitatem.

Facta scrip[tura v]inditionis sub die idus octubres, anno secundo imperante domno nostro Ludowico augusto.

Sig+ Bunnus, qui anc scriptura vindictionis fieri volui, sicut et feci, et testibus ad roborandum [tradidi]. Sig+ Patrulini. Sig+ Asenari. Sig+ Leti. Sig+ Daccoberti. Sig+ Mumulini.

(Crismó) In Christi nomine. [Benedictus][1] presbiter, [qui] anc cartam vindictionis scripsi et SSS. subdie et anno quo supra.

1. *Nom proposat, amb interrogant, per Baraut, atès que l'esvaniment de la tinta en dificulta la lectura.*

13

FRANKFURT, 21 JUNY 823

L'EMPERADOR LLUÍS [EL PIADÓS], EN PRECEPTE ATORGAT A PRECS DEL COMTE MATFRED [D'ORLEANS], REP EL MONESTIR DE SANTA GRATA [SENTERADA], FUNDAT PEL BISBE D'URGELL POSSEDONI, AMB TOTES LES SEVES PERTINENCES, SOTA EL SEU DOMINI, DEFENSA I TUÏCIÓ I LI CONCEDEIX LA LLIURE ELECCIÓ D'ABAT.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. II, pàg. 259-262 i 469.

14

23 FEBRER 829

ELS PREVERES ILPERIC I GUILERÀ, HAVENT OPTAT PER RENUNCIAR AL MÓN, ES LLIUREN A DÉU, AL SEU ABAT I SENYOR SENTEFRED, PREVERE, I ALS GERMANS QUE VIUEN I VIURAN MONACALMENT EN EL MONESTIR DE CODINET. JUNT AMB LLURS PERSONES, FAN LLIURAMENT DE TOTS ELS BÉNS QUE POSSEEIXEN, ENTRE ELS QUALS HI HA L'ILLA DE CODINET, AMB L'ESGLÉSIA I LA CASA QUE DONA ILPERIC.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Codinet, perg. núm. 2. Pergamí amb alguns forats i desperfectes, especialment en els indrets dels antics plecs. Al dors: «Sancti Clementis» (s. XIII).

a. VILLANUEVA, *Viage*, vol. XII, ap. II, pàg. 213-214, *ex* **O.** — **b.** BARAUT, *Diplomatari de Codinet*, ap. 2, pàg. 159-160, amb facsímil (làmina 2), *ex* **O.** — **c.** ALTURO; ALAIX, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 113, núm. 10, pàg. 57-59, *ex* **O.**

(Crismó) In nomine Domini. Ecce nos Ilpericus et Wiliera presbiteros, pari consensu inter nos statuimus adque definimus vone pacis nulliusque cogentis imperio nec suadentis ingenio, set propria et expontanea nobis hec elegit voluntas, ut propter amorem Dei et vite eterne abrenuntiare huic mundo obtamus, secundum Salbatore is sententiam ubi dicit: «Nullus est qui reliquerit domum aut fratres» et cetera «qui non accipiet nunc in tempore h[oc] centies tantum et in futuro cum persecutionibus vitam eternam».[1]

Et ideo, sano animo et mente devota, nos iamdicti traderemus nos Deo et presule [nostro] Sentefredo presbitero, corda et corporanea et sicut nos tradimus cum omni facultate nostra quiquid visi sumus abere vel possidere per dibersa [lo]ca vel territo[riis, id sunt] terris, bineis, arboribus, ortis, sibe et ipsa insula que est in Cotineto, ubi ipsa eglesia et ipsa domum que ego Ilpericus tradidi Deo, vel homnia quidquid dici vel nominari potest sit Deo donitum et seniore nostro Sentefredo presbitero sibe et fratribus qui in eodem domicilio in Cotineto, quem presul noster iamdictus obtulit Deo et nobis qui ibidem una nobiscum conglomerati sunt et cum iustitia et sanctitate ibidem serbire obtant et secundum regulam et monasticam vitam ducere cupiunt et suam stabilitatem, obedientiam et morum emendationem promittunt, tam presentis quam futuris, sit illis donitum adque concessum.

Etsi, quod absit, aliquis ex nobis se subtraere voluerit de nobis, non liceat illi de [ea] omnia quidquid ibidem abexit aut obtulit eicere.[2] Etsi [quispiam][3] aut aliquis ex nos reppertus fuerit proterbus aut contumax aut inobediens, qui non obediat sancte regule aut abbatis imperio aut qui preesse nobis fuerit et noluerit ad emendatione pervenire, sit proiectus ex nobis et velut scopolus ex funda rotante fugatus abscedat, et infidelis, si discedit, discedat. Etsi quis sane, quod fieri minime credimus, quid si aliquis de fratribus vel de propinquis nostris qui contra anc scripturam donationis venerint aut nos venerimus, inferant vel inferamus vobis aut partique vestre ipsa donatione duppla. Et inabantea ista scriptura donationis in omnibus abeat firmitatem.

Facta carta scriptura donationis VII kalendas martias, anno XVI imperante domno nostro Lodowico agusto.

Sig+ Ilperici, [et] Wiliera, ⌈presbiteros⌉ qui anc donationem fecimus et fieri voluimus. Sig+ Witregildi.[4] Sig+ Trasilani. Sig S+endredi. Sig+num Iulii.

Trasoarius, Dei miseratione presbiter, qui anc donatione rogitus scripsi et SSS. die et anno quo supra.

1. Mt. 19, 29. — 2. exicere b. — 3. quispispi[am] b. — 4. Wiaregildi a, Vitregildi b.

15

26 AGOST 829

EUBÍMIA DONA AL SEU NEBOT GUISAD UNA PEÇA DE TERRA QUE TÉ AL TERRITORI D'URGELL, EN EL LLOC ANOMENAT «SALAS» [AL BARIDÀ], I UNA VINYA QUE FOU DELS SEUS SERVENTS FÈLIX I MODERADA.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 3. Al dors: «Salas» (s. XIII). Té alguns forats i algunes lletres esborrades.

a. BARAUT, *Els documents*, núm. 3, pàg. 28-29, *ex* **O.** — **b.** MATEU; MATEU, *Colectánea paleográfica*, làmina 2, *ex* **O.** — **c.** ALTURO; ALAIX, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 113, núm. 11, pàg. 60-61, *ex* **O.**

(Crismó) In nomine Domini. Ego Eubimia tibi nepoto meo Wisado. Certum quidem et manifestum est enim quia sic complacuit mici et placet in animo meo, sana mente integroque consilio, nullius quogentis inperio nec suadentis ingenio set propria et expontanea mici hoc elegit boluntas, ut tibi supradicto Wisado donare deberem, sicuti et dono, infra territorio Orgelletano, in locum ubi dicitur ad Salas, ⌈petia de terra⌉[1]. Et coniungit: de una parte ad bia puplica, de alia pa[rte coniun]git ad terra Tudosindi, et de tertia parte infrontat in area et in terra.

Dono tibi una binea qui fuit de serbos meos Felice et Moderata. Et coniungit ipsa binea: de una parte ad binea Ispanesindi, de alia parte coniungit ad binea Tuderici, et de tertia parte coniungit ad binea Magnenti.

Ita constituo ego Eubimia ut tu supradictus Wisadus quidquid facere aut iudicare b[olu]eris de ipsut terra et de ipsut binea superius nominatum quod tibi dedi adque concessi, per hanc scripturam ex presenti die et tempore abeas potestatem.

Si quis sane, quod fieri non credo, ego supradicta Eubimia aut aliquis de propinquis aut eredibus meis bel quislibet homo te supradicto Wisado pro ipsut terra aut pro ipsut binea superius nominatum inquietaberit aut ego inquietabero, inferam bel inferat tibi supradicto Wisado aut partique tue ipsut terra et ipsut binea superius nominatum dupplum bel tripplum tibi abendum. Et inabantea ista scriptura donationis plenissimam abeat firmitate.

Facta scriptura donationis sub die VII kalendas septembres, anno XVI domno nostro Lodoico imperatore.

Sign+ Eubimies, qui hanc donationem feci. + Armenisclus SSS.* + Adolfus SSS.* Sign+ Argemiri.

(Crismó) In Christi nomine. Gudimirus Dei miseratione presbiter, qui hanc cartam donationis scripsi et SSS., unacum XII litteras superpositas, die et anno quo supra.[2]

1. *Els mots* petia de terra *són escrits amb tinta de color més clar.* — 2. *Des de* + Armenisclus *fins a* quo supra *és escrit amb tinta de color més clar.*

16

17 NOVEMBRE 833

EL PREVERE SERFDEDÉU I ELS HABITANTS DEL CASTELL DE LILLET, JUNTAMENT AMB EL BISBE SISEBUT [D'URGELL], RESTAUREN I DOTEN CANÒNICAMENT LES ESGLÉSIES POSADES DES D'ANTIC SOTA L'ADVOCACIÓ DE SANTA MARIA, SANT PERE I SANT JOAN [DE LILLET], AMB TERRES, UN MOLÍ ANTIC I TRES BOUS.

[**O**]. Original perdut. — **A**.* Còpia figurada, probablement del mateix segle IX: La Seu d'Urgell, AC, consagracions d'esglésies, núm. 1. Al dors: «Dotis de castro Lilieto vel donatio» (s. IX) i «Dos de Lilieto» (s. XI). — **B**. Còpia de 1806: Madrid, RAH, Col. Villanueva, vol. 5, f. 19, *ex* **A**.

a. VILLANUEVA, *Viage*, vol. X, ap. VI, pàg. 231-233, *ex* **A** (per mitjà de **B**). — **b**. PUJOL, *De paleografia visigòtica*, pàg. 8-9, amb facsímil (figura II), *ex* **A**. — **c**. GARCÍA VILLADA, *Paleografía española*, vol. I, pàg. 255-257, amb facsímil (vol. II, núm. 69), *ex* **A**. — **d**. BARAUT, *Les actes*, 1978, ap. 1, pàg. 49, amb facsímil (il·lustracions, 1), *ex* **A**. — **e**. PUJOL, *Obra completa*, pàg. 120, amb facsímil (entre pàg. 128 i 129), *ex* **b**. — **f**. *Catalunya romànica*, vol. XII, pàg. 358, sense indicació de la font usada (*ex* **d**), amb facsímil d'**A** (pàg. 359). — **g**. BARAUT, *Les actes*, 1986, ap. 1, pàg. 51-52, amb facsímil (il·lustracions, 1), *ex* **A**. — **h**. ORDEIG, *Les dotalies*, vol. I, núm. 2, pàg. 14-16, *ex* **A**. — **i**. ALTURO; ALAIX, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 113, núm. 12, pàg. 62-63, *ex* **O**.

RE: ORDEIG, *Inventari*, núm. 1.

El pergamí conservat a la Seu d'Urgell no és l'original sinó una còpia, confeccionada molt probablement, d'acord amb les seves característiques paleogràfiques, el mateix segle IX, com revelen els mots «Exemplar epistolae» escrits després de la subscripció de l'escrivà (cf. **f**). Sobre l'ús del mot «exemplar» o «exempla» en el segle IX, amb el significat de còpia del document original, aquest anomenat «autentico», vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. V, núm. 64, pàg. 102-103, i *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 97, pàg. 149-150.

In Dei omnipotentis nomine et Salvatoris nostri Iesu Christi. Temporibus domni et piissimi imperatoris nostri Hludowici, nos homines commanentes in castro Lilieto subter notati, propter ammorem Dei et remedium anime nostre, locum antiquitus vocitatum Sancte Marie, virginis, matris Domini, Sancti Petri et Sancti Iohannis babtiste, adiubante Domino, unacum antestite nostro, domno Sisebuto episcopo, ad restauratione culmen adduximus et, ut potuimus, canonice condotavimus illut.

Ego enim in primis Servusdei presbiter dono et concedo partibus Sancte Marie, Sancti Iohannis et Sancti Petri terram cultam quam in honore ipsius ecclesie fecimus subtus ipsas eclesias, condaminam modiatas viginti, et ex alio latere de parte orientis do vinea plantata modiatas tres, et terra culta qui est iuxta ipsa vinea modiatas decem. Et subtus ipsa terra do et concedo molinarem anticum et duos boves. Similiter et nos Manzio, Elias et Domnulus donamus et concedimus subtus ipsas eclesias terram cultam capiente quartatas sex. Ego Longovardus dono ad supradictas eclesias bovem unum. Similiter ego Aspandus dono et concedo ad supradictas eclesias, in locum qui dicitur ad Pogium, ex terra aravile capiente semodio.

Hec omnia sana mente sanoque animo et dig[n]a voluntate ad domum Sancte Marie genetricis Domini et titulum Sancti Petri et Sancti Iohannis babtiste damus adque concedimus et obtamus in finem esse mansurum. Quod si nos iam superius prenotati, id est, Servusdei presbiter, Mancio, Elias, Domnulus et Longovardus vel quislivet ex filiis nostris adque heredes seu quislivet homo contra hanc dotem vel donationem venire temptaverit, primum indignus ira Dei incurrat, postea vero fisco regis, insistente principe vel iudice, auri libras quinque conponere conpellatur. Inantea vero dotis vel donatio nostra firma permaneat.

Facta donatio vel restauratio sub die XV kalendas decembres, anno wicesimo imperatoris nostri, serenissimi Hlodowici agusti.

Serbusdei presbiter, qui hanc donationem manu mea roborabi et SSS. S[i]gn+ Macioni, Sign+ Eliani, Sign+ Domnuli, Sign+ Longovardi, Sign+ Aspandi, Sign+ Lewani, qui hanc dotem vel dona-

tionem fieri iussimus et testes rogavimus, qui hic scriverent vel signa sua facerent. Sidila presbiter SSS. Asenarius SSS. Abielde SSS.[1] XV kalendas decembres restaurata a Sisebuto episcopo et subscribta[2] Sisebutus.[3]

Kalortus abba, qui hanc dotem vel donationem scribsi et SSS. die et anno quo supra.

Exemplar epistolae.

1. *Segueixen uns mots raspats.* — 2. *Frase escrita en lletres grosses.* — 3. *Monograma.*

17

THIONVILLE, 12 MARÇ 835

L'EMPERADOR LLUÍS [EL PIADÓS], EN PRECEPTE ATORGAT A PRECS DEL BISBE SISEBUT D'URGELL, MANA QUE NINGÚ NO GOSI USURPAR ELS DRETS SOBRE LES PARRÒQUIES QUE LA DIÒCESI URGELLENCA, PER AUTORITAT DEL SEU PARE, L'EMPERADOR CARLES, I PER LA SEVA, POSSEÏA DE TEMPS EN ELS TERRITORIS D'URGELL, BERGA, CERDANYA, PALLARS, ÀNEU, CARDÓS, TÍRBIA, GISTAU I RIBAGORÇA, I QUE CAP COMTE NO PUGUI RETENIR EN BENEFICI SEU LA PARRÒQUIA DE LLÍVIA.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. II, pàg. 282-285.
A la llista d'edicions donada per Abadal, cal afegir-hi ara:
f. COSTA, *Memorias*, vol. II, ap. I, pàg. 609-610.
g. SOLER, *El Cartulario*, núm. 1, pàg. 27-29.
h. BARAUT, *Cartulari de la vall d'Andorra*, I, núm. 2, pàg. 90-92.

18

THIONVILLE, 13 MARÇ 835

L'EMPERADOR LLUÍS [EL PIADÓS], EN PRECEPTE ATORGAT A PRECS DE L'ABAT CALORT DE SANT SERNI [DE TAVÈRNOLES], POSA SOTA EL SEU MUNDEBURDI EL MONESTIR DE SANT SALVADOR [DE LA VEDELLA], SITUAT EN EL TERRITORI DE BERGA, SOBRE EL RIU LLOBREGAT, AMB LES SEVES POSSESSIONS, I LI CONCEDEIX LA IMMUNITAT I LA LLIURE ELECCIÓ D'ABAT.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. II, pàg. 246-248.

19

7 JUNY 837

ARISCLE, RANILDA I ELET VENEN AL PREVERE SENTEFRED LA PORCIÓ QUE ELS PERTOCA DELS BÉNS QUE HAN HERETAT DE LLURS PARES EN EL TERRITORI D'URGELL, A CODINET. ES TRACTA DE CASALS, TERRES, ARBRES, PRATS, PASTURES I RECS, AIXÍ COM D'UN CANYAR SITUAT AL MIG DEL RIU SEGRE. LI HO VENEN TOT PER DISSET SOUS.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Codinet, perg. núm. 3. Pergamí amb alguns forats i desperfectes, especialment en els indrets dels antics plecs. Al dors: «Codinet» (s. XIII).

a. BARAUT, *Diplomatari de Codinet*, ap. 3, pàg. 160-161, amb facsímil (làmina 3), *ex* **O**. — **b**. ALTURO; ALAIX, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 113, núm. 13, pàg. 64-65, *ex* **O**.

(Crismó) In [Dei] nomine. Nos Arisclus, Ranildi et Eles, tivi Sentefredo presbitero. Certum quidem et manifestum est enim quia pplacuit[1] animis nostris et placet, nullius quegentis imperio nec suadentis ingenio set propria et expontanea nobis elegit bolumtas, ut tivi iamdicto Sentefredo presbitero aliquid vindere deveremus, sicuti ex presenti die et tempore vindimus bobis, omne porcione nostra qui nos expectat in territorio Orgelletano, in locum qui dicitur Coteneto, ex boce parentum nostrorum.

Bindimus tibi[2] iamdicto Sentefredo presbitero ipsa nostra porcione iamdicta, qui nos expectat in ipso iamdicto Coteneto, in casales cum exios et regressios suos, terras cultas et incultas, arbores pumiferos bel inpumiferos, pratis, pascuis, ductibus et reductibus, ab omni integrietate, cum omne boce appositionis nostre, ipsa tertia parte qui nos co[mpetit] in ipso loco Coteneto iam superius compreensum ab omni integrietate.

Vindimus tivi iamdicto Sentefredo presbitero, in aderato et definito pretio quod inter nos bone [pacis] placuit et combenit, id est solidos XVII quod tu Sentefredus presbiter nobis dedisti et nos Arisclus, Ranildi et Eles de pre[senti] recepimus; et nicilque de ipso pretio aput te emtore remansit, manifestum est enim.

Ipsa portione nostra superius compreensam, qui nos expectat in ipso iamdicto Coteneto, cum ipso cannare medio qui est in Sequere rio, qui est in Coteneto de parte occidente, a nos vinditores traditum et a te emtore receptum, abeas, teneas et possideas iureque tuo in perpetuum vindices ac defendas[3] vel quidquid exinde facere, agere vel iudicare bolueris in Dei nomine maneat tivi concessa potestas.

Si quis sane, quod fieri minime credimus esse venturum, si nos Arisclus, Ranildi et Eles aut aliquis de filiis nostris vel de eredibus vel quislibet omo, te iamdicto Sentefredo presbitero pro ec omnia superius scripta aliquis te inquietaberit aut inquietaberimus, inferant vel in[feramus tivi] aut partique tue, insistente iudice, ec omnia superius compreensa dupplatica componere [faciamus].[4] Et in abantea [i]sta scriptura vindictionis firmis permaneat.

Facta scriptura vindictionis sub die VII° idus iunias, anno XXIIII domno nostro glorioso Ludoico imperatore.

Sig+num Ariscli, Sig+num Ranildis, Sig+num Eleti, qui hanc scripturam vindictionis fecimus et fieri boluimus. S. Alderannus[5] presbiter SSS.* Trasebado clericus SSS.* Istetulfus SSS.* *(Crismó)* Dadebertus SSS.* *(Crismó)* Velesarius clericus SSS.* Sig+num Ioanni.

(Crismó) Alaricus presbiter, qui hanc vindictionem scripsi et SSS. die et anno quo supra.

1. *Sic*. — 2. *Corregeix* bobi. — 3. *Repeteix* iureque tuo in perpetuum vindices ac defendas. — 4. *Espai il·legible*. — 5. Elderannus a.

20

20 FEBRER 839

ACONCI VEN AL BISBE SISEBUT [D'URGELL] UNES CASES I UNS HORTS QUE TÉ EN EL TERRITORI D'ELINS, A SANT ESTEVE [DE CASTELLINS], A «IUVELLUM SUPERIOREM», AL COSTAT DEL CAMÍ QUE MENA A CASTELLINS. LI VEN TAMBÉ DUES VINYES, UNA SITUADA A ELINS INFERIOR I UNA ALTRA A CAVALERA, QUE AFRONTA AMB LA VINYA QUE DONÀ A SANT VICENÇ [DE CANTURRI]. LI HO VEN PER VINT-I-CINC SOUS.

[**O**]. Original perdut. — **A**.* Còpia del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 88v, doc. CCL, *ex* **O**. Rúbrica: «Karta Aconcii de alodio in valle Elisitana».

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 9, pàg. 30-31 (text incomplet), *ex* **A**.

RE: VILLANUEVA, *Viage*, vol. X, pàg. 59.

In Dei nomine. Ego Aconcius vinditor vobis domno Sisebuto episcopo, emptori. Constat me vobis vindere debere, sicuti et vindo, in territorio Elinsitano, ad Sanctum Stephanum, ad Iuvellum superiorem, casas, curtem, torcularia, cum omni exia sua et regressia, ortos duos cum arbores pomiferas et inpomiferas. De ipsos vero ortos, unus est ante ipsa porta de ipsas domos quas vindo, alter vero ad Iuvellum superiorem, secus via qui discurrit ad castro Ilinsi. Et vineas II, una ad Helinsi subteriore, secus via qui discurrit ad Novas, et ex altero latere prope vinea qui fuit condam Ebregilli, altera vero vinea ad Cavallaria prope vinea qui fuit condam Mironis, qui ipsa vinea in caput terminatur vineam quam nos ipsi dedimus ad Sanctum Vincencium, et de parte superiore vineam condam Argebadonis.

Hec omnia superius nominata sano animo integroque consilio, nullius cogentis imperio nec suadentis ingenio sed propria mihi hec helegit voluntas, ut et vobis vindere deberem, sicuti et vindo, in aderato et definito precio quod inter nos bone pacis placuit atque convenit, id est in solidos XXV, quos vos emptor mihi dedistis et ego vinditor de presente recepi, est manifestum.

Quem vero ipsas domos, curtes, ortos, vineas, cum omni exia et regressia sua iam superius nominata, a me Aconcio vinditore tradita et a vobis emptore domno Sisebuto episcopo recepta, habeatis, teneatis et possideatis iureque vestro in perpetuum vindicetis et quicquid exinde facere vel iudicare volueritis, liberam in Dei nomine abeatis potestatem ab hodierno die et tempore.

Si quis sane, quod fieri minime credo ęssę venturum, quod si ego Aconcius aut aliquis de filiis vel de eredibus meis vel quislibet homo vos iamdicto domno Sisebuto episcopo inquietaverit aut inquietavero, inferant vel inferam vobis partique vestre auri libras II perpetim avituras. Et inantea carta ista vindicionis firma permaneat.

Facta carta vindicionis sub die X° kalendas marcias, anno XX° VI imperante domino nostro Hludovico agusto.

Galito presbiter SSS. Placidus presbiter SSS. + Datoni. Sig+ Dodei.

Cometales, Dei miseracione levita, qui hanc cartam vindicionis rogitus scribsi et SSS. die et anno quo supra.[1]

1. Dei miseracione... quo supra] levita a.

21

28 MARÇ 839

SISEBUT, BISBE D'URGELL, DICTA TESTAMENT. LLEGA A LA CATEDRAL DE SANTA MARIA D'URGELL DIVERSES VINYES QUE TÉ EN ELS TERRITORIS D'URGELL I DE BERÉN, A MÉS D'ALGUNS OBJECTES. REPARTEIX ELS SEUS LLIBRES ENTRE L'ESGLÉSIA DE SANT FELIU [DE CASTELLCIUTAT] I ELS MONESTIRS DE SANT SERNI [DE TAVÈRNOLES], SANT CLIMENT [DE CODINET], SANT ISCLE DE CENTELLES, SANT VICENÇ DE GERRI, SANTA GRATA [SENTERADA], SANTA MARIA D'ALAÓ I SANTA MARIA DE TAVERNA. S'ESMENTA UNA TERRA CONCEDIDA A LA CATEDRAL PEL COMTE SUNIFRED [D'URGELL-CERDANYA].

[**O**]. Original perdut. — **A.*** Còpia del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 237, doc. DCCCII, *ex* **O**. Rúbrica: «Testamentum Sisebuti boni episcopi de suis causis vel alodiis. Donacio Sisebuti episcopi».

a. VILLANUEVA, *Viage*, vol. X, ap. VII, pàg. 233-236, *ex* **A**. — **b**. BARAUT, *El monestir de Sant Andreu de Tresponts*, ap. I, núm. 2, *ex* **A**. — **c**. BARAUT, *La data*, ap. 1, pàg. 526-527, *ex* **A**.

RE: VILLANUEVA, *Memorias cronológicas*, pàg. 108.

In Dei omnipotentis nomine. Domne męę virginis Marie domum Sedis Urgellitane, matris Domini nostri et Salvatoris nostri Ihesu Christi, Sisebutus gratia Dei antistis exiguusque omnium episcoporum super intentor loci illius, mente cogitans mortis exitum quod ex traduce et pena peccati preparatum est omnibus, propter remedium et innumerabilium facinorum meorum, iamdicte genitrici cui servus existo munus aliquod offero ex parva facultate a Deo nobis concessa. Diem ultimum excidii timens repentinee et subitanęę mortis ne intestatum existat, orando Deum exobto ęssę ita sub scripture vinculo conligatum ut nullus ab ac domum, qui iam pene constat ęssę dirutum, ne incurrens sit ira Dei aut ante obitum aut post obitum nostrum modicas oblaciones nostras auferre presumat.

Offero namque et concedo vineam quem comparavi de Ildigerno, cognomento Nuatiano, in pauo Orgellitano, prope Villa Nova; qui ex uno latere terminatur terra quam domnus Suniofredus comes propter elemosinam concessit ad ipsam ecclesiam, et ex alia Nuatiani, ex tercio ipsius ecclesie. Do igitur et concedo similiter vineam quem comparavi de Donato in pao Orgellitano, in montem Inaqualem, i qui infrontat in terra ipsius ecclesie. Offero namque et concedo vineam quem comparavi de Liberano ad Inaqualem; qui infrontat in terra ipsius ecclesie. Do igitur et concedo vineam quem emsi de Daccoverto similiter ad Inaqualem; qui infrontat in terra ipsius ecclesie. Offero namque et concedo vineam in pao Verennetano, quem comparavi de Martino; qui ex uno latere terminatur in via publica et alio latere vinea Traserici. Do igitur et concedo ex terra arabile modiatas sex in pao Verennetano similiter, quem emsi de Donato clerico; qui ex uno latere terminatur in via publica et ex alio vinea Martini. Offero namque et concedo vineas duas quem comparavi de Aconcio, una in Cavallaria et alia prope via qui discurrit ad Novas, ecclesiam et domum quem comparavi de illo. Do igitur et concedo ad domum iamdicte domne mee semper virginis Marie, genitricis Domini mei Ihesu Christi, pallios duos et tappites duos, vasculos argenteos duos.

Atque etiam propter anime męę remedium do et concedo ad domum Sancti Felicis, venerabilis martiris Orgello, expositum obtimum Bede in Lucam. Do et concedo ad domum Sancti Saturnini monesterium, expositum obtimum beati Ambrosii in Luca. Do et concedo ad domum Sancti Cle-

mentis monesterium, Sententiarum expositum beati Taionis. Do et concedo ad domum Sancti Aciscli Sentilias monesterium, librum expositum beati Augustini contra hereses quinque. Do et concedo ad domum Sancti Vincenti Ierre monesterium, leccionarium obtimum. Do et concedo ad domum Sancti Felicis, manualem Toletanum, leccionarium et vestimentum. Do et concedo domne mee domum virginis Marie Sancta Grata monesterium, librum expositum in Matheo. Do et concedo similiter domum domne mee virginis Marie monesterium Alaone, bibliotecam. Do et concedo similiter domum domne mee virginis Marie monesterium Taverna, libros duos de beati Augustini de Trinitate.

Hec parva ex desiderio iamdicte genitricis cui servus existo et sanctorum martirum per sacra monesteria residentium remediumque anime męę illis offero atque concedo, ut ab hodierno die et tempore qui ministri sedis ipsius extiterint ad opus iamdictarum ecclesiarum vindicent, possideant et conservent.

Si quis sane, quod [fieri] minime credo ęssę venturum, quod si ego iamdictus Sisebutus, episcopus, sive aliquis parentum meorum vel si quislibet homo hanc donacione disrumpere conaverit aut aliquid auferre voluerit, auri libras sexaginta componere compellatur et donacio nostra firmis permaneat.

Facta donacio V kalendas aprilis, anno XXVI regnante Leudovico rege augusto.

Sig+num Sisebuti episcopi, qui hanc scripturam iussit scribere et firmare. Sig+num Aureoli presbiteri. Sig+num Quintilani presbiteri. Sig+num Asneri presbiteri.

Seniofredus scriba, qui rogatus SSS. hoc scripsit.

22

1 GENER 840

EL PREVERE SENTEFRED, EL CLERGUE GENÍS, EL MONJO TEODUL I TEODOSI RATIFIQUEN LA DONACIÓ DE LLURS BÉNS A FAVOR DEL MONESTIR DE SANT CLIMENT DE CODINET I DELS MONJOS QUE HI HABITEN, TAL COM CONSTA EN LA DOTALIA. ARA HI AFEGEIXEN L'ILLA DEL RIU SEGRE, AMB UN MOLÍ I DOS NOGUERS.

O.* Barcelona, BC, Arxiu, perg. 156, R. 3094. Llegat de J. Miret i Sans. Al dors: «Sancti Clementis» (s. XIII).

a. BARAUT, *El monestir de Sant Andreu de Tresponts*, ap. II, núm. 1, *ex* **O.** — **b.** ALTURO; ALAIX, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 112, núm. 8, pàg. 33-35, *ex* **O.**

RE: BARAUT, *Diplomatari de Codinet*, ap. 4, pàg. 161-162.

(Crismó) In nomine Domini nostri Ihesu Christi. Ego Sentefredus presbiter et ego Genesius clericus et ego Teudulus monacus et ego Teodosius notum facimus vonis hominibus presentibus et futuris quia fecimus dotem de portionem nostram quantum in ipsa dote continet ad domum Sancti Clementi qui est infra fines [de] Cotineto, in insula prope flubio Secore. Et insuper damus ipsa insula qui est de ipsa eglesia superius nominata, un[acu]m ipso mulino et duos arbores nocarios.

Hec homnia nominata damus pro retributionem eternam et refrige[rium ani]me nostre ad ipsa domum Sancti Clementi et fratres qui ibidem sunt: Wiliera presbiter, Sisemiri presbiteri, Fridiscli monaci, Engulini monaci, Loponi monaci, Endiscli monaci, Bradilani monaci, Lodecari monaci,

Arrecconi monaci de ipsa eglesia [vel] ipsi fratres qui ibidem sunt vel adveniendi sunt, unacum abbatibus suis, qui monastice vel re[g]ulariter vixerint aut vibere voluerint, ad opus monasterii ipsa eglesia vel quantum ad ipsa eglesia pertinet, unacum abbatibus quod boluerint ipsi fratres vel quis ad ipsa eglesia deinde vibere voluerint vel secundum tramitte regule abeant, teneant et possidea[nt] et in perpetuum vindicent adque deffendant cum ipsi abbates vel fratres et successores eorum, [et] traditionem facimus unacum ipsa dote.

Si quis sane, quod fieri minime credimus esse benturum, [quo]d [e]go Sentefredus presbiter, ego Ge[ne]sius clericus aut ego Teudulus monacus vel Teodosius vel al[iq]uis de filiis vel de eredibus nostris vel quislibet omo qui contra ahnc donationem de [ip]sa portionem nobis devitam supranominatam benerimus vel benerint ad inrumpendum, inferam vel inferant ad ipsa eiglesulam dicta Sancti Clementis et abbatibus et fratribus et successoribus eorum, dupplum vel tripplum quantum ad ipsa eglesia pertinet, et insuper sciat se rationem redditurum ad ipso Sancto Clementio vel homnibus sanctis quorum reliquie ibidem sunt et abbatibus et fratribus qui ibidem serbire cupierint.

Et inantea sit [i]sta carta donationis firmis et stabilis in omni robore et firmitate et non permittatur disrumpere.

Facta carta donationis ipsas kalendas ianuarias, anno XXVI inperante domino nostro Lodowico agusto.

Sentefredus presbiter SSS.* Genesius clericus SSS.* Sig+num Teoduli. Sig+num Teodosi. Odericus[1] presbiter SSS.* Nu[ati]anus rogitus SSS.* Sig+num Magnulfi. Sig+num Todemundi. Gudilam subdiaconus SSS.*

Trasoarius, Dei miseratione presbiter, qui anc donationem rogitus scripsi et SSS. die et anno quo supra.

1. *La lectura d'aquest nom és dubtosa.*

23

3 GENER 840

EL COMTE SUNIFRED [I D'URGELL-CERDANYA] DONA A LA CATEDRAL D'URGELL, CONSTRUÏDA ANTIGAMENT, DESPRÉS DESTRUÏDA PELS INFIDELS I RESTAURADA EN TEMPS DE L'EMPERADOR CARLES, UNA MUJADA DE TERRA SITUADA EN EL TERRITORI D'URGELL, PROP L'ESGLÉSIA DE SANT PERE I SANT ANDREU, AL COSTAT D'UNA VINYA DEL BISBE SISEBUT [D'URGELL].

[**O**]. Original perdut. Villanueva parla de l'«original» vist per ell a la Seu d'Urgell, AC. — **A**.* Còpia del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 135v-136, doc. CCCCIX, *ex* **O**. Rúbrica: «Karta Seniofredi comitis de alodio in villa Sedis». — **B**. Còpia del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 238v, doc. DCCCVII, *ex* **O**. Rúbrica: «Donacio Seniofredi comitis in villa Sedis».

a. *Marca hispanica*, ap. II, col. 766 (amb data de 819), «ex chartulario Ecclesiae Urgellensis». — **b**. SÁENZ DE AGUIRRE, *Collectio maxima conciliorum*, vol. IV, pàg. 126 (amb data de 819), *ex* **a**. — **c**. BARAUT, *La data*, ap. 2, pàg. 527-528, *ex* **A** i **B**.

RE: VILLANUEVA, *Memorias cronológicas*, pàg. 107-108 (amb data de 839), *ex* **A**. — VILLANUEVA, *Viage*, vol. X, pàg. 59-61 (amb data de 840), *ex* **O**. — *Catalunya carolíngia*, vol. VII, núm. 14, pàg. 182.

Villanueva (*Viage*, vol. x, pàg. 60) afirma haver vist l'original del present document amb aquests mots: «La verdad es que la escritura publicada está conforme con el original, el cual existe aquí, y he visto con mis ojos, y cotejado cuidadosamente con el impreso».

In Dei omnipotentis nomine et Salvatoris nostri Iesu Christi. Temporibus dompni et piissimi imperatoris nostri Hludovici, ego Suniefredus umillimus et pusillus omnium serviencium Deo ob Domini amorem et helemosinam iamdicti piissimi augusti et clementissimi piisime et clementissime gubernans imperium, ab illo accepta potestate qualem in hoc abere videor, propter illum et refrigerium animę męę do et concedo ad domum vocitatam domne męę semper virginis Marię sedis Orgellitane, que antiquitus a fidelibus constructa et ab infidelibus destructa atque a parentibus nostris temporibus domni et piissime Karoli imperatoris restaurata ęssę a multis scientibus non est ambiguum, modiatam I ex terra arabile, que ex mortuorum terra sub nostro beneficio ad vivencium ministros ecclesiarum et Deo militantes atque degentes sub ipsius regimine sedis ad illius obsequium et honorem volumus ęssę mansurum.

Que modiata est in suburbio Orgellitano, prope ecclesia beatorum apostolorum Petri et Andręę. Qui ex duobus lateribus terminatur terra ipsius ęcclesię sedis in quo hec ex Dei miseracione concedimus, ex alio namque latere vinea ex proprio domni Sisebuti antistis illa regentis, ex tercio vero latere torrens quoque circumiens.

Hista namque superius nominata sano animo, sana mente integroque consilio ad domum iamdicte dompne męę semper virginis Marię et ibi degentes cum antiste qui fuerit ob helemosina iamdicti piissimi augusti et remedium animę męę, do et concedo et obtando volo in finem ęssę mansurum. Si quis sane, quod fieri minime credo ęssę venturum, quod si ego iamdictus Suniefredus, comes, aut aliquis de filiis vel de eredibus seu quislibet homo contra hanc dotem donacionis [venire] temptaverit, primum ira Dei incurrat, postea vero coactus auri libra componere compellatur. Et inantea donacio ista firmis existat.

Facta donacione sub die tercio nonas ianuarii, anno vicesimo VI imperante domno nostro Hludovico.

(Crismó) Suniefredus, qui hanc donatione beneficii feci SSS. *(Crismó)* Dotila archipresbiter SSS. *(Crismó)* Primus SSS. *(Crismó)* Avanta SSS. Altimirus SSS. Desiderius SSS. *(Crismó)* Ildigernus SSS. *(Crismó)* Biritus SSS. *(Crismó)* Ibirus SSS. *(Crismó)* Teodosius clericus SSS. *(Crismó)* Crispio SSS.

Cometales levita, qui hanc dotem vel donationem rogitus scribsi et SSS. die et anno quo supra.

24

13 JUNY 840

GESALMAR I ALÈVIA VENEN AL BISBE SISEBUT [D'URGELL] UNA VINYA QUE TENEN PER COMPRA FETA A JOAN I QUE ES TROBA EN EL TERRITORI D'URGELL, A VILANOVA, EN EL LLOC ANOMENAT «RIPAFRACTA», AL COSTAT DEL CAMÍ PÚBLIC QUE MENA A LA CERDANYA. LI VENEN PER DEU SOUS.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 5. Al dors: «Vendictio quem fecit Iesalmarus [...]» (s. IX) i «Carta de Vilanova» (s. XIII).

a. VILLANUEVA, *Viage*, vol. x, ap. VIII, pàg. 236-237, *ex* **O.** — **b.** BARAUT, *Els documents*, vol. VIII, ap. 3, pàg. 117-118, *ex* **O.** — **c.** MATEU; MATEU, *Colectánea paleográfica*, làmina 3, *ex* **O.** — **d.** ALTURO; ALAIX, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 113, núm. 14, pàg. 66-67, *ex* **O.**

RE: BARAUT, *Els documents*, vol. II, ap. 12, pàg. 31, amb facsímil (làmina 1), *ex* **O**.

In Dei nomine. Nos Iesalmarus et Alevia tivi Sisebuto episcopo. Certum quidem et manifestum est enim quia placuit animis nostris et placet, nullius quogentis imperio nec suadentis ingenio set propria et expontanea nostra ec elegit bolumtas, ut tivi, iamdicto Sisebuto episcopo, aliquid vinderem deveremus, sicuti et vindimus, vineam quam abemus ex comparatione de omine nomine Ioanne in territorio Orgelletano, infra fines de Villa Noba, ubi dicitur Ripa Fracta: de una parte conlate[ra] est vinea Monnelli presbiteri, et de alia parte infrontat in vinea Sancte Marie, de tertia parte via publica discurrente ad Cerdania.

Vindimus tivi, iamdicto Sisebuto episcopo, ipsa vinea iamdicta cum arboribus suis ab omnia integrietate vel cum omne voce adpositionis nostre, in aderato et definito pretio quod inter nos vone pacis placuit et convenit, id est solidos X, quod tu emtor Sisebutus episcopus nobis dedistis a nos vinditores, Iesalmarus et Alevia, manibus nostris de presente recepimus et nichil que de ipso pretio aput te emtore remansit.

Manifestum est enim ipsa vinea iamdicta cum arboribus suis ab omni integrietate a nos vinditores tradita et a te emtore recepta abeas, teneas et possideas iureque tuo in perpetuum vindices hac defendas vel quidquid exinde facere, agere vel iudicare bolueris in Dei maneat tivi concessa potestas.

Si quis sane, quod fieri minime credimus esse venturum, si nos [Iesal]marus et Alevia aut aliquis de filiis nostris vel quislibet homo te iamdicto Sisebuto episcopo pro ipsa vinea iamdicta aliquis te inquiet[ave]rit aut inquietaberimus, inferant vel inferamus tivi aut partique tue insistente ipsa vinea iamdicta cum arboribus suis dupla tivi componere faciat. Et inabantea ista scriptura vindictionis firmis permaneat.

Peracta scriptura vindictionis sub die idus iunias, anno XXVII domno nostro glorioso Ludoico imperatore.

Sig+n Iesalmari, Sig+n Alevies, qui hanc vindictionem fecimus et fieri boluimus et testibus tradimus ad roborandum. Sig+n Martini clerici. Sig+n Fluini. *(Crismó)* Wiliemundus Dei miseratione presbiter SSS.* *(Crismó)* Serbandus presbiter SSS.* Sig+n Parapuri.

(Crismó) Alaricus presbiter, qui hanc vindictionem scripsi et SSS. die et anno quo supra.

25

SAINT-VAAST D'ARRÀS, 23 GENER 843

EL REI CARLES [II EL CALB], EN PRECEPTE ATORGAT AL SEU FIDEL SUNIFRED [COMTE D'URGELL-CERDANYA], LI CONCEDEIX LA PROPIETAT DE LES VILLES MONTELLÀ I «HENCURRIO» EN EL COMTAT DE CERDANYA I DE LA VALL D'ANDORRA EN EL COMTAT D'URGELL, A MÉS D'UNES VILLES EN ELS COMTATS DE ROSSELLÓ I CONFLENT.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. II, pàg. 332-334 (amb data de 25 gener). Regest a *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 25, pàg. 96, i vol. VII, núm. 17, pàg. 183.

A la llista d'edicions donada per Abadal, cal afegir-hi ara:

e. BARAUT, *Cartulari de la vall d'Andorra*, I, núm. 3, pàg. 92-93.

26

Sant Serni de Tolosa, 19 maig 844

El rei Carles [II el Calb], en precepte atorgat després d'una investigació encomanada a diversos personatges, entre els quals el marquès Sunifred [I d'Urgell-Cerdanya], confirma a uns hispans del comtat de Besiers la quasi propietat d'unes viles, sota el seu mundeburdi i defensa.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. II, pàg. 335-337, i vol. VII, núm. 19, pàg. 184.

27

Sant Serni de Tolosa, 9 juny 844

El rei Carles [II el Calb], en precepte atorgat a precs de l'abat Agilà, tot confirmant l'anterior del seu pare, Lluís [I el Piadós], pren el monestir de Santa Grata [Senterada], fundat pel bisbe Possedoni, sota el seu domini, defensa i tuïció, i li reconeix la lliure elecció d'abat.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. II, pàg. 263-265 i 469. Regest a *Catalunya carolíngia*, vol. III, núm. 18, pàg. 290.

28

1 desembre 846

Teodul, monjo, dona a l'abat Andreu i als monjos del monestir de Sant Climent [de Codinet] les terres i els altres béns que té en el territori d'Urgell, a Codinet, Ares i altres llocs.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Codinet, perg. núm. 4. Pergamí amb petits forats i algunes taques. Al dors: «Teudulus monacus cartam donationis vel conceptionis fecit ad domum Sancti Clementi et ad fratres qui ibidem se[di]ant» (s. IX) i «Sancti Clementis» (s. XIII).

a. Baraut, *Diplomatari de Codinet*, ap. 5, pàg. 162-163, *ex* **O.** — **b.** Alturo; Alaix, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 113, núm. 15, pàg. 68-69, *ex* **O.**

(Crismó) In Dei omnipotentis nomine et Salbatoris nostri Ihesu Christi, temporibus domni et piissimi regi nostro Karulo. Ego Teudulus monacus, cogitans exitum mortis quod ex prebaricatione parentum, ex traduce et pena peccati, preparatum est hominibus, et propter innumerabilium homnium facinorum meorum, quoniam in Dei nomine sic mihi placuit in animo meo et placet, ut propter Dei amore et refrigerium anime me, vobis fratribus et monacis, is est Andreas abbate, Sisemiro presbitero, Ioanne presbitero, Frediscl monaci, Bradilani monaci, Teodesindo monaci, tam presentibus quam et futuris qui adbeniendi sunt ad domum Sancti Clementi et ibidem serbire bolunt, donare deverem, sicut et dono, ad domum Sancti Clementi, in territorio Orgelletano, in locum que

bocatur Cotineto, terra coniacente super ipso mulino: de superiori parte [in terra] Ioanne, de tertiam parte amne Sequere, de quartam bero parte [...] de villa Cotineto.

Et dono bobis terra in valo Regines, capientem sementem modiatas duas, ista terra de filius meus, subtus ipsa limite. Et dono bobis adque concedo in Aras villa, porcione mihi debita et terra de ipsas fontes subteriore usque in villa et usque in strata [que per]git per Montanione ad Cap[o]dece, in ipsa comba, porcionem mihi debita. Et alia terra comba qui est super valle[1] Fra[...]osa, quem abui cum fratre meo Teodosio, ex medietate trado, dono adque concedo ad domum Sancti Clementi sibe ad fratres suprascriptos seu qui sunt benturi.

Hec omnia suprascripta a me Teudulo tradita et deinceps in abantea ad domum Sancti Clementi seu ad fratres suprascriptos quam adbenientes, recepta abeat ipsa domus in perpetuum cum homni boce appositionis me vel ad ipsos fratres qui ibidem sunt seu etiam qui sunt benturi in ipso loco, libera et firmissimam in Dei nomine abeatis potestatem ex presenti die et tempore.

Si quis sane, quod fieri minime credo esse benturum, [ego] Teudulus monacus suprascriptus, bos supranominatos Andre abbate, Sisemiro presbitero monaco, Ioanne presbitero monaco, Fredisclo monaco, Bradilani monaco, Teudesindo monaco, pro ipsut omnia superius nominata, quem ego tradidi ad domum Sancti Clementi sibe ad fratres, inquietabero aut filii mei aut posteritas mea aut eredes vel quislibet homo inquietare presumpserit, inferant seu inferam ad ipso domum Sancti Clementi vel ad ipsos fratres iam superius nominatos hec omnia suprascripta duppla perpetim abitura. Et inabantea ista scriptura donationis vel conceptionis firmis permaneat.

Facta scriptura donationis vel conceptionis per ipsas kalendas decembres, anno VII regnante rege Karulo.

Sig+num Teuduli monaci, qui anc donationem feci, fieri bolui et testibus tradidi ad roborandum vel signa faciendum. Sig+num Quitizani. Sig+num Ansemiri. Atila SSS.* Ratarius rogitus SSS.* Trasebado rogitus SSS.*

(Crismó) In Christi nomine. Tractemirus, hacsi indignus Dei miseratio presbiter, qui anc carta donacionis vel conceptionis rogitus scripsi et SSS. die et anno quo supra.

1. *Lectura dubtosa.*

29

[VERS 844-848]

EL COMTE SUNIFRED [I D'URGELL-CERDANYA] I LA SEVA MULLER ERMESSENDA DONEN AL MONESTIR DE SANTA MARIA DE LA GRASSA I AL SEU ABAT ELIES LA VILLA PRADA I EL VILAR MATA, ELS QUALS TENEN PER PRECEPTE DEL REI CARLES [II EL CALB].

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 40, pàg. 105, i vol. VII, núm. 27, pàg. 188.

30

2 JULIOL 849

EN JUDICI PRESIDIT PEL BISBE BEAT DE LA SEU EPISCOPAL D'URGELL, JUNT AMB ELS ARXIPRESTES ASNAR I SUNYOL I ELS JUTGES AGARIC I AMOR, L'ABAT GUISAMON [DE SANT ANDREU DE CENTELLES] RECONEIX, A PETICIÓ DE L'ARXIPRESTE FROILÀ, QUE POSSEEIX INJUSTAMENT LES ESGLÉSIES DE SANTA EULÀLIA I SANT JOAN [DE CORNELLANA], A LA VALL DE LAVANSA, AIXÍ COM UNES CASES, UNS HORTS, UN MOLÍ, UNES TERRES I UNES VINYES. CONFESSA, TAL COM HO HA FET EN SER INTERROGAT PELS JUTGES, QUE NO TÉ CAP DRET DAMUNT ELS BÉNS IMMOBLES ESMENTATS, ELS QUALS HAN DE SER RETORNATS A L'ARXIPRESTE FROILÀ.

[**O**]. Original perdut. — A.* Còpia del segle X: La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 8. Al dors: «Ehc est vrebius de ipsas c[...]ties qu[....] ipsas vineas de Sancta Eulalia Elicsune, Ermenulfus et Madesxo et Atilgus et Gondulfo» (s. X) i «Recognicione Lavanco» (s. XII).

a. VILLANUEVA, *Viage*, vol. X, ap. IX, pàg. 238-239, *ex* **A**. — **b**. BARAUT, *El monestir de Sant Andreu de Tresponts*, ap. I, núm. 3, *ex* **A**. — **c**. BARAUT, *Els documents*, vol. VIII, ap. 4, pàg. 118-119, *ex* **A**. — **d**. ALTURO; ALAIX, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 113, núm. 17, pàg. 72-73, *ex* **A**.

RE: BARAUT, *Els documents*, vol. II, ap. 15, pàg. 32, amb facsímil (làmina 2), *ex* **O**.

Segons Villanueva (*Viage*, vol. X, pàg. 64), «el original está en el archivo de esta iglesia [de Urgel], *caj. del episcopologio*». El pergamí de la Seu d'Urgell, però, pel tipus de lletra que presenta, no pot ser l'original de l'any 849 sinó una còpia simple, sense la clàusula de l'escrivà, del segle X probablement. Que no és el document original ho corrobora el fet que cap de les sis subscripcions no és autògrafa, malgrat que corresponen a un abat, dos arxiprestes, un prevere i dos jutges i que totes sis van acompanyades pel SSS. Baraut (cf. b) situa les esglésies de Santa Eulàlia i Sant Joan a Cornellana.

In concilio domno Beato, sancta Dei Orgellitane sedis episcopo, seu et de iudices canonicos et mundanos, id est Asenarii et Suniuldi archipresbiteri, Agarico et Amore iudices, et aliorum plurimorum consacerdotum qui ibidem aderant, Elperici presbiteri, Floridii presbiteri, Alarici presbiteri et Rodepaldo diacono saioni, recognosco me ego Wisamundus abba in supradictum concilio a petitione Froilani [archipr]esbitero et negare non possum qualiter me mallabit, quod ego tenebam suas ecclesias in valle Lavanciense, domum Sancte Eulalie et domum Sancti Ioannis, domos et ortos et mulino, terras et vineas, quod ille traxit de eremo et plantavit et edificabit, et presi illut ego Wisamundus abba, male legis ordine de sua potestate.

Et sic me Wisamundo abbate interrogaverunt ipsi supradicti iudices si teneo ipsas ecclesias aut ipsos domos aut ipsos ortos aut vel vineas aut ipso mulino, si presi illut de sua potestate aut non. Et sic dixi ego Wisamundus abba in meo responso: «Ego teneo ipsas ecclesias et ipsos domos et terras et vineas et ipso mulino, ego presi illut de sua potestate mea presumptione, sicut ipse Froila archipresbiter me mallavit et odie non possum illut legibus deffendere, quia non abeo exinde nec autore nec scriptura nec ullo indicio veritatis per quod illut legibus deffendere possuim; et odie plus debet esse de isto Froilane archipresbitero quod de ullum alium ominem, et hec mea reconnitio vera est quod negare non possum in vestrorum supradictorum iudicio».

Facta recognitione VI nonas iulii, anno X regnante Karulo rege.

Wisamundus abba, qui anc recognitionem feci et SSS. Suniuldus archipresbiter SSS. Asenarius archipresbiter SSS. Alaricus presbiter SSS. Agaricus SSS. Amor SSS.

31

[16 o 21] MAIG 854

GASTREMIR I CLÀUDIA VENEN A L'ABAT ANDREU, AL PREVERE SESMIR I ALS ALTRES MONJOS DEL MONESTIR DE CODINET UNA TERRA QUE TENEN EN EL TERRITORI DE TOST, A CODINET, EN EL CAMP «SEKALARIO», PEL PREU D'UNA SOLDADA.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Codinet, perg. núm. 5. El marge superior del pergamí té escotadures i forats. Al dors: «Karta de Codened» (s. XII).

a. BARAUT, *Diplomatari de Codinet*, ap. 6, pàg. 163-164 (amb data de 853), *ex* **O.** — **b.** ALTURO; ALAIX, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 113, núm. 18, pàg. 74-75, *ex* **O.**

En la clàusula de datació l'escrivà apuntà l'expressió «XXII kalendas iunia[s]», en la qual o bé una «X» hi és sobrera (dia 21) —solució, amb interrogant, de Baraut— o bé la segona «X» havia de ser una «V» (dia 16). Pel que fa a la transcripció que donem del text, cal advertir que, a més de restituir les lletres que han desaparegut pel mal estat del pergamí, hi afegim algunes lletres omeses per l'escrivà; les unes i les altres col·locades entre claudàtors.

In nomine Domini. Ego Qastremirus et Claudia, bobis emto[ribus no]stris Andre abbatem, [Se]semiro presbitero [et] cetero[s monacos qui in] ipso monesterio sunt Coteneto. Certum quidem et manifestum est enim quoniam in Dei nomine sic novis plaquit in animis nostris [et null]uus quoquegentis inperio nec suadentis ingenio s[et] propriam et expontanea nobis accesit vona voluntas, ut bobis iamdi[ctis] bindere deveremus, siquti et bobis vindimus, terram in paum Taustetano, in locum ubi dicitur Coteneto, in illo campo Sekalar[io].

[Vi]nd[i]mus vobis in ipsut terram qualis portio nos expectat abere de parentum nostrorum in ibidem loco, in ipsut terram. Et bindimus bovis ipsa portionem de ipsa terram quem abemus ex comparationem de Ermenildem. Et est ipsut terra iusta terram de vos et ipsos emtores, et de alia parte infrontat ipsut terram in terra Usilani [et] de su[os] eredes, et de superiore parte est prope teram Suniemiro et de suos eredes.

Bindimus bobis ipsut terra ab omni intecrietat[e, i]n ad[e]rato et definito pretio q[u]od inter nos et bos vone pacis plaquit adque conbenit, id [e]st una solidata, quot bos emtores [nov]is dedisti[s] et nos venditores de presentem manibus nostris recepimus et nicilque de ipso p[ret]io penis bos emtores non remansit, est manifestum.

[Quem v]ero ipsut terra a nos venditores tradito et a bos emtores recepto, ut ab odierno die et tempore quiquit de ipsut terram exin[de] agere, facere vel g[u]dicare voluberitis, liveram et firmisimam in Dei nominem abeatis potestatem.

Si quis sane, quod fieri minime cred[i]mus ese venturum, quod si ego Gastremirus et Claudiam abut aliquis de filiis bel de fratribus abut de eredibus nostris bel quislibet omo bos iamdictos Andre abbate et Sesemiro presbitero sive et ceteros monacos qui in ipso monesterio sunt Coteneto pro ipsa portionem de ipsut terram, quam et abemus in ipso kampo Sekalario ex comparationem de Ermenildem et pro ipsas portiones qui nobis adbenit de alode parentu[m] nostrorum, in ipsut terram aliquis omo bos inquietaberit abut nos inquietaberimus, inferant bel inferamus bobis abut partique bestre ips[u]t terram in eodem loco dupplo bobis componerem faciamus. Et inabantea ista carta vinditionis firmis permaneat.

Facta carta vindictionis sub die XXII kalendas iunia[s], anno XIIII recna[n]te Karulo regem.

Sig+num Qastremiri, Sig+num Cla[u]dies, qui anc carta vindictionis fecimus et testibus tradimus ad roborandum. Sig+num Aquarni. Sig+num Danieli. Sig+num Frolani.

Estetulfus presbiter, qui anc carta bindictionis iscripsit et SSS. die et anno quo supra.

32

27 FEBRER 855

EL PREVERE BENET, QUE HA EDIFICAT L'ESGLÉSIA DE SANT ANDREU [DE LA QUERA] PROP DE LA FONT ANOMENADA «LACTAVICE» I QUE HI TÉ CASES I TERRES, HO DONA TOT AL PREVERE DIGNE, GERMÀ SEU, ELEGIT PER ELL PER A L'HONOR DEL SACERDOCI, PER TAL QUE SIGUI BON PARE DE TOTS ELS MONJOS PRESENTS I FUTURS CRIDATS A CONVERSIÓ EN EL LLOC ESMENTAT.

[**O**]. Original perdut. — **A.*** Còpia del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, Cartoral de Tavèrnoles, f. Lv-LI, doc. XCVI. — **B.** Còpia del segle XVIII: Barcelona, BC, ms. 729, *Monumenta* del pare Pasqual, vol. IX, pàg. 97, *ex* **A.** — **C.** Còpia de finals del segle XIX, feta per Plandolit: Montserrat, AM, Tavèrnoles, capsa 1, pàg. 155, *ex* **A.**

a. SOLER, *El Cartulario de Tavernoles*, núm. 2, pàg. 29-30, *ex* **A.** — **b.** BARAUT, *Diplomatari de Tavèrnoles*, núm. 6, pàg. 79-80, *ex* **A.**

RE: BARAUT, *L'església de Sant Vicenç de Pinsent*, pàg. 6.

In Dei omnipotentis nomine et Salvatoris nostri Ihesu Christi. Ego Venenatus meminitus presbiter, in locum ad ipsa fonte cuius vocabulum nomine Lactavice, edificavi in eo [loco][1] domum Dei in honore [Sancti Andree][2] apostoli, domos cum exiis vel regressiis, vineas, ortos, arbores pomiferos vel inpomiferos, terras cultas, tam cultum quam et incultum, garriciis, silvis, omnia et in omnibus. Sic dono ego iam supradictus presbiter ne quando subrepentina et cogitans diem exitus mei, ut quando migrare de hoc seculo et venero ante tribunal Domini nostri Ihesu Christi reus adque confusus, quia sic mihi placuit et placet de omni omnino quidqui[d][3] dicit vel nominari potest, quidquid agumentavi vel deinceps Deo propicio agumentare potuero in auro, argento duos [.....][4] vestimenta.

Sic dono omnia et in omnibus a Domino Deo et Sancto Andreo apostolo et tibi fratre meo Digno presbitero, sic propter tua caritate et quod dedicaverunt parentes tui ad ipsa dominio Dei et quod ego te elegi in honorem sacerdocii et adtitulavi te ad ipsum Sancti Andree et ad fratres presentes vel supervenientes successuri[5] qui in conversione vocaverint dies suos, et teneant te ad magistro providentia prompti et tu illos ad discipulos, sicut bonus pater, ut tam solvendi quam ligandi potestatem abeas ex presenti, ita vero post obitum meum hec omnia superius nominata cum suas afrontaciones.

Et abet affrontaciones ipsum hec omnia: de I[a] parte de flumine Secore, II[a] parte in cacumine de ipso monte Atralle, et de III[a] parte in ipso collo de Lanera, et de IIII[a] vero parte in ipsa Rocha Rubia qui vergit contra ipsa gorgante et discurrit usque in flumen Sigeris. Dono ego Venenatus meminitus presbiter ipsum hec omnia, sicut inter istas IIII[or] afrontaciones includunt, ad Domino Deo et Sancto Andree apostolo et tibi fratre meo Degnone presbitero, omnia et in omnibus ab integrum, et est manifestum.

Ut quis sane, quod fieri minime credo ęssę venturum, quod si ego Venenatus, presbiter, au[t][6] aliquis de heredibus meis vel quislibet homo contra hanc scripturam venerit au[t][7] ego venero ad disrumpendum, iram eveniat et vivos eos terra absorbeat, sicut obsorbuit Dathan et Abiron, et cum Iuda Scharioth[8] partem accipiat et ad liminibus sancte Dei ęclesię extraneus efficiat.

Facta carta donacionis sub die III kalendas marcias, anno XV regnante domno Karulo rege.

In Christi nomine. Benedictus presbiter, qui hunc scripturam donacionis fecit, testibus tradidit. S+num Busenicus. S+num Gonteioci. S+num Floridii. Eldebonus SSS.

Dado, qui hanc scripturam donacionis rogitus scripsit et SSS. die et anno quod supra.

1. *Espai en blanc.* — 2. *Espai en blanc.* — 3. *Manca.* — 4. *Espai en blanc.* — 5. suc successuri, *en el canvi de ratlla.* — 6. *Manca.* — 7. *Manca.* — 8. Iudas Charioth.

33

20 JUNY 854 - 19 JUNY 855

SALOMÓ MONJO I SENDRED DONEN A COMENDAT, ABAT [D'EIXALADA], LES HERETATS QUE TENEN A LA VILLA BALAGUER [TERME DE FONTPEDROSA] I A LLO [ALTA CERDANYA], ALHORA QUE BETERIC DIACA LI DONA DUES VINYES.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 48, pàg. 109.

34

1 ABRIL 856

ALTEMIR VEN ALS SEUS GERMANS ARIFONA I SESNAN UN PREDI A LLUÇ [TERME DE SANTA LLOCAIA] PEL PREU DE TRES-CENTS SOUS. EL TÉ PER DONACIÓ DEL REI CARLES [II EL CALB].

[**O**]. Original perdut, conservat a Ripoll, AM (Comú, arm. 2, caixó 2), fins a l'any 1835. — **A**.* Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 4, *ex* **O**. — **B**.* Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec VI, f. 39v, *ex* **O**. — **C**.* Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec IX, pàg. 117, *ex* **O**.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 2, pàg. 79-80, *ex* **ABC**.

El regest **A** diu així: «Se conserva tambien la escritura de compra hecha por *Sesenando* a *Altemiro* el dia 1º de Abril del año 16 de Karlos (856)». El regest **B** diu: «Pues aqui existen estos documentos que entregaría el mismo Vifredo al hacer donacion al Monasterio y son la compra que el y su muger hizieron a *Sesenando* del predio de *Loci* por 300 sueldos a 2 de las nonas de Julio año 38 de Carlos emperador (877) y aun la que dicho *Sesenando* hizo del mismo predio y por el mismo precio a *Altemiro* el dia 1º Abril del año 16 de Karlos (856)». I el regest **C** diu: «*[16] regnante Karulo rege, calendas aprilis. Altermiro* vendió por 300 sueldos, a favor de sus hermanos *Arifons* y *Senando*, un predio llamado *Loci* de que le había hecho donación el gloriosísimo y senenísimo rey Carlos. Legajo Condes de Cerdaña desde 856 a 1304».

35

30 NOVEMBRE 857

EL MONJO GENÍS DONA A L'ESGLÉSIA DE SANT CLIMENT [DE CODINET], A L'ABAT ANDREU I ALS MONJOS DEL MONESTIR UN CAMP QUE TÉ VERS ARES.

O.* Barcelona, BC, Arxiu, perg. 36, R. 5604. Llegat de J. Miret i Sans. Al dors: «Sancti Clementis» (s. XIII). Tinta molt esvaïda.

a.* BARAUT, *Diplomatari de Codinet*, ap. 7, pàg. 164-165, *ex* **O.** — **b.** ALTURO; ALAIX, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 112, núm. 9, pàg. 36-37, *ex* **O.**

In nomine Domini. Ego Genesius monachus [Deo propicio] et [sana mente][1] integroque consilio nulliusque congentis imperio nec suadentis ingenio, set propria et espontanea mihi hoc elegit bona voluntas, ut propter Dei amorem et refrigerium eternum [anime mee, cum][2] monastica observantia, dono et trado ad domum Sancti Clementi que est fundata in Codineto, sibe ad abbate Andre sibe et fratres qui sunt in ipso monasterio residentes vel ceteri alii advenientes [campum unum].[3]

Et infron[tat ipse campus:][4] de parte [...] de Annesasti sibe et per ipsa fonte terminatur ipsa terra unde aqua lebant ipsi homines de Aras, et infrontat ipse campus desubtus usque in Cotineto. In quo bero ipse campus superius nominatus a me, Genesio monaco, tradito et propter refrigerium vite eterne anime ad domum Sancti Clementi et ad abbate Andreas vel ad omnes monacos ibidem residentes sibe etiam ad alios fratres adbenientes dono adque concedo cum homni boce appositionis me et ab omni integrietate ex presenti die et tempore.

Si quis sane, quod fieri minime [credo esse benturum, quod][5] si ego Genesius, monacus, vos iamdictos Andrea abbas vel alios ceteros fratres in ipso monasterio do[mus] Sancti Clementi residentes, pro ipso campo superius nominato inquie[taverit][6] aut fratres [aut] heredes mei vel quislibet homo [in vita mea][7] sibe etiam post dies meos peractos inquietare presumpserit, infer[ant] seu inferam ipso campo ad ipsa domum Sancti Clementi seu ad abbate Andreas vel ad omnes fratres in ipso monasteri consistentes, dupplum perpetim abiturum. Et inabantea ista carta donationis vel conceptionis firmis permaneat.

Facta scriptura donationis sub die pridie kalendas decembres, anno XVIII[8] regnante rege Karulo.

Sig+num Genesi monaci, qui anc donationem vel conceptionem feci et fieri bolui et testibus tradidi ad roborandum. Sig+num [Velesarius][9] clericus SSS.* Sig+num [...]. SSS. [Traso]arius[10] sacer rogitus SSS.*

(Crismó) Tractemirus, Dei miseracio presbiter, qui anc donationis ca[rta rogitus scri]psi et SSS. die et anno quo supra.

1. *Els mots* [Deo propicio] et [sana mente], *que Baraut deixà en* [...] et [...], *els traiem del doc. 199 del volum V de l'obra present, el qual conté una variant de la mateixa fórmula que inclou aquesta frase.* — 2. [...] a. — 3. [...] a. — 4. [...] a. — 5. [...] a. *Vegeu la fórmula, prou coneguda, en el document del 18 de novembre de 859 (doc. 39), procedent també de Codinet.* — 6. [...] a. — 7. [...] a. — 8. *Xifres seguides d'un interrogant* a. — 9. *Restitució probable, d'acord amb el doc. 19.* — 10. *Restitució probable, d'acord amb els doc. 14 i 22.*

36

6 DESEMBRE 857

ELS HABITANTS DE CAMPELLES, QUE HAN EDIFICAT L'ESGLÉSIA DE SANT CLIMENT [DE LA TORRE, TERME DE MONTFERRER I CASTELLBÒ], LA LLIUREN AL BISBE GUISAD D'URGELL PER TAL QUE LA CONSAGRI I LA DOTEN, JUNTAMENT AMB EL PREVERE CLARVERT, AMB CASES, HORTS, VINYES I TERRES. EL PREVERE ADRIÀ LI LLIURA UN SALTERI. EL BISBE FIXA LA RODALIA DE LA PARRÒQUIA, DONA ALS EDIFICADORS DE L'ESGLÉSIA LA POTESTAT D'ELEGIR-NE EL CLERGUE I ESTABLEIX EL CENS ANUAL QUE AQUEST HAURÀ DE PAGAR.

[**O**]. Original perdut. — **A**.* Còpia del segle XI: La Seu d'Urgell, AC, consagracions d'esglésies, núm. 3.

a. BARAUT, *Les actes*, 1978, ap. 4, pàg. 57-58, *ex* **A**. — **b**. BARAUT, *Les actes*, 1986, ap. 4, pàg. 60-61, *ex* A. — **c**. *Catalunya romànica*, vol. XIII, pàg. 24, sense indicació de la font usada (*ex* a). — **d**. ORDEIG, *Les dotalies*, vol. I, núm. 4, pàg. 18-20, *ex* **A**.

RE: ORDEIG, *Inventari*, núm. 3.

Hom havia cregut poder situar aquesta església de Sant Climent a la comarca del Solsonès (cf. **a** i **b**, mapa), cap al nord d'Odèn (cf. **c**, pàg. 24-26), però és segura la seva identificació amb l'església de Sant Climent de la Torre, dins el terme de Montferrer i Castellbò, a l'Alt Urgell (cf. **d**).

In nomine Dei Salvatoris nostri Iesu Christi. Nos comanentes in villa Campilias, cuius vocabulum est, edificavimus[1] ecclesiam in onore sancti hac beatissimi martiris Christi Clementi, sub tenetore domno Wisado episcopo, Sancte Dei genitricis Marie presule, tempore piissimi Karuli regis, tradimus eam in manus illius ut eam ad culmen sacracionis perduceret, sicuti et facimus.

Propterea cogitavimus aput animum nostrum ut aliquit de paupertate nostra daremus atque concederemus exsponto animo et bona voluntate. Ego enim Claruvertus presbiter dono atque concedo ad domum Sancti Clementi maliolo qui est in ipso puio plantato, et est maliolus iuxta vinea de Leta et de alia parte afrontat in stirpe. Et est ipse ortus ibidem traditus iuxta ipsum titulum Sancti Clementi, quem Parapunias tradidi ibi propter remedium anime sue. Ego Adrianus presbiter dono ibi psalterium. Nos Asenarius, Gondolfus, Domenicus, Centullus, Stabiles damus atque concedimus ad ipsa ecclesia iamdicta terra quarteradas V et ipsa terra infra fines de Campilias, ad illa Trapa: de una parte afrontat in torrente et de alia in stirpe, de tercia parte in terra Centulli. Nos Ludiricus, Leta et Bonesinda damus atque concedimus terra Sancti Clementi quartatas III et est ipsa terra ubi dicitur Cruces: de una parte in terra Sedilie et de alia parte in stirpe. Ego Vivaces trado semodiata I ad ipsa ecclesia, est ipsa terra ad Puio Rotundo: de una parte coniungit in vinea Adaulfi et de alia in vinea Ranosinda. Casales, exios et regressios suos, et orto qui iuxta ecclesia est Sancti Clementi, quem Domenicus clericus tradidi ibi vel scriptura fecit, sit ibi donata vel tradita ipsa hec omnia supranominata.

Et fiat in eius apendicio de ipsa ecclesia: de una parte in Gavarneto usque in Albigano, et de alia parte in illa Guardia qui est super ipsum Puium de Saldana que dicitur, et de tercia parte in tragina de illa Alga, et de quarta parte in villa Cerdaniola, et de part[te] orientis in serra Cuncagata. Hec omnia fiat in eius apendicio et abeant potestatem ipsi homines qui ipsa ecclesia edificaverunt ad clericum elegendum vel ad continendum, et det inde servicium argencios XII, est manifestum.

Qui vero ista omnia superius scripta vel donata, casales, ortos, vineas, terras et librum, sint donata vel concessa in perpetuum abendi vel possidendi, tam presentis quam etiam et futuris, de uno

in alio de nostro iure illius subdicione Sancti Clementis. Hec omnia tradimus Deo et Sancta Maria, ad cuius iudicium credimus nos esse venturos. Quod si nos superius nominati aut aliquis de filiis nostris aut heredes vel quislibet homo subposita persona nostra contra hanc scriptura donacionis nostre venerit ad inrumpendum, aut nos ipsi venerimus, inferant seu inferamus ista omnia quo superius insertum e[s]t dupla vel tripla ad ipsa ecclesia supranominata abendi vel possidendi. Et inantea ista scriptura donacionis nostre in omnibus suam obtineat firmitatem.

Facta scriptura donacionis VIII idus decembri, anno XVIII regnante Karlo rege.

Sig+num Asenarii, Sig+num Gondolfus, Sig+num Domenicus, Sig+num Centullus, Sig+num Stabiles, Sig+num Ludiricus, Sig+num Letes, Sig+num Bonesindes, Sig+num Vivaces, Claruvertus presbiter SSS., Adrianus presbiter SSS., qui hanc scriptura fecimus et testes firmare rogavimus. Sig+num Eldebonus. Sig+num Undisclus. SSS. Sonnam SSS. Parapunias SSS.

Addilius diaconus, qui hanc scripturam donacionis scripsit SSS. die et anno quod supra.

1. edificacionis A.

37

8 DESEMBRE 857

ELS HABITANTS DE SALDES, QUE HI HAN EDIFICAT L'ESGLÉSIA DE SANT MARTÍ, LA LLIUREN AL BISBE GUISAD D'URGELL PER TAL QUE LA CONSAGRI. EL PREVERE DANIEL LI DONA LLIBRES, ORNAMENTS I UNA TERRA. ELS FELIGRESOS LI DONEN DIVERSES PECES DE TERRA I LI CONFIRMEN LA POSSESSIÓ DE LA CASA I DELS DOS HORTS AMB QUÈ L'HAVIEN DOTAT LLURS PARES.

O.* La Seu d'Urgell, AC, consagracions d'esglésies, núm. 4. Al dors: «Dote de Salices» (s. X) i «Dos de Salicibus» (s. XI).

a. BARAUT, *Les actes*, 1978, ap. 5, pàg. 58-59, amb facsímil (il·lustracions, 3), *ex* **O.** — **b.** *Catalunya romànica*, vol. XII, pàg. 456, sense indicació de la font usada (*ex* **a**), amb facsímil (pàg. 457). — **c.** BARAUT, *Les actes*, 1986, ap. 5, pàg. 61-62, amb facsímil (il·lustracions, 3), *ex* **O.** — **d.** ORDEIG, *Les dotalies*, vol. I, núm. 5, pàg. 20-22, *ex* **O.** — **e.** ALTURO; ALAIX, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 113, núm. 19, pàg. 76-77, *ex* **O.**

RE: VILLANUEVA, *Viage*, vol. X, pàg. 65-66, «el original existe en este archivo *(caj. dels escampats)*» (*ex* **O**). — ORDEIG, *Inventari*, núm. 4, *ex* **O.**

(Crismó) In Dei omnipotentis nomine et Salbatoris nostri Iesu Christi. Nos comanentes in villa cuius vocabulum est Salices edificavimus ęcclesiam in honorem Sancti Martini episcopi, sub pontificem nostrum domno Wisado episcopo, Orgellitane Sedis Sancte Marie intemerate virginis presule; edificavimus eam tempore piissimi Karuli regis, tradimus illum titulum in manus pontificis nostri iamdicti ut eam ad culmen sacrationis perduceret, sicuti et fecit.

Propterea tractavimus aput animum nostrum ut aliquid de paupertatula nostra daremus adque concederemus exponte animo et vona boluntate iure hereditario ad ipsa ęcclesiam iamdictam. Ego Danihel presbiter dono duos libros, manuale et psalterium, et planeta cum stola, et de terra modiata una ad ipsum titulum, et est ipsa terra in loco ubi dicitur ad Humularios; de una parte infrontat in terra Gontovaldi, de alia parte in terra Senderedi, de tertia vero parte infrontat in stirpe. Nos

Iohanes, Paternus, Vonulfus, Fedelancus damus adque concedimus ad ipsum predictum titu[lu]m[1] Sancti Martini terra modiata una, et est ipsa terra ad illum Voxitario; de una parte infrontat in terra de Iohane, de alia parte coniungit in terra Ansemundi, de tertia parte in stirpe. Nos Gontovaldus, Nantemirus, Livanus et Saporella tradimus semodiata una[2] de terra, et est ipsa terra ad illum Campo Ruvio; de una parte infrontat in terra Iohanis, de alia parte in terra de nos iamdictos heredes. Nos Leoporinus, Alaricus, Senderedus, Fulientius et Leoderandus concedimus ibidem ad ipsum titulum de terra quartatas III, et est ipsa terra ad locum ubi dicitur ad illos Fornones; de una parte infrontat in terra Iohanis, de alia parte coniungit in terra Godomari, de tertia vero parte in stirpe. Nos Ansemundus et Godomarus tradimus vel concedimus semodiata de terra ad predictam ecclesiam, et est ipsa terra ad ipsos Fornones; de una parte infrontat in terra Iohanis, de alia parte in terra Leporini.

Iterum nos superius nominati tradimus adque concedimus ad ipsam vocitatam ecclesiam kasam cum cortinam, exio et regresso suo, et ortos duos, sicut iam antea traditum fuit vel est a parentibus nostris; ipsa kasa infrontat in ipsa ęcclesia; orti vero, unus est iusta terra Fulgentii, de alia parte in terra Vonulfi, alius ortus est iusta ortum Iohanis, de alia parte infrontat in strata, est manifestum.

Quem vero ista omnia superius comprensa hoc damus vel concedimus ad ipsa ecclesia Sancti Martini exponte animo et vona voluntate pariter, ut ab odierno die et tempore sit ibi donitum vel concessum omnique tempore. Si quis sane, quod fieri minime credimus, quod nos superius nominati aut aliquis de filiis nostris vel heredes vel quislibet homo supposita persona nostra [qui contra hanc][3] scripturam donationis nostre venerit, aut nos ipsi venerimus, inferant seu inferamus aut partique nostre, quantum ad eo tempore inmelioratum fuerit, ista omnia superius compreensa duppla vel trippla ad ipsam ecclesia vel custodes vasorum sit ibi donitum vel concessum. Et inhabantea ista scriptura sua obtineat firmitate.

Facta scriptura donationis nostre VI idus decembris, anno XVIII regnante Karulo rege.

Sign+ Ioannis. Sign+ Paterni. Sign+ Vonulfi. Sign+ Gontovaldi. Sign+ Nantemiri. Sign+ Livani. Sign+ Saporelles. Sign+ Leporini. Sign+ Alarici. Sign+ Senderedi. Sign+ Fulgentii. Sign+ Ansemundi. Sign+ Godomari. Sing Fedelanhi.* Danihel presbiter, qui hanc scripturam fieri volui et SSS.*

Addilius diaconus, qui hanc scripturam donationis scripsi et SSS. die et anno quo supra.

1. *Manca.* — 2. *Repeteix* una. — 3. *Mots il·legibles per desgast de la tinta.*

38

5 ABRIL 858

EL PREVERE LIVÀ DONA AL BISBE GUISAD I A LA CATEDRAL D'URGELL UNES CASES, UNES VINYES I UNS HORTS QUE TÉ DINS EL TERRITORI D'URGELL, A SANT JULIÀ [DE GES].

[**O**]. Original perdut. — **A.*** Còpia del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 166v, doc. CCCCLXXXVII, *ex* **O**. Rúbrica: «Donacio Livani presbiteri ad domum Sancte Marie sedis de ecclesia Sancti Iuliani».

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 18, pàg. 32-33, *ex* **A**.

In nomine Dei omnipotentis et salvatoris nostri Ihesu Christi. Ego Livanus presbiter timens penas inferni et cupio pervenire ad gaudia paradisi, vobis domno Guisado episcopo. Certum quidem

et manifestum est enim quoniam in Dei nomine sic placuit mihi et placet in animo meo, sana mente integroque consilio, nullius quogentis imperio nec suadentis ingenio sed propria et spontanea mihi hoc accessim volumptas, at vobis supradicto et ad domum Sancte Marie imtemerate virginis donare debere, sicut et dono, infra territorio Orgellitano, in locum que vocabulum est domum Sancti Iuliani, dono vobis domno Guisado episcopo et domum Sancte Marie, propter remedium anime mee, in ipso locum, omnia quod ibi edificavi, id est domos, orreum, vineas, ortos, arboribus, aquis aquarum, cum suis ductibus et reductibus et cum exitra et regressa sua, vel quidquid ibidem agumentavi vel deincebs agumentare potuero ab omni integritate, est manifestum.

Quem vero hec omnia superius nominata vel comprehensum, a me Livano presbitero traditum et a vos domno Guisado episcopo et domum Sancte Marie receptum, abeatis, teneatis et possideatis et quicquid exinde facere volueritis ex presenti die et tempore liberam in Dei nomine abeatis potestatem.

Si quis hoc, quod fieri minime credo esse venturum, quod si ego Livanus presbiter aut aliquis de eredibus vel quislibet vos supradicto domno Guisado episcopo pro ipsut omnia, sicut supradictum est, inquietaverit aut ego inquietavero, inferant seu inferam vobis aut partique vestre hec omnia superius nominata duplo vobis abendum. Et inantea ista scribtura donacionis firmis permaneat.

Facta carta donacionis nostre sub die nonas aprilis, anno XVIII regnante domno nostro Karulo rege.

Livanus presbiter, qui hanc ista donacionis feci et testibus tradidi ad roborandam SSS. Audegarius levita Signum. SSS. Itederici. Signum Rutari. *(Crismó)* Petrus presbiter SSS. Quintinus presbiter SSS.

(Crismó) Gidilio domnos,[1] qui hanc scribturam donacionis scribsi et SSS. [die et anno][2] quo supra.

1. *Per* domnus *o* diaconus? — 2. *Omet* A.

39

18 NOVEMBRE 859

GARDILÓ O ARGILÓ PERMUTA AMB L'ABAT ELISEU I ELS MONJOS DEL MONESTIR DE SANT CLIMENT [DE CODINET] UNA TERRA QUE TÉ EN EL TERRITORI D'URGELL, A CODINET, AL COSTAT DEL MONESTIR ESMENTAT. LA PERMUTA PER UNA TERRA SITUADA EN EL LLOC ANOMENAT LES COMES.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Codinet, perg. núm. 6. Al dors, a més de la subscripció de l'escrivà: «Codined» (s. XIII).

a. BARAUT, *Diplomatari de Codinet*, ap. 8, pàg. 165-166, *ex* **O.** — **b.** ALTURO; ALAIX, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 113, núm. 20, pàg. 78-79, *ex* **O.**

In nomine Domini. Ego Gardilo bobis emtoribus meis Eleseo abbati, Fregisclo, Bradilane, Agarico et Ferrocinto et aliorum ceterorum monahcorum. Certum quidem et manifestum est enim quia sic nobis placui[t] et placet in animo, ut bobis procambiaremus terra, sicuti et facimus, in terretorio Orgelletano, in billa qui vocatur Cutineto, terra que est secus monasterio domum Sancti Clementi.

Que infrontat de I parte de bos iamdictos, et de alia parte infrontat ipsa terra in extrata que pergit ad domus Sancti Clementi.

Et recepimus alia terra qui est locum que vocatur ad Comas, quod bos dedistis et ego Gardilo manibus meis recepi; et nihilque de ipso terra procambiationis aput bos remansit, est manifestum.

Quem bero de ipsa terra facere, agere bel iudicare bolueris ex presenti die et tempore liberam in Dei nomine abeatis potestatem. Si quis sane, quod fieri minime credo esse benturum, quod si ego Gardilo aut aliquis de filiis vel eredibus meis vel quislibet homo qui contra anc cartam procambiationis benerit ad inrumpendum aut nos venerimus, inferant seu inferam bobis aut partique vestre ipsa terra duppla bobis abenda. Et inabantea ista carta procambiationis firmis permaneat.

Facta karta procambiationis sub die IIIIX kalendas decembres, anno XX regnante Karulo rege.

Sign+m Argilones, qui anc carta procambiacionis feci et testibus tradidi ad roborandum. Sign+m Ectori. Sign+m Benedicti. Gontobaldus diaconus SSS.*

(Crismó) Ostefa[nus][1] presbiter, qui anc car[ta procambiacionis] scripsi et subscripsi die et anno [quo supra].[2]

1. *Lectura dubtosa*. Aldefertus(?) a. — 2. *Tota la clàusula de subscripció de l'escrivà és al dors del pergamí.*

40

25 AGOST 860

ALDERIC, CLERGUE, I LA SEVA MULLER ALBERTA VENEN ALS ESPOSOS GOLTRED I JEROSÒLIMA UNA CASA QUE TENEN EN EL TERRITORI D'URGELL, EN LA VILA ANOMENADA BANAT INFERIOR, PER L'EQUIVALENT D'UNA SOLDADA.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 9. Al dors: «Bindictio Aldrici et Al[ieb]erta ad Goltredo» (s. IX).

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 19 pàg. 33-34, *ex* **O**. — **b**. ALTURO; ALAIX, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 113, núm. 21, pàg. 80-81, *ex* **O**.

(Crismó) In nomine Domini. Ego Aldericus clericus et uxor mea Alieberta vinditores vobis emtoribus meis Golteredo et uxori tue Hierosolima. Certum quidem et manifestum est enim quoniam in Dei nomine sic nobis placuit et placet in animis nostris, sana mente integroque consilio, nullis quoquegentis imperio nec suadentis ingenio set propria et expontanea nobis hoc elegit bona boluntas, ut vobis emtoribus meis Golteredo et uxori tue Ierosolima aliquid vindere deveremus, sicut et bindimus, infra territorio Orgelletano, in billa que dicitur Banatte subteriore.

Bindimus vobis in ipsa billa iamdicta kasa nostra propria cum omne superposito suo et cum suo exio et regressio, qui nobis adbenit ex comparatione. Et coniungit ipsa domus: de unam parte in orto Alarici, de alia parte infrontat in kasale Petroni, de tertia vero parte infrontat in strata qui pergit ad Villa Nova. Bindimus vobis ipsa domo cum suo exio et regressio et cum suo superposito ab omni integritate, in aderato et definito pretio quod inter nos bone pacis placuit adque conbenit, solidata I in rem balentem, quod vos emtores nobis dedistis et nos binditores de presente manibus nostris recepimus et nihilque de ipso pretio aput vos emtores non remansit, est manifestum.

Quem vero ipsa domo superius nominata, a nos Alderico clerico et Aliperta tradita et a bos Golteredo et uxori tue Ierosolima recepta, abeatis, adeatis, teneatis et possideatis et quidquid exinde facere, agere aut iudicare volueritis liberam in Dei nomine abeatis potestatem.

Si quis sane, quod fieri minime credimus esse benturum, quod si nos binditores Aldericus clericus et Aliberta aut aliquis de filiis aut de eredibus meis bel quislibet homo, bos Golteredo et uxori tue Ierosolima pro ipsa kasa inquietaberit aut nos inquietaberimus, inferant bel inferamus vobis aut partique vestre ipsa kasa dupla vobis perpetim abitura. Et inabantea ista karta bindictionis firmis permaneat.

Facta karta bindictionis sub die VIII kalendas setembres, anno XXI regnante Karulo rege.

Sig+ Alderici clerici, Sig+ Aliberta, qui hanc karta bindictionis fecimus et testibus tradimus ad roborandum. Sig+ Dodoni. Sig+ Hermemiri. Sig+ Sentani.

(Crismó) Bellus presbiter, qui hanc karta bindictionis scripsi et SSS. die et anno quo supra.

41

TUSEY, [VERS 7 NOVEMBRE] 860

GUISAD, BISBE D'URGELL, SUBSCRIU, JUNT AMB ELS BISBES ODESIND DE ROSSELLÓ, ADULF DE BARCELONA I CINQUANTA-QUATRE BISBES MÉS, LES ACTES DEL SÍNODE CELEBRAT EN EL TERRITORI DE TOUL, A LA VILA DITA TUSEY.

De les actes d'aquest sínode (publicades, entre d'altres, per MANSI, *Sacrorum conciliorum*, vol. XV, col. 557-561, i HARTMANN, *Concilia aevi Karolini*, pàg. 20-22), només ens interessen aquí el seu protocol, amb el lloc i la data de celebració del sínode i les subscripcions dels bisbes catalans (vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 51, pàg. 111, i vol. VII, núm. 36, pàg. 192), i aquí, especialment, la del bisbe d'Urgell Guisad. Sobre el dia i el mes de la reunió episcopal, vegeu el document següent.

Cum in nomine Dei omnipotentis nos episcopi ex provinciis XII, Vesontionensi scilicet, Lugdunensi, Trevirensi, Rhemensi, Viennensi, Senonica, Agrippinensi, Biturigensi, Turonensi, Burdigalensi, Narbonensi, Rothomagensi, et si qui alii ex aliis provinciis, convenissemus in territorio Tullensi, in villa Tusiaco, anno Incarnationis Domini nostri Iesu Christi DCCCLX, indictione IX, (...)

(...) Audesindus, Roscellensium episcopus, subscripsi. (...) Adahulfus, Barcinonensium episcopus, subscripsi. (...) Wisadus, Orgellitanus episcopus, subscripsi. (...)

42

TUSEY, 7 NOVEMBRE 860

GUISAD, BISBE DE SANTA MARIA [D'URGELL], SUBSCRIU, JUNT AMB ELS BISBES ADULF DE BARCELONA, ODESIND D'ELNA I VINT-I-VUIT BISBES MÉS, EL DECRET DEL SÍNODE REUNIT, AMB PERMÍS DELS REIS CARLES EL CALB I LOTARI [II DE LOTARÍNGIA], DINS LA DIÒCESI DE TOUL, EN LA VILA DITA TUSEY, A FAVOR DEL MONESTIR DE SANT MARTÍ DE TOURS.

Del decret del sínode de Tusey (publicat, entre d'altres, per MANSI, *Sacrorum conciliorum*, vol. XV, col. 561-562, i HARTMANN, *Concilia aevi Karolini*, pàg. 38-40), només ens interessen aquí el seu protocol, amb el lloc i la data de celebració del sínode, i les subscripcions dels bisbes catalans, especialment la del bisbe d'Urgell Guisad.

Sancta generalis synodus episcoporum XIIII provinciarum, Lugdunensium scilicet, Rothomagensium, Turonensium, Senonum, Viennensium, Arelatensium, Vesontionensium, Moguntinorum, Agrippinensium, Trevirensium, Rhemorum, Biturigensium, Burdegalensium, Narbonensium, qui secundum instituta ecclesiastica favore sedis apostolicae, ac nutu dominorum nostrorum Karoli Calvi et Hlotarii, regum gloriosorum, anno dominicae Incarnationis DCCCLX, indictione VIIII, VII idus novembris, convenimus in villam Tussiacum, Tollensis parochiae, (...)

(...) Adulphus, Barcilonensis episcopus. (...) Wisaus, Sanctae Mariae titulo episcopus. (...) Audesindus, Helenensis episcopus. (...)

43

PONTHION, 19 NOVEMBRE 860

EL REI CARLES [II EL CALB], EN PRECEPTE ATORGAT A PRECS DEL BISBE GUISAD D'URGELL, CONFIRMA A L'ESGLÉSIA D'URGELL LES PARRÒQUIES DELS TERRITORIS DE CERDANYA, LLÍVIA, BERGA, PALLARS, RIBAGORÇA, GISTAU, CARDÓS, ÀNEU I TÍRVIA I EL LLOC DE SANTA DEODATA, TAL COM ERA ESCRIT EN ELS PRECEPTES IMPERIALS DE CARLEMANY I LLUÍS [EL PIADÓS]. A MÉS, LI CONCEDEIX DIVERSOS BÉNS I EL DELME DEL FERRO I DE LA PEGA EN EL TERRITORI D'ANDORRA I EL TERÇ DEL TELONEU DELS MERCATS DEL BISBAT, TAL COM EN LES ALTRES ESGLÉSIES DE SEPTIMÀNIA, I EL TERÇ DEL TELONEU DELS MARXANTS QUE PASSIN PEL BISBAT.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. II, pàg. 286-288.
A la llista d'edicions donada per Abadal, cal afegir-hi ara:
g. BARAUT, *Cartulari de la vall d'Andorra*, I, núm. 4, pàg. 93-95.

44

28 MAIG 862

ELS ESPOSOS GUISOLF I TRASEGOT VENEN AL PREVERE PROVIDENÇ UNA PEÇA DE TERRA QUE TENEN EN EL TERRITORI D'URGELL, AL TERME DE CORNELLANA [VERS BELLESTAR], PER L'EQUIVALENT DE VINT-I-DUES ARGENÇADES.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 11. Al dors: «Corneliana» (s. XI-XII).

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 21, pàg. 34-35, *ex* **O.** — **b.** ALTURO; ALAIX, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 113, núm. 22, pàg. 82-83, *ex* **O.**

In nomine Domini. Nos Wisulfus et uxor mea Trasegoto vinditores tibi emtori nostro Providentio presbitero. Certum quidem et manifestum est enim quoniam in Dei nomine sic nobis placuit et placet in animis nostris, sana mente integroque consilio nulliusque cogentis inperio nec suadentis ingenio, set propria et spontanea nostra nobis hoc elegit bona voluntas, ut tibi iamdicto Providentio presbitero aliquid vindere deberemus, sicuti et vindimus tibi, terra in suvorbio Horgelletano, infra fines de villa que nuccupant Corneliana.

Et coniungit ipsa terra: ex una parte ad via qui discurrit de villa Corneliana ad domum Sancte Leocadia, et de alia parte de subteriore ad ipso rivo, et de tertia parte de superiore ad via qui discurrit ubique.

Vindimus tibi ipsa terra quantum in ipsas infrontationes continet cum homnem vocem[1] obpositionis nostre hav omne integrietate, in adera[to][2] et definito pretio quod inter nos emptores bone pacis placuit adque conbenit, id est argenzatas XXII in res balentem; et nihilque de ipso pretio aput te emtore non remansit, est manifestum.

Quem bero ipsa terra, a nos Wisulfo et coniube mea Trasegoto tradimus et a te Providentio presbitero acceptum, abeas, adeas, teneas et possideas ad proprium et quidqui[d][3] exinde facere, agere vel iudicare volueris livera et firma [in Dei] nomine habeas potestatem.

Si quis sane, quod fieri minime credimus esse benturum, quod si nos Wisolfus et uxor mea Trasegoto aut aliquis de filiis aut de heredibus nostris vel quislivet homo, te Providentio presbitero pro ipsa terra superius nominata inquietaverit aut nos inquietaverimus, inferam seu inferamus tibi aut partique tue ipsut quod superius est comprehensum dubplum tibi perpetim habiturum. Et inabantea ista karta vindictionis in omnibus plenam habeat firmitatem.

Facta karta vindictionis V kalendas iunias, anno XXII regnante Karulo rege.

Signum+ Wisulfi, Signum+ Trasegoto, qui hanc kartam vindictionis fecimus et testibus tradimus ad roborandum. Signum+ Sesebuti. Signum+ Ranovaldi. Borrellus presbyter SSS.* Sidila SSS.* Signum+ Avidoni.

(Crismó) Dadto presbiter, qui hunc kartam vindictionis rogitus scripsi et SSS. die et anno que supra.

1. *Repeteix* vocem. — 2. *Manca.* — 3. *Manca.*

45

ALL, 26 AGOST 862

EL COMTE SALOMÓ [D'URGELL-CERDANYA] PRESIDEIX UN MALL PÚBLIC AL LLOC D'ALL, ACOMPANYAT DEL VESCOMTE ADALELM, DE NOU JUTGES I DE MOLTS ALTRES BONS HOMES, DAVANT DELS QUALS ES PRESENTA GUIDISCLE I RECLAMA D'UN TAL SESNAN LA DEVOLUCIÓ DE LA VILLA ANOMENADA SEDRET [TERME DE LA TOR DE QUEROL], LLEGADA A GUIDISCLE PER LA SEVA TIA AILONA, HEREVA DEL SEU PARE, EL COMTE ASNAR GALÍ, EL QUAL L'HAVIA REBUDA COM A APRISIÓ PER PRECEPTE IMPERIAL I L'HAVIA ROMPUDA I FETA CULTIVAR PELS SEUS SERFS. INTERROGAT SESNAN, AQUEST ALLEGA QUE LA TÉ PER BENEFICI DEL COMTE SALOMÓ. GUIDISCLE APORTA UNA VINTENA DE TESTIMONIS, TOTS ELS QUALS JUREN I TESTIFIQUEN QUE HAVIEN VIST TANT AILONA COM GUIDISCLE TENIR I DOMINAR DURANT MÉS DE TRENTA ANYS L'ESMENTADA VILLA, JUNT AMB L'ESGLÉSIA DE SANT MARTÍ I ALTRES TERRES. RESULTA, PERÒ, QUE EL COMTE SUNIFRED LI HAVIA PRESA I L'HAVIA DONADA EN BENEFICI A UN TAL ISARN. EN CONSEQÜÈNCIA, ELS JUTGES APLIQUEN LA LLEI DELS GOTS I ORDENEN AL SAIG MARTÍ QUE REVESTEIXI GUIDISCLE AMB L'ESMENTADA VILLA.

[**O**]. Original perdut, probablement el pergamí que es conservava el 1787 al mas Manxot de la parròquia de Santa Eugènia de Nerellà (segons **D** i **a**). — [**A**]. Còpia de 1787, feta pel pare J. Pasqual, *ex* **O**. — [**B**]. Còpia del 20 de març de 1790, testificada per J. Pasqual per a J. Traggia, *ex* **A**. — **C**. Còpia de 1797:

Barcelona, BC, *Monumenta* del pare Pasqual, ms. 729, vol. XI, f. 1-4, *ex* **A**. — **D**.* Còpia del segle XIX *in.*, feta per A. Casaus: Barcelona, BC, ms. 963, f. 113-114, *ex* **O** o **A**.

a.* TRAGGIA, *Discurso histórico*, ap. III, pàg. 56-57, *ex* **B**. — **b**. MARTÍ, *Dietari*, vol. I, ap. I bis, pàg. 467-468 (amb data de 867), *ex* **a**. — **c**. *Catalunya romànica*, vol. VII, pàg. 32 (amb data de 867), sense indicació de la font usada (*ex* **b**).

RE: BOFARULL, *Los condes de Barcelona*, vol. I, pàg. 9-10, *ex* **a**. — VILLANUEVA, *Memorias cronológicas*, pàg. 111-112, *ex* **a**. — CALMETTE, *Les origines*, pàg. 303-305. — ROVIRA, *La genealogia de Guifré I*, 1926, pàg. 255-260. — ABADAL, *Els primers comtes*, pàg. 36. — *Catalunya carolíngia*, vol. VII, núm. 40, pàg. 194.

En el text que ens ha arribat es parla d'un comte anomenat *Hunifredus*, però com que es tracta d'un comte de Cerdanya antecessor del comte Salomó, cal deduir que es fa referència al comte Sunifred i que el text original devia dir *Sunifredus*. La identitat d'Ailona, filla del comte Asnar Galí i tia de Guidiscle, ha estat objecte de controvèrsia entre els medievalistes que s'han ocupat de la genealogia de Guifré el Pelós (vegeu la bibliografia citada en el paràgraf anterior). D'altra banda, tot i que l'església de Sedret és la de Sant Pere, s'hi esmenta l'església de Sant Martí, que potser s'ha d'identificar amb Sant Martí d'Aravó o amb Sant Martí de Cerdanya.

Hic est iudicius et litis. Cum in Dei nomine resideret vir inlustris Salomon comis in vico Alle, in mallo publico, unacum[1] iudices suos qui iussi sunt causas aud[ire et] recte iudicare, id sunt videlicet[2] Adalelmo vicecomite vel iudices Trasebado,[3] Fedancius, Leopardus, Heles, Arlascuti, Salomon, Longobardus, Bulgar et Sancoli iudicum, [in][4] presentia aliorum plurimorum bonorum hominum qui in ipso mallo residebant, id sunt Paternus, Centullus, Aspandus, Maurucus, Sperandeo, Ferriolus et Martino saione vel alii plures qui ibidem aderant.

In supradictorum iudicio veniens homo nomine Witisclus et dicens: «Audite me, qum isto homine nomine Sonnane[5] qualiter esset villa nomine Setteretto,[6] quod mihi dedit amita mea per scriptura[7] donationis et illi ei evenit de patre suo Asenari Galindonis comite per sua ruptura et aprisione per preceptum domni imperatoris, sicut ceteri spani, et ruperunt ea servi sui his nominibus Apila, Gomesindus, Ademirus, Franculinus, Servusdei et item Franculinus,[8] Sunila, Dulgofregus,[9] Tudila, Eugenius vel alii plures servi sui». Tunc supradicti iudices interrogaverunt Sonnane[10] quid ad hec responderet. Et ipse in suo responso dixit: «Ego eam teneo ipsa villa per beneficio de seniore meo Salomon comes». Tunc ipsi iudices interrogaverunt prefatum Witisclo si potuisset abere[11] talem testimonia qui eum[12] vidissent eam abentem[13] vel dominante ipsa Ailone[14] amita sua infra os XXX annos per ruptura et apprisione[15] de patre suo Asenario. Et ipse Witisclus dixit: «Abeo testes plures quos et dedit sua testimonia in ipso placito». His nominibus id sunt Primus, Garbiso, Dignus, Argemirus, Guldericus, Auttimirus, Ugandus,[16] Centullus, Asenarius, Maurecatus, Asenarius, Egika, Placiano, Franco, Centullus, et iterum Centullus, Garsias,[17] et Sclamirus, Ursio, Galicto, et Fedantius, qui et[18] iuraverunt et testificaverunt asserie conditione qualiter ipsi viderunt Ailone,[19] amita Witiscli, ipsa villa Setteretto[20] tenente et dominante [per][21] apprisione[22] terras infra confinio de ipsa villa et domum Sancti Martini, vel in aliis locis quod ruperunt sui servi de[23] villa Setteretto;[24] et dum eam aberet Ailo[25] ipsa villa ab omni integritate sic eam dedit ad isto nepote suo Witisclo per scriptura donationis p[ro]p[ter] s[pacium][26] XXX annos; et dum eam abuisset[27] ipse Witisclus ab omni integritate, sic eam tulit Hunifredus[28] comis et dedit eam ad beneficio ad Isarno absque legis hordine.

Tunc ipsi meminiti iudices perquisierunt in libro Gotorum et invenerunt in libro quarto, titulo secundo, era nona decima, ubi dicit: «Ut qui filio non[29] reliquerit, faciendi de rebus suis quod voluerit abeat potestatem. Omnis ingenuus vir adque femina sive nobilis sive inferior, qui filios vel nepo-

tes aut pronepotes non reliquerit, faciendi de rebus suis quod voluerit, indubitanter licentiam abeat».[30,31] Tunc supradicti iudices ordinaverunt Martino saione qui revestisset Witisclo de ipsa villa Setteretto[32] et de ipsas terras quod superius insertum est et sua continet scriptura, ab omni integritate, et congaudeat[33] se ipse Witisclus in nostro iudicio sua iusticia recepisse.

Facto iudicio sub die VII kalendas septembris, anno XXIII regnante Karulo rege.

(Crismó) Trasobado[34] SSS. Heles SSS. *(Crismó)* Leopardus SSS. Salamon[35] SSS. Langobardus SSS. Sancol SSS.

Protasius archipresbiter, qui hanc scripturam iudicii iussus scripsi SSS.[36] die et anno quo supra.

1. una qum a. — 2. *Omet* D. — 3. Arasebado a. — 4. ... Da. — 5. Somane a. — 6. Settereto a. — 7. scritura a. — 8. Servusdei, et item Franculinus, *omet* D. — 9. Duljobiezus a. — 10. Somane a. — 11. habere a. — 12. cum a. — 13. habentem a. — 14. Aylone a. — 15. aprisione a. — 16. Uzandus a. — 17. Garseas a. — 18. ei a. — 19. Aylone a. — 20. Settereto a. — 21. ... Da. — 22. aprisiones a. — 23. in a. — 24. Settereto a. — 25. Aylo a. — 26. p[ro]p[ter] s[pacium], *possible interpretació de les lletres i punts suspensius* pps... *de la còpia i l'edició.* — 27. aberet a. — 28. Huncfredus D. — 29. suo D. — 30. habeat a. — 31. *Cf. Liber iudicum popularis, IIII.2.20.* — 32. Settereto a. — 33. congaudet a. — 34. Arasobado a. — 35. Sulamon a. — 36. et a.

46

1 JUNY 863

ALÒDIA VEN ALS ESPOSOS GOLTRED I JEROSÒLIMA TRES SESTERADES DE TERRA QUE TÉ EN EL TERRITORI D'URGELL, A CERC, PER SIS ARGENÇOS.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 12. Al dors: «Cerch» (s. XI-XII).

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 22, pàg. 35-36, amb facsímil (làmina 3), *ex* **O.** **b.** ALTURO; ALAIX, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 113, núm. 23, pàg. 84-85, *ex* **O.**

(Crismó) In Christi nomine. Ego Alodia vinditor vobis emtoribus meis Golteredo et uxori tue Gerosolima. Certum quidem et manifestum est enim quoniam in Dei nomine sic[1] mihi placuit in animo meo et placet, sana mentem integroque consilio, nullius quogentis inperium nec suadentis ingenium set propria et spontanea mihi hec elegit vona voluntas, ut vobis iamdictos emtores meos aliqui vindere deberem, sicut et vindo vobis, terram meam quam abeo de proprium in territorio Orgelletano, in villa que dicitur Cerco, subtus ipsum Olibeto.

Et infrontat ipsa terra: de una latere in terra Emiteria, de alia parte infrontat in terra Ogenia, de tertia latere congungit ad terra de vos ipsos emtores; et est ipsa terra seminatione sestariatas III. Vindo vobis ipsas III sestariatas ab omnem integritatem, sicut inter nos vone pacis placuit adque convenit, in aderato et definito pretio ⌈argentos⌉ VI, quod vos emtores mihi dedistis et ego vinditor de presente manibus meis recepi et nihilque de ipso pretio de [vindic]tionis nostre aput vos emtores non remansit, est manifestum.

Que vero ipsa terra iamdicta de meo iure in vestro trado [do]minio [et potestate, ut] de hodierno die et tempore abeatis, teneatis et possideatis iureque dominio in proprium vindicetis hac defendatis et quidquid de ipsa terra facere volueritis liberam et firmissima Dei nomine abeatis potestatem.

Si quis sane, quod fieri minime credo esse benturum, quod si ego Alodia aut eredes mei seu quislibet homo subposita persona qui contra hanc carta vindictionis venerit ad inrumpendum aut ego ipse vener[o], infera[m] seu inferant a vobis aut partique vestre ipsa terra iamdicta dupla vobis

perpetim abitura. Et inabantea ista carta vindictionis inrumpere non permiteatis set plenam in omnibus obtineat firmitatem.

Facta carta vindictionis in kalendas iunias, anno XXIII regnante Karulo rege.

Sign+m Alodia, qui hanc carta vindictionis feci et testes rogavi ut sua signa facerent. Sign+m Atalamiri. Sign+m Unaldi. Sign+m Amori.

(Crismó) Suniarius, Dei miseratione presbiter, qui hanc carta vindictionis rogitus scripsi et SSS., cum literis superpositis VIII, sub die et anno quo supra.

1. esi, *en comptes de* sic.

47

5 GENER 865

PRÒCUL, MARMESSOR DEL SEU PARE, TRACTIMIR, DONA A L'ABAT ELISEU I ALS MONJOS DEL MONESTIR DE SANT CLIMENT DE CODINET LA SISENA PART DE QUATRE PECES DE TERRA QUE HA HERETAT D'ELL EN EL TERRITORI D'ELINS, PROP DE NOVES.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Codinet, perg. núm. 7. Al dors: «Sancti Clementis» (s. XIII).

a. BARAUT, *Diplomatari de Codinet*, ap. 9, pàg. 166-167, i làmina 4, *ex* **O. d.** ALTURO; ALAIX, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 113, núm. 24, pàg. 86-87, *ex* **O.**

Les subscripcions dels testimonis i de l'escrivà són escrites, força esborrades, al dors del pergamí.

(Crismó) In nomine Domini. Ego Proculus, qui sum manumissor de patri meo, nomine Tractimiro, qui obiit a seculo, vobis domno abbati Eliseo ad domum Sancti Clementi in monasterio Cotineto sibe monachibus qui ibidem sunt, id est Desiderio preposito, Ioanne presbitero, Trasobado presbitero, Furrozeni presbitero, Bradilani monaci, Agarici monaci, Sisebuti monachi sibe et alios ceteros fratres qui ibidem sunt sibe qui adbeniendi sunt, donarem pro remedium anime sue, sicut et donabi, in territorio Elinsetano, prope billa Nobas, in quattuor pecias de terra, qui sunt absque reo, qui non sunt subtus reo. Qualis porcio me expectat de parentes meos inter eredes meos, id est VI partem quem illi aderat. Dono adque concedo per donitum de patri meo Tractemiro et me manumissore ab omni integrietate, ut ab odierno die et tempore, de ipsam VI partem in ipsas pecias qui sunt absque reo quidquid facere, agere vel iudicare volueritis libera et firmissima in Dei nomine abetis potestatem ex presenti die et tempore.

Si quis sane, quod fieri minime credo esse benturum, si ego Proculus, qui sum manumissor de patri meo Tractemiro, bos iam superius nominatos Elesei abbati sibe et monacos qui in ipso monasterio Cotineto domum Sancti Clementi pro ipsas porcionem VI partem in ipsas pecias IIII inquietavero aut filii mei aut eredes vel quislivet omo inquietare presumpserit, inferant seo inferam vobis aut partique vestre ipsam VI partem dupplam vobis perpetim abitura. Et inabantea ista scriptura donationis firmis permaneat.

Facta scriptura donationis sub die nonas ianuarias, anno XXV domno nostro Karulo rege.

Sig+num Proculi manumissore, qui anc [donac]ionem feci et testibus tradidi ad roborandum. Sig+num Ra[.....]. Sig+num [.....]. Sig+num [.....]. Sig+num Tanka[..]di.

Tra[sob]adus Dei miseratio[ne] presbiter, [qui hanc donacionem] rogitus scripsi et SSS. die et anno [quo supra].

48

15 i 22 març 865

El comte Salomó [d'Urgell-Cerdanya] presideix un tribunal reunit en el castell de Sant Esteve [de Pomers, terme de Clerà], davant el qual compareix Llombard, mandatari de l'abat Andedat [de la Grassa], i reclama a Saroard la propietat del vilar anomenat Mata, situat a la vall del Conflent, dins els confins de la vil·la Prada. Llombard al·lega que els comtes Sunifred i Ermessenda [d'Urgell-Cerdanya] havien donat al monestir de Santa Maria de la Grassa i a l'abat Elies la vil·la Prada i el vilar Mata, segons que demostra amb la carta de donació i amb el precepte atorgat pel rei Carles [II el Calb] a l'esmentat comte Sunifred. Els jutges, un cop examinats aquests documents, escoltats els testimonis, consultada la llei dels Gots i reconeguts els límits del vilar, en confirmen la possessió al monestir de la Grassa.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 56, pàg. 116-119, i vol. VII, núm. 42, pàg. 195.

49

26 maig 867

Astrasi, Miró i Osila, marmessors d'Adalbert, donen al monestir de Sant Andreu de Centelles, al seu abat Guisamon i als monjos, una vinya situada en el territori «Nempetano» [vall de Cabó], a la vil·la Ametlla, al costat del riu que baixa de Caboet.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Monestirs diversos, Tresponts, núm. 2. Al dors: «Caboet» (s. XIII). Pergamí amb alguns forats.

a. Villanueva, *Viage*, vol. XII, ap. IV, pàg. 217-218, *ex* **O.** — **b.** Barau, *El monestir de Sant Andreu de Tresponts*, ap. I, núm. 4, amb facsímil (làmina 2), *ex* **O. d.** Alturo; Alaix, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 113, núm. 25, pàg. 88-89, *ex* **O.**

In nomine Domini. Nos Astra[sius] et Miro et Osila, qui sumus ma[nu]misores de omine nomine Adalperto, vo[bis abati cu]m[1] fratribus comorantibus de Sentilias monesterio. Quoniam, in Dei nomine, sic illo mandante nobis placuit adque convenit in ani[mis nost]ris, nullius quoegentis inperium nec suedentis ingenium set propria et espontanea illi acessit vona voluntas ut [prop]ter remedium anime sue aliquit donarem deveremus, sicuti et donamus vobis, vinea in pau Nempetano, in villa Amindola. Et est ipsa vinea iusta vinea Argobadoni presbiteri, et de subteriore parte rio qui pergit de Caputece.

Donamus vobis propter remedio anime sue ad Sancto Andre et Guisamundo abati et ad ceteris fratribus ibidem comorantibus, tam presentibus quam futuris. Donamus ipsa vinea cum suas arbores

ex medietate ab omni integrietate, ut ab odierno die et tempore abeatis, adeatis, teneatis et posideatis et quidquid exinde agere, facere vel iudicare volueritis maneat vobis firma potestas.

Si quis sane, quod fieri minime credimus esse venturum, quod si nos Astrasius et Miro et Osila, qu[i sumu]s manum[isores] de omine nomine Adalperto, aut aliquis de fratribus aut de eredibus nostris vel quislivet omo qui contra [a]nc carta donationis venerit ad inrumpendum aut nos venerimus, inferam seo inferamus vobis et partique vestre ipsa vinea media in eodem loco dupla vobis conponere faciamus. Et inabantea [i]sta carta donationis firmis permaneat.

Facta carta donatio VII kalendas iunias, ano XXVII regnante Karulo rege.

Sig+num Astrasii, Sig+num Mironi, Sig+num Osila[ni], qui mandante Adalperto anc carta donationis fecimus et testibus tradimus ad roborandum. Sig+num Melantri. Sig+num Randulfi. Sig+num Ermesindi. Sig+num Ranefredi.

Folkeradus presbiter, qui anc carta donationis rogitus scripxi et SSS. die et ano quo supra.

1. *Forat amb espai per a unes 10 lletres.*

50

30 NOVEMBRE 867

NEVOLENA I MATRONA VENEN ALS ESPOSOS MALANYEU I JACINTA UNA TERRA QUE TENEN EN EL TERRITORI D'URGELL, A LA VILA LLETÓ [TERME D'ALÀS I CERC], EN EL LLOC ANOMENAT EL SOLÀ, PER L'EQUIVALENT DE DUES ARGENÇADES.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 13. Al dors: «Leto» (s. XI-XII).

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 23, pàg. 36, *ex* **O**. **b.** ALTURO; ALAIX, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 113, núm. 26, pàg. 90-91, *ex* **O**.

(Crismó) In nomine Domini. Ego Nonbolenda et Matrona bindimus bobis emtoribus nostris Malangeco et uxori tue Iaquinta. Constat nobis aliqua vindere deberemus, sicuti bindimus, terra in pau Orgeletanense, in billa Letone, in loco ubi dicitur ad illo Solano. Coniugit ipsa terram ⌈de parte⌉ I de bos ipsos emtores, et de alia in terra Peloria, et de tertiam parte in terra de filios Bibani.

Vindimus bobis ipsa terra ab omne intecritate in aderato et definito precio quod inter nos bone pacis placuit adque conbenit argencatas II in rem balente, quem bos emtores dedistis et nos binditores de presente manibus nostris recepimus et nihilque ipso preccio non remansit, est manifestum. Ita bero ipsa terra ad nos tradita et ad bos recepta adeatis, a[be]atis et possideatis et proprium bindicetis omnique tempore.

Si quis sane, quod fierit minimo credimus esse benturum, quod si nos Nenbolenda aut Matrona aut filii aut aliquis de fratribus bel de eredibus nostris bel quislibet omo te Malangeco aut uxori tue Iaquinta pro ipsa terra inquietaberit aut nos inquietaberimus, inferam bel inferamus bobis aut partique vestre ipsa terra dupla bobis perpetim abenda. Et inabante ista karta bindiccionis firmis permaneat.

Facta karta bindiccionis II kalendas decembrias, anno XXVIII[1] recnante Karlo rege.

Sig+num Nenbolendes, Sig+num Matrones, qui anc karta bindiccionis fecimus et testibus tradimus ad roborandum. Tetremudus cle[ricus] SSS.* Sig+num Longobardi clerici. Sig+num Centolli.

(Crismó) Agaricus presbiter, qui anc karta bindiccionis iscripxit et SSS. die et anno quo supra.

1. *Un forat escapça la segona* X *i la* V.

51

18 AGOST 868

RECOSIND, MANDATARI DEL COMTE SALOMÓ [D'URGELL-CERDANYA], DAVANT EL TRIBUNAL D'AQUEST COMTE, EVACUA A FAVOR DE L'ABAT GUITIZÀ I DEL PREVERE PROTASI [DEL MONESTIR D'EIXALADA] L'ALOU DE CANAVELLES, ENTREVALLS I OCENYES, QUE HAVIA ESTAT DONAT PEL COMTE BERÀ [I DE CONFLENT] A LA SEVA FILLA ROTRUDA I PER AQUESTA A LA SEVA FILLA ANNA I A L'ABAT ELDEBERT DE SANT ESTEVE [D'AGUSÀ], ABANS QUE AQUESTS NO EL DONESSIN AL MONESTIR D'EIXALADA. ADMET QUE EL COMTE BERÀ TENIA L'ALOU PER COMPRA I PER HERÈNCIA I, PER CONSEGÜENT, RENUNCIA A LA PRETENSIÓ COMTAL DE RETENIR-LO COM A BENEFICI FISCAL.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 60, pàg. 121-123, i vol. VII, núm. 43, pàg. 195.

52

13 MAIG 869

GARDILÓ I EL SEU FILL SEMBAU VENEN ALS ESPOSOS GOLTRED I JEROSÒLIMA UNA TERRA QUE TENEN EN EL TERRITORI D'URGELL, A LA VILA «OSSIANE» [PROP DE CERC], AL COSTAT DEL CAMÍ QUE MENA AL SALIT [TERME DE LA SEU D'URGELL], PER L'EQUIVALENT DE TRES SOUS I TRES ARGENÇOS.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 14. Un forat en el pergamí afecta algunes lletres de sis ratlles. Al dors: «Terra subtus villa Ossianne» (s. XIII).

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 24, pàg. 37, *ex* **O**. **b.** ALTURO; ALAIX, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 113, núm. 27, pàg. 92-93, *ex* **O**.

In nomine Domini. Ego Gardilo et filius meus Sendevado vobis emtores nostros Golteredo et uxori tue Girisolimam. Constat nos ut vobis aliquid vindere deveremus, sicut et vindimus, terra in pau Orgellitanense, subtus villa Ossiane. Et infrontat ipsa terra: de una parte in terra Moderati, et de alia parte in terra de filiis Atilioni, et de tercia parte in terra Nantigisi, de quarta vero parte in istrata qui discurrit ad Saletto.

Vindimus vobis ipsa terra ab omne integrietate in aderato et definito pretio quod inter nos vone pacis conbenit in solidos III et argensas III in res valentes, quod vos emtores nobis dedistis et nos vinditores de presentem manibus nostris recepimus et nihilque de ipso precio aput vos emtores non remansit, est manifestum.

Quem vero ipsa terra, ad nos vinditores traditam et ad vos emtores receptam, abeatis, teneatis et possideatis ad proprium omnique tempo[re]. Si quis autem, quod fieri minime credimus esse ventu-

rum, quod si nos Gardilo et Sendevado aut filii aut fratres aut eredes nostri vel quislibet homo qui vos emtores nostros Golteredo et Girisolim[a pro ipsa terra] inquietaverint aut nos inquietaverimus, inferam seu [i]nfer[amus] vobis aut partique vestre ipsa terra dupplamus vobis perpetim abendam. Et inavantea ista cartam vindictionis firmis permaneat.

Facta cartam vindictionis III idus madii, anno XXVIIII regnante Karulo rege.

Sign+um Gardilones, Sign+um Sendevadone, qui anc cartam vindictionis fecimus et testibus tradimus ad rovorandum. Sign+um Nunlani. Sign+um Eldeverti. Sign+um Ramioni.

Generus presbiter, qui ahnc cartam vindictionis scripsi et SSS. sub die et anno quo supra.

53

DOUZY, 5 AGOST 871

EL REI CARLES [II EL CALB] DONA UN PRECEPTE A FAVOR DEL MONESTIR DE SANT ANDREU D'EIXALADA, TOT ACCEDINT A LES PETICIONS DELS PREVERES GUITIZÀ, PROTASI, VÍCTOR, LUCÀ, GONTEFRED, RECESVINT I SANCIOL, ELS QUALS, PROCEDENTS DE LA CIUTAT D'URGELL, AMB LLICÈNCIA DEL SEU BISBE GUISAD, S'HI INSTAL·LAREN I EL DOTAREN.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. II, pàg. 85-90 i 458-459. Regest a *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 74, pàg. 130-131.

54

13 DESEMBRE 871

EL PREVERE DAGUÍ I ELS HABITANTS DE GRÉIXER LLIUREN AL BISBE GUISAD [D'URGELL] L'ESGLÉSIA DE SANT ANDREU QUE HI HAN EDIFICAT PER TAL QUE LA CONSAGRI I EN CONFIRMI LA DOTACIÓ. DAGUÍ LA DOTA AMB LA CEL·LA, LES CORTS I UN HORT I ELS FELIGRESOS AMB DIVERSES TERRES.

[**O**]. Original perdut, vist l'any 1834 per Olzinelles a la Pobla de Lillet, AP. — [**A**]. Còpia del segle XIV en el Cartoral Major del monestir de Ripoll, f. 138 (cf. Barcelona, BC, ms. 430, f. 81v), perdut. — **B**.* Còpia [de 1834], feta per Olzinelles: Vic, AE, llig. 2061, plec IV, pàg. 139-140, *ex* **O**. — **C**.* Còpia de 1834, feta per Olzinelles: Vic, AC, Col. Ripoll, vol. 31, núm. 15, f. 11-12, *ex* **O**.

a. BARAUT, *Les actes*, 1978, ap. 6, pàg. 59-60, *ex* **B**. — **b**. *Catalunya romànica*, vol. XII, pàg. 305, sense indicació de la font usada (*ex* **a**). — **c**. BARAUT, *Les actes*, 1986, ap. 6, pàg. 62-63, *ex* **B**. — **d**. ORDEIG, *Les dotalies*, vol. I, núm. 7, pàg. 26-27, *ex* **BC**. — **e**. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 3, pàg. 80-82, *ex* **BC**.

RE: ABADAL, *La fundació del monestir de Ripoll*, pàg. 189. — ORDEIG, *Inventari*, núm. 6. — ORDEIG, *Cel·les monàstiques*, pàg. 93-95.

In Dei omnipotentis nomine et Salbatoris nostri Iesu Christi. Nos ommines comanentes in villa quam vocabulum est Garexer, id est, Deginus presbiter et Manco, Frodesinda,[1] Benedictus, Iolcerandus, Daquirandus, Alzimannus,[2] Recaredus, Gucumiri, Suniemiri, Ascaricu, Sabegoncia deodicata, Bellone, Guiliado, Serbusdei,[3] Molestu, Aristolfu, edificamus eclesia unacum[4] pontifice nostro,

domno Gisado episcopi, et pigisimi Karoli regis, anni Incarnacionis Domini nostri obtingenti setuaginta duo. Ergo[5] hoc ipsa eclesia bocabulum est Beati Andre apostoli, et perduximus eam ad cultura gracia, et tradimus [eam][6] in manus pontifici nostri quod superius nominavimus ad consegrandum et pro confirmanda dotem vel donacionis et remediis animis nostris.

Ego Dacinus, presbiter, propter remedii anime mee, dono ibi cella et curtes cum suos exios et regressios et orto uno qui infrontat: in orto Manconi, et de alia parte in orto Iolcerandi, et de tercia in terra Dag[irandi, et de quarta in terra Da]girandi.[7] Et ego Manco, cum fratribus meis quod superius nominati sunt, propter remediis animis nostris, damus campo I qui est prope ipso billare et infrontat: de [una parte][8] in terra Manconi, et de aliis partibus in terra de Bello et de suos eredes. Et nos Gucumirus et Bellus, cum fratribus nostris, donamus prope ipso campo quartata una.

Si quis sane, quod fieri minime credimus esse benturum, qu[od si nos superius nominati aut][9] aliquis de filiis aud de eredibus nostris [vel][10] quislibet homo [sub]posita[11] persona qui contra hanc carta dotis vel donacionis [nostre venerit ad inrumpendum, aut nos ipsi][12] venerimus, [in]feramus[13] eo [tempore][14] auri libra I componere faciat. Et [inantea][15] ista carta dotis vel donacionis firma per[maneat].[16]

Facta carta dotis vel donacionis idibus[17] decembris, anno XXXII regnante Karulo rege.

Daginus presbiter, Sig+num Manconi, Sig+num Frodesinde,[18] Sig+num Benedictus, Sig+num Iolcerandus, Sig+num Dagiran, Sig+num Alzeman,[19] Sig+num Recared, Sig+num Gucumiri, Sig+num Suniemiri, Sig+num Ascarig, Sig+num Sabegoncia, Sig+num Belloni, Sig+num Guilliandi,[20] Sig+num Serbodei, Sig+num Molest, Sig+num Arizolfi,[21] Sig+num Belloni, qui hanc cartam dotis vel donacionis fecimus et testibus tradidimus ad roborandum. Ato clericus. Sig+num [...]. Sig+num Recosindi.

Duzila[22] presbiter, qui hanc cartam dotis vel donacionis rogitus scripsit et + sub die et anno quod supra.

1. Trodesinda C. — 2. Alamannus C. — 3. Serbodei C. — 4. unasucum BC. — 5. Ego C. — 6. *Omet* B; ... C. — 7. Dag... girandi BC. — 8. de ... BC. — 9. qu... BC. — 10. ... BC. — 11. *Omet* B; ... posita C. — 12. ... BC. — 13. feramus BC. — 14. ... BC. — 15. ... BC. — 16. per... BC. — 17. iddus C. — 18. Trodesinde C. — 19. Altemar C. — 20. Guiliandi C. — 21. Aritolfi C. — 22. Dutila C.

55

17 MARÇ 872

EN JUDICI PRESIDIT PER GUISAD, BISBE [D'URGELL], I PELS JUTGES GOLTRED, AMOR I ANSULF, COMPAREIX ISPALARIC I ACUSA LLOFRÈ D'HAVER-LO COLPEJAT DUES VEGADES I D'HAVER-LO RECLÒS A LA CASA DE GERCARI I DESPRÉS A LA DE GREGORI. LLOFRÈ HO RECONEIX, PERÒ ALLEGA DEFENSA PRÒPIA. HAVENT-LI DEMANAT ELS JUTGES SI POT APORTAR TESTIMONIS, CONFESSA QUE NO.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 15.

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 25, pàg. 37-38, *ex* **O**. **b.** ALTURO; ALAIX, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 113, núm. 28, pàg. 94-95, *ex* **O**.

RE: VILLANUEVA, *Viage*, vol. X, pàg. 68, *ex* **O**.

In concilio domni Wisadi, gratia Dei episcopus, seu et de iudices Golteredi, Amore et Ansulfum, iudicum, et in presentia Dignoni, Yercari, Gregorii et Usilani saioni. In supradicto vero iudicio venit omo nomine Ispalaricus et mallabit me Leofredo dicens: «Quod beni super eum ira ductus et feci illi II colapas supra eum de meo fuste et sic infraclusi eum in domo Yercari et postea sic traxi eum exinde et infraclusi eum in domo Gregori. Unde et feci mea recognitione in placito et postea arramibi exinde testes quod eum quod feci me debendente[1] feci, et sic beni in placito qui iam preteritus est, et non potuo eos legibus abere».

Et sic me interrogaberunt supradicti iudices si possum tes[tes] abere in isto placito aut in alio. Et ego Leofredus dixi: «Non possum exinde abere testes nec in isto placito nec in alio neque in tercio nec modo nec posmodum neque ullo tempore, et h[ec eboca]tio bera est et negare non possum in vestro supradicto [iudi]cio».

Facta ebocatio mea VIX kalendas apriles, anno XXXII regnante Carulo rege.

S+ Leofredi, qui anc ebocatione feci. S+ Erulfi. S+ Reccaredi. S+ Odesindi. [Gol]teredus SSS.* Amor SSS.* *(Crismó)* Ansulfus SSS.*[2]

Ramio, qui anc ebocatione scripsit et SSS., cum literas II suprapositas, die et anno co supra.

1. *En comptes, probablement, de* defendente. — 2. *Les subscripcions autògrafes dels tres jutges són escrites amb una tinta diferent, més fluixa.*

56

25 MAIG 872

TEODALD VEN ALS ESPOSOS FRANCÓ [VESCOMTE] I SESNANDA UNA TERRA QUE TÉ PER APRISIÓ EN EL TERRITORI DEL BERGUEDÀ, A LA VILA MALANYEU, AL VILAR, PER L'EQUIVALENT DE DOTZE ARGENÇADES.

O.* Vic, AC, cal. 9, episc. 1, núm. 31 (abans cal. 6, núm. 520). Al dors: «Francones» (s. x).

a. JUNYENT, *Diplomatari de la catedral de Vic*, núm. 138, pàg. 119 (amb data de 929), *ex* **O**. **b**. ALTURO; ALAIX, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 112, núm. 21, pàg. 66-67, *ex* **O**.

L'anàlisi interna del text del document present permet de concloure, per comparació amb els textos d'altres documents en què apareixen els mateixos personatges, que el rei Carles citat en la clàusula de datació s'ha d'identificar amb Carles el Calb i no pas amb Carles el Simple, com s'havia fet, i que, per tant, l'any de la redacció fou el 872 i no pas el 929 (cf. ORDEIG, *Un document berguedà de l'any 872*). Francó rep el títol de vescomte en una acta judicial datada el 18 de setembre de 879 (doc. 72).

(Crismó) In nomine Domini. Ego Teodaldus, bovis entoren meo Francone et uxori sue Sesenanda. Quoniam in Dei nomine sic nobis placuit et placet in animis, nullis quodquegentis inperium nec suadentis ingenium set propria et espontanea mihi hoc elegit bona boluntas ut bobis de terras meas bobis vindere devere, sicuti et facimus, sitam in teretorium Bergetano, in villa que dicitur Malangeci, in loco ubi dicitur ad villarem. Bindo bovis ipsam terra que abemus de nostra aprisionem, quantum pedibus nostris am[b]ulabimus[1] et manibus designavimus.

Bindimus bovis ab o[m]ne integri[ta]tem ipsam terram, qui est latus terra de teipsum, de alio latus de Sidilane et de suos infantes. Ipsam terram cultam et incultam bindo vobis ab o[m]ne inte-

grietatem; et recepi de bobis precium placivile, id est XII argencatas placibiles in res balentes, quo tu entor nobis dedistis et nos venditor de presente manibus recepimus et nilhque de ipsum precium penis vos non remansit hec manifestum, ut de ab odierno die et tempore abeas, adeas, teneas et posideas et in perpetuum vindices hac defendas.

Si quis sane, quod fieri minime credo esse benturum, quod si ego Teodaldus aut aliquis de filiis vel fratribus vel eredibus meis, aut aliquis omo qui contra carta bindiccionis benerit, aut ego ipse venero, conponat ori lipra una, carta bindicionis firmis permaneat.

Facta carta bindicionis in mense VIII kalendas iunias, ano XXXII regnante Karulo rege.

Si+gnum Teodaldi, qui hac carta binditionis fecit et testibus tradit ad rovora[n]dum. Si+gnum Guti. S[i]+gnum Argiron. S[i]+gnum Recosindus. S[i]+gnum Quintila. Si+gnum Argemiri.

Autarius presbiter, rogitus SSS. et sub SSS. die et ano quo supra.

1. *Manca la lletra, en aquest cas i en els següents en què s'usen els claudàtors.*

57

[857-872]

GUISAD, BISBE DE SANTA MARIA [D'URGELL], CONSAGRA L'ESGLÉSIA DE SANT SADURNÍ [DE LA PEDRA, TERME DE LA COMA I LA PEDRA], SITUADA EN EL COMTAT D'URGELL, A LA VALL DE LORD, EN EL TERME DEL CASTELL DE PEDRAFULGENT.

Aquesta notícia es troba continguda en la dotalia d'aquesta mateixa església que porta data del 29 de novembre de 962 (doc. 526). Com que Guisad I fou bisbe d'Urgell en 857-872, fixem la consagració entre aquests anys (cf. ORDEIG, *Les dotalies*, vol. I, núm. 8, pàg. 27-28), bé que probablement tingué lloc en els darrers anys del pontificat en coincidència amb l'inici de la repoblació de la vall de Lord per part del comte Guifré el Pilós (cf. doc. 796).

(...) veniens eximius vir almusque pacificus, reverentissimus domnus Wisadus, sancte Orgellitensis sedis presul, in predicto comitatu Orgellitense, in pavo Lordense, in locum vocitatum castro Petra Fulgenti, ad consecrandum ecclesiam Dei que sic est in eodem loco in honorem Sancti Saturnini, que holim fuit constructa vel dedicata per dedicationem domni Wisadi, bone memorie pii presulis Sancte Marie, (...).

58

7 SETEMBRE 873

VULGARELLA VEN A GOLTRED I A LA SEVA MULLER JEROSÒLIMA DOS HORTS QUE TÉ AL TERRITORI D'URGELL, A VILANOVA [DE BANAT], I UNA PEÇA DE TERRA EN EL LLOC ANOMENAT VALENTINIÀ, PER L'EQUIVALENT DE DOS SOUS I CINC ARGENÇADES.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 16. Al dors: «Karta de Vilanovela» (s. X-XI) i «Vilanovella» (s. XIII).

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 26, pàg. 38, *ex* **O.** **b.** ALTURO; ALAIX, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 113, núm. 29, pàg. 96-97, *ex* **O.**

(Crismó) In nomine Domini. Ego Vulgarella vinditor vobis Golteredo et uxori tue Hierosolima. Certum quidem et manifestum est enim quia placuit in animis nostris et placet ut vobis aliquid vindere deberem, sicut et vindo, infra territorio Orgelletano, in villa que dicitur Villa Nobella. Vindimus vobis in ipsa villa II ortos; et congungit ipse unus ortus: de una parte ad kasales Waferi, de alia parte ad orto de filios Wisandi, de tertia vero parte ad orto Fredenandes; et ipse alius ortus congungit: de una parte ad orto de me ipsa vinditore, de alia vero parte ad orto Fredenandes. Et in locum ubi dicitur Valentiniano vindo vobis una petia de terra; et congungit ipsa terra: de una parte ad terra Waferi, de alia parte ad vinea Bunnoni, de tertia vero parte ad terra de vos ipsos emtores.

Vindo vobis ipsos ortos cum suis arboribus portione mihi debita et ipsa petia de terra semodiata I ab omni integritate, in aderato et definito pretio quod inter nos bone pacis placuit adque conbenit solidos II et argentiatas V in res valentes, quod vos emtores mihi dedistis et ego vinditor de presente manibus meis recepi et nihilque de ipso pretio aput vos emtores non remansit, est manifestum.

Quem vero ipsos ortos et ipsa petia de terra a me vinditore traditum et a bos emtores receptum abeatis, adeatis, teneatis et possideatis et ad proprium vindicetis omnique tempore. Si quis sane, quod fieri minime credo esse venturum, quod si ego vinditor aut aliquis de filiis aut de eredibus meis vel quislibet homo qui contra hanc karta vindictionis benerit aut ego benero ad inrumpendum, inferant vel infero vobis aut partique vestre ipsos ortos cum suis arboribus portione mihi devita et ipsa terra semodiata I, dupplum vobis perpetim abiturum. Et inabantea ista karta vindictionis firmis permaneat.

Facta karta vindictionis VII idus septembri, anno XXXIIII regnante Karlo rege.

Sig+ Vulgarelles, qui hanc karta vindictionis feci[1] et testibus tradidi ad roborandum. Sig+ Nifridii. Sig+ Dacconi. Sig+ Ansefredi.

Bellus presbiter, qui hanc karta vindictionis scripsi et SSS. die et anno quo supra.

1. *Segueixen les lletres* mus, *ratllades*.

59

7 SETEMBRE 873

ELS ESPOSOS GUAFAR I ANLLEVA VENEN A GOLTRED I A LA SEVA MULLER JEROSÒLIMA DUES PECES DE TERRA QUE TENEN AL TERRITORI D'URGELL, A VILANOVA [DE BANAT], PEL PREU D'UN MUIG I D'UN SESTER DE VI.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 17. Al dors: «Vilanova» (s. X-XI).

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 27, pàg. 39, *ex* **O**. **b.** ALTURO; ALAIX, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 113, núm. 30, pàg. 98-99, *ex* **O**.

(Crismó) In nomine Domini. Ego Wafarius et uxor mea Anlleba vinditores vobis Golteredo et uxori tue Ieresolima. Certum quidem et manifestum est enim quoniam in Dei nomine sic nobis placuit et placet in animis nostris ut vobis aliquid vindere deveremus, sicut et vindimus, duas petias de terra infra territorio Orgelletano, in billa que dicunt Billa Nova. E coniungit ipsas duas petias: de una parte in terra de vos ipsos emtores, et de alia parte in terra Firrioli.

Vindimus vobis ipsas duas petias ab omni integrietate, in aderato et definito pretio modio I et sester de vino, quod vos emtores nobis dedistis et nos vinditores de presente manibus nostris recepimus et nichil quod de ipso pretio aput vos emtores non remansit, est manifestum.

Quem vero ipsas duas petias de terra ad nos vinditores traditas et a vos emtores receptas abeatis, adeatis, teneatis et possideatis et ad proprium vindicetis omnique tempore. Si quis sane, quod fieri minime credimus esse venturum, quod si nos vinditores aut aliquis de filiis vel de eredibus nostris qui contra anc karta vinditionis venerit aut nos venerimus, inferant vel inferamus vobis aut partique vestre ipsas II petias de terra duppla vobis perpetim abitura. Et inabantea ista karta vinditionis firmis permaneat.

Facta karta vinditionis VII idus septembrii, anno XXXIIII regnante Karlo rege.

Sig+ Wafarii, Sig+ Anlleva, qui anc karta vinditionis fecimus et testibus tradimus ad rovorandum. Sig+ Sentani. Sig+ Dacconi. Sig+ Ansefredi.

Baldericus, qui anc karta bindictionis scripsi et SSS. die et anno que supra.

60

21 SETEMBRE [873]

SIGEBOD, ARQUEBISBE DE NARBONA, ACUT AL COMTAT DE RASÈS, AL LLOC DE FORMIGUERA, A PRECS DE L'ABAT GULFARIC DEL MONESTIR DE SANT JAUME [DE JOCÓ] I DELS COMTES GUIFRÉ [D'URGELL-CERDANYA] I MIRÓ [DE CONFLENT], GERMANS, I DELS COMTES OLIBA [DE CARCASSONA] I ACFRED [DE RASÈS], TAMBÉ GERMANS, PER TAL DE CONSAGRAR-HI L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA, AMB ELS ORATORIS DE SANT PERE I SANT JOAN, FETA EDIFICAR PELS ESMENTATS COMTES, QUE LA DOTEN AMB NORANTA MUJADES DE TERRA I AMB LA VILA FORMIGUERA.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 79, pàg. 133-134.

61

25 MARÇ 874

SESNAN, MANDATARI DEL COMTE MIRÓ [DE CONFLENT], PLEDEJA DAVANT EL TRIBUNAL D'AQUEST COMTE, REUNIT A LA VILA DE VERNET, SOBRE LA CONDICIÓ LLIURE DE LLORENÇ DE CANAVELLES, DEL QUAL CREU QUE HA D'ÉSSER SERF FISCAL PER RAÓ DEL PRECEPTE QUE EL REI CARLES [EL CALB] CONCEDÍ AL COMTE SUNIFRED [D'URGELL-CERDANYA], PARE DEL COMTE MIRÓ. ELS JUTGES MANEN FER LES INDAGACIONS OPORTUNES I DONEN LA RAÓ A LLORENÇ.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 81, pàg. 135-136. El precepte esmentat és el del 23 de gener de 843 (doc. 25).

62

28 ABRIL 875

UNA DONA ANOMENADA ALDENA I ELS SEUS FILLS DONEN A LES ESGLÉSIES [DEL MONESTIR D'EIXALADA] I ALS SEUS MONJOS UNA CASA I UNES TERRES A LA VALL DE CERDANYA, EN EL TERRITORI DE LLÍVIA, A LA RODALIA DE LA VILLA ANS, I SIS MUJADES DE TERRA EN EL TERME DEL VILAR VEÍ DE GORGUJA.

[**O**]. Original perdut en la inundació del monestir d'Eixalada l'any 878. — [**A**]. Notícia en la reparació judicial d'escriptures del 10 de febrer de 879, perduda. — [**B**]. Còpia del segle XII en el Cartoral Major del monestir de Cuixà, f. 26, perdut, *ex* **A**. — **C**. Còpia del segle XVII: París, BNF, Col. Baluze, vol. 117, f. 123v-124v, *ex* **B**. — **D**. Còpia del segle XVIII: París, BNF, Col. Moreau, vol. 284, f. 75-77v, *ex* **a**.

a. *Marca hispanica*, ap. XLI, col. 810-811, *ex* **B** (per mitjà de **C**). — **b**.* ABADAL, *Eixalada-Cuixà*, ap. 34, pàg. 146, *ex* **C**.

Et vidimus alia scriptura quod fecit Aldena femina cum filios vel filias suas ad supradictas ecclesias vel ad monachos ibidem servientes pro animas illorum et remedium Enneconi bona memorie, qui abebat insertum in valle Cerdania, in suburbio Liviense, in apenditio de villa Annos, domus, terra, in elemosina; qui infrontat in Sponda et in limite et in prato; et in fines de villare Curcuga, plus minus modiatas sex ab integre. Et abebat insertum in datare IIII kalendas maias anno XXXV regnante Karulo rege, et scripsit ea Luchanus presbyter. Et vidimus ipsa karta firmata de Aldena et de filios et filias suas et de testes legibus.

63

20 GENER 877

HOM VEN AL COMTE GUIFRÉ [D'URGELL-CERDANYA] I A LA SEVA MULLER GUINEDELLA UNA VINYA EN EL TERRITORI D'URGELL, A ESDÚS [BANAT, TERME D'ALÁS I CERC].

[**O**]. Original perdut, conservat a Ripoll, AM (Comú, arm. 2, caixó 2), fins a l'any 1835. — **A**.* Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 4v, *ex* **O**. — **B**.* Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec VI, f. 39v, *ex* **O**. — **C**.* Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec IX, p. 117, *ex* **O**.

a. ABADAL, *Els temps*, doc. II, pàg. 107-108, *ex* **A**. — **b**. MASCARELLA; SITJAR, *Guifré el Pelós*, núm. 2, pàg. 26, *ex* **a**. — **c**. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 4, pàg. 82, *ex* **ABC**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. VII, núm. 52, pàg. 199.

El regest **A** diu: «Los mismos condes [*Wifredo* y su muger *Winidildes*] compran una viña en el término de *Exeduci*, territorio de Urgel: 13 de las kalendas de febrero, año 37 de Carlos. El P. Ribas dudó si es del año 28 o 38 de Carlos, pero a mi me parece ser del 37».

El regest **B** diu: «La compra hecha por los mismos condes [*Wifredo* y su muger] de una viña en *Exeduci* a 13 de las calendas febrero año 37 de Carlos (877)».

El regest **C** diu: «868 o 877. El P. Ribas dudó si dice 28 o 38, pero a mi me parece que dice 37 del rey Carlos, a 13 de las calendas de febrero. *Wifredo* y su muger compraron una viña en *Exeduci*, en el territorio de Urgel. El P. Ribas dice ser del año 868 o 876».

64

[840 - 6 JULIOL 877]

EL REI CARLES [II EL CALB] ATORGA UN PRECEPTE A SESNAN, PEL QUAL LI CONCEDEIX LA VILLA ANOMENADA LLUÇ [TERME DE SANTA LLOCAIA], A LA CERDANYA.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. II, pàg. 362.

65

6 JULIOL 877

SESNAN VEN AL COMTE GUIFRÉ [D'URGELL-CERDANYA] I A LA SEVA MULLER GUINEDELLA EL PREDI QUE TÉ A LLUÇ [TERME DE SANTA LLOCAIA] PER TRES-CENTS SOUS.

[**O**]. Original perdut, conservat a Ripoll, AM (Comú, arm. 2, caixó 2), fins a l'any 1835. — **A**.* Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 3, *ex* **O**. — **B**.* Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec VI, f. 39v, *ex* **O**. — **C**.* Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, pàg. 117, *ex* **O**.

a. ABADAL, *Els temps*, doc. III, pàg. 108-109, *ex* **A**. — **b**. MASCARELLA; SITJAR, *Guifré el Pelós*, núm. 3, pàg. 27, *ex* **a**. — **c**. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 5, pàg. 83, *ex* **ABC**.

El regest **A** diu així: «877. *Wifredo* conde y su muger *Winidildes* compran a *Sesenando* por 300 sueldos el predio de *Loci*: 2 nonas de julio del año 38 de Carlos emperador».

El regest **B** diu: «Pues aqui existen estos documentos que entregaría el mismo Vifredo al hacer donacion al Monasterio y son la compra que el y su muger hizieron a *Sesenando* del predio de *Loci* por 300 sueldos a 2 de las nonas de Julio año 38 de Carlos emperador (877) y aun la que dicho *Sesenando* hizo del mismo predio y por el mismo precio a *Altemiro* el dia 1° Abril del año 16 de Karlos (856)».

I el regest **C** diu: «38 de Carlos emperador, *2 nonas iulii*, *Sesenando* vende a favor del conde *Wifredo* y su muger el dicho predio de *Loci* por el precio de 300 sueldos. De esta venta se hace mérito en la dotación de la iglesia del monasterio. *Ibid.* [Legajo Condes de Cerdaña desde 856 a 1304]. El P. Ribas dice ser del año 877».

66

1 DESEMBRE [877]

LA COMTESSA ERMESSENDA [VÍDUA DEL COMTE SUNIFRED I D'URGELL-CERDANYA], EL COMTE RADULF [DE BESALÚ], EL COMTE MIRÓ [DE CONFLENT] I LA COMTESSA QUIXOL DONEN A SANT ANDREU [D'EIXALADA] I A SANT GERMÀ [DE CUIXÀ] ELS ALOUS QUE TENEN A LA VALL DEL CONFLENT, AL TERRITORI DEL CASTELL DE VERNET, A SABER, L'ESGLÉSIA DE SANT VICENÇ I L'ALOU DE CAMPLLONG, I L'ESGLÉSIA DE SANT PERE DELS FORCATS [EN EL COMTAT DE CERDANYA]. SUBSCRIU EL DOCUMENT TAMBÉ EL COMTE GUIFRÉ [D'URGELL-CERDANYA].

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 107, pàg. 155-156, i vol. VII, núm. 56, pàg. 200-201.

67

5 MARÇ 878

EL LEVITA SIBARA I ELS ESPOSOS ADILÀ I OLÍBULA VENEN A ASTOALD I A LA SEVA MULLER SESNANDA LA PORCIÓ QUE TENEN D'UNA TERRA SITUADA EN EL TERRITORI D'ELINS, EN EL LLOC DE CASTELLINS, PER L'EQUIVALENT DE VUIT SOUS.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 19. Al dors: «Castro Elins [...]» (s. X-XI).

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 29, pàg. 40-41 (amb data de 3 novembre), *ex* **O**. — **b**. ALTURO; ALAIX, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 113, núm. 31, pàg. 100-101, *ex* **O**.

(Crismó) I[n nomi]ne Domini. Nos venditores Sibara lebita, Adila et uxori mea Ulibula vobis emtoribus nostris [A]stoaldo et uxori tue Sesenanda. Certum est enim quia sic placuit in animis nostris et placet ut vobis vindere deberemus, sicut et vindimus terra portionem nobis debita in territorio Elinsitano, in locum ubi dicitur subtus castro Elinsi, subtus ipso Iubello mediano. Et infrontat ipsa terra de una parte in torrente, et de alia parte de subtus infrontat in terra Iotoni, et de [terc] iam parte desuper [inf]rontat in strata publica.

Set sicut inter nos vone pacis placuit adque conbenit solidatas VIII in res valentem, id est quod vos emtores dedistis et nos venditores de presente recepimus et nihilque de ipso pretio aput vos emtores non remansit, set omnia nobis adinplestis.

Quo bero ipsa terra iam superius nominata a nos venditores tradita et a bos emtores ab omni integrietate recepta abendi, vindendi, faciendi quod volueritis, abeatis potestatem es presenti die et tempore. Si quis sane, quod fieri minime credimus esse benturum, quod si nos Sibera lebita, Adila et uxor mea Ulibula vos iamdictos emtores nostros Astoaldo et uxori tue Sesenanda aut aliquis de filiis vel de eredibus nostris vel quislibet omo qui contra anc karta vindictionis venerint aut venerimus, inferant vel inferamus vobis aut partique vestre ipsa terra iam superius nominata dup[la] vobis perpetim abitura. Et inabantea ista scriptura bindictionis firmis permaneat.

Facta karta bindictionis sub die III nonas martias, anno primo regnante Ludubico rege.

Sibara leobita SSS.,* Sig+num Adilani, Sig+num Ulibula, qui anc karta bindictionis fecimus et fieri volumus. Sig+num Mocostonie.[1] Sig+num Guitiz[a]ni. Sig+num Guandalardi.

SSS. Guistirlla Dei misera[tione] presbiter, qui anc karta bindictionis scripsi et SSS. sub die et anno quo supra.

1. *Lectura dubtosa.*

68

20 JULIOL 878

ELDOARA, LEVESÈN, IMILÓ I GERIU PERMUTEN AMB ESCLUA UNA TERRA QUE TENEN AL TERRITORI D'URGELL, SOTA ALÀS, AL LLOC ANOMENAT «SALTELLO», PER UNA VINYA SITUADA EN EL LLOC ANOMENAT «MALEMORTUA».

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 18. Al dors hi ha escrit un «Brebe memoratorio de ipso vino», parcialment esborrat (s. X-XI).

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 28, pàg. 39-40, *ex* **O**. — **b.** ALTURO; ALAIX, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 113, núm. 32 A i núm. 32 B, pàg. 102-103, *ex* **O**.

(Crismó) In nomine Domini. Nos Eldoara, Levesindus, Imilo et Girile procambiatores tibi Sclubane. Certum quidem et manifestum est enim quia placuit in animis nostris et placet ut tibi aliquid procambiare deveremus, sicut et procambiamus terra infra territo[ri]o Orgelletano, subtus villa Elasso, in locum que dicitur Saltello. Et coniungit ipsa terra: de una parte ad vinea de filios Manzulines, de alia parte ad ipso rigo. Procambiamus tibi ipsa terra ab omni integritate propter ipsa tua vinea quod nobis procambiasti in locum qui dicitur Malemortua, ut ab odierno die[1] et tempore quidquid de ipsa terra facere, agere aut iudicare volueris liberam in Dei nomine abeas potestatem ad proprium.

Si quis sane, quod fieri minime credimus esse venturum, quod si nos procambiatores aut aliquis de filiis vel de eredibus nostris vel quislibet homo qui contra hanc karta procambiationis venerit aut nos venerimus ad inrumpendum, inferat vel inferamus tibi aut partique tue ipsa terra duppla tibi perpetim abitura. Et inabantea ista karta procambiacionis firmis permaneat.

Facta karta procambiacionis sub die XIII kalendas agusti, anno primo regnante Hludoico rege.

Sig+ Eldoara, Sig+ Levesindi, Sig+ Imilones, Sig+ Girile, qui hanc karta procambiacionis fecimus et testibus tradimus ad roborandum.

1. *Repeteix* die.

69

TROYES, 18 AGOST 878

GALDERIC, BISBE D'URGELL, ASSISTEIX AL CONCILI REUNIT A TROYES SOTA LA PRESIDÈNCIA DEL PAPA JOAN [VIII] I AMB LA PRESÈNCIA DEL REI LLUÍS [II EL TARTAMUT].

Els noms dels bisbes assistents es troben en el text de la butlla expedida a Troyes pel papa Joan VIII el 18 d'agost de 878 a favor del monestir de Sant Gèli, de Provença, publicat per BOUQUET, *Recueil*, vol. IX, pàg. 167-169, i regestat per JAFFÉ; LOEWENFELD, *Regesta*, núm. 3179 (2397).

(...) Auctore omnipotente Deo mediante, anno Incarnationis Domini nostri Ihesu Christi DCCCLXXVIIII, XV kalendas septembris, indictione XI, Domino feliciter, in presentia domni Ludoici, serenissimi regis, in presenti concilio residentis, inter cetera querelarum principia, apud Trecassinam urbem pro statu sancte Dei Ecclesie sinodale concilium celebrantis; (...) Walderici, Urgelensis episcopi, (...)

70

[872-878]

EL COMTE GUIFRÉ [I D'URGELL-CERDANYA] ATORGA CARTA DE POBLAMENT ALS HABITANTS DE LA VALL DE LORD EN TEMPS DEL BISBE GALDERIC D'URGELL.

[**O**]. Original perdut.

Notícia continguda en la carta de franquesa atorgada per Ermengol IV, comte d'Urgell, als habitants de la vall de Lord el 10 de gener de 1068 (vegeu FONT I RIUS, *Cartas de población*, vol. I, núm. 3, pàg. 7-8, i núm. 32, pàg. 57-58). En publiquem només el passatge que es refereix a la concessió feta pel comte Guifré, que Font i Rius, d'acord amb Abadal (*Els primers comtes*, pàg. 82), data entre els anys 872-878 (vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VII, núm. 66, pàg. 206). Que aquesta carta fou atorgada en temps del bisbe Galderic es dedueix del capbreu de les parròquies de la vall de Lord redactat probablement vers febrer de 991 (doc. 796).

(...) Quantum inter istas afrontationes includitur et isti termini ambiunt sic concedo vobis et posteritatibus vestris et condono, sicut concessit vobis Guifredus comes parentibus vestris. (...)

71

19 JUNY 879

L'ABAT PROTASI I ELS MONJOS QUE ESCAPAREN DE LA INUNDACIÓ DEL CENOBI DE SANT ANDREU D'EIXALADA ES LLIUREN AMB ELS SEUS BÉNS A SANT GERMÀ DE CUIXÀ. PROTASI DONA A AQUEST MONESTIR, ENTRE MOLTS ALTRES BÉNS, EL QUE TÉ A LA VALL DE CERDANYA.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 125, pàg. 169-171.

72

18 SETEMBRE 879

AGOBARD I DESIDERI RECONEIXEN, EN PRESÈNCIA DELS JUTGES RECOSIND, ELIES, SIXILÀ I DANIEL, DELS PREVERES REVOCAND I PLACIÀ, I D'ALTRES BONS HOMES, QUE NO PODEN PROVAR ELS SEUS DRETS SOBRE UNA VINYA I UNA TERRA [SITUADES A LA VILA MALANYEU, TERME DE LA NOU DE BERGUEDÀ] QUE ELS RECLAMA EL VESCOMTE FRANCÓ I EN FAN EVACUACIÓ A FAVOR D'ELL.

O.* Vic, AC, cal. 9, episc. I, núm. 5 (abans cal. 6, núm. 141).

a. JUNYENT, *Diplomatari de la catedral de Vic*, núm. 1, pàg. 1, *ex* **O.** — **b.** ALTURO; ALAIX, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 112, núm. 22, pàg. 68-69, *ex* **O.**

En el text d'aquest document no consta on eren la vinya i la terra esmentades, però la informació donada per altres documents del mateix lot de l'arxiu vigatà, com són els que porten dates de desembre de 882 (doc. 79) i de 8 d'octubre de 886 (doc. 83), en què apareixen alguns dels actors i dels testimonis del document present, indueix a creure que es devien trobar dins el terme de la vil·la Malanyeu. Sobre el lot de set pergamins berguedans de l'Arxiu Capitular de Vic, vegeu ORDEIG, *Un document berguedà de l'any 872*.

In presentia de ipsos iudices Reccosindo, Elias, Zixilane et Daniel, iudicum, et in presentia Rebocando presbitero et Placiano presbitero et aliorum bonorum ominum, id sunt, Lobelani, Suniario, Sindoicto, Anderaldo, Speciosum, Daniel, Ildira, Isahac, Ferruzone, Ebregildo, Dattoni et Adriano saioni et aliquorum bonorum ominum qui ibidem residebant recognoscimus nos, ego Agobardus et Desiderius, simul in unum, et exbacuamus a petitione Frangone bicescomite qualiter de ipsa vinea et de ipsa terra unde nos petibit iamdictus Frango, et diximus nos in nostro responso: «Nos tenemus ea per nostra scriptura et per comparatione de omines nomine Todaldo et Madaxone; et ea beritate presentabimus ipsa scriptura in illorum placito».

Et sic interrogaberunt nos ipsi iudices supranominati si potebamus avere auctores vel alias scripturas unde ipsa scriptura de iamdicto Frangone conbincere potuissent. Et nos iamdicti Agubardus et Desiderius in nostro responso diximus: «Nos non potemus neque auctores, neque scriptura, nec nullum docementum unde scriptura de iamdicto Frangone conbincere potuissemus, nec in ipso placito, nec in alio, nec modo, nec postmodo, nec nullo quoque tempore, set ipsa sua scriptura plena abet firmitate».

Et nos quoque dicimus recte et veraciter regnoscimus vel exbacuamus in vestro supradictorum iudicio, et hec nostra regnostio vel exbacuatio bera quod negare non possimus in vestro supradictorum iudicio.

Facta regnotione vel exvacuatione VIX kalendas ocbtobris, anno primo regnante Karlamagno rege.

Sig+ Agubardi, Sig+ Desiderii, nos simul in unum, qui hanc regcognitione vel exbacuatione fecimus et testes firmare[1] rogavimus. Gonna presbiter SSS.* Liubila SSS.* Ferruzo SSS.* Placianus presbiter SSS.* Sig+ Abamiri. Sig+ Gotoni. *(Crismó)* Daniel SSS.* *(Crismó)* Suniarius SSS.*

Benedictus presbiter, qui hanc regcognitione vel exbacuatione rogitus scripsi et SSS. die et anno quod supra.

1. firmamare, *per error*.

73

2 DESEMBRE 880

EL PREVERE ARIÜLF, PER A REMEI DE LA SEVA ÀNIMA I DE LES DELS SEUS PARES, DONA A L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA DEL MONESTIR DE RIPOLL I A LES ALTRES ESGLÉSIES QUE HI SÓN FUNDADES EN HONOR DE SANT PERE I SANT JOAN, AIXÍ COM A L'ABAT DAGUÍ I ALS MONJOS, LA PORCIÓ QUE TÉ EN LES VIL·LES CERDANYOLA, COSP, RIUTORT I BROCÀ, TOTES ELLES SITUADES A LA VALL DE BROCÀ.

[**O**]. Original perdut, conservat a Ripoll, AM, fins a l'any 1835. — [**A**]. Còpia del segle XII en el Cartoral Major de Ripoll, f. 135, col. 2, perdut, probablement *ex* **O**. — **B**.* Còpia del segle XVII: París, BNF, Col. Baluze, vol. 107, f. 197, *ex* **A**. — **C**. Còpia del segle XVIII: Girona, AC, arm. VI, llig. 11.

a.* VILLANUEVA, *Viage*, vol. VIII, ap. I, pàg. 209-210, *ex* **O**. — **b**. PELLICER, *Santa María*, pàg. 36-37, *ex* **a**. — **c**. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 6, pàg. 83-85, *ex* **Ba**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 1, pàg. 65.

In nomine Domini. Ego Ariulphus, presbiter. Certum quidem et manifestum est enim quia placuit in animis meis et placet, nullius quoquegentis imperio nec suadentis ingenio sed propria expontanea hoc[1] elegit bona voluntas ut facerem karta[2] legitima, sicut et facio, propter remedium animae meae vel parentum meorum. Dono atque concedo domui Sanctae Mariae, virginis, in monasterio Riopullense et ipsas ecclesias alias qui ibidem sunt fundatas, nomine Sancti Petri, apostoli, et in honore[3] Sancti Iohannis, martiris[4] Christi, et Dachino abbati[5] et monachis[6] ibidem Deo servientibus, tam praesentibus quam et futuris. Dono atque concedo in apendicio de valle Bucuranense, in villa Certaniola et in villa Cospe et in Riotorto et in ipsa villa Bucurano,[7] dono ipsas villas vocitatas, dono atque concedo[8] in domibus, terris, vineis, molinis, pratis, pascuis, silvis, garricis, ductibus et reductibus; in hoc quod superius nominatum est dono atque concedo omne portione mihi[9] debita dono atque concedo, propter remedium animae meae dono atque concedo. Et qui contra hanc scriptura venerit ad inrumpendum aut ego Ariulphus, presbiter, aut de fratribus meis vel quislibet homo III libras auri componere faciat et hoc scriptura firma permaneat.

Facta scriptura elimosinaria IIII nonas decembris, anno secundo Karlemagno rege.

Ego Arigulfus, presbiter, qui hanc scriptura elimosinaria[10] feci et testibus rogavi firmare sus SSS.[11] Sig+num Angerici. Sig+num Elderici. Sig+num Biarizi.[12] Sig+num Ilarii.[13] Sig+num Atilioni. Amorone presbiter[14] SSS.[15] Todereus[16] clericus SSS.[17]

Ego Sclua,[18] presbiter, qui hanc scriptura elimosinaria[19] rogitus scripsi et SSS.[20] die et anno quo supra.

1. nobis a. — 2. carta a. — 3. onore a. — 4. martyris B. — 5. habati a. — 6. monachos B. — 7. Buturano a. — 8. cedo B. — 9. michi a. — 10. elemosinaria a. — 11. subscripsi a. — 12. Sig+num Biarizi, *omet* B. — 13. Ibri B. — 14. presbiteri B. — 15. subscribo a. — 16. Acodereus a. — 17. subscribo a. — 18. Scluba a. — 19. elemosinaria a. — 20. subscripsi a.

74

25 ABRIL 881

HOM VEN AL COMTE GUIFRÉ [I D'URGELL-CERDANYA] I A LA SEVA MULLER, GUINEDELLA, UNES TERRES EN EL LLOC D'ESDÚS [BANAT, TERME D'ALÁS I CERC].

[**O**]. Original perdut, conservat a Ripoll, AM (Comú, arm. 2, caixó 2), fins a l'any 1835. — **A**.* Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 3v, *ex* **O**. — **B**.* Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec VI, f. 39v, *ex* **O**. — **C**.* Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec IX, pàg. 117, *ex* **O**.

a. ABADAL, *Els temps*, doc. IV, pàg. 109, *ex* **A**. — **b**. MASCARELLA; SITJAR, *Guifré el Pelós*, núm. 4, pàg. 28, *ex* **a**. — **c**. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 7, pàg. 85, *ex* **ABC**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. VII, núm. 68, pàg. 207.

El regest **A** diu: «Los mismos condes [*Wifredo* y su muger *Winidildes*] compran varias tierras en el mismo lugar de *Exeduci*; 7 de las kalendas de mayo del año 3 de *Karloman*».

El regest **B** diu: «Y otra [compra] por los mismos [condes *Wifredo* y su muger] de tierras en el mismo lugar a 7 de las calendas de mayo año 3 de *Karlomanno* (881)».

I el regest **C** diu: «881, año 3º de *Karlomanno*, a 7 de las calendas de mayo, los mismos [*Wifredo* y su muger] compraron tierras en *Ixasuci*. Estas y la de la escritura anterior fueron dadas al monasterio en 888. Otra donación 890. V. Marca».

75

1 MAIG 881

EN JUDICI PRESIDIT PEL COMTE GUIFRÉ [I D'URGELL-CERDANYA] I ELS SEUS JUTGES, EN PRESÈNCIA DE DOS ARXIPRESTES VASSALLS DEL COMTE, ES DONA SENTÈNCIA A FAVOR DE DACÓ SOBRE UNS PREDIS SITUATS A OGASSA, AL TRAMUNTÀ COMTAT DE CERDANYA.

[**O**]. Original perdut, conservat a Ripoll, AM (Comú, arm. 2, caixó 2), fins a l'any 1835. — **A.*** Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 3v, *ex* **O**.

a. ABADAL, *Els temps*, doc. V, pàg. 109-110, *ex* **A**. — **b.** MASCARELLA; SITJAR, *Guifré el Pelós*, núm. 5, pàg. 29, *ex* **a**. — **c.** ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 8, pàg. 85-86, *ex* **A**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. VII, núm. 69, pàg. 207.

El regest d'Olzinelles diu així: «Pleyto seguido en el juzgado del conde *Wifredo* y de sus juezes en presencia de dos arciprestes *vassos* de dicho conde, y se dió sentencia a favor de *Dacho* sobre unos predios sitos en *Aguaza*, *in transmontano* condado de Cerdaña, y otros adyacentes con sus afrontaciones: 1 de mayo, año 3 de *Karloman*».

76

«APUD VILLAM TORTARIAM», 24 AGOST 881

EL REI CARLOMAN ATORGA UN PRECEPTE, A PRECS DE L'ABAT EDIFRED, PEL QUAL CONCEDEIX AL MONESTIR DE SANTA CECÍLIA [D'ÈLINS] LA IMMUNITAT I LA LLIURE ELECCIÓ D'ABAT.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. II, pàg. 250-252.
A la llista d'edicions donada per Abadal, hi afegim ara:
d. GRAT, *Recueil*, núm. 57, pàg. 146-150.
e. MARQUÈS, *Els documents d'Elins*, núm. 1, pàg. 33-34.

77

22 SETEMBRE 881

SÒRIA VEN AL SEU FILL RAMIÓ LA MEITAT D'UNA TERRA QUE TÉ EN EL TERRITORI DE BERGA, A COSP [TERME DE LES LLOSSES], AIXÍ COM UNA VACA AMB EL SEU VEDELL, UN ASE I UN PORC, PEL PREU DE CINC SOUS.

O.* Vic, AC, cal. 9, episc. I, núm. 3 (abans cal. 6, núm. 506).

a. JUNYENT, *Diplomatari de la catedral de Vic*, núm. 3, pàg. 2-3, *ex* **O.** — **b.** *Catalunya romànica*, vol. XII, pàg. 36, *ex* **a.** — **c.** ALTURO; ALAIX, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 112, núm. 24, pàg. 72-73, *ex* **O.**

(Crismó) In nomine Domini. Ego Soria, tibi filio meo Ramione, entorem. Constat me tibi vindere deverem, sicuti et per h[a]nc[1] iscripturam vinditionis nostre vindo tibi, ipsa terram in pau Bergetanesse, in loco que dicitur Cuspe. Et afrontat ipsa terra: de I parte in terram de Asenario, et de alia parte in terra de Salamon, et de tertia parte in istirpe. Et bindo tibi baca una cum suo vitulo, et bindo tibi asinam una, et vindo tibi porco uno. Bindo tibi i[p]sa[2] terra quantu infra istas infrontationes sunt es medietatem ab omni integrietatem.[3] Et bindo tibi ipsa vaca et ipso vitulo, et bindo tib[i][4] ipsa asina et ipso[5] porco. Vindo tibi ista omniam non mente alianata, set memoria plenam in aderato vel definito pretio solidos V, quem tu entor mihi dedisti et ego vinditor de presente recepi, et nihilque de ipso pretio aput te entor non remansit,[6] est manifestum.

Quem vero ista omnia superius iscripta de meo iure in tuo trado dominium et potestatem abeas abendi, bindendi, comutandi, donandi et quidquid exinde facere vel iudicare bolueris, maneat tibi firmis potestas. Quod si ego Soria aut aliquis de filiis meis vel de eredibus meis aut alius omo qui contra hanc ista karta vinditione que fe[ci]mus[7] benerit ad inrumpendum, non adquiret hec que iniuste querit, set componat aut componamus tibi Ramione ipsa terra et ipsa omnia, quantu superius resonat, in[8] duplum;[9] et vinditio hec firmis permaneat.

Facta karta vinditionis sub die X kalendas obtubras, ano tertio regnante Karlamanno rege.

Sig+n[um][10] Soria, qui anc karta vinditionis fecit et testes firmare rogabi. Sig+[num][11] Eldefredus. Sig+n[um][12] Toderico. Sig+[num][13] Gilgebrune.

Manco presbiter,[14] qui hanc karta[15] vindicione rogitus iscripsit et SSS. die et ano quod supra.

1. *Manca.* — 2. *Manca.* — 3. intergrietatem, *corregit.* — 4. *Manca.* — 5. iiso, *per error.* — 6. remamansit, *per error.* — 7. *Manca.* — 8. ii, *per error.* — 9. dluplum, *per error.* — 10. *Manca.* — 11. *Manca.* — 12. *Manca.* — 13. *Manca.* — 14. ppresbiter, *per error.* — 15. kartata, *per error.*

78

29 JUNY 882

EGICÓ VEN ALS ESPOSOS GUISTANTÍ I OLIBA LA MEITAT D'UNA VINYA I LA QUARTA PART D'UN TÒRCUL QUE TÉ PER COMPRA AL BARIDÀ, EN EL LLOC ANOMENAT «SALAS», PER L'EQUIVALENT DE SET SOUS.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 20.

a. Barau, *Els documents*, vol. II, núm. 30, pàg. 41, *ex* **O**. — **b.** Alturo; Alaix, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 113, núm. 33, pàg. 104-105, *ex* **O**.

In nomine Domini. Ego Egico vinditor vobis entoribus meis Wistantino et uxori tue Oliba. Manifestum est enim quoniam placuit in animo meo ita et placet ut vobis vindere deverem, sicut et vindo vinea mea iuris mei ⌈quem abeo es conparatione⌉ et in ipso torcolario vindo bobis III partes quem abeo es comparatione.[1] Et est ipsa vinea in territorio Variense, in locum ubi dicitur ad Salas. De suberiorem partem afrontat in vinea Ardoini presbiteri, et de alio latus afrontat in vinea Auresindi presbiteri, et de suptus finit in vinea Auresindi presbiteri.

Et vindo vobis ipsa vinea quod suberibus nominavimus quantum infra histas afrontationes includunt[2] cum suis arboribus es mediatate, et in ipso torcolario IIII partem ab omni intecrietatem, in precio quod inter nos convenit, id est in solidatas VII quod vos entores mihi dedistis et ego vinditor de presente manibus meis recepi et nichil quod de ipso precio apud vos entores non remansit, est manifestum.

Quem vero ipsa vinea cum suis arvoribus es medietate et in ipso torcolario IIII ⌈parte⌉ de meo iuro in vestroque trado [do]minio,[3] ut de es presenti die et tempore quidquid exinde agere, facere vel iudicare volueritis, abeatis potestatem ad probrio. Et qui contra hanc hista karta vindictionis venerit ad inrumpendum aut ego ipso venero, inferam vel inferam vobis aut partique vestre ipsa vinea cum suis arboribus es mediatate et in ipso torcolario IIII partem duplo vobis perpetim abitura. Et inabantea hista karta vindictionis firmis permaneat.

Facta karta vindictionis III kalendas iulias, anno IIII regnante Karlamagno rege.

Sign+ Egicones, qui hanc karta vindictionis feci et testibus tradidit ad firmandum. Sign+ Floresindi. Sign+ Toderici. Ataulfus clericus SSS.*

Witimirus levita, qui han[c][4] karta vindictionis scripsi, unacum literas superpositas XXVI, et SSS. die et anno quod supra.

1. *Segueixen unes 6 lletres ratllades.* — 2. *Segueixen unes 10 lletres ratllades.* — 3. *Manca.* — 4. *Manca.*

79

Desembre 882

Froilà ven als esposos Francó [vescomte] i Sesnanda la seva porció d'unes cases i d'unes terres que té per compra feta als fills del difunt Sidilà i que es troben al territori de Berga, a la vil·la Malanyeu [terme de la Nou de Berguedà], al vilar, pel preu de sis sous.

O.* Vic, AC, cal. 9, episc. I, núm. 4 (abans cal. 6, núm. 916).

a. Junyent, *Diplomatari de la catedral de Vic*, núm. 5, pàg. 4-5, *ex* **O**. — **b.** Alturo; Alaix, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 112, núm. 26, pàg. 76-77, *ex* **O**.

Francó apareix amb el títol de vescomte en una acta judicial datada el 18 de setembre de 879 (doc. 72).

(Crismó) In nomine Domini. Ego Froilo, bobi[s][1] emtores meos, nomine Francone et uxori tue Sesenanda. Constat a me at bobis bindere deberem, sicut et bindo [vo]bis, teras in pau Be[r]getano,

[in] bila que dicitu[r] Malageici, et in locum ubi dici[tur] ad bilare. Bindo bobis porcione mihi debita in kasales, in terras, in ortis, in arboribus, in mulinare, bindo bobis in ipsa tera que abeo es comparacione de filios Sidilane condam. Bindo bobis in ipsas terras et in ipsos kasales porcione mihi debita[2] ab omne[3] integ[r]ita[te], in aderato e[t] definito precio, id e[s]t solidatas VI, quod bos emtore[s] mihi dedistis, et ego binditor de presente recepi, et nicilque de ipso precio aput bos non remansi[t], est manifestum.

Quem bero[4] in ipsos kasales, et in ipsas terras, et in ipsos arbores, et in ipso mulinare, porcione mihi debita de meo iure in bestro trado dominio, ut ab odierno die et tempore abeatis, adeatis, teneatis et posideatis, et in perpetuum bindiccioni hac defendatis. Si quis ego Froilo aut aliquis de filiis bel de fratribus bel de eredibus bel quislibet homo, suposita persone me, qui contra ista karta bindicionis benerit ad inrumpendum, duplad inde tibi componere facia[t]. Et inabante ista karta bindici[o] nis firmis permaneat.

Facta karta bindicionis in mense dece[m]brio, anno IIII regnante Karlamanno rege.

S+num Froilo, qui anc karta bindicio feci et testes firmare rogabi. S+ Menkuti.[5] Ferruzo SSS.* *(Crismó)* Bellus presbiter SSS.* Baldericus presbiter SSS.*

(Crismó) Benedictus presbiter, qui hanc karta bindicionis rogitus scripsit et SSS. die et anno quo supra.

1. *Manca, en aquest cas i en els altres en què afegim les lletres que manquen entre claudàtors.* — 2. dedebita, *per error.* — 3. oomne, *per error.* — 4. bebero, *per error.* — 5. *Lectura dubtosa.*

80

26 JUNY 885

EL COMTE I MARQUÈS GUIFRÉ [I D'URGELL-CERDANYA] I LA COMTESSA GUINEDELLA DONEN AL MONESTIR DE SANT JOAN BAPTISTA, SITUAT EN EL COMTAT D'OSONA, AL COSTAT DEL RIU TER, QUELCOM DELS SEUS BÉNS, ENTRE ELS QUALS EL CASTELL DE MOGRONY, ALHORA QUE LI FAN OBLACIÓ DE LLUR FILLA EMMA.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 4, pàg. 67-68, i vol. VII, núm. 70, pàg. 207.
Un document de l'11 de gener de 920 (doc. 201) situa el castell de Mogrony en el comtat de Cerdanya.

81

[POC ABANS DE 15 AGOST 885]

INGOBERT, BISBE D'URGELL, DONA EL SEU CONSENTIMENT A LA CONSAGRACIÓ EPISCOPAL DE TEUDARD, ARQUEBISBE ELECTE DE NARBONA, PERÒ NO HI POT ANAR A CAUSA D'UNA MALALTIA CORPORAL, PER LA QUAL COSA S'EXCUSA PER MITJÀ D'UNA CARTA.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. V, núm. 59, pàg. 99-100, i vol. VII, núm. 71, pàg. 207-208.

82

27 MAIG 886

EN JUDICI ORDENAT PEL COMTE GUIFRÉ [I D'URGELL-CERDANYA] I EN PRESÈNCIA DEL BISBE ESCLUA, DE CINC JUTGES, DE TRES ARXIPRESTES I D'ALTRES HOMES, SET TESTIMONIS JUREN AMB LES MANS ESTESES DAMUNT L'ALTAR DE L'ESGLÉSIA DE SANT MARTÍ DEL «CASTRUM PETRA AMMUNII», SITUADA AL COMTAT DE CERDANYA, QUE SARRAÍ, ANOMENAT ITERAL, LLIBERT D'AILONA, TIA DEL COMTE GUIFRÉ, ACUDÍ TRENTA ANYS ENRERE AL TERRITORI DE BERGA, A LA VALL DE BORREDÀ, ON APRISIÀ L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA [DE BORREDÀ] I LES TERRES INCULTES DE LA RODALIA, I QUE, PER TANT, HAN DE SER DEL COMTE GUIFRÉ, DE QUI SARRAÍ TAMBÉ FOU LLIBERT, I NO PAS DEL BISBE ESCLUA.

[**O**]. Original perdut, conservat a Ripoll, AM (Comú, arm. 2, caixó 2, llig. petit sense rètol), fins a l'any 1835. — [**A**]. Còpia antiga, conservada a Ripoll, AM, fins a l'any 1835. — [**B**]. Còpia feta pel prevere Arnau, conservada a Ripoll, AM, fins a l'any 1835. — **C**.* Còpia d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2061, plec IV, pàg. 83-85, *ex* **O**. — **D**. Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 4v-5. — **B**. Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec VI, f. 39v, *ex* **O**.

a. ABADAL, *Els temps*, doc. VIII, pàg. 125-128, *ex* **C**. — **b**. MASCARELLA; SITJAR, *Guifré el Pelós*, núm. 7, pàg. 34-39, *ex* **C**. — **c**. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 9, pàg. 86-88, *ex* **C**.

RE.: BOFARULL, *Los condes de Barcelona*, vol. I, pàg. 9, *ex* **O**. — CALMETTE, *Les origines*, pàg. 303-305. — ROVIRA, *Història nacional de Catalunya*, vol. III, pàg. 160. — VALLS, *Estudi sobre els documents del comte Guifré I*, pàg. 21. — ABADAL, *Els primers comtes*, pàg. 156. — BAUTIER, *La prétendue dissidence*, pàg. 483, nota 2. — *Catalunya carolíngia*, vol. VII, núm. 72, pàg. 208.

Segons Olzinelles (cf. **D**), en el monestir de Ripoll «a mas del original hay a lo menos dos copias antiguas» del document present, el qual ha estat esgrimit pels medievalistes que s'han ocupat de la genealogia del comte Guifré el Pelós i del cas del bisbe Esclua (vegeu la bibliografia citada en el paràgraf anterior).

Conditiones sacramentorum ad quas per ordinatione domno Wifredo comite, et in presentia domno Sclubane episcopo, vel de iudices, id sunt Wadamiro, Reinardo, Albaro, Ricosindo et Tulicane, iudicum, et Egnegone auditore seu et in presentia Undilani archipresbiteri, Usilani archipresbiteri, Trasobadoni archipresbiteri, Ardoino presbiteri et aliorum plurimorum hominum qui in ipso iudicio residebant, id est Wadamiro, Trihculfo, Senctane, Antungario, Attala, Attaulfo, Bellone, Senulfo, Placido et Coniemiro saioni. In eorum iudicio iurant testes prolati, quos profert Longobardus, qui est mandatarius domno Wifredo comite, in faciem Eilani, qui est mandatarius[1] domno Sclubane episcopo. Nomina testium hec sunt, id est Gescafredus presbiter, Wadamiro, Odoacer, Sendulfus, Iulianus, Isinbertus, Dato, unum dans testimonium.

Iuramus in primis per Deum, patrem omnipotentem, et per Iesum Christum, filium eius, Sanctumque Spiritum, qui est in Trinitate unus et verus Deus, sive et per reliquias sancti Martini, cuius vaselica esse dinoscitur in comitatu Certaniense, in castrum Petra Ammunii,[2] supra cuius ara benerabile manibus nostris as conditiones tenemus vel iurando contangimus, quia scimus nos supranominati testes et bene in veritate sapemus et oculis nostris vidimus et de presentes eramus quando venit Sarracinus, qui et alium nomen nuncupant Iterales, in pau Virchitano, in balle [Bo]rositano,[3] et adprehendit domum Sancte Marie cum omnes aiacentias suas. Ipse Sarracinus, qui fuit libertus domna Allone, amita domno Wifredo comite, adprehendit omnes ipsas terras cultas et incultas et

traxit de eremo ad cultura, de rio Borresatano usque in torrentem de Albares, et de ipso monte que dicitur Auditore usque in rigo de Petreto. Vidimus ista omnia, quantum infra istas afrontationes includunt, tenentem et laborantem ad ipso Sarracino infra os XXX annos ad sua ruptura absque blandimento de ullum hominem, et alio campo qui est ad ipso Meseleo, et una casa in castrum Atalasindi, qui est iusta casa Anigarda, et suptus ipso castro orto uno qui est iusta terra ecclesiastica et ipsa vinea Sendulfi et alio campo qui est in Cospebono, iusta ipsa roca, et alio campo qui est in serra de Ripas, et alio qui est[4] suptus villa[5] Albares.

Hec omnia quantum nos supranominati testes pedibus ambulavimus et manibus designavimus, omnia adprehendit Sarracinus et plantavit ibidem vineas pomiferas, aliquid traxit ad culturam, aliquid fecit adprisione, absque blandimentum de ullum hominem, et hodie per legem et iustitia plus devent essere ipsas ecclesias domum Sancte Marie cum omnes aiacentias suas vel ipsas terras de Wifredo comite per aprisione de Sarracino, suum livertum, quam de Esclubane episcopo, cuius mandatum iste Eila persequitur, aut de ullum hominem. Et ea que scimus, recte et veraciter testificamus per supra adnixum iuramentum in Domino.

Late conditiones VI kalendas iunii, anno II regnante Karulo imperatore.

Geskafredus presbiter +, Sig+num Wadamiri, Sig+num Sendulfi, Sig+num Isinberti, Sig+num Iuliani, Sig+num Dattoni, Sig+num Odoacer, qui hunc iuramentum iuravimus. Eila +, qui est mandatarius de Sclubane episcopo et hunc iuramentum recepi. Sig+num Agapio. Sig+num Lebangi. Sig+num Attoni. Sig+num Mironi. Sig+num Godemari. Sig+num Trodesindi. Wadamirus +. + Tulgas +. + Albarus +. + Reinardus +. + Rihcosindus +. + Undila presbiter +.

Opila, in Dei nomine presbiter, qui hanc conditiones scripsi cum litteris suprapositis «numero LX»[6] et + sub die et anno quo supra.

1. domno Wifredo comite, in faciem Eilani, qui est mandatarius, *omet* a. — 2. Ommunii a, *malgrat que Abadal mateix apuntà* Ammunii *en un altre lloc* (cf. ABADAL, *Els primers comtes*, pàg. 156). — 3. Rositano C, *però* de rio Borresatano *més avall;* in valle Borosetana *en el doc. 194.* — 4. in serra de Ripas, et alio qui est, *omet* a. — 5. villa, *omet* a. — 6. «Estas letras están en efecto sobrepuestas en el original en la linea 19», *segons* C.

83

8 OCTUBRE 886

ELS ESPOSOS BELASCUT I ENGONÇA VENEN A FRANCÓ [VESCOMTE] I A LA SEVA MULLER SESNANDA LA MEITAT D'UNES TERRES QUE TENEN PER COMPRA FETA ALS FILLS DE SIDILÀ, SITUADES EN EL TERRITORI DE BERGA, A LA VILLA MALANYEU [TERME DE LA NOU DE BERGUEDÀ], AIXÍ COM UN CAMP EN EL VILAR, PER L'EQUIVALENT DE VINT SOUS.

O.* Vic, AC, cal. 9, episc. I, núm. 3 bis (abans cal. 6, núm. 198).

a. JUNYENT, *Diplomatari de la catedral de Vic*, núm. 7, pàg. 6, *ex* **O.** — **b.** ALTURO; ALAIX, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 112, núm. 28, pàg. 80-81, *ex* **O.**

Francó apareix amb el títol de vescomte en una acta judicial datada el 18 de setembre de 879 (doc. 72).

(Crismó) In Christi nomine. Ego Belascutti et uxor mea nomine Enegoncia bobis emtoribus nostris Franconi et uxori tue Sesenanda. Constat nos bindere bobis, sicuti et bindimus, in pao Ber-

gense, in billa Malangeci, terras nostras quem abemus ex conparacione de filios Sidilani. Qui est ipsa una terra: de uno latus infrontat in terra Trasemundo et de suos eredes, et de alio latus in terra de Ardairico, de tercio bero latus in strata. [Bindo bobis] ⌈in ista una terra iamdicta⌉[1] et in ipsa billa, in kasales, in ortales, in pomiferis, in molinares, in exio et regresio, quidquid abeo de ipsa comparacione de ipsos filios Sidilani, bindo bobis ipsam nostram medietatem. Et in alio loco qui dicitur billare bindo bobis campo uno, qui et ipse kampus de uno latus infrontat in terra de femina Godebeba et de suos filios, et de alio latus in binea de bos ipsos emtores, tercio bero latus in ipsa fonte de ipso billare.

Bindimus ⌈bobis⌉ infra istas [afrontaciones][2] porcione nobis debita ab omni integrieatatem, in aderato et definito precio, id est solidos XX in res balente, quod bos emtores nobis dedistis et nos binditores de presente recepimus et nil de ipso precio aput bos emtores non remansit, est manifestum.

Quem bero ipsas terras superius nominatas de nostro iure in bestro tradimus dominio unde ab odierno die et tempore liberam in Dei nomine abeatis potestatem. Si quis contra hanc karta bindiccionis benerit ad inrumpendum, aut nos ipsi benerimus, componere bobis faciant in binculo ipsat onnia superius nominata in dupplo. Et inabante ista[3] karta bindiccionis in omnibus abeat firmitatem.

Facta karta bindiccionis octabo idus octubri, anno secundo regnante Karulo imperatore.

S+ Belascut, S+ Enegoncia, qui hanc karta bindiccionis fecimus et testibus tradimus ad roborandum. S+ Enoricus. S+ Daniel. *(Crismó)* Suniarius SSS.* Ferruzo SSS.* S+ Quintilani.

(Crismó) Bellus presbiter, qui hanc karta bindiccionis iscripsi et SSS. die et anno quo supra, cum literas superpositas[4] XXVII in berso tercio.

1. *Lectura probable de les lletres sobreposades.* — 2. *Manca.* — 3. *Repeteix* ta *al començ de la ratlla següent.* — 4. *Segueixen les lletres i xifres* in berso III, *ratllades.*

84

[880-886]

EL COMTE I MARQUÈS GUIFRÉ [I D'URGELL-CERDANYA], DESPRÉS DE CONSTRUIR EL CASTELL DE CARDONA, ATORGA CARTA DE POBLAMENT I CONCEDEIX ALS NOUS POBLADORS SEGURETAT PER A LLURS PERSONES I BÉNS, FACULTAT DE PERCEBRE LA COMPOSICIÓ DEL DOBLE PELS DANYS REBUTS, EXEMPCIÓ PARCIAL DEL TELONI I DELS ALTRES TRIBUTS, I ÀMPLIA IMMUNITAT ALS CRIMINALS QUE ACUDIN AL POBLAMENT.

[**O**]. Original perdut.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. VII, núm. 73, pàg. 209.

La notícia d'aquesta concessió es troba explicada en la carta de poblament atorgada pel comte Borrell als habitants del castell de Cardona el 23 d'abril de 986 (doc. 738). Segons Abadal (*Els primers comtes*, pàg. 83), la construcció del castell de Cardona tingué lloc cap a l'any 880, de manera que la primera carta de poblament s'ha de datar entre els anys 880 i 886 (vegeu FONT I RIUS, *Cartas de población*, vol. I, núm. 4, pàg. 8-9).

85

24 JUNY 887

EL COMTE GUIFRÉ [I D'URGELL-CERDANYA] I LA COMTESSA GUINEDELLA DONEN AL MONESTIR DE SANT JOAN [DE LES ABADESSES], AMB MOTIU DE LA CONSAGRACIÓ DE LA SEVA ESGLÉSIA, EL CASTELL DE MOGRONY, AMB LES ESGLÉSIES DE SANTA MARIA I SANT PERE, CASES I TERRES, QUE TENEN PER COMPRA.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 8, pàg. 71-72, i vol. VII, núm. 74, pàg. 209.
Un document de l'11 de gener de 920 (doc. 201) situa el castell de Mogrony dins el comtat de Cerdanya.

86

25 NOVEMBRE 887

EL CLERGUE BONESIND DONA A LA CASA DE SANT CLIMENT [DE CODINET], A L'ABAT GUINTILÀ I ALS SEUS MONJOS UN QUARTÓ DE VINYA QUE TÉ A LA RODALIA DE LA VILLA CODINET, AL COSTAT DEL CAMÍ QUE VA DE SANT PERE [DE CODINET] A CULINOVES.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Codinet, núm. 8. Al dors: «Karta de Codinet» (s. XII).

a. BARAUT, *Diplomatari de Codinet*, ap. 10, pàg. 167-168, i làmina 5, *ex* **O.** — **b.** ALTURO; ALAIX, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 113, núm. 35, pàg. 108-109, *ex* **O.**

En la clàusula de datació consta que aquest document fou escrit l'any tercer de l'emperador Carles, que identifiquem amb Carles III el Gros, deposat el desembre de 887 i traspassat el 13 de gener de 888. No pot tractar-se de Carles II el Calb perquè aquest rei fou coronat emperador el 25 de desembre de 875 i morí durant el segon any del seu imperi, el 6 d'octubre de 877.

In nomine Domini. Ego Bonesindus clericus. Certum quidem et manifestum est quoniam sic mihi placuit et placet in animo meo, nullius quoegentis imperio nec suadentis ingenio set propria et spontanea mihi accesit bona boluntas, ut propter remedium anime me donare quatro de binea ad domum Sancti Clementi sibe ad apate Wintilane bel ad fratres qui ibidem deserbiunt tam presentibus quam futuris. Et est ipsa binea quod conparabi de bos et ipsos monacos, qui infrontat de superiore parte in bia qui discurrit de Sancto Petro et pergit [ad Co]linuas et in duas partes in binea et in terram nostra, in appenditio de villa Coteneto, in ipso campo Secalario.

Quem bero ipso quatro de vinea ad me Bonesindo clerico tradito ad domum Sancti Clementi ⌈ab omni intecrietate recepta⌉ vel ad ipsos monacos tam presentibus quam futuris, ut ab odierno die et tempore quidquid exinde agere, facere vel iudicare volueritis livera et firmissima in Dei nomine abeatis potestate.

Si quis sane, quod fieri minime credo esse benturum, quod si ego Bonesindus, clericus, aut aliquis de filiis vel de eredibus meis vel quislibet homo qui contra anc carta ista elemosinaria benerit ad inrumpendum aut ego benero, imferam seo inferam[us][1] vobis aut partique bestre, ipso quatro de binea duplum vel triplum componere faciat ad domum Sancti Clementi sive ad apate Wintilane vel ad fratres qui ibidem deserbiunt. Et inabantea ista carta elemosinaria firmis permaneat.

Facta carta elemosinaria VII kalendas decembris, anno III regnante Karulo, magno imperatore.

Sig+num Bonesindi clerici, qui hanc carta elemosinaria feci et testibus tradidi ad roborandum. Sig+num Iusti. Sig+num Ananias. Sig+num Adefonsi. Sig+num Ermemiri.

Ranesindus presbiter, qui hanc carta ista elemosinaria rogitus scripsi et SSS., unacum litteras superpositas XXV, die et anno quo supra.

1. *Manca*.

87

20 ABRIL 888

EL COMTE GUIFRÉ [D'URGELL-CERDANYA] I LA COMTESSA GUINEDELLA DONEN A L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA DEL MONESTIR DE RIPOLL, AMB MOTIU DE LA SEVA CONSAGRACIÓ, ENTRE ALTRES BÉNS, LA VILLA LLUÇ [TERME DE SANTA LLOCAIA], SITUADA EN EL COMTAT DE CERDANYA, QUE HAVIEN COMPRAT A SESNAN, EL QUAL LA TENIA PER PRECEPTE REIAL.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 10, pàg. 74-76, i vol. VII, núm. 75, pàg. 209. A les fonts editades cal afegir-hi:

g. ORDEIG, *El diplomatari de Ripoll*, núm. 11, pàg. 89-97.

Els comtes havien comprat el predi de Lluç a Sesnan el 6 de juliol de 877 (doc. 65).

88

14 ABRIL - 15 MAIG [888]

ELS GERMANS SESNANDA, SUNIFRED, GUIFRÉ COMTE [D'URGELL-CERDANYA], RADULF COMTE [DE BESALÚ] I MIRÓ COMTE [DE ROSSELLÓ I CONFLENT] DONEN A L'ABAT SUNIFRED I A TOTS ELS MONJOS DEL MONESTIR DE SANTA MARIA D'ORBIÈU [LA GRASSA], FUNDAT EN EL COMTAT DE CARCASSONA, L'ALOU QUE HAN HERETAT DE LLURS PARES EN EL TERRITORI D'ELNA, EN EL COMTAT DE CONFLENT, A LA VILLA DITA PRADA, CONSISTENT EN L'ESMENTADA VILLA AMB EL SEU TERME I L'ESGLÉSIA DE SANT SALVADOR. FAN LA DONACIÓ PER A REMEI DE LES ÀNIMES DE LLURS PARES, SUNIFRED I ERMESSENDA [COMTES D'URGELL-CERDANYA].

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 144, pàg. 183-184, i vol. VII, núm. 76, pàg. 210.

89

24 ABRIL 889

ELS HABITANTS DEL VILAR ANOMENAT ESPINOSA, SITUAT A LA VALL DE BROCÀ, EL VENEN AL COMTE GUIFRÉ [I D'URGELL-CERDANYA] I A LA SEVA MULLER GUINEDELLA PER L'EQUIVALENT DE QUARANTA SOUS.

O.* Barcelona, AR (ACA), Cancelleria, perg. Guifré, núm. 6 (abans arm. Sant Joan, sac A, núm. 5).

a. MONSALVATJE, *Noticias*, 15, núm. MMXVII, pàg. 18-19, *ex* **O**. — **b.** UDINA, *El Archivo Condal*, núm. 6, pàg. 110-113, amb el facsímil (làmina I), *ex* **O**. — **c.** ABADAL, *Els temps*, núm. XII, pàg. 151-153, *ex* **b**. — **d.** MASCARELLA; SITJAR, *Guifre el Pelós*, núm. 11, pàg. 60-63, amb el facsímil (pàg. 17), *ex* **O**. — **e.** ALTURO; ALAIX, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 112, núm. 1, pàg. 15-17, *ex* **O**.

RE: BOFARULL, *Los condes de Barcelona*, vol. I, pàg. 33 (amb data de 26 d'abril de 890), *ex* **O**. — VALLS, *Estudi sobre els documents del comte Guifré I*, pàg. 29. — *Catalunya carolíngia*, vol. II, pàg. 216, i vol. VII, núm. 78, pàg. 210.

In Christi nomine. Nos simul in unu, Sicomares et uxor mea Oreza, Adrolfus et uxor mea Odalina, Fruilone, Donnus et uxor mea Tudira, Adeka et uxor mea Orreka, Sabieldus et uxor mea Natalia, Abimia, Gotta, vinditores vobis domno Wifredo, comite, et uxori tue Winedelde. Certum est enim constat nos vobis vindere deveremus, sicuti et vindimus, in balle Bucaranense, in locum ubi dicitur ad Spinosa. Vindimus vobis ipso villare qum suo superposito, suos ortos cum suas pomiferas. Et adfontat ipse villares: de una parte in terra de Petracio presbitero, et de supteriore parte in Lubricato, et de tercia parte in strata qui pergit vel ubique, de quarta vero parte in ipsa fonte. Et advenit nobis ipse villares de parentes nostros.

Vindimus vobis ipso villare ab omni integrietatem, non meto prosterniti ne mente alien[ata, set memoria plena, in aderato vel definito][1] pretio quod inter nos bone pacis placuit atque convenit solidos quatraginta que in rem baialentem, tantum quod vos emtores nobis dedistis et nos vinditores de presente recepimus et nihilque de ipso pretio aput vos emtores non remansit, est manifestum. Et quidquid exinde facere vel iudikare volueritis, libera in Dei nomine abeatis potestatem.

Si quis sane, quod fieri minime credimus esse venturum, quod si nos vinditores aut aliquis de filiis vel de erededibus nostris vel quislibet omo qui contra hanc karta vinditionis venerit ad inrumpendum aut nos ipsi venerimus, duas libras aureas componere faciamus. Et inabante [i]sta[2] karta vinditionis firmis permaneat.

Facta karta vinditionis nostre VIII kalendas madias, anno II regnante Oddone rege.

S+n Sicomares, S+n Oreza, S+n Adrolfus, S+n Odalina, S+n Froilone, S+n Donnus, S+n Tudira, S+n Adekani, S+n Orreka, S+n Sabieldus, S+n Natalia, S+n Abimia, S+n Godda, qui hanc karta v[i]nditionis[3] fecimus et testes firmare rogabimus. S+n Gontioki. S+n Manqefredi. S+n Livilani. S+n Qustremiri. S+n Fandilani.

Bekar presbiter, qui hanc karta vinditionis rogitus scripsit et SSS. die et anno quod supra.

1. *Lletres il·legibles per deteriorament del pergamí, però restituïdes d'acord amb la fórmula de l'època (vegeu doc. 77).* — 2. *Manca la* i. — 3. *Manca la primera* i.

90

29 NOVEMBRE 889

GOTMAR VEN ALS ESPOSOS ESTEVE I ADUVIRA UN HORT QUE TÉ PER HERÈNCIA AL TERRITORI D'URGELL, EN EL VILAR DE SORRIBES [TERME DE LAVANSA I FÓRNOLS], PER L'EQUIVALENT DE NOU ARGENÇADES.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 22. Pergamí amb alguns forats.

a. Barau, *Els documents*, vol. II, núm. 32, pàg. 42, *ex* **O**. — **b.** Alturo; Alaix, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 113, núm. 37, pàg. 112-113, *ex* **O**.

In nomine D[omini. Ego Godema]res vinditor tibi entoribus meis Stefano et uxori tue Adubira. Constat [mihi vin]dere deverem, sicut et vindo vobis, orto meo quem abeo de alodem parentum meorum infra terri[tor]io Horgellitano, in villaris quem dicitur ad Surripas. Adfrontat ipse o[rto] et ipsa terra: de III partes in vinea et in terra de nos ipsos comparatores et de IIII vero [parte] afrontant in orto Torelli.

Infra istas adfrontationes vindo vobis ipso orto cum suis arboribus [et cum] superposito et ipsa terra ab omne integrietatem, in aderato et defini[to][1] precio, sicut inter me et vos bone pacis placuit adque convenit in argenzatas VIIII in res valente, quod vos entores mihi dedistis et ego vinditor de presente manibus meis recepi et nihilque de ipso precio aput vos entores non remansit, est manifestum.

Quem vero hec omnia quod supperius scriptum est de meo iure in vestroque trado dominio, ut de ab odierno die et tempore abeatis, adeatis, teneatis et in perpetuum bindicetis hac defendatis et quidquid exinde agere, facere vel iudicare volueritis libera in Dei nomine abeatis potestatem ad proprio.

Et qui contra hanc ista karta vindictionis venerit ad inrumpendum aut ego Godemares vin[di]tor venero, inferam seu infero vobis aut partique vestre ista omnia superius nominata duplam vobis perpetim abitura. Et inabantea ista karta vindictionis firmis permaneat.

Facta karta [vindic]tionis III kalendas decembrii, anno II quod ovit Karllos inperator, Christo regnante rege [ex]pectante.

Sign+um Godemari, qui hanc karta vindictionis feci et testibus tradidi ad [rob]orandum. Sign+um Romerici. Sign+um Marcelli.

(Crismó) Sesfredus presbiter, qui hanc karta vindictionis rogitus iscripsi et SSS. sub die et anno quod supra.

1. *Manca*.

91

30 NOVEMBRE 889

ELS ESPOSOS ENARED I RATRUDA VENEN A TODESÈN UNA PEÇA DE VINYA QUE TENEN AL TERRITORI D'URGELL, A LA RODALIA DE «MURGAXANO» [VERS ALÀS], PER L'EQUIVALENT DE QUATRE SOUS.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 23. Al dors: «De una parte in binea Columba, et de a[lia parte] in binea Ermeniscli, et III par[te in binea Gelde]miri, de IIII parte in strata qui d[iscurrit per ipsa] serra» (s. IX) i «Carta de Elase» (s. X-XI).

a. Barau, *Els documents*, vol. II, núm. 33, pàg. 43, *ex* **O**. — **b.** Alturo; Alaix, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 113, núm. 36, pàg. 110-111, *ex* **O**.

No hem pogut identificar el lloc de «Murgaxano», però cal deduir que era vers Alàs perquè una de les notes dorsals, escrita el segle X o XI, titula el document present «Carta de Elase».

(Crismó) In nomine Domini. Ego Enaredus et uxori mea Ratrude binditores vobis emtori nostro Todesendo. Certum quidem et manifestum est enim quoniam in Dei nomine sic nobis placuit in animis nostris nullius quoquegentis inperio nec suadentis ingenio, set propria et espontanea nostra hoc elegit bona volumtas, ut tibi iamdicto emtori nostro Todesendo aliquid bindere deveremus, sicuti et bindimus tibi, una pecia de vinea infra territorio Orgellitano, in adpendicio de Murgaxano. Et congungit de una parte in binea Columba, et de alia parte in binea Ermeniscli, et tercia parte in binea Geldemiri, et quarta parte in strata qui discurrit per ipsa serra.

Bindimus tibi ipsa binea ab omnem integrietate, in aderato et definito precio quod inter nos et te bone pacis placuit adque conbenit, id est solidos IIII in rex balente, quod tu emtor nobis dedisti et nos venditores de presente manibus nostris recepimus et nihilque de ipso precio penis te non remansit, manifestum est enim. E supra nominatum ad nos benditores traditum ad te emtorem nostro receptum abeas, adeas, teneas, possideas et ad proprium vendices et quiquid exinde agere, facere vel iudicare volueris libera in Dei nomine abeas potestatem.

Si quis sane, quod fieri minime credimus esse venturum, quod si nos benditores Enaredus aut uxor mea Ratrudes aut aliquis de filiis vel de eredibus nostris vel quislibet homo te Todesendo inquietaberit, inferam vel inferamus tibi aut partique tue duplum tibi perpetim abiturum. Et inabantea ista carta bindicionis firmis permaneat.

Facta karta bindicionis pridie kalendas decembras, anno II regenante Oddone regem.

Sig+num Enaredus, Sig+num Ratrudes, qui hanc karta bindicionis fecimus et testibus tradimus ad roborandum. Sig+num Abonii. Sig+num Olerbii. Eldemares clericus SSS.* *(Crismó)* Baldericus presbiter hic testis SSS.*

Geldemirus presbiter, qui hanc carta bindicionis rogitus scripsi SSS. die et anno quod supra.

92

9 GENER 890

INGOBERT, BISBE D'URGELL, A PRECS DELS HABITANTS DE LA VILA ANOMENADA ARDÒVOL [TERME DE PRULLANS], ACUT A CONSAGRAR-HI L'ESGLÉSIA DE SANT CLIMENT, QUE ELLS HAN EDIFICAT I QUE ARA DOTEN AMB BÉNS SITUATS AL TERRITORI DE TALLÓ, DINS EL TERME DE LA VILA ESMENTADA.

O.* La Seu d'Urgell, AC, consagracions d'esglésies, núm. 5. Al dors: «Dote de Ardogal» (s. X). — **A.** Còpia de 1806: Madrid, RAH, Col. Villanueva, vol. 5, f. 37, *ex* **O.**

a. VILLANUEVA, *Viage*, vol. X, ap. XI, pàg. 242-244, *ex* **O.** — **b.** BARAUT, *Les actes*, 1978, ap. 7, pàg. 60-61, amb facsímil (il·lustracions, 4), *ex* **O.** — **c.** BARAUT, *Les actes*, 1986, ap. 7, pàg. 63-64, amb facsímil (il·lustracions, 4), *ex* **O.** — **d.** ORDEIG, *Les dotalies*, vol. I, núm. 13, pàg. 49-50, *ex* **O.** — **e.** *Catalunya romànica*, vol. VII, pàg. 42, sense indicació de la font usada (*ex* **d**). — **f.** ALTURO; ALAIX, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 113, núm. 38, pàg. 114-115, *ex* **O.**

RE: ORDEIG, *Inventari*, núm. 14.

Encara que en el text i en la clàusula de datació es llegeix «sub aera DCCCLXXXX^{a}», és evident que no es tracta de l'any 890 de l'era hispànica sinó de l'Encarnació, corresponent a l'any tercer del regnat d'Odó.

In nomine sancte et individue Trinitatis. Anno Incarnationis Domini nostri Iesu Christi, sub aera DCCCLXXXX[a], veniens episcopus nomine Ingobertus, Orgellensis, rogatus a populo cohabitantes in villa nomine Ardocale, ad ecclesiam consecrandum in onore Beati Clementis, martiris Christi, die kalendarum V idus ianuarii, anno III regnante Oddone rege. Sub Dei nomine, nos omnes homines cohabitantes in iamdictam villa Ardocale, is nominibus: Ansila, Donadeus, Senta, Vardinas, Agapius, Albarus, Cratus, Raudaldus, Trasobado vel ceteri alii plures in iamdicta villam commanentes, quia edificavimus ipsa ecclesia in honore Sancti Clementis, tradimus eam ad venerabilem pontificem nostrum, Ingobertum episcopum, ad consecrandum.

Propterea placuit in animis nostris et placet, in primis pro amorem Dei et pro sancta Dei Ecclesia exaltandum, donare deveremus ad ipsa ecclesia, sicut et damus, infra pau Tollonense, infra fines de villa iamdicta Ardocale, donamus in ipsa villa [casalem unum qui est ante][1] ostium de ipsa ecclesia, qui de una parte coniungit in istrata et de alia in casa Agapii. Et donamus ortum qui [est][2] subtus ipsa villa, qui de una parte coniungit in ortum Sunegildi vel de suos heredes et de alia in strata. Et donamus terra qui est in locum ubi dicitur ad illos Brocainerus, qui de una parte coniungit in terra Donadeo et de alia in terra Isinvertum, et est ipsa terra quartatas III. Et in locum ubi dicitur Campo Maiore donamus alia terra, qui de duas partes coniungit in terras Ansilani, et est in seminatione modiata una. Et in locum ubi dicitur Iubellum donamus alia terra, qui de una parte coniungit in strata et de alia in terra de filios Fachilone, et est in seminatione sesteratas VI. Et dono ego Albarus, propter remedium anime de parentes meos, terra qui de una parte coniungit in era et de alia in terra Trasobadone vel de suos eredes, ab omne integrietate.

Donamus hec omnia superius nominatum infra istas adfrontationes inclusum ab omne integrietate propter remedium anime nostre vel parentum nostrorum, ut ante tribunal Domini nostri Iesu Christi per intercessione beati Clementis, martiris Christi, vel omnium sanctorum veniam exinde mereamur accipere. Et qui contra hanc dotem vel donatione quod nos facimus ad domum Beati Clementis venerit ad inrumpendum, aut nos iamdicti venerimus, aut quislibet homo [ex adversa veniens sub]posita[3] persona, inferam vel inferamus domno pontifici hec omnia quantum ad ea ora inmelioratum fuerit dupplum vel sicut decreta canonum docent, ad domum Sancti Clementis perpetim abiturum. Et inabantea ista dotis vel donationis firmis permaneat.

Facta dote vel donatione sub aera DCCCLXXXX[a], V idus ianuarii, anno III regnante Oddone rege.

Sign+ Ansilani, Sign+ Donadeo, Sign+ Sentani, Sign+ Vardinas, Sign+ Agapius, Sign+ Albari, Sign+ Crati, Sign+ Raudaldi, Sign+ Trasobadoni, qui hanc dote vel donatione fecimus et testes firmare rogavimus. *(Crismó)* Baldricus presbiter SSS.* Usila archipresbiter SSS.* Ello presbiter SSS.* Preciosus presbiter SSS.* Arradus presbiter SSS.* Sign+ Sunlani. Sign+ Pulimii. Sign+ Equifred.

Centullus[4] presbiter, qui hanc dote vel donatione scripsi et SSS. die et anno quo supra.

1. *Unes 25 lletres, amb els espais corresponents entre els mots, il·legibles per un forat. Restitució probable, d'acord amb altres dotalies.* — 2. *Espai malmès.* — 3. *Unes 20 lletres il·legibles per un forat.* — 4. *Lletres majúscules.*

93

31 JULIOL 890

EL COMTE I MARQUÈS GUIFRÉ [I D'URGELL-CERDANYA] I LA SEVA ESPOSA GUINEDELLA, PER TAL D'OBTENIR EL PERDÓ DELS SEUS PECATS, CONCEDEIXEN A L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA DEL SEU MONESTIR

[DE RIPOLL] TOT ALLÒ QUE TENEN PER HERÈNCIA I PER COMPRA A LA VILA ESDÚS [BANAT, TERME D'ALÀS I CERC], INCLOSA L'ESGLÉSIA DE SANT MIQUEL.

[**O**]. Original perdut. — [**A**]. Còpia del segle XIV en el Cartoral Verd del monestir de Ripoll, f. 79v, perdut. — **B**. Còpia de mitjan segle XVII: París, BNF, Col. Baluze, vol. 107, f. 298, *ex* **A**. — **C**. Còpia del segle XVII: Barcelona, AHC, ms. B-1, lletra E, f. 12v, *ex* **A**. — **D**.* Còpia de 1730: Vic, AE, llig. 1005, f. 121, *ex* **A**. — **E**. Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 4v, *ex* **A**.

a.* *Marca hispanica*, ap. LI, col. 823-824, *ex* **A** (per mitjà de **B**). — **b**. ABADAL, *Els temps*, pàg. 159-160, *ex* **a**. — **c**. MASCARELLA; SITJAR, *Guifre el Pelós*, núm. 13, pàg. 72-74, *ex* **a**. — **d**. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 13, pàg. 100-101, *ex* **Da**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 17, pàg. 82, i vol. VII, núm. 81, pàg. 211.

Existeixen dues versions d'aquest document, amb dates distintes, l'altra de les quals correspon al 21 d'agost de 901. Després d'estudiar-les totes dues, Abadal (cf. **b**, pàg. 156-160) conclou que la segona és fruit d'una falsificació. En la nostra transcripció, donem les grafies *ae-e* segons **D**; cal remarcar que en aquesta còpia hi consta la data de 26 de juliol en comptes de la de 31 de juliol.

In nomine Domini. Ego Wifredus, gratia Dei comes et marchio, et uxor mea Guinedellis[1] donatores. Magnum nobis et satis licitum esse videtur domum Dei edificare ubique et de nostris rebus honorare atque concedere, audientes praedicationes sanctorum patrum quia elemosina[2] a morte liberat animam, cognoscentes nos peccati macula honustos,[3] compuncti divina pietate, ut pius et misericors sit in peccatis nostris.

Propterea concedimus atque tradimus ad domum Sanctae Mariae monasterii nostri, in villa Exeduce,[4] quantum ibidem habemus tam de haereditate parentum quam etiam de comparatione: domibus, terris, vineis, cultum vel incultum, exiis vel regressiis, necnon et ecclesiam sitam in praefata villa, fundatam in honorem[5] Sancti Michaelis archangeli, qui[6] adhuc minime dedicata esse videtur. Volumus enim ut cunctis diebus omnia quae super[7] texuimus in potestate et dominatione Sanctae Mariae permaneat,[8] videlicet quantum infra terminos[9] villa Exeduce habemus, et nichil[10] exinde ad[11] opus nostrum retinemus.

Abbates enim et monachi servientes domum Sanctae Mariae, praesentes et futuri, ita obtineant haec omnia sicut caeteris alodibus et munificentiis Sanctae Mariae pertinentibus, usandi, exfructificandi, gubernandi seu faciendi regulariter habeant potestatem, ut in perpetuum domus Sanctae Mariae sit exinde honorata; ita tamen ut pro nostris animabus seu parentum nostrorum genitorum exorare non pigeant,[12] ut veniam et remedium a Domino nostro Iesu Christo adipisci mereamur, amen.

Quod si nos donatores aut aliquis de filiis vel de haeredibus nostris aut ullus homo super terram qui contra hanc donationem seu largitionis mercedem causam movere temptaverit[13] aut inrumpi voluerit, peccatis nostris animae illius sit obligatum, et insuper componat in vinculo haec omnia quae hic scriptum est in quadruplo ecclesiae Sanctae Mariae monasterii perpetim permanenda quantum ipso tempore immelioratum fuerit aut charius[14] valere potuerit. Et[15] inantea ista donatio[16] firma et stabilis permaneat omnique tempore[17] imprrumpi[18] non permitatur.

Facta donatione II[19] kalendas augusti, anno tertio regnante Odono rege.

Wifredus SSS.,[20] Guinezelldes[21] comitissae, qui simul hanc donationem fecimus. Idelcherus[22] presbiter SSS.[23] Sig+num[24] Willelmus[25] vicecomis.[26] Sig+num Sinnefredus presbiter. Bernardus SSS. Witiza, filio Servodei, SSS.

Hexenninus presbiter, qui hanc donatio scripsi die et anno SSS. quo supra.[27]

1. Guinezelles a. — 2. eleemosyna a. — 3. onustos a. — 4. Exaduce a. — 5. honore a. — 6. quae a. — 7. supra a. — 8. permaneant a. — 9. termines a. — 10. nihil a. — 11. *Omet* D. — 12. pigeatur a. — 13. tentaverit a. — 14. carius a. — 15. ut D. — 16. ista donatio, *omet* a. — 17. *Omet* D. — 18. inrumpi a. — 19. septimo D. — 20. SSS. *omet* a. — 21. Guinezeldes a. — 22. Idelchecus a. — 23. SSS. *omet* a. — 24. *Omet* a. — 25. Willermus a. — 26. vicecomes a. — 27. Sig+num Sinnefredus presbiter ... quo supra] etc. a.

94

7 ABRIL 891

MIRÓ, COMTE [DE ROSSELLÓ I CONFLENT], I RICULF, BISBE [D'ELNA], MARMESSORS DE LLUR GERMÀ SUNIFRED [ABAT D'ARLES], PER MANAMENT D'AQUEST A L'HORA DE LA MORT, DONEN AL SEU FILLOL RADULF LA VILLA ANOMENADA DORRES, EN EL COMTAT DE CERDANYA, AMB TOTES LES SEVES PERTINENCES I ELS SEUS SERFS.

[**O**]. Original perdut. — **A.*** Còpia del segle XII: La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 24. Al dors: «Villa Etorres» (s. XII).

a. MIRET, *Investigación histórica*, núm. 1, pàg. 21 (edició parcial), *ex* **A**. — **b**. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 35, pàg. 43-44, *ex* **A**. — **c**. *Catalunya romànica*, vol. VII, pàg. 32, sense indicació de la font usada (*ex* **b**).

RE.: MONSALVATJE, *Noticias*, 15, núm. MMXVIII, pàg. 19-20 (amb data de 892). — *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 148, pàg. 186-187.

(Crismó) In nomine Domini. Nos Miro comes et Riculfus, gratia Dei episcopus, qui sumus manumissores de fratre nostro Suniefredo, donatores sumus tibi Radulpho. Certum quidem et manifestum est enim et bonis hominibus cognitum manet quia quando venit iamdictus venerabilis Suniefredus ad obitum mortis, adhuc memoria plenus, unde et obiit, sic nobis mandavit atque precepit ut faceremus tibi Radulpho, filiolo suo, cartam donationis propter remedium animę suę de villa quę sita est in comitatu Cerdaniense, villa Etorres, cum omnibus finibus et aiacentiis suis et cum omnia quantum ibidem habebat iamdictus Suniefredus quando migravit ab hoc seculo, in omnia quiquid dici vel nominari potest homo.

Donamus tibi iamdictam villam Etorres cum propriis finibus atque aiacentiis atque mancipiis et cum omni exitura sua et regressia sua et cum omnia superposita quiquid in ipsa villa superpositum est, sicut venerabilis Suniefredus nobis precepit, ab omni integritate, propter remedium animę suę, ut ante tribunal eterni iudicis veniam exinde mereatur accipere; et ab hodierno die et tempore quiquid de iamdicta villa facere volueris liberam in Dei nomine habeas potestatem.

Si quis sane, quod fieri minime credimus esse venturum, quod si nos iam supradicti manumissores aut fratres nostri aut quislibet homo subrogata persona qui te, iamdicto Radulpho, pro ipsa villa inquietaverit aut nos inquietaverimus, inferant vel inferamus tibi aut parti tuę ipsa villa cum omnibus finibus suis quantum eo tempore meliorata fuerit dupla tibi perpetim habitura. Et inantea ista carta donationis firma permaneat omni tempore.

Facta ista carta donationis VII idus mensis aprilis, anno IIII regnante Otone rege.

Miro SSS., Bernardus[1] SSS. et hanc carta conscius fui et fieri volui propter remedium animę avunculi mei, SSS. Riculfus, misericordia Dei episcopus, per mandatum Suniefredi hanc cartam

donationis simul fecimus propter remedium animę suę et testibus tradidimus ad roborandum SSS. Landericus SSS. Oliba SSS. *(Crismó)* Garifredus levita SSS. Hictor clericus SSS. Sig+ Amelius. Gischafredus subdiaconus SSS. Tritulfus clericus. Rodbertus SSS. Sig+ Ildegisus. Sig+ Adalbertus. *(Crismó)* Aymer archipresbiter SSS. *(Crismó)* Emeredus SSS.

Scribonius clericus SSS., qui hanc cartam in prefato die et anno scripsi rogatus.

1. Belinardus A.

95

9 ABRIL 891

ELS ESPOSOS LIDILÀ I ADELEVA VENEN A SALLA, TAMBÉ ANOMENAT BARNAL, UNA VINYA QUE TENEN EN EL TERRITORI D'URGELL, A VILANOVA [DE BANAT], EN EL LLOC DIT LES VINYES, PER L'EQUIVALENT DE VUIT SOUS.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 25.

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 36, pàg. 44-45, *ex* **O**. — **b**. ALTURO; ALAIX, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 113, núm. 39, pàg. 116-117, *ex* **O**.

(Crismó) In nomine Domini. Ego Lidila et uxor mea Adeleva benditores tibi emtore nostro Sallane, qui alium nomen nuncupat Barnaldus. Constat nos tibi aliquid bindere deberemus, sicut et vindimus, binea in pao Orgelletano, in billa que dicitur Billa Nova, in loco quod dicitur ad Bineas. Qui adfrontat: de una parte in binea de nos vinditores, et de alia in vinea Onorati, et de subteriore parte in istrata, et de superiore vero parte in serra.

Bindimus bobis ipsa binea cum suo superposito ab omni integritate, in aderato et definito precio quod inter nos placuit adque combenit solidos VIII in res balentem, quod tu emtor nobis dedisti et nos benditores de presente manibus nostris recepimus et nihilque de ipso precio aput te emtore non remansit, est manifestum.

Quem bero ipsa vinea ad nos binditores tradita et ad te emtorem recebta abeas, teneas et possideas et ad propria bindices omnique tempore. Si quis sane, quod fieri minime credimus esse benturum, quod si nos benditores aut aliquis de filiis, de fratribus aut de eredibus nostris vel quislibet omo qui te Sallane pro ipsa binea te inquietaberit contra nos aut nos inquietaberimus, inferam bel inferam[us] tibi aut partique tue ipsa binea superius nominata dubplam tibi perpetim abenda. Et inabantea ista carta bindiccionis firmis permaneat.

Facta carta bindiccionis V ⌈idus⌉ aprilis,[1] anno IIII regnante Oddonem regem.

S+gnum Lidilani, S+gnum Adeleva, qui hac carta bindiccionis fecimus et testes firmare rogabimus. S+gnum Beloni. S+gnum Ansefredi. S+gnum Ananies. S+gnum Wisandi.

Egila rogitus, qui ach carta bindiccionis scripsi et SSS. die et anno quo supra.

1. septembris a.

96

30 OCTUBRE 891

INGOBERT, BISBE D'URGELL, ACUT A LA CERDANYA, A LA VILLA ANOMENADA BALTARGA [TERME DE BELLVER DE CERDANYA], A PRECS DELS HABITANTS DEL LLOC, PER TAL DE CONSAGRAR-HI L'ESGLÉSIA DE SANT ANDREU. DIFERENTS FELIGRESOS LA DOTEN AMB TERRES I VINYES, ALHORA QUE EL BISBE FIXA EL TERME DE LA PARRÒQUIA.

[**O**]. Original perdut. — [**A**]. Còpia interpolada, elaborada potser a finals del segle XI o en el segle XII, perduda. — [**B**]. Còpia de mitjan segle XIV dins el Cartoral Menor del monestir de Cuixà, f. 1, perdut, *ex* **A**. — **C**.* Còpia de fra Guillem Costa, feta a mitjans del segle XVII: París, BNF, Col. Baluze, vol. 117, f. 176, *ex* **B**.

a. *Marca hispanica*, ap. LII, col. 824-827, «ex chartulario monasterii Cuxanensis» (*ex* **B**, per mitjà de **C**). — **b**. ABADAL, *Eixalada-Cuixà*, ap. 63, pàg. 281-284, *ex* **C**. — **c**. BARAUT, *Les actes*, 1978, ap. 8, pàg. 61-64, *ex* **b**. — **d**. BARAUT, *Les actes*, 1986, ap. 8, pàg. 64-67, *ex* **b**. — **e**. ORDEIG, *Les dotalies*, vol. I, núm. 15, pàg. 53-57, *ex* **C**.

RE: VILLANUEVA, *Viage*, vol. X, pàg. 73, *ex* **a**. — MARTÍ, *Dietari de Puigcerdà*, vol. I, pàg. 120-122, *ex* **a**. — PONSICH, *Dédicace de Saint-André de Baltarga*. — ORDEIG, *Inventari*, núm. 16. — *Catalunya carolíngia*, vol. VII, núm. 82, pàg. 211-212.

Com que els diferents elements de datació oferts per aquesta dotalia no coincideixen, datem per l'any del regnat. La col·lació del text present amb els textos de les dotalies d'Ardòvol (doc. 92) i de Merlès (doc. 103) permet concloure que al text primitiu d'aquesta dotalia s'hi afegiren, potser a les acaballes del segle XI, diversos mots i alguns llargs paràgrafs amb la finalitat, segons que es pot deduir, de deixar establerta la possessió de l'església de Baltarga per part del monestir de Cuixà i del seu prepòsit (cf. **b** i **e**), a diferència de l'església de Sant Martí de Saig, pertanyent a la seu d'Urgell i al seu ardiaca de Cerdanya. L'església de Sant Andreu de Baltarga apareix per primera vegada entre les possessions del monestir de Cuixà en el precepte del rei Lotari de l'any 958 (vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. II, pàg. 94-98, esp. pàg. 97). Un monjo Oliba, prepòsit de Cuixà, surt documentat entre els anys 1052 i 1065 (vegeu PONSICH, *Dédicace de Saint-André de Baltarga*, pàg. 128). Els passatges del text que hi foren interpolats, si més no els que es poden detectar amb més evidència, segons l'anàlisi d'Abadal (cf. **b**) i la nostra pròpia, els col·loquem entre < >. No obstant això, cal tenir en compte que alguns altres mots i frases dispersos en el text poden ser també afegits o alterats.

Anno Incarnationis Domini nostri Iesu Christi octingentesimo nonagesimo, indictione septima, sub die tertio kalendas novembris, anno quarto regnante Odone rege, veniens venerabilis Ingobertus, Urgellensis episcopus, in Cerritaniam, in villa scilicet Baltarga, rogatus ab ipsis parrochianis, videlicet a Sancio <milite> et Elmiro et Abicello ac cum aliis viris Deo et Ecclesie boni et fideles. Hi omnes predicti et alii plures, in presentia archidiaconi Fredarii[1] et Usila et Sesegutus[2] et canonicis[3] Audesindus,[4] Centullus atque Audericus, clericorum, et in presentia Seniofredi, Fruia, Godofredi,[5] Ermemiri, Altoveris, Ogerii ceterorumque parrochianorum, <et in prȩsentia Olibe monachi atque prepositi Sancti Michaelis,> omnes predicti rogaverunt prefatum venerabilem Ingobertum, episcopum, ut eorum ecclesiam in honore Dei et Sancti Andree consecraret. Unde omnes predicti <milites et laici, omnes pariter submittimus et> tradimus predictam ecclesiam ad consecrandum in potestate domini prędicti episcopi et Urgellensis sedis, sicut sancti patres olim constituerunt et in canonibus sanxitum est, ut in futuro seculo anime nostre indulgentiam delictorum inveniant.

Deinde omnes nos prefati parrochiani <et milites et laici> damus per sęcula cuncta vestre iamdicte de Beltarga ecclesie in dotaria cimiterium: <a parte orientis triginta passos, a meridie triginta passos, ab aquilone triginta, ab occidente triginta. Et dabimus primitiam advintena[6] et duas partes decimarum, tertia vero sit de Sancto Michaeli et de suis, sicut dominus Exclua instituit quando in honore Dei et Sancti Andreę ipsam ecclesiam edificavit. Et insuper dabimus nos et nostra proles ipsi ecclesie oblationes, luminaria, defunctiones et cetera sua iura fideliter.>

Et ego Godofredus dono pro amore Dei et animę meę prędate ecclesię campum meum quem habeo ad foces de Caselles. Et ego Sancius <miles> dono pro amore Dei iamdictę ecclesię omnes meas vineas quas habeo ad planas de Baltarga prope vineas comitis, subtus ripa, et tres pecias terrę: una est subtus Belis infra duas vias,[7] quarum una pergit ad prędictam ecclesiam et altera ad Baders, et reliquę duę terrę sunt in plano de Belis, super ipsam ripam. Et ego Fruia dono prędate ecclesię tres petiolas terrę quas habeo ad ipsas Gardias et unam ad ipsas Quartadas vineam. Et ego Godofredus[8] similiter dono pro amore Dei prędatę ecclesię campum meum de Pradals, qui est prope ipsam vineam. Et ego Ogerius dono similiter pro amore Dei prędictę ecclesię meum campum qui est inter viam mercatalem et viam de Beliz.

Hęc prędicta donamus prędatę ecclesię ut per intercessionem sancti Andreę nos et proles nostra veniam delictorum nostrorum a Deo habere mereamur. Etsi aliqua persona successorum nostrorum hoc donum disrumpere vel revocare temptaverit, quadrupliciter[9] predictę ecclesię et suis confestim componat, et deinceps nihilominus hęc nostra donatio firma et inconvulsa in ęternum permaneat.

Idcirco ego Ingobertus, episcopus, cum consacro prędictam ecclesiam Sancti Andreę, trado et concedo illi et omni suę parrochię <adempramenta et sua iura> infra hos terminos: a colle scilicet de Spolla, et sicut ascendit per ipsum puialem de Beders usque ad ipsam sponnam de super rivo et usque in viam de Boxaza, et sicut inde descendit per campum comitis super ipso fonte de Torrelles usque in collem de Baltarga et usque in collem de Soncorr et usque in petram Agraderam et flumen Sigoris et usque in rivum de Navascot.

<Et insuper concedo eidem ecclesię duas partes decimarum et omnes primitias, sed tertia pars ipsarum decimarum sit de Sancto Michaeli, sicut domnus Exclua instituit quando ipsam ecclesiam ędificavit, excepto manso de Elmiro[10] de Belit et exceptis bordis de Ogerio de Baltarga, ut de illo toto de quo debet ibi dari terti[u]m comiti donetur decima sancte ecclesię de Beders, tamen solummodo de annona similiter prędatus Elmirus de Belis de annona bladi decimam Sanctę Cecilię de Beders, de illo tamen honore de quo datur tertium Sanctę Marię Rivipolli. Primitias vero et omnia ecclesiastica iura sint semper de ecclesia Sancti Andreę.>

Et nisi Audericus clericus, nullus alius sacerdos presumat aliquid accipere infra prędfatos terminos de illis quę pertinent ad prędictam parrochiam et ad suam ecclesiam Sancti Andreę.

<Et prędictus Audericus, presbiter, prędatę ecclesię et successores sui recipientes omnia iura prędictę ecclesię Sancti Andreę serviant eam ex omni divino officio quotidie quo melius potuerint et etiam serviant cotidie ex omni divino offitio ecclesiam Sancti Martini de Saii et missis in prędictis duabus ecclesiis quotidie celebrent. Unde ego Ingobertus, episcopus, per me et per meos successores laudo, concedo atque firmo prędictę ecclesię Sancti Andreę et suis parrochianis hęc omnia prędicta, et ut ecclesia Sancti Martini de Saii sit semper sub regimine ecclesię Sancti Andreę de Belltarga et suorum capellanorum. Etsi forte aliqua persona his prędictis ausa fuerit contravenire vel aliquid de eis infringere aut pręsumere tentaverit, pro illa sola pręsumptione prędatę ecclesię Sancti Andreę et suis in quadruplum confestim restituat et insuper anatematis vinculo terribiliter obligetur et iram omnipotentis Dei indifferenter incurrat; et postea hęc omnia prędicta firma et irrevocabilia tempore omni sine aliqua direptione permaneat.>

<Cum autem omnia prenominata de predictis duabus ecclesiis in eadem die patrata fuerint, contentio magna atque discordia surrexit inter omnes parrochianos Sancti Andreę de Baltarga et Sancti Martini de Saii, dicentes parrochiani de Sancto Andrea quod Audericus presbiter et sui successores habitarent assidue in villa Baltarga et irent die quotidie servire honorificie ecclesiam Sancti Martini de Saii, et postea reverterentur ad Baltarga. Responderunt parrochiani de Sancto Martino de Saii et dixerunt: «Audericus est presbiter noster et maneat nobiscum in domibus Sancti Martini et in omnibus diebus vitę suę non maneat vobiscum in villa Baltarga, sed vadat quotidie ad Sanctum Andream servitium Dei facere». Hęc quoque contentio pervenit ad aures Ingoberti episcopi, Fredarii archidiaconi, Olibe monachi et Sancii militis et aliorum nobilium virorum et dixerunt ad omnes parrochianos utriusque ecclesię ut de hoc consilium facerent, sicut probi homines inter eos ordinarent, sic facerent omni tempore. Responderunt parrochiani utriusque ecclesię et dixerunt Ingoberto episcopo, F[r]edario[11] archidiacono, Olibę monacho et Sanctio militi: «Sicut vos omnes prenominati ordinaveritis et posueritis inter nos omnes parrochianos utriusque ecclesię, sic nos omnes et tota nostra proles sequemur et faciemus per omnia sęcula, omni excusatione et occasione semotis». Respondit Ingobertus et dixit: «Date nobis fidem pro quinquaginta libris auri boni quod vos et omnis vestra successio in ęternum firmiter et paciffice teneatis et observetis illud quod super vestra prefata contentione nos predicti ordinaverimus». Et accepta fide utriusque partis, tale consilium invenerunt predictus Ingobertus, Fredarius, Oliba et Sancius: ut acciperent quatuor probos homines de Saii et quatuor probos homines de Baltarga, ut cum illis et in potestate illorum consilium huiusmodi facerent. Tandem omnes prenominati super hoc suum firmum consilium fecerunt et imposuerunt: quod Audericus presbiter et sui successores maneant omni tempore de vigilia sancti Ioannis baptistę usque in vigiliam Natalis Domini in domibus Sancti Martini in villa Saii et quotidie vadat cum suis clericis ad Sanctum Andream et ibi plenarie ac honorifice persolvant [matutinas][12] deffunctorum et beatę Marię atque de die et missas similiter. Eodem modo a vigilia Natalis Domini usque in vigiliam sancti Ioannis baptiste maneant in villa Baltarga et pergant quotidie ad Sanctum Martinum de Saii ad faciendum servitium Dei, scilicet matutinas deffunctorum et beatę Marię et de die et missas similiter. Et sicut dictum est, sic ministerium Dei in utraque ecclesia quotidie plenarie persolvant. Hęc Audericus presbiter et sui successores, salvis iuribus Fredarii archidiaconi et successorum eius, cuius est predicta ecclesia Sancti Martini, et salvis iuribus abbatis Sancti Michaelis et prepositi, quorum est predicta ecclesia Sancti Andreę, maneant, sicut superius est ordinatum, in potestate predictorum proborum hominum in perpetuum. Et sicut superius est dictum et determinatum, sic ego Ingobertus, episcopus, et ego Fredarius, archidiaconus, ambo concedimus et perenniter confirmamus.>

Etsi quęlibet persona contra hoc ad inrumpendum venerit, in quadruplum componat et insuper iram et maledictionem Dei concite incurrat,[13] et deinceps hęc omnia predicta nichilominus firma et irrevocabilia tempore omni permaneant.

Sig+num Sancii. Sig+num Elmiri. Sig+num Abicelli. Sig+num Seniofredi. Sig+num Godofredi. Sig+num Seseguti.[14] Sig+num Fruia. Sig+num Ermemiri. Sig+num Altroverii. Sig+num Ogerii. Ingobertus episcopus +. Fredarius archidiaconus, qui hec laudo et firmo +. Usila[15] archilevita. Sesegutus archidiaconus. Audesindus presbiter. Centullus presbiter. Audericus presbiter.

1. Eufredarius C, *però* Fredarius *a la resta del document i en els altres documents en què apareix*. — 2. Cessagutus C, *però* Seseguti *en la subscripció*. — 3. Cannisis C. — 4. Audesildus C, *però* Audesindua *en la subscripció*. — 5. Logofredi C, *però* Godofredus *en altres passatges del text i* Godofredi *en la subscripció*. — 6. ad Vintena C *i edicions*. — 7. vineas C. — 8. Lodofredus C, *però* Godofredus *en altres passatges del text i* Godofredi *en la subscripció*. — 9. quadupliciter C. — 10. Almiro

C, *però* Elmiro, Elmirus *i* Elmiri *en altres passatges del text i en la subscripció.* — 11. Fedario C. — 12. *Omet* C; matutinas *afegeixen* a *i* b. — 13. concurrat C, incurrat a. — 14. *Segueix la interpolació* <Sig+num Cannicis. Sig+num Audesindi. Sig+num Centullii. Sig+num Audericus>. *Aquestes subscripcions corresponen als mots* canonicis Audesindus, Centullus atque Audericus *del començ del text, però les subscripcions dels tres canonges, tots tres preveres, autògrafes en la dotalia original, apareixen al final, després de les subscripcions dels ardiaques.* — 15. Usla C.

97

30 GENER 892

COLIG VEN ALS ESPOSOS SUNILÀ I VIGÍLIA UNA VINYA I MIG TORCULAR QUE TÉ PER COMPRA EN EL CASTELL DE TARAVAU, EN EL LLOC ANOMENAT EL VINYAR, PEL PREU D'UN CAVALL VALORAT EN TRENTA SOUS.

O.* Barcelona, AR (ACA), Cancelleria, perg. Guifré I, núm. 7.

a. UDINA, *El Archivo Condal*, núm. 8, pàg. 115-116, amb facsímil (làmina II), *ex* **O.** — **b.** ALTURO; ALAIX, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 112, núm. 2, pàg. 18-19, *ex* **O.**

El preu pagat per aquesta venda fou la d'un «kaballo sexone», expressió equivalent a la del «pullino saxo» que apareix en un document de l'any 948 (vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 612, pàg. 476-477).

In nomine Domini. Ego Kolgo binditor bos emtores nostros Sunila et uxori tue Bigilia. Constad me vobis aliquid bindere deberem, sicuti et facio, bindo vobis binea mea ⌈et medio torculario⌉ in castro Tarabaldi, et abenid mihi ipsa binea per meam comparacione, et est ipsa binea in locum que dicitur bingario. De parte origentis infrontad in binea Ermenfredo, et de parte occidentis infrontad in binea Altemiro, et de subtus infrontad in binea Solmone.

Bindo vobis ipsa binea et ⌈me⌉dio torculario qui est in stradasa ab omni integrietate, in aderato[1] et defi[ni]to[2] precio quod inter me et vos bone pacis placuid adque conbenid, id est kaballo sexone balente solidos triginta, tantum quod vos emtores mihi dedistis et ego binditor de presente recepi et nicilque [de ipso precio apud vos non][3] remansit, est manifestum.

Quo bero ipsa binea et ipso medio torculario ad me binditore tradita et a bos emptores nostros ab omni integrietate rece abendi, bindendi, faciendi, comutandi bel quiquid exinde facere bel iudikare bolueritis, libera in Dei nomine abeatis potestate. Si quis sane, quod fieri minime credo esse benturum, quod si ego Koligus aud aliquis de filiis[4] mei bel de eredibus meis bel quislibet omo pro ipsa binea et ipso medio torculario bos inquietaverid aud ego inquietabo, infera bel infero vobis aud partique vestre ipsa binea et ipso medio torculario dupla vobis conponere faciad. Et inabantea ista carta bindicionis firmis permanead.

Facta karta bindicionis, cum decem secze licteras superpositas, tercio kalendas frevarias, anno V renante Otone rege.

Sig+num Kolgo, qui anc carta bindicionis feci et fieri bolui et testibus tradidi ad roborandum. *(Crismó)*[5] Langubardus SSS.* Sig+num Agilane. Sig+num Otere. Sig+num Duranda. Sig+num Elias. Sig+num Ansolfo.

Centullus presbiter, qui anc karta bindicionis rogitus iscripsi et SSS. sub die et anno quod supra.

1. *Al davant hi ha escrit* adera, *repetit.* — 2. *Manca* ni. — 3. *Mots il·legibles.* — 4. fililiis O. — 5. *Signe molt esquemàtic que es pot interpretar com un crismó.*

98

30 SETEMBRE 892

UNS ESPOSOS DONEN A L'ABAT DAGUÍ I ALS MONJOS DEL MONESTIR DE RIPOLL UNA HISENDA SITUADA A GRÉIXER [TERME DE GUARDIOLA DE BERGUEDÀ].

[**O**]. Original perdut, potser el pergamí conservat a Ripoll, AM (llig. Comtat de Cerdanya), fins a l'any 1835. — **A**.* Regest de R. d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec VI, f. 46v. — **B**.* Regest de R. d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec IX, pàg. 119.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 15, pàg. 101-102, *ex* **AB**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 24, pàg. 87, *ex* **A**.

El regest **A** diu: «El dia antes de las calendas de Octubre, año 5 de Odon, dieron una hacienda en Grexa al mismo abad Daguino y a sus hermanos, y a Sta. Maria y a Sn. Pedro fundadas en el valle de Ripoll (En el leg. Condº de Cerdaña, Sn. Andres de Grexa desde 872 a 1352)». I el regest **B** diu: «[..... y su] muger hacen donacion a Daguino a[bad y a sus] hermanos, y a S. Maria y a S. Pe[dro fundad]as en el valle de Ripoll de una hacienda en *Garexer*, *pridie kalendas Octubris anno* 5 *regnante Odone rege*. Leg. Condado de Cerdaña, S. Andres de Grexa desde 872 a 1352».

99

18 DESEMBRE 892

BALDERED I LA SEVA MULLER DONEN AL MONESTIR DE RIPOLL, A MANS DE L'ABAT DAGUÍ I DELS SEUS MONJOS, UNA HISENDA QUE TENEN A GRÉIXER [TERME DE GUARDIOLA DE BERGUEDÀ], A LA VALL DE BROCÀ.

[**O**]. Original perdut, potser el pergamí conservat a Ripoll, AM (llig. Comtat de Cerdanya), fins a l'any 1835. — [**A**]. Còpia del segle XII en el Cartoral Major, f. 136, col. 1, del monestir de Ripoll, perdut. — **B**.* Regest de R. d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec VI, f. 46v-47. — **C**.* Regest de R. d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec IX, pàg. 119.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 16, pàg. 102-103, *ex* **BC**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 25, pàg. 87, *ex* **B**.

El regest **B** diu: «A 15 de las calendas de Enero del mismo año 6 de Odon, *Balderedo* y su muger dan una hacienda en Grexa, valle de Brocá, a Sta. Maria y Sn. Pedro y al abad Daguino y sus hermanos que sirven allí: *ad S. Mariam et S. Petrum et Daguino abbati et fratres suos qui ibidem serviunt* (Leg. Condº Cerdaña, Grexa *ut supra* y cartulº fol. 136, col. 1)». I el regest **C** diu: «*Balderedo* y su muger hacen donacion *ad S. Mariam et S. Petrum et Daquino abbati et fratres suos qui ibidem serviunt* una hacienda en la valle de Brocá, en *Garexer*, 15 *kalendas ianuarias*, *anno* 6 *regnante Oddone*. El P. Ribas dice ser original y del año 894 (Leg. Cond. de Cerdaña, S. Andres de Grexa desde 872 a 1352. Cart. fol. 136, col. 1)».

100

2 GENER 893

ELS GERMANS ARIULF, BALDEMAR, ANSERIC, GUNTILLA. GODEBONA I ELDEBERTA VENEN A BRADILÀ UN CAMP QUE TENEN EN EL TERRITORI DE BROCÀ, DINS EL TERME DE LA VILLA BAGÀ, A L'ILLA DITA «IPSA LUTA», PER L'EQUIVALENT DE DOS SOUS.

O.* Vic, AC, cal. 9, episc. I, núm. 6 (abans cal. 6, núm. 518). El pergamí és deteriorat per alguns forats i taques.

a. JUNYENT, *Diplomatari de la catedral de Vic*, núm. 21, pàg. 20, *ex* **O.** — **b.** ALTURO; ALAIX, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 112, núm. 41, pàg. 107-109, *ex* **O.**

En l'edició anterior d'aquest document (vegeu **a**), s'havia confós alguna *a* visigòtica, oberta, amb una *u*; també una *b*, oberta per baix, amb una *b*.

(Crismó) In Christi nomine. [Nos vi]nditores, id est Ariulfus, Baldemares, Ansericus, Guntilde, Godebona et Eldeberta, simul vinditores, te emtore nostro Bradilan[e. Co]nstat nos tibi aliquid vindere deveremus, sicuti et per hanc scriptura vinditionis nostre vindimus tibi, hec in subburbio Buckuranensem, infra terminio de villa Bagazanum, ad ipsa insula ubi dicitur ad ipsa Luta. Vindimus tibi ibidem de nostras ereditates quantum nobis ibidem pertinet; que nobis advenit per vocem de patre nostro, nomine [A]cepto. Et infrontat ipsa nostra ereditas que nos tibi vindimus de ipsa terra: in terra Martino, et de alia parte in ipso flumine Bestasinne, et de tertia parte infrontat in terra de te ipso emtore sibe et de Recosindo.

Infra istas adfrontationes sic vindimus tibi in ipsa nostra terra ipsas nostras porsiones, quantum nobis ibidem pertinet ab intecrum, et accepimus nos venditores de te emtore pretiu placibile pro iamdicta nostra porsionem, siccut inter nos et [vos b]one fidei pacis placuit adque convenit, in aderato et definito pretio solidos II in res valentem, et de ipso pretio non remansit est [m]anifestum.

Quem vero ipsas nostras porsiones in ipso campo que nos tibi[1] vendimus de nostro iure in tuo tradimus dominio, ut ab odierno die et tempore de ipsas nostras porsiones ad omnia quidquid exinde abere, vindere, facere vel iudicare volueris, per nostram vinditionem firmis et stabilis permaneat modo vel omnique tempore, cum exio et regrexio illorum, quomodo nos abuimus. Quod si nos venditores aut ullus homo qui contra hanc venditionem istam venerit ad inrumpendum, aut nos iamdicti venditores venerimus, dictas nostras porsiones que nos tibi vindimus, quantum ad te emtore melioratum fuerit in vinculo dubpla tibi componere non moremus. Et inabantea hec vendictio firmis permaneat.

Facta venditione IIII nonas ianuarias, anno VI regnante Hoddone regem.

Sgn+ Auriulfum, Sgn+ Baldemare, Sgn+ Ansericus, Sgn+ Guntilde, Sgn+ Godebona, Sgn+ Eldeberta, qui hanc venditionem simul fecimus et signus nostrus inpressimus et testibus firmare rogabimus. Sgn+ Wiskafredu. Sgn+ Bulgar. Sgn+ Ildemiro.

In Dei nomine. Elderedus presbiter, qui han[c venditio]nem scripsi et SSS. sub die et anno quod supra.

1. *Repeteix* tibi.

101

10 MARÇ 893

VANCI I LA SEVA MULLER VENEN A L'ABAT DAGUÍ, AL PREVERE DOMÈNEC I ALS ALTRES MONJOS DEL MONESTIR DE RIPOLL L'ALOU QUE TENEN EN LA VALL DE ROSET [TERME DE VILADA].

[**O**]. Original perdut, potser el pergamí conservat a Ripoll, AM (llig. Comtat de Berga), vall de Roset, fins a l'any 1835. — **A**.* Regest de R. d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec VI, f. 49. — **B**.* Regest de R. d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec IX, pàg. 119.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 18, pàg. 103-104, *ex* **AB**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 29, pàg. 89, *ex* **A**.

El regest **A** diu: «A los 6 de los idus de Marzo del año 6 de Odon, Vancio y su muger venden un alodio en el valle de Rosset al abad Daguino y a Domingo presbitero y a los demas hermanos que sirven a la iglesia de Sta. Maria, *Daguino abbati et Dominico presbitero et ceteros fratres servientes ad domum S. Marie* (Leg. Condº de Berga, valle de Rosset, desde 893)». I el regest **B** diu: «Vancio y su muger venden a *Daguino abbati et Dominico presbitero et ceteros fratres servientes ad domum S. Marie* un alodio en vall Roset. *6 idus marcias anno 6 regnante Odone* (En el legaxo del Condado de Berga, vall de Roset, desde 893 a 1086)».

102

22 ABRIL 893

GUINEDELLA VEN A JEROSÒLIMA UNA SESTERADA DE TERRA QUE TÉ EN EL TERRITORI D'URGELL, A ESTAMARIU, AL COSTAT DEL CAMÍ QUE VA A L'ESGLÉSIA DE SANT SERNI [A CAL SERNI D'ESTAMARIU], PEL PREU DE DUES ARGENÇADES.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 26. Al dors: «Stamariu» (s. XIII).

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 37, pàg. 45, *ex* **O**. — **b**. ALTURO; ALAIX, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 113, núm. 40, pàg. 118-119, *ex* **O**.

In nomine Domini. Ego Guinidildes benditor tibi emtori mea Iherosolima. Constat me ut tibi bindere de[be]rem, sicuti et bindo tibi, sortem de tera ⌈sestarata I⌉ in po Orgellitano, in billa Estamarice. Et infrontat ipsa sortes: de unam parte in terra Eldobia, et de aliam parte infrontat in terra Benancia, et de III infrontat in strata qui per[gi]t a domum Sancti Saturnini.

Ipsam sortem de terra, quantum infra istas infrontaciones includit, bindo tibi ab omne integrietate in precio placibile argencatas II, quod tu emtor mihi dedisti et ego benditor de presente recepi; et nihilque de ipso precio [a]put te emtore non remansit, est manifestum.

Ut de ab odierno[1] die et tempore de ipsam sortem de teram facere, aiere vel iudicare bolueris, libera in Dei nomine abeas potestate et nullus omo te iamdicta Iherosolima pro ipsam sortem de terra inquietare presumat; et qui te inquietare presumserit, fillii, fratres, eredes, duplam tibi conponere faciat. Et inhabantea ista karta bindicionis firmis permaneat.

Facta karta bindicionis X kalendas madii, anno VI regnante Oddone rege.

Sig+m Guinidildes, qui hanc karta bindicionis feci et testes tra[didi] ad roborandum. Sig+m Todobari. Sig+m Gardilani. Sig+m Guimarani. Sig+m A[la]rici. Sig+m Ieremias. Sig+m Berterondi.

Argericus presbiter, qui hanc karta bindicionis iscripsi et SSS. die et anno quo supra.

1. odierno dierno, *per error*.

103

12 OCTUBRE 893

INGOBERT, BISBE D'URGELL, ACUT AL TERRITORI DEL BERGUEDÀ, A LA VALL DE MERLÈS, PER TAL DE CONSAGRAR-HI L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA [DE MERLÈS], A PRECS DEL PREVERE FREDER, D'ATÓ I DELS ALTRES HOMES QUE L'HAN EDIFICAT. ELS ESMENTATS FREDER I ATÓ LA DOTEN AMB UNA CASA I UNES TERRES, ALHORA QUE EL BISBE FIXA EL TERME PARROQUIAL I LI CONCEDEIX ELS DELMES I LES PRIMÍCIES DE LES VILLES QUE HI SÓN COMPRESES.

[**O**]. Original perdut. — [**A**]. Còpia, probablement del segle X, escrita pel prevere Adroer, vista per R. d'Olzinelles en el monestir de Ripoll, AM, Pabordia de Berga (cf. Barcelona, BC, ms. 430, f. 81v), perduda el 1835. — [**B**]. Còpia, probablement del segle XI, escrita pel prevere Ramon, vista per F. Mirambell vers 1800 a la parròquia de Merlès, *ex* **A**. — **C**.* Còpia feta per Olzinelles vers 1800: Vic, AE, llig. 2061, plec IV, pàg. 80-82, *ex* **A**. — **D**.* Còpia feta per Mirambell vers 1800: Vic, AC, Col. Ripoll, vol. 64, pàg. 143-144, *ex* **B**.

a. ORDEIG, *Inventari*, núm. 17, pàg. 135-137, *ex* **D**. — **b**. BARAUT, *Set actes més*, ap. I, pàg. 484-485, *ex* **D**. — **c**. BARAUT, *Les actes*, 1986, ap. 9, pàg. 67-68, *ex* **CD**. — **d**. ORDEIG, *Les dotalies*, vol. I, núm. 16, pàg. 57-59, *ex* **CD**. — **e**. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 19, pàg. 104-105, *ex* **CD**.

RE: VILLANUEVA, *Viage*, vol. X, pàg. 74.

Anno Incarnationis Domini nostri Iesu Christi octingentesimo nonagesimo tercio,[1] indicione X, sub die IIII°[2] idus octubris, anno VI°[3] regnante[4] Oddone rege, veniens quidem venerabilis Ingobertus, Urgellensis[5] episcopus, in territorio Bergitanensis, in locum qui dicitur balle Merlense, rogatus[6] ad Fredario presbitero vel ad Atone vel alios viros certantes[7] in Dei servicio ad ecclesiam Dei edificatores, his nominibus [...].[8] Hii omnes supradicti vel alii plures rogaverunt iamnominatum venerabilem Ingobertum, episcopum,[9] ad ecclesiam illorum[10] consecrandam in honorem[11] Sancte Marie,[12] virginis Dei, sicut et fecit, in primis[13] propter honorem Dei et remunerationem anime sue. Propterea nos supradicti tradimus ipsa ecclesia[14] in potestate domni et pontificis nostri ad[15] consacrandam, sicuti sancti canones constituerunt, et ante tribunal aeterni[16] iudicis anime nostre accipiamus remedium.

Donamus ad ipsa ecclesia ego Fredarius, presbiter, et Adto in dotaria[17] domus, kasas[18] et curte et ipso maliolo[19] cum ipso orto qui est prope domum Sancte Marie et I petia de [terra] ad ex[...],[20] et prope ipsa ecclesia alia pecia de terra ad cimiterium faciendum. Donamus hec omnia superius nominata[21] ad ipsa ecclesia[22] propter remedium anime nostre ab omni integritate, ut per intercessionem sancte[23] Marie, virginis, veniam[24] ante conspectum Domini abeamus[25] et nos et proles nostra.[26]

Et qui contra hunc[27] factum nostrum venerit ad inrumpendum, aut[28] [nos][29] venerimus, hec omnia superius nominata[30] in quadruplum[31] componat ad ipsa ecclesia. Et inantea[32] ipsa donatio propter[33] remedium anime nostre firmis[34] permaneat.

Ideo ego Ingobertus, episcopus,[35] consacro ipsa ecclesia et trado illi parroechia quomodo ipsa serra vadit et[36] discurrit usque ad ribulum qui dicitur Adeste[37] cum ipso villare qui est de homine Gamizane[38] vel de vicinos suos et[39] quomodo ipsa serra vadit[40] de Pinoso usque in strata Bergitannense,[41] qui pergit ad Osona et usque ad ipsum rivulum[42] qui discurrit ad ipsa Pinga que vocant cum ipsa villa[43] qui dicitur illa Ceresa,[44] et de ipsa Nogarola cum villares qui in ipsa valle sunt: Lozovense[45] et villare[46] de Martino et ipso villar qui dicitur Montecluso.[47] Trado ipsa parrochia ad domum Sancte Marie, quomodo aquas vertunt ad ipsa valle, cum ipso castro Merlense, sicut antiquis temporibus fuit constitutum,[48] cum omnes villas[49] et villares qui infra isto termino sunt, scilicet[50] ut omnes qui infra hunc[51] terminum laboraverint cum omnes decimas et primitias de omni re[52] quod nominari potest[53] homo ad iamdictam ecclesiam semper occurrant, et[54] deinceps inantea et nullus alius sacerdos infra hunc terminum[55] constitutum decimas non usurpet,[56] sed[57] integras perveniant ad iamdictam ecclesiam Sancta Maria et ad sacerdotem qui eas per consensum nostrum digne regerit.[58]

Et[59] si quis contra hunc decretum nostrum ausus fuerit usurpare decimas omnes quod accepit[60] reddat in quadruplum[61] et insuper anatematis vinculo sciat se aligatum.[62]

Fredarius presbiter + <alia manus>. Adto + <alia manus>. Sarzon[63] presbiter <alia manus>. Usila presbiter + <alia manus>. Morengo presbiter + <alia manus>. Gishafredus presbiter + <alia manus>. Flunidius levita + <alia manus>.

Visamundus[64] presbiter, qui hanc dotem vel donatione iscripsit et + sub die et anno quo supra <alia manus>.

Ingobertus episcopus hanc dotem fieri iussit et + <alia manus>.[65]

1. 893 C. — 2. 4 C. — 3. 6 C. — 4. regnantem C. — 5. Orgellitanensis C. — 6. erogatus D. — 7. ... C. — 8. *No donen els noms ni* C *ni* D. — 9. *Omet* C. — 10. illi... C. — 11. onorem C. — 12. Sancta Maria C. — 13. pri... C. — 14. ecclesiam D. — 15. *Omet* D. — 16. *Omet* D. — 17. donatoria D. — 18. casa C. — 19. et ipso maliolo] et in ipso maiolo D. — 20. et i petia de [terra] ad ex[...] *omet* D. — 21. nominatum D. — 22. ecclesiam D. — 23. S. C. — 24. veniare D. — 25. habeamus D. — 26. nostri D. — 27. contra hunc] con... C. — 28. ad D. — 29. *Ometen* CD. — 30. nominatum D. — 31. quatruplum C. — 32. *Omet* C. — 33. *Omet* C. — 34. inmunis D. — 35. *Omet* C. — 36. vadit et] de *i espai en blanc* C. — 37. Adreste C; Alhest D. — 38. G...hane D. — 39. scilicet D. — 40. ... C. — 41. Berchitanense C. — 42. ribulum D. — 43. ipsa villa] ips... C. — 44. illa Ceresa] villa Cerasia C. — 45. Logovense D. — 46. vilare D. — 47. ... C. — 48. constructum C. — 49. ... C. — 50. et C. — 51. ... C. — 52. omni re] omnem rem D. — 53. poterit D. — 54. *Omet* C. — 55. hunc terminum] hanc terminio C. — 56. usurbet C. — 57. et C. — 58. ... C. — 59. Praeterea D. — 60. usurpare decimas omnes quod accepit] venire perdat decimas omnes quas acceperit et D. — 61. quatruplum C. — 62. adligatum D. — 63. Saninon D. — 64. ..samundus C. — 65. Adroarius presbiter, qui hanc dotem relavationis ipscripsit et + sub die et anno qui subra, *afegeix* C; Raimundus presbiter, qui hunc translatum, ut verius potuit, scripsit die et anno + quo supra, *afegeix* D.

104

893

«PURGACIÓ» D'ESCLUA [BISBE INTRÚS].

[**O**]. Original perdut. — [**A**]. Notícia del segle XV en un índex o inventari de les escriptures de l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell, vist per Villanueva el 1806 en el mateix arxiu.

a. VILLANUEVA, *Viage*, vol. X, pàg. 76, *ex* **A**.

La notícia recollida per Villanueva diu: «Item: La purgació feta per *Sclua*, *anno Incarnationis Domini nostri Iesu Christi sub era* DCCCLXXXXIII».

105

23 ABRIL 895

TUDILA VEN A JEROSÒLIMA MITJA MUJADA DE TERRA QUE TÉ AL TERRITORI D'URGELL, A LA VILA BANAT [TERME D'ALÀS I CERC], PER L'EQUIVALENT DE SIS ARGENÇADES.

[**O**]. Original perdut, abans de 1936 a la Seu d'Urgell, AC. — **A**. Còpia de mossèn Pere Pujol, anterior a 1936: La Seu d'Urgell, AC, *ex* O.

a.* BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 38, pàg. 46, *ex* **A**.

In nomine Domini. Ego Tudildes tibi emtori mea Gerosolima. Constat me tibi aliquid vindere deverem,[1] sicut et vindo tibi, una semodiata de terra ad semenatura infra territorio Horgellitano, in villa que dicitur Banate superiore. Et infrontat ipsa semodiata de terra: de I parte in terra de Vanzone, et de alia parte in terra[2] de Varilgone, et de IIIª parte in terra de filiis Alderici.

Vindo tibi infra istas adfrontaciones semodiata I ad seminario in precio argenciatas VI in res valentem, quod tu emtor mihi dedisti et ego vinditor de presente manibus meis recepi et nihilque de ipso precio aput te emtore non remansit, est manifestum. Quod si ego vinditor aut aliquis de filiis vel de fratribus vel de eredibus meis vel quislivet homo qui contra anc ista carta vindicionis venerit ad inrumpendum aut ego venero, inferam vel inferamus tibi aut partique tuo ipsa[3] semodiata de terra dubplum vobis perpetim abitura. Et inabantea ista carta vindicionis firmis permaneat.

Facta karta vindicionis VIIII kalendas madias, anno VI regnante Obdone rege.

Sig+num Tudildes, qui anc karta vindicionis feci et testes firmare rogavi. Sig+num Gaudinus. Sig+num Trasulfus. Sig+num Elperici.

Durabiles presbiter, qui anc karta vindicionis iscripsit et SSS. sub die et anno quod supra.

1. deveverem *(sic)* a. — 2. *Els mots* in terra, *repetits*, *segons* a. — 3. *El mot* ipsa, *repetit*, *segons* a.

106

30 OCTUBRE 895

GUILERA VEN A OLIBA I LIUBILÀ UNES CASES, UNA CORT, UN GRANER I UNS HORTS QUE TÉ PER HERÈNCIA DELS SEUS PARES EN EL TERME DEL CASTELL DE BAR, PER L'EQUIVALENT DE DIVUIT SOUS.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 27. Al dors: «Bar» (s. XIII).

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 39, pàg. 46-47, *ex* **O**. — **b**. ALTURO; ALAIX, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 113, núm. 41, pàg. 120-121, *ex* **O**.

In Christi nomine. Ego Wiliera binditor vo[bis], entoribus meis, Oliba et Liubilane. [Cons]tat [me] ut vobis bindere deverem, sicuti et vindo, [do]mos meos et curtina et horreo et hortos quem

habeo de alaude parentum meorum in kastro B[ar]i. Et affrontant ipsi domi et ipsi horti: de superiore parte in terra Witisindo, de alia parte affrontant in orto Orunduninos et filiis suis, et de III pa[r]te abet domos et curtina de vos comparatores, de subtus finint in curte de filios Baldovigi. Et bindo vobis ipsos domos cum ipsa curtina et ipso horreo et ipsos hortos cum ipsa arboratione [..]ll[...][1] illorum superpositas et exias et recressias.

Quantum infra histas affrontationes includunt bindo vobis hab omni intecrietatem pretio quod inter nos convenit, id est in solidos XVIII° in res balentem, quod vos hentores mihi dedistis et ego binditor de presentem manibus meis recepi; et nichil quod de ipso pretio aput vos hentores non remansit, est manifestum.

Quem bero ypsos domos cum ipsa curtina et ipso horreo et ipsos hortos quod suberibus nominavimus de meo iuro in vestroque trado dominio, ut de presenti die et tempore quicquid exinde agere, facere bel iudicare volueritis livera in Dei nomine habeatis potestatem ad proprio. Et qui contra hanc hista karta bindictionis benerit ad inrumpendum aut ego binditor benero, infera bel inferam vobis aut partique vestre ipsut omnia quod suberibus iamdictum est dupla vobis perpetim habitura. Et inhabantea hista karta bindictionis firmis permaneat.

Facta karta bindictionis III kalendas novembrii, anno VIII° regnantem Oddone rege.

Sign+m Wiliera, qui hanc karta bindictionis feci et testes rogabi firmare. Sign+m Liniofredo. Geldericus SSS.* Wistrimirus clericus SSS.*

In Dei nomine. Witimirus[2] Dei miseratione hacsi indignus presbiter, qui hanc karta bindictionis rogitus scripsi et SSS. die et anno quod supra.

1. cum a. — 2. *Nom escrit en lletres gregues, estrafetes.*

107

12 DESEMBRE 896

DITRULF, LA SEVA MULLER GUINADELLA I ARGILÀ VENEN A LIUBILÀ I ELDESÈN UNES CORTS QUE TENEN PER HERÈNCIA EN EL TERME DEL CASTELL DE BAR PER UN PREU EQUIVALENT A TRES SOUS I DUES ARGENÇADES.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 28. Al dors: «Bar» (s. XIII).

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 40, pàg. 47, *ex* **O**. — **b.** ALTURO; ALAIX, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 113, núm. 42, pàg. 122-123, *ex* **O**.

In nomine Domini. Nos Ditrulfus et uxor mea Guanadildes et Argila binditores vobis hentoribus nostris Liubilane et Heldesindo. Constat nos ut vobis bindere deveremus, sicuti et bindimus, curtem nostram cum suas parietes quem habemus de alaude parentum nostrorum; et est ipsa curtes in kastro Bari. Et ipsa curtes desuper affrontat in orto de vos comparatores, et de II^as^ partes habet kintanas puplicas.

Et bindimus vobis ypsa curte cum ipsas parietes et cum exio et recressio, quantum infra histas affrontationes includunt, hab omni intecrietatem precio quod inter nos convenit, id est in solidos III^s^ et argenzatas II^as^ in res balentem; quod vos hentores nobis dedistis et nos binditores de presentem

manibus nostris recepimus et nichil quod de ipso pretio aput vos hentores non remansit, est manifestum.

Quem bero ypsa curte cum ipsas parietes quod suberibus nominavimus de nostro iuro in vestro tradimus dominio, ut de expresenti die et tempore quicquid exinde agere, facere bel iudicare volueritis, habeatis potestatem ad proprio. Et qui contra hanc hista karta bindictionis benerit ad inrumpendum aut nos ipsi binditores venerimus, inferam bel inferamus vobis aut partique vestre ipsa curte quod suberibus yamdictum est duplamus vobis perpetim habituram. Et inhabantea ista karta bindictionis firmis permaneat.

Facta karta bindictionis II idus decembrii, anno VIIII° regnante Oddone rege.

Sign+m Ditrulfus, Sign+m Guanadildes, Sign+m Argila, qui hanc karta bindictionis fecimus et testes rogavimus firmare. Sign+m Eusepio. Sign+m Iusto. Sign+m Todefredo. Wistrimirus SSS.*

Witimirus presbiter, qui hanc karta bindictionis scripsi et SSS. die et anno quod supra.

108

PORT, 19 ABRIL 897

NANTIGÍS, ARXIPRESTE [D'URGELL], SUBSCRIU UN DECRET DEL CONCILI CELEBRAT DINS L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA DE PORT [MAS DESPORTS, PROP DE LUNÈL], EN EL TERRITORI DE NIMES, PRESIDIT PER L'ARQUEBISBE ARNUST DE NARBONA.

S'ha conservat un decret d'aquest concili, subscrit per diferents bisbes, entre els quals el bisbe Serfdedéu de Girona, i per altres eclesiàstics en representació de llurs bisbes. Un d'aquests altres eclesiàstics és un arxipreste anomenat Nantigís, el qual s'ha d'identificar molt probablement amb el futur bisbe Nantigís d'Urgell, que ho fou entre els anys 899 i 914. Cal deduir, doncs, que l'arxipreste Nantigís assistí al concili de Port en representació del bisbe Ingobert d'Urgell.

Baluze trobà una còpia coetània del decret conciliar en els arxius de l'arquebisbat de Narbona i en publicà el text (*Concilia Galliae Narbonensis*, pàg. 1-5), el qual fou reeditat per Ph. Labbé i G. Cossart (*Sacrosancta concilia*, tom IX, col. 478-481) i per G. D. Mansi (*Sacrorum conciliorum*, vol. XVIII, col. 179-182). D'altra banda, R.-H. Bautier (*La prétendue dissidence*, pàg. 477-498) ha demostrat l'autenticitat d'aquest concili i la falsedat d'un pretès concili de Port de 886, 887 o 890. Vegeu les llistes d'edicions, de registres i d'estudis sobre aquest concili que ofereix I. Schröder (*Die westfränkischen Synoden von 888 bis 987*, núm. 15, pàg. 146-149).

Illustrante gratia Sancti Spiritus corda fidelium Dei, conventus factus est episcoporum sanctorum apud Nemausensem pagum, loco qui Portus cognominatur, in ecclesia Sanctae Dei genitricis Mariae, eiusdem Domini Dei nostri Iesu Christi Incarnationis DCCCXCVII, XIII kalendas maii, indictione XV, residente vero in eodem concilio magnificentissimo pontifice primae Narbonensis ecclesiae Arnusto, simulque cum eo Gilaranno episcopo Carcassonense, Agilberto Bitterrense, Aurelio Uceticense, Bosone Agathense, Agilardo Nemausense, Servodei Gerundense, Abbone Magalonense, abbatibus quoque ibidem venerabilibus sistentibus (...).

Servusdei humilis episcopus sedis Gerundensis SSS. (...) Nantigisus archipresbyter SSS. (...)

109

26 MAIG 898

ESPANSÈN I LA SEVA MULLER SANÇA PERMUTEN AMB EL MONJO DIUTRULF UNES TERRES QUE TENEN PER COMPRA A LA RODALIA DEL CASTELL DE BAR I EN EL LLOC ANOMENAT «KALDAS» PER UNES TERRES SITUADES DINS ELS CONFINS D'ARISTOT.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 29. Pergamí tacat i foradat.

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 41, pàg. 48, amb facsímil (làmina 4), *ex* **O.** — **b.** ALTURO; ALAIX, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 113, núm. 43, pàg. 124-125, *ex* **O.**

(Crismó) In nomine Domini. Nos Espanesindus et uxor mea Sanza tivi emtore nostro Diutrulfo monaco. Certum quidem et manifestum est enim quoniam sic placuit novis adque convenit nullius quoquegentis inperium nec suadentis ingenium set propria novis oc elegit vona voluntas, ut tivi comutaremus terras nostras, sicuti et comutamus, terras nostras quem tenemus ex comparatione in apindicio de kastro Vari et in locum uvi dicitur ad illas Kaldas.

Ipsa terra cum ipsas vites de una parte affrontat in terra Luniefredi, et de superiore parte afrontat in terra de Feleni, et de subtus finet in strata plubplica. Et in alio loco ad ipsas Kaldas comutamus tivi terra quem [tenem]us[1] ex comparatione; ipsa terra de una parte affrontat in terra Vennati, et de alia parte affrontat in grado, et de superiore parte affrontat in istirpe, et de subtus finet in istrata. Et in alio loco comutamus tivi terra: de duas partes affrontat in istirpe, et de subtus finet in terra quod nos tivi comutamus; ipsa terra comutamus tivi ex mediatate. Et in alio loco comutamus tivi I terra; ipsa terra de una parte affrontat in pariete, et de superiore parte affrontat[2] in istrata, et de subtus finet in terra de te ipso emtore.

Comutamus nos Espanesindus et uxor mea Sanza tivi emtore nostro Diutrulfo monaco ipsas terras cod superius nominamus pro ipsas terras quod tu nobis comutasti infra fines de villa cuius vocabulum est Arestuate. Comutamus nos Espanesindus et uxor mea Sanza ipsas terras av omni integritate, ut av odierno die et tempore aveas, adeas, teneas et possideas et in perpetuum vindices ac defendas et quidquid exinde agere, facere vel iudicare volueris maneat tivi iura potestas.

Si quis sane, quod fieri minime credimus esse venturum, quod si nos Expanesindus aut uxor mea Sanza aut aliquis de filiis ⌈nostris⌉, de fratribus meis vel de eredivus meis vel quislivet omo, subposita persona, nostrum te iamdicto emtore nostro Diutrulfo monaco pro ipsas terras comutationis inquietaverimus aut inquiatuerimus, infe[rant] vel inferamus tivi aut partique tue ipsas terras dubplas tivi perpetim avituras. Et inavantea ista carta comutationis firma permaneat.

Facta karta comutationis nostre sub die VII kalendas iunias, anno primo regnante Karlo rege.

Sig+ Espanesindi, Sig+ Sances, qui anc carta comutationis fecimus et testivus tradimus ad rovorandum. Sig+ Ionas. Sig+ Teodulfi. Sig+ Ricilani.

Eudo levita, qui anc karta comutati[onis cum literas] superpositas iscripsi et SSS. die et anno quo supra.

1. *Manca.* — 2. *Després de les lletres* affron *hi ha unes 8 lletres esborrades.*

110

10 SETEMBRE 898

ELS ESPOSOS FROILÀ I GILSENDA DONEN AL MONESTIR DE SANT LLORENÇ [PROP BAGÀ], SITUAT A LA VALL DE BROCÀ, I A L'ABAT SENALD, VINYES, CASES I TERRES QUE TENEN EN EL TERRITORI DE BERGA, EN EL LLOC ANOMENAT «MIRALIAS» I DINS ELS CONFINS DEL CASTELL D'AVIÀ, AL «CORTILE».

O.* Barcelona, AR (ACA), Monacals, perg. de monestirs benedictins, núm. 1. — [**A**]. Còpia parcial del segle XIX, de fra Pau de Perelló, a Bagà, AP, vol. CCX, 279-2, perdut el 1936. — [**B**]. Còpia parcial del segle XIX, de fra Pau de Perelló, a Bagà, AP, vol. CCX, 283-13, perdut el 1936.

a. SERRA, *Baronies*, vol. III, pàg. 78, nota 1, *ex* **A** i **B**. — **b.** BOLÒS; PAGÈS, *Sant Llorenç prop Bagà*, ap. 1, pàg. 180, amb facsímil (p. 132), *ex* **O**. — **c.** ALTURO; ALAIX, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 112, núm. 4, pàg. 24-25, *ex* **O**.

In nomine Domini. Ego Fruila et uxori mee Wilisinda. Certum quidem et manifestum est enim quia sic placet in animis nostris ut donare deberemus in pao Bergetano, in locum ubi dicitur Miralias; donamus ibidem propter remedium anime nostre et propter remedium femine nomine Cenone, vineas et casas et terras quod abemus per ruptura sibe vel comparatione, ⌈donamus⌉ ad domum Sancti Laurenti quid est in valle Vuzuranense, ad abbate Senaldo et fratres qui ibidem serbiunt vel serbire cupiunt. Et in alio loco, infra fines de kastro Abizano, ad ipso Cortile, donamus terra culta vel inculta: de una parte infrontat de nos ipsos entores, et de alia in stirpe, et III vero parte de filiis Asenera.[1] In ipsa Miralias iamdicta donamus omnem nostram ereditatem quod abemus ab omni integrietate propter remedium anime nostre et propter remedium anime femine Cenone. Donamus a domum Sancti Laurenti et abbate qui ibidem est et ad fratres qui ibidem sunt vel benturi erunt, ut ante tribunal Domini remedium inveniamus.

Et qui contra hanc karta elimosinaria venerit ad inrumpendum aut nos iamdicti venerimus aut filiis nostris aut eredes nostri aut ullus homo, iram Dei inbeniat et cum Iudas Scariot fraudatore partem accipiat et a liminibus sancte Eclesie extraneus efficiatur; et insuper hoc auri libra conponere non moretur. Et inabantea ista karta elimosinaria firmis et stabilis permaneat modo vel omnique tempore.

Facta karta elimosinaria IIII idus sentembrii, anno primo regnante Karlo rege, filio Leodewico.

Frua SSS.,* Sig+n Wilisinda, qui simul in unum karta eli[mosina]ria feci[mus] et tes[tes] firmare rogavimus. Sig+n Ramioni. Sig+n Egaredi. Sig+n Remesarii. + Ranesindus presbiter SSS.* Teodericus presbiter SSS.*

Abila presbiter, qui hanc karta elimosinaria rogitus scripsi et SSS. die et anno quod supra.

1. *Segueixen els mots* vel de filiis suis *suprimits per mitjà d'expuntuació.*

111

OCTUBRE 898

ADUVIRA, HONESTA, IDILI I PLACÍDIA VENEN A L'ABAT ERMENFRED I ALS MONJOS [DE SANT CLIMENT DE CODINET] DUES PARTS D'UNA TERRA QUE TENEN EN EL TERRITORI D'URGELL, PROP DEL MONESTIR DE CODINET, A LA «SISCA», PER L'EQUIVALENT DE TRES SOUS.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Codinet, perg. núm. 9. Al dors: «Codinet» (s. XII).

a. BARAUT, *Diplomatari de Codinet*, ap. 11, pàg. 168, *ex* **O.** — **b.** ALTURO; ALAIX, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 113, núm. 44, pàg. 126-127, *ex* **O.**

(Crismó) In nomine Domini. Ego Adubira et Onesta, Idilio, Placidia, bobis entores nostros Ermenfredus apate, Precepale, Prisdeser presbitero, Suniero monaco. Consta nos ut bobis aliqui de terras nostras bobis binere deveremus, sicuti et binimus bobis, in pau Urgilitano, in lo[co][1] ubi dicitur Cutineto monesterio, ad ipsa Sisca. Ipsa terra de una parte infronta ad ipsa Cote que dicitur, et alia parte infronta in ipsa sera que dicitur Gortia, et III parte infronta in vinea.

Binimus bobis ipsa terra quod nobis abeni per alode parentorum nostrorum, cultum et incultum, ipsas duas partes ab omne integritate; et recepimus de bos precio, id es tres solidatas placibiles in res balentes, que bos entores dedistis et nos benitores de presente recepimus et nihicque de ipso precio abosos non remansi, es manifestum.

Que bero de nostro iuro in bestro tradimus dominio. Et qui contra anc karta binicionis beneri ad in[rum]pendum[2] aut nos benerimus infront bel infront aut partique bestre ipsa terra dupla bobis coponere faciamus. Et inabantea ista karta firmis permanea.

Facta karta bindicionis in mense otubro, anno primo rena[n]te[3] Karlo rege, filio Lodebico.

Sig+num Adubira, Sig+num Onesta, Sig+num Idilio, Sig+num Placidia, qui anc karta binidicionis fecimus et testibus tradimus a roborandum. Sig+num Origoli. Sig+num Paternus. Sig+num Sesedebotus. Sig+num Bacidia.

Ego Centullus, qui anc karta bidicionis rogitus scrixi et SSS. su[b][4] die et ano que supra.

1. *Manca.* — 2. *Manca.* — 3. *Manca.* — 4. *Manca.*

112

23 MARÇ 899

ELS ESPOSOS DURAN I ELLÓ VENEN A L'ABAT ERMENFRED I ALS MONJOS [DE SANT CLIMENT DE CODINET] UNA VINYA QUE TENEN EN EL TERRITORI D'URGELL, A LA RODALIA DE LA VILLA CODINET, A LES COMES, PER L'EQUIVALENT DE QUATRE ARGENÇADES.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Codinet, núm. 10. Al dors: «Karta de Cudineto» (s. XII). Pergamí amb un forat.

a. BARAUT, *Diplomatari de Codinet*, ap. 12, pàg. 169, *ex* **O.** — **b.** ALTURO; ALAIX, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 113, núm. 45, pàg. 128-129, *ex* **O.**

In nomine Domini. E[go Du]randus et uxor mea Ello vovis emtoribus nostris Ermenefred[o abate], Principale presbiteris, Todefredo preposito, Valdemaro monaco, Gutri[cio mo]naco et ceteris monacis. Quoniam in Dei nomine sic novis placet ut vovis vin[dere] deveremus, sicuti et vindimus vovis, vinea in pau Or[ge]letano,[1] in apindicio de vill[a Cot]eneto, in ipsas Comas. Et infrontat ipsa vineia: de superiore parte infronta[t a]d ipsa ceresia supisana, suttus ipsa roca Lanet, de alia parte in istirpe, et de III parte in torrentem. Vindimus vovis ipsa vinia cum suis arboribus et ipsas II duas ceresias.

Vindimus ipsa vinea infra istas infrontaciones av o[m]ni[2] integritatem, in aderato et definito precio, id est IIII argencatas in rem valentem, quod vos emtores novis dedistis et nos venditores de presente manibus nostris recepimus et nihilque de ipso precio apud vos non remansit, est manifestum.

Quem vero ipsa vinea cum ipsas arvores a nos vinditores tradita et a vos emtores receta sunt de av o[die]rno[3] die et tempore livera in Dei nomine aveatis potestatem. Si quis sane, quod fieri minime credimus esse venturum, quod si nos iam supradicti aut aliquis de filis aut de fratribus aut de eredibus nostris aut quislivet omo qui contra ista karta vindiccionis venerit aut nos venerimus ipsa omnia res in eodem loco duppla vovis[4] componere faciamus. Et inavantea ista karta vindiccionis firmis permaneat.

Facta karta vindiccionis X kalendas apriles, anno II renantem Karolo rege, filio Ludivico.

Sign+ Durando, Sign+ Ello, qui unc karta vindiccionis fecimus et testibus tradimus ad rovorandum. Sign+ Ennocone. Sign+ Ferso. Sign+ Asenarius clericus SSS.*

Desiderius presbiter, qui unc karta vindiccionis scripsit et SSS. subdie et anno quo supra.

1. *Manca*. — 2. *Manca*. — 3. *Manca*. — 4. ipsa omnia res ... vovis, *escrit sobre lletres mig esborrades*.

113

8 MAIG 899

EL PREVERE DEUDAT, DESPRÉS QUE EL BISBE NANTIGÍS L'ORDENÀ SACERDOT A LA SEU DE SANTA MARIA [D'URGELL], REBÉ D'ELL L'ESGLÉSIA DE SANT FRUITÓS DE GUILS [DEL CANTÓ], LA QUAL, UN COP REEDIFICADA I DOTADA DE CLOQUER, FEU DEDICAR AL MATEIX BISBE. ARA DICTA TESTAMENT, NOMENA MARMESSORS I LLEGA A L'ESMENTADA ESGLÉSIA TERRES, UNA VINYA, UNA CASA, SET LLIBRES, DUES CAMPANES, TRES VESTIDURES, UN CALZE, UNA ARA, UNA ARCA I UN ENCENSER, AMB LA CONDICIÓ QUE HO TINGUI UN DELS SEUS NEBOTS O RENEBOTS AL SERVEI DE SANT FRUITÓS. LLEGA AL CENOBI DE SANTA CECÍLIA [D'ELINS] UN PASSIONER, DIVERSOS CAPS DE BESTIAR I UNA VINYA.

[**O**]. Original perdut. — **A**.* Còpia escrita per manament del bisbe Guillem, entre 1041-1075: La Seu d'Urgell, AC, consagracions d'esglésies, núm. 9 (abans núm. 6). — **B**. Còpia del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 87v, doc. CCXLVII, *ex* **A**. Rúbrica: «Karta Deidonati ad Sanctum Fructuosum de Egills de suis alodiis».

a. BARAUT, *Les actes*, 1978, ap. 14, pàg. 70-71, *ex* **A**. — **b**. BARAUT, *Les actes*, 1986, ap. 16, pàg. 75-76, *ex* **A**. — **c**. ORDEIG, *Les dotalies*, núm. 24, pàg. 74-75, *ex* **A**.

RE: ORDEIG, *Inventari*, núm. 26.

La datació d'aquest testament presenta el problema de la divergència entre l'any 901 de l'Encarnació que consta en l'encapçalament del document i l'any segon del regnat del rei Carles el Simple que consta en la clàusula de datació, equivalent a l'any 899 del còmput més usual del regnat. Com que la diferència, en un o dos anys, entre les dues datacions es troba en altres dotalies d'esglésies urgellenques, acceptem aquí la datació del regnat perquè és l'habitual en els documents de l'època. La primera data no pot referir-se, encara que literalment sembli el contrari, a l'any de l'ordenació sacerdotal de Déudonat, perquè entre la seva ordenació i el seu testament tingueren lloc l'edificació de l'església de Guils i la seva dedicació. Si, doncs, el present testament

s'ha de datar el 8 de maig de 899, vol dir que el pontificat de Nantigís començà uns anys o almenys uns mesos abans, però després del 19 d'abril de 897, en què Nantigís era encara arxipreste (doc. 108), cosa que no planteja cap problema seriós perquè la darrera notícia del seu antecessor, Ingobert, és de l'any 893 (doc. 103).

In nomine Dei eterni et Salvatoris nostri Ihesu Christi. Anno Incarnationis eius DCCCCI, ego Deodonatus fui in sede Sanctę Dei genitricis virginis Marie ad ordinationem presbiteratus, cuius venerabilis Nantigisus presul preerat, et ipse mihi ordinem sacerdocii dedit et dedit mihi ad decantandum ęcclesiam Sancti Fructuosi in villam que dicitur Equiles. Erat autem ipsa ecclesia vilis et modica; per iussionem ipsius pontificis reedificavi ipsam ecclesiam et in quantum potui magnam effici et clocarium ibi institui cum parentibus meis et feci ad ipsum pontificem cum meo servicio dedicari. Ob inde misi in manus supradicti pontificis ipsum meum alaudem quem iusus sui abere vel adquirere, ut ipse esset defensor et adiutor in servicio Sancte Marie sive ceterorum episcoporum qui in eadem sede pontificalem funguntur officio, ut dum iste mundus steterit sic ipsi pontifices studeant et defensores sint et tutores de me et de posterita mea sive neptis vel proneptis.

Hec ergo Deodonatus presbiter, peccator et infelix et, ut verius dicam, super omnes homines peccator, tremens et periculose precogitans morum meorum et facinorum et immensa delicta me sordidatum, cupiens ad indulgentiam et remedium per lacrimarum effusionem et per verissimam penitencie emendationem sive per elemosinarum largissimam Dei miseratione piissimi Dei, humiliter exposco et in manus Elete presbitero, scriptore, sive Vulfino presbitero et fratre meo Andaleco et Dacolina hoc mandatum abere mitto, id est, ad Sanctum Fructuosum terras et una vinea et una casa prope ipsa ecclesia, et ipsum meliorem antifonarium et ipso missale qui est novo mistico et evangeliorum disposito et sermonario et cronica et imnorum et ordo toletano, et uno signo transgutado et alium ferreum, et vestimentos tres, et uno calice de stanno et una ara et una archa et uno incensario dono ad ipsam ecclesiam iamdictam propter remedium anime meę. In tale conventu: usque quandum nepti vel pronepti mei vixerint, illum quem Deus elegerit vel boni homines meliorem ille teneat in manu sua in servicio Sancti Fructuosi, et nullus homo laicus aut clericus licenciam non abeat de Patre et Filio et Spiritu Sancto inde extrahere de hoc quod superius est dictum nichil, et si hoc fecerit cum Iuda Scarioth porcionem accipiat. Et ad domum Sancte Cecilie cenobium I passionario et II equas et bachas II et ipsa vinea prope ad illo Congusto et I asino.

Et postquam hec iussi ad ipsos manumissores meos, mens mea mutata non est, et est manifestum. Quod si ego Deodonatus, presbiter, aut ullusque homo aut ulla persona, hec meum testamentum inquietare vel inrumpere temptaverit in duplo componat et iram Dei inveniat et iste testamentus firmis permaneat omnique tempore.

Factum testamentum VIII idus madii, anno II regnante Karlo rege, filio Ludoico.

Sig+num Deodonatus presbiter, qui hunc testamentum rogavi scribere et testes firmare. S+num Ansolfus. Sig+num Ermemirus. S+num Albaricus.

SSS. Witardus presbiter, qui hunc testamentum rogatus scripsi et SSS. die et anno quod supra.[1]

1. Hoc est translatum de carta quam fecit Deodonatus ad suam posteritam de omne suo alode quod misit in potestate sive in baiulia Nantigisi episcopi omniumque suorum episcoporum successorum, et postea ipsa karta quam habet ipsa posterita venit in presentia domni Guilelmi, presulis venerandi, et eundem translatum iussit fieri, *afegeixen* A *i* B.

114

TOURS-SUR-MARNE, 4 JUNY 899

EL REI CARLES [III EL SIMPLE], A PRECS DE LA SEVA MARE, ADELAIDA, ATORGA UN PRECEPTE PEL QUAL POSA SOTA EL SEU MUNDEBURDI L'ABADESSA EMMA I EL MONESTIR DE SANT JOAN [DE LES ABADESSES] I CONFIRMA LES SEVES POSSESSIONS. ENTRE AQUESTES, APAREIXEN ESMENTADES LA PETITA VILLA DITA ESPINOSA, EN EL COMTAT DE CERDANYA, I LA CELLA DE SANT JOAN [DE BERGÚS] A CARDONA.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. II, pàg. 215-217. Regest a *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 40, pàg. 98.
A la llista de publicacions donada per Abadal, cal afegir-hi:
b. LAUER, *Recueil*, núm. XXII, pàg. 43-45.
c. UDINA, *El Archivo Condal*, núm. 11, pàg. 121-123.
Per a la identificació de la cel·la de Sant Joan, a Cardona, amb Sant Joan de Bergús, vegeu SERRA, *Els senyors de Cardona*, I, pàg. 34.

115

12 JUNY 899

GEMEL·LA I ELS SEUS FILLS BELLA, RANILÓ, ASNAR, LANGOBARD I MINUÏLDA VENEN A ÀLVAR, MOMENTINA, FARUDA, ADOER I FEDANCI UNA PEÇA DE TERRA QUE TENEN PER COMPRA EN EL TERRITORI DE CERDANYA, A LA VILLA GER, EN EL LLOC ANOMENAT «SEGARANE», PER UN PREU EQUIVALENT A DOS SOUS.

O.* Vic, AC, cal. 6, núm. 548.

a. JUNYENT, *Diplomatari de la catedral de Vic*, núm. 29, pàg. 28, amb facsímil parcial (làmina 19), *ex* **O.** — **b.** ALTURO; ALAIX, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 112, núm. 48, pàg. 124-125, *ex* **O.**

In nomine Domini. Ego Iemella et filii mei, id est Vella, Ranilo, Asenarius, Langovardu et Minuilde, vobis Albaro, Momentina, Farudde, Adoario et Fedantio em[tores].[1] Constat nos vobis vindere deveremus terra quod abemus es comparatione in pau Cerdaniense, in territorio de villa Gere, in locum ubi dicitur Segarane. Et infrontat ipsa terra: de una parte in terra de Wimarane, et de alia in terra de filios Alarici et Wisando, et de tertia in terra Atilani, et de IIII in terra Vitoni.

Vindimus vobis ipsa terra infra istas afrontaciones ab omni integrietatem, in pretio solidos II in res valentem et nihil exinde non remansit, es manifestum.

Quem vero de ipsa terra facere volueritis aveatis potestatem ad proprium. Et qui contra hanc ista carta venerit ad inrumpendum aut nos venerimus, inferam vel inferam[us][2] vobis aut partique vestra duplam vobis perpetim avitura. Et inavantea ista carta firmis[3] permanet.

Facta ista carta vinditionis II idus iunii, anno II regnante Karlo rege, filio Leudevigo.

Sig+num Gemella, Sig+num Vellas, Sig+num Ranilones, Asenarius SSS.,* Sig+num Langovardus, Sig+num Minuildes, qui hum carta fecimus et testes rogavimus firmare. Sig+num Eldegotus. Sig+num Marini. Sig+num Tolesarii. Sig+num Atilani.

Witiza presbiter, qui hum carta vinditionis scripsi et SSS. sub die et anno qua supra.

1. *Manca*. — 2. *Manca*. — 3. *Repeteix* firmis.

116

26 JUNY 899

ELS ESPOSOS GUITTER I FRUILÓ VENEN A L'ABAT DAGUÍ I ALS SEUS MONJOS [DEL MONESTIR DE RIPOLL] LA VINYA QUE TENEN PER HERÈNCIA A LA VALL DE BROCÀ, A LA RODALIA DE LA VILLA GRÉIXER [TERME DE GUARDIOLA DE BERGUEDÀ], EN EL LLOC ANOMENAT «AD ILLA ESPADA» [L'ESPÀ?]. NINGÚ NO PODRÀ DISCUTIR-NE LA POSSESSIÓ AL CLERGUE RADULF I ALS MONJOS.

[**O**]. Original perdut, potser el document que es conservà a Ripoll, AM, fins a l'any 1835. — **A.*** Còpia parcial de R. d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec VIII, f. 5, sense indicació de font.

a. ROVIRA, *Un bisbe d'Urgell*, pàg. 177, ap. 1, *ex* **A.** — **b.** ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 21, pàg. 107, *ex* **A.**

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 41, pàg. 98, *ex* **A.**

In nomine Domini. Nos binditores Witerus et uxor mea Fruilo bobis emtoribus nostris Dachino et fratribus tuis qui ibidem desserbiunt. Constat nos ut vobis vindere deveremus, sicuti et vindimus, binea nostra cum is arboribus, [qui nobis advenit][1] de alode parentum nostrorum. [Et est sita][2] in valle Buccuranence, in apendicio de villa Garexere, in locum ubi dicitur ad[3] illa Espada. Bindimus nos vobis ipsa binea qui adfrontat [...]. Et qui contra hanc ista karta vinditionis nostre venerit ad inrumpendum, aut nos vinditores venerimus, [aut aliquis de][4] filii aut eredes, qui vos iamdictos Radulfo clerico aut ipsos monacos inquietare voluerint [...].

Facta karta vinditionis VI kalendas gulias, anno secundo regnante Karlo rege, filio Leodevicho. [...].

1. *Omet* A. — 2. *Omet* A. — 3. ad, *repeteix* A. — 4. ... A.

117

1 DESEMBRE 899

NANTIGÍS, BISBE D'URGELL, ACUT AL TERRITORI DEL BERGUEDÀ, A LA QUAR, PER TAL DE CONSAGRAR-HI L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA, SANT SADURNÍ I SANT HILARI, A PRECS DE JORDI, DE FRUJÀ I DE TOTS ELS ALTRES QUE L'HAN EDIFICAT I QUE ARA DOTEN AMB LA CELLA, LA CORT I L'HORT QUE HI HA AL COSTAT DE L'ESGLÉSIA I AMB DIVERSES PECES DE TERRA. EL BISBE LI CONCEDEIX ELS DELMES I LES PRIMÍCIES DELS FELIGRESOS QUE TREBALLIN DINS LA RODALIA PARROQUIAL, LA QUAL ÉS DESCRITA, I ESTABLEIX QUE EL SACERDOT QUE LA REGEIXI PAGUI UN CENS ANUAL.

I

O.* La Seu d'Urgell, AC, consagracions d'esglésies, núm. 6 (abans núm. 7). Al dors: «Dos Sancte Marię de Laquarre» (s. XI). — **A.** Extracte del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 239, doc. DCCCVIIII. Rúbrica: «Scriptura dotarum ecclesiarum Sancte Marie Urgellensis sedis. In primis Sancte Marie et aliorum sanctorum in parrochia de Lacorre».

a. BARAUT, *Les actes*, 1978, ap. 9, pàg. 64-65, amb facsímil (il·lustracions, 5), *ex* **O.** — **b.** *Catalunya romànica*, vol. XII, pàg. 403, sense indicació de la font usada (*ex* **a**). — **c.** BARAUT, *Les actes*, 1986, ap. 10, pàg. 68-70, amb facsímil (il·lustracions, 5), *ex* **O.** — **d.** ORDEIG, *Les dotalies*, vol. I, núm. 18-A, pàg. 62-66, *ex* **O.** — **e.** BOLÒS, *Diplomatari de Sant Pere de la Portella*, núm. 1-A, pàg. 205-207, *ex* **O.** — **f.** ALTURO; ALAIX, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 113, núm. 46, pàg. 131-133, *ex* **O.**

RE: ORDEIG, *Inventari*, núm. 20. — ORDEIG, *Cel·les monàstiques*, pàg. 116-117.

El primer de desembre de l'any segon del regnat de Carles el Simple correspon, segons la cronologia més usual, a l'any 899 del nostre còmput, data que s'avé amb l'any 900 de l'Encarnació pròpiament dit; no s'avé, però, amb la indicció desena, corresponent al 892 o al 907. Aquest document s'ha d'inscriure en la sèrie de dotalies d'esglésies consagrades pel bisbe Nantigís el desembre de 899.

Anno Incarnationis Domini nostri Iesu Christi nongentesimo, indictione X, die kalendarum decembrium, anno II regnante Karulo rege, veniens quidam venerabilis Nantigisus, Orgellensis episcopus, in territorio Bergetanensi, in locum que dicitur Laccorre, rogatus a Georgio clerico vel a Froiane sive et alios viros certantes in Dei servitio et ecclesiam Dei hedificatores, his nominibus: Sidila, Luvricus, Witiza, Oliba, Ermemirus, Egila, Sirandus, Billitus, Gratus, Walavonsus, Donatus, Rado, Petracius, Estigisus, Manzo, Ansemirus, Gudemirus, Asenarius, Fortes, Venrellus, Centullus, Todalecus, Wifredus, Cursio, Moratellus, Bernardus, Ursio, Stabiles, Gontarius, Bera, Petrus. Hii omnes supradicti vel alii plures rogaverunt iamnominatum venerabilem Nantigisum episcopum ad ecclesias illorum consecrandas in honorem Sancta Maria virginis et Sancti Saturnini episcopi et Sancti Ilarii confessoris, sicuti et fecit, in primis propter honorem Dei et remuneratione anime sue. Ideo nos supradicti tradimus ipsas ecclesias in potestate domni et pontificis nostri ad consecrandum, sicut sancti canones constituerunt et ut ante tribunal eterni iudicis remedium anime nostre accipiamus.

Donamus ad ipsas ecclesias in dotaria, terra qui est ad ipsa Spunia, qui de una parte habet terra Todaleci, et de alia habet torrente, et de tertia finit in rocca. Et in alio loco donamus terra qui est ad illos Uxos, qui de duas partes habet terras incultas de nosmetipsos supranominatos. Et donamus ibi vinea qui est in locum ubi dicitur ad illa Spunga, qui de una parte habet limex, et de alias duas partes torrentes. Et donamus ipsa cella cum sua curte et orto qui afrontat in ipsas ecclesias. Et ego Froia dono terra que comparavi de Sidelane et Olibane plus minus quarteras III, qui de una parte habet strata, et de alia stirpe, et de tertia rio. Et donamus in illo collo de Laccorre terra qui de una parte habet stra[ta], et de alia terra Sperandeo, de tertia finit in stirpe. Et alia terra ad illo Iovello, qui de una parte habet strata, et de alias omnes habet stirpe, ipsam tertiam partem. Donamus hec omnia supranominatum ad ipsas ecclesias, propter remedium anime nostre in dotem, ab omni integritate.

Et qui contra hanc scripturam donationis venerit ad inrumpendum, aut nos venerimus, hec ⌈omnia⌉ superius nominata in quadruplum componat ad ipsas ecclesias. Et inantea ista donatio firma permaneat.

Ideoque ego Nantigisus episcopus consecro ipsas ecclesias et trado eis parrohechiam de flumine Azeste usque Montesancto et de illos Quadrons usque in serra de Petreto et usque ad illa Mesata et ipso villare Lodovese, cum finibus et aiacenciis suis, ut omnes qui infra hunc terminium laboraverint, cum omnes decimas et primicias de omni re, ad iamdictas ecclesias semper occurrant et nullus alius sacerdos infra hunc terminum constitutum decimas usurpet, sed integras perveniant ad

iamdictas ecclesias et ad sacerdotem qui eas per consensum nostrum digne regerit. Et constituo ut per singulos annos tertiale censum ipse sacerdos persolvat de annona modios V et solidos II.

Etsi quis contra hunc decretum nostrum venerit ad inrumpendum, omnia reddat quadruplum et insuper anathematis vinculo sciat se abligatum.

Sign+ Sidila, Sign+ Luvricus, Sign+ Witiza, Sign+ Oliba, Sign+ Egila, Sign+ Ermemirus, Sign+ Sirandus, Sign+ Gratus, Sign+ Wifredus, Sign+ Levia, Sign+ Ansemirus, Sign+ Manla, Froia SSS.,* qui hanc dotem simul fecimus et testes ad roborandum tradimus. Sign+ Todalecus. Fredarius presbiter SSS.* Felis presbiter SSS.* Galindo presbiter SSS.* SSS. Nantygisus episcopus SSS.*

(Crismó) Danilo presbiter, qui hanc dote vel donatione scripsit et SSS. die et anno quod supra.

II

[**A**]. Còpia interpolada, probablement el segle XI, existent en el monestir de la Portella, AM, sac 2, lletra B, núm. P (cf. **C**), fins al segle XIX, perduda. — [**B**]. Còpia de data desconeguda, però probablement medieval, existent en el monestir de Camprodon, AM, el segle XVIII, *ex* **A**. — **C**. Còpia de 1766, feta per fra Pau Fuster, abat de la Portella: Barcelona, AR (ACA), Monacals d'Hisenda, vol. 1134, pàg. 92-93, *ex* **A**. — [**D**]. Còpia del segle XVIII dins la Col. Caresmar, vol. 14, pàg. 132-133 (cf. MARTORELL, *Manuscrits*, pàg. 198), perdut el 1936, probablement *ex* **B**. — **E**. Còpia feta per Caresmar vers 1764-1789: París, BNF, Col. Moreau, vol. 3, f. 138-139v, *ex* **B**. — **F**. Còpia de 1788: Madrid, RAH, Col. Traggia, vol. 2, f. 49v-50v, *ex* **D**. — **G**. Còpia feta per Villanueva el 1807: Madrid, RAH, Col. Villanueva, vol. 5, f. 40-41, *ex* **A**.

a.* VILLANUEVA, *Viage*, vol. VIII, ap. XXI, pàg. 254-257, «ex autogr. in arch. monast. S. Petri de la Portella» (*ex* **A** per mitjà de **G**). — **b**. SANTAMARIA, *Memòries del monestir de Sant Pere de la Portella*, ap. I, pàg. 2-3, *ex* **a**. — **c**. ORDEIG, *Les dotalies*, vol. I, núm. 18-B, pàg. 62-66, *ex* **a**. — **d**. BOLÒS, *Diplomatari de Sant Pere de la Portella*, núm. 1-B, pàg. 207-209, *ex* **a**.

RE: VILLANUEVA, *Viage*, vol. X, pàg. 83. — ORDEIG, *Inventari*, núm. 20. — ORDEIG, *Cel·les monàstiques*, pàg. 116-117.

No estranya que aquesta còpia interpolada es trobés en el monestir de la Portella perquè des del 1069 posseí l'església de la Quar (cf. **b**, ap. XVIII, pàg. 21). En canvi, costa de veure la raó de l'existència d'una altra còpia en el monestir de Camprodon. La col·lació del text present amb l'original permet de constatar les interpolacions que s'hi efectuaren, que aquí col·loquem entre < >, així com la transformació de noms i mots, alguns dels quals corregim tot oferint les variants en nota. El papa Sergi, esmentat en el text interpolat, s'ha d'identificar amb Sergi III, malgrat que no pontificà fins als anys 904-911.

Anno ab Incarnationis Domini nostri Iesu Christi nongentesimo, <era nongentesima XXXVIII,> indictione X, die chalendarum decembrium, anno II regnante Karolo rege, venerabilis Nangecitissus, Orgellencis episcopus, quidem veniens in territorio Bergitanensi, in locum quem nuncupant Lacorre, rogatus a Georgio vel a Frugane sive etiam ad alios viros certantes in Dei servitio et ecclesiam Dei hedificatores, scilicet his nominibus: Sidela, Leuricus, Guitta, Oliva, Ermemirus, Igela, Sirandus, Billitus, Gratus, Galavoncus, Donatus, Rudo, Petrascius, Estegissus, Manso, Ansemirus,[1] Guadamirus, Ascenarius, Fortus, Venredlus, Sentullus, Tollalegus, Guifredus, Cursio, Moratellus, Bernardus, Ursio, Stabilis, Gontarius, Bera, Petrus. Hii omnes supradicti vel alii plures rogaverunt iamnominatum venerabilem Nantegissum episcopum, ut veniret ad ecclesias idolorum[2] consecrandas in honore Beatae Mariae virginis <qui est fundata in ipsa rocha> et Sanchti Saturnini martiris et Sanchti Hylarii confessoris, sicuti et fecit, in primis propter amorem Dei <et omnes sanchti eius>

et remunerationis animae nostrae. Ideo nos supradicti <homines> tradimus ipsas ecclesias in potestatem domni Nantegisii, pontificis nostri, ad consecrandum, <ut ille consecret in honore Beatae Mariae, virginis, et Sanchti Saturnini necnon et Sancti Hylarii>, sicut sancti canones constituerunt, ut <ille et nos> ante tribunal iudicis remedium animae nostrae accipiamus <et parentum nostrorum. Et ego iamdictus Nantegisus episcopus consecro ecclesias supranominatas, die presente, feria V, calendis desembris, et dono cimiterium ex utrisque partibus XL passuum ex unaquaque parte.>

<Ideoque nos homines supradictos> donamus ad ipsas ecclesias <et dotamus eas et> in dotaria[3] <donamus alodium> quod est ad ipsa Spuga, quae de una parte habet [terra][4] Todaleci[5] et de alia habet torrentem et de tertia finit in rocha <et de quarta pervadit usque in collo de Iuvell>. Et in alio loco donamus terra qui est ad ipsos Uxos, quae de duas partes habet terras incultas de nosmetipsos suprataxatos. Et donamus ibi vinea qui est in locum ubi dicitur ad ipsa Spuga, quae de una parte habet limitem et de alias duas torrentes <et quarta finit in rocha. Quia nos Entegius et Manso et Guadamirus> donamus <ad iamdictas ecclesias> ipsa cella cum una curte et ortos <qui ibidem sunt>, quae afrontat ad ipsas ecclesias. Et ego Fruga dono ipsa terra quam comparavi de Sidelane et Olivane plus minus quarterades tres, quae de una parte habet strata et de alia habet stirpe et de tertia habet rivo. Et donamus in illo loco de ipsa Corre una pecia de terra. <Et in alio loco, in collo> de Iuvel, <donamus alia pessia de terra>, quae de una parte habet strata. <Et nos homines supradictos> donamus ad ipsas ecclesias hoc superius nominatum est, propter remedium animarum nostrarum in dote ab omni integritate.

Si quis contra hanc cartam dotariam vel donationis venerit pro inrumpendum, non hoc valeat vindicare, sed componat in quadruplum.

Ideoque ego Nantegissus episcopus, qui consecravi ipsas ecclesias, trado eis parrochia de flumine Azest[6] usque <in rivo de Borredano, et de alia parte de iamdicto rivo Borresdanensi usque in serra de Mascharone et sic pervadit usque in> Montesancto, <et de tertia parte de iamdicto Montesancto pervadit usque in> Quadros, <et de IIII parte de iamdictos Quadros pervenit usque iamdicto Bosrredane. Et sicut hii IIII termini ambiunt> cum finibus et adiacentiis suis, omnes <homines> qui infra hos terminos laboraverint omnes decimas et primicias de omni re <dono vel concedo> ad iamdictas ecclesias et nullus alius sacerdos infra hunc terminum constitutum decimas <vel primicias, nec sacerdos nec ullusque homo non> usurpet, sed integras perveniant ad iamdictas ecclesias et ad sacerdotem qui eas per concensum nostrum regerit. Constituo ut per singulos annos terciale censum ipse sacerdos persolvat de annona modios V et solidos II <denarii>.

<Et ego iamdictus Nantegissus episcopus laudo et confirmo haec carta dotaria vel donationem, sicut iamdictum est. Ideoque si ullus homo vel femina istam kartam dotariam disrumpere voluerit ad mandamentum voluerit habere in ecclesias, nisi ipsos qui iure debent habere, excomunico et anathematido ex parte Dei omnipotentis et beati Petri et per dominum papam Sergium, seniorem meum, et nostram adtoritatem.>

Nantegissus, Orgellensis episcopus, +. <Benedictus archidiachonus +.> Sig+num Sidela. Sig+num Guitta. Sig+num Oliva.

<Data per manus Borrellus presbiter sub die et anno prefato.>

1. Argemirus a. — 2. *Sic* a, *per* illorum. — 3. donaria a. — 4. *Omet* a. — 5. Rodaleig a. — 6. Amest a.

118

9 DESEMBRE 899

NANTIGÍS, BISBE D'URGELL, ACUT AL TERRITORI DEL BERGUEDÀ, AL CASTELL D'OLVAN, PER TAL DE CONSAGRAR-HI L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA [D'OLVAN], A PRECS DE FRUJÀ I DELS ALTRES HABITANTS DE LA PARRÒQUIA, ELS QUALS LA DOTEN AMB UNES CASES I UN HORT SITUATS AL COSTAT DE L'ESGLÉSIA I AMB DIVERSES PECES DE TERRA. LI CONCEDEIX ELS DELMES I LES PRIMÍCIES DELS FELIGRESOS QUE TREBALLIN DINS LA RODALIA PARROQUIAL, LA QUAL ÉS DESCRITA, I LA SOTMET A LA SEU EPISCOPAL D'URGELL PER MITJÀ D'UN CENS ANUAL.

[**O**]. Original perdut. — [**A**]. Còpia del 14 de desembre de 1127, escrita per Bernat sotsdiaca, vista vers 1795-1799 per D. Costa a Olvan, AP, «Esc.ª 5ª» (cf. **a**). — **B**.* Còpia del segle XII: Montserrat, BM, ms. 886 (Cartoral de Santa Maria d'Olvan), f. 6-8v. — **C**. Extracte del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 239, doc. DCCCX. Rúbrica: «Rememoracio dotis Sancte Marie de Olvan».

a.* COSTA, *Memorias*, vol. II, ap. VI, pàg. 688-689, *ex* **A**. — **b**. BARAUT, *Les actes*, 1978, ap. 10, pàg. 65-67, *ex* **BC** i **a**. — **c**. BARAUT, *Les actes*, 1986, ap. 11, pàg. 70-71, *ex* **BC** i **a**. — **d**. ORDEIG, *Les dotalies*, vol. I, núm. 19, pàg. 66-68, *ex* **BC** i **a**.

RE: ORDEIG, *Inventari*, núm. 21.

Anno Incarnationis Domini nostri Iesu Christi DCCCC, V idibus[1] decembris, anno II regnante Carolo rege, venit quidam venerabilis Nantigissus,[2] Orgellensis episcopus, in territorio Berguitanensiis, in locum vocitatum kastro[3] Olvane,[4] rogatus a viro inlustro, Froia[5] nomine, vel ad cunctum populum[6] habitantium in parochia[7] de[8] iamdicto Oleane certantes[9] in Dei servitio et ecclesiam Dei[10] restauratores, rogantes et postulantes venerabilem virum presulem, Nantigissum[11] nomine, ad ecclesiam consecrandam in honore beate et intemerate[12] virginis Marie, genitricis Domini nostri Iesu Christi, sicuti et feci, in primis propter honorem Dei et remunerationem anime sue, ut per intercessionem Domini vel omnium sanctorum veniam consequi mereatur. Ideo iamdictus Froia[13] vel cetera plebs habitantes in castro Oleane[14] vel [infra sua][15] terminia tradimus iamdicta ecclesia in potestate dompni et piisimi pontificis nostri Nantigisi[16] ad consecrandum, sicut sacri canones constituunt atque decernunt, [ut][17] ante tribunal eterni[18] iudicis remedium animae nostre accipere mereamur.

Dono ego iamdictus Froia[19] ad ipsam ecclesiam Sancte Marie virginis ipsos domos cum exios et regressios illorum et cum omne supraposita illarum, que ego hedificavi iuxta ipsam ecclesiam et ipsos ortos et ipsa terra prope ipsam ecclesiam, que de una parte sunt in torrente, de superiore parte habet terra Arregone[20] et de subteriore parte sunt in rocha. Et in alio loco terra que de duas partes habet terras de monasterio Sancti Laurentii, de tertia parte sunt in terra Arregoni.[21] Hec omnia superius nominatum dono ego iamdictus Froia[22] ad domum Sancte Marie virginis ab integrum propter remedium anime mee, ut ante tribunal eterni iudicis[23] per intercessionem eius ego et uxor mea prolesque nostri premia eterna consequi mereamur. Et nos supranominati omnes donamus ad ipsam domum Sancte Marie terra prope ipsam ecclesiam,[24] que de duas partes habet strada et de alia parte habet terra Auderici. Donamus ipsa terra nos circummanentes propter anime nostre ad domum Sancte Marie ab omni integritate, ut ante tribunal eterni iudicis remedium habeamus.

Et qui contra hunc factum nostrum venerit ad inrumpendum, aut nos venerimus, hec omnia superius nominatum quadruplum componat ad ipsam iamdictam ecclesiam. Et inantea ista donatio propter remedium anime nostre firmis[25] permaneat.

Ideo ego Nantigissus[26] episcopus consegro ipsam ecclesiam[27] et trado ipsa parrochia[28] ipsa Petra cum suas aiacentias et de monte Escobeto usque ad Montemsancto et Oleane et Gerundela cum omnes fines et aiacentias[29] illarum, similiter et Petra Furno. Trado ipsa parrochia[30] ad domum Sancte Marie, ut omnes qui hunc terminum laboraverint et omnes decimas et primitias de omni re quod nominari potest homo ad iamdictam ecclesiam semper adcurrant deinceps inantea, et nullus alius sacerdos infra hunc terminum constitutum decimas usurpet sed integras perveniat ad iamdictam ecclesiam et ad sacerdotem qui per nostrum conssenssum eas digne regerit. Et sic iubeo atque discerno ut per singulos annos omnis sacerdos qui istam ecclesiam cum iamdicta parrochia legitime tenuerit solvere faciat in servicio episcopatus Sancte Marie Urgellitane sedis[31] modios VI de annona et sollidos IIIes et agnos II^{os}.

Etsi quis contra hanc decretum[32] nostrum ausus fuerit[33] usurpare decimas et primicias, omnia quod accepit reddad quadruplum et insuper anathematis vinculo sciat obligatum se.

Sig+num Centulli. Sig+num Egiaeri. Sig+num Bonidi. Sig+num Ambaxari. Sig+num Aurioli. Sig+num Sabaroni. Sig+num Tirenciani.[34] Nantigissus[35] episcopus +. Sig+num Fredarius archipresbiter. Sig+num Babricus presbiter. Sig+num Usila archipresbiter. Sig+num Merengo presbiter.

Centullus[36] presbiter, qui hanc dote vel donatione scripsit et [SSS.][37] die et anno quo supra.[38]

1. DCCCCV, Idibus a. — 2. Nantiguisus B. — 3. Rastro a. — 4. Oleane Ba. — 5. Froya a. — 6. pptum a. — 7. parrochiam B. — 8. ut a. — 9. servitores a. — 10. dictos a. — 11. Nantiguisum B. — 12. intercedente a. — 13. Froya a. — 14. Orleane a. — 15. episcopus Ba. — 16. Nantiguisi B. — 17. *Ometen* Ba. — 18. (cunctorum) a. — 19. Froya a. — 20. Anegone a. — 21. Anegoni a. — 22. Froya a. — 23. eterni iudicis] et in iudicii a. — 24. ipsam ecclesiam] ipsa ecclesia B. — 25. firmius a. — 26. Nantiguisus B. — 27. ipsam ecclesiam] ipsa ecclesia B. — 28. parroquia a. — 29. adiacentias a. — 30. paroquia a. — 31. dedis a. — 32. decreter B. — 33. fuit a. — 34. Terirenciani B. — 35. Nantiguisus B. — 36. Gentullus a. — 37. *Ometen* Ba. — 38. Et ista translatio fuit facta in presencia Petri Berengarii episcopi et Bernardi Sancii archidiaconi et Guillelmi de Torroya archidiaconi et Bernardi Petri decani et Petri Gueraldi vicarii Portelle et R[aimundi] Ugone de Gardilans et Berengarii Arnaldi de Torrent Pregon et Berengarii Xenaldi de Berga et aliorum multorum qui hoc viderunt et audierunt. Actum est XIX kalendas ianuarii, anno ab Incarnatione Christi MCXXVII, regnante Leovici rex annos XX. Sig+num G[uillelmi] de Portella, Sig+num Girberti de Cerdaiola, Sig+num Raymundi Arnaldi de Torrents, testes. Bernardus subdiaconus, qui hoc traslatum fideliter scripsit die et anno [SSS.] quod supra, *afegeix* a.

119

11 DESEMBRE 899

NANTIGÍS, BISBE D'URGELL, ACUT AL TERRITORI DEL BERGUEDÀ, A BIURE [TERME DE SAGÀS], PER TAL DE CONSAGRAR-HI L'ESGLÉSIA DE SANT MARTÍ, A PRECS DE GUADAMIR I DE TOT EL POBLE QUE HABITA AQUESTA PARRÒQUIA. ESTABLEIX QUE EL SEU SACERDOT PAGUI UN CENS ANUAL A LA CATEDRAL D'URGELL.

[**O**]. Original perdut. — **A**.* Extracte del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 239v, doc. DCCCXV. Rúbrica: «Rememoracio dotis Sancti Martini, episcopi».

a. BARAUT, *Les actes*, 1978, ap. 18, pàg. 73-74 (amb data de 13 desembre 903), *ex* **A**. — **b**. *Catalunya romànica*, vol. XII, pàg. 445, sense indicació de la font usada (*ex* **a**). — **c**. BARAUT, *Les actes*, 1986, ap. 12, pàg. 71-72, *ex* **A**. — **d**. ORDEIG, *Les dotalies*, vol. I, núm. 20, pàg. 69, *ex* **A**.

RE: ORDEIG, *Inventari*, núm. 22.

Anno Incarnacionis Domini nostri Iesu Christi DCCCC, III idus decembri, anno II° regnante Karolo, gloriosisimo rege, veniens quidam venerabilis Nantigisus, Orgellensis episcopus, in territorio

Bergitanensi, in locum vocitatum Benevivere, rogatus a viro illustro Guadamiro nomine vel a cunctum populum habitantium in parrochiam de iamdicto Benevivere, certantes in Dei servitio et ecclesiam Dei hedificatores, rogantes et postulantes venerabilem presulem Nantigisum nomine ad ecclesiam dedicandum, consecrandum in honore Sancti Martini episcopi.

Prelibatus autem episcopus cum aliis bonis hominibus constituit ut per singulos annos sacerdos qui iamdictam ecclesiam tenuerit solvere fatiat in servitio Sancte Marie sedis modios VI de annona et solidos III et agnos II.

120

13 DESEMBRE 899

NANTIGÍS, BISBE D'URGELL, ACUT AL TERRITORI DEL BERGUEDÀ, AL MONESTIR DE MATA [TERME DE CAPOLAT], PER TAL DE CONSAGRAR-HI L'ESGLÉSIA DE SANT SALVADOR, A PRECS DE L'ABAT SUNILA I DE TOTS ELS HABITANTS DEL MONESTIR I DE LA PARRÒQUIA, ELS QUALS L'HAN RESTAURAT. L'ABAT LA DOTA AMB UN CASAL I UN HORT SITUATS PROP DE L'ESGLÉSIA I AMB VUIT MUJADES DE TERRA, ALHORA QUE TRASILA HO FA AMB UNA ALTRA PEÇA DE TERRA. EL BISBE LI CONCEDEIX ELS DELMES I LES PRIMÍCIES DELS FELIGRESOS DE LA RODALIA PARROQUIAL, LA QUAL ÉS DESCRITA, I ESTABLEIX QUE PAGUI UN CENS ANUAL A LA CATEDRAL D'URGELL.

O.* La Seu d'Urgell, AC, consagracions d'esglésies, núm. 7 (abans núm. 8). Al dors: «Dote de Mata monasterii» (s. XI). — **A.** Extracte del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 239, doc. DCCCXI. Rúbrica: «Scriptura dotis Mata monasteri».

a. VILLANUEVA, *Viage*, vol. XII, ap. XIV, pàg. 236-237, *ex* **O.** — **b.** BARAUT, *Les actes*, 1978, ap. 11, pàg. 67-68, amb facsímil (il·lustracions, 6), *ex* **O.** — **c.** *Catalunya romànica*, vol. XII, pàg. 150, amb facsímil (pàg. 151), sense indicació de la font usada (*ex* **b**). — **d.** BARAUT, *Les actes*, 1986, ap. 13, pàg. 72-73, amb facsímil (il·lustracions, 6), *ex* **O.** — **e.** ORDEIG, *Les dotalies*, vol. I, núm. 21, pàg. 69-71, *ex* **O.** — **F.** ALTURO; ALAIX, *Chartae Latinae Antiquiores*, vol. 113, núm. 47, pàg. 134-135, *ex* **O.**

RE: VILLANUEVA, *Viage*, vol. X, pàg. 82-83. — ORDEIG, *Inventari*, núm. 23.

Anno Incarnationis Domini nostri Iesu Christi DCCCC, idus decembris, anno II regnante Karolo, gloriosissimo rege, veniens quidam venerabilis Nantigisus, Orgellensis episcopus, [in territorio] Bergetanensi, in locum vocitatum Matta monasterii, rogatus ad benerabili Sunilani abbati sive et hominibus circummanentibus, id est, de illa Sponna et villa Regali, certantes in Dei servitio et ecclesiam Dei restauratores, rogantes et postulantes venerabilem presulem Nantigisum nomine ad ecclesiam consecrandum in honorem Domini et Salvatoris nostri Iesu Christi, sicuti et fecit, in primis propter honorem Dei et remuneratione anime sue, ut per intercessione eius vel omnium sanctorum veniam consequi mereatur. Ideo ego iamdictus Sunila abba vel cetera plebs habitantes in Matta monasterii vel in ipsa parroechia tradimus iamdicta ecclesia in potestate domni et piissimi pontificis nostri Nantigisi ad consecrandum, sicut sancti canones constituunt adque decernunt, et ut ante tribunal eterni iudicis remedium anime nostre accipere mereamur.

Dono ego iamdictus Sunila abba ad ipsa ecclesia casale et orto prope ipsa ecclesia, qui de una parte abet orto de me ipso, et de alia abet strata, et de tercia finit in stirpe. Et ad illa villa Regale

dono terra modi[a]tas VIII, qui de una parte abet terra Trasilani, et de alia parte abet torrente, et de tercia finit in strata, cum ipso villare ab omni integrietate. Hec omnia dono ego Sunila, abba, ad iamdicta ecclesia propter remedium anime mee, ut ante tribunal eterni iudicis per intercessione eius premia eterna consequi merear. Et ego Trasila dono ad ipsa ecclesia ad prope ipsa terra quartata I.[1]

Et qui contra hunc factum nostrum venerit ad inrumpendum, aut nos venerimus, hec omnia superius nominatum quadruplum conponat ad ipsa iamdicta ecclesia. Et inabantea ista donatio propter remedium anime nostre firmis permaneat.

Ideo ego Nantigisus episcopus consecro ipsa ecclesia et trado illi parroechia per illam strata de Cardona usque in villa Freda et usque in villa Castellani, et per illas ecclesias et usque ad rivo de Ardicapello, et per villa de Corbera usque ad Tibirana, et per torrente profundo usque ad illa Guardia, et per illo ribo de Clerano usque ad illa strata. Trado ipsa parroechia ad domum Domini Salvatoris nostri, ut omnes qui hunc terminium laboraverint, cum omnes decimas et primitias de omni re quod nominari potest homo, ad iamdicta ecclesia semper occurrant deincebs et inantea, et nullus alius sacerdos infra hunc terminum constitutum decimas usurpet set integras perveniant ad iamdicta ecclesia, ad sacerdotem que per nostrum consensum eas digne regerit. Et sic iubeo adque decerno ut per singulos annos omnis sacerdos qui istam ecclesia legitime tenuerit solvere faciat in servitio episcopatus Sancte Marie Orgellitane sedis modios VI de annona et solidos III et agnos II.

Etsi quis contra hunc decretum nostrum ausus fuerit usurpare decimas vel primitias, omnia quod accepit reddat in quadruplum et insuper anathematis vinculo sciat se abligatum.

Sunila abba, qui per consensum episcopi, venerabili Nanteguisi, vel ceteros canonicos dotem fieri volui et SSS.* SSS. Nantygisus episcopus ahnc consecrationis dotem firmavi et SSS.* *(Crismó)* Baldricus presbiter SSS.*

Centullus presbiter, qui hanc dotem scripsit et SSS. die et anno quo supra.

1. *Segueix un espai en blanc corresponent a 2 ratlles de text.*

121

15 DESEMBRE 899

NANTIGÍS, BISBE D'URGELL, ACUT AL TERRITORI DEL BERGUEDÀ, AL LLOC DE CORBERA, PER TAL DE CONSAGRAR-HI L'ESGLÉSIA DE SANT VICENÇ [D'ESPINALBET, TERME DE CASTELLAR DEL RIU], A PRECS DEL SACERDOT RANESIND I DE TOTS ELS HABITANTS DE LA PARRÒQUIA. ESTABLEIX QUE EL SEU SACERDOT PAGUI UN CENS ANUAL A LA CATEDRAL D'URGELL.

[**O**]. Original perdut. — **A.*** Extracte del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 240, doc. DCCCXIX. Rúbrica: «Rememoracio dotis Sancti Vincencii».

a. BARAUT, *Les actes*, 1978, ap. 12, pàg. 68, *ex* **A.** — **b.** BARAUT, *Les actes*, 1986, ap. 14, pàg. 73, *ex* **A.** — **c.** ORDEIG, *Les dotalies*, vol. I, núm. 22, pàg. 71-72, *ex* **A.**

RE: ORDEIG, *Inventari*, núm. 24. — *Catalunya romànica*, vol. XII, pàg. 167.

Anno ab Incarnacionis Domini nostri Iesu Christi DCCCC, XVIII kalendas ianuarii, anno II regnante Karulo gloriosisimo rege, veniens quidam venerabilis Nantigisus, Orgellensis episcopus, in terri-

torio Bergitanense, in locum vocitatum Corbera, rogatus a sacerdote Ranesindum nomine vel a cunctum populum habitantium in iamdicta parrochia, certantes in Dei servitio et ecclesia Dei fundatores, rogantes et postulantes venerabilem presulem Nantigisum nomine ad ecclesiam consecrandum in honore Sancti Vincentii, martiris Christi, quod et fecit secundum voluntatem eorum.

Prelibatus namque presul cum aliis bonis viris stabilivit ut ille sacerdos qui iamdictam ecclesiam tenuerit per singulos annos solvat censum annuale ad Sanctam Mariam sedis modios II de annona et argentios IIII^{or}.

122

899

UN PARTICULAR VEN A UN ALTRE UN VILAR SITUAT A ESPINOSA [A LA VALL DE BROCÀ].

[**O**]. Original perdut. — **A**. Regest del segle XV: Sant Joan de les Abadesses, AM, *Llibre de Canalars*, I, f. 134v, sac 15, núm. 90.

a.* UDINA, *El Archivo Condal*, ap. II, núm. 8, pàg. 449, *ex* **A**.

El regest del segle XV diu: «Villare situm a Aspinosa venditur privato. Anno secundo regni Carlon».

123

16 FEBRER 900

NANTIGÍS, BISBE [D'URGELL], ACUT A LA VILLA CANALDA [TERME D'ODÈN] PER TAL DE CONSAGRAR-HI L'ESGLÉSIA DE SANT JULIÀ, A PRECS DEL POBLE QUE HI HABITA I QUE L'HA EDIFICAT, CONSTITUEIX LA PARRÒQUIA AMB LA SEVA RODALIA I LI CONCEDEIX ELS DELMES, LES PRIMÍCIES I LES OBLACIONS DELS FELIGRESOS. EL DIACA CAMPÍ LA DOTA AMB UNA CASA, UNES TERRES, TRES LLIBRES, UNA CASULLA I UN CALZE, ALHORA QUE ELS FELIGRESOS LI DONEN DIVERSES PECES DE TERRA. EL BISBE ESTABLEIX QUE EL DIACA CAMPÍ SIGUI EL MINISTRE VITALICI D'AQUESTA ESGLÉSIA I MANA QUE TANT ELL COM ELS SEUS SUCCESSORS PAGUIN UN CENS ANUAL A LA CATEDRAL D'URGELL.

O.* La Seu d'Urgell, AC, consagracions d'esglésies, núm. 8 (abans núm. 9). Al dors: «Dotes aecclesie Canavitae vel Otenni» (s. X). — **A**. Extracte del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 239, doc. DCCCXII. Rúbrica: «Rememoracio dotis de Canauda».

a. BARAUT, *Les actes*, 1978, ap. 13, pàg. 68-70, *ex* **O**. — **b**. BARAUT, *Les actes*, 1986, ap. 15, pàg. 74-75, amb facsímil (il·lustracions, 7), *ex* **O**. — **c**. *Catalunya romànica*, vol. XIII, pàg. 200, amb facsímil (pàg. 201), sense indicació de la font usada (*ex* **a**). — **d**. ORDEIG, *Les dotalies*, vol. I, núm. 23, pàg. 72-74, *ex* **O**.

RE: VILLANUEVA, *Viage*, vol. X, pàg. 83. — ORDEIG, *Inventari*, núm. 25.

(Crismó) Anno Incarnationis dominice DCCCCI, indictione III^{a}, sub die XIIII kalendas marcii, anno III regnante Karulo rege, veniens venerabilis pontifex Nantigisus nomine in villa vocitata Kanavita,

rogatus a populo ibidem abitantium, qui aeclesiam ibi edificaverunt et ad culmen sacrationis perduxerunt in honorem Sancti Iuliani martiris Christi vel ab aliis timentibus Deum infra ipsam parroechiam consistentibus, ut iamdictam aecclesiam consecraret et parroechiam ibi serviturum iuxta aeclesiasticum ritum constitueret, quod et presentaliter secundum illorum fecit deprecationem. Igitur ego Nantigisus, annuente misericordia Dei episcopus, constituo ad iamfatam aecclesiam parroechiam subtus annexam, id est, de Aqua Ferventem usque ad antiquam Magnefredi et usque in parroechiam Sancti Martini de Laturci, et pervenit in Valle Infernale et finit in gradum de Cavallaria. Omnes villas cum villaribus vel quicquid infra his terminibus concluditur predictae aecclesiae conferimus ad decimas et primitias offerendum vel aliud aecclesiasticum obsequium iuxta morem christianum peragendum.

Ideoque et nos omnes commanentes in prefatam parroechiam iuxta modulum nostrum donamus in dotem ipsius aecclesiae terras subter adscriptas. Id est, ego Kampinus diaconus unacum genitori meo Suniario donamus in locum vocitatum Cavallaria modiatas II de terram cultam, et in Valle Longa operas III de vinea, et ad ipsam aecclesiam domo una et terram iuxta ipsa aecclesiam ad domos faciendum, de ipsa strata usque in terra Sperandeo. Nos Floresindus et Mumio donamus modiatas II in Lavaiolus, iuxta terra Sperandeo; ego Gudemirus modiata I in Aqua Ferventem, qui est iuxta terra de Fihitropii; Manzo et Witiza in eodem loco semodiata I; Witiza, Segnolfus et Ramnus quartatas VI ad ipsos Agilagarios; Ildegisus semodiata I ad spelunca Elisei; Arrecho semodiata I ad ipsas Incisas; Ali ibidem quartata I; Garsandus quartata I ad castro Baroaldi; Todalecus quartata I ad Aqua Ferventem; Amoton et Blandiricus semodiata I in ipsa serra, iuxta ipsa villa; Trasoarius quartata I in Lavaiolus; Nifridius ibidem similiter; Galito quartata I in Aqua Ferventem; Desiderius semodiata I in serra qui est iuxta terra Todaleti; Alaricus semodiata I ad ipso Lumbo qui est iuxta terra Ichilani; Auffredus quartata I in ipsa cumba ad Cavallaria. Insuper ego Kampinus diaconus dono ad ipsam aecclesiam libros III, missalem, lectionarium et antiphonarium, planetam palleam cum calice. Agila quartata I in cumba profundam. Donamus nos quoque omnes supradicti hec omnia itaque suprascripta in dotem praelibate aecclesie Sancti Iuliani martiris pro remedio animarum nostrarum in potestate domni Nantigisi episcopi, ut perpetualiter a ministris ipsius aecclesiae dominentur et possideantur.

Quapropter et ego Nantigisus episcopus constituo te Campinum diaconum ministrum ipsius aecclesiae cunctis diebus vitae tuae, ut secundum Deum et sacerdotale ministerium ipsam aecclesiam et plebem eius gubernes, quatinus a Domino eternam remunerationem percipias. Censum vero annuale ad aecclesiam Sanctae Mariae secundum instituta canonum ut persolvas tam tu quam posteri tui tibi indicimus, id est, modiatas VI inter annona et vino et solidos III in parata et moltonem I.

SSS. Nantygisus episcopus SSS.* Kampinus levita SSS.* Sig+ Suniarii. Sig+ Floresindus. Sig+ Mumio. Sig+ Gudemirus. Sig+ Manzo. Sig+ Witizani. Sig+ Witizani. Sig+ Segnolfus. Sig+ Ramnus. Sig+ Arrecho. Sig+Ali. Sig+ Garsandus. Sig+ Todalecus. Sig+ Ameton. Sig+ Blandiricus. Sig+ Trasoarius. Sig+ Nifridius. Sig+ Galito. Sig+ Desiderius. Sig+ Alaricus. Sig+ Auffredus. Sig+ Agilani.

(Crismó) Baldricus archipresbiter, qui hanc dotem scripsi et SSS. die et anno quo supra.

124

30 ABRIL 900

EN JUDICI PRESIDIT PEL JUTGE PLANCARI, ASSISTIT PEL SAIG GUIMERÀ, I EN PRESÈNCIA DELS SACERDOTS UGÓ I ASNAR, DELS VASSALLS DOMINICALS OLIBA, ELDRIC I SENTA, DELS BONS HOMES ESPANELL, FLORESIND, ELDEBRAND, NECTARÀ I DE MOLTS ALTRES BONS HOMES, CATORZE HABITANTS D'ESTIULA [TERME DE LES LLOSSES] I DE MONTNER [TERME DE SANT JAUME DE FRONTANYÀ] RECONEIXEN, A PETICIÓ D'ANYÓ, MANDATARI DE L'ABAT DAGUÍ, QUE HAN POSTERGAT DURANT CINC ANYS EL LLIURAMENT DELS DELMES I DE LES PRIMÍCIES A LA CASA I PARRÒQUIA DE SANTA MARIA [DE MATAMALA].

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 45, pàg. 100-101. També ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 23, pàg. 108-109.

125

13 FEBRER 901

CENTOLL VEN A L'ABAT ERMENFRED I ALS MONJOS DE SANT CLIMENT [DE CODINET] EL FORN QUE TÉ A MONTAN, EN EL LLOC ANOMENAT «KASULAS», PER L'EQUIVALENT DE QUATRE ARGENÇADES.

O.* Barcelona, BC, Arxiu, perg. 275, R. 2248. Llegat de J. Miret i Sans. Al dors: «Karta Sancti Clementis» (s. XIII). Tinta força esvaïda.

a. BARAUT, *El monestir de Sant Andreu de Tresponts*, ap. II, núm. 2, *ex* **O**.

RE: BARAUT, *Diplomatari de Codinet*, ap. 13, pàg. 169-170.

In nomine Domini. Ego Centullus [vinditor sum vovis] entoribus nostris Ermenfredo abbate, et Teodefredo, Ra[ne]sindo et Valdomaro monachos et ceteri fratres ivique servientes ecclesiam Sancti Clementi. Constat me aliquid vobis vindere, sicut et vindo vovis furnno, in territorio Montanione, in [lo]cum uvi dicitur in Kasulas. Et infrontat: de una parte in terra de Fedenzi, et de alia parte infrontat in ipso Lavalgo.

Vindo vovis ipsum furno medio cum suos adetos ad omni [in]tecrietate,[1] in aderato et difinito precio que inter nos vone pacis placuit adque convenit, id est IIII argenzatas in rem balentem, quod vos entores mihi dedistis et ego vinditor de presentem manibus meis recepi et nichilque vobis de ipso pretio aput vos non remansit, est manifestum, [ut a] presenti die [et][2] tempore aveatis potestatem.

Si quis [contra] hanc karta vinditionis venerit ad [inrumpendum], aud ego venero, inferamus vel inferam vovis aut partique vestris, dupla vobis componere faciam. Et inavante[a ista] karta vinditionis firmis permaneat.

Facta karta vinditionis idus frevuarii, anno IIII regnantem Karulo regem, filio Lodevico.

Sig+num Centullus, qui hanc karta vinditionis feci et testibus tradidi ad roborandum. Sig+num Ranulfi. Sig+num [...]deres. Sig+num Enneconi.

Seniofredus presbiter, [qui anc] karta vinditionis scripsi et SSS. sub die et anno [quo] supra.

1. *Manca*. — 2. *Manca*.

126

15 MAIG 901

BALDRIC ARXIPRESTE I INDISCLE PERMUTEN AMB ALTIMIR I LA SEVA MULLER ADEVORA TOT EL QUE TENEN PER COMPRA FETA A ELISEU EN L'ALOU QUE FOU DE SUSANNA, MARE D'UN DELS ESPOSOS ESMENTATS, SITUAT EN EL TERRITORI D'URGELL, A LA VILLA ALÀS I A «PARIEROLUS», PER TOT ALLÒ ALTRE QUE ELS HAN DONAT EN ELS LLOCS PREDITS I, A MÉS, DUES EUGUES.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 31. Al dors: «Proca[mmiatio] Baldr[ici]» (s. X).

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 49, pàg. 50, amb facsímil (làmina 5), *ex* **O**.

(Crismó) In nomine Domini. Nos Baldricus archipresbiter et Indisclus procammiatores vobis Altimiro et uxori tue Adevora. Constat nos vobis aliquid procammiare deveremus, sicut et procammiamus, in territorio Orgellitano, in villa Elasso et Parierolus. Procambiamus nos vobis ibidem omnia quantum nos abemus in ipso alaude qui fuit de matre vestra Susanna, qui nobis advenit ex comparatione Helisei vel de quacumque alia parte in omnia quicquid nominari potest homo, quantumcumque in ipso vestro alode abemus portiones nostras ab integrum, pro ipsut omnia quod vos nobis procambiastis in iamdictos locos ab integrum, sicut in nostram scripturam resonat quod vos nobis fecistis, et pro ipsas duas equas quod nobis dedistis.

Procambiamus vobis totum et ab integrum, ut de ab odierno die et tempore quicquid de ipso alode superius comprehensum facere volueritis, abeatis potestatem. Et qui contra hanc karta procambiationis venerit ad inrumpendum, aut nos aut quislivet homo, inferam vel inferamus vobis aut partique vestre ipsut omnia superius conprehensum dupplum vobis perpetim abendum. Et inabantea ista karta procammiationis firmis permaneat.

Facta karta procammiationis idus madii, anno IIII regnante Karlo rege, filium Hludoico.

(Crismó) Baldricus archipresbiter SSS.,* Sign+[1] Indisclus, qui hanc procambiationem fecimus et testibus tradimus ad roborandum. Sign+ Odildes. Sign+ Durandus. Sign+ Orgellus. Auresindus presbiter SSS.*

(Crismó) Baldricus archipresbiter, qui hanc karta procambiationis feci, scripsi et SSS. die et anno quo supra.

1. *Manca el pal vertical de la creu.*

127

2 JUNY 901

HOM FA UNA VENDA A FAVOR DEL COMTE MIRÓ [II DE CERDANYA] A LA VALL DE LILLET.

[**O**]. Original perdut, probablement el pergamí que es conservà a Ripoll, AM («entre los desechados como inútiles», segons Olzinelles), fins a l'any 1835. — **A**.* Regest de R. d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec VIII, f. 9v.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 26, pàg. 110, *ex* **A**.

El regest d'Olzinelles diu: «[Entre los desechados como inútiles. Condes.] 901. Venta al conde Miron en el valle de Lillet. 4 nonas Junio, año 4 de Carlos hijo de Luis».

128

21 JULIOL 901

EGILÀ I SUNIFRED VENEN AL COMTE MIRÓ [II DE CERDANYA] UNES TERRES QUE TENEN EN EL CASTELL DE LILLET, A LA VILLA GINEBRET.

[**O**]. Original perdut, probablement el pergamí que es conservà a Ripoll, AM (Comú, arm. 1, caixó 1, llig. «Valle de Lillet», o arm. 2, caixó 2, segons Olzinelles), fins a l'any 1835. — **A.*** Regest de R. d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 7.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 27, pàg. 110-111, *ex* **A.**

El regest d'Olzinelles diu: «Venta a favor del conde D. Miron por *Egila* y *Suniefredo* de tierras *in transmontano castro* de Lillet, *villa Genebred*: 12 de las calendas de Agosto año 4 de Carlos, hijo de Luis. Archivo del Comun, armario 1°, caj. 1°, legajo rotulado *Valle de Lillet*; o tal vez en uno de los legajos del armario 2°, caj. 2°».

129

19 AGOST 901

ELDENA VEN AL COMTE MIRÓ [II DE CERDANYA] UNES TERRES QUE TÉ EN EL CASTELL DE LILLET, A LA VILLA GINEBRET.

[**O**]. Original perdut, probablement el pergamí que es conservà a Ripoll, AM (Comú, arm. 1, caixó 1, llig. «Valle de Lillet», o arm. 2, caixó 2, segons Olzinelles), fins a l'any 1835. — **A.*** Regest de R. d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 7.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 28, pàg. 111, *ex* **A.**

El regest d'Olzinelles diu: «Otra venta a favor del mismo [conde D. Miron] por *Eldena* de tierras en el mismo lugar [*in transmontano castro* de Lillet, *villa Genebred*]: 14 de las calendas de Setiembre año 4 de Carlos. *Ibid.* Las dió al monasterio en su testamento su hijo Seniofredo».

130

21 OCTUBRE 901

HOM RESTITUEIX AL COMTE MIRÓ [II DE CERDANYA] UNA CASA I UN HORT EN EL COMTAT D'OSONA.

[**O**]. Original perdut, probablement el pergamí que es conservà a Ripoll, AM («entre los desechados como inútiles», segons Olzinelles), fins a l'any 1835. — **A.*** Regest de R. d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec VIII, f. 9.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 30, pàg. 113, *ex* **A.**

El regest d'Olzinelles diu: «[Entre los desechados como inútiles. Condes.] 901. Restitucion de una casa y huerto en el condado de *Ausona* ... al conde Miron. 12 calendas Noviembre 4 de Carlos, hijo de Luis».

131

31 MARÇ 902

GALDRIC DONA AL MONESTIR DE SANT CLIMENT [DE CODINET] UNA PEÇA DE TERRA QUE TÉ AL «CLOSELLO» I UNA PEÇA DE VINYA QUE TÉ A CODINET. A MÉS, DONA A L'ESGLÉSIA DE SANT PERE [DE CODINET] UN TROS DE TERRA AL «VEDRANO», EN EL TERRITORI D'URGELL, A LA RODALIA DE SANT JULIÀ I SANT PERE. FA AQUESTA DONACIÓ PER A REMEI DE LA SEVA ÀNIMA.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Codinet, perg. núm. 11. Al dors: «Sancti Clementis» (s. XII).

a. BARAUT, *Diplomatari de Codinet*, ap. 14, pàg. 170, *ex* **O.**

In nomine Domini. Ego Gelderichus placuit in animo meo et placet ut facio carta elemosinaria ad domum Sancti Clementi monasterii de I pecia de [vinea] et alia de terra et ad domum Sancti Petri alia sorte de terra, in pao Orgilitano, in apendincio Sancti Iuliani vel de Sancto Petro.

Et afrontat ipsa terra qui est ad ipso Closello: de I parte in strata publica, de alia in terra Suniefredo, de III in limite, de IIII in terra de Rechilde vel suos eredes. Et ipsa vinea qui est in Chodenedo afrontat: de I parte in strata, de alia in vinea de Galinno presbitero, de III in vinea de Traseguncia vel filio suo. Et ipsa terra qui est in ipso Vedrano afrontat: de I parte in strata, de alia in terra de Asnario, de III in terra Sancti Petri, de IIII in terra de Randemiro vel suos eredes.

Quantum infra istas afrontaciones includunt sic facio carta de ipsa terra et de ipsa vinea ad domum Sancti Clementi; et ipsa ad ipso Vedrano ad Sanctum Petrum, propter remedium anime męę, ut ante tribunal Domini nostri Ihesu Christi vitam eternam meream accipere, amen.

Et qui ista carta elemosinaria [venerit][1] ad inrumpendum, cum Datan et Abiron et cum Iudas Scarioht porcionem accipiat. Et inavantea ista carta elemosinaria firmis permaneat omnique tempore.

Facta carta elemosinaria II kalendas aprilis, anno V regnante Karlo rege.

Sig+num Gelderichus, qui ista carta elemosinaria rogavit scribere et testes firmare. Sig+num Mascharone. Sig+num Baldemares. Sig+num Wadamirus.

Asnarius presbiter rogitus scripsit et SSS. die et anno quod supra.

1. *Manca.*

132

19 ABRIL 902

RECOSIND I LA SEVA MULLER MAÇULINA VENEN AL COMTE SUNIFRED [II D'URGELL] UNA VINYA QUE TENEN A LA VALL D'ANDORRA, AL TERRITORI DE LA VILA ANDORRA, EN EL LLOC ANOMENAT «ENCORZESE», PEL PREU DE VINT SOUS.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Andorra, núm. 2.

a. BARAUT, *Els orígens*, ap. 1, pàg. 15, amb facsímil (làmina 1), *ex* **O.** — **b.** BARAUT, *Cartulari de la vall d'Andorra*, vol. I, doc. 7, pàg. 101-102, amb facsímil (làmina 3), *ex* **O.**

RE: BARAUT, *Els documents*, núm. 53.

In nomine Domini. Ego Ricosindus et uxor mea Mazulina, tibi emtori nostro domno Suniefredo comite. Constat nos aliquid tibi vindere deveremus, sicuti et facimus, vinea in valle Andorra, in apendicio de villa Andorra, in locum ubi dicitur Encorzese. Et congungit: de una parte in vinea de Gilimundo, et de alia in vinea de Istefano, et de tercia in vinea qui fuit de Sonprongano. Vindimus tibi ipsa vinea qui est infra ipsas adfrontaciones cum omni suo superposito ab omni[1] integrietate, in ederato vel definito precio quod inter nos bone pacis placuit atque convenit, id est solidos XX, quod tu emtor nobis detisti et nos vinditores de presente manibus nostris recepimus, et nihilque de ipso precio aput vos non remansit, est manifestum.

Quem vero ipsa vinea de nostro iuro in tuoque tradimus dominio, ut ab odierno die et tenpore quod facere, agere vel iudicare volueritis libera in Dei nomine abeatis potestate. Si quis contra hanc factum nostrum venerit aud nos venerimus ad inrunpendum, filii, fratres vel eredes vel quislibet homo, inferam seo inferamus tibi aud partique tue ipsa vinea duplam tibi perpetim abitura. Et inabantea ista carta vindicionis firmis permaneat.

Facta carta vindicionis XIII kalendas madii, anno V regnante Karulo rege, filio Leudevico.

Sig+ Ricosindi, Sig+ Manzulina, qui hanc carta vindicionis fecimus et testes firmare rogavimus. Sig+ Laurenci. Sig+ Ermenonci. Sig+ Mansuidi.

Dutila presbiter, qui hanc carta vindicionis rogitus scribsi et SSS. sub die et anno que supra.

1. om omni, *per error*.

133

28 ABRIL 902

ALDERET I LA SEVA MULLER FLODEBERGA VENEN A NANTIGÍS, BISBE D'URGELL, UNA TERRA QUE TENEN PER RUPTURA EN EL TERRITORI DE BERGA, A LA RODALIA DE FRONTANYÀ, PER UN PREU EQUIVALENT A DOS SOUS.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 32. Pergamí foradat.

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 50, pàg. 50-51, amb facsímil (làmina 6), *ex* **O.**

(Crismó) In Christi nomine. Eg[o A]lderettus et uxor mea Flodeberga, tibi emtori nostro Nantigiso, gracia Dei episk[opo] Orgelletane sedis. Constat nos bindere tibi, sicuti et bindimus, terram nostram in onorem [beate] Marie birginis, quem abemus ex ruptura in pao Bergense, in apendicio de Frontegano. Q[ue] et ipsa terra [de] uno latus infrontat in rio, et de alio latus in terram Engorico et suos eredes, de III latus in ipso serrato.

Bindimus tibi ipsa terra, quantum infra istas infrontaciones includunt, ab omni integrietatem, in aderato et definito precio, id est solidatas II in rem balentem, quod tu emtor nobis dedisti et nos

binditores de presente recepimus et nihil de ipso precio aput te emtore non remansit, est manifestum.

Quem bero ipsa terra, sicut superius sonat, de nostro iure in tuo tradimus dominio ad abendum, ad bendendum bel comutandum bel quidquid exinde facere bel iudicare bolueris, liberam in Dei nomine abeas potestatem.

Si quis contra hanc karta bindiccionis benerit ad inrum[pendum][1] aut nos ipsi benerimus, conponere tibi faciant in binkulo ipsut omnia, sicut superius sonat, in dupplo. Et inabante ista karta firmis permaneat.

Facta kar[ta][2] bindiccionis IIII kalendas madii, anno V regnante Karulo rege, filio Leudebiko.

S+n Alderettus, S+n Flodeberga, qui hanc karta bindiccionis fecimus et testibus tradimus ad roborandum. S+n Gotus clericus.[3] S+n Emeteira. S+n Aigarnus. S+n Guilimundus. S+n Gildiricus. S+n Eudone. Suniefredus SSS.* Beckari presbiter rogitus SSS.* Idacco clericus SSS.*

(Crismó) Bellus presbiter, qui hanc karta bindiccionis iscripsi et SSS. sub die et anno quo supra.

1. *Manca*. — 2. *Manca*. — 3. *Abreujat* crls.

134

28 MAIG 902

RECOSIND, LA SEVA MULLER GODILA, ASTER I VIRGILI VENEN ALS ESPOSOS ERMEMIR I GUINEDELLA UNA PEÇA DE TERRA QUE TENEN DINS EL TERRITORI D'URGELL, A ARTEDÓ, A LA COMA DEL DIFUNT BAJÓ, PER L'EQUIVALENT D'UN SOU.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 33. Al dors: «Car[ta] de [Artedone]» (s. X).

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 51, pàg. 51, *ex* **O.**

In nomine Domini. Ego Recosindus et uxori mee Cotilo, Aster et Virgilo, vobis emtoribus nostris Ermemirus et uxori tue Winidildes. Certum quidem et manifestum est enim quia placuit in animis nostris et placet ut vobis aliquid vindere deveremus, sicut et vindimus, terra infra territorio Orgelletano, in billare que dicitur Artedone, in ipsa comba que dicitur Baioni condam. Que infrontat ipsa terra: de I parte in terra Audoira, de alia in terra Madresinda, de III[a] vero parte in terra Recemundo, de IIII[a] vero in terra de filios Maluconi condam.

Infra istas afrontaciones vindimus vobis ipsa terra[1] cum ipsa messe ab omnem integritate, in aderato et definito precio solidata I in rem balentem, quod vos emtores nobis dedistis et nos vinditores de presente manibus nostris recepimus, et nihil de ipso precio aput vos emtores non remansit, est manifestum, ut de ab odierno die et tempore quidquid de ipsa terra facere, agere vel iudicare volueritis, liberam in Dei nomine abeatis potestatem.

Si quis sane, quod fieri minime credimus esse venturum, quod si nos vinditores aut filii aut fratres aut eredes vel quislibet homo qui contra hanc karta vindicionis venerit ad inrumpendum aut nos ipsi venerimus, inferam vel inferam[us][2] vobis aut partique vestre ipsa terra duplam vobis perpetim abitura. Et inabantea ista karta vindicionis firmis permaneat.

Facta karta vindicionis sub die V kalendas i[u]nias,[3] anno V regnante Karlo rege, filio Ludoigo.

Sig+num Recosindus, Sig+num Cotilo, Sig+num Aster, Sig+num Virgilo, qui anc karta vindicionis fecimus et testes firmare rogavimus. Sig+num Ospedales. Sig+num Dodo. Sig+num Fuliencius.

Wadamirus presbiter, qui hanc karta vindicionis scripsi et SSS. die et anno quo supra.

1. *Segueixen 3 lletres ratllades.* — 2. *Manca.* — 3. *Manca.*

135

«Attilianus», 13 juny 902

Nantigís, bisbe [d'Urgell], assisteix a un concili celebrat dins l'església de Sant Esteve d'«Attilianus» [vila la desapareguda del terme de Moussan], a la rodalia de Narbona, presidit pels arquebisbes Rostany d'Arle i Arnust de Narbona.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. v, núm. 108, pàg. 137-138.

A més de les edicions que s'hi esmenten, podeu consultar les llistes d'edicions, de registres i d'estudis sobre aquest concili que ofereix I. Schröder (*Die westfränkischen Synoden von 888 bis 987*, núm. 19, pàg. 160-163).

136

25 agost 902

Eudó i la seva muller Gudrilda venen als esposos Ermemir i Guinedella una peça de terra que tenen en el territori d'Urgell, a Alàs, per l'equivalent de cinc sous.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 34. Al dors: «Carta de Elase» (s. x).

a. Barau, *Els documents*, vol. ii, núm. 52, pàg. 52, *ex* **O.**

In nomine Domini. Ego Eudo et uxor mea Gutrilde, vobis emtoribus nostris Ermemiro et uxori tue Winedilde. Constat nos ut vobis aliquid vindere deberemus, sicut et vindimus[1] vobis i terra in pauo Orgelletano, in billa que dicitur Elasso. Qui infrontat: de i parte in semitario qui discurrit ad Vilva, et de alia in terra Salamoni, et de iii[a] in terra de Matresinda et filios suos, et de iiii[a] vero parte in terra de Ademaro.

Infra istas afrontaciones vindimus vobis ipsa terra ab omnem intecrietate, in aderato et definito precio solidatas v in rem valentem, quod vos emtores nobis dedistis et nos vinditores de presente manibus nostris recepimus et nihilque de ipso precio aput vos emtores non remansit, est manifestum, ut de ab odierno die et[2] tempore quidquid exinde facere, agere vel iudicare volueritis, liberam in Dei nomine abeatis potestatem.

Si quis sane, quod fieri minime credimus esse venturum, quod si nos vinditores aut aliquis de filiis, de fratribus, de eredibus vel quislibet homo subrogata persona qui contra hanc ista karta vindicionis venerit ad inrumpendum aut nos ipsi venerimus, inferam vel inferamus vobis aut partique vestre ipsa terra dupplamus vobis perpetim abitura. Et inabantea ista karta vindicionis firmis permaneat.

Facta karta vindicionis VIII kalendas setembrias, anno V regnante Karlo rege, filium Luduico.

Sig+num Eudo, Sig+num Gutrildes, qui hanc karta vindicionis fecimus et testes firmare rogavimus. Baldofredus subdiaconos SSS.* Agila SSS.* Lopus clericus SSS.*

Abundancius acholitus, qui hanc karta vindicionis scripsi et SSS. die et anno quo supra.

1. *Segueixen les lletres* campo de terrata, *esborrades*. — 2. *Repeteix* et.

137

30 MARÇ 903

BRUNGAU I LA SEVA MULLER DOLCÍSSIMA VENEN AL COMTE SUNIFRED [II D'URGELL] UNA VINYA QUE TENEN A LA VALL D'ANDORRA, A LA VILLA LÒRIA, PEL PREU DE CINC SOUS.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Andorra, núm. 3.

a. BARAUT, *Els orígens*, ap. 2, pàg. 16 (amb data de 904), amb facsímil (làmina 2), *ex* **O**. — **b**. BARAUT, *Cartulari de la vall d'Andorra*, vol. I, doc. 8, pàg. 102-103 (amb data de 904), *ex* **O**.

RE: BARAUT, *Els documents*, núm. 58.

In nomine Domini. Ego Brungaldus et uxor mea Dolcesema, tibi emtori nostro domno Suniefredo comi[te].[1] Constat nos aliquid tibi vindere deveremus, sicuti et facimus, vinea in valle Andorra, in villa Lauredia. Qui infrontat: de una parte in rio, et de alia in vinea de vos ipsos emtores meo, et de tercia in vinea de Adunias et de Centullo, et de IIII in vinea de Atilane. Vindimus tibi ipsa vinea qui est infra ipsas adfrontaciones cum suis arboribus vel cum omni suo superposito ab omne integrietate, in ederato vel definito precio quod inter nos bone pacis placuit atque convenit, id est solidos V quo tu emtor nobis dedisti et nos vinditores de presente manibus nostris recepimus; et nihilque de ipso precio aput te emtore non remansit, est manifestum.

Quem vero ipsa vinea de nostro iuro in tuoque tradimus dominio, ut ab odierno die et tenpore quod facere, agere vel iudicare volueritis libera in Dei nomine abeas potestate. Si quis contra hanc factum nostrum venerit aud nos venerimus ad inrunpendum, filii, fratres vel eredes vel quislibet homo, inferam seo inferamus tibi aud partique tue ipsa vinea duplam tibi perpetim abitura. Et inabantea ista carta vindicionibus in omnibus firmis permaneat.

Facta carta vindicionis III[2] kalendas abriles, anno VI regnante Karulo rege, filio Leudevico.

Sig+ Brungaldi, Sig+ Dolcesema, qui hanc carta vindicionis fecimus et testes firmare rocavimus. Sig+ Feleni. Sig+ Ermenonzi. Audericus presbiter SSS.*

Dutila presbiter, qui hanc carta vindicionis rogitus scribsi et SSS. sub die et anno que supra.

1. *Les lletres* te *no es veuen per causa d'un forat*. — 2. *Del tercer pal només es veu la part de dalt per causa d'un forat*.

138

7 JULIOL 903

NANTIGÍS, BISBE D'URGELL, ACUT AL TERRITORI DE LA CERDANYA, AL CASTELL DE PEDRERA, A DÒRRIA [TERME DE TOSES], PER TAL DE CONSAGRAR-HI L'ESGLÉSIA DE SANT VÍCTOR, A PRECS DEL SACERDOT SAMARELL I DE TOTS ELS HABITANTS DE LA PARRÒQUIA. ESTABLEIX QUE EL SEU SACERDOT PAGUI UN CENS ANUAL A LA CATEDRAL D'URGELL.

[**O**]. Original perdut. — **A.*** Extracte del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 239v, doc. DCCCXIII. Rúbrica: «Rememoracio dotis Sancti Victoris».

a. MARTÍ, *Dietari*, vol. I, ap. II, pàg. 470, *ex* **A**. — **b**. BARAUT, *Les actes*, 1978, ap. 15, pàg. 71-72, *ex* **A**. — **c**. BARAUT, *Les actes*, 1986, ap. 17, pàg. 76-77, *ex* **A**. — **d**. *Catalunya romànica*, vol. X, pàg. 437, sense indicació de la font usada (*ex* **b**). — **e**. ORDEIG, *Les dotalies*, vol. I, núm. 25, pàg. 76, *ex* **A**.

RE: ORDEIG, *Inventari*, núm. 27.

La datació d'aquesta dotalia, com la de les dues dotalies següents, presenta la dificultat d'una desavinença entre l'any 903 de l'Encarnació i l'any quart del regnat de Carles el Simple, corresponent al 901 si es calcula l'inici del regnat des de l'any 898, com fem amb la resta dels documents del temps del rei esmentat. Això no obstant, com que alguns escrivans comptaven els anys d'aquest regnat des del 899 o del 900, en què Carles fou reconegut políticament a Catalunya (vegeu *España sagrada*, vol. 28, pàg. 357-359, i FELIU, *La cronología*, pàg. 449-450), li atribuïm la data de 903 com han fet els editors anteriors.

Anno Incarnacione Domini nostri Iesu Christi DCCCCIII, nonas iulii, anno IIII regnante Karulo regem, filio Lodevico, veniens quidam venerabilis Nantigisus, Orgellensis episcopus, in territorio Cerdaniense, in castro Petrera, in locum vocitatum Doriga, rogatus a sacerdote, nomine Samarello, presbitero, sive a cunctum populum in ipsa parrochia habitantium, certantes in Dei servitio et ecclesiam Dei fundatores, rogantes et postulantes venerabilem presulem Nantigisum ad ecclesiam consecrandam in [honore][1] Sancti Beati Victoris, martiris Christi. Tunc prescriptus episcopus cum aliis bonis hominibus scripserunt in dote ipsius ecclesie ut per singulos annos modios IIII et solidos II et agnos II ille sacerdos qui eam tenuerit ad Sancta Maria sedis solvat.

1. *Manca*.

139

14 JULIOL 903

NANTIGÍS, BISBE D'URGELL, ACUT AL TERRITORI DEL BERGUEDÀ, A LA VILLA GUARDIOLANS [TERME DE VILADA], A LA VALL DE ROSET, PER TAL DE CONSAGRAR-HI L'ORATORI DE SANTA MARIA, A PRECS D'EGARET, EL SEU FUNDADOR. AQUEST EL DOTA AMB UNA CASA, UN HORT I UNA TERRA, ALHORA QUE ALTRES PERSONATGES LI LLIUREN UNA ALTRA PEÇA DE TERRA. EL BISBE EL SOTMET A LA PARRÒQUIA DE SANT JOAN DE VILADA I AL PREVERE MAUREG I ALS SEUS SUCCESSORS.

O.* La Seu d'Urgell, AC, consagracions d'esglésies, núm. 10. Al dors: «Dos in villa Inchilani, in Birgitano» (s. X).

a. BARAUT, *Les actes*, 1978, ap. 16, pàg. 72-73, *ex* **O.** — **b.** *Catalunya romànica*, vol. XII, pàg. 340, sense indicació de la font usada (*ex* **a**). — **c.** BARAUT, *Les actes*, 1986, ap. 18, pàg. 77-78, *ex* **O.** — **d.** ORDEIG, *Les dotalies*, vol. I, núm. 26, pàg. 76-78, *ex* **O.**

RE: VILLANUEVA, *Viage*, vol. X, pàg. 85. — ORDEIG, *Inventari*, núm. 28.

En l'obra *Catalunya romànica* (cf. **b**) s'identifica aquest oratori, inexplicablement, amb l'església de Santa Maria d'Aguilar del Sunyer, dins el terme de Montmajor, malgrat que aquest lloc no es trobi a la vall de Roset ni en el terme de Vilada, del qual el separen cinc termes municipals. En canvi, tots els indicis porten a concloure que la vil·la «Hichilani» o «Inchilani» s'ha d'identificar amb la que s'anomenà més tard «villa Gardilanos», documentada l'any 995 (doc. 835) dins el terme de Vilada, en el qual també apareix ubicada «Sancta Maria Magdalena que dicunt Gardilanos» l'any 1001 (cf. **d**). Quant a la datació, vegeu el document anterior.

Anno Incarnacionis Domini nostri Ihesu Christi DCCCCIII, pridie idus iulii, anno IIII regnante gloriosisimo rege Carulo, veniens quidem venerabilis Nantigisus episcopus, Orgaletenensis episcopus, in territorio Berganetanensis, in locum vocitatum vila Hichilani, in valle Roseto, in parrochiam Sancti Iohannis babtiste, rogatus ad quodam viro nomine Egaredo, certantem in Dei servicio et ecclesie fundatorem et postulans iamdicto episcopo ut ei oratorium consecraret in honorem Dei et propter remedium anime sue, non eam constituens parroechiam neque ad decimas recipiendas set locum oratorii et ad sacrificium celebrandum, in subieccione Sancti Iohannis et sacerdotis ibi ministrantis, ut per intercessione sancte Marie vel omnium sanctorum veni[am] consequi mereatur.

Ideo ego Egaredus trado iamdictam ecclesiam in potestatem predicti pontificis ad consecrandum, ut ante tribunal eterni iudicis remedium anime accipere merear. Dono itaque ego Egaredus ad ipsam ecclesiam casa et orto et de terra quartatas VI; et afronta ipsa casa: de I latus in ipsa ecclesia, et de II in casa Turpione, et de III in campo de me donatore; et ipse ortus afronta de omnique parte de me donatore; et ipsa terra adfronta: de I latus in terra Trasoario, et de II in torrente, et de III de me dona[to]re.[1] Et donamus nos Trasoario, Durandus, Madaxo, Argila, Sperandeo, donamus ad ipsa ecclesia de terra semodiata I et afronta ipsa terra: de I latus in terra Egaredo, et de II in torrente, et de III in terra Stedulfo. Hec omnia superius nominatum donamus nos iamdicti ad domum Sancte Marie propter remedium anime nostre et ut in diem Domini premium eterne vite per eius intercessione consequi mereamur.

Si quis vero contra hanc donacione venerit ad inrumpendum aud nos venerimus, hec omnia superius nominata in quadruplum conponat ad ipsam ecclesiam. Et inantea ipsa donacio firmis permaneat.

Ego Nantigisus episcopus consecro istam ecclesiam et trado eam Sancto Iohanne babtista, qui est fundatus crismalis in Vilalata, et tibi Maurego presbitero tuisque sukcessoribus, ut deinceps ministerium adque officium ecclesiasticum ibi fungiere non pretermitatis nullusque alius ibi ministrare presumat nisi per vestram licenciam et deprecacionem Egaredi suisque posteris.

S+m Egaredo, S+m Trasoario, S+m Durando, S+m Madaxo, S+m Argila, S+m Sperandeo, qui hanc donacione fecimus et testibus tradimus ad roborandum. Fredarius archipresbiter SSS.* Mangolfus presbiter SSS.* Aribaldus presbiter SSS.* Feleasimus acolitus SSS.* Gudila presbiter SSS.*

Eldemirus presbiter, qui hanc dote vel donacione scripsit et SSS. die et anno quod supra.

SSS. Nantygisus, humilis episcopus, hanc consecrationis dotem firmavi et SSS.*

1. *Manca.*

140

16 JULIOL 903

NANTIGÍS, BISBE D'URGELL, ACUT AL TERRITORI DEL BERGUEDÀ, A SAGÀS, PER TAL DE CONSAGRAR-HI L'ESGLÉSIA DE SANT ANDREU, A PRECS DEL SACERDOT GALINDÓ I DE TOTS ELS HABITANTS DE LA PARRÒQUIA. ESTABLEIX QUE EL SEU SACERDOT PAGUI UN CENS ANUAL A LA CATEDRAL D'URGELL.

[**O**]. Original perdut. — **A**.* Extracte del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 239v, doc. DCCCXIV. Rúbrica: «Scriptura dotis Beati Andree, apostoli».

a. BARAUT, *Les actes*, 1978, ap. 17, pàg. 73, *ex* **A**. — **b**. *Catalunya romànica*, vol. XII, pàg. 424, sense indicació de la font usada (*ex* **a**). — **c**. BARAUT, *Les actes*, 1986, ap. 19, pàg. 78, *ex* **A**. — **d**. ORDEIG, *Les dotalies*, vol. I, núm. 27, pàg. 78-79, *ex* **A**.

RE: ORDEIG, *Inventari*, núm. 29.

Per a la datació d'aquest document, vegeu la nota cronològica inclosa en el document del 7 de juliol de 903 (doc. 137).

Anno Incarnacionis Domini nostri Iesu Christi DCCCCIII, XVII kalendas augusti, anno IIII regnante Karulo, gloriosisimo rege, veniens quidam venerabilis Nantigisus, Orgellensis episcopus, in territorio Bergitanensi, in locum vocitatum Sagasse, rogatus a sacerdote Galindone nomine sive a cunctum populum in ipsa parrochia habitantium, certantes in Dei servitio et ecclesiam Dei fundatores, rogantes et postulantes venerabilem presulem Nantigisum nomine ad ecclesiam consecrandam in honore Beati Andree apostoli.

Qui iussit atque discernit cum aliis bonis hominibus ut per singulos annos sacerdos qui illam ecclesiam tenuerit solvere faciat in servitio episcopatus Sancte Marie Urgellitane sedis modios VI de annona et solidos III et agnos II.

141

27 JULIOL 903

MIRÓ I LA SEVA MULLER SUNIFREDA PERMUTEN AMB EL COMTE SUNIFRED [II D'URGELL] DUES PECES DE TERRA QUE TENEN A LA VALL D'ANDORRA, AL LLOC ANOMENAT «SONPLOSA», PER UNA TERRA QUE EL COMTE TÉ A «INCORCESE».

O.* La Seu d'Urgell, AC, Andorra, núm. 4.

a. BARAUT, *Els orígens*, ap. 3, pàg. 16-17 (amb data de 904), amb facsímil (làmina 3), *ex* **O**. — **b**. BARAUT, *Cartulari de la vall d'Andorra*, vol. I, doc. 9, pàg. 103-104 (amb data de 904), *ex* **O**.

RE: BARAUT, *Els documents*, núm. 59.

In nomine Domini. Ego Miro et uxor mea Seniofreda, tibi emtori nostro Suniefredo comite. Constat nos aliquid vobis procamiare deveremus, sicuti et facimus, terras duas pecias in valle Andor-

ra, in locum ubi dicitur ad Sonplosa. Et ipsa una congungit: de una parte in vinea de Eldesindo, et de alias in vestras terras. Et ipsa alia infrontat: de una parte in terra de Fahilone et fratres suos, et de alias omnes partes in vestra terra. Procamiamus tibi ipsas terras qui sunt infra ipsas adfrontaciones pro ipsa vestra terra quod abetis in Incorcese, in ipsa coma.

Quem vero ipsas nostras terras de nostro iuro in tuoque tradimus dominio, ut ex presenti die et tenpore quod facere, agere vel iudicare volueris libera in Dei nomine abeas potestate, sicut et nos similiter ipsa vestra. Si quis contra hanc factum nostrum venerit aud nos venerimus ad inrumpendum, filii, fratres vel eredes vel quislibet homo, inferam seo inferamus tibi aud partique tue ipsas terras duplas tibi perpetim abituras. Et inabantea ista carta[1] procanbiacionis firmi permaneat.

Facta carta procanbiacionis VI kalendas agustas, anno VI regnante Karulo rege, filio Leudevico.

Sig+ Mironi, Sig+ Seniofreda, qui hanc carta procanbiacionis fecimus et testes firmare rogavimus. Sig+ Laurenci. Sig+ Seseguti. Sig+ Ninoni.

Dutila presbiter, qui hanc carta procanbiacionis rogitus scribsit et SSS. sub die et anno que supra.

1. *Segueix el mot* vindicionis, *ratllat*.

142

31 GENER 904

EL PREVERE GUISTIRLA DONA AL MONESTIR DE SANT CLIMENT DE CODINET, A L'ABAT ERMENFRED I ALS MONJOS QUE HI VIUEN UN TROS DE VINYA QUE TÉ A LA VALL D'ELINS, EN EL LLOC ANOMENAT «ARISTINGANO» [ARGESTUES?].

O.* La Seu d'Urgell, AC, Codinet, perg. núm. 12. Al dors: «Karta Sancti Clementis» (s. XIII).

a. BARAUT, *Diplomatari de Codinet*, ap. 15, pàg. 171, i làmina 7, *ex* **O**.

In nomine Domini. Ego Guistirla presbiter, vobis Ermenfredo apati et ceteris fratribus qui sunt abitantes in monesterio Cotineto. Constat me ut bobis aliquid de bineas donare debere, sicuti et dono, propter amore Dei et remedium anime me, una sorte de binea in balle Elinsitano, in loco ubi dicitur Aristingano. Et infrontat ipsa binea: de una parte in binea de Gabasta, et de alia parte in binea de Wearneru et de me Guistirlane presbiter, et desuptus in Biga.

Dono ego Guistirla presbiter ipsa sorte de binea infra ipsas infrontationes ad domum Sancti Clementi seo ad ipsos fratres iamdictos qui ibidem serbiunt vel serbire cupiunt propter remedium anime me ab integru, ut beniam merear abere ante tribunal Christi, ut ex[1] presenti die et tempore sit donata adque concessa.

Et qui contra hanc karta donacionis benerit ad inrumpendum ad ego benero, infero vel infero bobis ad partique vestre in ipsa binea duplo bobis perpetim abitura. Et inabante ista karta donacionis firmis permaneat.

Facta karta donationis proter remedium anime me, II kalendas freubarii,[2] anno VII regnante Karulo rege, filio Lodibico.

Ego Guistirlla presbiter, qui anc karta donationis rogabi scribere SSS. et testes rogabi ut sua signa facerent. Sig+num Ananias. Sig+num Sesenandi. Sig+num Ananias.

Trasila presbiter, qui hanc karta donacionis rogitus scripsi et SSS. die et anno quod supra.

1. est, *per error*. — 2. *Sic*, *per* frebuarii.

143

19 FEBRER 904

EN JUDICI PRESIDIT PEL COMTE MIRÓ [II DE CERDANYA] I PELS JUTGES RECOSIND I BLADÍ, EN PRESÈNCIA D'OLIBA, ANYÓ, ENNEGÓ, MADEIX, BELLÓ I DEL SAIG FRANCÓ, RENALL I VIADER RECONEIXEN, A PETICIÓ D'HÍCTOR, MANDATARI DE L'ABADESSA EMMA DE SANT JOAN [DE LES ABADESSES], QUE UNES CASES, UNES TERRES I UNA APRISIÓ QUE TENEN EN EL COMTAT DE CERDANYA, A LA VALL PEDRERA, A ESTÈGAL O ESTEGUELELLA [TERME DE CAMPELLES], PERTANYEN A L'ABADESSA ESMENTADA PER ESCRIPTURA FETA PER LA DEVOTA GORGÒRIA AL MONESTIR ESMENTAT. SE N'EXCEPTUA L'HERETAT DE LA DIFUNTA COMTESSA GUINEDELLA.

[**O**]. Original perdut. — **A.*** Còpia coetània: Barcelona, AR (ACA), Cancelleria, perg. Guifré I, núm. 13 (abans arm. Sant Joan, sac A, núm. 9). Al dors: «Iudicium Mironi comite» (s. XII). — **B.** Còpia de finals del segle XII: Barcelona, AR (ACA), Cancelleria, perg. Guifré I, núm. 13 dupl. (abans arm. Sant Joan, sac A, núm. 9).

a. MONSALVATJE, *Noticias*, 15, núm. MMXXII, pàg. 24-25 (amb data de 899), *ex* **A.** — **b.** SALA I MOLAS, *De Guinidilda* (amb data de 900), *ex* **A.** — c. UDINA, *El Archivo Condal*, núm. 16, pàg. 129-131, *ex* **A.**

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 57, pàg. 107, i vol. VII, núm. 95, pàg. 219.

(Crismó) In iudicio Mirone comite et iudices Recosindo, Bladino, et in presentia Holibane, Annone, Ennecone, Madexone, Bellone et Francone sagone,[1] in eorum iudicio reconoscimus nos homines nomine Renaldus, Biatarius, a peticionibus Hictore, qui est mandatarius vel assertor de domna Hemmone habbatisa vel de cuncta congregatione Sancti Iohannis babtiste, et hoc veritate denegare non possumus in vestrorum iudicio qualiter de ipsos domos et terras vel de ipsa aprisione quod nos tenemus et sunt ipsa domos et ipsas terras vel aprisione in comitatu Cerdaniense, in valle Petrariense, in villa que dicitur Stegale.

Qui et infrontat ipsa villa cum suos fines: de una parte in flumen Febrere, et de alia parte in terra Wadamiro, et de III parte in iugo de illa Noce, et de IIII parte in castello que dicitur Gratos, et de V parte infrontat in roca que dicitur Terrules.

Quantum infra istas adfrontaciones nos tenemus vel desinavimus plus debet esse de domna Hemmone abbatisa per scriptura de domna Gurguria deovota quam de nos aut ullum alium hominem, exceptis ipsa hereditatem de domna Winidilde cometissa condam per ipsa domum qui est in villa que dicitur Provenca et ipsos campos III qui sunt de Recosindo. Alia omnia qui infra istas affrontaciones sunt plus debet esse de domna Hemmone abbatissa per scriptura de domna Gurguria quem fecit ad domum Sancti Iohannis, quod iste mandatarius Hictor per se quisquam de nos aut de ullum alium hominem et sic nos recognoscimus in vestro iudicio.

Facta nostra recogniscione XII kalendas marcias, anno VII regnante Karulo rege, filio Ludovico.

Sig+num Renaldus, Sig+num Biatarius, qui hunc recognoscionem fecimus. Sig+num Francone sagone. Sig+num Ramione. Sig+num Autarius. Sig+num Belascuti. Sig+num Arvindo. Sig+num

Bera. Sig+num Centullo. Sig+num Holiba. S+m Recosindus SSS. S+m Blandinus SSS. Recosindus SSS.

(Crismó) Nantulfus levita, qui hunc recogniscione scripsi et SSS. subdie et anno quod supra.

1. sagone] et Agone AB.

144

904

HOM VEN UNES TERRES SITUADES A CASTELLAR [DE N'HUG].

[**O**]. Original perdut. — **A**. Regest del segle XV: Sant Joan de les Abadesses, AM, *Llibre de Canalars*, I, f. 133v, sac 15, núm. 66.

a.* UDINA, *El Archivo Condal*, ap. II, núm. 22, pàg. 451, *ex* **A**.

El regest del segle XV diu: «Terre site in Castellare venduntur sive in Transmontano. Anno VII° regnante Carlo rege, filio Ludovici regis».

145

20 JUNY 905

NANTIGÍS, BISBE D'URGELL, PER TAL QUE EL POBLE DE LA VILLA DE FRONTANYÀ I DE LES VILLES DELS ENCONTORNS, DESPROVEÏDES D'ESGLÉSIA, TINGUÉS UNA CASA D'ORACIÓ, HI HA EDIFICAT L'ESGLÉSIA DE SANT JAUME DE FRONTANYÀ EN TERRENYS DE LA SEVA PROPIETAT. ARA, AMB L'ASSISTÈNCIA DELS COMTES I MARQUESOS GUIFRÉ [II DE BARCELONA] I MIRÓ [II DE CERDANYA] I D'UNA MULTITUD FORMADA PER ABATS, SACERDOTS, ALTRES CLERGUES I LAICS, CONSAGRA L'ESMENTADA ESGLÉSIA, ERIGEIX LA SEVA PARRÒQUIA I FIXA LA RODALIA PARROQUIAL. ELS HABITANTS DEL LLOC LA DOTEN AMB DIVERSES PECES DE TERRA.

O.* La Seu d'Urgell, AC, consagracions d'esglésies, núm. 11. Al dors: «Karta de Frontiniano» (s. XI). — **A**. Còpia del segle XVIII: Barcelona, BC, ms. 729, *Monumenta* del pare Pasqual, vol. VIII, pàg. 796, *ex* **O**.

a. COSTA, *Memorias*, vol. II, ap. IV, pàg. 686-687, sense indicació de font. — **b**. BARAUT, *Les actes*, 1978, ap. 19, pàg. 74-75, *ex* **O**. — **c**. *Catalunya romànica*, vol. XII, pàg. 470, amb facsímil (pàg. 469), sense indicació de la font usada (*ex* **b**). — **d**. BARAUT, *Les actes*, 1986, ap. 20, pàg. 79-80, amb facsímil (il·lustracions, 8), *ex* **O**. — **e**. ORDEIG, *Les dotalies*, vol. I, núm. 32, pàg. 88-90, *ex* **O**.

RE: VILLANUEVA, *Viage*, vol. X, pàg. 84, *ex* **O**. — VILLANUEVA, *Memorias cronológicas*, pàg. 117-118. — ORDEIG, *Inventari*, núm. 34. — *Catalunya carolíngia*, vol. VII, núm. 97, pàg. 221.

(Crismó) Reverencia divini cultus multiplex in multis impletur. Precipue namque tunc vera et salubris existit religiose cum quisquis ad amorem Dei conpungitur hocmentum boni operis in se exercere conatur et cum alicuius animus ad Sancto Spiritu tangitur, ut semper ad meliora proficiat omnino

ortatur. Hoc namque ego Nantigysus, licet indignus episcopus, aliquantulum prospiciens pro amore divine ⌈remune⌉racionis et pro timore eterni suplicii, in corde meo disposui ut in loco quodam vokabulo Frontignano, qui actenus absque ecclesiam extiterat, ibi in meam proprietatem oracionis domum edificare deberem, sicut Domino largientem in onorem Beati Iacobi apostoli peregi, ut et istius ville populus et aliarum qui circa sunt, qui nondum consecratas habent ecclesias, ad hac oracionis domum ad divinum occurrant officium et suorum peccatorum facinus confiteantur, ut remissionem percipiant et babtismatis gratiam accipiant et decimas et primicias reddere studiosissime procurrent et cristianitatis religionem ita custodiant, ut ante Deum absque macula inlesi pervenire valeant.

Enimvero, ut ea que predicta sunt in Christo fundamentum habeant et in hanc domum divinum offitium plenius implere possit, concedimus prelibate ecclesie Sancti Iacobi apostoli parroechiam: de una parte usque in terminio de Sancto Vincenti que sita est in kastro Adalasindi, et deinde usque in terminio de Sancta Maria que sita est in valle Lilieto, et de alia parte per locum ubi dicunt Capudursi, et deinde pervadit usque in summa serra de Monte Nigro, et deinde vadit per summa serra usque ad Fossa de Aliero, et per alia parte pervenit usque ad ipso puiolo de Ansemiro et venit usque ad ipsa riba ad flumine Azeste et vadit per ipsa flumine de Azeste et ipsa Buadella usque ad Sancta Maria de illa Corre, et de aliis vero partibus venit per ipsa villa que dicunt Cereisa et sic pervenit per terminio de Sancta Maria que dicunt in Borresitano.

Nos itaque homines de iamdicta villa Frontignano, per amorem Dei et remedium animarum nostrarum vel proles nostras, dotamus iamdicta ecclesiam et donamus ei terras proprietatis nostre. Id est, ego Kintila et Dacco et Engoricus et Livanus cum uxoribus nostris donamus modiata I in ipsas Planas, qui nobis advenit per aprisione vel ruptura, que aiacet: de una parte in strata qui pergit ubique, et de alia aiacet in terra Elderico, et de III pervenit in torrente. Et ego Gulgisclus et uxor mea Amirata donamus fexas de terras VII, qui nobis advenit per aprisione, qui adfrontat: de una parte in terra Abicello, et de alia in terra Aquarni. Et ego Benco et filii mei et ego Eles et uxor mea Amitira et ego Coscolina et filii mei donamus quartadas III, qui adfrontat: de I parte in terra Turpione, et de alia et III ad terra vel vinea Nantigysi episcopi. Et ego Turpio et uxor mea Susanna donamus semodiata I, qui adfrontat: de II partes in terra vel vinea Nantigysi episcopi. Et ego Alierus et uxor mea Eldegarda et Geldericus et uxor mea Mira et Gutisclus et uxor mea Dareldes et Bradulina donamus modiatas II, qui adfront[an]t: de I parte in torrente, et de alia in terra de filiis Recanfredi. Et ego Ermombertus et uxor mea Wissildes donamus quartadas III, qui adfrontat: de I parte in terra Nantigysi episcopi, et de alia in terra Adalecosso.[1]

Donamus nos iamdicti homines ista omnia que suprascripta est infra istas afrontaciones ab integrum propter remedium animas nostras. Sane, que fieri minime credimus esse venturum, etsi quis contra hanc dotem vel donationem venerit ad inrumpendum aut nos venerimus, auri libras II componere faciamus. Et inantea ista dotis vel donationis firmis permaneat. Quicumque vero ausu temerario ad supradicte parrochie vel ex rebus predicte ecclesie a bonis hominibus condonatis vel suprascriptis aliquid aufferre vel minuare presumpserit, sciat se graviter excomunicandum et anathematis vinculis innodandum. Qui autem bene custodierit et inviolatam servaverit, benediccionem et gratiam ad Domino consequatur.

Facta est autem huius ecclesie dedicatio vel hec dotis scripture anno Incarnationis Domini nostri Iesu Christi DCCCCV, XII kalendas iulii, anno VIII regnante Karlo rege, post obitum Odoni regi.

Facta sunt hec a Nantygyso, episcopo Urgylitane sedis, adstantibus illustris principibus domno Wifredo, comite vel marchio, et domno Mirone, comite vel marchio, et nemo dicat multitudinem[2] abbatum, sacerdotum vel clericorum atque laicorum.

SSS. Nantigysus, indignus episcopus, hanc dotem firmavi et SSS.* Sig+num Kintila. Sig+num Daccone. Sig+num Engoricus. Sig+num Livani. Sig+num Gulgisclus. Sig+num Benco. Sig+num Elete. Sig+num Coscolina. Sig+num Turpione. Sig+num Aliero. Sig+num Geldericus. Sig+num Gutisclo. Sig+num Bradulina. Sig+num Ermemberto.

Nantygysus presbiter, qui hanc dotem scripsit et SSS. die et anno quod supra.

1. *Segueix un espai en blanc corresponent a dues ratlles i mitja de text.* — 2. multitutudinem, *per error*.

146

18 SETEMBRE 905

ELS ESPOSOS BERTRAN I ERMESSENDA VENEN A NITERON I A LA SEVA MULLER ELDOVARA LA MEITAT D'UNA TERRA QUE TENEN PER APRISIÓ I PER COMPRA EN EL TERRITORI TRAMUNTÀ, A LA RODALIA DE LA VILLA ANOMENADA «PETRA MALA», PER L'EQUIVALENT DE SET SOUS.

O.* Barcelona, AR (ACA), Cancelleria, perg. Guifré I, núm. 14.

a. UDINA, *El Archivo Condal*, núm. 17, pàg. 132-133, *ex* **O**.

In nomine Domini. Nos vinditores Berterandus et uxor mea Ermesinda vinditores vobis Niterondus et uxor mea Eldovara, emtores. Constat nos vos vindere deveremus, sicut et ex presente die et tempore vindimus vobis, terra in territorio Transmontano sibe in apendicio de villa que vocatur Petra Mala sive in rio qui dicitur Ansulles.[1] In eodem loco vindimus vobis terra nostra qui nobis avenit per nostram aprisionem sive per nostra comparacione. Et afronta ipsa terra: de uno latus in terra Guadamiro et de suos eredes, et de alia in terra Durabile, et de tercia latus in ipso rivo aqua ducentem qui exinde discurrit.

Quantum infra istas tres adfrontaciones includunt vindimus vobis ipsa medietate, unde accepimus nos vinditores precio pro ipsa terra sicut inter nos et vos bone pacis placuit atque convenit in aderato et definito precio soliditas VII in res valente, quod vos emtores nobis dedistis et nos vinditores manibus nostris recepimus et nihilque de ipso precio aput vos emtores non remansit, est manifestum.

Quod vero de nostra in tua tradimus dominacione. Si quis sane, quod fieri minime credimus esse venturum, quod si nos venditores aut aliquis de fratribus vel de eredibus nostris vel quislibet homo subposita vel subrogata persona qui contra hanc ista carta vindicionis venerit ad inrumpendum aud nos venerimus, infferamus vobis aut partique vestre quantum immelioratu fuerit, duplamus vobis pereniter abitura. Et inantea istam carta vindicionis firmis permaneat.

Facta carta vindicionis ista IIIIX kalendas octubrias, anno VIII regnante Karlo rege.

S+ Berterandus, S+ Ermesinda, qui hanc carta vindicionis fecimus et testes firmare rogavimus. S+ Durabiles. S+ Odericus. S+ Durabilus.

Ixornus presbiter, qui hanc carta vindicionis scripsit et SSS. sub die et anno quod supra.

1. *Lectura dubtosa*.

147

[903-905]

NANTIGÍS, BISBE D'URGELL, ASSISTEIX A UN CONCILI DE LA PROVÍNCIA NARBONESA PRESIDIT PER L'ARQUEBISBE ARNUST DE NARBONA. ELLS DOS I ELS ALTRES DEU BISBES REUNITS CONCILIARMENT CONFIRMEN, A PRECS DE L'ABADESSA EMMA, ELS BÉNS DEL MONESTIR DE SANT JOAN [DE LES ABADESSES].

Consta en el decret del concili de Barcelona de l'any 906 (doc. 149), en què es ratifica el decret d'aquest concili anterior. Sobre aquest concili de 903-905, vegeu ORDEIG, *Dos concilis*, pàg. 367-382.

148

26 JUNY 906

SESGUT I LA SEVA MULLER UTILÓ VENEN AL COMTE SUNIFRED [II D'URGELL] UNA TERRA QUE TENEN A LA VALL D'ANDORRA, AL LLOC ANOMENAT «SONPLOSA», PEL PREU DE SIS ARGENÇADES.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Andorra, núm. 5. Pergamí amb un gran forat vertical al costat dret.

a. BARAUT, *Els orígens*, ap. 4, pàg. 17, amb facsímil (làmina 4), *ex* **O**. — **b.** BARAUT, *Cartulari de la vall d'Andorra*, vol. I, doc. 10, pàg. 104-105, *ex* **O**.

RE: BARAUT, *Els documents*, núm. 64.

In nomine Domini. Ego Sesegutus et uxor mea Uti[lone], tibi emtori nostro domno Suniefredo comite. Constat nos aliquid vobis vindere deveremus, sicuti et facimus, terra in valle Andorra, in locum ubi dicitur ad Sonplosa. Et congungit ips[a terra: de] una parte in extrata, et de alias omnes partes in vestras terra[s. Vindi]mus vobis ipsa terra et quale porcione abemus in ipsa Noce, om[nia ab o]mne integrietate, in ederato vel definito precio argenc[ia]tas VI, quod vos nobis dedistis et nos vinditores de presente m[a]nibus nostris recepimus, et nihilque de ipso precio aput vos non r[em] ansit, est manifestum.

Quem vero ipsa terra de nostro iuro i[n vest]roque trado dominio, ut ab odierno die et tenpore q[uod f]acere, agere vel iudicare volueritis libera in Dei nomine abea[ti]s potestate. Si quis contra hanc factum nostrum venerit a[ud] nos venerimus ad inrumpendum, filii, fratres vel eredes vel quislib[et] homo, inferam seo inferamus vobis aud partique vestro ipsa terra [cum] omni superposito, duplum vobis perpetim abiturum. Et in[aba]ntea ista carta vindicionis firmis permaneat.

Facta c[ar]ta vindicionis VII kalendas iulii, anno VIIII regnante Karu[lo] rege, filio Leudevico.

Sig+ Seseguti, Sig+ Utilone, qui hanc carta vindicionis fecimus et testes firmare rogavimus. Sig+ Feleni. Sig+ Libani. Sig+ Ermemiri.

Dutila presbiter rogitus scribsit et SSS. sub die et anno que supra.

149

BARCELONA, [GENER-JULIOL] 906

L'ARQUEBISBE ARNUST DE NARBONA I ELS CINC BISBES, ENTRE ELLS NANTIGÍS D'URGELL, REUNITS A L'ESGLÉSIA DE LA SANTA CREU DE BARCELONA, RATIFIQUEN, A PETICIÓ DELS LEGATS DE L'ABADESSA EMMA, L'ESCRIPTURA CONFIRMATÒRIA DELS BÉNS DEL MONESTIR DE SANT JOAN [DE LES ABADESSES] EXPEDIDA PEL MATEIX ARQUEBISBE ARNUST I ONZE BISBES DE LA PROVÍNCIA NARBONESA. ENTRE ELS BÉNS ESMENTATS HI HA LA CEL·LA DE MOGRONY AMB LA SEVA PARRÒQUIA, LES PARRÒQUIES DE LILLET, BARGUJA I ANGOSTRINA, EN EL TERRITORI DE LA CERDANYA, I LA CEL·LA DE SANT JOAN [DE BERGÚS] AMB LA SEVA PARRÒQUIA, AL COSTAT DE CARDONA.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 69, pàg. 114-116.

150

[BARCELONA, GENER-JULIOL 906]

L'ARQUEBISBE ARNUST DE NARBONA I ELS BISBES REUNITS CONCILIARMENT A L'ESGLÉSIA DE LA SANTA CREU DE BARCELONA, ENTRE ELS QUALS EL BISBE NANTIGÍS D'URGELL, ESCOLTEN LA DEMANDA DEL BISBE IDALGUER D'OSONA SOBRE LA SUBJECCIÓ TRIBUTÀRIA DE LA SEU DE VIC RESPECTE DE LA SEU DE NARBONA I DECIDEIXEN DIFERIR LA RESOLUCIÓ PER TAL QUE HO PUGUI FER UN SÍNODE PLENARI, FORMAT PER DOTZE BISBES.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 70, pàg. 116.

151

NOVEMBRE 906

EL COMTE SUNIFRED [II D'URGELL] I LA SEVA MULLER, LA COMTESSA ADELAIDA, DONEN A LA CATEDRAL D'URGELL L'ALOU QUE TENEN, PER CONDEMNA DEL PREVERE RADULF PER RAÓ D'ADULTERI, EN EL COMTAT D'URGELL, A ARCAVELL, AMB LA CONDICIÓ QUE EL POSSEEIXI L'ESMENTAT RADULF MENTRE VISQUI.

[**O**]. Original perdut. — **A.*** Còpia del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 3v, doc. CCCXL. Rúbrica: «Donacio Seniofredi comitis de alodio in Aravelle».

a. MIRET, *Investigación histórica*, pàg. 22-23 (edició parcial), *ex* **A**. — **b**. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 65, pàg. 54-55, *ex* **A**.

In nomine Domini. Ego Seniofredo comite et uxori tue Adaledes comitissa compunctus sum divina ammonicione de Dei misericordia, timens sum ne quando subitanea mors nobis occurrat, cupiens sumus pervenire ad gaudia paradisi. Ideo nobis supradictos Suniefredus comis et Adalettes comitissa facimus hanc scribturam de ipsum nostrum alaudem que habemus in comitatu Urgello, in

villa que vocant Archavele vel in ipsas fines. Et ipso alodes habet affrontaciones: de parte orientis in Capudreo, et de meridie in rivo de Arto, et de occiduo in Bescardale, et de circi in ipsa serra de Iuverra. Et ipso solero affrontaciones habet: de I parte in terra de Sentani, et de al[tera][1] de Gualarigo, et de III in ipso torrente que discurrit de ipsa Moxa.

Ideo nobis iam supradictos donamus nos ipsum supradictum alaude cum ipso solero et cum ipso columbario et cum ortis, arboribus, ereis, palearíis, cum exiis vel regressiis earum suarum, qui nobis advenit de Randulfo presbitero per adulterium. Sic facimus carta ad Sancta Maria Sedis vico propter remedium animas nostras, in tale videlicet racione: inter vixerit Randulfus, teneat et possideat omnibus diebus suis, et post obitum suum remaneat ad Sancta Maria Sedis vico propter remedium anima de Seniefredo vel de Adaleze comitissa. Et ipso solero est in ipso Melseo, cum exio vel regressio et suo superposito et cum ipsa curtina, ab integrum a Sancta Maria.

Et si ullus homo qui ista carta inquietare voluerit, inferam vel inferat quod superius scribtum est in duplum componere faciat, perpetim habitura.

Facta ista scribtura in mense novembrio, anno VIIII° regnante Charolo rege, filio Leudevico.

Sig+num Seniofredo [comite][2] et Adalezes comitissa, qui ista carta donacionis vel helemosinaria feci et testes firmare rogavi. Sig+num Ato. Sig+num Eldemare. Sig+num Sunlani.

Adalbertus presbiter rogitus scribsi et SSS. sub die et anno quod supra.

1. *Omet* A. — 2. *Omet* A.

152

20 GENER 907

EL COMTE MIRÓ [II DE CERDANYA], SABENT QUE L'ESGLÉSIA DE SANT PAU DE CASSERRES, EDIFICADA PEL SEU PARE, EL MARQUÈS GUIFRÉ [I DE CERDANYA], EN EL CASTELL DE CASSERRES, ENCARA NO HAVIA ESTAT CONSAGRADA, DEMANA A NANTIGÍS, BISBE D'URGELL, QUE HO FACI I QUE CONSTITUEIXI LA PARRÒQUIA. EL BISBE LA CONSAGRA, CONSTITUEIX LA PARRÒQUIA, FIXA LA RODALIA PARROQUIAL, LI CONCEDEIX ELS DELMES, LES PRIMÍCIES I LES OBLACIONS I ESTABLEIX QUE EL SEU SACERDOT PAGUI UN CENS ANUAL A LA CATEDRAL D'URGELL. EL COMTE LA DOTA AMB UNES TERRES, UN HORT I UNA CASA, ALHORA QUE ELS PARROQUIANS HO FAN AMB SIS MUJADES DE TERRA.

O.* La Seu d'Urgell, AC, consagracions d'esglésies, núm. 12. Al dors: «Dotem [Sancti Pau]li de Castroserra» (s. X). — **A.** Extracte del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 239v, doc. DCCCXVI. Sense rúbrica.

a. *Marca hispanica*, ap. LXIII, col. 838, *ex* **A.** — **b.** BARAUT, *Les actes*, 1978, ap. 21, pàg. 77-78, *ex* **O.** — **c.** *Catalunya romànica*, vol. XII, pàg. 154, amb facsímil (pàg. 153), sense indicació de la font usada (*ex* **b**). — **d.** BARAUT, *Les actes*, 1986, ap. 22, pàg. 82-84, *ex* **O.** — **e.** ORDEIG, *Les dotalies*, vol. I, núm. 34, pàg. 93-95, *ex* **O.**

RE: VILLANUEVA, *Viage*, vol. X, pàg. 85-86, *ex* **a.** — VILLANUEVA, *Memorias cronológicas*, pàg. 117. — ORDEIG, *Inventari*, núm. 37. — *Catalunya carolíngia*, vol. VII, núm. 100, pàg. 222.

Des de Baluze, tots els editors d'aquesta dotalia l'han datat el 907 perquè és l'any de l'Encarnació que consta en la clàusula de datació, malgrat que també hi consti l'any vuitè del regnat de Carles el Simple, cor-

responent al 905 si l'escrivà hagués adoptat la cronologia que sembla la més usual, és a dir, la que calculava l'inici del regnat des del gener del 898, arran de la mort del rei Odó. És possible, però, que l'escrivà adoptés la cronologia que feia començar el regnat l'any 900 (cf. *España sagrada*, vol. 28, pàg. 349-350).

Reverencia divini cultus multiplex in multis[1] impletur. Precipue namque tunc vera et salubris existit religio cum quisquis ad amorem Dei conpungitur aucmentum boni operis se exercere conatur et cum alicuius animus a Sancto Spiritu tangitur, ut semper ad meliora proficiat omnino ortatur. Hoc namque ego Miro, gratia Dei comes, aliquantulum perspiciens, pro amore divine remunerationis et pro timore eterni supplicii, in corde disposui ut in castro cui vocabulum est Castriserra, qui hactenus absque aecclesiam extiterat et nuper a condam progenitore meo, domno Wifredo, illustrissimo marchioni, suisque sequacibus, superna inspirante clemencia, in honore Beati Pauli, episcopi et confessoris Christi, aecclesia est edificata, que postmodum nondum fuerat consecrata, ut eam Christo donantem ad dedicacionis culmine perduceremur, ut et istius castri populus et alii qui infra eius terminio sunt ad hanc orationis domum ad divinum occurrant officium et hic suorum peccatorum facinus confiteantur, ut remissionem percipiant et babtismatis gratiam accipiant et decimas et primicias reddere studiosissime procurent et christianitatis religionem ita custodiant, ut ante Deum absque macula inlesi pervenire valeant.

Enimvero, ut ea que predicta sunt in Christo fundamentum habeant et hanc domum divinum offitium implere possit, in potestate venerabilis Nantigisi, Orgelletane sedis episcopi, tradimus ut iamdictam aecclesiam consecraret et parroechiam ibi servituram iuxta ritu aecclesiasticum constitueret, quod et presentaliter secundum nostram fecit deprecationem.

Igitur ego Nantigisus, licet indignus episcopus, constituo ad iamprefatam aecclesiam parroechiam subteranexam, id est, usque ad collem que dicitur Calvanziano, et usque ad ribulo de Canellas, et usque ad ipsa stra[ta] qui discurrit ad Cardona, et usque ad ipso Arco que vocatur, et per ipsa serra usque ad ipsa foreste, et usque in fines de Poio Regis, et usque in flumen que vocatur Lubricato, et per alia ipsa serra qui discurrit super Ficarias usque in flumine Lubricato, et usque in parroaechiam Sancti Salvatoris, sicut in eius dotem resonat quod nos antea firmavimus. Hanc vero castro iamdicto Castriserra cum suis villaribus vel suis terminibus qui infra eius terminio concludentur, predicte aecclesie conferimus ad decimas et primicias offerendum vel aliud iuxta aecclesiasticum obsequium [iuxta][2] morem christianum peragendum.

Ideo ego Miro, gratia Dei comes, ad iamdicta aecclesiam Sancti Pauli, episcopi et confessoris Christi, propter remedium iamdicti genitoris mei seu genitricis mee adque etiam fratrum omniumque consanguineum meorum seu pro reatibus adque delictis meis, ut a Domino remissione percipere merear, dono de terra modiatas VIII, qui est: de una parte in prato, et de alia afrontat in terra [..] deri,[3] et de III afrontat in terra de me ipso donatore. Et dono uno orto iuxta terra de me ipso donatore, Mirone comite, et de alia afrontat in strata, et de III est iuxta orto Ratulfi; dono ad predicta aecclesia ipso orto cum suis arboribus ab integrum. Et una casa qui est iuxta casa de femina nomine Nuazana, et de alia parte afrontat in strata, et de III est iuxta casa super so[ler];[4] do ipsa ⌈casa⌉ cum suo superposito vel cum suo exio vel regressio ab integrum.

Et nos omnes habitantes in castro Castriserra donamus infra omnes de terra ad iamdictam aecclesiam modiatas VI, quo coniungit ipsa terra: de una parte in terra Bradilani vel de suos heredes, et de alia est vocata terra Guldrici, et de III parte afrontat in terra Auresindi, et de IIII parte afrontat in terra Elemiri vel de suos heredes. Donamus nos quoque omnes hec omnia superius scripta cultum et incultum in dote prelivate aecclesie Sancti Pauli, episcopi et confessoris Christi, pro remedium

animarum [nostrarum], in potestate domni Nantigisi episcopi ut perpetualiter a ministris istius aecclesie dominentur et possideantur.

Quapropterea ego Nantigisus episcopus consecro hanc aecclesiam, ut ad sedem Sancte Marie, secundum instituta canonum, censum annuale persolvatur, id est, modios VI inter panem et vinum et solidos III in parata et moltone I.

Quicumque autem contra hanc institutam nostram ausu temerario venerit ad inrumpendum, hec omnia superius scripta, quantum ad eo tempore inmelioratum fuerit, rectorem huius aecclesie, secundum canonicam auctoritatem, reddat quadruplum et insuper bannum regis conponere faciat et hec scriptura inviolabilem semper obtineat firmitatem.

Facta dotem anno Incarnationis dominice DCCCCVII, indictione X[a], sub die XIII kalendarum februarium, anno VIII regnante Karolo rege.

SSS. Nantygisus, sancte Urgelitane eclesie episcopus, hanc consecrationis dotem firmavi et SSS.* Miro SSS.* Fredarius archipresbiter SSS.* *(Crismó)* Baldricus archipresbiter SSS.* *(Crismó)* Danilo presbiter SSS.* Daniel presbiter SSS.* Centullus presbiter SSS.*

Belasco clericus, qui hanc dotem scripsi et SSS. sub die et anno quo supra.

1. in multis, *repetit*. — 2. *Esborrat*. — 3. *2 lletres il·legibles*. — 4. *3 lletres esborrades*; soler d.

153

21 GENER 907

NANTIGÍS, BISBE [D'URGELL], ACUT AL CASTELL DE PUIG-REIG PER TAL DE CONSAGRAR-HI L'ESGLÉSIA DE SANT MARTÍ, A PRECS DELS HABITANTS DEL LLOC, QUE L'HAN EDIFICAT. CONSTITUEIX LA PARRÒQUIA I ESTABLEIX QUE EL SEU SACERDOT PAGUI UN CENS ANUAL A LA SEU DE SANTA MARIA [D'URGELL].

[**O**]. Original perdut. — **A**.* Extracte del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 239v, doc. DCCCXVII. Rúbrica: «Scriptura rememoracionis de dote Beati Martini».

a. BARAUT, *Les actes*, 1978, ap. 22, pàg. 79, *ex* **A**. — **b**. *Catalunya romànica*, vol. XII, pàg. 378, sense indicació de la font usada (*ex* **a**). — **c**. BARAUT, *Les actes*, 1986, ap. 23, pàg. 84, *ex* **A**. — **d**. ORDEIG, *Les dotalies*, vol. I, núm. 35, pàg. 96, *ex* **A**.

RE: ORDEIG, *Inventari*, núm. 38.

Com en els casos d'altres dotalies urgelleses del temps de Carles el Simple, conservem l'any de l'Encarnació com a data més segura perquè els escrivans adoptaren diferents cronologies del seu regnat. En el cas present sembla que l'ignot escrivà adoptà la cronologia que feia començar el regnat l'any 899 (cf. *España sagrada*, vol. 28, pàg. 349-350).

Anno Incarnacionis dominice DCCCCVII, indictione X[a], sub die XII kalendas februarii, anno VIIII regnante Karulo rege, veniens venerabilis pontifex Nantigisus nomine in castro quedam vocitato Pugo Regis, rogatus a populo ibidem habitantium, qui ecclesiam in honore Sancti Martini hedificaverunt et ad culmen sacracionis perduxerunt, id est, Goltredus cum filiis suis, Hindguliva femina cum filiis suis, et Revellus presbiter, Servusdei, Gontardus, Magnus et alii quorum nomina subter continentur, seu ab aliis Deum timentibus, infra ipsam parrochiam consistentibus, ut iamdictam

ecclesiam consecraret et parrochiam ibi servituram iusta ecclesiasticum ritu constitueret, quod et presentialiter secundum illorum voluntatem feci.

Quamobrem prelibatus episcopus ordinavit, secundum instituta canonum, ut persolvantur modios VI de annona per singulos annos ad Sanctam Mariam sedis et solidos III de argento et uno agno.

154

[GENER] 907

EL COMTE MIRÓ [II DE CERDANYA], SABENT QUE L'ESGLÉSIA DE SANT MARTÍ D'AVIÀ, EDIFICADA PEL SEU PARE, EL MARQUÈS GUIFRÉ [I DE CERDANYA], ENCARA NO HAVIA ESTAT CONSAGRADA, DEMANA A NANTIGÍS, BISBE D'URGELL, QUE HO FACI I QUE L'ERIGEIXI EN PARRÒQUIA. EL BISBE LA CONSAGRA, CONSTITUEIX LA PARRÒQUIA, FIXA LA RODALIA PARROQUIAL, LI CONCEDEIX ELS DELMES, LES PRIMÍCIES I LES OBLACIONS I ESTABLEIX QUE EL SEU SACERDOT PAGUI ANUALMENT EL CENS SINODAL A LA SEU DE SANTA MARIA [D'URGELL]. EL COMTE LA DOTA AMB QUATRE MUJADES I MITJA DE TERRA, ALHORA QUE ELS PARROQUIANS HO FAN AMB ALTRES TERRES.

[**O**]. Original perdut. — [**A**]. Còpia del segle XI, vista en el monestir de Serrateix per diferents erudits dels segles XVIII i XIX, avui perduda. — **B**. Extracte del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 239v-240, doc. DCCCXVIII. Rúbrica: «Consecracio ecclesie Sancti Martini de Avidano». — **C**.* Còpia del segle XVIII: Barcelona, BC, ms. 729, *Monumenta* del pare Pasqual, vol. IV, f. 28-28v (abans pàg. 55-56), *ex* **A**. — **D**.* Còpia feta per J. Caresmar vers 1764-1789: París, BNF, Col. Moreau, vol. 3, f. 224-226, *ex* **A**. — **E**. Còpia feta per J. Caresmar vers 1764-1789: Perpinyà, APO, fons Fossà, 12 J 26, núm. 25, *ex* **A**.

a. BARAUT, *Les actes*, 1978, ap. 20, pàg. 75-77, *ex* **CD**. — **b**. *Catalunya romànica*, vol. XII, pàg. 100, sense indicació de la font usada (*ex* **a**). — **c**. BARAUT, *Les actes*, 1986, ap. 21, pàg. 80-82, *ex* **CD**. — **d**. ORDEIG, *Les dotalies*, vol. I, núm. 36, pàg. 96-99, *ex* **BCD**.

RE: VILLANUEVA, *Viage*, vol. X, pàg. 85, *ex* **A**. — VILLANUEVA, *Memorias cronológicas*, pàg. 117. — ORDEIG, *Inventari*, núm. 36. — *Catalunya carolíngia*, vol. VII, núm. 101, pàg. 222.

En la clàusula de datació no consten el dia i el mes. No obstant això, la coincidència de personatges, de fórmula i d'escrivà amb la dotalia de la veïna església de Casserres (doc. 152) fa concloure que s'ha de datar el mateix mes de gener de 907.

Reverencia divini cultus multiplex in multis impletur. Precipue namque tunc salubris et vera existit religio cum quisquis ad amorem Dei compungitur augmentum boni operis se exercere conatur et cum alicuius animus a Sancto Spiritu tangitur, ut semper ad meliora proficiat omnino ortatur. Hoc namque ego Miro, gratia Dei comes, aliquantulum perspiciens[1] pro amore divine remuneracionis et pro timore eterni suplicii, in corde disposui ut loco quedam vocabulo Avisano, qui actenus absque ecclesia extiterat et nuper a condam proienitore meo dompno Wifredo, illustrissimo marchioni, suisque sequacibus superna inspirante clemencia in honore Beati Martini, episcopi et confessoris Christi, aecclesia est haedificata, que postmodum nondum fuerat consecrata, ut eam Christo donante ad dedicationis culmine perduceremur,[2] ut et istius ville populus et alii qui in castro Clairano habitant ad hanc orationis domum ad divinum accurrant officium et hic suorum peccato-

rum facinus[3] consequantur, ut remissionem percipiant et baptismatis gratiam accipiant et decimas et primicias reddere studiosissime procurent et christianitatis religionem ita custodiant, ut ante Dominum Deum absque macula inlesi pervenire valeant.

Enimvero, ut ea que predicta sunt in Christo fundamentum habeant et hanc domum divinum officium impleri possit, deprecationem venerabilis Nantigisi, Orgellitane sedis episcopi, facimus, ut iamdictam ecclesiam consecraret [et][4] parrochiam ibi servituram iuxta ecclesiasticum ritum constitueret, quod et presencialiter[5] secundum nostram fecit voluntatem.

Igitur ego Nantigisus, licet indignus episcopus, constituo ad iam prefatam ecclesiam parrochiam subtus adnexam, id est, de parrochiam Sancti Salvatoris usque in fines de Berga, et usque in fines de Castellare, et usque in termino de Corbaria, et usque in termino de Sancto Vincentio, sicut in illorum dotaria continetur quod nos antea firmavimus. Hanc vero iam villam nominatam Avizano cum suis villaribus vel cum suis terminibus, unacum Clairano vel suis villaribus qui illorum terminibus concludentur, predicte aecclesie conferimus ad decimas et primicias offerendum vel aliud ecclesiasticum obsequium iuxta morem christianorum peragendum.

Ideo ego Miro, gratia Dei comes, ad iamdictam aecclesiam Sancti Martini, episcopi et confessoris Christi, propter remedium iamdicti genitoris mei seu genitricis meae atque etiam fratrum omniumque consanguineum meorum seu pro reatibus atque delictis meis, ut a Domino remissionem percipere merear, dono de terra capiente seminacionem modiatas IIII et semodiata. Et est ipsa terra iuxta terra Fruiani, et de alia parte iuxta terra Sancti Laurentii, et de III parte habet terra Embolati et de suos heredes. Et ego Wasconius et uxor mea Argesinda donamus terra plantata et ad plantare, cultum et incultum, in locum que dicitur Nocetu,[6] qui est iuxta vinea Sancti Vincentii, et de alia parte habet terra Similani,[7] et de III habet terra Wisandi, et de IIII parte habet rigo. Et ego Morellus et uxor mea Ermetrudia donamus terra quartas III in locum que dicitur ad ipsa serra, qui est iuxta terra Sedonii, et de alia parte in strata, et de IIII est iuxta terra Heliani. Et ego Witiza et uxor mea Ludina donamus II sesteratas de terra qui est iuxta prato. Et ego Osila et uxor mea Condeberga donamus II sesteratas de terra qui est iuxta terra Alovetti.

Et nos omnes habitantes in Avizano donamus infra omnes de terra [ad][8] iamdicta ecclesia quartas VI, qui coniungit: de una parte in terra Kabdeli,[9] et de alia in terra Arreco et Baioni,[10] et de III parte ad ipsos monumentos. Donamus nos [quo]que[11] omnes hec omnia superius scripta in dotem prelibate aecclesie Sancti Martini, episcopi et confessoris Christi, propter remedium animarum nostrarum in presencia dompni Nantigisi, episcopi, ut perpetualiter a ministris istius aecclesie dominentur et possideantur.

Quapropter ego Nantigisus, episcopus, consecro anc aecclesiam, ut ad sedem Sancte Marie, secundum instituta chanonum, semel in anno persolvatur sinodus.

Quicumque autem contra hanc institutam nostram ausu temerario venerit ad inrumpendum, haec omnia superius scripta quantum ad eo tempore inmelioratum fuerit rectorem huius ecclesie, secundum [canonicam][12] auctoritatem, reddat quadruplum et insuper bannum regis componere faciat et hec scripturam inviolabilem semper obtineat firmitatem.

Facta dote anno Incarnacionis dominice DCCCCVII, indicione X[a], anno VIIII regnante Carolo rege.

Sig+num Machoni. Sig+num Argesinda <alia manus>. Sig+num Morelli <alia manus>. Sig+num Emetrudia <alia manus>. Sig+num Witizani <alia manus>. Sig+num Ludina <alia manus>. Sig+num Osilani <alia manus>. Sig+num Condeberga <alia manus>. Fredarius archipresbiter <alia manus>.[13] Nantigisus, sancte Urgellitane eclesie episcopus, hanc consecrationis dotem firmavi et SSS. Miro SSS. Balderigus archipresbiter SSS. <alia manus>. Centullus presbiter SSS. <alia manus>. Pedracius presbiter SSS. <alia manus>. Sendredus presbiter SSS. <alia manus>.

Belasco clericus, qui hanc dotem scripsi et SSS. sub die et anno quo supra <alia manus>.

1. prospiciens D. — 2. perduceremus C. — 3. *Omet* C. — 4. *Ometen* CD. — 5. personaliter D. — 6. Noceta D. — 7. Rovilani D. — 8. *Ometen* CD. — 9. Kabelli D. — 10. orreo de Baioni D. — 11. quo, *ometen* CD. — 12. *Ometen* CD. — 13. *Subscripció omesa per* C.

155

MONESTIR DE SANT TIBERI, 907

L'ARQUEBISBE ARNUST I ELS BISBES DE LA PROVÍNCIA NARBONESA, REUNITS EN CONCILI EN EL MONESTIR DE SANT TIBERI, EN EL TERRITORI D'AGDE, DECRETEN QUE EL BISBE IDALGUER D'OSONA I ELS SEUS SUCCESSORS RESTEN EXIMITS DE PAGAR TRIBUT A LA SEU METROPOLITANA. EL BISBE NANTIGÍS D'URGELL SIGNA EL DECRET.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 75, pàg. 121-123.

156

907

RIDLINDA, ANOMENADA «RICHICA», CONCEDEIX A L'ABAT GUITTIZÀ I AL MONESTIR DE LA GRASSA LA VILLA SEDRET [TERME DE LA TOR DE QUEROL], AMB L'ESGLÉSIA DE SANT PERE, QUE TÉ PER HERÈNCIA DEL SEU PARE, GUIDISCLE.

[**O**]. Original perdut. — [**A**]. Còpia del 26 de novembre de 1436, autoritzada per Ramon Maur, notari de Puigcerdà, abans a l'arxiu del monestir de la Grassa, ara perduda, «a quodam instrumento valde antiquo». — **B**. Còpia de 1668-1669, feta per Gratian Capot: París, BNF, Col. Doat, vol. 66, f. 53-55, *ex* **A**. — **C**. Còpia del 10 de febrer de 1722, autoritzada pel notari de Perpinyà Francesc Nogueras: Perpinyà, APO, B 3 (Cambra del Domini), «d'après un acte sur parchemin conservé aux archives du prieuré de Cornella de Conflent» (segons **a**).

a. ALART, *Cartulaire roussillonnais*, núm. IV, pàg. 12-13 (amb data de 908), *ex* **C**. — **b**. MONSALVATJE, *Noticias históricas*, vol. 23, ap. XXXII, pàg. 424-425 (amb data de 908), sense indicació de font (*ex* **a**). — **c**.* GIGOT, *Les plus anciens documents*, núm. IV, pàg. 372-373 (amb data de 908), *ex* **C**. — **d**.* MAGNOU-NORTIER; MAGNOU, *Recueil*, núm. 20, pàg. 31-32 (amb data de 849-850), *ex* **BC**.

RE: *Gallia christiana*, vol. VI, col. 938-939. — MAHUL, *Cartulaire*, vol. II, pàg. 214, *ex* **B**.

Els primers editors del document (Alart, Monsalvatje i Gigot) identificaren el rei Carles, fill de Lluís, de la clàusula de datació amb Carles el Simple i dataren el document l'any 908, atès que adoptaren el còmput que fa iniciar el seu regnat l'any 899. Les darreres editores d'aquest document (cf. **d**) l'han datat entre el juny de 849 i el juny de 850 perquè identifiquen el rei amb Carles el Calb. Argumenten que el nom de l'abat de la Grassa que apareix en el text fou llegit per Gratian Capot com a *Eliani* i que en un precepte obtingut pel monestir l'any 844 apareix un abat *Helias*. Passa, però, que el nom de l'abat de la Grassa esmentat en el text fou llegit diversament. Els autors de la *Gallia christiana* llegiren *Witizano*: «Anno X regnante Carolo, filio Lodovici, illustris femina Relindis Witizano abbati concessit alodem de Sudredo». El copista de 1722 llegí *Ioanni*, nom que Alart substituí per *[Witiz]ani*.

La solució cal cercar-la per un altre camí, el de la identitat de Ridlinda, filla de Guidiscle, l'actora d'aquest document. Sabem que Guidiscle recuperà la vil·la Sedret, que havia pertangut a la seva tia Ailona, filla del comte Asnar Galí, en un judici de la cort del comte Salomó, que se celebrà a All l'any 862 (doc. 45). La *Relindes* que heretà la vil·la Sedret del seu pare, Guidiscle, s'ha d'identificar amb *Ridlindes*, esposa de Radulf, comte de Rosselló, juntament amb el qual feu un altre important donatiu al monestir de la Grassa el maig de 903 (vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 171, pàg. 202-203). Ja vídua de Radulf, *Ridlindis* renovà el susdit donatiu, junt amb el seu fill Oliba, l'any 920 (vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 193, pàg. 218-219). Entre ambdues dates, el 907 —adoptem l'anomenada cronologia popular que situa l'inici del regnat el 3 de gener de 898—, hauria lliurat al mateix monestir la vil·la Sedret. Cal descartar, per tant, la data de 849-850 per al document present.

In nomine Domini. Ego Relindes, que alium nomen vocant Richica. Magnum mihi et satis licitum esse videtur domum Dei diligere ubique et de meis rebus honorare atque concedere, audiente me predicationem sanctorum quia elemosina a morte liberat animam, cognoscens me peccati macula onusta, compuncta[1] divina pietate, ut pius et misericors sit Dominus[2] in peccatis meis.[3]

Propterea concedo atque trado ad domum Sancta Maria cenobii quae dicitur Crassa, dono villam cuius vocabulum est Cedreto[4] cum ipsa ecclesia Sancti Petri, cum decimas et primicias et oblationes fidelium vel cum omnes terminis vel agacentias suas, quam[5] mihi advenit pro ienitori meo[6] Witiscle[7] vel per comparationem, sic[8] dono atque trado ab omni integritate.

Et habet affrontationes ipse alaudes cum ipsa ecclesia: de uno latere in villa Egils vel per medium decursum quomodo aqua vergit, et deabalatur intus per media silva, et usque in cacumine montis altioris cum eius aquis, et de tertio latere affrontat in villa Isavals vel in eius terminis, et de quarto latere in villa Eisiniga[9] vel in eius terminis.

Quantum infra istas IIII^or^[10] affrontationes includunt, sic trado ab omni integritate Deo et Sancta Maria, et abbati [Witizani][11] et omnibus fratribus ibidem Deo famulantibus, idem ecclesia Sancti Petri cum decimis et primicis, in casis,[12] casalibus, in hortis, hortalibus, et cum ipsas fontes que ibidem emane[n]t vel terras que in circuitu sunt, sicut superius scriptum est, cum aquis qui de monte descendunt, cultum vel incultum, viaductibus vel reductibus earum, pratis, pascuis, silvis et garricis, aquis aquarum, et cum omnia exia vel regressia earum, de meo iure in vestro trado dominio.

Si quis sane, quod fieri minime credimus esse venturum, quod si ego donator aut ullum hominem vel femina ista carta donationis vel elemosinarii venerit ad inrumpendum, non hoc valeat vindicare quod requirit, sed componat ipsum alaudem cum ipsa ecclesia in duplo. Et inantea ista carta huius donationis firmis et stabilis permaneat omni tempore.

Facta carta donationis anno X^o^[13] regnante Karolo[14] rege, filio Ludovico.[15]

Sig+num Relindes, qui hanc donationem fecit et firmare rogavit. + Undila SSS.[16] Signum Egila. + Cassio.[17] + Dacho.[18]

Ierensfredus[19] presbiter, qui ista carta donationis scripsit sub die et anno quo supra.

1. onusta, compuncta] ... c. — 2. sit Dominus] Dominus sit d. — 3. peccatis meis] ... c. — 4. Sedrato d. — 5. qui d. — 6. pro ienitori meo] per emptori modo c. — 7. Uuitiscle c; Unitiscle d, *però adverteix que cal llegir* Uuitiscle, *és a dir*, Witiscle. — 8. sich c. — 9. Eifiniga c. — 10. quatuor c. — 11. Ioanni c; Eliani d. *Alart restituí* [Witiz]ani. — 12. castris c. — 13. decimo c. —14. Charolo c. — 15. Leudevico c. — 16. p.p.p. c; PPP d. — 17. Vassio c. — 18. per *afegeix* c, *que deu ser el* Ier *de* Ierensfredus *de* d. — 19. Mefredus c.

157

15 FEBRER 908

IDALGUER, BISBE DE VIC, EN TROBAR-SE MALALT, DICTA TESTAMENT I NOMENA MARMESSORS EL COMTE GUIFRÉ [II DE BARCELONA-OSONA], EL BISBE NANTIGÍS D'URGELL I ELS CANONGES OTGER, ADANAGILD I RADULF. NANTIGÍS, BISBE D'URGELL, SUBSCRIU EL TESTAMENT.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 78, pàg. 124-125, i vol. VII, núm. 103, pàg. 223.

158

20 NOVEMBRE 908

EL NOU BISBE DE GIRONA, GUIGÓ, ÉS ENTRONITZAT DINS L'ESGLÉSIA DE SANT FELIU DE GIRONA AMB L'ASSISTÈNCIA DEL METROPOLITÀ ARNUST DE NARBONA, DELS BISBES NANTIGÍS D'URGELL I TODERIC DE BARCELONA, DEL PRÍNCEP I MARQUÈS GUIFRÉ [II DE BARCELONA-GIRONA] I DE MOLTS ALTRES CLERGUES, NOBLES I FIDELS LAICS.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. V, núm. 127, pàg. 146-148.

159

24 DESEMBRE 908

LLOMBARD I GAIRIMON, MARMESSORS DEL PREVERE SUNIFRED, DONEN A GUITARET DUES PECES DE TERRA SITUADES EN EL COMTAT D'URGELL, DINS EL TERME DE CODINET, EN EL LLOC ANOMENAT SEGALER. FAN LA DONACIÓ PER A REMEI DE L'ÀNIMA DE L'ESMENTAT DIFUNT.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Codinet, perg. núm. 13. Al dors: «Codinet» (s. XIII).

a. BARAUT, *Diplomatari de Codinet*, ap. 16, pàg. 171-172, *ex* **O.**

In nomine Domini. Nos Langovardus et Gairimundus, qui sumus manumissores de homine nomine Seniofredo presbitero, qui est condam, tibi Witaredo. Certum quidem et manifestum est enim quia sic placuit in animis nostris ita et placet ut tibi iamdicto aliquid donare deveremus in comitatum Orilietano, infra fines de vila Cutineto, in locum ubi dicitur Sekalero. In ibidem loco don[amus] tibi vineas pecias duas propter remedium anime de Sentefredo[1] presbitero, qui est condam.

Et infrontat ipsa una vinea: de uno latus in vinea Sesecuti, de alia in Elperico, de III in stirpe. Et ipsa alia vinea: de uno latus infrontat in vinea Cerrola, de alia in Livano, de III vero latus infrontat in stirpe. Quantum infra[2] ista[s] infrontationes includunt sic donamus tibi ab integre, ut de ex presenti die et tempore quidquid exinde facere, agere vel iudicare volueris libera in Dei nomine abeas potestatem.

Si quis sane, quod fieri minime credimus esse venturum, et qui contra hanc ista carta donationis propter remedium anime venerit ad inrumpendum aut nos ipsi venerimus, inferam vel inferam[us][3]

tibi aut partique tue in duplo tibi componere faciamus. Et inantea ista carta donationis firmis permaneat et non sit disrupta.

Facta cartula donationis VIIII kalendas genouarii, anno XI regnante Carulo rege, filio Leodevico.

Sig+num Langovardus, Sig+num Gairimundus, qui hanc carta donationis fecimus et testes firmare rogavimus. Sig+num Sedre. Sig+num Walatrudia. Frigulgisclus presbiter SSS.*

Sanior presbiter, qui hanc carta donationis scripsit et SSS. subdie et anno quod supra.

1. *Sic, en comptes de* Seniofredo. — 2. *Repeteix* infra. — 3. *Manquen les lletres* us.

160

24 FEBRER 909

EL COMTE I MARQUÈS SUNIFRED [II D'URGELL] DONA A ERMEFRED I AL SEU GERMÀ ALBARÓ ELS ALOUS QUE TÉ EN EL COMTAT D'URGELL, A LA VALL DE CERC, A LA VILLA ANOMENADA GES [TERME D'ALÀS I CERC], I UNS ALTRES A LA VALL DE NARGÓ, EN EL VILAR ANOMENAT PINYES I EN LA VILLA SALLENT [AMBDÓS DINS EL TERME DE COLL DE NARGÓ].

[**O**]. Original perdut. — **A.*** Còpia del segle XVII: París, BNF, Col. De Camps, vol. 61 (Nouv. Acq. Fr. 7391), f. 372-373, sense indicació de font.

La identitat de la comtessa Ermengarda que subscriu aquest document després del comte Sunifred II, junt amb el qual corrobora la donació dels alous, malgrat que no és esmentada en el text, és una incògnita. Sabem que el comte Sunifred II era casat, almenys des del novembre de 906 (doc. 151), amb Adelaida, anomenada Bonafilla. L'única comtessa Ermengarda que vivia en aquest temps en els comtats catalans era la muller de Sunyer II, comte d'Empúries-Rosselló, nebot del comte Sunifred I d'Urgell, avi de Sunifred II, si bé la filiació de la comtessa es desconeix (vegeu AURELL, *Jalons*, pàg. 334). Cal deduir, doncs, que fou l'esmentada comtessa qui corroborà el document pels drets que devia tenir sobre els alous donats per Sunifred II.

La possibilitat d'un error en la clàusula de datació s'ha de descartar perquè l'escrivà del document, el levita *Senior*, s'ha d'identificar amb l'escrivà del mateix nom que actuava entre els anys 927-932, ja esdevingut prevere, en el mateix comtat d'Urgell (doc. 239 i 269).

Priscarum lex iubet atque edocet quia res donate si in praesenti traditae sunt, nullo modo repetatur. Igitur in Dei omnipotentis nomine ego Seniofredus, gratia Dei comes et marchio, nobiscum cuncti ex primitati palacini vel omnes homines tam potentiores quam inferiores, quod adiuvante Deo placuit animis meis et placet nullius quegentis imperio nec suadentis ingenio, sed propria spontanea hoc mihi elegit cum Deo bona voluntas ut vobis cartam donationis fecissem, sicut et facio, vobis Ermefredus et fratre tuo Albarone.

Dono namque vobis alaudes meos, qui mihi adveniunt per genitores meos seu pro comparatione et per omnesque voces. Et sunt ipsos alaudes in comitatu Urgello, in valle Ursian, in villa quae dicunt Gesso, qui mihi advenit per beneficium. Et habet affrontationes iamdictum alaudem de Esdus[1] usque ad Adragen vel in torrente quae vocatur Mediano, quae discurrit a Necolone, et de cacumine montis Catino usque in flumen Siger.

Et alios alaudes qui sunt in valle Nargo, ipso vilar qui vocant Pinnes sive Iontares, dono vobis mea dominicatura tam fevum quam francum sive cum ipsas decimas cum terminos et fines et omnia sibi pertinentia. Et habet affrontationes iamdicto vilar: de parte orientis in ipso colle de Romaneda,

et descendit in ipso torrente, et ascendit per ipsa Coma Pregona, et pervadit ad ipso collo de Solanes, et vadit per ipsa serra de Romaneda usque ad alio quallo, et descendit super ipsas Canals usque ad torrent de Culles; et de occiduo in ipso collo de Pinnes, et vadit per crinitate per ipsa Comela, et iungit se in ipsa spelunca Negra, et descendit in ipso torrent qui discurrit de Sallent, et ascendit per ipsa Comela usque in ipso Gradello; et de parte aquilonis in ipsa fexa superiore; et de meridie in ipso torrente de Solanello.

Et ipsum alium alaudem quod est in villa Sallent habet affrontationes: de parte occidente in Era Mala sive in Sancto Martino; et de meridie in ipso collo de Fau[2] sive in ipso termino de Archas; et de parte aquilonis in monte Maiore sive in collo de Pulcra; et de parte orientis in iamdictos terminos de villar quem dicunt Pinnes.

Et in ista vestra donatione addo namque unum mansum quem habeo in Solanol, qui advenit per genitores meos cum terminos et fines et omnia sibi pertinentia sive cum ipsas decimas qui ad ipsum mansum pertinent. Et habet affrontationes ipso manso cum suo alaude: de una parte in Trimzella, et alia parte in ipso grado de Archas, et de meridie in ipso collo de Solanol superiores, et de aquilone vel de alia parte in ipsa Fexa super ipsa valle.

Sunt enim omnia suprascripta domos cum solos et superpositos, casas, casalibus, terras et vineas cum vinearibus, cultas vel heremas, hortos, ortalibus, arbores variisque generis, fructuosis vel infructuosis, arcis vel paltariis, molinis, molinariis, cum illorum rivis vel caprivis, simul cum illorum glevariis atque exiis vel regressiis earum, fontis, fontanalis, petras mobiles vel inmobiles, pratis, pascuis, silvis, garicis, cum eorum stirpis, planum vel montuosum, quidquid ad usum hominem vel homines pertinet, quod dicere vel nominare potest homo, sicut superius scriptum est, totum ad integrum sine ulla reservatione habeatis potestatem.

Quod si ego donator aut ullus homo, filiis vel filiabus vel de supposita mea persona utriusque sexus vel qua libera potestas, tam magna quam parva, qui contra paginola ista donationis vel quietudinis venerit ad inrumpendum, non hoc valeat vindicare sed componat aut componam libras centum de auro cocto. Et inantea ista carta quietudinis vel donationis firmis et stabilis permaneat hic et in seculo prolixo.

Facta carta donationis vel quietudinis VI° kalendas martii, anno XII° regnante Karolo rege, filio Ludovici.

Seniofredus comes signum, Signum Ermengardis comitissa, qui hanc cartam donationis fecimus et testes firmare rogavimus. [...][3]

Et Senior levita, qui hanc cartam donationis scripsi die et anno quo supra.

1. Esdas A. — 2. Sau A. — 3. *Omet les subscripcions dels testimonis* A.

161

JONQUIÈRAS, 3 MAIG 909

EL METROPOLITÀ ARNUST DE NARBONA, EL BISBE NANTIGÍS D'URGELL I ELS ALTRES NOU BISBES REUNITS EN CONCILI DINS L'ESGLÉSIA DE SANT VICENÇ DEL LLOC DIT JONQUIÈRAS, EN EL TERRITORI DE MAGALONA, ABSOLEN I BENEEIXEN EL COMTE SUNYER [II D'EMPÚRIES-ROSSELLÓ], ELS ALTRES COMTES FILLS D'ELL, LLURS ESPOSES I TOTS ELS SEUS FIDELS, ELS QUALS HAVIEN EXCOMUNICAT TEMPS ENRERE.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. V, núm. 129 bis, pàg. 149-150.

162

6 MAIG 909

EL PREVERE ANSULF DONA A LA CATEDRAL D'URGELL LES CASES, ELS HORTS I TOTS ELS ALTRES BÉNS QUE TÉ A LA SEU D'URGELL. SE'N RESERVA L'ÚS MENTRE VISQUI I FA EXTENSIVA LA RESERVA PER AL SEU NEBOT OLIBA, CLERGUE, AMB LA CONDICIÓ QUE AQUEST DARRER VULGUI ROMANDRE AL SERVEI DE LA CATEDRAL. EL BISBE ADULF [DE PALLARS] SUBSCRIU EL DOCUMENT.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 35. — **A.** Còpia del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 133-133v, doc. CCCCIIII. Rúbrica: «Karta donacionis de alodio in sede et in aliis locis, quod fuit Ansulfi».

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 66, pàg. 55-56, amb facsímil (làmina 7), *ex* **O.**

In nomine Domini Dei eterni et Salvatoris nostri Ihesu Christi. Ego Ansulfus, presbiter, timeo casum presentis mortis et penam ęterni supplicii. Idcirco propter hanc formidinem et ut ab eterno remuneratori vel ultima portio michi in ipsius beatitudine tribuatur, dono atque concedo in comitatu Urgello, in villa Vico vel ubicumque in predicto comitatu visus sum habere vel possidere, id est domos, curtes, ortos, arbores pomiferas vel inpomiferas, pratis, silvis, garricis, aquis aquarumve decursibus, exia et regressa, molendinis vel molinaribus, insuper vineas, vinearibus vel quicquid dici vel nominari potest, omnia et in omnibus quidquid in predicto comitatu qualicumque ingenio adquisivi vel deinceps Deo propitio in terris vel in his que supra dixi atquirere potuero, totum et ab integro dono et trado ad domum Sanctę Marię Sedis Urgellitane, ut ab hodierno die et deinceps iure perpetuo tam ipsa ecclesia quam episcopi eadem in futurum regentes omnia, sicut supra meminimus, habeant, teneant et possideant absque cuiuspiam inquietudine vel contraditione.

Reservo namque michi predictas res ad usuandum tantum dum vixero, similiter etiam nepoti meo Olipane clerico usum de predictis rebus diebus vitę sue, tantumodo ea videlicet ratione ut si in predicta sede perpetualiter predictus Oliba[1] permanere voluerit et canonice Deo servire.

Si quis sane, quod fieri non credo, qui contra hanc chartam donationis vel traditionis venerit ad inrumpendum aut nos venerimus, inferant vel inferamus parti ipsius ęcclesię vel episcopis eam regentibus auri libras II. Et insuper hec donatio ista vel traditio firmis et stabilis perseveret.

Facta charta donationis vel traditionis anno XII regnante Karolo rege, pridie nonas magi.

Ansulfus presbiter, qui hanc carta donationis vel tradicionis feci et testes rogavi firmare SSS.* Adulfus episcopus SSS.* Eldemares levita SSS.* Oliba acolitus SSS.* Todalecus presbiter SSS.* Recsendus presbiter se SSS.*

Belasco presbiter, qui hanc charta donationis vel traditionis scripsi et SSS. die et anno quo supra.

1. Olipa, *corregit*.

163

[16] MARÇ 910

ELS ESPOSOS ELES I BULGARELLA VENEN A L'ABAT GULFÍ I ALS MONJOS DEL MONESTIR DE SANTA CECÍLIA [D'ELINS] PART DE L'ALOU QUE TENEN DINS EL TERRITORI D'ELINS, A LA VILLA ARGESTUES [TERME DE LES VALLS D'AGUILAR], PEL PREU D'ONZE ARGENÇADES.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Santa Cecília d'Elins, núm. 1. Pergamí amb alguns forats. Al dors: «Karta de Argistus» (s. XIII).

a. MARQUÈS, *Els documents d'Elins*, núm. 2, pàg. 34-35, *ex* **O.**

In Dei nomine. Ego Eles et uxor mea Bulgarel[la] ti[bi emtore]s nostros Gulfinum abatem et suos monacus de mo[nasterio][1] Sancta Cecilia. Consta nos vobis aliquid de alo[de]m[2] nostra vobis vindere deveremus, sicut ita et vindimus nos infra territorio Elinse, in villa Argestou[es. Vi]ndimus vobis I ortum qui est super ortum de Savoncia[3] et de superiore parte adfrontat in terra de Quintinu [presbite]ro, qui fuit conda, et de tercia parte adfrontat in terra Senorii et de Catubal[i], qui fuit; ipso ortum cum suos arbores et terra I ciresa de mea tenura.

Quantum infra istas adfrontaciones includunt vindimus vobis av intecrum et recepimus de vos precio placivile, id est XI argencatas, et nichilque de ipso precio penis vos non remansit et manifestum me fateor. Quod si ego Eles et uxor mea Bulgarella aut[4] aliquis homo qui contr[a h]anc ista carta vendicionis venerit ad disrumpendum aut[5] ego advenero, quantum hic sonat duplo vobis componere faciam. Et inavante ista carta firmis et stavilis permaneant.

Facta carta ista X[VII[6] kalendas apri]lias, [an]no XIII regnante Carulo rege, filio Lodevico.

Sign+ Eleti, Sign+ Bulgarella, qui ist[a carta] ve[nd]icionis fecimus et testes rogimus firmare, qui sua signa facerent. Sign+ Asneri. [Si]gn+ Gamicane. Sign+ Sidilane.

[...] presbiter, r[og]itus scripsit, relegit et SSS. sub die et anno que supra.

1. *Manquen les lletres* nasterio. — 2. Salo[...]n a, *però la* S *no hi és*. — 3. Savancia a. — 4. autem a, *perquè hi ha un guió sobreposat*. — 5. autem a, *per la mateixa raó que el cas anterior*. — 6. *Restitució feta per* a, *bé que sense justificar*.

164

9 JULIOL 910

EN JUDICI PRESIDIT PER TODEMIR, VASSALL DEL COMTE SUNIFRED [D'URGELL], I PELS JUTGES ESCLUA I SALOMÓ, EN PRESÈNCIA DE MOLTS BONS HOMES I DEL SAIG, ELS HOMES DE LA VILLA D'ARFA [TERME DE RIBERA D'URGELLET] RECONEIXEN, A PETICIÓ DEL PREVERE ANSULF, MANDATARI DEL BISBE NANTIGÍS DE LA SEU D'URGELL, QUE HAVIEN ENVAÏT UNES TERRES DE SANTA MARIA [D'URGELL] EN EL LLOC D'ARAVELL [TERME DE MONTFERRER I CASTELLBÒ] I QUE S'HAVIEN APROPIAT DELS SEUS ESPLETS DURANT CINC ANYS.

[**O**]. Original perdut. — **A.*** Còpia del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 100, doc. CCCIII. Rúbrica: «Recognitio hominum de alodio Sancte Marie in Eravedre».

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 67, pàg. 56-57, *ex* **A.**

In iudicio Teudemiro, basso dompno Suniefredo comite, sive et de iudices qui in ipso iudicio residebant, id est Sclubane et Salomon,[1] et aliorum bonorum hominum qui in ipso iudicio residebant, id est Radaldo, Progulo, Arnaofredo, Guntiogo, Recosindus, Desiderato, Ansilane presbitero, Adalberto presbitero, Opilane presbitero, Eldemare diachono, et Giscafredo[2] sagone. In eorum presentia vel iudicio recognoscimus nos homines de villa Asua, his nominibus, id est Salomon iudex, Maurus, Asnerus, Dompno, Trasericus, Aster, Orosius, Galinno, Francho, Rupianus, recognoscimus nos ad peticionibus Ansulpho presbitero, qui est mandatarius de dompno [N]antigiso,[3] episcopo sedis Urgellitane Sancte Marię.

Verum est, quod negare non possumus, qualiter mallavit nos quod tales terras tenemus, de Sancta Maria debent ęssę in locum ubi dicitur Eravedre. Et habet affrontaciones: de I parte in flumen Secore, de alia in termino de Serras, de III in fines de villa Asoua, de IIII[a] ad illo Grado. Quantum inter istas affrontaciones includunt et tenemus terras qui sunt de Sancta Maria, recognoscimus nos supradicti quia malo ordine eas prendidimus et tenemus et espletavimus eas et invasimus eas per V[e] annos malo ordine contra lege.

Et sic nos recognoscimus et hec nostra recognicio vera est, quod negare non possumus, in vestro dupradictorum iudicio.

Facta nostra recognicio VII° idus iulii, anno X° III° regnante Carulo rege, filio Ludovici.

S+num Maurus, S+num Asnerus, S+num Salomon SSS., Sic+num Domo, S+num Trasericus, S+num Aster, S+num Orosius, S+num Galingo, S+num Francho, S+num Rupianus, qui hanc recognicionem fecimus et testes firmare rogavimus. S+num Progolus. S+num Desideratus. S+num Arnefredus. S+num Ermemirus. S+num Giscafredo sagone. Duraviles SSS. Sclua SSS. *(Crismó)* Salomon SSS. *(Crismó)* Guadamirus SSS.[4]

Sanciolus presbiter, rogitus scribsit et SSS.

1. et Salmon] Psalmon A. — 2. Giscrafedo A. — 3. *Manca la* N *inicial.* — 4. *Les tres darreres subscripcions apareixen col·locades després de la subscripció de l'escrivà en la còpia* A.

165

910

HOM VEN UNA VINYA SITUADA A VIVER [TERME DE VIVER I SERRATEIX].

[**O**]. Original perdut, probablement el pergamí conservat a Serrateix, AM, núm. 269, almenys fins al 1835. — **A.*** Regest del segle XVIII: Barcelona, BC, ms. 729, *Monumenta* del pare Pasqual, vol. IV, pàg. 87, dins «Noticias extretas dels pergamins autèntichs de lo Arxiu del monestir de Santa Maria de Serrateix».

a. BOLÒS, *Diplomatari de Serrateix*, núm. 1, pàg. 77, *ex* **A.**

El regest del pare Pasqual diu: «Venda de una viña en Viver, any 13 del rey Karolo. N. 269».

166

21 GENER 911

TEUDERED I LA SEVA ESPOSA VENEN A RADULF, FILL DEL COMTE GUIFRÉ [D'URGELL-CERDANYA], UNES TERRES QUE TENEN EN EL TERRITORI DE BERGA.

[**O**]. Original perdut, conservat a Ripoll, AM (Comú, arm. 2, caixó 2, «en uno de dos pequeños legajos sin rótulo», segons Olzinelles), fins a l'any 1835. — **A**.* Regest de Roc d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 6, *ex* **O**. — **B**.* Regest de Roc d'Olzinelles, de 1820: Vic, AC, Col. Jaume Ripoll, vol. 17, núm. 15, f. 29, *ex* **O**.

a. ROVIRA, *Un bisbe d'Urgell*, pàg. 178, ap. 3, *ex* **A**. — **b**. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 35, pàg. 116, *ex* **AB**.

RE: BOFARULL, *Los condes de Barcelona*, vol. I, pàg. 22, *ex* **O**. — *Catalunya carolíngia*, vol. VII, núm. 110, pàg. 228.

El regest **A** diu: «Venta hecha por Teuderedo y su muger a Radulfo, hijo del conde Wifredo, de varias tierras en el pago de Berga: 12 de las calendas Febrero del año 14 de Carlos, hijo de Luis». El regest **B** diu: «Teuderedo y su muger venden a Radulfo, hijo del conde Wifredo, varias tierras en el pago *Bergitano*, a 12 de las calendas febrero, año 14 de Carlos, hijo de Luis». I el regest de Bofarull diu: «En dos diferentes [escrituras] del año catorce y diez y seis de Carlos, 911 y 913, vemos también a Radulfo, hijo del conde Wifredo, comprar varias tierras, y contratar como persona libre y sin la calidad de monge, abad, ni referencia alguna al monasterio».

167

31 OCTUBRE 911

DACÓ I ELS SEUS FILLS ELDREGOT, AUDERÓ, PREVERE, I GUISTRIMIR VENEN A LODRIC, ELLÓ I LLEÓ UNA VINYA QUE TENEN PER ALOU I PER COMPRA EN EL TERRITORI DEL BARIDÀ, A LA RODALIA DEL CASTELL DE BAR, EN EL LLOC ANOMENAT RIUTORT, PEL PREU DE NOU SOUS.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 36. Al dors: «Bar» (s. XIII).

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 68, pàg. 57, *ex* **O**.

In Christi nomine. Ego Daco et filii mei Eldregoto, Auderondus presbiter, Wistrimirus, tibi emtore nostro Ludirico, Elo et Leone. Constat nos ut vobis vindere deveremus, sicuti et vindimus tibi, vinea quem abemus de alode vel de excomparatione in territorio Variense, in apenditio de castro Bari, in locum que dicitur [Rio]torto.[1] Et infrontat ipsa vinea: de I parte in vinea Livilone, de subtus in ipso rio, de III^am^[2] in vinea Gontefredo.

Infra istas afrontationes vindimus tibi ipsa vinea cum suis arboribus ab omne integrietate in precio solidos VIIII, quod tu emtor nobis dedisti et nos vinditores de presente recepimus et nichilque de ipso precio aput te emtore non remansit, est manifestum.

Quem vero hec omnia de nostro iure in vestroque tradimus dominio, ut de ex presente die et tempora et quidquid exinde agere, facere vel iudicare volueris maneat vobis firma potestas. Si quis

et qui contra hanc ista carta vindicionis venerit ad inrumpendum aut nos venerimus, inferam vel inferam[us][3] tibi aut partique tue ista omnia superius nominata duplam vobis perpetim abitura. Et inavantea ista carta vindicionis firmis permaneat.

Facta carta vindicionis pridie kalendas nobembris, anno XIIII regnante Karolo rege, filio Ludivico.

Sign+um Daconis, Sign+um Eldregoto, Auderondus presbiter SSS.,* Sign+um Wistrimiri, qui hanc carta vindicionis fecimus et testes rogavimus firmare. Sign+um Todaleci clerici. Sign+um Hyl[iani]. Danihel SSS.*

Auderondus presbiter, qui hanc carta vindicionis scripsit et SSS. die et anno quod supra.

1. *Les lletres* Rio *no es llegeixen per un forat. Per a la restitució, vegeu el doc. 170 (9 abril 912).* — 2. viam a. — 3. *Manquen les lletres* us.

168

SANT JULIÀ DE FONTCOBERTA, 911

NANTIGÍS, BISBE D'URGELL, EN PRESÈNCIA DEL METROPOLITÀ ARNUST DE NARBONA, DE VUIT BISBES MÉS DE LA GÒTIA, DELS LEGATS DELS BISBES ABSENTS, D'ABATS I DE NOMBROSOS CLERGUES I LAICS REUNITS EN SÍNODE EN L'ESGLÉSIA DE SANT JULIÀ DE FONTCOBERTA, PRESENTA LITIGI CONTRA EL BISBE ADULF DE PALLARS PER HAVER SOSTRET DEL BISBAT D'URGELL, DURANT ELS DARRERS VINT-I-TRES ANYS, TOTA LA TERRA DE PALLARS, LA QUAL HAVIA PERTANGUT SEMPRE A L'ESMENTAT BISBAT, SEGONS QUE ACREDITEN ELS PRIVILEGIS REIALS I ELS TESTIMONIS APORTATS. EL METROPOLITÀ I ELS ALTRES BISBES DECRETEN QUE ADULF MANTINGUI EL BISBAT DE PALLARS MENTRE VISQUI, PERÒ QUE DESPRÉS DE LA SEVA MORT O DE LA SEVA RENÚNCIA SIGUI REINTEGRAT AL BISBAT D'URGELL I ALS SEUS BISBES.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. III, núm. 117, pàg. 343-344. A la còpia esmentada per Abadal (= **A**), hi afegim:

B. Còpia del segle XVII: París, BNF, Col. Baluze, vol. 9, f. 150, *ex* **A**.

C. Còpia del segle XVII: París, BNF, Col. Baluze, vol. 117, f. 330, *ex* **A**.

A més de l'edició de Villanueva (= **a**), l'única reportada per Abadal, vegeu BARAUT, *Els documents*, vol. VIII, apèndix, núm. 5, pàg. 119-120, i les llistes d'edicions, de registres i d'estudis sobre aquest concili que ofereix I. Schröder (*Die westfränkischen Synoden von 888 bis 987*, núm. 30, pàg. 197-201).

169

911

HOM VEN A UN PARTICULAR UN ALOU SITUAT EN EL TERME DE CAVALLERA, A LES ROQUES D'ARNORIC.

[**O**]. Original perdut. — **A**. Regest del segle XV: Sant Joan de les Abadesses, AM, *Llibre de Canalars*, I, f. 52, sac 7, núm. 26.

a.* UDINA, *El Archivo Condal*, ap. II, núm. 45, pàg. 455, *ex* **A**.

El regest del segle XV diu: «Vendicio unius alodii facta private persone siti in termino de Cavalera, ad ipsas rocas de Arnorigo. Anno XIIII° Karoli regis, filii Ludovici».

170

9 ABRIL 912

OLIBA DONA AL SEU FILL LODRIC, DIACA, PER HAVER ROMÀS EN LA SEVA OBEDIÈNCIA I PEL BON SERVEI QUE LI HA FET, PART DE L'ALOU QUE TÉ PER HERÈNCIA DELS SEUS PARES A LA RODALIA DEL CASTELL DE BAR, EN EL LLOC DIT RIUTORT.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 37. Al dors: «De Bar» (s. XIII).

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 70, pàg. 58, *ex* **O**.

In nomine Domini. Ego Oliba, femina, tibi filio meo Ludirico, diacono, mihi bene serbientem. Certum quidem manifestum est enim quia procreabi filios et filias et tu, filius meus Ludiricus, permansisti in mea obediencia, sicut et cupis facere; et ideo placuit in animo meo et placet ut, propter tuo bono et fidele serbicio quod mihi fecisti et cupis facere, tibi donare adevere de alaude meum in apendicio de kastro Bari.

Dono tibi kcasas cum curtina et horto cum exio et recressio et superpositas, quod comparavi de Wilierane, et dono tibi super ypso domo ipso clauso: desuper abe[n]te[1] harea bel strata, de alia affrontat in kcasas Recesindo, de III° finit in terra de te Ludirico vel fratris tuos. Et in loco que dicitur ad Riotorto dono tibi binea que est prope ipsa strata, de alia est binea Liubilane. Infra istas affrontationes dono tibi ipsa binea de ipsa rocha usque in ipso rio et ipsa strata cum ypsa insulella quod edificabit filius meus Eldesindus, qui fuit conda. Et adbenit mihi ipsa terra claus[a][2] et ipsa binea de alaude parentum meorum.

Et concedo tibi omnem pecus bel peculiarem tuum quod edificasti in domis bel edificare potueris, id est in terris, in bineis, in ortis, in arboribus, in peccoribus, tam de predam quam de ostem, in omnia quicquid dici vel nominari potest homo.

Sicut superius resonat, tibi dono adque concedo ut habeas potestatem exinde hab omni intecrietate. Et qui contra hanc ista karta donationis benerit ad inrumpendum aut ego ypsa Oliba aut ullus homo te exinde inquietaberit, inferat te bel inferamus tibi aut partique tue ipsut omnia, sicut superius scriptum est, in duplo componere tibi faciat, tibi perhenniter abitura. Et inabantea ista karta donacionis firmis et stabilis permaneat, non sit disrupta.

Facta karta donacionis V idus abriles, anno XV° regnante Karulo rege, filio Leodovici.

Sign+um Oliba femina, qui hanc karta donacionis feci et testes rogabi firmare. Sign+um Dacco. Sign+um Offilo. Atanagildus presbiter SSS.* Sign+um Albarus.

Wictimirus presbiter, qui hac karta donationis rogitus scripsi et SSS. die et anno quod supra.

1. *Manca la* n. — 2. *Manca la* a.

171

3 DESEMBRE 912

EL SACERDOT MAGNULF DOTA L'ESGLÉSIA DE SANT PERE [DE GRAUDESCALES], EDIFICADA PER ELL MATEIX, AMB CASES, CORTS, HORTS, MOLINS, VINYES I TERRES I LA LLIURA AL BISBE NANTIGÍS [D'URGELL] PER TAL QUE LA CONSAGRI. EL BISBE HO ACOMPLEIX, LI IMPOSA UN CENS ANUAL, LI DONA ELS ACCESSORIS LITÚRGICS I LI CONCEDEIX QUE ES PUGUI CONVERTIR EN MONESTIR SOTA LA REGLA DE SANT BENET.

O.* La Seu d'Urgell, AC, consagracions d'esglésies, núm. 13. Al dors: «De Sancti Petri Descalas» (s. X).

a. BARAUT, *Les actes*, 1978, ap. 23, pàg. 79-80, *ex* **O**. — **b.** BARAUT, *Les actes*, 1986, ap. 24, pàg. 84-85, *ex* **O**. — **c.** *Catalunya romànica*, vol. XIII, pàg. 178, amb facsímil (pàg. 179), sense indicació de la font usada (*ex* **a**). — **d.** ORDEIG, *Les dotalies*, vol. I, núm. 39, pàg. 103-104, *ex* **O**.

RE: VILLANUEVA, *Viage*, vol. X, pàg. 93-94, i vol. XII, pàg. 30-31. — ORDEIG, *Inventari*, núm. 40.

Reverencia divini cultus multiplex in multis impletur. Precipue namque tunc vera et salubris existit religio cum quisquis ad [a]morem[1] Dei conpungitur augmentum boni operis se exercere conatur et cum alicuius animus a Sancto Spiritu tangitur, ut semper ad meliora proficiat omnino ortatur. Quamobrem ego Magnulfus sacerdos propter remedium anime mee et remuneracionem eterne vite adque propter timorem innumerabilium facinorum meorum, ex propriis facultatibus et ex proprio labore, dono adque concedo ad domum Sancti Petri, quem ego indignus hedificavi, in dotem adque donacionem, ipsos domos et curtes et hortos et molendinis et vineas et terras, cultum et incultum, et omnem edificium, cum arboribus pomiferis et inpomiferis, cum exiis et recresiis et cum omnis superposito, quantumcumque visus sum abere vel posidere de ipsa roca de Busim usque in ipsa serra Garifredo, et de ipsa Schala usque in rivo Amalasindo.

Quantum infra istas afrontaciones includunt, quicquid visus sum abere vel posidere vel deinceps Christo propicio adquirere potuero, totum et ab integre dono adque trado ad iamdictam ecclesiam Sancti Petri, exceptus ipsas vineas que fuerunt de Transoario et exceptus ipso molinare qui est subtus ipsas chasas; et in Vintagola, similiter quantum ibi visus sum abere; et in villa Arcossa, domos et curtes et ortos, cultum et incultum, quantum ibi visus sum abere vel possidere, tam de aprissione quam de comparacione vel concamiacionem, dono adque perpetualiter concedo.

Trado igitur iamdictam aecclesiam cum omnibus suprascriptis domno et pontifici Nantigisso ad dedicandum vel consecrandum, secundum instituta chanonum, ea videlicet raccionem, ut dum Deus mihi vitam concesserit habeam ipsam aecclesiam cum omnibus suprascriptis; cum autem divina vocacione obiero, omnia remaneat hunacum consensu predicti pontificis suorumque successorum in potestatem nepotis mei Magnulfi; et post ipsum quicumque de mea proienie talis repertus fuerit qui in iamdictam aecclesiam digne Deo servire voluerit et pro me sive pro omnibus parentibus meis adque pro omni populo christiano preces et sacrificium offerre voluerit per consensum pontificis.

Igitur ego Nantigisus, licet indignus episcopus, consacro hanc iamdictam aecclesiam in honore Sancti Petri principis apostolorum et constituo adque decerno omnia que suprascripta sunt inconvulsa et incontaminata perpetualiter manere et, ut tam isti quam quicumque predictam tenuerit ⌈ecclesiam⌉, per singulos annos tres libras cere pontifici persolvat. Et in ipso domo Sancti Petri sic dono libros, id est, missale, leccionario, antifernario, psalterio, evangeliorum disposito, alba, plane-

ta, stola, manipulo, chalice cum patena. Statuimus ergo ut si quandocumque tam ab istis quam ab aliis Deum timentibus ad iamdictam aecclesiam tantum concessum vel stabilitum fuerit, tam in rebus quam et in omnibus, ut regulariter, secundum patris nostri Benedicti statuta, Deo servi ibi vivere potuerint, ut sit monasterium et locus monacorum.

Si quis autem contra hanc dotem vel donacionem venerit ad inrumpendum aut nos venerimus conponere faciat ista omnia suprascripta quantum ad eo tempore inmelioratum fuerit et insuper anatematis vinculo innodetur.

Facta dote vel donacione III nonas decembri, anno XV regnante Carlo rege, filio Leudovigo.

SSS. Nantygisus episcopus hanc consecracionis dotem firmavi et SSS.* Si+gnum Margarito. Mangolfus presbiter SSS.* Wilgera presbiter SSS.* Si+gnum Frudisindo. Si+gnum Donato. Eldemares levita SSS.*

Eles presbiter, qui hunc ista dotem scripsi et SSS. die et anno quo supra.

Borrellus presbiter SSS.*

1. morem, *però* amorem *en altres documents.*

172

912

HOM VEN A L'ABADESSA EMMA [DE SANT JOAN DE LES ABADESSES] UNA TERRA SITUADA «IN LUGRATENSE» [VALL DE LILLET], EN EL LLOC ANOMENAT «LAGUNA».

[**O**]. Original perdut. — **A**. Regest del segle XV: Sant Joan de les Abadesses, AM, *Llibre de Canalars*, I, f. 133v, sac 15, núm. 67.

a.* UDINA, *El Archivo Condal*, ap. II, núm. 52, pàg. 456, *ex* **A**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 113, pàg. 150.

El regest del segle XV diu: «Terra sita in Lugratense, in loco apellato Laguna, venditur domine Emmone abbatisse. Anno XV Carlo rege regnante, filio Ludovici regis».

173

912

HOM VEN A L'ABADESSA EMMA [DE SANT JOAN DE LES ABADESSES] UNA PEÇA DE TERRA SITUADA A LA VALL DE LILLET, EN EL LLOC ANOMENAT «LAGUNA».

[**O**]. Original perdut. — **A**. Regest del segle XV: Sant Joan de les Abadesses, AM, *Llibre de Canalars*, I, f. 133v, sac 15, núm. 68.

a.* UDINA, *El Archivo Condal*, ap. II, núm. 53, pàg. 456, *ex* **A**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 114, pàg. 150.

El regest del segle XV diu: «Pecia de terra sita in valle Liliatense, in loco Laguna, venditur domine Emmone abbatisse. Anno XV Carlo rege, filio Ludovici regnante».

174

[25 MARÇ] 912 - [2 GENER] 913

NANTIGÍS, BISBE D'URGELL, ACUT AL COMTAT D'URGELL, A LA VILA ANOMENADA TORRE [DE CAMPMAJOR], SITUADA AL MONT COGOLL, A PRECS DEL COMTE I MARQUÈS SUNIFRED [II D'URGELL], PER TAL DE CONSAGRAR-HI L'ESGLÉSIA DE SANTA EUGÈNIA, EDIFICADA PER L'ESMENTAT COMTE, EL QUAL LA DOTA AMB ELS DELMES I LES PRIMÍCIES PROVINENTS DEL MONT COGOLL, DE LA VILA TORRE I DE TRETZE PETITES VILES MÉS. EL BISBE L'ERIGEIX EN PARRÒQUIA I LI SOTMET LES ESGLÉSIES DE SANT ESTEVE [D'ARAVELL], SANT PERE [DE BELLESTAR] I SANT FELIU [DE «HIEL»]. EL COMTE ES RESERVA DE PER VIDA DUES TERCERES PARTS DELS DELMES I DE LES PRIMÍCIES.

[**O**]. Original perdut. — **A.*** Còpia del segle XII: La Seu d'Urgell, AC, Cartoral de Tavèrnoles, f. 8-9v, doc. 19. — **B**. Còpia del segle XVIII: Barcelona, BC, ms. 729, *Monumenta* del pare Pasqual, vol. IX, pàg. 48-49, *ex* **A**. — **C**. Còpia de finals del segle XIX, feta per Plandolit: Montserrat, AM, Tavèrnoles, capsa 1, pàg. 24, *ex* **A**.

a. SOLER, *El Cartulario de Tavernoles*, núm. 3, pàg. 31-32, *ex* **A**. — **b**. BARAUT, *Les actes*, 1978, ap. 24, pàg. 80-81, *ex* **A**. — **c**. BARAUT, *Les actes*, 1986, ap. 25, pàg. 86-87, *ex* **A**. — **d**. ORDEIG, *Les dotalies*, vol. I, núm. 40, pàg. 104-106, *ex* **A**.

RE: VILLANUEVA, *Viage*, vol. X, pàg. 93, *ex* **A**. — VILLANUEVA, *Memorias cronológicas*, pàg. 121. — ORDEIG, *Inventari*, núm. 41.

L'any 913 de l'Encarnació, pròpiament dit, coincideix amb l'any quinzè de Carles el Simple entre el 25 de març de 912 i el 2 de gener de 913. Sobre la identificació de les esglésies sufragànies, vegeu BOLÒS; HURTADO, *Atles del comtat d'Urgell*, pàg. 32 i 133. Assenyalem, a proposta de G. Feliu, algunes frases que semblen interpolades.

Anno Incarnacionis Domini nostri Iesu Christi DCCCCXIII°, indicione secunda, sub anno XV° Karulo regis, veniens venerabilis antestis Nantiguisus, Sancte Marie sedis Urgellitane ecclesie episcopus, in predicto comitatu, in loco nuncupandum Torre, per preces domni Seniofredi, incliti marchionis, ad consecrandam ecclesiam in honore Dei omnipotentis et Sancte Eugenie, virginis Christi, quem prefatus princeps pro amore divinitus celestis patrie et pro timore orribilis gehenne penari et zabulo mortis efugiendum et statum sancte Dei Ecclesie erigendum, ut remuneracionem a iusto iudice consequi valeat et cum sanctis agminibus in celesti regione coruscet. Ideoque iamdictus comes dono ad domum Sancte Eugenie predicte, qui est fundata in iamdicto comitatu Urgello, in villa vocitata Torre, qui est in monte Cogol, decimas et primicias de meas villulas, <una[cum][1] consensu domni Nantigisi, episcopi iamdicti, et canonicorum eius vel cum omni katerva eorum qui sub manu eius videntur Deo famulari.>

Ob hoc igitur ego Seniofredus prefatus dono ad predictam ecclesiam, ad diem sanctum consecracionis, ipsas decimas de ipso monte iamdicto Cogol sive de ipsa Torre et Savigna et Capmaior, Vilela et Aravago, Aristot et Cercedol et Abiglers et Hiel et Zevert et Hedra, Envergera et Enval,

Puiol. Hec omnia iamdicta, dum vivo, terciam partem ei dono et concedo et alia iuris mee retineo; post obitum vero meum, remaneat ad predicta ecclesia pro redepcione anime mee.

Enimvero prefatus episcopus dono, trado atque concedo ad iamdictam ecclesiam Sancte Eugenie <in diem dedicacionis parrochiam cum villulis, his nominibus supranominatis, cum primiciis et decimis et cimiteris et oblaciones fidelium, quantum ad illas villulas pertinet superius nominatas. Tradimus namque atque subicimus> baselicas qui sunt fundatas in ipsa parrochia iamdicta, hid sunt, Sancti Stephani et Sancti Petri vel Sancti Felicis, cum cimiteris earum, in dominio et potestate Sancte Eugenie. Et habent affrontaciones predicta ecclesia et parrochia in ipso vilar que vocant Morters, et de alia in villa de Hereduz, et de III in serra de Romfla sive in villa que vocant Agnanes, de IIII vero parte in ipsa Cernadola. Decernimus itaque inconvulsibiliter atque perhemniter statuimus.

SSS. Nantygisus, sancte Urgelhitane[2] ecclesie episcopus, hanc dotem fieri iussi et proppia [manu SSS.].[3] Suniefredus comis SSS., qui hanc ecclesiam consecrarii fecit et hunc dotum corroborari precepit. Sig+num Sunlane. Sig+num Oriolus. Sig+num Dudicane. Leodarius levita SSS. Hoprila presbiter SSS. *(Crismó)* Ego Bonus presbiter SSS. *(Crismó)* Andreas presbiter SSS. Sig+num Radulfus. Felis levita SSS. Balasco presbiter SSS.

Usilus presbiter, qui hanc cartam donacionis vel dotis ecclesie rogatus scripsi et SSS. sub die et anno quod supra.

1. una A. — 2. Uirgelhitane A. — 3. *Omet* A.

175

2 JUNY 913

NANTIGÍS, BISBE D'URGELL, ACUT AL TERRITORI DE LA CERDANYA, A LA VILA D'ESTOLL, A PRECS DEL PREVERE GUADAMIR I DE TOTS ELS HABITANTS DE LA PARRÒQUIA, PER TAL DE CONSAGRAR L'ESGLÉSIA DE SANT JAUME [D'ESCADARCS]. L'ESMENTAT PREVERE LA DOTA AMB DOS CAMPS I, CONJUNTAMENT AMB DOS PARROQUIANS, AMB UN ALTRE CAMP, ALHORA QUE ALTRES LA DOTEN AMB DIFERENTS PECES DE TERRA.

O.* La Seu d'Urgell, AC, consagracions d'esglésies, núm. 14. Al dors: «Dos de Estol» (s. XI-XII).

a. SALSAS, *Consécration*, pàg. 224-225, *ex* **O**. — **b.** MONSALVATJE, *Noticias*, vol. 23, ap. XVI, pàg. 384-386, sense indicació de font (*ex* **a**). — **c.** BARAUT, *Les actes*, 1978, ap. 25, pàg. 81-82, *ex* **O**. — **d.** BARAUT, *Les actes*, 1986, ap. 26, pàg. 87-88, *ex* **O**. — **e.** ORDEIG, *Les dotalies*, vol. I, núm. 41, pàg. 106-108, *ex* **O**. — **f.** *Catalunya romànica*, vol. VII, pàg. 52, amb facsímil, sense indicació de la font usada (*ex* **e**).

RE: VILLANUEVA, *Viage*, vol. X, pàg. 93 (amb data de 3 juliol). — ORDEIG, *Inventari*, núm. 42.

El 2 de juny de l'any 913 de l'Encarnació no correspon a l'any onzè de Carles el Simple. El mateix escrivà consignà en la dotalia de Santa Eugènia de Sallagosa, escrita el 3 de juny de l'any 913 de l'Encarnació, que aquesta data corresponia a l'any setzè del rei esmentat (doc. 176). Per tant, cal creure que la present dotalia i la de Sallagosa foren escrites en dos dies consecutius, el 2 i el 3 de juny de, probablement, l'any 913, respectivament.

La present dotalia ha de referir-se a l'església de Sant Jaume d'Escadarcs, sufragània de l'església parroquial de Santa Eulàlia d'Estoll. Com que l'església consagrada no era la parroquial, en la dotalia no hi consta la concessió dels delmes i de les primícies, a diferència de la dotalia de Sallagosa. Sobre la situació de Sant Jaume d'Escadarcs, vegeu MARTÍ, *Dietari*, vol. I, pàg. 72, nota 1.

Anno Incharnacionis Domini nostri Iesu Christi DCCCCXIII, IIII° nonas iunii, anno XI regnante Karulo rege, filio Ludevico, veniens quidem venerabile Nantigisus, Orgelitanensis sedis episcopus, in territorio Cerdaniensis, in villa Estullo, rogatus a s[a]cerdote nomine Wadamiro, presbitero, sive a cunctum populum in ipsa parrokia abitancium, certantes in Dei servicio et ecclesiam Dei fundatores, rogantes et postulantes venerabilem presulem, Nantigisum nomine, ad eclesiam consecrandum in onore Sancti Iacobi apostoli, fratris Domini nostri Iesu Christi, sicuti et feci, in primis propter honorem Dei et remuneracione anime sue, ut per intercessione eius vel omnium sanctorum veniam consequi mereatur.

Ideo iamdictus Wadamirus, presbiter, vel cetera plebs abitancium in Estulo vel in eius terminio tradimus iamdictam eclesiam in potestatem domni et pigissimi pontificis nostri Nantigisi ad consecrandum, sicut sancti kanones constituunt atque descernunt, et ut ante tribunal eterni iudicis remedium anime nostre accipere mereamur.

Dono ego Wadamirus, presbiter, ad ipsa ecclesia campos II, quia ipse campus de II partes infrontad in strata et in terra Sancti Iacobi, et alius campus de I parte infrontat in terra de Aldena et de alia in terra de meos eredes, de IIII in prato. Et ego Wadamirus, presbiter, et Igila et Suniefredus simul in unum donamus tibi kampo I, quia de I parte afrontat in terra de Aldena, de alia de Ederico, et de IIII in prato.

Hec omnia superius nominatum donamus nos omnes supranominati ad domum Sancti Iacobi apostoli, fratris Domini nostri Iesu Christi, ab integrum propter remedium anime nostre, ut ante tribunal eterni iudicis per intercesione eius premia eterna consequi mereamur. Et qui contra hunc factum nostrum venerit ad inrumpendum, aut nos supranominati venerimus, ehc omnia superius nominatum quadruplum componere faciat ad iamdicta ecclesia. Et inantea ista donacio firmis permaneat propter remedium anime nostre. Et ego Aldena do tibi terra I, que de una parte afrontat in terra Igilane, de alia in strata, de III in terra Wadamiro presbitero ab integrum.

Et qui contra hanc ista dotem venerit ad inrumpendum, aut nos supranominati venerimus, inferamus tibi aut partique tue, in duplo tibi componere faciat. Et inantea ista dotis firmis permaneat.

Facta dotem vel donacionem IIII nonas iunii, anno XI regnante Karulo rege, filio Lidevico.

Wadamirus presbiter SSS.,* Egila SSS.,* Suniefredus SSS.,* Sign+ Aldena, qui hanc dotem fecimus et testes rogavimus firmare. Fleriza presbiter SSS.* Signum Dacone. S+num Lucano. Sign+ Rebello. Sign+ Firiolo. SSS. Kalapodius SSS.* Gondefredus SSS.*

Et ego Soria cum filiis meis trado tibi ipsa terra qui de I parte afrontat in terra Lopone, de II in strata, de III in rio. Sig+num Soria. Sig+num Wadamiro. Igundi presbiter SSS.* Adalbertus levita SSS.*

Et ego Ranilo trado ibi ad domum sancti terra mea que de I parte afrontat in terra Wilifonsi presbitero, de II de meos eredes, de III in strata: infra istas afrontaciones dono ibi quardeada I. Sig+num Ranill, qui hunc scriptura feci ad domum Sancti Iacobi et testes rogavi firmare. Bulgar presbiter SSS.* Remundus.*

SSS. Nantigisus episcopus SSS.*

Gescafredus presbiter, qui hunc dotem scripsi et SSS. die et anno quo supra.

176

3 JUNY 913

NANTIGÍS, BISBE D'URGELL, ACUT A LA CERDANYA, AL TERRITORI DE LLÍVIA, A LA VILA DE SALLAGOSA, A PRECS DEL SACERDOT ALBERT I DE TOTS ELS HABITANTS DE LA PARRÒQUIA, PER TAL DE CONSAGRAR-HI L'ESGLÉSIA DE SANTA EUGÈNIA. AMB AQUEST MOTIU LI CONCEDEIX ELS DELMES I LES PRIMÍCIES PROVINENTS DEL TERME PARROQUIAL I MANA QUE EL SEU SACERDOT PAGUI UN CENS ANUAL A LA SEU EPISCOPAL.

[**O**]. Original perdut. — **A.*** Còpia del segle XII, amb interpolacions: La Seu d'Urgell, AC, consagracions d'esglésies, núm. 15. Al dors: «Dos de Salagosa» (s. XII).

a. SALSAS, *Consécration*, pàg. 225-227, *ex* **A**. — **b.** MONSALVATJE, *Noticias*, vol. 24, ap. IX, pàg. 319-320, sense indicació de font (*ex* **a**). — **c.** BARAUT, *Les actes*, 1978, ap. 26, pàg. 83, *ex* **A**. — **d.** BARAUT, *Les actes*, 1986, ap. 27, pàg. 88-89, *ex* **A**. — **e.** ORDEIG, *Les dotalies*, vol. I, núm. 42, pàg. 108-109, *ex* **O**. — **f.** *Catalunya romànica*, vol. VII, pàg. 225, amb facsímil, sense indicació de la font usada (*ex* **e**).

RE: VILLANUEVA, *Viage*, vol. X, pàg. 93. — ORDEIG, *Inventari*, núm. 43.

El 3 de juny de l'any 913 de l'Encarnació correspon, si es calcula a l'estil florentí, al 913 del nostre còmput, data que s'avé amb l'any setzè del rei Carles el Simple si s'adopta la cronologia que fa començar el seu regnat l'any 898. La còpia que ens ha pervingut d'aquesta dotalia conté unes frases interpolades, col·locades aquí entre < >.

Anno Incarnacionis Domini nostri Iesu Christi DCCCCXIII, III° nonas iuni, anno XVI regnante Karulo rege, filio Ludevico, veniens quidem venerabile Nantigisius, Orgelitanensis sedis episcopus, in territorio[1] Ceritanie, in pago Liviense, in villa Salagosa, rogatus a sacerdote nomine Albertus, presbitero, sive a cuntum populum in ipsa parrochia abitancium, certantes in Dei servicio et ecclesiam Dei fundatores, rogantes et postulantes venerabilem presulem, Nantagisum nomine, ad ecclesiam consecrandam in onorem Sancta Eugenia, virginis Christi, sicuti et feci, in primis propter honorem Dei et remuneracionem anime sue, ut per intercessione eius vel omnium sanctorum veniam consequi mereantur.

Ideo iamdictus Albertus, presbiter, vel cetera plebs abitancium in Salagosa vel in eius termino tradimus iamdictam ecclesiam in potestatem domni et pigisimi pontificis nostri Nantagisi ad consecrandum, sicut sancti kanones constituunt atque descernunt, et ut ante tribunal eterni iudicis remedium anime nostre accipere mereamur.

<Et sunt termini de ipsa parochia: a parte orientis ad Perga, de alia in Puigteric, de III^cia^ in Perafita, de IIII Gurguga.> Igitur ego Nantagisius, nu[tu] Dei episcopus, consecro hanc eclesiam et trado ipsa parochia ad domum Sancta Eugenia cum omnes decimas et primicias quo numerari possunt et cuncti homines ad ipsam ecclesiam semper ocurant, <et nullus sacerdos infra hunc terminum constitutum decimas usurpet set integras ad prefatam ecclesiam perveniant et a sacerdote qui eam regerit.>

Et ego Nantagisius, gracia Dei episcopus, sic iubeo atque discerno ut omnis sacerdos qui ipsam eclesiam cum iamdicta parochia tenuerit solvere per unumquemque annum < VII sesters gros per capellaniam in Sarzils et in Lencs, XII^cim^ alnes per I solido, VII sesters de anona, fogaces V de oblies, sunt septem pecias de terras de ecclesia Sancta Eugenia abet totas afrontaciones, et > modios VI de annona.

Si quis autem hunc decretum nostrum ausus fuerit temptare aud aliquis usurpare quod iussimus de prelibato censo et qui contra hanc ista dote venerit ad inrumpendum, aut nos supranominati venerimus, inferamus tibi aut partique tue, in duplo componere faciat. Et inantea ista dotis firmis permaneat.

Facta dote vel donacione III nonas iuni, anno XVI[2] regnante Karulo rege, filio Ledovico.

Albertus presbiter SSS., *(Crismó)*[3] Egila SSS., Suniefredus SSS., Sig+num Kalopodius, qui hanc dotem[4] fecimus et testibus rogavimus firmare. Feriza presbiter SSS. Signum Dacone. Sig+num Lucano. Sig+num Firiolo.[5] Sig+num Kalipodius SSS. Gondofredus SSS. Nantigisius episcopus SSS.

Gescafredus presbiter, qui hunc dotem scripsi et SSS. die et anno quod supra.

1. teriori A. — 2. Xpi A, *en comptes de* XVI. — 3. R A, *però probablement un crismó en l'original.* — 4. hanc dotem] kantoris A. — 5. Finolo A.

177

15 JUNY 913

EN PRESÈNCIA DELS COMTES I MARQUESOS MIRÓ [II DE CERDANYA] I SUNYER [I DE BARCELONA-OSONA], DELS VESCOMTES ERMEMIR [D'OSONA] I UNIFRED [DE CERDANYA], DE VUIT JUTGES, DE NOU SACERDOTS, DEL SAIG I DE MOLTS BONS HOMES, OLIBA, COM A MANDATARI DEL COMTE MIRÓ, RECONEIX QUE RECLAMÀ A HÍCTOR, MANDATARI DE L'ABADESSA EMMA I DE TOTA LA CONGREGACIÓ DEL CENOBI DE SANT JOAN, ELS SERVEIS REIALS DELS HOMES QUE HABITEN EN ELS VILARS QUE EL MONESTIR TÉ EN EL COMTAT D'OSONA, A LA VALL DE RIPOLL, A LA RODALIA DE SANT JOAN. HÍCTOR, INTERROGAT PELS JUTGES, RESPON QUE NI ELS HOMES NI L'ABADESSA NO ESTAN SOTMESOS A CAP SERVEI REIAL PERQUÈ QUAN LA VALL I ELS VILARS EREN ERMS I DESERTS VINGUÉ EL DIFUNT COMTE GUIFRÉ [I DE BARCELONA-OSONA], PARE DELS ESMENTATS COMTES I ABADESSA, I REVESTÍ L'ABADESSA AMB ELS VILARS ON ELLA COL·LOCÀ ELS HOMES QUE HI HABITEN. OLIBA, COM QUE NO POT PROVAR EL CONTRARI, RECONEIX QUE ELS VILARS PERTANYEN A L'ABADESSA EMMA I QUE ELS HOMES QUE ELS HABITEN HAN DE FER ELS SEUS SERVEIS A ELLA I NO PAS AL COMTE MIRÓ.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 120, pàg. 159-160, i vol. VII, núm. 119, pàg. 232-233.

178

15 JUNY 913

EN PRESÈNCIA DELS COMTES I MARQUESOS MIRÓ [II DE CERDANYA] I SUNYER [I DE BARCELONA-OSONA], DELS VESCOMTES ERMEMIR [D'OSONA] I UNIFRED [DE CERDANYA], DE JUTGES, DE SACERDOTS, DE FIDELS LAICS I DEL SAIG, A PETICIÓ D'HÍCTOR, ADVOCAT O MANDATARI DE L'ABADESSA EMMA [DE SANT JOAN], ELS HABITANTS DELS VINT VILARS I VII·LES SITUATS EN EL COMTAT D'OSONA, A LA VALL DE RIPOLL, A LA RODALIA DEL MONESTIR DE SANT JOAN, RECONEIXEN TENIR-LOS PER BENEFICI DE L'ESMENTADA ABADESSA, A LA QUAL I A LES SEVES MONGES HAN DE SERVIR. AIXÍ HO DISPOSÀ EL DIFUNT COMTE GUIFRÉ [I DE BARCELONA-OSONA] QUAN OCUPÀ L'ESMENTADA VALL, ALESHORES DESERTA, LA TERMENÀ I N'INVESTÍ

L'ABADESSA EMMA, FILLA SEVA, DE MANERA QUE TOTS ELS HOMES QUE ELLA O LES SEVES SUCCESSORES HI ESTABLISSIN HAVIEN DE ROMANDRE AL SEU SERVEI I AL DEL MONESTIR DE SANT JOAN.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 119, pàg. 153-159, i vol. VII, núm. 120, pàg. 233.

179

13 JULIOL 913

BELLA I EL SEU FILL, EL COMTE RAMON [I DE PALLARS-RIBAGORÇA], DONEN AL MONESTIR DE SANTA MARIA DE LA GRASSA L'ALOU QUE TENEN EN EL COMTAT DE CERDANYA, ÉS A DIR, LA VILA ANOMENADA ROET [TERME DE LLO]. FAN LA DONACIÓ PER A REMEI DE LLURS ÀNIMES.

O. Perpinyà, APO, 176 Edt 1. Pergamí del fons d'arxius de la comuna de Vilafranca del Conflent.

a.* GIGOT, *Les plus anciens documents*, núm. V, pàg. 374-375, *ex* **O**. — **b.*** MAGNOU-NORTIER; MAGNOU, *Recueil*, núm. 44, pàg. 74-75, *ex* **O**.

A més d'aquest document, n'existeix un altre, datat el mateix dia, en què consta també la donació de la vil·la Roet al monestir de la Grassa per part de Bella i del seu fill, el comte Ramon (doc. 180). Alart, que no conegué el pergamí original, sinó que publicà el text d'aquest segon document segons la còpia de 1632, cregué que en comptes de *comes* calia llegir *vicecomes*. Gigot i Magnou-Nortier, tot i transcriure el text original, tampoc no identificaren el personatge. Tanmateix, s'ha de tractar del comte Ramon I de Pallars-Ribagorça, el casal del qual fou un distingit benefactor del monestir de la Grassa (cf. MAGNOU-NORTIER; MAGNOU, *Recueil*, núm. 57 i 64). Aquests dos documents, doncs, ens permeten conèixer el nom de la mare del comte Ramon I i vídua, per tant, de Llop, comte probablement de Bigorra, el nom de la qual Abadal deia desconèixer malgrat apuntar que havia de ser del casal de Tolosa (vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. III, pàg. 121-122).

In nomine Domini. Ego Bella et filius meus Regimundus, comes, donamus alodem nostrum ad domum Sancte Marie que dicunt la Grassa, in pago Cerdaniense, ipsam villam quem vocant Rosedo, propter animas nostras, id est, in casas, casalibus, ortis, ortalibus, terras cultas vel incultas, silvis, garricis, aquis aquarum, pratis, pascuis, cum exiis et regresiis earum, omnia in omnibus quantum abemus vel abere debemus per qualicumque voce. Hec donamus ad domum Sancte Marie la Crassa propter remedium animas nostras, sine ulla reservacione, ad faciendum quodcumque voluerint.

Et abet afrontaciones ipse alaudes: de una latus in medio flumen Segor, et de secunda parte in medio torrente vel in terminio de villa Alone, et de tercia parte in medio torrente unde veniunt de Salagosa per medium montis verticem per ipsas fixorias et per ipsas arcas in flumen medio que vocant Esnna, et quarto latus afrontat in cacumine moncium usque ad ipsas divisiones de villa que vocant Esnna.

Sic donamus atque concedimus ipsum alodem ad domum Sancta Maria la Crassa et a Vitizano abate[1] et ad monachos eiusdem loci propter remedium animas nostras ad faciendum quodcumque voluerint, ut non pigeant pro nobis orare. Firmissimam in Dei nomine abeant potestatem sine alicuius blandimentum.

Quod si nos donatores aud ullus omo fuerit qui contra ista carta[2] donacionis venerit pro inrumpendum, non hoc valeat vindicare quod requirit, set componat ista omnia superius scripta cum omni sua inmelioracione. Et inantea ista donacio firmis et stabilis permaneat omnique tempore.

Facta carta donacionis III idus iulii, anno XVI regnante Karulo rege, filio Lodovici.

S+ Bella, Reimundus, qui ista donacione fecimus et firmare rogavimus. Lopus suscrixid. S+ S+ Ucones. S+ Utoni. S+ Usner. S+ Renulf. S+ Galindo. S+ Atili.

Guntalex presbiter SSS. rogatus scripsit sub die et anno SSS. quo supra.

1. apate ab. — 2. ista carta, *omet* b.

180

13 JULIOL 913

BELLA I EL SEU FILL, EL COMTE RAMON [I DE PALLARS-RIBAGORÇA], DONEN AL MONESTIR DE SANTA MARIA DE LA GRASSA L'ALOU QUE TENEN A LA VALL DE CERDANYA, ÉS A DIR, LA VILLA ANOMENADA ROET [TERME DE LLO]. FAN LA DONACIÓ PER TAL QUE ELS MONJOS PREGUIN PER ELLS I PEL DIFUNT UNIFRED, FILL DE BELLA.

[**O**]. Original perdut. — **A.** Còpia de 1632, sobre paper: Perpinyà, APO, B-3 (Cambra del Domini).

a. ALART, *Cartulaire roussillonnais*, núm. V, pàg. 13-14, *ex* **A.** — **b.*** GIGOT, *Les plus anciens documents*, núm. VI, pàg. 376-377, *ex* **A.**

La referència a Unifred, fill difunt de Bella, no inclosa en el document anterior, és la principal diferència de contingut entre ambdós documents, els quals divergeixen substancialment en les fórmules usades. Sobre la identitat dels donadors, vegeu el comentari del document anterior.

Magnus est titulus cessionis in quo nemo potest actum largitatis inrumpere, sed quicquid gratuito animo et bona voluntate debet liventer ei cui collata fuerit cessio irrevocabilis modo perenniter instabilitari.

Ego igitur, in Dei nomine, Bella et filius meus Regimundus, comes, considerabimus in animis nostris quantum sit redimendi vel patriam possidendi. Idcirco reminiscimur bonitatem Dei dicentis: «Date elemosynam et ecce omnia munda sunt vobis».[1] Propterea in iam nos supradicti donamus ad domum Sanctae Mariae la Grassa alodem nostrum in valle Cerdanie, ipsa[2] villa Roseto, casis, casalibus, ortis, ortalibus, terreas, silvis, garricis, aquis aquarum, vieductibus vel reductibus, omnia que in eis sunt, visi sumus vel possidere debuimus, ab omnem integritatem cum adiacentias suas.

Et est terminus: de una parte iuxta flumen Segor, et de secunda parte in rivo qui descendit de villa Allone, et de tertia parte in torrente unde veniunt Sellagosa, et de superius in cacumine montium usque ad ipsas divisiones de villa Esna.

Propter eam donavimus atque tradimus a Sancta Maria la Grassa, et ad Guiticane abate[3] vel ad monachos suos qui ibidem sunt vel qui successuri erunt, ad luminaria sancta dictae ecclesiae concinnanda et stipendia monachorum et elemosynam pauperum, ut ne pigeant pro nobis orare ad Dominum et pro filio nostro Unifredo, qui fuit quondam, ut post hodiernum diem teneant et possideant isti monachi de Sancta Maria la Grassa omnibus diebus. Et quicquid exinde facere vel iudicare voluerit, liberam atque firmissimam, in Dei nomine, habeant firmitatem.

Si quis sane, quod fieri minime credimus esse venturum, quod si nos donatores aut aliquis homo propinquus vel externa persona qui ista carta inquietare presumpserit, istum superius nominatum vobis duplex vel triplex componere faciat et in primis iram Dei incurrat et a liminibus sancta Dei ecclesia extraneus efficiant, et ista firmis et stabilis permaneat omnique tempore, et ne sit disrupta.

Facta carta donationis tertio idus iulii, anno decimo sexto regnante Carolo rege, filio Ludovico.

Sig+num Bella, Reymundus, qui hanc carta ista fecimus et testes rogavimus ad firmandum. Lopus suscrixid.[4] Signum+ Eccomes. Signum+ Vatoni. Signum+ Asneri. Signum+ Renulfo. Signum+ Galindoni. Signum+ Atili.

Signum+ Guntalex presbiter rogatus scripsit sub die et anno signum+ quod supra.

1. Lc. 11, 41. — 2. ipa b. — 3. apate b. — 4. qui hanc carta... suscrixid, *mots situats erròniament després de* Signum+ Atili.

181

913

HOM VEN A L'ABADESSA EMMA [DE SANT JOAN DE LES ABADESSES] UNA PEÇA DE TERRA SITUADA A LA VALL DE LILLET, EN EL LLOC ANOMENAT «A CABO DE SELVA».

[**O**]. Original perdut. — **A**. Regest del segle XV: Sant Joan de les Abadesses, AM, *Llibre de Canalars*, I, f. 133v, sac 15, núm. 70.

a.* UDINA, *El Archivo Condal*, ap. II, núm. 61, pàg. 458, *ex* **A**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 125, pàg. 162.

El regest del segle XV diu: «Pecia de terra in valle Liliatense, in loco vocato a Cabo de Selva vel in Liliatense, venditur domine Emmone abbatisse. Anno XVI regnante Carlo rege, filio Ludovici regis».

182

21 MARÇ 914

ELS BISBES NANTIGÍS [D'URGELL] I ADULF [DE PALLARS] I EL COMTE I MARQUÈS SUNIFRED [II D'URGELL], EN PRESÈNCIA D'UNA MULTITUD D'ABATS, PREVERES, CLERGUES, JUTGES I NOBLES BARONS DEL COMTAT D'URGELL, DONEN AL MONESTIR DE SANT SADURNÍ [DE TAVÈRNOLES] I AL SEU ABAT BALDRIC L'ANTIC CENOBI DE SANT VICENÇ [DE TORRENTS], AMB LES SEVES PARRÒQUIES DE SANT MARTÍ [D'ALBET] I SANT SADURNÍ [DE SEIX], I ELS TAMBÉ ANTICS CENOBIS DE SANT MARTÍ, SANT ESTEVE, SANT JAUME I SANT ANDREU, AMB LLURS ALOUS, VILLES, DELMES, PRIMÍCIES I OBLACIONS, ATÈS QUE ESTAN MANCATS NO SOLS D'ABATS I MONJOS SINÓ TAMBÉ DE GENT QUE TREBALLI LES TERRES I VINYES, AMB LA CONDICIÓ QUE HI REEDIFIQUI LES CASES DERRUÏDES.

[**O**]. Original perdut. — **A**.* Còpia del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, Cartoral de Tavèrnoles, f. X-XV, doc. XXI. Postil·la: «Nota. Cun la present carta se mostre com foren donades al monestir de Sent Serni les exclesies seguens: primo Sent Vicent dells Torrens ab ses parroquies, axi com son Sent Marti d·Albet,

Sent [....], Sent Jacobo, Sent Andreu; la quall donacio fonc feta ab voluntat e decret del bisbe d·Urgell» (s. XVI). — **B.** Còpia del segle XVIII: Barcelona, BC, ms. 729, *Monumenta* del pare Pasqual, vol. IX, pàg. 19 i 50, *ex* **A.** — **C.** Còpia de finals del segle XIX, feta per Plandolit: Montserrat, AM, Tavèrnoles, capsa 1, pàg. 28, *ex* **A.**

a. VILLANUEVA, *Viage*, vol. X, ap. XV, pàg. 252-255, *ex* A. — **b.** SOLER, *El Cartulario de Tavernoles*, núm. 4, pàg. 33-35, *ex* **A.** — **c.** NOGUÉS, *Història del monestir de Sant Sadurní de Tavèrnoles*, doc. VIII, pàg. 80-82, sense indicació de font (*ex* **a**). — **d.** BARAUT, *Diplomatari de Tavèrnoles*, núm. 9, pàg. 83-84, *ex* **A.**

RÉ: VILLANUEVA, *Memorias cronológicas*, pàg. 121. — *Catalunya carolíngia*, vol. III, pàg. 173-174.

L'any 914 de l'Encarnació i la indicció segona corresponen al 914 del nostre còmput, però l'any setzè del regnat de Carles el Simple només correspon al mateix any si l'escrivà adoptà la cronologia que feia començar el regnat l'any 899 en comptes del 898 (cf. *España sagrada*, vol. 28, pàg. 349-350), com passa en altres documents urgellesos del temps del rei esmentat.

Anno Incarnacionis Domini nostri Ihesu Christi DCCCCXIIII, indecione II, cum in unum convenissent venerabiles antestites, Nantigisus scilicet et Adulfus, atque excellentissimus comes et marchio Sunifredus, cum non modica multitudine religiosorum abbatum atque presbiterorum et tocius ordinis clericorum sive iudicum atque nobilium virorum Urgellitano comitatui degencium, allata est quedam querimonia a prefato Nantigisio episcopo et ante conspectu incliti comitis Sunifredi de corundam zenobitarum locca, id est: Sancti Vincentii cum suis parrochiis et alodiis, hoc est, Sancti Martini et Sancti Saturnine Aganensi cum decimis et primiciis et fidelium oblacionibus, cum villa que nominata dicitur Albezed cum suis decimis et primiciis et fidelium oblacionibus; et Sancto Martino cum villulis suis ad eum pertinentibus, id est, Semitas et Bescaron, cum suis primiciis et decimis et aliis villulis similiter cum decimis et primiciis; et Sancto Stephano cum decimis suis et primiciis; et Sancto Yachobo cum decimis suis et primiciis; et Sancto Andrea cum suis decimis et rebus sibi pertinentibus; que olim fuerant regulariter constituta et nunc, deficientibus abbatibus et monachis, ita sunt destituta, ut non solum qui in his regularitet Deo serviat nullus appareat, verum etiam nec esset qui terras et vineas incoleret nec laboraret set nec domos dirutas construere non valeret.

Quamobrem prelibati antestites et comes seu principes atque omnis cetus, ruinam tantorum locorum conspicientes atque nimium condolentes animo comuni statuere decreverunt ut qui dudum cenobia fuerant regularia et modo non prevalent ad quendam monasterium Sancte Saturnini vocitatum, qui Christo propicio a Baldrico abbate suisque subiectis monachis gubernatur et custoditur, forent subiecta et in perpetuum stabilita nec loca, que semel Deo et regulam sancti Benedicti fuerant dicata, in aliorum stipenda sunt redacta, sed predicto cenobio Sancti Saturnini ⌈et presenti⌉[1] abbati Baldrico suisque monachis ibidem degentibus in perpetuum sint subdita et iure ereditario regulariter conservata, quia unde per se stare debeant non invenitur nec quietis secundum regulam sancte Benedicti regere valeat, non invenitur aliquis nec reperritur.

Igitur nos prenominati episcopi seu prenominatus Sunifredus comes, perspicientes talium locorum destitucionem, pro reverentia sacre religionis atque pro regulari stabilitate prefata olim cenobia cum omnibus rebus ad se pertinentibus, cum cellulis et decimis, predicto monasterio Sancti Saturnini atque Baldrico abbate necnon et omnibus suis successoribus vel fratribus ibidem sub regulam sancte Benedicti militantibus subicimus atque contradimus et in perpetuum iure hereditare stabilimus, ut absque cuiuspiam contradiccionem vel inquietudine abbates et monachi in perpetuum Deo ibi servientes predictas res sibi vindicent et regulariter possideant.

Sane, quod non credimus, quicumque usu temerario[2] contra huius decreti paginam venire temptaverit aut inrumpere connatus[3] fuerit, a nobis supradictis episcopis anathematis vinculo sit denodatus et insuper, sicut in sacros canones continetur, a CCC° XVIII° patres excomunicatus, recte sit a liminibus sancte Dei Ecclesie alienus, et temporali dampno VI libras auri in fisco regis coactus exsolvat. Et ipse qui hoc facere temptaverit, predictas res quantum ad eo precio inmeliorante fuerint, in duplo componat. Et inantea ista scriptura donacionis plenam in omnibus abeat firmitatem.

Facta scriptura donacionis XII kalendas aprilis, anno XVI regnante Karulo rege.

SSS. Nantiguisus, sancte Orgellitane ecclesie episcopus, hanc donacionis scripturam firmavi et SSS. Adulfus episcopus SSS. Eldemares levita SSS.[4] Leodarius levita SSS. Opila presbiter SSS. Ego Bonus presbiter conscripsi SSS. *(Crismó)* Andreas presbiter SSS. *(Crismó)* Rezricus presbiter SSS. Vulsinus presbiter SSS. Rodulfus SSS. Folis levita SSS. Belarcho presbiter SSS. Salamon presbiter SSS. Scluba presbiter SSS. Suniefredus comis SSS. Teudemundus abba SSS. Bladinus SSS.

Usilus presbiter, qui hanc cartam donacionis rogitus scripsi et sub SSS. die et anno quod supra, cum literas superpositas in loco ubi dicit «locorum».

1. *Escrit damunt* vocitatum, *ratllat*. — 2. tenerario. — 3. coronatus. — 4. *Segueixen, interlineades, unes lletres de mida molt petita, il·legibles*.

183

27 MAIG 914

ELS ESPOSOS UPER I ESTEONÇA VENEN A RANGFRED UNA PEÇA DE TERRA QUE TENEN A LA RODALIA DEL CASTELL D'OLIANA, EN EL LLOC DIT JONCET, PER L'EQUIVALENT DE CINC SOUS.

O.* Barcelona, BC, Arxiu, perg. 183, R. 3093. Llegat de J. Miret i Sans (abans Col. Miret, núm. 1). Prové de la col·legiata d'Organyà.

a. MIRET, *Aplech de documents*, pàg. 349 (amb data de 31 maig 854 o 911), *ex* **O**. — **b**. MARQUÈS; ORDEIG, *Diplomatari de Santa Maria d'Organyà*, núm. 1, pàg. 26, *ex* **O**.

In nomine Domini. [Ego Uperus] et uxor mea Esteoncia, tibi entore nostro Rangefredo. Constat nos ut tibi aliquid vindere deveremus, sicuti et vindimus tibi, terra in adpendicio de kastro Uliana, in loquo que dicitur Ionceto. Et adfrontat ipsa terra: de II latus in stratas pulvicas, et de III vero latus adfrontat in terra de nos vinditores, et de IIII vere latus adfrontat in ter[ra] Frulani. Sic vindimus tibi ipsa terra quantu istas infrontaciones includunt ab onne intecrietate; et recepimus de te entore solidos V in rem valente, est manifestu. Si quis sane, que fieri minime credimus esse venturu, quod si nos venditores aut ullus omo inquietaverit, dupple tibi conponere faciamus. Et inebante ista karta vindicionis firmis permaneat.

Et facta karta vindicionis V kalendas iunias, anno XVII renante Karlo rege, filio Laudeviquo.

S+ignum Uperus, S+ignum Esteoncia, qui hanc karta vindicionis fecimus et testes firmare rocavimus. S+ignum Atrobarii. S+ignum Alariqui. S+ignum Mumioni. S+ignum Gemili.

Lebegildus presbiter roitus scripsi et SSS. die et anno que supra.

184

19 JUNY 914

SESGUT I CRISPIÓ, PREVERE, MARMESSORS DE LLUR MARE, LA DIFUNTA GUDRELL, DONEN A L'ABAT BALDRIC I ALS MONJOS DE SANT SADURNÍ [DE TAVÈRNOLES] UNA PEÇA DE TERRA QUE TENIA DINS EL TERRITORI D'URGELL, EN EL LLOC ANOMENAT PERAUBA [TERME DE LA SEU D'URGELL], AMB EL PACTE DE RETENIR LA MEITAT DELS FRUITS MENTRE VISQUIN. FAN LA DONACIÓ PER A REMEI DE L'ÀNIMA DE LLUR MARE.

[**O**]. Original perdut. — [**A**]. Còpia de 1709 en el *Liber bullarum*, f. 61v, del monestir de Tavèrnoles, perdut el 1936 en el saqueig del Seminari de la Seu d'Urgell. — **B**. Còpia del segle XVIII: Barcelona, BC, ms. 729, *Monumenta* del pare Pasqual, vol. IX, pàg. 116v-117, i còpia parcial, pàg. 60, *ex* **A**.

a.* BARAUT, *Diplomatari de Tavèrnoles*, núm. 10, pàg. 84-85, *ex* **B**.

In Dei nomine. Nos manumissores qui sumus de genitrice nostra Gutrille quodam, vobis Baldrico abbate et monachis Sancti Saturnini servientibus, praesentibus et futuris. Constat nos, propter remedium genitrice nostra iamdicta, donare vobis una pecia de terra infra territorio Urgellitano, in locum qui dicitur Petra Alba. Et coniungit ipsa terra: de una parte in via qui pergit de Valle Pecaria, de alias omnes partes in terras Sancti Saturnini. Donamus vobis ipsa terra in ea ratione: nos iamdicti manumissores, Sesegudus et Crispio presbiter, ut dum vixerimus medietatem de ipsas fruias recipere faciamus; post obitum vero nostrum, permaneat propter remedium animae genitrice Gutrille quo[n]dam ab integrum ad monasterium Sancti Saturnini et vobis, praedicto abbati et monachis vestris, praesentibus et futuris.

Quicumque ausu temerario contra hanc cartam elemosinaria venerit ad inrumpendum, aut nos ipsis venerimus, aut quislibet homo, ipsa terra quantum ad eo tempore inmeliorata fuerit, dupblam vobis perpetim[1] habenda. Et hac carta elemosinaria firma permaneat.

Facta carta elemosinaria sub die XIII kalendas iulii, anno XVII regnante Karulo, filio Ludovici.

Sig+num Sesegudi, qui hanc cartam elemosinaria feci et testes firmare rogavi, sed propter egritudinem manu mea firmare non possum. Crispio presbiter SSS.[2] Sig+num Andaleci. Sig+num Sancion presbiter. Sig+num Samarelli. Sig+num Zergildi. Sig+num Urrato. Sig+num Ioado. Sig+num Chinebergas, consentiens fui.[3]

1. porcia a. — 2. *Subscripció col·locada després de la de* Zergildi, a. — 3. *Manca la subscripció de l'escrivà.*

185

[FINALS DE 914]

EL PAPA JOAN [X], EN LLETRA TRAMESA PER MITJÀ DE L'ARQUEBISBE EMINI [DE BESANÇON], EXHORTA ELS BISBES DE LA PROVÍNCIA NARBONESA, ENTRE ELS QUALS RADULF D'URGELL, QUE NO ACCEPTIN GERARD COM A METROPOLITÀ DE NARBONA SINÓ ÀGIUS, AL QUAL ENVIARÀ EL PALL.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 139, pàg. 173-174.

186

13 JULIOL 915

SEMPRONI VEN A AVA UNA SORT DE TERRA QUE TÉ EN EL COMTAT D'URGELL, A LA VALL D'ANDORRA, A LA VILLA ORDINO, PEL PREU DE TRETZE DINERS D'ARGENT.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Andorra, perg. núm. 6.

a. BARAUT, *Pergamins de l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell referents a la vall d'Andorra*, ap. 1, *ex* **O.** — **b.** BARAUT, *Cartulari de la vall d'Andorra*, vol. II, pàg. 83-84, doc. 1, amb facsímil (làmina 3), *ex* **O.**

In nomine Domini. Ego Sompronius vinditor tibi emtori mea Ava. Certum quidem et manifestum est enim quoniam in Dei nomine sic mihi complacuit in animo meo ut tibi vindere deverem, ita et facio tibi, una sorte de terra infra comitatum Horgellitano, in valle Andorrense; et est ipsa sortes de terra in villa Ordinavi, in ipso campo super illa fonte. Qui coniungit ipsa sortes: de I parte in terra de Prudencio presbitero, et de alia in terra Sivirane, et de III vero parte in terra de Datitone, et de IIII parte in terra Centulli.

Vindo tibi ipsa sorte de terra quantum infra istas adfrontaciones includunt ab omnem intecrietate in precio quod inter nos convenit, id est denarios XIII de argento; quod tu emtor mihi dedisti et ego vinditor manus meas recepi, et nihilque de ipso precio aput te emptore non remansi, est manifestum.

Quem vero ipsa sorte de terra superius nominata de meo iuro in tuoque trado dominio, ut ex presenti die et tempore libera in Dei nomine abeas potestatem. Si quis sane, quod fierit minime credo esse venturum, quod si ego Sompronius aut aliquid de filiis, de fratribus vel de eredibus meis vel quislibet homo qui contra hunc factum meum venerit ad inrumpendum aut ego ipse venero, filii, fratres, heredes vel quislibet homo inferant seo inferam tibi aut partique tue ipsa sorte superius dicta dupla vobis perpetim abitura. Et inabantea ista vindiccio firmis permaneat.

Facta carta vindicionis me III idus iulii, anno XVIII regnante Karulo rege, filio Leudevico.

Sign+[1] Sompronii, qui hanc carta vindicionis feci et testes firmare rogavi. Sign+um Adesindi. Sign+ Bellone. Sign+um Centulli.

Herifonsus presbiter, qui hanc carta vindicionis rogitus scripsit et SSS. sub die et anno quod supra.

1. *Segueixen unes lletres ratllades.*

187

28 MARÇ 916

FERRIOL I LA SEVA MULLER AMIRADA DONEN AL MONESTIR DE SANT SADURNÍ [DE TAVÈRNOLES] UNA VINYA QUE TENEN EN EL TERRITORI D'URGELL, A LA RODALIA DE CASTELLCIUTAT, EN EL LLOC ANOMENAT VALLPEGUERA [TERME DE LA SEU D'URGELL]. FAN LA DONACIÓ PER A REMEI DE LLURS ÀNIMES.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Tavèrnoles, perg. núm. 1. Al dors: «Valpegera» (s. XI).

a. BARAUT, *Diplomatari de Tavèrnoles*, núm. 11, pàg. 85, *ex* **O.**

In nomine Domini. Ego Ferriolus et uxor mea Amiradda consta nos donare deveremus, sicut et donamus, vinea ad domum Sancti Saturnini, propter remedium anime nostre et parentes nostros, in pago Urgello, in apendicio de Civitate, in locum ubi dicitur Valle Pegaria. Qui afronta: de una parte in vinea Suniario, et de alia in terra Suniefredo comite, et de IIIª in terra Sancti Saturnini, et de IIIIª in vinea de Erifonso.

Infra istas afrontaciones donamus ipsa vinea ad domum Sancti Saturnini propter remedium anime nostre et parentes nostros ⌈ab omni integrietate⌉. Dum ego Ferriolus vixero sit mihi firma potestas, post obitum vero meum nec ad uxore nec ad filios nisi ad domum Sancti Saturnini remaneat, ut ex presenti die et tempore sit ibi firma potestas.

Et qui contra hanc ista karta elemosinaria venerit ad inrumpendum aut nos venerimus, inferam vel inferant aut partique duplum ibi perpetim abiturum. Et inantea ista karta elemosinaria firmis et stabilis permaneat et in[ru]mpere [non permi]tat[ur] set plena in omnibus abeat firmitatem.

Facta karta elemosinaria V kalendas aprilis, anno XVIIII regnante Karolo rege.

Sig+num Ferriolus, Sig+num Amiradda, qui hanc karta elemosinaria fecimus et testes firmare rogavimus. Sig+num Benedictus.[1] Sig+num Ru[...]mirus.[2] Sig+num Suniefredus.

Sivixerus presbiter,[3] qui hanc karta elemosinaria scripsi et SSS. die et anno quo supra.

1. *Lectura dubtosa.* — 2. *O bé* Ru[...]marus. — 3. Sivixerus presbiter, *en lletres allargades.*

188

9 SETEMBRE 916

LA COMTESSA GARSENDA [VÍDUA DE GUIFRÉ II], EL COMTE SUNYER [I DE BARCELONA-OSONA] I EL VESCOMTE ERMEMIR [D'OSONA], COM A ALMOINERS DEL DIFUNT COMTE GUIFRÉ [II DE BARCELONA-OSONA], ANOMENAT BORRELL, DONEN AL CENOBI DE SANTA MARIA DE RIPOLL, ENTRE ALTRES BÉNS QUE TENIA EN EL COMTAT D'OSONA, UNS ALOUS A FOLGUEROLES, ELS QUALS AFRONTEN AMB TERRES DEL BISBE RADULF [D'URGELL].

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 155, pàg. 185-186. També ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 38, pàg. 118-120.

189

17 ABRIL 917

EL LEVITA ELLEMAR DONA A LA CATEDRAL D'URGELL LES POSSESSIONS QUE TÉ ENTRE ELS CAMINS I EL RIU, A LA VILLA ON HI HA LA SEU DE SANTA MARIA, UNA DE LES QUALS COMPRADA A RICULF I UNA ALTRA SITUADA AL COSTAT DEL CAMÍ QUE VA DE CASTELLCIUTAT A LA CERDANYA. FA LA DONACIÓ AMB LA CONDICIÓ QUE MENTRE VISQUIN ELL I EL SEU NEBOT GONTEIC, LEVITA, EN TINDRAN LA POTESTAT A CANVI DE DONAR LA MEITAT DELS FRUITS DE LES VINYES A SANTA MARIA.

[**O**]. Original perdut. — **A.*** Còpia del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 128-128v, doc. CCCLXXXVIII. Rúbrica: «Karta Sancte Marie de alodio Eldemari in villa sedis et in eius aiacenciis».

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 76, pàg. 59-60, *ex* **A.**

In nomine Domini Dei eterni et Salvatoris nostri Ihesu Christi. Ego Aldemares levita timens et pavens penas inferni et cupio pervenire ad gaudia et premia paradisi, Deo propicio. Propterea placuit in animis meis et placet ut propter remedium animę męę donare deberem, sicut et dono, ad Sanctam Dei et precipue ienitricis Dei Marię Sedem Orgellitanensem et tibi nepoti meo Gunteico levita dono atque concedo omnia quicquid habeo in villa Vico, ubi Sedis Sancte Marię sita est, in eius honore sive in aiacenciis suis, id est domos cum exiis et regresiis et superpositis illorum, curtinam cum omni superposito suo et clausulam vinearum cum suis arboribus et cum ⌈omni⌉ suo superposito ad ipsos domos iamdictos et ad ipsam cortinam quoherentem. Qui coniungunt de duabus partibus in stratas, et de III in rivo, et de IIII[a] vero parte in orto Sallani.

Quantum in istas affrontaciones includunt, quicquid ibidem sub mea modo continetur potestate, quem emi de homine Riculfo vocabile, et in alio loco super stratam qui pergit ad Civitate usque in Cerdania, dono hec omnia suprascribta cum exia et regressia et cum omni superposita sua et omnibus arboribus ad hec continentibus ab integre. In ea racione: ut dum ego iamdictus Allemares levita vixero simul cum nepoti meo Gunteioco levita in nostram habeamus potestatem et de fruges quod Dominus nos dederit de ipsas vineas per medium dividere faciamus in servicium Sancta Maria. Post obitum vero meum, omnia in potestate Gonteioco remaneat ab integrum. Post obitum vero suo, si ego iam ab hoc seculo transitus fuero, omnia et in omnibus a nobis in iamdicta villa Vico iuste tenentibus et possidentibus in potestatem Sancte Marię vel qui rector ęcclesię Domino annuente ibidem constitu[tu]s[1] fuerit pro remedium animabus nostris legitimam habeat potestatem.

Quicumque vero ausu temerario contra hanc scribturam post obitum nostrum contrarius aut violator sancte Dei ecclesię⌈ fuerit⌉, a regno Dei exclusus permaneat nisi digne emendaverit, et quod violari presumpserit in quadruplum iamdictę sancte Dei sedis ęcclesię restituat. Et hec scribtura a nobis facta post obitum nostrum plenam habeat firmitatem.

Facta scribtura donacionis ista XV kalendas madii, anno XX regnante Karolo rege, filio Leudovico.

Eldemares levita, qui hanc scribturam donacionis feci et testes firmare rogavi SSS. Sig+num Belascuti SSS. Godinus presbiter SSS. Dacho SSS. Agila presbiter SSS. Sig+num Gustrimiro SSS.

Iohannes presbiter, qui hanc scribtura donacionis scribsit die et SSS. anno quod supra.

1. *Manquen les lletres* tu.

190

23 OCTUBRE 917

CENTOLL, LA SEVA MULLER TRUTILÓ I TRIMLÓ VENEN A DONUL UNA VINYA I UNA TERRA [QUE TENEN A LA VALL DE FÍGOLS] PER L'EQUIVALENT DE DUES SOLDADES I DUES ARGENÇADES.

O.* Barcelona, BC, Arxiu, perg. 183, R. 3.724, al dors. Procedent de la col·legiata d'Organyà. Lletra molt esborrada. Pergamí opistògraf, a l'anvers del qual hi ha un document de l'octubre de 1056 relatiu a uns béns situats a la vall de Fígols.

a. MARQUÈS; ORDEIG, *Diplomatari de Santa Maria d'Organyà*, núm. 2, pàg. 26-27, *ex* **O.**

In nomine Domini. Ego Sentillus et uxori sue Trutilo et Trimlo vobis emtoribus nostris Donulus et [....]ga. [Constat nos ut vobis aliquid] vindere deveremus, sicut et facimus. Vindimus vobis ego Sentullus et sua uxor et ego Vitiza et ego Tri[mlo vinea que advenit mihi de parentes] meos [..... de] comparatione ma[...]. Qui infrontat ipsa vinea: de I parte in .....] et de alia in terra Elias, et de III in terra Elias. Quantum in istas adfrontaciones includunt sic vindimus vobis ipsa [vinea ab omni integrietate]. Et [...] afrontat ipsa terra de Trimlo: de I parte in terra [de .....]ino, et de alias II partes [in terra E]duvira.

Quantum infra istas afrontaciones includunt sic vindo vobis de ipsa media [...] ipsa quarta parte ab omni integrietate. Et recipio de vos precio pro ipsa vinea II soldatas et pro ip[sa] terra II argencatos placibiles in re valente; et de ipso precio aput vos emtores non remansit, est manifestum.

Quod si nos venditores aut alius homo de ipsa vinea et de prefata iamdicta vos inquietaverit aut inquietare voluerit in duplo vobis componere faciamus. Et inantea ista karta vindicionem firmis permaneat.

Facta karta vindicionem X kalendas novembrias, ano XX regnante Karlo rege, filio Leodevico.

S+num Sentullus, S+num Trutilo, S+num Trimlo, qui hanc karta vindicio[nem fecimus et] firmare roga[vimus]. S+num Rekosindo. S+num Placianus. S+num Miro.

Endisclus presbiter rogatus scripsi et SSS. sub die et ano quod supra.

191

29 ABRIL 918

GUINEDELLA, MARMESSORA DEL SEU MARIT GUADAMIR, DONA A LA CATEDRAL D'URGELL DIVERSES POSSESSIONS QUE EL DIFUNT TENIA A PALLEROLS. FA LA DONACIÓ PER A REMEI DE LES ÀNIMES D'AMBDÓS ESPOSOS.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 38. Al dors: «De una casa in Palerols» (s. XIII).

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 77, pàg. 60-61, *ex* **O.**

In nomine Domini. Ego Winedeldes femina qui sum manumissor de viro meo nomine Wadamiro condam. Certum quidem et manifestum est enim quia mihi placuit in animis meis et placet ut propter remedium anime sue et anime mee donare deverem ad domum Sancta Maria que est fundata in comitatu Orgellitano, in Sede vico. Dono ad ipsa ecclesia iamdicta, in loco ubi dicitur Palierolos, solario I cum suo superposita et ipsa casa terrada que est ad ipsa Porta et ipso orreo vedre et ipso orto cum suis arboribus. Qui afronta ipse ortus: de I parte in ipsa sala pedania, et de alia parte in via que pergit ubique. Et ipso campo que est in contra ipso rio cum ipsa cirasia ab omni integriatate et ipso palombario et ipso trullgare cum ipsos trulgos et cum illorum superposita et ipsas vineas que sunt subtus ipsos domos et subtus ipsa via que pergit ad Istamarize et usque in ipso rio. Qui afrontant ipsas vineas de I parte [in Staore]; et ipsos campos qui sunt ad ipsa Olla, qui afrontant de I parte in via que pergit ubique, et de alia parte in flumen Segore, et de III in terra Sancti Laurenti vel de suos mon[a]chos.[1]

Quantum infra istas afrontaciones includunt dono ego Winedeldes a domum Sancta Maria propter remedium anime sue et anime mee: ipso solario et ipsa casa terrada que est ad ipsa porta et ipso orreo vedre et ipso palumbario et ipso trullgare cum ipsos trulgos et illorum superposita et exias

et regrexias et ipso orto et ipsas vineas et ipsas terras. Sicut superius resonat, donare facio propter remedium anime sue et anime mee ab omni integriatate a domum Sancta Maria in Sede vicho tres tonnas que sunt in Palierolos.

Et qui contra hanc ista karta donacionis que ego Winedeldes promto animo et bona volumtate facio pro Dei timore venerit ad inrumpendum, in primis ira Dei omnipotentis incurrat et ad limine sancta Eclesia straneus eficiat et cum Iuda Scariot in infernum porcionem acipiat. Et inabantea ista carta donacionis a domum Sancta Maria propter remedium anime de viro meo, nomine Wadamiri condam, et propter remedium anime me firmis permaneat.

Facta carta donacione ista III kalendas madii, anno XXI regnante Carllo rege, filio Leudevico.

Sig+num Winedeldes femina, qui hanc ista carta donacionis de domum Sancta Maria feci et testes firmare rogavi. Sig+num Rondo. Sig+num Lobone. Langobardus SSS.*

Mirosus presbiter, qui hanc ista carta donacionis de domum Sancta Maria rogitus scripsi et SSS., cum litteras superpositas VIII, die et anno quod supra.

1. *Manca la* a.

192

29 JUNY 918

ELS ESPOSOS GAMISÀ I VIRGÍLIA VENEN A L'ABADESSA EMMA [DE SANT JOAN DE LES ABADESSES] UNA CASA I UNES TERRES QUE TENEN EN EL COMTAT DE CERDANYA, A LA VALL PEDRERA, EN EL TERME DE LA VILLA CAMPELLES, EN EL LLOC QUE ANOMENEN ENGELATS, PER L'EQUIVALENT DE DEU SOUS.

O.* Barcelona, AR (ACA), Cancelleria, perg. Miró, núm. 24 (abans arm. Sant Joan de les Abadesses, sac A, núm. 25).

a. MONSALVATJE, *Noticias*, vol. 15, núm. MMLVIII, pàg. 71-72, *ex* **O**. — **b**. MARTÍ, *Dietari*, vol. I, ap. II bis, pàg. 470-471 (amb data de 913), *ex* **O**. — **c**. UDINA, *El Archivo Condal*, núm. 59, pàg. 189-190, *ex* **O**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 181, pàg. 201.

In nomine Domini. Ego Gamiza et uxor mea Virgilia vinditores tibi Hemmone, gratia Dei abbatissa, hemtrice. Per hanc scriptura vindictionis nostre vindimus tibi in comitatum Ceretania, in valle Petrariense, in fines de villa Campilias, in locum que dicitur Engelados, vindimus tibi in ibidem loco cassa cum curte et orto I et orreo I et ipsas terras qui sunt de ipso casale, et exio et regressio suos, cum omnes illorum afrontaciones.

Vindimus tibi ipsa cassa cum curte et oreo et orto et ipsos arbores et ipsas terras ubique invenire potueris qui sunt de ipsa cassa. Sic vindimus tibi ab omni integritate, inpropter precium solidatas X in rem valentem, et nichil de ipsum precium aput te emtrice non remansit, est manifestum, ut de ex presenti die et tempore et quidquid exinde agere, facere vel iudicare volueris firmam abeas potestatem ab omni integritatem cum exio et recrecio suo.

Sane quod si nos vinditores aut hulus homo qui contra hanc carta vindictionis venerit ad inrumpendum, inferam vel inferam[us][1] aut partique [tua][2] ista omnia quantum inmeliorata fuerit in dupplo tibi componere faciat. Et inantea ista carta vindictionis firmis permaneat.

Facta carta vindictionem III kalendas iulii, anno XXI regnante Karulo rege, filio Leudoici.

Sign+ Gamiza, Sign+ Virgilia, qui hanc karta vindiccionem fecimus et firmare rogavimus. Sign+ Auriolus. Sign+ Ermegilde. Sign+ Trasoado. Sign+ Scluva. Sign+ Gotforte. Sign+ Boso.

Gentiles presbiter, qui hanc karta vindictionem scripsi et SSS. subdie et anno quod supra.

1. *Manquen les lletres* us. — 2. *Manca*.

193

3 AGOST 918

RANOVIGA VEN AL COMTE MIRÓ [DE CERDANYA] UN ALOU QUE TÉ A LA VILLA AGE, EN EL TERME DE LLÍVIA, PER DOS-CENTS SOUS.

[O]. Original perdut, conservat a Ripoll, AM (Arxiu de la Pabordia d'Age, segons Olzinelles), fins a l'any 1835. — **A**.* Regest de Roc d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 7. — **B**.* Regest de Roc d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec IX, p. 87.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 43, pàg. 122, *ex* **AB**.

El regest **A** diu: «Venta hecha al mismo [conde D. Miron] por Ranoviga de un alodio en Age, termino de Livia, por 200 sueldos: 3 de las nonas de Agosto, año 21 de Carlos, hijo de Luis. Archivo de la Pabordia de Aja. Lo dió despues al monasterio su muger Ava». El regest **B** diu: «Ranoviga vende al conde Mirón un alodio en el término de Livia, *in villa Agan*, por 200 sueldos: 3 nonas agosto, 21 Carlos, hijo de Luis».

194

16 GENER 919

ASNER I LA SEVA MULLER GLASECA VENEN A RANGEFRED DUES CASES QUE TENEN PER COMPRA A LA RODALIA DEL CASTELL D'OLIANA, A JONCET, PER L'EQUIVALENT DE DEU ARGENÇOS.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 39.

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 78, pàg. 61-62, *ex* **O**.

In nomine Domini. Ego Asnerus et uxor mea Glaseca tibi entore nostrum Rangifredo. Per scriptura vinditionis nostre vindimus tibi casa[s][1] duas qui nobis adveniunt ex comparatione. Sunt ipsas casas in apendicio de castro Uliana, in loco ubi dicitur Gunicetum. Que infrontant ipsas cassas: de I latus in strata pubplica que pergit ubique, de alia in ortum de Odericum, de tercia in casa de Blandericum. Quantum istas adfrontatione[s][2] includunt sic vindimus tibi ipsas casas cum sua superposita et suo exio et regressio ab omne integritate, propter precium argentos X in res valentem, quod tu entor nobis dedisti et nos vinditores de presente recepimus nihilque de ipso precio aput te non remansit, est manifestum.

Quem vero ipsas casas iamdictas ad nos venditores traditas et ad te entore ab integritate receptas ad avendi, vindendi seu ad comutandi quod volueris in Dei nomine exinde abeas potestatem. Et que

contra hanc karta ista vindicionis venerit ad inrumpendum aut nos ipsi venerimus, inferam vel inferam[us][3] tibi aut partique tue dubpla tibi componere faciamus. Et inabantea vindicio ista firmis permaneat.

Facta karta ista vindicionis XVII kalendas februarii, anno XXII regnante Karlo rege, filio Leudevico.

Sig+u Asnerus, Sig+u Glaseca, que anc karta vindicionis fecimus et testes firmare rogavimus. Sig+u Iordanus. Sig+u Ecco. Sig+u Fortes.

Ansolfus presbiter, que anc karta vindicionis rogitus scripsit et SSS. sub die et anno que supra.

1. *Manca la darrera* s. — 2. *Manca la* s. — 3. *Manquen les lletres* us.

195

24 GENER 919

EN JUDICI PRESIDIT PEL COMTE I MARQUÈS MIRÓ [DE CERDANYA], PEL VESCOMTE REMESARI I PELS JUTGES GISCAFRED I GOLTRED, EN PRESÈNCIA DE MOLTS BONS HOMES, A PETICIÓ DE LANGOBARD, MANDATARI DE L'ABAT ENNEGÓ [DE RIPOLL], UNS PARTICULARS DECLAREN QUE HAN DE DONAR ELS DELMES I LES PRIMÍCIES A L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA DE LA VALL DE BORREDÀ, TAL COM HO HAVIA OBTINGUT L'ESMENTAT ABAT DEL BISBE RADULF [D'URGELL].

[**O**]. Original perdut, potser el document que es conservà a Ripoll, AM, fins a l'any 1835. — **A.*** Còpia parcial de R. d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec VIII, f. 5-5v, sense indicació de font.

a. ROVIRA, *Un bisbe d'Urgell*, pàg. 178-179, ap. 5, *ex* **A**. — **b**. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 45, pàg. 124-125, *ex* **A**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 185, pàg. 204, *ex* **A**.

In iudicio de Mirone, comite seu et marchio, et Remesario vicescomite [seu et iudices qui iussi sunt iudicare, id est, G]iscafredo[1] et Goltredo iudicum, seu et in presentia bonis ominibus, id est, [...][2] et aliorum multorum bonorum omines qui ibidem aderant, ad peticione de Lancobardo, qui est mandatarius de Ennecone abbate, vel ab interrogacione de supradictos iudices, profesi su[mus][3] pariter Dato, Mangefredus, Elias, [Cagosus, Dado, Dutila et Radepertus][4] fecimus nostra profesione de ipsas decimas et primitias quod nos pariter debemus donare ad domum Sancta Maria quod est in valle Borosetana, quod [.....] Enneco abbas per consensum proprii [...] episcopo domno Radulfo [.....] et contensimus pos anno [...] ipsas decimas et primicias ad iamdicto Ennecone abbate cugus mandatum iste Lancobardus persequitur. Et interrocaverunt nos pariter ipsi predicti iudices si contensimus nos pariter ipsas decimas et primicias [.....] diximus nos pariter Dato et Mangefredus et Elias et Cagosus et Dado et Dutila et Radepertus in nostro responsum, peccatum nostro impediente, diabolo incitante, quod si fecimus etsi fecimus nostra profesione in vestrorum iudicio.

Facta nostra professione VIIII kalendas februarii, anno XXII regnante Karlo rege, filio Lodovici.

1. ..... iscafredo A. — 2. *Dues ratlles i mitja de punts suspensius* A. — 3. *Omet* A. — 4. ..... A.

196

24 o 25 maig 919

Els esposos Escipió i Rodesenda venen al bisbe Radulf [d'Urgell] una terra i una vinya que tenen en el comtat de Berga, a la rodalia de Borredà, a Boatella [terme de Borredà].

[**O**]. Original perdut, conservat a Ripoll, AM (Arxiu de la Sagristia Major, plec 18, núm. 60), fins a l'any 1835. Segons Villanueva, era a Vic, AC. — **A**.* Regest de Roc d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 6, *ex* **O**. — **B**.* Regest de Roc d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec IX, pàg. 167, *ex* **O**.

a. Rovira, *Un bisbe d'Urgell*, pàg. 179, ap. 6, *ex* **A**. — **b**. Ordeig, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 46, pàg. 125-126, *ex* **AB**.

RE: *Villanueva, *Viage*, vol. VI, pàg. 148, *ex* **O**. — Junyent, *Diplomatari de la catedral de Vic*, núm. 89, pàg. 82 (amb data de 920), *ex* Villanueva.

El regest **A** diu: «Otra venta a favor de Radulfo obispo de tierras en *Buatella*: 9 de las calendas de Junio, año 22 de Carlos hijo de Luis. Archivo de la Sacristia mayor, legaj. 18, nº 60». I el regest **B** diu: «Plech 18, nº 60. Venta a Rodulfo bisbe de una viña en *Buatella*: 9 kalendas Junio, 22 Carlos fill de Luis».

El regest de Villanueva diu així: «(...) la escritura de venta hecha por *Scipion* y su muger *Rodesinda* á *Rodulfo* obispo (sin expresar la sede), de una viña en el condado de Berga, *in appendicio de Borrassederes, in villa que nominant Buvatella. Facta carta venditionis VIII kalendas iunii, anno XXII regnante Karulo rege, filio Leudivici*». Hi afegeix que aquesta escriptura i dues més dels anys 920 i 921, també relatives al bisbe Radulf, es troben «originales en el archivo de Vique», cosa que és veritat en els casos d'aquelles dues, però no pas en el cas d'aquesta.

197

919

L'abadessa Emma [de Sant Joan de les Abadesses] compra una terra situada a la vall de Brocà, a Espinosa, en el lloc anomenat Vilallonga.

[**O**]. Original perdut. — **A**. Regest del segle XV: Sant Joan de les Abadesses, AM, *Llibre de Canalars*, I, f. 58v, sac 9, núm. 30.

a.* Udina, *El Archivo Condal*, ap. II, núm. 99, pàg. 464, *ex* **A**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 204, pàg. 214.

El regest del segle XV diu: «Emmona abbatissa emit unam terram situatam in valle Boicarenense, a Aspinosa, in loco vocato a Villalonga. Anno XXII regnante Karolo rege, filio Ludovici regis».

198

919

HOM VEN A L'ABADESSA EMMA [DE SANT JOAN DE LES ABADESSES] TRES PECES DE TERRA SITUADES A LA VALL DE LILLET, EN EL LLOC ANOMENAT «GARGANTA FORIA», I A PUIGVEDÓS.

[**O**]. Original perdut. — **A**. Regest del segle XV: Sant Joan de les Abadesses, AM, *Llibre de Canalars*, I, f. 133v, sac 15, núm. 72.

a.* UDINA, *El Archivo Condal*, ap. II, núm. 106, pàg. 466, *ex* **A**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 205, pàg. 215.

El regest del segle XV diu: «Tres pecie de terra site in valle Liliatense, in loco vocato ad Garganta Foria, et in Puio Vesoso, venduntur domine Emmone abbatisse. Anno XXII regnante Carlo rege, filio Ludovici regis».

199

919

HOM VEN A L'ABADESSA EMMA [DE SANT JOAN DE LES ABADESSES] UNA PEÇA DE TERRA SITUADA A LA VALL DE BROCÀ, A ESPINOSA, AL COSTAT DEL RIU LLOBREGAT.

[**O**]. Original perdut. — **A**. Regest del segle XV: Sant Joan de les Abadesses, AM, *Llibre de Canalars*, I, f. 133v, sac 15, núm. 73.

a.* UDINA, *El Archivo Condal*, ap. II, núm. 107, pàg. 466, *ex* **A**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 206, pàg. 215.

El regest del segle XV diu: «Pecia de terra sita in valle [Bocaranense],[1] in valle Aspinosa, iuxta rivum de Lubricato, venditur Emmone abbatisse. Anno XXII regnante Carlo rege, filio Ludovici regis».

1. (Bonense?) a.

200

919

HOM VEN A L'ABADESSA EMMA [DE SANT JOAN DE LES ABADESSES] DUES PECES DE TERRA SITUADES A LA VALL DE LILLET, EN EL LLOC ANOMENAT PUIGVEDÓS, I DOS MOLINS EN EL LLOBREGAT.

[**O**]. Original perdut. — **A**. Regest del segle XV: Sant Joan de les Abadesses, AM, *Llibre de Canalars*, I, f. 133v, sac 15, núm. 74.

a.* UDINA, *El Archivo Condal*, ap. II, núm. 108, pàg. 466, *ex* **A**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 207, pàg. 215.

El regest del segle XV diu: «Due pecie de terra site in Lugratense et duo molendina venduntur domine Emmone abbatisse. Sunt terre a [Canlones?] in Puio Vezoso et molendina in Lubricato. Anno XXII regnante Carlo rege, filio Ludovici».

201

919

HOM VEN A L'ABADESSA EMMA [DE SANT JOAN DE LES ABADESSES] UNA PEÇA DE TERRA SITUADA AL COSTAT DEL CASTELL DE LILLET.

[**O**]. Original perdut. — **A**. Regest del segle XV: Sant Joan de les Abadesses, AM, *Llibre de Canalars*, I, f. 133v, sac 15, núm. 75.

a.* UDINA, *El Archivo Condal*, ap. II, núm. 109, pàg. 466, *ex* **A**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 208, pàg. 215.

El regest del segle XV diu: «Pecia de terra sita iuxta castrum de Lileto venditur domine Emmone abbatisse. Anno XXII regnante Carlo rege, filio Ludovici regis».

202

11 GENER 920

EL PREVERE TODERED FA DONACIÓ A L'ESGLÉSIA DE SANT PERE DEL CASTELL DE MOGRONY, EN EL COMTAT DE CERDANYA, D'UNA CASA I NOMBROSES TERRES SITUADES AL TERRITORI DE CASTELLAR [DE N'HUG], A LA VILLA QUE ANOMENEN «TONEGATUS» I ALTRES LLOCS, SOBRE LES QUALS TINDRAN POTESTAT LES ABADESSES I LES MONGES DEL MONESTIR DE SANT JOAN [DE LES ABADESSES].

O.* Barcelona, AR (ACA), Cancelleria, perg. Miró, núm. 30 (abans arm. Sant Joan de les Abadesses, sac A, núm. 54).

a. MONSALVATJE, *Noticias*, vol. 15, núm. MMLXV, pàg. 90-93 (amb data de 915), *ex* **O**. — **b**. UDINA, *El Archivo Condal*, núm. 65, pàg. 196-198, *ex* **O**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 209, pàg. 215-216.

In nomine Domini. Ego Teuderedus presbiter, donator. Magnum mihi et satis licitum esse[1] videtur domum Dei edificare ubique et de meis rebus honorare atque concedere, audientes predicacionem et monita sanctorum patrum quia elemosina a morte liberat animam, cognoscente me peccati macula honusto, compuncto de superna celorum pietate supplicantem eius misericordia, ut pius et misericors sit in peccatis meis.

Propterea concedo atque trado ad domum Sancti Petri apostoli qui est fundatus in castro Mocroneo, in commitatu Cerdaniense, dono infra fines de Castellare, in villa que vocant Tonegatus,

casa, curte et orto. Ipsa casa ab omni intecritate, in ipsa curte et in ipso orto ipsa medietatem et ipsa medietatem ab omni integrietate. Qui affrontat ipsa casa, curte et ortus: de I parte in casa de filiis Usulani condam, et de alia parte in via, et de III parte in orto Gisclamundo vel de suos eredes, et de IIII parte in terra de Iulio vel suos eredes.

Et ipsa campus qui est subtus ipse villare affrontat: de I parte in torrente, et de alia parte in terra Galitone, et de III parte in via, et de IIII in terra de Possego. Dono isto campo qui infra istas affrontaciones includunt ab omni integritate.

Et ipsa alia terra qui est super ipso villare affrontat: de I parte in torrente, de alia in terra Galitone, de III in terra Possego, de IIII in ipsa fonte. Dono ista terra ab omni integritate.

Et ipsa terra quem abeo in locum ubi dicitur ad ipsa Cruce affrontat: de I parte in silva, de alia in terra Turidio, de III in terra Galitone, de IIII in terra Possego. Dono isto campo ab omni integritate.

Et ipsa terra que est ad ipso prado que dicitur Torego afrontat: de I parte in via, de alia in torrente, de III in terra Galitone, de IIII in terra Ermelde. Dono ipsa terra ab omni integritate.

Et ipsa alia terra que est in ibidem loco affrontat: de I parte in via, de alia in silva, de III in terram Ermelle, de IIII in terram Daudato. Dono ipsa terram ipsa medietatem et ipsa medietatem ab omni integritate.

Et ipse campus qui est ad ipso Chairo de Rotario affrontat: de I parte in roca, de[2] III partes in torrente. Dono ipsa terra ipsa medietatem et ipsa medietatem ab omni integritatem.

Et ipsa terra que est ad ipso Cairo Rubio affrontat: de I parte in terram Wifredo, et de alia in terram Ermentario, et de III in terram Gisclamundo, de IIII in terram Trasuario. Dono ipsa terra ab omni integritate.

Et in villare que nominant Crunudellus casale cum orto et curte. Affrontat: de I parte in via, et de alia in curte Scluane, de III in orto Teudemiro, de IIII in orto Toridio. Dono ipso casale cum curte et orto ab omni integritate.

Et ipsa terra que ibidem est affrontat: de I parte in via, de alia in terra Teudemiro, de III in terra Dadille, de IIII in terram Eldaleco. Dono ipsa terra ab omni integritate.

Et ipsa terra que est ad ipso Cairo Rubio affrontat: de I parte in torrente, de alia in terra Gardilane, et de III in terra Carpilane, de IIII in terra Auricio. Dono ipsa terra ipsa medietatem et ipsam medietatem ab omni integritatem.

Et ipsa vinea que est ad ipsa Noce affrontat: de I parte in roca, de II alia parte in vinea Galitone, et de III in terra Ramione, de IIII in stirpe. Dono ipsa vinea ⌈cum ipso torculario⌉ qui infra istas affrontaciones includit ipsa medietatem et ipsa medietatem ab omni integritatem.

Volo enim ut cunctis diebus casas, curtes, ortos, terras cultas vel incultas, vineas, exiis et regresiis, vel omne superpositum illorumque supra texuimus in potestate et dominacione Sancti Petri apostoli permaneat perenniter.

Abbates vero et monachas servientes in domum Sancti Ioannis monasterii usandi, exfructuandi, gubernandi seu faciendi regulariter abeant potestatem, ut omni tempore domus Sancti Ioannis et Sancti Petri sint exinde onorati. Ita tamen ut pro mea anima seu parentorum meorum exorare non pigeat, ut veniam ad remedium Domino nostro Iesu Christo adipisci mereamur, amen.

Quod si ego donator a[u]d[3] hullus homo qui contra hanc donacionem seu largicionem mercedem causam temptaverit aut hec omnia superius dicta de domo Sancti Ioannis vel Sancti Petri abstraere voluerit, peccatis meis anima illius sit abligatum, quod pro hac re cupio esse purgatum. Et insuper componat in vinculo hec omnia, quod superius scriptum est, in quadruplo ecclesie Sancti

Ioannis monasterii perpetim abitura, quantum ipse tempore inmelioratum fuerit aut carius valere potuerit. Et inantea ista donacio firmis permaneat omnique tempore.

Facta donacione III idus ianuarii, anno XXIII regnante Karulo rege, filio Leudovici.

S. Teuderedus presbiter, qui hanc donacione feci et testes firmare rogabi et SSS.* *(Crismó)* Antestius presbiter SSS.* *(Crismó)* Nantulfus presbiter SSS.* S. Undisclus clericus SSS.* Fedanzius presbiter SSS.* Frotarius presbiter SSS.* Sig+num Bunaldus. Sig+num Godalbertus. Sig+num Fortes. Sig+num Gairuvardo. Sig+num Usula. Sig+num Manco.

Boso levita, qui hanc carta donacionem scripsi et SSS. subdie et anno quod supra, cum litteras superpositas in verso VX, literas XVII.

1. est O. — 2. *Segueix un espai raspat.* — 3. ad O.

203

29 GENER 920

FROILÀ I LA SEVA MULLER MADRESÈN VENEN A RANGEFRED UNA PEÇA DE TERRA QUE TENEN A LA RODALIA DEL CASTELL D'OLIANA, A JONCET, PER L'EQUIVALENT DE CINC SOUS.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 40. Al dors: «De terris in Ulia» (s. XIII).

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 79, pàg. 62, *ex* **O.**

In nomine Domini. Ego Fruila et uxor mea Matrisenda tibi entore nostro Rangefredo. Consta nobis ut tibi aliquid vindere deveremus, sicuti et vindimus tibi, terra in adpendicio de kastro Uliana, in lo[co][1] que dicitur Ionceto. Et infrontat ipsa terra de II latus de te entore, et de alias II partes adfrontat in strastas pulvicas. Vindimus tibi ipsa terra quantum istas infrontaciones includunt ab onne intecrietate et recepimus de te entore solidos V in rem balente, est manifestu. Si quis sane, que fiire minime credimus esse venturu, quod si nos venditores aut ullus omo inquietaverit, duple tibi conponere faciamus. Et inebante ista karta vindicionis firmis permaneat.

Et facta karta vindicionis IIII kalendas frebuarias, anno[2] XXIII renante Karlo rege, filio Laudeviquo.

Fruila, qui hanc karta vindicionis fecit et testes firmare rocavit. S+ignum Matrisenda et SSS. S+ignum Quiticani. S+ignum Galindoni. S+ignum Iohanes.

Lebegildus presbiter ro[g]itus[3] scripsi et SSS. die et anno que supra.

1. *Manquen les lletres* co. — 2. anna, *per error.* — 3. *Manca la* g.

204

21 MARÇ 920

TODEMIR VEN A RANGEFRED UNA TERRA A LA RODALIA DEL CASTELL D'OLIANA, VORA EL RIU SEGRE, PER L'EQUIVALENT DE CINC SOUS.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 41.

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 80, pàg. 62-63, *ex* **O.**

In nomine Domini. Ego Tedemirus venditor tibi entore meo Rangefredo. Consta me ut tibi aliquid vindere debere, sicuti et vindo tibi, terra in adpendicio de kastro Uliana. Et adfrontat ipsa terra: de I latus in strata pulvica, et de alia latus adfronta in litus Secor, et de III latus adfrontat in terra Sabegildo. Vindo tibi ipsa terra, quantu istas infrontaciones includunt, sic vindo tibi ipsa terra ab onne intecrietatem et recepit de te entore solidos V in rem balente, est manifestu.

Si quis sane, que fiire minime credo esse venturu, quod si ego venditor aut aliquis de filiis vel de fratribus vel de eredibus nostris vel quislibet omo qui contra hanc ista karta vindicionis venerit ad inrupendu aut ego venero, infera vel infera[mus][1] tibi aut partique me duple tibi conponere faciat. Et inebante ista karta vindicionis firmis permaneat.

Et facta karta vindicionis XII kalendas apriles, anno XXIII renantem Karlo rege, filio Laudeviquo.

SSS. Teudemirus, qui hanc karta vindicionis fecit et testes firmare rocavit. S+ignum Alarihi. S+ignum Eleseo. S+ignum Elias.

Lebegildus presbiter, qui hanc karta vindicionis ro[g]itus[2] scripsi et SSS. die et anno que supra.

1. *Manquen les lletres* mus. — 2. *Manca la* g.

205

ABRIL 920

ELS HABITANTS DE BAÉN, EN EL COMTAT DE PALLARS, DONEN AL COMTE RAMON [I DE PALLARS-RIBAGORÇA], FILL DEL COMTE LLOP, TOTS LLURS ALOUS. L'ESMENTAT COMTE EN FA DONACIÓ AL MONESTIR DE SANT VICENÇ DE GERRI AMB EL CONSENTIMENT DE RADULF, BISBE D'URGELL, EL QUAL SUBSCRIU EL DOCUMENT.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. III, núm. 132, pàg. 351-352.

206

16 JULIOL 920

L'ABAT I LEVITA ENNEGÓ I LA CONGREGACIÓ DEL CENOBI DE SANTA MARIA DE RIPOLL VENEN A MIRABLE I GUISAMON I A LLURS MULLERS MAPLENA I CASTA TRES PECES DE TERRA QUE TENEN PER DONACIÓ EN EL COMTAT D'OSONA, EN EL CASTELL DE SANT LLORENÇ, EN EL TERME DE FOLGUEROLES, PER TRETZE SOUS. DUES D'ELLES AFRONTEN AMB TERRES DEL BISBE RADULF [D'URGELL].

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 213, pàg. 218.

207

11 AGOST 920

ERIFONS I FROILÀ VENEN ALS ESPOSOS BISIND I ALDRICÓ UNA CASA QUE TENEN PER COMPRA EN EL COMTAT D'URGELL, A ALÀS, PER L'EQUIVALENT DE DOTZE ARGENÇOS.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 42. Al dors: «De Alas» (s. XIII).

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 81, pàg. 63, *ex* **O**.

(Crismó) In nomine Domini. Ego Erifonsus et Froila vinditores vobis emtoribus nostris Bisindo et uxori tue Aldrico. Constat nos ut vobis aliquid vindere deberemus, sicut et vindimus vobis, casa nostra que nobis obvenit per conparatione; qui est in pao Orgellitano, in villa Elasso. Et afronta ipsa casa: de una parte in casa de Homodei, et de alia in stra[ta][1] qui discurrit ubique, et de IIIª in casa de Cheno.

Vindimus vobis ipsa casa quantum in istas afrontationes includunt cum exio et regressio et cum suo superposito ab omni integritate, id est in precio placibile argentius XII in rem valentem, est manifestum.

Quod si quis nos vinditores aut aliquis de propinquis nostris aut ullus homo qui contra hanc karta vinditionis venerit pro inrumpendum aut nos ipsi vinditores venerimus, inferam vel inferamus [vobis][2] aut partique vestre duplam vobis perpetim abitura. Et inantea ista karta vinditio firmis permaneat.

Facta karta vinditio ista III idus augusti, anno XXIII regnante Karulo rege, filio Leudovico.

Sig+num Erifonso, Sig+num Froilane, qui hanc karta vinditionis fecimus et testes firmare rogavimus. Sig+num Wadamiro. Sig+num Witizane. Sig+num Gotesindo.

SSS. Iohannes presbiter, qui hanc karta vinditionis scripsit et SSS. die et anno quod supra.

1. *Manquen les lletres* ta. — 2. *Manca el mot*.

208

920

HOM VEN A L'ABADESSA EMMA [DE SANT JOAN DE LES ABADESSES] UNA PEÇA DE TERRA SITUADA A LA VALL DE LILLET, EN EL LLOC ANOMENAT PUIG.

[**O**]. Original perdut. — **A**. Regest del segle XV: Sant Joan de les Abadesses, AM, *Llibre de Canalars*, I, f. 134, sac 15, núm. 76.

a.* UDINA, *El Archivo Condal*, ap. II, núm. 118, pàg. 468, *ex* **A**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 220, pàg. 221.

El regest del segle XV diu: «Terra sita in valle Liliatense, in loco vocato Puio, venditur domine Emmone abbatisse. Anno XXIII regnante Karolo rege, filio Ludovici regis».

209

8 FEBRER 921

ELS JUTGES DEL TRIBUNAL DEL COMTE MIRÓ [DE CERDANYA] SENTENCIEN A FAVOR DEL MONESTIR DE RIPOLL SOBRE L'ALOU D'OBIOLS, SITUAT EN EL COMTAT DE CERDANYA, EN EL TERRITORI DE BERGA, I DONAT AL MONESTIR PEL COMTE GUIFRÉ.

[**O**]. Original perdut, potser el document conservat a Ripoll, AM, fins al 1835. — **A**.* Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 428, f. 11. — **B**.* Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 8-8v. — **C**.* Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec VI, f. 39v.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 50, pàg. 128, *ex* **ABC**.

El regest **A** diu: «En el archivo de Ripoll hay una sentencia proferida en el juzgado del conde Mirón año 921 sobre el alodio de Obiols, condado de Cerdaña, *pago Bergitano*, por la que se prueba que gobernó dicho condado». El regest **B** diu: «Sentencia a favor del monasterio en el juzgado del conde Mirón sobre el alodio de Obiols, condado de Cerdaña, *pago Bergitano*, que había dado el conde Wifredo: 6 de los idus febrero, año 24 de Carlos, hijo de Luis». El regest **C** diu: «Varios enfiteotas de San Vicente de *Albiols* en el juzgado del conde Mirón evacuaron a favor del monasterio aquel alodio que le había dado el conde Vifredo, designando los límites, a 6 de los idus de febrero del año 24 de Carlos, hijo de Luis (921)».

210

11 FEBRER 921

ELS ESPOSOS ELILEFRED I ELDA VENEN A L'ABADESSA EMMA [DE SANT JOAN DE LES ABADESSES] LA TERCERA PART D'UNA CASA, AMB UN HORT I UN PRADELL, QUE TENEN PER HERÈNCIA EN EL COMTAT DE CERDANYA, A LA VALL DE LILLET, A LA VILLA CORBA, PER L'EQUIVALENT DE DOTZE SOUS.

O.* Barcelona, AR (ACA), Cancelleria, perg. Miró, núm. 31.

a. MONSALVATJE, *Noticias*, 15, núm. MMLXIX, pàg. 97-98 (amb data de 916), *ex* **O**. — **b**. MARTÍ, *Dietari*, vol. I, ap. II ter, pàg. 471-472 (amb data de 13 febrer 916), *ex* **O**. — **c**. UDINA, *El Archivo Condal*, núm. 66, pàg. 198-199, *ex* **O**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 223, pàg. 222-223.

In nomine Domini. Ego Eldefredus et uxor mea Eldes vinditores tibi domna Hemma, misericordia Dei abbatissa, emptrice nostra. Per hanc scriptura vinditionis nostre vindimus tibi in comitatu Cerdaniense, in valle Ligitense, in villa Corba; in ibidem loco vindimus tibi casa[1] cum ipso orto, cum exio vel regresio suo, vel cum ipso pratello, qui nobis advenit per parentorum nostrorum. Qui afrontat ipsa kasa et ipse ortales cum ipso pratello: de una parte in ipsa fonte vel in ipso torrente qui inde discurrit, et de alia parte in terra Atone[2] vel heredes suos, et de tercia parte in ipsa eira.

Vindimus tibi quantum infra istas afrontationes includunt in kasas, in casalibus, in ortis ortalibus, in arboribus, in pomiferis, in terris cultis vel incultis, in vieductibus vel reductibus. In ista omnia iam supradicta sic vindimus tibi ista tertia parte et de ipsa tertia parte ab omni integrietate, in ade-

rato vel definito [precio][3] solidatas XII in rem valentem; et nihilque de ipso pretio aput te emtrice non remansit, est manifestum.

Quem vero de ista omnia iamdicta agere, facere vel iudicare volueris, libera et firmissimam in Dei nomine abeas potestatem. Sane quod si nos vinditores aut ulusque homo qui contra hanc kartam vinditionis venerit ad inrumpendum, inferam vel inferam[us][4] vobis aut partique tue ista omnia quod superius resonat in duplo tibi componere faciat. Et inantea ista vinditio firmis permaneat.

Facta karta vindicione ista III idus februarii, anno XXIIII regnante Karlo rege, filio Leudovici.

Eldefredus SSS.,* S+gm Eldes, qui hanc kartam vindicionem fecimus et testes firmare rogavimus et manibus subscripsit. S+gm Dagildes. S+gm Nunlane. Petronius presbiter SSS.* Francimirus presbiter SSS.*

Bradila presbiter, qui hanc karta vinditione ista scripsit et SSS. subdie et anno quod supra.

1. causa O. *Udina comenta: «En el terreno lingüístico es curiosa la diptongación de* casa *(lin. 2):* causa» *(cf. b).* — 2. Antone a; de (Tone?) b. *Les lletres* Ato *semblen corregir unes lletres anteriors.* — 3. *Manca el mot.* — 4. *Manquen les lletres* us.

211

13 ABRIL 921

GALITÓ VEN A LLEÓ UNA TERRA QUE TÉ PER HERÈNCIA DELS SEUS PARES EN EL BARIDÀ, A LA RODALIA DEL CASTELL DE BAR, EN EL LLOC ANOMENAT «ARMAGA», PER L'EQUIVALENT DE DOTZE ARGENÇADES.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 43. Al dors: «Bar» (s. XIII).

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 82, pàg. 63-64, *ex* **O.**

In nomine Domini. Ego Galito tibi emtore nostro Leo[ne]. Constat me tibi vindere devere, sicut et vindo tibi, terra quem abeo de parentorum meorum in territorio Variense, in apendiccio de kastro Bari, in locum que dicitur Armaga. Et affrontat ipsa terra: de II partes[1] in terra de Suniero, et de III in terra de Iordano, et de IIII in torrentem. Infra istas affrontaciones vindo tibi ipsa terra ab omnem integrietatem, in precio argenciatas XII in rem valentem, et est manifestum.

Quem vero ipsa terra de meo iure in tuoque trado dominio, ut de ab odierno die et tempore et quidquid exinde agere, facere vel iudicare volueris maneat tibi firma potestas. Si quis et qui contra hanc ista scriptura bindiccionis benerit ad inrumpendum aut ego venero, inferam vel inferam[us][2] tibi aut partique tue ipsa terra duplo tibi perpetim abitura. Et inevantea ista scriptura bindiccionis [firmis permaneat].

[Facta ista scriptura bindiccionis][3] idus aprelis, anno XXIIII regnante Karlo rege, filio Leudevico.

Sign+um Galito, qui hanc scriptura bindiccionis fecit et testes firmare rogavit. Eldesindus subdiaconus SSS.* Blandericus subdiaconus SSS.* Leo presbiter SSS.*

Wiscafredus levita, qui hanc iscriptura iscripsit et SSS. die et anno quod supra.

1. II partes *apareix corregit en* I parte, *però llavors manca una afrontació.* — 2. *Manquen les lletres* us. — 3. *Manquen els mots* firmis permaneat. Facta ista scriptura bindiccionis.

212

27 ABRIL 921

LES GERMANES CASTELLANA I GUDRILDA DONEN A LA CATEDRAL D'URGELL UNA VINYA QUE TENEN EN EL COMTAT D'URGELL, A LA RODALIA DE CASTELLCIUTAT, EN EL LLOC ANOMENAT «CELLOVAS», I UNA PEÇA DE TERRA QUE TENEN AL COSTAT DE LA CATEDRAL. FAN LA DONACIÓ PER A REMEI DE LLURS ÀNIMES, AMB LA CONDICIÓ QUE LA CATEDRAL LES NODREIXI MENTRE VISQUIN.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 43. Pergamí foradat. Al dors: «Karta de Celuas» (s. XIII). — **A**. Còpia del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 122v-123, doc. CCCLXXI, *ex* **O**. Rúbrica: «Karta Castellane de alodio in Cellovas».

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 83, pàg. 64, amb facsímil (làmina 7 bis), *ex* **O**.

In nomine Domini. Ego Ka[st]ellana et Gudrildes facimus ista kar[ta ad domum] Sancta Maria propter remedium anime nostre de una vinea cum suis arboribus et de una pecia [de te]rra, qui mihi ego Kastelana advenit per mea comparacione et ad mihi Gudrilde per meo viro. Et ego Gudrildes in mea memoria facio ista karta cum sorore mea Kastellana ad domum Sancta Maria, mater eclesia, qui est in comitatum Orgelletano, in apendicio de Civitate, in locum ubi vocabulum est Cellovas. Et afrontat ipsa vinea cum suis arboribus: de duas partes in vineas de Deudato, et de tercia parte in stirpe. Quantum infra istas afrontaciones includunt sic facimus ab omne integrietate, exceptis ipsa decimam qui fuit de Godesalba.

Et ipsa terra qui est ad domum Sancta Maria infrontat: de duas partes in terra Sancta Maria et de tercia parte in terra de Quindiberga. Quantum infra istas afrontaciones includunt sic facimus ad domum Sancta Maria de ipsas II partes ab omne integrietate, in ipsa racione: dum vita nostra fuerit, gubernet nos pabulus et panis Sancta Maria, et ista karta in potestate sua permaneat.

Et qui contra hanc ista karta, que nos facimus propter remedium vel gubernacione vite nostra, venerit ad inrumpendum aut nos ipsas venerimus, inferam seo inferamus tibi aut partique tue hec omnia quod sicut superius nominatum fuerit duplo tibi perpetim abituram. Et inavantea ista karta elemosinaria firmis permaneat.

Facta karta elemosinaria V kalendas madii, anno XXIIII regnante Karlo rege, filio Leudivico.

Sig+num Kastellana, Sig+num Gudrildes, qui hanc karta elemosinaria fecimus et testes firma[re][1] rogavimus. Sig+num Providencius. Sig+num Vivianus. SSS. Ansofredus SSS.*

Quiriacus presbiter, qui hanc karta elemosinaria rogitus scripsit et SSS. die et anno quod supra.

1. *Manquen les lletres* re.

213

1 NOVEMBRE 921

ELS ESPOSOS TEIRED I TODVIRA VENEN A MIRABLE I A LA SEVA MULLER MAPLENA I A GUISAMON I A LA SEVA MULLER CASTA DUES PECES DE TERRA QUE HERETAREN DELS SEUS PARES EN EL COMTAT D'OSONA, EN EL TERME DEL CASTELL DE SANT LLORENÇ, A FOLGUEROLES, PER SET SOUS. UNA D'ELLES AFRONTA AMB UNA TERRA DEL BISBE RADULF [D'URGELL].

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 234, pàg. 230-231.

214

921

HOM VEN A L'ABADESSA EMMA [DE SANT JOAN DE LES ABADESSES] UNA PEÇA DE TERRA SITUADA A LA VALL DE LILLET, A PUIGVEDÓS, EN EL LLOC ANOMENAT «CAPUD DE SELVA».

[**O**]. Original perdut. — **A.** Regest del segle XV: Sant Joan de les Abadesses, AM, *Llibre de Canalars*, I, f. 134, sac 15, núm. 78.

a.* UDINA, *El Archivo Condal*, ap. II, núm. 121, pàg. 468, *ex* **A.**

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 236, pàg. 232.

El regest del segle XV diu: «Pecia de terra sita in valle Liliatense, in Ligeto Vezoso, in loco vocato ad Capud de Selva, venditur domine Emmone abbatisse. Anno XXIIII regnante Carlo rege, filio Ludovici».

215

921

UNS ESPOSOS DEFINEIXEN AL MONESTIR [DE SANTA MARIA DE RIPOLL] I A L'ABAT ENNEGÓ L'ALOU QUE EL COMTE GUIFRÉ ELS HAVIA DONAT A SANT VICENÇ D'OBIOLS.

[**O**]. Original perdut. — **A.*** Regest d'Olzinelles, anterior a 1835, mutilat per la crema de 1936: Vic, AE, llig. 2059, plec IX, p. 118.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 53, pàg. 129-130, *ex* **A.**

El regest d'Olzinelles diu: «921 o 923, año 24 de Carlos, hijo de Luis [..... San Vi]cente de *Albiols* [..... y su] muger y definen a favor del monas[terio el alo]dio que el conde Wifredo le había [dado dentro de] los límites. Legaxo Condado o Pago [de Berga], San Vicente de Obiols etc. desde 9[...]. ⌈Ennecon⌉».

216

11 FEBRER 922

EMIRIRA, TRASEUNÇA I ADANAGELDA VENEN A EGILÀ UNA VINYA QUE TENEN PER HERÈNCIA EN EL TERME DEL CASTELL DE TIMONEDA, A LA COMA DE LES VANCESES [TERME DE LLADURS], PER L'EQUIVALENT DE DEU ARGENÇOS.

O.* Solsona, AC, perg. núm. 2.

a. LLORENS, *Els documents*, núm. 2, pàg. 323, *ex* **O.**

In nomine Domini. Ego Emirira, femina, et ego Traseuncia et Adanagelda vinditores tibi emptori nostro Egilane. Constat nos tibi vindere deveremus, sicuti vindimus tibi, vinea que nobis abenit

de parentis nostros. Et est ipsa vinea in kastro Timoneta, in illa coma Lavanciese. Et affrontat ipsa vinea: de una parte in vinea de Verolfu, et de alia in vinea de Trutelde, et de III in stra[ta] plubica.

Quantum infra istas affrontaciones includunt sic vindimus [tibi] ipsa vinea ad omne integritate propter precio placibile argencias X in rem valentem; et de ipso precio nihil remansit, est manifestum.

Quem vero ipsa vinea quod superius nominamus, de nostro iuramus in tuo tradimus dominio et potestatem, exinde facere quod volueritis libera in Dei nomine abeas potestatem. Et qui contra hanc ista karta vindicionis venerit ad inrumpendum, non valeat vindica[re quod re]pe[tet] set in duplo componere faciamus. Et inantea ista karta vindicionis firmis permaneat.

Facta ista karta vindicionis III idus frebuarii, anno XXVIIII regnante Karulo rege, filio Leudevico.

Sig+num Mirira, Sig+num Traseuncia, Sig+num Adanagelda, qui hanc ista karta vindiccionis fecimus et testes firmare rogavimus. Sig+num Husila. Sig+num Sclua. Sig+num Marzolus.

Armaricus presbiter, qui hanc ista karta vindicionis rogitus scripsit et SSS. sub die et anno quod supra.

217

28 JUNY 922

ATANÀSIA, VÍDUA D'ESPERANDÉU, DONA A LA CATEDRAL D'URGELL L'ALOU QUE TÉ EN EL COMTAT D'URGELL, A LA RODALIA DEL CASTELL DE SOLSONA, CONSISTENT EN LA VILA OM [TERME DE LLADURS] I EN UNA VINYA. FA LA DONACIÓ PER A REMEI DE L'ÀNIMA DEL SEU DIFUNT MARIT.

[**O**]. Original perdut. — **A.*** Còpia del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 65v, doc. CLXXVII, *ex* **O**. Rúbrica: «Karta Adanasie femine de alodio in Celsona».

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 84, pàg. 65, *ex* **A**.

In nomine Domini. Ego Adanasia, femina, uxor de condam Sperandeu, placuit animis meis et placet [nullius][1] quoquegentis imperio nec suadentis ingenio sed et propria et expontanea hoc accessit michi bone voluntas ut alode meo qui est in comitatu Urgello, infra fines de castellum Celsona, infra eius termines, dono atque trado villa mea que nominant Olmosa, a domo Sancta Maria Sedis Urgellis. Hec omnia pro remedium anime de iamdicto condam viro meo Sperandeu.

Et affrontat ipsa villa: de parte orientis in Riardo, et de meridie in terra de condam Aranisclo, et de occiduo in ipso torrente, et de circi in Raudiagro. Et ipsa vinea affrontat: de parte orientis in vinea de Gomas, de parte meridie in ipso torrente, de occidentis in ipso Rindo, et de circi in via que pergit ad Sancta Maria.

Hec omnia superius scribta cum exio et regressio suo. Et advenit per aprisione vel aliqua per comparacione. Dono atque eo trado hec omnia superius scribta ad iamdicta Sancta Maria Sedis Urgelli mea propria bona voluntate. Trado atque transfundo de mea potestate in eius hereditate ut pontifice ipsius sedis, domnus Radulfus, [qui][2] honorem episcopalem odie retinet, et eius cannonice que ibidem cannonicati sunt et omnes successores illius potestatem abeant de predicto alaude facere quod voluerint de hac ora et deincebs usque in evum, ut per intercessione beate Marię virginis et omnibus sanctis eius remedium posseat invenire ante tribunal Domini animam condam viro meo Sperandeu.

Quicumque autem surrexerit contra ista scribtura donacionis vel tradicionis non hoc valeat vendicare, sed componat ista omnia superius scribta cum omni sua melioracione in duplo. Et inantea ista donacio vel tradicio firma et stabilis permaneat omnique tempore.

Facta carta donacionis vel tradicionis IIII° kalendas iulii, anno XXV° regnante Carulo rege, filio Leudovici.

Sig+ Adanasia, qui hanc ista carta donacionis vel tradiccionis feci et firmare rogavi. *(Crismó)* Seniofredus presbiter SSS. Wistrimirus presbiter SSS. *(Crismó)* Altemirus levita SSS. Audericus levita SSS. SSS. Ranemirus subdiachonus SSS.

(Crismó) Sesowaldus presbiter, qui hanc donacione vel tradicione scribsi et sub SSS. die et anno quod supra.

1. *Manca aquest mot.* — 2. *Manca aquest mot.*

218

27 GENER 923

HOM VEN AL BISBE RADULF [D'URGELL] UNES CASES A BOATELLA [TERME DE BORREDÀ].

[**O**]. Original perdut, conservat a Ripoll, AM (Arxiu de la Sagristia Major, plec 18, núm. 68), fins a l'any 1835. — **A**.* Regest de Roc d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 6, *ex* **O**. — **B**.* Regest de Roc d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec IX, pàg. 167, *ex* **O**.

a. ROVIRA, *Un bisbe d'Urgell*, pàg. 179, ap. 7, *ex* **A**. — **b**. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 54, pàg. 130, *ex* **AB**.

El regest **A** diu: «Otra venta a favor del mismo [Radulfo obispo] de unas casas en Buatella, a 6 de las calendas Febrero, año 26 [de Carlos] hijo de Luis. Archivo de la Sacristia mayor, leg. 18, nº 68, pero yo no encontré este pergamino que consta en un buen indice moderno de la Sacristia mayor, pág. 88 retro, y tal vez existirá mezclado con otros que se escurrieron de sus respectivos legajos». I el regest **B** diu: «Plech 18, nº 68. Venta a idem [Rodulfo bisbe] de casas en Buatella. 6 calendas Febrer, 22 [Carlos] fill de Luis. ⌈falta⌉».

219

11 AGOST 923

L'ABAT TODERIC I ELS MONJOS DE SANT SADURNÍ [DE TAVÈRNOLES] VENEN A GISCAFRED, VESCOMTE [D'URGELL], I A LA SEVA MULLER RANLÓ UNES TERRES QUE TENEN EN EL COMTAT D'URGELL, A LA VALL DE CASTELL-LLEÓ [CASTELLBÒ], A LA VILLA ANOMENADA ERES [TERME DE MONTFERRER I CASTELLBÒ], PEL PREU DE CENT SOUS.

[**O**] Original perdut. — **A**.* Còpia del segle XII: La Seu d'Urgell, AC, Tavèrnoles, perg. núm. 2. Al dors: «Erras. Venda feta per Tenderico abbat de St. Saturni y los monjes del mateix monestir al Giscafrido bescomte y a sa muller Ranilone de unas terras que tenien en la vila de Erras per preu de cent sous. Dat. 3 id. augusti, anno 26 regnante Karolo regis Philippo Ludovico» (s. XVII).

a. BARAUT, *Diplomatari de Tavèrnoles*, núm. 12, pàg. 86, *ex* **A.**

In nomine Domini. Ego Teudericus abba et ceteri monachi Sancti Saturnini, Ninellus, Siviciarus, Galicto, Placianus, Argesindus, Armentarius, Visandus, Recemiros et ceteris monachis ibidem serviendus, vobis emtoribus nostris Gischafrido vicescomite et uxori sue Ranilone. Certum quidem manifestum est enim quoniam in Dei nomine nobis placuit in animis nostris, nullis quoquegentis inperio nec suedentis ingenio, sed propria espontanea hoc elegit nobis bona voluntas, ut vobis vindere venerimus, sicuti et vindimus vobis terras in paco Urgellitano, in valle de Castro Leoni, in villa que dicitur Eiras. Et infrontat ipsas terras: de I[a] parte in Terreano, et de alia parte ad ipsa casa Recosindo, de III[a] parte ad ipsa Defeisa de illo vicescomite, et de IIII[a] vero parte in ipsa Vecessa.

Quantum in istas afrontaciones includunt ipsas terras, qui fuerunt conda de Bodone et Mirabile, vindimus vobis ipsas terras ipsa nostra porcione ab omnem integritatem, in aderato vel definito precio placibile solidos C, quod vos emtores nobis [dedistis][1] et nos vinditores de presente manibus nostris recepimus; et nichilque de ipso precio apud vos e[m]tores[2] non remansit, est manifestum.

Quem vero ipsas terras de nostro iuro in vestroque tradimus dominio, ut de ab odierno die et tempore quiquid exinde facere vel iudicare volueritis, livera et firmissima in Dei nomine abeatis potestatem.

Etsi quis haliquis homo qui contra hanc ista carta venerit ad inrumpendum aud nos ipsi venerimus, inferam vel inferamus vobis ipsas terras qui s[un]t[3] supranominatas, duplum vobis componat. Et inantea ista charta vindicionis in firmis et stabilis permaneat.

Facta carta vindicionis III° idus augusti, anno XX[i] VI[i] regnante Karolo regis, philio[4] Ludivico.

Sig+num Teudericus abba, Sig+num Ninellus presbiter, Sig+num Siviciorus presbiter, Sig+num Galicto presbiter, Sig+num Holiba levita, Sig+num Placianus, Sig+num Argesindus, Sig+num Armentarius, Sig+num Visandus, Sig+num Recemirus, qui hanc charta vindicionis fecimus et testes firmare rogavimus. E[rm]emirus[5] presbiter sig+num. Sig+num Ranesindus. Sig+num Arifonssus.

Teudulfus presbiter, qui hanc cartam vindicionis ro[g]itus[6] scripsit SSS. die et anno quod supra.

1. *Espai en blanc.* — 2. ertores A. — 3. sit A. — 4. Philipo A. — 5. Eemirus A. — 6. roitus A.

220

923

HOM DONA AL MONESTIR [DE SANT JOAN DE LES ABADESSES] DUES PECES DE TERRA SITUADES EN EL TERME DE CAVALLERA [TERME DE CAMPRODON].

[**O**]. Original perdut. — **A.** Regest del segle XV: Sant Joan de les Abadesses, AM, *Llibre de Canalars*, I, f. 52v, sac 7, núm. 28.

a.* UDINA, *El Archivo Condal*, ap. II, núm. 134, pàg. 471, *ex* **A.**

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 264, pàg. 250.

El regest del segle XV diu: «Due pecie de terra donantur huic monasterio. Sunt site in termino de Cavalera. Anno XXVI regnante Karolo rege, filio Ludovici regis».

221

8 JULIOL 924

EL PREVERE EGILÀ, GERMÀ I MARMESSOR DEL DIFUNT BISBE ESCLUA, DONA A LA CATEDRAL D'URGELL I ALS CANONGES QUE LA SERVEIXEN L'ALOU QUE L'ESMENTAT BISBE TENIA EN EL COMTAT DE CERDANYA, EN ELS TERMES DE GER I ALL, AMB LA CONDICIÓ QUE EGILÀ EN TINDRÀ LA POTESTAT MENTRE VISQUI. FA LA DONACIÓ PER A REMEI DE L'ÀNIMA DEL DIFUNT BISBE ESCLUA.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 46. — **A.** Còpia del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 237-237v, doc. DCCCIII, *ex* **O.** Rúbrica: «Donacio Escluani episcopi suorumque manumissorum».

a. VILLANUEVA, *Viage*, vol. X, ap. XII, pàg. 244-247, «ex cartor. I eiusd. eccl. núm. 803, fol. 237, collata cum autogr. ibid. asservato». — **b.** BARAUT, *Els documents*, vol. VIII, apèndix, núm. 6, pàg. 120-122, sense indicació de la font usada.

RE: BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 85, pàg. 65-66.

In nomine Domini. Ego Egila presbiter; certum quidem et manifestum est enim quoniam in Dei nomine sic mihi placuit in animo meo et placet, nullius quoquegentis imperio nec suadentis ingenio sed propria et spontanea mihi hoc elegit bona voluntas, ut propter remedium anime fratris mei domno Scluani episcopi, cuius ego Egila presbiter sum manumissor vel tutor, et unde ego post suum obitum levavi iuditium et teneo illum, donare faciam propter hoc suum alode, sicut ille mihi iuncsit per sua anima, in sanctas Dei aecclesias, quem habebat in comitatum Cerdaniense, in fines de villa Gere vel in fines de villa que vocant Alli.

Hoc sunt afrontationes de ipsos campos. Ipsi qui sunt trans flumen Sequore: de I parte afrontant in terra Altemiro, de alia parte afrontant in terra Onando, et de IIIª similiter in terra Onando. Et alius campus qui fuit de Galitone: de III partes afrontat in terras de filios Galitoni. Et alius campus qui fuit de Iustone: afrontat in ereditate de suos filios et de alia parte in ipso prato. Et alius campus qui fuit de Eldegarda: de I parte infrontat in terra Morecato, et de alia in ipso prato. Et alia petia que ibidem est: de I parte afrontat in terra de filios Wiliofredi vel illorum eredes. Et alia condamina qui est ad ipsos Pratellos: de I parte affrontat in terra de filios Argemiri, et de alia in terra Ennegoni, et de IIIª in strata, et de IIIIª in terra Antonio. Et alius campus afrontat: de I parte in terra de Sancto Michahel, et de duas partes in vias que pergunt ubique, et de IIIIª in ipso prato que dicunt Cenaria. Et alia pecia que fuit de Domnone afrontat: de I parte in terra de filios Adaulfo, et de alia in via.

Et ipse domus in villa Alli: de I parte afrontat in casa de Francone, et de alia in casa de Undilane. Et alia casa que est in Palierolos cum ipsa clausa afrontant: de I parte et de aliis II in terras Olibani. Et alius campus qui est ad ipso Ballato afrontat: de I parte in via, et de alia in torrente, et de IIIª afrontat in ipso Mergato qui fuit. Et alia condamina que est subtus villa Alli afrontat: de tres partes in vias, et de IIIIª in terra Adalani. Et alias terras que sunt ad ipsas Lavandarias afrontant: de I parte in via, et de alia in ipso prato.

Hec omnia dono adque concedo ego Egila presbiter propter remedium anime fratris mei domno Scluvani episcopi, sicut ille mihi iuncxit. Tamen dum ego vivo Egila presbiter in meam potestatem hec omnia habeam plenissime; et post obitum meum, aut si de me ullus casus contingerit, statim remaneat ad ecclesiam Sancte Marie Sedem Orielensem seu ad canonicos qui ibidem Deo serviunt,

tam presentibus quam et futuris. Istud omnia quod superius insertum est dono adque concedo propter remedium anime domno Scluani episcopi, cum illorum afrontationes et exia vel regressia.

Et si quis contra hanc scripturam ullus omo venerit ad inrumpendum aut ego ipse venero, in primis iram Dei omnipotentis incurrat et cum diabulo in perpetuum ignem sit religatus et a lliminibus sancte Dei Ecclesie sit alienus. Et inantea ista scriptura firmis permaneat et stabilis omnique tempore.

Facta scriptura propter remedium domni Scluvani episcopi ad iamdictam Sedem Sancte Marie in Orgello et ceteras ecclesias qui ibidem sunt constructe, VIII idus iulii, anno XXVII regnante Carulo rege, filio Ludovici.

Egila presbiter,* qui hanc scripturam redemtionis anime fratris mei, domno Scluani episcopi, feci, sicut ille me mandavit et iudicius meus resonat, et testes rogavi firmare et SSS. Durandus presbiter SSS.* Wiigisclus presbiter SSS.* Sign+ Eldeguto.* Sign+ Nifridio.*

Argilus presbiter, qui hanc scriptura redemptionis anime scripsi et SSS. sub die et anno quod supra.

222

29 JULIOL 924

EL BISBE RADULF [D'URGELL] DONA AL MONESTIR DE SANTA MARIA DE RIPOLL UNES TERRES QUE TÉ A FOLGUEROLES. FA LA DONACIÓ EN SUFRAGI DE L'ÀNIMA DEL SEU FILL SUNIFRED.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 270, pàg. 254. També ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 55, pàg. 130-131.

223

1 AGOST 924

EL PREVERE DAVID DONA AL MONESTIR DE SANT SADURNÍ [DE TAVÈRNOLES] UN CAMP QUE TÉ EN EL TERRITORI D'URGELL, EN EL LLOC ANOMENAT SORRI [TERME DEL PONT DE BAR], TERRES I VINYES EN ALTRES INDRETS DEL MATEIX TERRITORI, DIVERSES PECES DE ROBA I UN MISSAL. FA LA DONACIÓ PER A REMEI DE LA SEVA ÀNIMA.

[**O**]. Original perdut. — **A.*** Còpia del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, Cartoral de Tavèrnoles, f. LIv-LII, doc. XCVIII. Postil·la: «De Baldemar» (s. XVI). — **B.** Còpia del segle XVIII: Barcelona, BC, ms. 729, *Monumenta* del pare Pasqual, vol. IX, pàg. 98-99, *ex* **A.** — **C.** Còpia de finals del segle XIX, feta per Plandolit: Montserrat, AM, Tavèrnoles, capsa 1, pàg. 159, *ex* **A.**

a. SOLER, *El Cartulario de Tavernoles*, núm. 5, pàg. 35-36, *ex* **A.** — **b.** BARAUT, *Diplomatari de Tavèrnoles*, núm. 13, pàg. 87, *ex* **A.**

In nomine Domini. Ego Davit presbiter timeo et pavescho penas inferni et cupio venire ad gaudium paradisi. Certum quidem manifestum est enim quoniam sic michi placui[t][1] et placet in animo

meo, ut ad domum Sancti Saturnini, qui est fundatus prope flumen Balira, facere carta propter remedium animęę męę, ut ante Deum remedium inveniam et portas paradisi possideam, infra territorio Horgellitano, in loco ubi dicitur Sorre, facere carta de campo I, seminadura quartas VI, in illa Moxela, qui affrontat: de I part in terra Baldemare, et de alia in terra Tudimiro, et de III in terra Albarone. Et in Scire petia I[a] de terra, qui afrontat: de I[a] parte in terra de Oriolo, de alia in terra Guitrulfo. Et in Mathamala pecia I[a] de terra, qui affrontat: de I[a] parte in terra Torone, et de alia in terra Sonegildo. Et in Prixana vinea et medietate, qui affrontat: de una parte in vinea Biarici, et de alia in vinea Wistrimiri, et de III[a] in vinea Wadimiri. Et ad illo Pulo sorte I[a] de vinea, qui afrontat: de I[a] parte in torrente, et de alia in vinea Sancti Andręę apostoli. Et bellatas II et plumazo I et mapas et tualias unas et capitas VIII de corte et misale I.

Dono ego David presbiter ad domum Sancti Saturnini vel ad fratres qui ibidem deserviunt, tam presentes quam adfuturis, istud hec omnium quod superius resonat, propter remedium anime me ab omne integriatate, et est manifestum.

Et qui contra hanc ista carta donacionis me venerit ad inrumpendum, fratres, filii, heredes aut [quislibet][2] homo, istud hec omnium quod superius resonat [in][3] duplo [componat][4] vobis perpe[tim][5] avitura. Et inantea ista carta donacionis propter remedium anime mee firmis et stabilis permaneat omnique tempore.

Facta karta donacionis, propter remedium anime męę, in ipsas kalendas agusti, anno XXVII regnante Carulo rege, filio Luduvicho.

Ego David presbiter, qui hanc ista carta donacionis, propter remedium animęę, feci et testes firmare rogavi SSS. S+num Wadamiri. S+num Stephanus. Arifozus SSS.

David presbiter, qui hanc ista donacionis, propter remedium anime, scripsit et SSS. die et anno quod supra.

1. *Manca la* t. — 2. *Espai en blanc.* — 3. *Manca.* — 4. *Manca.* — 5. *Manquen les lletres* tim.

224

30 AGOST 924

BONESSÈN VEN A ENNEGÓ UNA TERRA PLANTADA DE VINYA QUE TÉ PER COMPRA EN EL COMTAT DE CERDANYA, EN EL TERRITORI DE BERGA, EN EL TERME DEL CASTELL DE VIVER, PEL PREU DE VUIT SOUS.

[**O**]. Original perdut, conservat a Serrateix, AM, perg. núm. 252, almenys fins al 1835. — **A**.* Regest del segle XVIII: Barcelona, BC, ms. 729, *Monumenta* del pare Pasqual, vol. IV, f. 28v (abans pàg. 56), *ex* **O**.

a. BOLÒS, *Diplomatari de Serrateix*, núm. 2, pàg. 77, *ex* **A**.

El regest del pare Pasqual diu: «Bonesindo *ven a* Enneco ... terra de vinea qui mihi advenit per mea comparacione ... est in comitatu Cerdania, in paco Bergetano, in castrum Vivario, per precio solidos VIII. Facta carta III kalendas septembrias, anno XXVII regnante Carlulo rege, filio Ludovico. Renimirus scripsit. *Original sig. de núm.* CCLII».

225

16 SETEMBRE 924

ELS GERMANS GARDILÓ, ERMINYOLA, UNLÓ, DACOLINA, DANIEL I TRASOVAT DONEN AL MONESTIR DE SANT CLIMENT [DE CODINET] UNA VINYA QUE TENEN PER HERÈNCIA EN EL COMTAT D'URGELL, A CODINET. FAN LA DONACIÓ PER A REMEI DE LES ÀNIMES DE LLURS PARES, ELS DIFUNTS GARÍ I HIQUILÓ.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Codinet, perg. núm. 14. Al dors: «Codinet» (s. XII). Pergamí foradat i tacat.

a. BARAUT, *Diplomatari de Codinet*, ap. 17, pàg. 172-173, *ex* **O**.

[In nomine Dei omnipote]nti. Gardilo et Erminiola et Unloni [et D]accolina [et Dani]el [et] Tr[a]s[ava]do placuit in animis nostris et placet ut faciamus [karta elemo]sinaria de vineam parentum nostrorum ad domo Sancti Clementi, episcopi vel c[onfesori], quod es in comitato Orgelitano, in Cotineto. Et congungit ipsa [vinea]: de I parte in vinea de Antunigio vel de eredes suos, et de alias II parte[s in vi]neas de ipsa eclesia Sancti Clementis.

Infra istas adfrontaciones sic donamus ipsa vinea propter remedio et anime parentum nostrorum Guarinus et Hicquilo, qui fuerunt conda, propter remedio et anime illorum, ut ante tribunal Domini nostri [Ihesu] Christi veniam mereamur accipere.

Et qui contra ista carta dona[cio]nis vel elimosinaria venerit ad inrumpendum, filii, fratres vel ullus omo, dupplum ad ipsa eclesia componere faciat. Et inavante ista ca[rt]a fir[m]is permaneat.

Facta carta elimosinaria VIX kalendas octubri, [ann]o XXVII regentem[1] Karlo regem, filio Ludivico.

Sig+num [Gar]dilo, Sig+num Ermini[ol]a, Sig+num Unlo, Sig+num Daccolina, Sig+num Daniel, Sig+num Trasavado, qui anc carta elimosinaria fecimus propter remedio parentum nostrorum et testes rogavimus firmare. Sig+num Vari[nus]. Sig+num [...]terus. Sig+num Uugonnius.

Fabardus presbiter, qui hanc carta elimosinaria rogitus scripsit et SSS. die et ano quo supra.

1. regegntem O.

226

924

HOM DONA AL MONESTIR [DE SANT JOAN DE LES ABADESSES] UN ALOU SITUAT A PLANÈS [TERME DE PLANOLES], AMB L'ESGLÉSIA DE SANT MARCEL [DE PLANÈS].

[**O**]. Original perdut. — **A**. Regest del segle XV: Sant Joan de les Abadesses, AM, *Llibre de Canalars*, I, f. 135, sac 16, núm. 3.

a.* UDINA, *El Archivo Condal*, ap. II, núm. 140, pàg. 472, *ex* **A**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 279, pàg. 260.

El regest del segle XV diu: «Donacio unius alodii siti a Planeses facta huic monasterio et eciam donacio ecclesie Sancti Marcelli confessoris facta. Anno XXVII regnante Karolo rege, filio Ludovici regis».

227

26 MARÇ 925

EL COMTE SUNIFRED [II D'URGELL] I ELS ESPOSOS ALTEMIR I RANILÓ VENEN A UN ALTRE ALTEMIR UNA TERRA I UNES CASES QUE TENEN PER APRISIÓ I COMPRA EN EL TERRITORI D'URGELL, A LA RODALIA D'ARGOLELL, EN EL LLOC ANOMENAT LLUÇÀ [TERME DE LES VALLS DE VALIRA], PER L'EQUIVALENT DE CENT SOUS.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 45. Pergamí amb alguns forats. Al dors: «Argolell» (s. XIII).

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 86, pàg. 66, amb facsímil (làmina 8), *ex* **O**.

In nomine Domini. Ego Suniefredus comes et Altemiros et ux[or m]ea Ranilo, tibi entori nostro Altemiro. Constat ut tibi vindere deveremus sicuti et vindimus tibi terra, casas et casalibus et ortos et arbores, eras, paliariis, exsiis et regressiis et cortinas, superpositis et orreos, in territorium Orgellitano, in apendicio de villa Orgolello vel in suas agacencias, in loc[um qu]e dicitur Lucano.

Qui infrontat ipsum hec omnia quod superius scriptum est: de I parte in fonte de Reisendo, et de alia in ipso capureo qui di[citur] ad Feneros, et de III parte in sera de Lucano, et de IIII vero parte in castello [Asnu]rre.

Vindimus tibi ipsas teras et cassas et casalibus et ortos et arbores et curtin[as et] oreos, teras, paliareis, exiis et regresiis, superpositis, cultis et incultis, sive de aprisione sive de comparacione, sicut ipsas afrontaciones includunt, quale porcione nobis advenit sive de comparacione sive de aprisione, ab omnem integrietatem, in pretio placibilem solidos C in res valentem, et est manifestum.

Ego Suniefredus comes perdono tibi ipsum censum, ut facias exinde quecumque volueris aut qualecumque seniore facere volueris facias, ut ab odierno die et tempore liberam in Dei nomine abeas potestatem ad proprium.

Si quis contra ista karta venerit ad inrumpendum aut nos ipsi venerimus aut aliquis omo inquietare voluerit, in duplo tibi componere faciat. Et inantea ista carta vindicionis firmis et stabilis permaneat omnique tempore.

Facta carta vindicionis VII kalendas aprelis, anno XXVIII regnante Carlo rege, filio Leudevico.

Sign+um Suniefredus, Sign+um Altimirus, Sign+um Ranilo, qui ista karta vindicionis fecimus et testes firmare rogavimus. Sign+um Scluva. Sign+um Guifredus. Sign+um Argila.

Randulfus presbiter rogitus scripsit et SSS. die et ano quod supra.

228

24 ABRIL 925

ELS ESPOSOS MARTÍ I ESPECIOSA DONEN A LA CATEDRAL D'URGELL UNA PEÇA DE VINYA QUE TENEN EN EL TERRITORI D'URGELL, A LA RODALIA DE CASTELLCIUTAT, A BENAVARRI [TERME DE MONTFERRER I CASTELLBÒ]. FAN LA DONACIÓ PER A REMEI DE LLURS ÀNIMES.

[**O**]. Original perdut. — **A**.* Còpia del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 123, doc. CCCLXXII, *ex* **O**. Rúbrica: «Karta donacionis de I[a] vinea in Benavarri».

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 87, pàg. 66-67, *ex* **A.**

In nomine Domini. Ego Martinus et uxor mea Speciosa placuit in animis nostris et placet nulla [coa]gentis[1] ingenio sed propria et expontanea hoc helegi bona voluntas, ut donare deberemus, sicut et donamus, I pecia de vinea ad domum Sancta Maria propter animas nostras; et est in territorio Orgellitano, in apendicio de Civitate, in locum que dicitur Benavarri. Affronta: de I parte in vinea de nos donatores, de alia parte in vinea Samarello, de III in vinea Durando et fratres suos.

Quantum infra istas affrontaciones includunt sic donamus ad domum Sancta Maria ipsa vinea propter remedium animas nostras, ut ante tribunal Domini nostri Ihesu Cristi mercedem accipiatis. Et qui ista carta helemosinaria inquietaverit ira Dei incurrat et cum Iuda Scarioth porcionem accipiat. Et inantea ista carta helemosinaria firmis permaneat.

Facta carta helemosinaria VIII° kalendas madii, anno XX° VIII° regnante Carolo rege, filio Ludevico.

Sig+num Martinus, Sig+num Speciosa, qui hanc helemosinaria feci et testes firmare rogavi. Sig+num Manla. Sig+num Valerius. Sig+num Agila.

Godemares levita scribsit et SSS. die et anno quod supra.

1. *Manquen les lletres* coa.

229

13 JUNY 925

EL COMTE MIRÓ [II DE CERDANYA] DICTA EL SEU TESTAMENT I EN NOMENA MARMESSORS LA SEVA GERMANA EMMA, ABADESSA [DE SANT JOAN DE LES ABADESSES], EL VESCOMTE UNIFRED, LA SEVA COSINA GELSENDA I EL FILL D'AQUESTA, EL VESCOMTE REMESARI. LLEGA PART DELS SEUS BÉNS A L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA D'URGELL I ALS MONESTIRS DE SANTA MARIA DE L'ORBIÈU [LA GRASSA], SANTA MARIA DE RIPOLL I SANT JOAN DE RIPOLL. DEIXA ALTRES BÉNS A LA SEVA GERMANA ERMESSENDA, AL SEU FILL GISCAFRED I A LA MARE D'AQUEST, VIRGÍLIA, AIXÍ COM A LES SEVES FILLES GUILINDA, QUIXOL, GOLDREGOT I SESNANDA. TOTS ELS ALTRES ALOUS ELS LLEGA A LA SEVA ESPOSA AVA, SI ROMAN VÍDUA, I A LLURS FILLS LEGÍTIMS.

[**O**]. Original perdut. — [**A**]. Còpia del mateix segle X, conservada en mal estat («Esta escritura está sumamente despintada», segons Olzinelles) a Ripoll, AM (Arxiu de la Pabordia d'Age), fins a l'any 1835. — **B.*** Còpia de Roc d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2061, plec IV, pàg. 94-97, *ex* **O**. — **C.*** Còpia de Roc d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AC, Col. Ripoll, vol. 57, f. 17-18v, *ex* **O**.

a.* BOFARULL, *Los condes*, vol. I, pàg. 88-90, *ex* **A**. — **b.** MONSALVATJE, *Noticias*, vol. 11, doc. LXIX, pàg. 160-163, *ex* **a**. — **c.** ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 61, pàg. 136-138, *ex* **BCa**.

RE: UDINA, *La successió testada*, núm. 6, pàg. 151. — *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 286, pàg. 265, i vol. VII, núm. 157, pàg. 257.

El preàmbul d'aquest document és igual al d'un document gironí del 10 de maig de 948 (vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. V, núm. 276, pàg. 255-256), el qual ens permet restituir alguns mots que no pogueren llegir ni Olzinelles ni Bofarull.

Els mots «alia manus scripsi» afegits a la signatura de l'escrivà d'aquest document revelen que el pergamí que es guardava al monestir de Ripoll, qualificat d'«original autógrafo» per Bofarull (cf. **a**, pàg. 88), era en realitat una còpia, bé que del mateix segle x.

Cum Salvator noster summa pietate[1] humanum genus de potestate diaboli et a morte perpetua mirabili[2] seipsum offerendo eripuerit ab ipsa morte[3] [dampnaverit].[4] Mirum quomodo[5] homo miserabili qui iam puram libertatem [.....][6] meruerit[7] abere seipsum ultroneus denuo diaboli[8] subdit et morti iterum contraditur. Sed illud nobis est [glorificandum et][9] admirandum quia qui redemit a morte prima iterum misericorditer relaxando peccata redemit morte secunda. Scilicet his miseretur[10] omnino, qui post perpetrata peccata, toto[11] corde ad ipsum revertuntur. Et ideo sumopere cavendum est, ut qui promtior est in delictis, promtior sit ad conversionis emmendationem et cordis compunctione et lacrimarum[12] effusione et ad veram emmendationem percipere capi delictorum remissionem.

I[deoque][13] ego Miro, peccator et infelix et[14] ut verius dicam super omnes peccatores, trementer et periculose precogitans[15] meorum facinorum[16] [.....] cristianorum inmemorabilia esse[17] et innumerabilia et insustentabilia a me perpetrata peccata, recogitans ne ut subito asseribus[18] veniam piissime et misericordissime Dei, indignus humiliter esposcho ut in manibus dilectissima sorore mea Hemmoni, abbatissa, seu Unifredo vicecomite, fideli meo, et consanguinea mea Gilesinda, et filio suo Remesario, vicecomite, fideli meo [...].

Ortor nimium vobis ut ad domum Sancta Maria in Urigell, qui est fundata in vicco, donare faciatis solidos C propter remedium anime mee, de denarios meros. Ad domum Sancta Maria monasterio ad Urbione, donarios faciatis solidos C de denarios meros propter remedium anime mee. Ad domum Sancta Maria monasterio in Riopullo facite scripture de alode meo qui dicunt Ecclesias Clavatas, cum fines et termines [suos];[19] et de equas meas et vacas et oves vel porcos, ipsa medietate. Ad domum Sancti Ioannis monasterii in Riopullo, ubi soror mea servit, facite scriptura de quantum abeo in Valle Asperi, in villare que dicunt Pruneto vel in eius termines, vel ipso meo villare que dicunt Miralzar, qui est prope Sancti Ioannis in Bergitano. Ad sorore mea Ermesinda facite scriptura de hoc quod comparavi de man[ibus .....] Chindeberga femina et hoc quod abeo in villa [.....] vel in eius termino; in tali conventu, dum vixerit soror mea teneat in sua potestate, post obitum suum remaneat in potestate de filios meos leg[itimos qui] suprestis extiterit. Ad Wischafredo, filio meo, facite scripturam de hoc quod habeo in Barchinona et in Valle[nse ..... et] in comitatu Cerdanie hoc quod abeo [.....] campo [.....] vel in eius termino. Et ad Virgilia, [mat]er Wischafredo, filio meo, facite scripturam de hoc quod abeo in villa Petra vel in [eius] terminos; in tale conventu ut non abeat potestatem nec vendere nec donare nec percamiare nisi ad filio meo Wischafredo, quod de me abuit. Ad filia mea Guilindo facite scripturam de alode meo quod abeo in comitatu Ausona, quod dicut Devesa, vel hoc quod habeo in Mocones vel in eius termine. Ad filia mea Chixilone facite scriptura in comitatu Bergitano, alode meo que dicunt ad ipso villare de Dedonata vel villa Alaternosa vel hoc quod habeo intra fines de Puio Regos. Ad filia mea Goltregoto facite scripturam in comitatu Cerdanie de alode meo que dicunt Villa Nova vel in eius termine. Ad filia mea Sesenanda facite scriptura de hoc quod habeo in Uritam [.....]. Ad sor[or .....] filia [.....] indo facite scripturam de hoc quod comparavi de S[.....] abbate in villa Bulver vel in eius termine; dum vixerit, teneat in sua potestate, post obitum suum remaneat in potestate de fil[ios meos] legitimos.

Scripturas [quas] fecerint mihi homines per securitate, rendere illis faciatis aut ad filios illorum [.....] ipsas scripturas [.....] vel de eius [..... ad] filio meo Wischafredo

et ad filias meas, [sicut] superius resonant [ipsas] scripturas, in tale conventu [ut si] proles abuerit, hoc quod illis dono et teneant et possideant; [si vero] autem ad qualicumque mors advenerit antequam filios abuerit, ipsa ereditas remaneat ad filios meos legitimos.

Omnes alios alodes meos remaneant in potestate uxori mea Ava si in bona viduitate permanserit et [.....] filios meos qua de me Aba abet[20] advenerit; quamdiu in bona viduitate permanserit, ipsa ereditate teneat in sua potestate quamdiu vivat et post obitum suum remaneat in potestate de filios meos legitimos. De bestias vel de denarios quod remanent, rendere faciatis debitos quod debeo. Omnia autem aliud quod abeo remaneat in potestate de filios meos legitimos vel uxori mee si in bona viduitate permanserit. O[mnes] fruges quod Deus dederit de alodes meos qui remanent in potestate filios meos legitimos vel uxori mee dent ipsa undecima parte propter remedium anime mee aut ipsum precium per singulos annos. Servos vel ancillas meas remaneant in potestate filiis meis legitimis. Precor namque [vestram] karita[tem] ut [sicut] scriptum est, sic facite.

Facta ista scriptura idus iunii, anno XXVIII regnante Karolo rege, filio Ledovichi[21] [regis].

Miro +, [qui istam] scripturam feci et testes firmare rogavi. + Iohannes presbiter +. Gontarius levita +. [.....].[22]

Geldemirus levita, qui hanc scriptura scripsi et + sub die et anno quod supra, [...] alia manus scripsi.

1. pre... BC. — 2. mirab... BC. — 3. ab ipsa morte] ... ipsam ... BC. — 4. ... BC *i* a. — 5. Mirum quomodo] ...modo a. — 6. qui iam puram libertatem .....] ..... BC. — 7. eruerit BC. — 8. dominio BC. — 9. glorificandum et] ..... BC *i* a. — 10. missereret a. — 11. toto, *ometen* BC. — 12. lacrimis a. — 13. Hec a. — 14. et, *ometen* BC. — 15. percogitans a. — 16. meorum facinorum] ..... a. — 17. cristianorum inmemorabilia esse] ..... BC. — 18. recogitans ne ut subito asseribus] ..... BC. — 19. ..... BC *i* a. — 20. abet, *ometen* BC. — 21. Ledovibilli BC *i* a. — 22. «Siguen otras tres firmas que no se pueden leer» BC *i* a.

230

22 JUNY 925

ELS ESPOSOS ADELL I DADILA VENEN A UN PREVERE UN HORT QUE TENEN PER COMPRA A LA VALL «NEMPETANA», A LA VILLA FAVÀ [TERME DE CABÓ], PEL PREU DE DOS ARGENÇOS.

O.* Barcelona, BC, perg. 92, R. 2143. Llegat de J. Miret i Sans. Provinent de la col·legiata d'Organyà.

a. MIRET, *Los noms personals*, pàg. 417, núm. 1 (ed. parcial, amb data de 867), *ex* **O**. — **b**. MARQUÈS; ORDEIG, *Diplomatari d'Organyà*, núm. 3, pàg. 27-28, *ex* **O**.

In nomine Domini. Ego Atelgo et uxor mea Dadel vinditores sumus tibi Er[.....]do[1] presbitero. Consta nos ut tibi vindere deveremus, sicut et vindimus tibi, orto cum suis arboribus, qui nobis avenit de comparacione in valle Nempetana, in villa Fevano. Et afrontat ipse ortus: de I parte in orto [.]peram[.., et] de alia parte in torrente, et de III parte afrontat in strata pulbi[ca. Quantum in]fra ista[s a]frontaciones includunt vindim[us ti]bi ipso orto cum suis arboribus ab omne integ[ri]etate in pre[cio] id est argence[os] II, quod tu entor nobis dedisti et nos vinditores de [pre]sente manibus [nos]tris recepimus precio; est manifestum.

Quod si no[s] vinditores [a]ut ullus [ho]mo qui ista carta vindicionis inquietaverit, in duplo tibi componere faciat. Et [inantea] ista vindicionis firmis permaneat.

Fac[ta i]sta carta vindicionis x kalendas iulii, [anno] XXVIII regnante Carlo rege, filio Leudevi[co]. [Si]g+num Atelgo. Sig+num Dadel. [Nos] qui [ista karta vindicio]nis fecimus et test[es fir]mare rogavimus. Sig+num [.....]. Sig+[num] Ermedeo.

Karpio presbiter rogitus scri[psit et] sub [SSS.] sub die et anno quod supra.

1. *Espai per a unes 10 lletres.*

231

19 o 20 JULIOL 925

HOM VEN AL COMTE MIRÓ [II DE CERDANYA] UNES TERRES SITUADES A LA VALL DE RIPOLL, A ORIOLA [TERME DE RIPOLL].

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 287, pàg. 265. També ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 62, pàg. 138-139.

232

925

HOM VEN A L'ABADESSA EMMA [DE SANT JOAN DE LES ABADESSES] UNA PEÇA DE TERRA SITUADA A CAVALLERA [TERME DE CAMPRODON].

[**O**]. Original perdut. — **A**. Regest del segle XV: Sant Joan de les Abadesses, AM, *Llibre de Canalars*, I, f. 52v, sac 7, núm. 32.

a.* UDINA, *El Archivo Condal*, ap. II, núm. 145, pàg. 473, *ex* **A**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 291, pàg. 267.

El regest del segle XV diu: «Vendicio unius pecie de terra sita in Cavalera facta domine Emmone abbatisse. Anno XXVIII regnante Karolo, filio Ludovici regis».

233

20 FEBRER 926

HOM VEN A SUNIFRED, FILL DEL COMTE MIRÓ [II DE CERDANYA], UN ALOU SITUAT EN EL TERRITORI DE BERGA, A LA VALL DE ROSET.

[**O**]. Original perdut, probablement el document que es conservà a Ripoll, AM (Comú, arm. 2, caixó 2, lligall de pergamins sense rètol), fins a l'any 1835. — **A**.* Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 428, f. 12v, — **B**.* Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 11v.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 65, pàg. 140, *ex* **AB**.

RE: *BOFARULL, *Los condes de Barcelona*, vol. I, pàg. 87, *ex* **O**.

El regest **A** diu: «Una venta hecha al conde Seniofredo, hijo de D. Mirón conde, a 10 de las calendas de marzo, año 29 de Carlos (926)». El regest **B** diu: «Venta a favor de Suniefredo, hijo de D. Mirón conde, de un alodio en el pago de Berga, valle de Roset: 10 de las calendas de marzo, año 29 de Carlos, hijo de Luis». El regest de Bofarull diu: «... una venta hecha á diez de las calendas de marzo del año 29 de Cárlo, 926, á favor de Seniofredo, hijo del conde Miron». I, en nota: «Archivo de Ripoll, armario 2º, cajon 2º, legajo de pergaminos sin rótulo».

234

8 MAIG 926

ELÇONSES VEN AL COMTE MIRÓ [II DE CERDANYA] UNES CASES I UNES TERRES QUE TÉ A ARMÀNCIES [TERME DE CAMPDEVÀNOL].

[**O**]. Original perdut, potser el document conservat a Ripoll, AM, fins al 1835. — **A.*** Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 8v.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 66, pàg. 140-141, *ex* **A**.

El regest d'Olzinelles diu: «Venta hecha por Elzonzes a favor de D. Mirón conde de casas y tierras en Armancias: 8 de los idus de mayo, año 29 de Carlos, hijo de Luis. No me acuerdo bien si está en uno de los dos legajos que contienen las escrituras señaladas con la *, o bien en uno de los rotulados *Armancias*, archivo del común, cajón 3º, armario 1º».

235

11 MAIG 926

EL COMTE MIRÓ [II DE CERDANYA] VEN ALS ESPOSOS IQUILÀ I ERMELDA UNES TERRES A ARMÀNCIES [TERME DE CAMPDEVÀNOL].

[**O**]. Original perdut, probablement el pergamí que es conservà a Ripoll, AM («entre los desechados como inútiles», segons Olzinelles), fins a l'any 1835. — **A.*** Regest de R. d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec VIII, f. 9.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 67, pàg. 141, *ex* **A**.

El regest d'Olzinelles diu: «[Entre los desechados como inútiles. Condes.] 926. Venta del conde Miro de tierras en Armancias a favor de Ihila y su muger Ermeldes. 5 idus Mayo 29 de Carlos».

236

30 JULIOL 926

EL PREVERE GAUDÍ DONA AL MONESTIR DE SANT CLIMENT [DE CODINET] I ALS SEUS MONJOS L'ALOU QUE TÉ EN ELS TERMES DELS CASTELLS DE MONTMAGASTRE I RIALB, FORMAT PER TERRES, VINYES, CASES, GRANERS I QUATRE CUPS. FA LA DONACIÓ PER A REMEI DE LA SEVA ÀNIMA.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Codinet, perg. núm. 15. Al dors: «Sancti Clementis» (s. XIII). El marge dret del pergamí és molt deteriorat.

a. BARAUT, *Diplomatari de Codinet*, ap. 18, pàg. 173-174, *ex* **O.**

In Christi nomine. Ego Gaudinus presbiter indignum et peccatorem, si Deum habeo proctectorem, espunsit mihi trina magestas ut ante tribunal Christi merces copiosa inbeniam et misericordia Domini subcurret mihi.

Propterea facio karta elemosinaria de omnia mea alodem quod ego abeo in kastro Mamakastro et in kastro Rialbo, id est terras et vineas et kasas et or[reos] et IIII cupas, et abeo ipsa alodem de mea conparacione, ad domum Sancti Clementi et ad ipsos serbientes qui ibidem serbiunt omnique tempore, id est Neper monahi et [...]lo monahi et Perto monahi et Frugello monahi et alii plures.

Et infrontat ipsa vinea qui est in Rialbo, quod ego conparabi de Dalhane et de Vegarico: de una parte in [...], de alia parte in vinea Detone, de III in vinea de Vegarigo et de suos fratres. Et ipso torcularío medio et ipsa alia vinea qui est ad ipsa Fenosa infrontat: de una parte in [...], et de alia parte in ipso torrente, et III in vinea de Trasobadone; in ipsa vinea, ipsa medietatem, et de ipsa alia medietate, ipsa obtaba parte. Et ipsa vinea qui est ad ipsos collos de [...], qui fuit condam, infrontat: de una parte in terra de Geskafredo vicescomite, de alia parte in ipsa villa, de III in ipsa stirpe. Et ipsa alia vinga qui est subtus kastro Mama[kastro]: de una parte in terra de domno Sengefredo comite, de alia parte in terra de Traserico, de III in vinea de Galindone. Et ipsas kasas infrontant: de una parte in strata, de alia [parte in ka]sa de Filicane, qui fuit condam, de III in kasa de Bodonem, qui fuit. Et ipsa terra qui est ad serra de Pesxes infrontat: de una parte in strata, de alia parte in terra de Alarico, qui fuit condam, de III in [terra de] Eldebono. Et ipsa alia terra qui fuit de Ansalone et de suo patre infrontat: de una parte in ipsa serra, de alia parte in terra de Gastone, de III in terra de Blanderico. Et ipsa terra qui est in kas[tro Rialbo] infrontat: de una parte in terra de Exemeno, de alia parte in terra de Godilane, de III in ipso torente. Et ipse ortus infrontat: de una parte in strata, de alia parte in ipso torrente, de III in terra [de ...]. Et ipsa terra qui est ad Seior infrontat in terra de Fluridia, de alia parte in stirpe.

Dono bobis ipsas terras et ipsas vineas et ipsas kasas cum suo superposita et cum suo exio et regresio et orreos, ipsas cupas et cultum et incultum, quod superius resonat, ab omnem integrietate propter remedium anime me.

Et qui contra hanc ista karta elemosinaria venerit ad inrumpendum aut inquietaberit, maledikat illum Deus Pater et Filius et Spiritus Sanctus, amen; et sumergat illum Deus sicut sumersit Sodamam et Comorra et vicinas eius, amen; et cum Datan et Abiran et cum ⌈Gu⌉dam traditorem, qui Dominum tradidit, parcione adcipiat; et cum Anania et Safira sorciat, amen; et audeat[1] ille vocem quando Dominus dixerit ad pecatores: «Disxedite ad mme maledicti in igne eternum qui preparatus diabulo et angelis eius»,[2] amen. Et inabantea ista karta elemosinaria firm[is][3] permaneat omnique tempore.

Facta ista karta elemosinaria III kalendas agustas, agno XXVIIII regnante Karlo rege, filio Leudivico.

Gaudinus presbiter, qui hunc karta elemosinaria feci et SSS. et testes rogavi firmare. S+m Durabile. S+m Samarellus. S+m Fluridius.

Gaudinus presbiter SSS. sub die et anno quod supra.

1. augeat O. — 2. Mt. 25, 41. — 3. *Manquen les lletres* is.

237

926

HOM VEN A L'ABADESSA EMMA [DE SANT JOAN DE LES ABADESSES] UNA TERRA SITUADA A LILLET, EN EL LLOC ANOMENAT «CAMINALE».

[**O**]. Original perdut. — **A**. Regest del segle XV: Sant Joan de les Abadesses, AM, *Llibre de Canalars*, I, f. 134, sac 15, núm. 80.

a.* UDINA, *El Archivo Condal*, ap. II, núm. 151, pàg. 474, *ex* **A**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 301, pàg. 272.

El regest del segle XV diu: «Terra sita in Lugratense, in loco vocato Caminale, venditur domine Emmone abbatisse. Anno XXVIIII regnante Carlo rege, filio Ludovici».

238

18 ABRIL 927

HISQUINILDA I EL SEU GERMÀ VENEN A JULIÀ UNA VINYA QUE FORMA PART DE L'ALOU HERETAT DE LLURS PARES I QUE ES TROBA DINS EL TERME DEL CASTELL DE BAR, PER UN PREU EQUIVALENT A TRES ARGENÇOS.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 47. Pergamí mutilat del costat dret i de la part superior de l'esquerre. Al dors: «Barida» (s. XIII).

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 88, pàg. 67, *ex* **O**.

In Dei nomine. Ego [...]adoerus et Hischinildes vinditores tivi entori nostro Iuliani. [Constat ut tibi vindere deveremus, sicut et vindimus tibi, ipsa vinea][1] quod abemus de alode parentum nostrorum in kastro Baritano, in locum [nominatum ... Et afrontat ipsa vinea:] de una parte abet vinea Domenici, et de alia est vinea Balder[ici, et de tercia est vinea San]ani, et de quarto est roka.

Vindimus tibi infra histas infron[tationes ipsa vinea] cum suis arvoribus et suo torcular ab omne integrietate in ade[rato et definito precio argen]tis III in rem balente, quod vos entores nobis dedisti et nos vinditores [de presentem manibus nostris recepimus et] nihilque de ipso pretio aput te entore non remansit, est manifestum.

Quem [vero ipsa vinea] cum suis arvoribus et suo torcular quicquid exinde facere, agere vel iudi[care volueris] liveram in Dei nomine abeas potestate cum omni voce obposicionis nostre ad [faciendum]. Sane quod fieri minime credimus esse venturum, quod si nos vinditores a[ut aliquis de] fratribus vel heredibus nostris vel quislivet homo subposita perssona qui [ista kar]ta vindictionis venerit ad inrumpendum aut nos ipsi venerimus, [inferam vel infera]mus tivi aut partique tue ipsa vinea cum omnia superius nom[inata duplamus tibi] perpetim abitura. Et inabantea hista vindictio firmis permaneat [omnique tempore].

[Facta ista karta vin]dicionis IIIIX kalendas madii, anno XXX Karulo rege.

Sig+m [...adoerus, Sig+m Hischi]nildes, qui hunc karta vinditionis fecimus et testes [firmare rogavimus. Sig+m] Elderivisi. Sig+m Wittaredi. Sig+m Teuderi. Sig+m Er[memiri].

Wifredus presbiter, qui hanc karta vinditionis scripsit et SSS. [die et anno quo supra].

1. ipsa vinea *es llegeix al capdavall del text*.

239

28 MAIG 927

EL COMTE SUNIFRED [II D'URGELL] I L'ARDIACA LOTARI DONEN A LA CATEDRAL D'URGELL DUES VINYES CONTIGÜES, SITUADES A LA RIBA DE LA VALIRA. LA DONACIÓ SERÀ EFECTIVA DESPRÉS DE LA MORT DE L'ARDIACA.

[**O**]. Original perdut. — **A**.* Còpia del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 126-126v, doc. CCCLXXXI, *ex* **O**. Rúbrica: «Karta de vineis Sancte Marie».

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 89, pàg. 67-68, *ex* **A**.

Cal fer notar que la subscripció del comte Sunifred no apareix al capdavall del document.

In Christi nomine. Nos simul in unum, Suniefredus comes et Leodarius archidiaconus timentes et paventes gehenna ignis et cupientes pervenire ad gaudia paradisi Deo propicio, sed humane fragilitatis metuentes casu ne quando adsit repentina mors nobis perveniat, hanc scribtura fieri sano animo volumus, ut dum tempus vite nostre mature devenerit, universa que propter amorem Dei et remissionem peccatorum nostrorum sanctis ęcclesiis contulerimus firma et inviolabile ego Leodarius exinde obtineam firmitatem.

Cognoscentes qualiter per intercessionem sanctorum possumus remedia cęlestia adquiri, quapropterea nos iamdicti Seniofredus comes et Leodarius archidiaconus placet in animis nostris ut ad sedem Sancte Marię, matrem ęcclesię Orgellensis, aliquit de paupertatem nostram donare deberemus, sicut et donamus ipsa vinea qui fuit de Sancta Maria et alia vinea qui est iuxta ipsa vinea qui fuit de Sancta Maria. Qui coniungunt ipsas vineas: de uno latere in via qui pergit ubique, et de alio latere in flumen Valeria, et de III latere in vinea de me Leodario archidiacono.

Donamus iamdictas vineas cum omni superposito illorum post obitum de me Leodario ab integrum prephatę ęcclesię ut per intercessione genitricis Domini nostri remissionem peccatorum animarum nostrarum consequi mereamur.

Quicumque vero ausu temerario post obitum nostrum hanc scribturam aufferre aut violare temptaverit aut inquietare presumpserit, in primis iram Dei incurrat et a consorcio Christi extraneus efficiatur descendatque cum illo iram desuper eum, sicut descendit super Datan et Abiran quos vivos terra absorbuit, et insuper in vinculo auri libra quoactus absolvat. Et hec scribtura post obitum nostrum firmam et plenissimam obtineat firmitatem.

Facta ista scribtura v kalendas iunii, anno xxx° regnante Karolo rege, filio Leodovico.

Leodarius levita, qui hanc cartam feci et testes firmari rogavi SSS. Teudericus presbiter testes SSS. Winterondus levita SSS. Iohannes presbiter SSS. Sig+num Christovolus. Sigibrandus presbiter SSS.

Senior presbiter scribsit et SSS. die et anno quod supra.

240

11 SETEMBRE 927

L'ABADESSA EMMA [DE SANT JOAN DE LES ABADESSES], ELS VESCOMTES REMESARI I ONOFRE, I GELSENDA, COM A MARMESSORS DEL COMTE MIRÓ [II DE CERDANYA], DONEN A QUIXOL [FILLA DEL COMTE] L'ALOU QUE EL DIFUNT TENIA EN EL COMTAT DE BERGA, EN EL VILAR DE «DONATO» I EN LA VILLA LLADRENOSA, I TOT ALLÒ ALTRE QUE TENIA EN EL TERME DE PUIG-REIG. SI QUIXOL MORÍS SENSE FILLS, ELS ESMENTATS BÉNS RETORNARIEN ALS FILLS LEGÍTIMS DEL SUSDIT COMTE.

O.* Cambridge (Massachusetts), Harvard University, Houghton Library, Joan Gili Collection of medieval Catalonian manuscripts (*91M-37), núm. 1. Al dors: «Carte de Ladornosa» (s. XII). Segons Olzinelles, l'original es conservava a Ripoll, AM (Pabordia de Berga), abans de 1835 (cf. **A** i **B**). — **A.** Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 8v, *ex* **O.** — **B.** Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec IX, p. 86, *ex* **O.**

a. TAYLOR, *An early Catalonian charter*, pàg. 42-43, amb facsímil (pàg. 38), *ex* **O.** — **b.** ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 73, pàg. 144-146, *ex* **O.**

RE: BOFARULL, *Los condes de Barcelona*, vol. I, pàg. 91, *ex* «Archivo de Ripoll en el de la pavordía de Berga».

En el testament del comte Miró II, del 13 de juny de 925, s'esmenta, junt amb la vil·la Lladrenosa, el vilar de «Dedonata» (doc. 229).

In nomine Domini Dei eterni et salvatoris nostri Ihesu Christi. Nos Hemmo, misericordia Dei abbatissa, Remesarius, Unifredus, vicescomites, et Gelsinda femina, qui sumus advocati vel helemosinarii de condam Mironi comiti, donatores tibi Chixilone, femina. Certum quidem et manifestum est enim quia commendavit nobis condam Miro comis suam helemosinam ad extrema voluntate, sicut in ipso testamento insertum est, quod manibus firmavit et testibus corroboraverunt; et in ipso iuditio resonat quod per iudicibus corroboratum est. Et iussit nobis ut donare fatiamus ad Chixilone, iamdicta femina, ⌈ipso alode⌉[1] quod habebat in comitatu Bergitana, in villare de Donato et in villa Alaternosa, et hoc quod habebat infra fines de Puio Reges,[2] sicut et facimus.

Donamus tibi omnia quantum predictus condam Miro comis habebat in iamdictis locis ut omnibus diebus vite tue teneas et possideas; et si filios habueris qui hoc hereditent post obitum tuum,

quicquid exinde facere voluerint in omnibus habeant potestatem; si autem filios non relinqueris, dimmittere hoc facias in potestate de filiis legitimis Mironi comiti, quanti suprestis extiterint.

Quicumque autem contra ista donatione venerit ad inrumpendum, componat ista omnia dupla cum omni sua inmelioratione; et ista donatio firmis permaneat omnique tempore.

Facta ista donatione III idus setembri, anno XXX regnante Karulo rege, filio Leodovici.

Hemmo, gratia Dei abbatissa, SSS.,* Remesarius vicescomis SSS.,* Unfredus vicecomis SSS.,* Sign+m Gelsinda femina, qui hanc donatione fecimus et testes firmare rogavimus. Sign+m Walafonso. Sign+m Ceruc. Sign+m Exemeno. Sign+m Goltredo. Sign+m Fruila. Sign+m Daco. Wisandus presbiter SSS.* Wiras presbiter SSS.* Ennego presbiter SSS.* Sesegutus presbiter SSS.* Recosindus levita SSS.*

(Crismó) In Dei nomine. Ieldemirus levita, qui hanc donationem scripsi et SSS. die et anno quod supra.

1. *L'escrivà, després d'escriure els mots* de hoc, *els ratllà i al damunt, entre línies, escrivì* ipso alode. — 2. *Els mots* infra fines de Puio Reges *apareixen ressaltats amb una línia a dalt i una altra a baix, bé que potser fou fet en temps posteriors.*

241

11 SETEMBRE 927

L'ABADESSA EMMA [DE SANT JOAN DE RIPOLL], ELS VESCOMTES REMESARI I ONOFRE, I GELSENDA, COM A MARMESSORS DEL COMTE MIRÓ [II DE CERDANYA], DONEN AL MONESTIR DE SANTA MARIA DE RIPOLL L'ALOU DE LES ESGLÉSIES CLAVADES [TERME DE NAVÀS], EN EL COMTAT DE BERGA.

[**O**]. Original perdut, potser el document que es conservà a Ripoll, AM (Pabordia de Berga), fins a l'any 1835. — **A**.* Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 8v, *ex* **O**. — **B**.* Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec IX, p. 86, *ex* **O**.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 72, pàg. 143-144, *ex* **AB**.

RE: *BOFARULL, *Los condes*, I, pàg. 91. — *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 318, pàg. 282.

El regest **A** diu: «Donación hecha al monasterio por Emma abadesa, Remesario y Unifredo vizcondes, y Gelsinda, albaceas del conde Mirón, del alodio de *Ecclesias Clavatas* en el condado de Berga: 3 de los idus de setiembre, año 30 de Carlos, hijo de Luis. Pabordía de Berga». El regest **B** diu: «[Pabordía de Berga.] Donación de los testamentarios de Mirón (Emma abadesa) de un alodio en el condado de Berga o *Ecclesias Clavatas*, con sus casas, tierras, etc.: 3 idus setiembre, 30 Carlos, hijo de Luis. Original». El regest de Bofarull diu: «(...) las dos solas donaciones hechas en ejecucion del mismo testamento por los albaceas que en él suenan, la una del alodio de *Ecclesias Clavatas* al monasterio de Santa Maria de Ripoll, y la otra á favor de Exalone ó Chixilone hija natural del testador, ambas del dia 3 de los idus de setiembre del año 30 de Carlos hijo de Luis». I, en nota, afegeix: «Archivo de Ripoll en el de la pavordia de Berga».

242

27 NOVEMBRE 927

SIDILA VEN A MIRÓ I GIRBERTA UNA TERRA [SITUADA SEGURAMENT EN EL TERRITORI DE BERGA] PEL PREU DE TRENTA-SET SOUS.

[**O**]. Original perdut, probablement el pergamí conservat a Serrateix, AM, almenys fins al 1835. — **A.*** Regest del segle XVIII: Barcelona, BC, ms. 729, *Monumenta* del pare Pasqual, vol. IV, f. 28v (abans pàg. 56), *ex* **O**.

a. BOLÒS, *Diplomatari de Serrateix*, núm. 3, pàg. 78, *ex* **A**.

El regest del pare Pasqual diu: «Sidila *ven una terra a* Miro *y a* Girberta *per preu de* XXXVII solidos. *Una de las afrontacions és* in terra Filossabonota *(sic)*.[1] Facta carta V kalendas decembris, anno XXX regnante Carlo rege, filio Leudevico. Remesarius presbiter scripsit».

1. *Potser* fil[i]os Sabonota.

243

21 DESEMBRE 927

EL PREVERE MALANYEU FA DONACIÓ AL MONESTIR DE SANT JOAN [DE LES ABADESSES] DE TOTA L'HERETAT QUE TÉ A LA VALL DE BROCÀ, EN EL TERME D'ESPINOSA, VORA EL RIU LLOBREGAT, AMB EL PACTE DE CONSERVAR-NE LA POTESTAT MENTRE VISQUI. ALHORA VEN A EMMA, ABADESSA DEL MATEIX MONESTIR, UNA PEÇA DE TERRA QUE HERETÀ DE LA SEVA MARE, URRETA, EN EL LLOC ANOMENAT LA PLANA PER TRES SOUS I QUATRE ARGENÇOS.

O.* Barcelona, AR (ACA), Cancelleria, perg. Miró, núm. 51 (abans arm. Sant Joan de les Abadesses, sac A, núm. 72).

a. MONSALVATJE, *Noticias*, 15, núm. MMLXXXV, pàg. 118-120 (amb data de 922), *ex* **O**. — **b**. UDINA, *El Archivo Condal*, núm. 87, pàg. 226-227, *ex* **O**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 324, pàg. 286.

In nomine Domini. Ego Malanaigus presbiter in Domino salutem redimus gratiam exempla seminationis Christi. Ego tamen dum sedeo delita mea recordatus sum, cepit cogitare et occulos meos ad celum levare et peccata mea in me dinumerare in memoria mihi veni de illa Domini precepta quod nos amone dicens: «Date et dabitur vobis».[1] Et psalmista dicit: «Et precium redemtionis anime sue laboravit in eternum et vivet in finem».[2] Ideo cepi cogitare causam mortis męę ne repentina incura mors. Dono atque concedo omnem hereditatem meam, qui mihi advenit de parentorum et compara, ad Deum et domnum Sancti Iohannis monasterii, cuius ecclesia fundata est in comitatum Ausona, in valle Riopollense, iusta flumen Tecere.

E[t] est ipsa mea hereditas in valle Bucurano, in terminio villa Spinosa vel in suas aiacentias, id est in kasas, terras et vineas. Qui afrontat ipsa terra cum ipsa casa: de II partes in riba vel roca de flumen Lubricato, et de III in terra de fratres meos Sunegelde, Salamon, et de IIII in torrente. Et in

ipso puio super vinea de domna Emmo abbatissa afrontat ipsa terra: de I parte in roca, de alia in terra de Bella femina, et de III in ipsa predita vinea. Et ipsa terra que est ad ipsa vinea de Savigello afrontat: de I parte in via que pergit ubique, et de alia in terra Savigillo, et de III in terra de Bella. Et ad ipsas comas de Frudino afrontat ipsa terra: de I parte in ipso puio, et de alia in via, et de III in ermo, et de IIII in terra domna Emmone abbatissa. Et in Puio Calvo afrontat ipsa terra: de I parte in vinea Salamone, et de alia in vinea Madrona, et de III in terra de Bella. Et in ipso viniario Puio Calvo afrontant ipsas duas pecias de vinea: de I parte in vinea Sunigildo, et de alia in vinea filios Edone, et de III in vinea Suniario et Ennegone. Et ipsa alia pecia de vinea afrontat: de I parte in vinea Francone, et de alia in vinea de Iohanne, et de III in vinea Salamon.

Dono atque concedo ista omnia sicut superius resonat cum ipsa kasa vel infra has afrontaciones concludunt ad Deum et ad domnum Sancti Iohannis monasterii, ubi domna Hemmo abbatissa militat, quantum mea hereditas est aut deinceps Deo adquirere aut inmeliorare potuero vel comparare ab omni integrietate propter remedium anime męę. Dum vita mea est, in mea sit potestate firma; post obitum meum, domus Domini honoratus permaneat.

Et in locum ubi dicitur supra ipso molino de domna Emmo abbatisa, in ipsa Plana, vindo ad illam terra meam qui mihi advenit de genitrice mea nomine Urreta et afrontat: de I parte in via, et de alia in terra Undilane, et de alias II in terra de te emtrice. Vindo tibi infra istas afrontaciones ab integrum in precio solidos III et argenteos IIII in rem valentem, et exinde non remansit, est manifestum.

Si quis contra hanc ista karta donationis et vindicionis venerit ad inrumpendum aut iam donator et vinditor venero aut aliquis de fratres aut heredes meos inquietaverit aut ad domum Domini extrahere voluerit, in primis ira Dei incurrat et insuper auri libras II componat et ista omnia in duplo componat. Et inantea ista karta ad domum Domini vel ad domna Emmo abbatissa firmis permaneat.

Facta karta donationis vel vindictionis XII kalendas ianuarias, anno XXX regnante Karlo rege, filio Ludovici.

Ego Malanaicus presbiter, qui hunc carta donacionis vel vindicionis feci et testes firmare rogavi et SSS.* Recosindus levita SSS.* Ato levita SSS.* Sig+m Sivirolus. Sig+m Ennego. Sig+m Qualterus. Sig+m Todesindo. Sig+m Daniel.

Undisclus presbiter, qui hunc karta donatione vel vindictione scripsi et SSS. die et anno quod supra.

1. Lc. 6, 38. — 2. Ps. 48, 9-10.

244

927

HOM VEN A L'ABADESSA EMMA [DE SANT JOAN DE LES ABADESSES] UNA CASA I UNA POSSESSIÓ SITUADES A CAVALLERA [TERME DE CAMPRODON].

[**O**]. Original perdut. — **A**. Regest del segle XV: Sant Joan de les Abadesses, AM, *Llibre de Canalars*, I, f. 52v, sac 7, núm. 33.

a.* UDINA, *El Archivo Condal*, ap. II, núm. 152, pàg. 474, *ex* **A**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 325, pàg. 287.

El regest del segle XV diu: «Venditur domus et possessio site in Cavalera domine Emmone abbatisse. Anno XXX regnante Karolo rege, filio Ludovici regis».

245

1 GENER 928

EL PREVERE TODERED, ELS ESPOSOS TRASMON I BAJA I ELS ESPOSOS LIBÀ I GUINEDELLA FAN DONACIÓ AL MONESTIR DE SANT JOAN [DE LES ABADESSES], SITUAT EN EL COMTAT D'OSONA, A LA VALL DE RIPOLL, PROP DEL RIU TER, D'UNES TERRES QUE TODERED TÉ PER COMPRA EN EL COMTAT DE CERDANYA, EN EL TERRITORI TRAMUNTÀ, A LA RODALIA DE «PETRA SUNIARII», ENTRE L'ESPLUGA I LA SERRA DE LA PERA [TERME DE GOMBRÈN], I D'UNES CASES I TERRES QUE ELS ALTRES TENEN PER HERÈNCIA, COMPRA O APRISIÓ EN EL MATEIX LLOC, ENTRE EL CASTELL DE MOGRONY, LA SERRA DE MONTNER, EL RIU LLOBREGAT I COMA ERMADA. FAN LA DONACIÓ PER A REMEI DE LLURS ÀNIMES.

O.* Barcelona, AR (ACA), Cancelleria, perg. Miró, núm. 52 (abans arm. Sant Joan de les Abadesses, sac A, núm. 67).

a. MONSALVATJE, *Noticias*, 15, núm. MMLXXXIV, pàg. 116-118 (amb data de 922), *ex* **O.** — **b.** UDINA, *El Archivo Condal*, núm. 88, pàg. 227-229, amb fotografia (làmina X), *ex* **O.**

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 329, pàg. 288.

In nomine Domini. Ego Toderedus presbiter, Trasemundus et uxori sue Baia, Libanus et uxori sue Winidilde, donatores sumus ad domum Sancti Iohannis monasterii, cuius ecclesia sita est in comitatu Ausona, in valle Riopullense, prope flumen Tecere. Ad ibidem domo donamus nos, simul in unum, atque concedimus, ego iamdictus Toderedus presbiter, Trasemundus et uxori me Baia, Livanus et uxori sue Widinilde.

Dono atque concedo ego, iamdictus presbiter, in terris, in ortis ortalibus, in exiis, in cultis, in ermis, vel regressiis illorum, in omnia et in omnibus, qui mihi advenit ista omnia per comparatione. Et est in comitatu Cerdaniense, in pau Trasmontano, in apendicio de Petra Suniarii. Et habet afrontationes ista omnia: de I latus in ipso Confosso, et de alio latus in fonte Furi, et de circio latus in ipsa serra de ipsa Petra, et de IIII° latus in Spelunca Pratello.

Ego, iamdictus Trasemundus, Libanus vel uxores nostras donamus atque concedimus in iamdicto comitatu vel in locum que dicunt Petra Suniarii casas cum curtes et ortos, ortis ortalibus, terris, vineis, cultis vel incultis, aquis aquarum, viaductibus vel reductibus, cum exiis vel regresiis illorum, in omnia vel in omnibus. Et habet afrontationes ista omnia: de I latus in castro Mogoronio, et de alio latus in serra de Monte Nero, et de III latus in flumen Lubricato, de IIII° vero latus in Heramala.

Quantum infra istas afrontationes includunt, donamus atque concedimus a domum Sancti Iohannis monasterii ista omnia quod insuper insertum est, quo ego Toderedus presbiter conparavi de ipsa femina nomine Uvimia ipsam suam porcionem ab integrum. Et nos iamdicti[1] donamus atque concedimus quo ibidem habuimus de parentum nostrorum et de conparatione vel aprisione quod superius resonat ab integrum propter remedium animas nostras, ut ab odierno die et tempore abbatissas vero et monachas que ibidem serviunt licentiam habeant tenere et possidere et de ista omnia iamdicta faciant quod voluerint.

Sane quod si nos donatores aut comis aut vicescomis aut vicarius aut ullusque homo qui contra hanc ista donatio venerit inrupendum aut de filiis vel de heredibus nostris, in primis ira Dei incurrat et cum Iuda Scarioth participacionem habeat et omne peccatum nostrum abligatum permaneat aut ex liminibus Ecclesie extraneus [fiat].[2] Et inantea ista donatio firmis permaneat omnique tempore.

Facta ista donatio kalendas ianuarii, anno XXX regnante Carulo rege, filio Leodovici.

Toderedus presbiter, qui anc donacioni feci et testes firmare rogavit.* S+m Trasemundus, S+m Baia, S+m Livanus, S+m Widinildes, qui simul in unum donacionem fecimus et testes firmare rogavimus. S+m Argemirus. S+m Centullus. S+m Atila.

Petronius presbiter, qui hanc karta donacione scripsit et SSS. die et anno quod supra.

1. *Repeteix* dicti. — 2. *Manca*.

246

3 GENER 927 - 2 GENER 928

HOM VEN UNA VINYA SITUADA A VIVER [TERME DE VIVER I SERRATEIX].

[**O**]. Original perdut, probablement el pergamí conservat a Serrateix, AM, núm. 270, almenys fins al 1835. — **A**.* Regest del segle XVIII: Barcelona, BC, ms. 729, *Monumenta* del pare Pasqual, vol. IV, pàg. 87, dins «Noticias extretas dels pergamins autèntichs de lo Arxiu del monestir de Santa Maria de Serrateix».

a. BOLÒS, *Diplomatari de Serrateix*, núm. 4, pàg. 78, *ex* **A**.

El regest de Pasqual diu: «Venda de una viña en Viver, any 30 del rey Karolo. N. 270».

247

22 FEBRER 928

ASTÚCIA, EL SEU FILL CAMPI I LA MULLER D'AQUEST, RANOVIGA, VENEN ALS ESPOSOS SINGFRED I VIRGÍLIA UNA TERRA I UNA VINYA QUE TENEN PER APRISIÓ EN EL COMTAT DE BERGA, A LA RODALIA DEL CASTELL DE VIVER, PEL PREU DE VUIT SOUS.

[**O**]. Original perdut, conservat a Serrateix, AM, perg. núm. 267, almenys fins al 1835. — **A**.* Còpia parcial del segle XVIII: Barcelona, BC, ms. 729, *Monumenta* del pare Pasqual, vol. IV, f. 28v (abans pàg. 56), «Original signat de nº CCLXVII», *ex* **O**. — **B**. Regest del segle XVIII: Barcelona, BC, ms. 729, *Monumenta* del pare Pasqual, vol. IV, f. 44 (abans pàg. 87), dins «Noticias extretas dels pergamins autèntichs de lo Arxiu del monestir de Santa Maria de Serrateix».

a. BOLÒS, *Diplomatari de Serrateix*, núm. 5, pàg. 78, *ex* **A**.

In Dei nomine. Ego Astucia femina et filio meo Campio et uxor mea Ranoviga vinditores vobis Singefredus et uxor mea Virgilia [...] terra et vinea cum suis arboribus [...] advenit per aprisionem [...] in comitatum Bergitano [...] infra fines de castro Vivario [...] in precio solidos VIII. [...][1]

Facta carta vindicione VIII kalendas marcii, anno XXXI quod obiit Karolus rex, filius Leudevici.

[S+m Astucia, S+m Campio, S+m Ranoviga, qui ista vindicione fecimus et firmare rogavimus.][2] S+m Recemial. S+ Dodadus. S+ Salamone.

Adramirus presbiter [...] scripsit.

1. *Omet els punts suspensius* A. — 2. *Omet les firmes dels venedors* A.

248

17 ABRIL 928

GUIMARÀ I ÒRIA PERMUTEN AMB ELS MONJOS DEL MONESTIR DE SANT CLIMENT DE CODINET UNA VINYA QUE TENEN A LA RODALIA D'URGELL, A CODINET, PER LA VINYA QUE EL MONESTIR TÉ A ESTINYÀ.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Codinet, perg. núm. 16, doc. 1. Hi ha tres escriptures en la mateixa cara del pergamí. El marge esquerre del pergamí és parcialment malmès.

a. BARAUT, *Diplomatari de Codinet*, ap. 19, pàg. 174-175, *ex* **O.**

Aquest document i el següent són escrits de la mà del mateix escrivà, *Wadamirus presbiter*, la subscripció del qual només es troba al capdavall del segon.

In nomine Domini. Ego Wimara [et O]ria vobis camiato[res] nostros Daverto monachi, [Enfas][1] monachi, [M]anco monachi, Vonefacio monachi et alii plures monachi qui in ipso monesterio Sancti Clementi qui est in [Coteneto] monesterio sunt. [Procamiamus vobis vinea nostra] in territorio Urgilitano, in billa Coteneto. Quia coniungit ipsa vinea: de I parte in terra Wadamiro, et de II in flumen, de III in torentem [...].

Quantum istas afrontaciones includunt sic procamiamus vobis pro ipsa vestra vinea qui est in Aristingano. Qui coniungit ipsa vinea [in] Aristingano: de I parte in vi[nea ...] in strata.

Procamiamus vobis ego Wimara et Oria pro ipsa vestra vinea ipsa nostra vinea in Coteneto ab omnem integrietatem [ut ab] odierne die et tempore in [Dei nomine abeatis pot]estatem. Et qui contra hanc istam cartam veneri ad isrumpendum, infera bel inferam in duplum vobis conponere faciamus. Et inabantea ista carta procamiacionis firmis [perm]aneat.

Facta carta [proca]miacionis XV kalendas madias, anno XXXI regnante Carulo regem, filio Ludu[ico].

Sig+num Wimara, Sig+num Oria, qui anhc carta procamiacionis fecimus et testes [firmare] rogavimus. Samson presbiter SSS.* Witica clericus*.

1. *S'esmenta, també després de* Daverto, *en el document següent.*

249

17 ABRIL 928

GUIMARÀ I ÒRIA VENEN ALS MONJOS DEL MONESTIR DE SANT CLIMENT DE CODINET UNES TERRES QUE TENEN EN EL TERRITORI D'URGELL, A CODINET, PER L'EQUIVALENT DE VUIT SOUS.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Codinet, perg. núm. 16, doc. 2. Hi ha tres escriptures en la mateixa cara del pergamí. El marge esquerre del pergamí és parcialment malmès.

a. BARAUT, *Diplomatari de Codinet*, ap. 20, pàg. 175, *ex* **O.**

[In nomine Domini.] Ego Wimara et Oria vinditores vobis entoribus nostris Daverto monachi, Enfas monachi, Rotero monachi, [Manco][1] monachi, qui ihc sunt in Coteneto monesterio. Vindimus vobis terras in territorio Ur[gilitano, in billa Cot]eneto. Qui coniungit ipsa [una] teram: de I parte in terra Sancti Clementi, et de alia in teram Wadamiro, et de III in torentem. Et alia teram coniungit: de una parte in teram Wa[damiro, et de alia in] teram Sancto Clementi, et de III in torentem.

Vindimus vobis ipsas terras infra istas afrontaciones ab omnem integrietatem, in precio solidos VIII in rem balentem, [ut ab odier]ne die et tempore in Dei nomine abeatis potestatem.

Et qui contra anhc istam carta venerit ad isrumpendum, infera bel inferam duplum vobis componere faciamus et carta [ista vindicionis firm]is permaneat.

Facta carta vindicionis VX kalendas madias, anno XXXI recnante Carulo regem, filio Ludivico.

Sig+num Wimara, Sig+num Oria, qui hanc carta vindicionis [fecimus et] testes firmare rogavimus. Samson presbiter SSS.* Witica clericus SSS.* Sig+num Animius.

Wadamirus presbiter rogatus iscrixi et SSS. sub die et anno quod supra.

1. *S'esmenta en el document anterior i en el del 8 d'octubre de 929 (doc. 258), escrits en el mateix pergamí.*

250

30 MAIG 928

CECÍLIA I ELS SEUS FILLS RECARED, MANLA, DODOLEVA I PALOMA VENEN A ERMENFRED UN HORT QUE TENEN PER HERÈNCIA EN EL COMTAT D'URGELL, A LA RODALIA D'«USIANNE» [CERC], EN EL LLOC ANOMENAT LA «PERELLA», PER L'EQUIVALENT DE VUIT SOUS.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 48. Al dors: «De ça Perela» (s. XIII-XIV).

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 90, pàg. 68-69, *ex* **O.**

In nomine Domini. Ego Cecilia et filii mei, id est Rekaredus et Manla et Dodoleva et Paloma, tibi emtori nostro Ermenfredo. Consta nos tibi aliqui vindere deveremus uno orto in pauo Orgeletano, in apendicio de Usianne, in locum que dicitur illa Perella; qui mihi advenit de parentorum. Et affrontat ipse ortus: de I parte in rivo, et de alia in kasa de nos vinditores, et de III parte affrontat in kasa de te comparatore.

Quantum infra istas affrontaciones includunt sic vindimus tibi ipso orto cum suis arboribus et sua superposita, sic vindimus tibi ab omnem intecrietatem, id est in precio placibilem solidos VIII placibiles in re valentem; et nichil que de ipso precio aput te emtore non remansit est manifestum, ut ex presente die et tempore et in Dei nomine abeas potestatem.

Si quis contra hanc ista karta vindicionis venerit ad inrumpendum, vinditores venerimus aut ullusque homo inquietare voluerit, in duplo tibi componere faciamus. Et inadvantea ista karta vindicionis firmam et stabilis permaneat omnique tempore.

Facta karta vindicionis III kalendas iunii, anno XXXI regnantem Karlo rege, filio Leudevicho.

Si+gnum Cecilia, Si+gnum Rekaredus, S+num Manla, Si+gnum Dodoleva, Si+gnum Paloma, qui hanc ista karta vindicionis fecimus et testes firmare rogavimus. Si+gnum Anderaldus. Si+gnum Wadamirus. Si+gnum Oliba.

Ermemirus presbiter rogitus scripxit et sub SSS. die et anno quod supra.

251

9 JUNY 928

ELS ESPOSOS EXEBIR I DOTELEVA VENEN I DONEN A L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA [DE SOLSONA] DUES PECES DE TERRA QUE TENEN PER COMPRA DINS EL TERME DEL CASTELL DE SOLSONA, EN EL LLOC ANOMENAT SANT GERVASI, L'UNA PEL PREU DE VINT SOUS I L'ALTRA COM A ALMOINA PER A REMEI DE LLURS ÀNIMES.

[**O**]. Original perdut. Probablement el pergamí de Solsona, AE, núm. DLXXXI, editat per Villanueva i Costa.

a.* VILLANUEVA, *Viage*, vol. IX, ap. IV, pàg. 217-218, «ex arch. episc. Celson». — **b**.* COSTA, *Memorias*, vol. II, ap. II, pàg. 611 (amb data de 923), *ex* «Archivo Episcopal, título Solsona, escritura DLXXXI». — **c**. LLORENS, *Els documents*, ap. 1, pàg. 451-452, *ex* **b**.

RE: COSTA, *Memorias*, vol. I, pàg. 51 i 68 (amb data de 923), *ex* «Arch. ep., tít. de Solsona, escrit. DLXXXI; apénd. núm. II».

In Christi nomine. Ego Exebirus[1] et uxor mea Doteleva venditores et donatores sumus ad domum Sancta Maria[2] terra in castro Selisona,[3] in loco vocitato Sancti Gervasii, terra nostra, que nobis avenit de emsionem. Et in ipso r[...]ntia donamus ad domum Sancta Maria terra que nobis avenit de comparacionem propter remedium anime nostre.[4] Et infrontat ipsa terra: de una parte in terra [de ...] presbiter,[5] et de alia in terra [de O]ddon[6] vel [...] in stirpe. Et ipsa alia terra quod donamus ad domum Sancta Maria, de una parte infrontat de nos[7] donatores, et de alia in terra Ponposa vel rio Na[..., et de alia in terra] de Astuvaldum.

Quantum infra istas infrontationes includunt, ipsa una terra vindimus vobis ab integrum et ipsa alia terra quod donamus ad domum Sancta Maria ab intecrum, propter remedium anime nostre[8] et propter precidum solidatas XX; et de ipso precidum apud vos emptores non remansit, est[9] manifestum, ut de ab odierno die et tempore abeas potestatem.

Quod si nos venditores aut ullusque omo ista carta venditionem venerit ad inrumpendum, ipsa terra quod vindimus et aliam quod damus ad domum Sancta Maria, quantum melioratum fuerit, ipsas terras in duplo componere faciamus. Et inantea ista venditionem vel donationem firmis permaneat.

Facta carta venditionis v idus iunii, anno xxxi regnante[10] Karulo rege, filio Leduvici.

Sig+num[11] Exebirus,[12] Sig+num Doteleva, qui ista carta vinditionem fecimus et testes firmare rogavimus. Sig+num Morevertus. Sig+num Salamon. Sig+num Suniefredus. + Miro presbiter.

Donato[13] presbiter, qui ista carta venditionis rogatus iscrixit et + sub die et anno quo supra.

1. Exibirus a. — 2. Sanctae Mariae b. — 3. Setelisona a. — 4. animae nostrae a. — 5. pb. ab. — 6. V...ddon a. — 7. *Omet* b. — 8. animae nostrae a. — 9. et ab. — 10. renante a. — 11. Sig+ni a; *igual que en els signes següents*. — 12. Exeribus b. — 13. Donator a.

252

4 setembre 928

El prevere Manesèn ven a la comtessa Ava [de Cerdanya-Besalú] unes cases i unes terres que té a Jou, en el terme de Montagut.

[**O**]. Original perdut, potser el document conservat a Ripoll, AM (Comú, arm. 2, cal. 2, llig. petit sense rètol), fins al 1835. — **A**.* Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 9, *ex* «uno de dos pequeños legajos sin rótulo existentes en el cajón 2º del segundo armario».

a. Ordeig, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 74, pàg. 146, *ex* **A**.

El regest d'Olzinelles diu: «Venta hecha por *Manesindo* presbítero a favor de la condesa Ava de casas y tierras en *Iovo*, término de Montagut: *pridie nonas septembris*, año 31 de Carlos, hijo de Luis. Sus albaceas las dieron al monasterio».

253

928

Hom ven a l'abadessa Emma [de Sant Joan de les Abadesses] unes terres situades a Ventajola [terme de Puigcerdà].

[**O**]. Original perdut. — **A**. Regest del segle xv: Sant Joan de les Abadesses, AM, *Llibre de Canalars*, i, f. 135, sac 16, núm. 4.

a.* Udina, *El Archivo Condal*, ap. ii, núm. 165, pàg. 476, *ex* **A**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. iv, núm. 341, pàg. 294.

El regest del segle xv diu: «Vendicio de aliquibus terris facta domine Emmone abbatisse huius monasterii sitis a Ventagola et confrontatis. Anno xxxi regnante Karolo rege, filio Ludovici regis».

254

27 GENER 929

EL PREVERE SILVÀ VEN AL BISBE RADULF [D'URGELL] UNES CASES I UNES TERRES EN EL TERRITORI DE BERGA, A LA VALL D'ADEST.

[**O**]. Original perdut. — [**A**]. Còpia en el Cartoral de la Sagristia Major, f. 4v, del monestir de Ripoll, perdut. — **B**.* Regest de R. d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec VIII, f. 11, *ex* **A**.

a. ROVIRA, *Un bisbe d'Urgell*, ap. 9, pàg. 180, *ex* **B**. — **b**. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 75, pàg. 146-147, *ex* **B**.

El regest d'Olzinelles diu: «[Cartº de la Sacristia mayor.] Fol. 4 retr. Venta de casas y tierras en el pago de Berga, en el valle Aceste, *in villa* ... por Silvane pbro. a favor de Radulfo obispo. 6 calendas Febrero, año 32 de Carlos hijo de Luis».

255

25 FEBRER 929

ELLEGOT DONA A QUIMBERGA L'HERÈNCIA QUE TÉ A URGELL, A NABINERS [TERME DE RIBERA D'URGELLET], A MÉS DE QUATRE SERFS I D'ALTRES BÉNS QUE TÉ EN ELS TERRITORIS DEL CARCASSÈS I DEL ROSSELLÓ.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 218, pàg. 239-240.

256

6 ABRIL 929

VIRGÍLIA, SENDRED I LUGÀ VENEN A SENDOVADÓ UNA TERRA HERETADA DE LLURS PARES EN EL COMTAT D'URGELL, A ALÀS DE DALT, PER L'EQUIVALENT D'UN SOU I SET ARGENÇADES.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 49. Al dors: «De Alas» (s. XIII-XIV).

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 91, pàg. 69, *ex* **O**.

In nomine Domini. Ego Birgilia et Sendredus et Luganus, tibi emtori nostro Sendovadoni. Constat nos ut tibi vindere deveremus, sicuti et vindimus tibi, terra qui nobis advenit de parentes nostros in commitatum Orgello, ipsa terra in Elasso superiore. De I parte afrontat in terra filios Ixiliioni conda, de alia es terra Cheno, de III es terra neptos Daconi conda. Infra istas afrontaciones vindimus tibi ipsa terra ab integro pro precio solido I et argenciatas VII in res balente, est manifestum.

Et qui contra hanc ista carta vindicionis venerit pro inrumpendum, aut nos ipsi venerimus, in duplum vobis componere faciat. Et INAVANTEA ista vindicio firmis permaneat.

Facta carta vindicionis VIII idus aprelis, anno XXXII regnante Charulo rege, filio Luduvico.

Sig+nu Birgilia, Sig+nu Sendredus, Sig+nu Luganus, qui hanc carta vindicionis fecimus et testes rogavimus firmare. Sig+nu Radebertus. Sig+nu Suniefredus clericus. Durandus subdiaconus SSS.*

(Crismó) Salla presbiter, qui hac carta vindicionis rogitus scripsi et SSS. die et anno quod supra.

257

8 ABRIL 929

UNIGELL, LA SEVA MULLER IQUILÓ I GALÍ VENEN AL VESCOMTE ERMEMIR [D'OSONA] DUES SORTS DE TERRA QUE TENEN PER COMPRA EN EL COMTAT D'URGELL, EN EL TERME D'ARTEDÓ, PER SIS SOUS.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 50. Al dors: «Karta de Artedo» (s. XIII-XIV).

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 92, pàg. 69-70, *ex* **O**.

RE: ROVIRA, *Noves dades*, pàg. 252.

In nomine Domini. Ego Unegilde et uxor mea Ichilone et Galindo, vinditores tibi Ermemiro, gratia Dei vicecomite, emtore. Per hanc scriptura vinditionis nostre vindimus tibi in comitatum Urgillitano, in terminio Artedone, ibidem vindimus tibi terra qui nobis avenit de comparatione. Et afronta de oriente ipsa una sorte in terra Aspando, et de meridie in terra de Monnosa, et occiduo in terra Cixilone, et de circi in terra de te emtore. Et alio loco afrontat ipsa alia sorte: de oriente in terra Aspando, et de meridie in terra de te emtore, et de occiduo in terra Trasovario, et de circi in terra Bonadilde.

Quantum in istas afrontationes includunt sic vindimus tibi ab omni integrietate cum exio vel regresio suo, propter pretium solidos VI tantum, quod tu emtor nobis dedisti et nos vinditores de presente manibus nostris recepimus, est manifestum.

Quam vero ista omnia superius nominata de nostro iuro in tuo tradimus dominio et potestatem. Si quis, nos vinditores aut ullus omo suposita personam, qui contra hanc ista carta vinditionis venerit ad inrumpendum, componeat vobis, inferam vel inferamus a partique vestre abiture. Et antea hęc ista carta vinditio firma et stabilis permaneat omnique tempore.

Facta carta vinditio ista VI idus aprelis, anno XXXII regnante Carulo rege, filio Ludivico.

Sign+ Unegilde, Sign+ Ichilo, Sign+ Galindo, qui hanc vinditione fecimus et firmare rogavimus. Sign+ Fulienco. Sign+ Asenario. Sign+ Forte.

Kavallarius presbiter, qui hanc vinditione scripsit et SSS. sub die et anno quod supra.

258

8 OCTUBRE 929

HILARI I SESBONA VENEN ALS MONJOS [DEL MONESTIR DE SANT CLIMENT DE CODINET] UNA TERRA QUE TENEN EN EL COMTAT D'URGELL, EN EL TERRITORI DE SANT CLIMENT [DE CODINET], EN EL LLOC ANOMENAT ILLA DE BALLEMIR, PER L'EQUIVALENT DE CINC SOUS.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Codinet, perg. núm. 16, doc. 3. Hi ha tres escriptures en la mateixa cara del pergamí. Al dors: «Codened. Karta de insula de Bollemir» (s. XIII). El marge esquerre del pergamí és parcialment malmès.

a. BARAUT, *Diplomatari de Codinet*, ap. 21, pàg. 175-176, *ex* **O**.

[In nomine Domini.] Ego Elarius et uxor mea Sesebona vinditores vobis emtoribus nostris Dacoverto monachi et Effer monachi et Roteiro monachi et Mancio monachi. Constat nos vobis vindere deberemus, sicuti et vindimus vobis, tera nostra que nobis advenit de comparatione; qui est in comitatu Urgellitano, in fines Sancti Clementi, in locum ubi dicitur Isola de Baldemiro. Qui afrontat ipsa tera: de I parte in terra Sancti Clementi, et de alia in flumen Sequer, et de III in terra Sancti Vincenti.

Vindimus nos vobis ipsa tera quantum infra istas afrontationes includunt ab integro propter precium quod inter nos et vos convenit, id est solidos V in rem valentem; et nichil exinde non remansit, est manifestum, ut ex presenti die et tempore libera in Dei nomine abeatis potestatem vindendi sive etiam comutandi.

Et qui contra hanc ista carta vinditionis venerit ad inrumpendum aut nos venerimus, infera velut inferamus vobis aut partique vestre induplamus vobis perpetim abitura. Et inevantea ista vindictio firmis permaneat.

Facta carta vinditionis VIII idus octubrii, anno XXXII regnante Karlulo rege, filio Ludevico.

Sig+num Elarius, Sig+num Sesebona, qui hanc carta vinditionis scribere rogavimus et manibus nostris firmavimus et testes ad roborandum tradimus. Sig+num Roterius clericus. Sig+num Li[ovi]gus. Sig+num Olirbius.

Isiderus presbiter, qui hanc carta vinditionis rogitus scripsi et SSS. die et anno quod supra.

259

14 NOVEMBRE 929

DOMNULA VEN AL VESCOMTE ERMEMIR [D'OSONA] UNA TERRA QUE TÉ PER COMPRA EN EL COMTAT D'URGELL, A ALÀS, PER UN SOU.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 51. Al dors: «De Alas» (s. XIII-XIV).

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 93, pàg. 70, *ex* **O**.

RE: ROVIRA, *Noves dades*, pàg. 252.

In nomine Domini. Ego Donnula, femina, vinditrix tibi Ermemiro vicecomite, emtrice. Per hanc scriptura vinditionis me vindo tibi in comitatum Urgillitano, in villa que vocant Alasse, ibidem vindo tibi terra qui michi avenit de comparationem. Et afrontat ipsa terra: de oriente in via, et de meridie et de occiduo vel de circii in terra de te emtore.

Quantum infra istas IIII^{or} afrontationes includunt sic vindo tibi ab omni integrietate cum exio vel regressio suo, propter precium solido I tantum, quod tu emtor michi dedisti et ego vinditrix de presente manibus meis recepi, est manifestum.

Quam vero ista omnia superius nominata de meo iuro in tuo trado dominio et potestatem. Si quis, ego vinditrix aut ullus omo suposita persona, qui contra hanc ista karta venerit ad inrumpendum, quantum ad eo tempore inmeliorata fuerit ipsa terra in duplo tibi componat perpetim abiture. Et antea hęc ista karta firma et stabilis permaneat omnique tempore.

Facta carta vinditio ista XVIII kalendas decebrii, anno XXXII regnante Karulo rege, filio Ludivico.

Sign+ Donnula, qui hanc carta vinditione feci et firmare rogavi. Sign+ Ramio. Sign+ Fredario. Sign+ Iustevolus.

Kavallarius presbiter, qui hanc carta vinditione scripsit et SSS. sub die et anno quod supra.

260

929

HOM VEN A UN PARTICULAR UNA PEÇA DE TERRA SITUADA A CAVALLERA [TERME DE CAMPRODON].

[**O**]. Original perdut. — **A**. Regest del segle XV: Sant Joan de les Abadesses, AM, *Llibre de Canalars*, I, f. 52v, sac 7, núm. 31.

a.* UDINA, *El Archivo Condal*, ap. II, núm. 168, pàg. 477, *ex* **A**.

El regest del segle XV diu: «Vendicio unius pecie de terra sita in Cavalera facta private persone. Anno XXXII Karoli regis, filii Ludovici regis».

261

21 FEBRER 930

FRUJÓ I EL SEU FILL OLIBA VENEN A L'ABADESSA EMMA [DE SANT JOAN DE LES ABADESSES] L'ALOU QUE LA MARE TÉ PEL DESÈ MATRIMONIAL I EL FILL PER HERÈNCIA DEL DIFUNT ASNAR, MARIT D'ELLA I PARE D'ELL, EN EL COMTAT DE CERDANYA, A LA VILLA ANOMENADA FOGONELLA [TERME D'OGASSA], PER L'EQUIVALENT DE SEIXANTA SOUS.

[**O**]. Original perdut. — **A**.* Còpia del segle XI: Barcelona, AR (ACA), Cancelleria, perg. Sunifred, núm. 6 (abans arm. Sant Joan de les Abadesses, sac B, núm. 148).

a. MONSALVATJE, *Noticias*, 15, núm. MMXCIII, pàg. 131-132, *ex* **A**. — **b**. MARTÍ, *Dietari*, vol. I, ap. II quater, pàg. 472-473 (amb data de 924), *ex* **A**. — **c**. UDINA, *El Archivo Condal*, núm. 95, pàg. 238-239, *ex* **A**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 357, pàg. 305, *ex* **b**.

(Crismó) In nomine Domini. Ego Fruio femina et filius meus Oliba vinditores tibi domna Hemmone, abbatissa, hemtrice. Per hanc scriptura vindictionis nostre vindimus tibi alodem nostrum proprium, qui nobis advenit, ad me Fruione femina de viro meo, nomine Asenarii, qui fuit condam, ipse meus decimus, et ad me Olibane de ienitori meo, iamdicto Asenario. Et est ipse alodes in comitatu Cerdaniense, in villa que nominant Fecundella vel infra eius fines.

Qui afrontat: de una parte in ipso torrente qui est in⌈ter⌉iste alode et Subrocha, et de alia parte in strata qui est inter isto iamdicto alode et ipsa chalme de te hemtrice, de tertia parte in torrente vel in territorio de villa Boscherones de ipsa abadia Sancti Iohannis, de quarta parte affrontat ubi ipsi torrentes se iungunt in rio Fecundella.

Quantum infra istas afrontationes includunt sic vindo ego Fruio femina ipsum meum decimum, totum ab integrum, et ego Oliba ipsa nona parte qui mihi advenit de ienitori meo Asenarii condam, et ipsa nona parte ab omni integritate, propter pretium quod inter nos et te convenit in aderato vel definito, id est solidos LX in rem valentem; et nichilque de ipso pretio apud te hemtrice non remansit, est manifestum.

Quem vero ipso alode supranominato de nostro iuro in tuo tradimus dominio potestatem abendi, vindendi seu eciam commutandi quicquid exinde facere volueris firmissimam abeas potestatem.

Quod si nos vinditores aut ullus homo qui contra hanc vindictione venerit inrumpendum, infera vel inferamus tibi aut partique tue quantum ipso tempore hec omnia inmeliorata fuerit in duplo tibi componere faciat. Et inantea ista vindictio firmis permaneat.

Facta carta vindictionis VIIII kalendas martii, anno primo quod Karolus rex obiit, filius Ludovici.

Sign+m Fruio femina, Sign+m Oliba, qui hanc vindiccione fecimus et testes firmare rogavimus. Suniarius SSS. Sign+m Fedantio. Sign+m Dato. Sign+m Wiskafredus. *(Crismó)* Ezone sacerdos SSS.*

(Crismó) In Dei nomine. Ieldemirus presbiter, qui hanc vindictione scripsi et SSS. die et anno quod supra.

262

13 MARÇ 930

DADILÓ I ELS SEUS FILLS ASNAR, ARRETÓ, ESPANLÓ, ERMEGOT, AUTARI, DACÓ I GUISAMON VENEN AL BISBE RADULF [D'URGELL] UNA PEÇA DE TERRA QUE ELS INFANTS HERETAREN DELS SEUS PARES I UNA ALTRA PEÇA DE TERRA QUE DADILÓ TÉ PER COMPRA EN EL COMTAT D'OSONA, EN EL TERME DE SANT PERE DE SALSELLES [TERME DE BORREDÀ], TOCANT A LA SERRA D'ORIOLA, PER L'EQUIVALENT DE CINC SOUS.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 364, pàg. 310.

263

3 ABRIL 930

EL PREVERE LEVONI, MALALT, DONA A L'ESGLÉSIA DE SANT ANDREU [DE LA QUERA] I ALS SEUS MONJOS UNA VINYA QUE TÉ AL BARIDÀ, EN EL TERME D'ARSÈGUEL, EN EL PUIG DE PRIXANA. FA LA DONACIÓ PER A REMEI DE LA SEVA ÀNIMA.

[**O**]. Original perdut. — **A.*** Còpia del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, Cartoral de Tavèrnoles, f. LIII, doc. C. — **B.** Còpia del segle XVIII: Barcelona, BC, ms. 729, *Monumenta* del pare Pasqual, vol. IX, pàg. 100, *ex* **A.** — **C.** Còpia de finals del segle XIX, feta per Plandolit: Montserrat, AM, Tavèrnoles, capsa 1, pàg. 163, *ex* **A.**

a. SOLER, *El Cartulario de Tavernoles*, núm. 6, pàg. 37-38, *ex* **A**. — **b.** BARAUT, *Diplomatari de Tavèrnoles*, núm. 14, pàg. 88, *ex* **A**.

In nomine Domini. Ego Levonius presbiter. Certum que condum iacens in lectulo meo detemptus in acritudine, sic cepi cogitare consilium unde anime męę possit ante Deum invenire remedium, dicente Domino per Esayam prophetam: «Domine, que audiverit auditui nostro, et brachium Domini cui revelatum fuerit, non confundetur sed iustificetur».[1]

Sed ideo ego, iam supradictus Levonius presbiter, sic dono I sorte de vinea propter remedium anime męę ad domum Sancti Andre apostoli, ut michi sit adiutor adque protector. Et est ipsa vinea in territorio Variense, in apendicio de villa Arcekale, in locum que dicitur ad illo puio de Prixana. Quod de I[a] parte afrontat in vinea de Malangecho, et de alia in vinea Wadamiro, et de III[a] in vinea Sancti Petri apostoli, et de IIII[a] in vinea Gudilane.

Quantum infra istas afrontaciones includunt, sic dono ego Levonius, presbiter, ipsa sorte de vinea ab omni integrietate ad domum Sancti Andre apostoli, ut mihi sit adiutor et protector, sive ad fratres qui ibidem serviunt vel servire cupiunt, tam presentes quam adfuturi, et ut ad me donatore sit tradita et ad domum Sancti Andre apostoli sit recepta, ut ex presenti die et tempore abeat plena potestate.

Et qui contra hanc ista karta helemosinaria venerit ad inrumpendum, aut ullus homo inquietare voluerit, auri libras II componerit faciat, et in primis iram Dei incurrat et cum Iuda Scarioth porcionem habeat; et insuper tantum componat quantum lex romana continet. Et inevantea ista karta helemosinaria firmis permaneat.

Facta carta helemosinaria III[a] nonas aprilis, anno I[o] quod obit Karolus, filius Leudovici.

Levonius presbiter, qui hanc cartam helemosinariam fecit et testes firmare rogavit et SSS. S+num Adroario. S+num Nunla. S+num Opila.

Venantius presbiter, qui hanc carta helemosinaria scripsi die et anno quod supra.

1. Cf. Is. 53, 1.

264

30 ABRIL 930

RADULF, BISBE D'URGELL, ACUT A LA VILLA ER, A PRECS DEL PREVERE HÍCTOR, I HI CONSAGRA L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA EN HONOR DE LA VERGE, DE TOTS ELS SANTS, DE SANT PERE, DE TOTS ELS APÒSTOLS I DE SANT MIQUEL ARCÀNGEL.

[**O**]. Original perdut. Segons Villanueva, era a la Seu d'Urgell, AC, quan hi acudí el 1806.

RE: *VILLANUEVA, *Viage*, vol. X, pàg. 97-98. — BARAUT, *Les actes*, 1978, ap. 28, pàg. 85. — ORDEIG, *Inventari*, núm. 48. — BARAUT, *Les actes*, 1986, ap. 29, pàg. 91. — ORDEIG, *Les dotalies*, vol. I, núm. 47, pàg. 117-118.

Totes les dades que dona Villanueva com a procedents del pergamí original de la Seu d'Urgell es poden llegir en la inscripció que es conserva encastada en un mur de l'església de Santa Maria d'Er, a l'Alta Cerdanya. Sembla deduir-se, doncs, que aquesta fou la seva única font d'informació, malgrat que a l'hora de redactar el volum X del *Viage* li semblà que havia copiat el text del pergamí original a l'arxiu de la Seu d'Urgell i que n'havia extraviat la còpia.

El regest de Villanueva diu així: «Del año 930, último dia de abril, nos queda en este archivo la escritura original con que este obispo consagró las iglesias de Santa María, Todos-Santos, S. Pedro apóstol y S. Miguel en la villa de Ezerre, á ruegos de un presbítero llamado Híctor. Debo confesar aunque con dolor que sin saber cómo se extravió la copia que saqué de esta escritura original; la cual no hice más que indicar en la relación que iba ordenando al tiempo de registrar este archivo de Urgel, contando que despues se examinaría mas despacio este documento. Posteriormente entre los papeles de Don Jaime Pascual, canónigo Premostratense de las Avellanas, vi copia de una inscripción relativa á este suceso, hallada en 1748 en la parroquial de S. Genis de Err, la cual pondré aquí para suplir en parte mi descuido ó lo que sea. Dice así: *Dominice incarnationis anno* DCCCC.XXX. *Inditione* IIII. *veniens vir reverentissimus domnus Radulfus sanctae Urgilitanensis ecclesie presul in villa Ezerre per interventum hacsi indigno Hictore presbitero: ibique consecravit eccles. Sancte Marie semper Virginis, et omnium sanctorum, Sancti Petri apostoli, et omnium apostolorum, et Sancti Michaelis arcangeli. Ipso anno obiit Radulfus P. … Oddone.* II. *Kals Madii.* +. El año 930 y el día último de Abril está conforme con la escritura original; en la cual no sé que indiccion se notaba. La de aqui está errada, porque era la III. El Rodulfo que aqui se dice muerto en ese año, no era nuestro prelado ni el intruso rey de Francia de ese nombre. Acaso seria algun bienhechor particular de dicha parroquia».

265

30 JULIOL 930

BELLANDRE DONA AL MONESTIR DE SANT MIQUEL [DE CUIXÀ] L'ALOU QUE TÉ A ENVEIG [ALTA CERDANYA], FORMAT PER TRETZE PECES DE TERRA.

[**O**]. Original perdut, possiblement el document de Cuixà, AM, sac «Enveig, Saga», núm. 1. — [**A**]. Còpia del segle XIV en el Cartoral Menor de Cuixà, perdut. — **B**.* Regest del segle XVIII: Perpinyà, APO, fons Fossà, 12 J 24, *Recueil*, tom I, núm. 238, pàg. 40, *ex* **A**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 223, pàg. 243.

El regest de Fossà diu: «Donatio facta per Bellandrum domui Sancti Michaelis de alodio quod habebat in villa Envege, id est terdecim petiis; 3° kalendas augusti, Christo regnante rege expectante».

266

11 MARÇ 931

BALLOFRED VEN A L'ABADESSA EMMA [DE SANT JOAN DE LES ABADESSES] UNA PEÇA DE TERRA QUE TÉ PER APRISIÓ O RUPTURA EN EL COMTAT DE CERDANYA, A LA VALL «LUGNENSE», EN EL LLOC ANOMENAT «COMINALE», PER L'EQUIVALENT DE SIS SOUS.

[**O**]. Original perdut. — **A**.* Còpia del segle X *ex.*: Barcelona, AR (ACA), Cancelleria, perg. Sunifred, núm. 5 (abans arm. Sant Joan de les Abadesses, sac A, núm. 73).

a. MONSALVATJE, *Noticias*, 15, núm. MMXCI, pàg. 129-130 (amb data de 928), *ex* **A**. — **b**. UDINA, *El Archivo Condal*, núm. 107, pàg. 257-258 (amb data de 936?), *ex* **A**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 375, pàg. 317.

In nomine Domini. Ego Baldefredus tibi domna Emmo, misericordia Dei abbatissa, emtrice mea. Per hanc scriptura vindiccionis mee vindo tibi in comitatu Cerdaniense, in valle Lugnense, in locum que dicitur ad ipsa Cominale, terra que mihi advenit de aprisione vel ruptura. Quod afrontat ipsa terra: de I latus in strata que pergit ubique, et de alio latus in terra Suniario vel in ipsa Sponda, et de III latus in terra Trasemiro, et de IIII latus in flumine. Vindo tibi ipsa [terra][1] quantum infra istas afrontaciones includunt ab integrum, propter precium solidos VI in rem valentem; et [nihil][2] exinde non remansit, est manifestum.

Quem vero de ipsa terra de meo iuro in tuo trado dominio potestatem. Quod si ego aut hullusque homo qui ista karta inquietare voluerit, quantum ad eo tempore inmeliorata fuerit, in duplo tibi componat. Et inantea ista vindicio firmis permaneat omnique tempore.

Facta karta vindicionis V idus marcii, anno XXXIV[3] regnante Karulo rege, filio Leudovici.

Sig+num Valdefredus, qui ista carta vindicionis scripsi et testes firmare rogavi. Sig+num Aberle. Sig+num Emonnis. Sig+num Radolfus. Sig+num Remesennus.

Madexo presbiter, qui ista karta vindiccionis rogitus scripsi et SSS. die et anno quod supra.

1. *Manca*. — 2. *Manca*. — 3. XXXVI a; XXXIX b.

267

20 SETEMBRE 931

ELS ESPOSOS GOMSÈN I ERMESSENDA VENEN A ANIÀ, PREVERE, I DURAN UNA VINYA QUE TENEN PER COMPRA EN EL TERRITORI DE BERGA, A LA RODALIA DE CASSERRES, A LA SERRA DE «FIGERAS», PER L'EQUIVALENT DE NOU SOUS.

O.* Solsona, AD, perg. Santa Maria de Serrateix, núm. 6 (abans núm. CCCIV). Pergamí amb nombrosos forats. — **A.** Regest del segle XVIII: Barcelona, BC, ms. 729, *Monumenta* del pare Pasqual, vol. IV, f. 38v (abans pàg. 76), *ex* **O.**

a. BOLÒS, *Diplomatari de Serrateix*, núm. 6, pàg. 79, *ex* **O.**

La clàusula de datació es pot completar gràcies al regest del pare Pasqual.

In nomine Domini. Ego Condesindus et uxori mea Ermesinda entoribus nostris Anganus presbiter et Durandus. Per ac scriptura vindicionis nostre vindimus nos vobis vinea cum suis arboribus, qui nobis advenit de comparacione. Et est ipsa vinea in p[ag]o[1] Vergetano, in fines de[2] kastro Serras, in ipsa serra de Figeras. Et afronta: de una parte in vinea de Sancto Petro, et de alia in vinea de Frugane, et de [III parte in vinea] de Gardil[ane].

Quantum infra istas afrontaciones includunt sic vindimus nos vobis ipsa vinea cum suis arb[oribus et vitis] integr[iter] propter precium solidos VIIII in rem valente, ut [ab odi]erno die et te[mpo]re libera [in Dei nomine ab]eatis [potes]tate. Si quis et qui contra hanc ista carta vindicionis v[enerit] ad inquieta[re, non] hoc valeat vindicar[e firmit]atem [sed in] iudicio in duplo conponat. Et inavantea ista car[ta vindic]io[nis] firm[is permaneat] omnique tempore.

[F]acta c[arta vin]dicionis XII kalendas octubrii, anno II quod ob[iit Carolus] rex, fi[li]o Le[dovi]ci, Christum aiuvante, regem expecta[nte].

[Sig+]num Condesindus, Sig+num Ermesinda, qui anc carta [vindi]cionis fec[i]mus et [t]es[tes] firmare rogavimus. Sig+num Mirova[ldus. Sig]+num Calindo. Sig+num S[uni]arius.

Ato presbiter, qui anc carta vindicionis rogitus scrip[sit] et SSS. sub die et anno quo supra.

1. po O. — 2. de, *repeteix* O.

268

OCTUBRE 930 - OCTUBRE 931

HOM VEN A UN PARTICULAR UNA PEÇA DE TERRA SITUADA A CAVALLERA [TERME DE CAMPRODON], EN EL LLOC ANOMENAT LES VERNEDES.

[**O**]. Original perdut. — **A**. Regest del segle XV: Sant Joan de les Abadesses, AM, *Llibre de Canalars*, I, f. 52v, sac 7, núm. 34.

a.* UDINA, *El Archivo Condal*, ap. II, núm. 173, pàg. 478, *ex* **A**.

El regest del segle XV diu: «Vendicio unius pecie de terra sita in Cavalera, in loco vocato les Vernedes. Anno secundo post obitum Karoli regis, filii Ludovici regis, Christo regnante regem spectante».

269

31 GENER 932

EL PREVERE CENTOLL, EN PREVISIÓ D'UNA MORT SOBTADA, DONA A LA CATEDRAL D'URGELL UNES TERRES, VINYES I CASES QUE TÉ PER COMPRA EN EL COMTAT D'URGELL, A LA RODALIA DE LA SEU D'URGELL, VORA EL RIU SEGRE.

[**O**]. Original perdut. — **A**.* Còpia del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 127v-128, doc. CCCLXXXVII. Rúbrica: «Donacio Centulli presbiteri de alodio Sancte Marie in eius territorio».

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 94, pàg. 70-71, *ex* **A**.

In Christi nomine. Ego Centullus presbiter timeo et paveo gehenna ignis et cupio pervenire ad gaudia paradisi, Deo propicio, sed humane fragilitatis metuo casu ne quando adsit repentina mors mihi perveniat, hanc scribtura fieri sano animo volo, ut universa que propter amorem Dei et remissionem peccatorum meorum sanctis ecclesiis contulerim, firmam et inviolabilem exinde habeant firmitatem; cognosco qualiter per intercessionem sanctorum possum remedia celestia adquiri.

Quapropterea ⌈me⌉ iamdicto Centullo presbitero placet in animo meo ut ad domum Sancte Marie qui est fundata in Sede vico aliquid de paupertatem meam donare deberem, sicut et dono, in pago Orgellitano, in territorio de Sede vico Sancta Maria vel in suas aiacencias, iuris mei proprii,

omnia quicquid visus sum habere vel possidere in terris, in vineis, in casas, in casalibus, torculariis, orreis, ortis pomiferis vel inpomiferis, quem habeo ego Centullus ex comparacione. Qui inlaterat: de I latus in villa Novella, et de alio latus in Privazano, et de III latus in locum vocitatum Padules, et de IIII^{a} latere in flumen Secor.

Dono ego Centullus istud hec omnia, sicut superius comprehensum est, ut in istas affrontaciones quicquid invenire potuerit rector et custos de domum Sancte Marię habeat exinde ab integrum prefatę ecclesię firmissimam potestatem, exceptus ipso solariolo et II peciolas de vinea et I maliolo tam plantatum quam ad plantare, ut de hoc quod superius resonat per intercessionem sanctę Marię remissionem peccatorum meorum consequi merear.

Quicumque vero ausu temerario hanc scribtura auferre aut violare temptaverit aut inquietare presumpserit, in primis iram Dei incurrat et a consorcio Christi extraneus efficiatur descendatque cum illo iram desuper eum, sicut descendit super Datan et Abiran, quod vivos terra absorbuit, et insuper in vinculo auri libras IIII^{or} quoactus absolvat. Et hec scribtura firmam et plenissimam obtineat firmitatem.

Facta carta donacionis II kalendas februarii, anno III quod obiit Karolus rex, filius Ledovicho.

Centullus presbiter, qui hanc carta donacionis feci et testes firmare rogavi SSS. Si+gnum Rebellus. Si+gnum Guntemirus. Si+gnum Libanus.

Senior presbiter scribsit et SSS. die et anno quod supra.

270

11 JUNY 932

FERRIOL I LA SEVA ESPOSA ADELBERGA VENEN A RADULF, BISBE [D'URGELL], DUES CASES I UN HORT QUE TENEN PER COMPRA AL TERRITORI D'ELNA, A LA VALL DEL CONFLENT, A SAORRA, PER L'EQUIVALENT DE SET SOUS.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 231, pàg. 249-250.

271

25 JUNY 932

DACÓ I ALTRES PERSONES VENEN O DONEN AL MONESTIR [DE SANTA MARIA DE RIPOLL] UNS ALOUS SITUATS A QUERALBS.

[**O**]. Original perdut. — [**A**]. Còpia de data desconeguda, probablement baixmedieval, conservada a Ripoll, AM, Llibre de donacions de l'Almoina, f. 22, fins a l'any 1835. — **B**.* Regest de vers 1787-1828: Vic, AE, Llevador mestre de l'ofici de l'Almoina del monestir de Ripoll, sign. 1002, f. 25, núm. 6, *ex* **A**.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 78, pàg. 148, *ex* **B**.

El regest diu així: «Venda ó donacio feta al Monastir per Daco y altras de alous de Caralps, porta las afrontacions, molt bonas y reals, feta a 7 de las kalendas de juliol *anno tertio quod Karolus rex obiit*. Es al llibre de donacions de la Almoyna fol. 22 ret.».

272

30 AGOST 932

MONAGÈS I LA SEVA MULLER VENEN AL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA] DIVERSES TERRES QUE TENEN EN EL COMTAT DE CERDANYA, A LA VALL DE LILLET, A LA NOU.

[**O**]. Original perdut, probablement el document que es conservà a Ripoll, AM (Comú, arm. 2, caixó 2, lligall de pergamins sense rètol), fins a l'any 1835. — **A.*** Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 11v.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 79, pàg. 148-149, *ex* **A**.

RE: *BOFARULL, *Los condes de Barcelona*, vol. I, pàg. 87.

El regest d'Olzinelles diu: «Venta hecha por Monageso y su muger a favor del conde Seniofredo de varias tierras en el condado de Cerdaña, valle de Lillet, en *Noce*: 3 de las calendas de setiembre, año 3° de la muerte de Carlos». El regest de Bofarull diu: «... otra [venta] hecha por Monageso y su esposa á favor del mismo Conde [Seniofredo] á tres de las calendas de setiembre del año 3° despues de Cárlos, 932». I, en nota: «Archivo de Ripoll, idem [armario 2°, cajon 2°, legajo de pergaminos sin rótulo]».

273

26 DESEMBRE 932

MORIGÓ I LA SEVA MULLER VENEN AL BISBE RADULF [D'URGELL] UNA CASA I UNA TERRA QUE TENEN EN EL COMTAT DE CERDANYA, A LA VALL DE BROCÀ, A GRÉIXER.

[**O**]. Original perdut, conservat a Ripoll, AM, fins a l'any 1835. — **A.*** Regest de Roc d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 6v, *ex* **O**. — **B.*** Regest de Roc d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AC, Col. Jaume Ripoll, vol. 17, núm. 15, f. 29, *ex* **O**.

a. ROVIRA, *Un bisbe d'Urgell*, ap. 11, pàg. 180-181, *ex* **A**. — **b**. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 80, pàg. 149, *ex* **AB**.

El regest **A** diu: «Venta a favor de Radulfo obispo por Morigo y su muger de una casa y tierras en Grexa, valle de Brocà, condado de Cerdaña: 7 de las calendas de enero, año 3 de la muerte de Carlos». El regest **B** diu: «Morigo vende a Radulfo obispo varias tierras en Grexa, condado de Cerdaña, a 7 de las calendas de enero, año 3° en que murió el rey Carlos».

274

22 ABRIL 933

SUNYER, VESCOMTE [DE BERGA], VEN UNES TERRES QUE TÉ EN EL COMTAT DE BERGA, A SERRATEIX.

[**O**]. Original perdut, probablement el pergamí que es conservà a Ripoll, AM («entre los desechados como inútiles», segons Olzinelles), fins a l'any 1835. — **A.*** Regest de R. d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec VIII, f. 7.

a. Bolòs, *Diplomatari de Serrateix*, núm. 7, pàg. 79-80, *ex* **A.** — **b.** Ordeig, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 83, pàg. 152, *ex* **A.**

El regest d'Olzinelles diu: «Entre los desechados como inútiles. Vizcondes. 933. Venta de Suniario vizconde de tierras en el condado de Berga, en el lugar de Serra de Tetxo. 10 calendas Mayo, año 4 de la muerte de Carlos *post obitum Odonis*».

275

21 maig 933

Bonell ven a l'abat Gulfí i als monjos de Santa Cecília [d'Elins] dues porcions de terra que té per compra a la vall d'Elins, a la rodalia d'Argestues [terme de les Valls d'Aguilar], per l'equivalent d'un argenç.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Santa Cecília d'Elins, núm. 2.

a. Marquès, *Els documents d'Elins*, núm. 3, pàg. 35, *ex* **O.**

In nomine Domini. Ego Bonilde venditor vos emtores meos Golfino abbate cum fratribus vestris famulantibus Deo in domum Sancte Cecilie. Constat me ut vobis vindere terra, sicut et vindo, in valle Ilinsitana, in apendicio de villa Aristobis, ad ipsa commam super villa Supirana quod dicitur. Et coniungit ipsa terra: de superiora parte in terra Gallinio, et de subteriora parte coniungit in terra Sancte Cecilie, et de III parte infrontat in stirpe.

Quantum infra istas afrontaciones includunt in ipsa terra vindo vobis ipsa porcionem quod comparavi de Ranlone et alia porcione quod comparavi de [.....].[1] Istas porciones quod superius resonat vindo vobis ab integrum in aderato vel definito precium quod inter nos et te bone pacis placuit adque convenit, id est uno argenceo in rem valentem. Est manifestum ut ex presenti die et tempore abendi, vindendi in Dei nomine abeas potestatem.

Quod si ego vinditor aut fratres aut filii aut aliquis de parentes meos vos pro ista[2] carta aut ipsa terra inquietaverit, quod querit amictat et insuper in duplo componat. Et ista carta firmis permaneat.

Facta carta vindictionis XII kalendas iuniari, anno IIII quod obiit Carulus rex, filius Leudevico rege.

Sig+m Bonildi, qui hanc carta vinditionis rogabit scribere et testes firmare. Sig+m Guulfinus. Sig+m Golteredus. Eles clericus SSS.*

Magaiolfus presbiter, rogitus scripsit et sub SSS. sub die et anno quod supra.

1. Stebanet Soberaga, *segons* a, *que fa notar que el segon és un «mot corregit, de lectura dubtosa»; el primer és escrit al marge dret del pergamí.* — 2. pro ista] preinserta a.

276

4 OCTUBRE 933

ESPERANDÉU DONA AL MONESTIR DE SANT CLIMENT DE CODINET LA MEITAT D'UNA PEÇA DE TERRA QUE TÉ A LA VILA REULA. FA LA DONACIÓ PER A REMEI DE LA SEVA ÀNIMA.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Codinet, perg. núm. 17. Al dors: «Codenet» (s. XIII).

a. BARAUT, *Diplomatari de Codinet*, ap. 22, pàg. 176-177, i làmina 8, *ex* **O.**

In nomine Domini. Ego Sperandeo cogitavi diem iudicii et penas inferni, propter hoc placuit in animo meo et placet ut facerem iscriptura de I terra ad domum Sancti Clementi episcopi, cuius baselica est fundata in monesterio Cuteneto. Et est ipsa terra in villa Resuviles; et congungit ipsa terra: de super in via, et de alia in terra de Tudilcia, et de III de Iligas.

Infra istas adfrontaciones sic dono ipsa terra, ipsa ex medietate, ad ipsa eclesia ab omnem integrigetatem, propter remedio et anime me, ut ante tribunal Domini nostri Ihesu Christi exinde veniam meream accipere.

Et qui contra ista carta venerit ad inrumpendum, filii, fratres aut ullus omo, in primis iram Dei inveniat et ipsa terra de ipsa eclesia in duplum conponere faciat. Et inabante ista carta firmis permaneat.

Facta carta[1] elimosinaria IIII nonas octubrii, anno IIII in quod obuit Karlus rex, filius Ludivico, Christum regnantem regem expectantem.

Sig+num Sperandeo, qui hanc carta elimosinaria fecit et testes rogavit firmare. Sig+num Baldomares. Sig+num Fuliencus.

Fabardus presbiter, qui hanc carta elimosinaria rogitus scrixit et SSS. die et anno quo supra.

1. *Segueixen unes 8 lletres ratllades.*

277

7 MAIG 935

GUINEDELLA DONA A LA CATEDRAL D'URGELL ELS ALODIS QUE TÉ PER HERÈNCIA I PER COMPRA FETA CONJUNTAMENT AMB EL SEU MARIT GUADAMIR, ARA DIFUNT, EN EL COMTAT D'URGELL, A PALLEROLS [VERS LA BORDA DE FENERS], CAP A LA SERRA DE PLANESES I EL LLIRT, A L'OLLA I A «NOCORONE». FA LA DONACIÓ AMB LA CONDICIÓ QUE HO TINGUIN ELS OSTIARIS DE LA CATEDRAL.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 52. Al dors: «Karta de Pallerols» (s. XI). — **A.** Còpia del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 142, doc. CCCCXXVII. Rúbrica: «Scribtura Guinezellis alodiorum ad locum qui nuncupatur Palerolls».

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 95, pàg. 71-72, *ex* **O.**

(Creu) In nomine Dei Patris omnipotentis et Salvatoris nostri Ihesu Christi, Domini nostri, unacum Spiritu Sancto. Ego Winedillis femina recognosco me esse peccatricem, timeo penas inferni et cupio pervenire ad premia et gaudia paradisi. Propter hoc facio cartam de meum proprium

alodium, qui advenerunt michi per parentorum meorum sive de comparatione quod adquesivi cum viro meo, eo vivente, sive de qualibuscumque vocibus. Sic facio scripturam donationis ad domum Sancte Marie Sedis vico Urgellitane tam pro me ipsa quam eciam pro viro meo nomine Guadamiro, ut ante Deum potuissemus invenire remedium et indulgentiam omnium peccatorum nostrorum.

Et sunt ipsi alodes in comitatu Orgello, in locum que vocant Pallerols, id sunt casas, casalibus, ortis, ortalibus, curtes cum illorum superpositis et cum omnia aiacentia eorum et exiis et regressiis illorum sine gradienti animo ulli homini in omni loco ubi exire voluerint, et tribus pecias de terris, duas prope ipsas domos et alia in puio que vocatur Eguinus, in locum que vocant ad ipsas Planas. Et abet affrontationes ipsa pecia de terra qui est in prelibato puio inter II vias qui inde discurrunt, de III vel IIII in vineam Sancti Andreę vel Sancti Laurentii.

Et dono ipsas vineas qui sunt de ipsa serra de Planezes usque in villa Novella, qui advenerunt nobis per parentorum vel per comparatione vel per qualescumque voces, ad domum Sancte Marię prelibate Sedis ab omni integritate, quicquid ibi abemus vel abere debemus sive cum ipso stirp, sine ulla reservatione, quicquid dici vel nominari potest. Et abent affrontationes iamdicte vinee: de I parte in via qui vadit de Pallerols ad Sancto Andrea vel ad ipsa serra de Planezes, de II in collo que vocant Gualter vel in sumitate puio Equini, de III in ipso rivo qui venit de Lezirt, de IIII vero parte in villa Novella.

Et insuper dono ad Sancte Marię Sedis ipso bosco qui est prope Pallerols cum omnibus argelagariis vel surusculariis et boxedariis cum terminis et affrontationibus eorum et cum omnia sibi pertinentia, sive cum pasturis et pasturicis in omnibusque locis, vel cum ipsas vineas qui sunt de illa parte de ipso rivo de Lezirt, subtus ipsa via qui pergit ad Ilatica usque ad ipsas domos de Ilatica, ab omni integritate, quicquid ibi abemus vel abere debemus. Et abent affrontationes hec omnia: de I parte in Prato Edallo; de II in Angasurrti sive in ipsa Vilela ubi est ęcclesia sita Sanctę Cecilię sive in Monostrol ubi est ecclesia Sanctę Crucis, et pervenit usque ad crepidinem montis Ilatice; de III vel IIII in ipso rivo de Lezirt sive in ipsa via qui pergit ad villarunculum Ilatice.

Et insuper dono ego Guinedeldis ipsa connamina qui dicitur ad illa Olla, qui affrontat: de I parte in semitarium qui pergit ad Torel, de II in flumine Sigeris, de III in terra de Sanctum Laurentium. Et in Nocorone dono ego ipsa connamina subirana, qui affrontat: de I parte in strata publica, de alia parte in terra filiis Scluane, de III vero parte vel de IIII de me ipsa donatrice.

Quantum inter istas affrontationes totas includunt vel isti termini ambiunt, sicut superius scriptum est, sic dono ego Guinedillis ad domine meę Sanctę Marię totum ab integrum quicquid ad usui hominum pertinent, ea videlicet ratione ut teneant hec omnia prescripta ostiarii Sanctę Marię propter remedium animarum nostrarum omni tempore in eius servicio.

Quod si ego donator aut fratres aut propinqui aut ulla subrogata persona qui contra hanc carta elemosinaria venerit aut venerint ad inrumpendum, non hoc valeant vel valeamus vindicare quod requirimus sed componant aut componamus in duplo cum sua inmelioratione; et inantea in iram Dei incurrant et cum Iuda Scariothis porcionem accipiant. Et ista carta elemosinaria inantea firmis et stabilis permaneat modo vel omnique tempore et non sit disrupta.

Facta ista carta elemosinaria nonas mai, in anno VI° in quo obivit Karolus rex, filius Leudovici, Christo regnante regem expectante.

Sign+um Guinedeldi, qui hanc carta ęlemosinaria propter remedium animarum nostrarum fieri iussi et manu propria per punctos firmavi et testibus per punctos propriis manibus firmare rogavi. Sign+um Iliane. Sign+um Argemundus. Durabiles presbiter SSS.*

Trasuverus presbiter, qui hanc karta ęlemosinaria iscripsit et SSS. die et anno quo supra.

278

21 JULIOL 935

EL COMTE SUNIFRED [D'URGELL] I LA SEVA MULLER ADELAIDA DONEN A LA CATEDRAL D'URGELL UNES PECES DE TERRA QUE TENEN EN EL COMTAT D'URGELL, A LA RODALIA DE LA SEU D'URGELL, I UNA VINYA A CORNELLANA. FAN LA DONACIÓ PER A REMEI DE LLURS ÀNIMES.

[**O**]. Original perdut. — **A.*** Còpia del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 127-127v, doc. CCCLXXXV. Rúbrica: «Karta Seniofredi comitis uxorisque sue Adalayzis comitisse de alodio in aiacenciis de ipsa sede».

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 95, pàg. 73, *ex* **A.**

In nomine Domini. Ego Suniefredus commis et uxor męę Adalezi facimus nos karta elemosinaria propter remedium animas nostras de terras et vinea ad domum Sancte Marię Sedis in vico Orgellitanensis. Et sunt ipsas terras et ipsa vinea in territorio Orgellitano, infra fines vel aiacencias de ipsa villa Sede vico Sancta Maria. Et sunt ipsas III terras subtus ipsa villa vico. Et habet affrontaciones ipsa I pecia: de II partes in terra de filiis Desiderato, qui iam fuit, et de III[a] parte in via qui pergit ubique. Et ipsa alia pecia habet affrontaciones: de II partes in terra de Sancta Maria, et de III parte in terra de Asenario. Et ipsa alia pecia affrontat de IIII[or] parts in terra de filiis Desiderato, qui fuit condam. Et est ipsa IIII pecia de terra super vico prope ipsa vinea de Sancta Maria, et habet affrontaciones: de II partes in terra vel vinea de Sancta Maria, et de III parte in via qui pergit ubique. Et est ipse alius campus in locum que dicitur trans Ponte Vetere, et habet affrontaciones: de I latus in terra de Iordano, et de alia parte in terra de Sancto Saturnino, et de III parte in terra de Sancto Felice. Et est ipsa vinea in locum ubi dicitur Cornelana, et habet affrontaciones: de I parte in vinea de Sancto Thome apostoli, et de alio latus in via qui pergit ubique, et de III parte in stirpe.

Facimus nos Suniefredus et Adalezęę ista carta elemosinaria de istas terras supranominatas et de ipsa iamdicta vinea qui in istas affrontaciones includunt ab omnem integritatem, propter remedium animę nostrę, ut de ab odierno die et tempore fiat exinde firma potestas ad domum Sanctę Marie in vico.

Quod si nos donatores helemosinarii aut aliquis de filiis aut heredes aut ullusque homo ista scribtura disrumpere voluerit, III libras auri fischo componat, cum Iuda Scariochis porcionem accipiat. Et inantea ista carta helemosinaria firmis et stabilis permaneat.

Facta carta ista helemosinaria XII kalendas augusti, anno VI quod obiit Karulus rex, filius Ludovici, Christo regnante regem expectantem.

Suniefredus comis SSS., Sig+num Adalezi, qui hanc carta helemosinaria fecimus et testes firmare rogavimus. Sig+num Sunlane. Sig+num Dudilane. Sig+num Oriolus.

Audericus presbiter rogitus scribsi et SSS. die et anno quod supra.

279

10 NOVEMBRE 935

ELS ESPOSOS SIDILÀ I LLOPÀDRIA VENEN A AUSILÓ I ALS SEUS FILLS UNA VINYA QUE TENEN EN EL COMTAT DE BERGA, A LA RODALIA DEL CASTELL DE VIVER, PER L'EQUIVALENT DE TRES SOUS.

[**O**]. Original perdut, conservat a Serrateix, AM, perg. núm. 269, almenys fins al 1835. — **A**.* Còpia parcial del segle XVIII: Barcelona, BC, ms. 729, *Monumenta* del pare Pasqual, vol. IV, f. 27v (abans pàg. 54), «Original signat de num. CCLXIX», *ex* **O**.

a. BOLÒS, *Diplomatari de Serrateix*, núm. 8, pàg. 80, *ex* **A**.

In Dei nomine. Ego Sidila et uxor mea Lopadria vinditores sumus vobis Auzilo et filiis suis [...] vineam nostram [...] in comitatum Bergitano, infra fines de castro Vivario [...] in precium solidos III in rem valentem [...].[1]

Facta carta vindicionis IIII idus novembrii, anno VII regnante Carulo rege, filio Ludovico, Christo regnante regem expectante.

S+n Sidila, S+n Llopadria, qui hanc carta [...].[2] S+n Sunierius. Sig+n Altemiro. S+n Wifredo.

Recesindus presbiter, qui hunc cartam venditionis scripsit.

1. etc. A. — 2. etc. A.

280

935

ELS BISBES JORDI D'OSONA I RADULF D'URGELL CONSAGREN L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA DE RIPOLL, AMB L'ASSISTÈNCIA DE L'ABAT ENNEGÓ, DELS COMTES SUNYER DE BARCELONA I OSONA I DELS COMTES DE CERDANYA [SUNIFRED] I D'URGELL [SUNIFRED], I CONFIRMEN LA DOTACIÓ FETA PEL COMTE GUIFRÉ I EL BISBE GOTMAR AMB MOTIU DE LA PRIMERA DEDICACIÓ. SOTMETEN AL MONESTIR LA PARRÒQUIA DE SANT CUGAT [DEL RACÓ, TERME DE NAVÀS] I L'ESGLÉSIA D'ESCARIU [TERME DE GUARDIOLA DE BERGUEDÀ], ENTRE D'ALTRES.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 414, pàg. 344-345. També ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 86, pàg. 153-155.

281

1 JUNY 936

ROTRUDA I LES SEVES FILLES GONDOVARA I EMMA, JUNT AMB EL MARIT DE LA PRIMERA, GIBERT, VENEN A LA COMTESSA AVA [DE CERDANYA] I AL SEU FILL OLIBA L'ALOU QUE TENEN PER HERÈNCIA EN EL COMTAT D'ELNA, AL VALLESPIR, A COSTOJA, AIXÍ COM L'ALOU QUE TENEN PER COMPRA A MIRALLES [TERME DE PRATS DE MOLLÓ I LA PRESTA], TOT PEL PREU DE CENT SOUS.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 240, pàg. 256-257.

282

3 DESEMBRE 936

EL BISBE RADULF [D'URGELL] I OLIBA [FILL SEU] VENEN AL COMTE SUNYER [I DE BARCELONA] L'ALOU QUE TENEN EN EL COMTAT D'OSONA, A PALAU [TERME DE GURB DE LA PLANA], PER MIL SOUS.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 419, pàg. 347-349, i vol. VII, núm. 197, pàg. 281. També ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 88, pàg. 156-158.

283

5 [DESEMBRE] 936

EL COMTE SUNYER [I DE BARCELONA], JUNT AMB EL COMTE ERMENGOL [FILL SEU], VEN A OLIBA DIFERENTS HISENDES SITUADES EN ELS COMTATS DE BESALÚ, GIRONA, MANRESA I OSONA, A EXCEPCIÓ DE L'ALOU DE PALAU [TERME DE GURB DE LA PLANA], QUE HAVIA COMPRAT AL SEU GERMÀ RADULF, BISBE [D'URGELL], I A L'ESMENTAT OLIBA [FILL D'ELL].

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 420, pàg. 349-350, i vol. VII, núm. 198, pàg. 282. També ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 89, pàg. 158-160.

284

3 GENER 937

ADAL, SACERDOT, SENDRED, SACERDOT, I GUIFRÉ, MARMESSORS DE QUIXOL, FAN DONACIÓ AL MONESTIR DE SANT JOAN [DE LES ABADESSES] DEL MAS QUE LA DIFUNTA TENIA EN ALOU EN EL LLOC ANOMENAT GES [TERME D'OGASSA], PER A REMEI DE LA SEVA ÀNIMA.

[**O**]. Original perdut. — **A.*** Còpia del segle X *ex.* o XI *in.*: Barcelona, AR (ACA), Cancelleria, perg. Sunifred, núm. 19 (abans arm. Sant Joan de les Abadesses, sac B, núm. 149).

a. MONSALVATJE, *Noticias*, 15, núm. MMC, pàg. 142-143 (amb data de 936), *ex* **O**. — **b**. UDINA, *El Archivo Condal*, núm. 108, pàg. 258-259, *ex* **A**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 421, pàg. 350.

In Dei nomine. Ego Addalus sacer et Senderedus sacer et Wifredus donatores sumus a domum Sancti Ioannis cenobii Riopullensis ipsum mansum qui fuit de Chixolone femina, condam, qui nobis relinquit a diem obiti sui per suum testamentum, unde iudicium obligavimus a serie condicionis ordinante iudice; et nobis iussit ut scripturam legitimam faciamus a suprascripto cenobio, sicuti et facimus.

Et sic donamus per suprascriptam vocem nos suprascripti tutores vel elemosinarii ipsum mansum cum omnia que ad ipsum mansum pertinet et Chixolone condam ibi tenuit per suum aulodem, cum terminis et aiacenciis, cum exiis et regressiis et earum afrontaciones, in locum que dicunt ad

ipso Iesso, et terras et vineas cum silvis et garricis, tam eremum quam cultum, tam prono quam plano. Sic donamus ad suprascripto monasterio ut aput Deum eius anima invenire merear requiem ad suum proprium, ut cunctis servientes Deo sic faciant quomodo de ceteris munificenciis Sancti Ioanis.

Et si quis contra ista donacione, incitante diabulo, calcaneum suum erexerit et ipsum aulodem voluerit abstraere de ipso monasterio, in quadruplum secundum channonicam auctoritatem restituat et insuper damnacionis Iude proditoris accipiat. Et inantea ista donacio firma permaneat modo et omnique tempore.

Facta ista donacione III nonas ianuarii, anno I regnante Leudevico rege, filio Charloni, qui debuerat esse rex et non fuit.

(Crismó) Adalus sacer SSS., S+num Wifredus, ego Sendredus sacer, scriptor atque donator, simul cum pares meos suprascriptos, qui ista scriptura fecimus et firmavimus et firmare rogavimus. S+num Wifredus. S+num Seniofredus. S+num Leopardus.

Ego Sendredus, sacer, scriptor atque donator, qui hec scripsit et SSS. die et anno quod supra.

285

6 GENER 937

ELS ESPOSOS VIDAL I FAQUILÓ VENEN A LA COMTESSA AVA [DE CERDANYA] LA VUITENA PART D'UNA TERRA, AMB VUIT CAMPS, SITUADA EN EL COMTAT DE BESALÚ, A MONTAGUT, EN EL LLOC ANOMENAT MORRANYÀ [TERME DE SANT JAUME DE LLIERCA], PEL PREU DE QUATRE SOUS.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. V, núm. 243, pàg. 230-231.

286

29 ABRIL 937

BIVENCA I FERRIOL VENEN A SINOLF DUES PECES DE TERRA I UNA CASA QUE TENEN EN EL COMTAT DE CERDANYA, A LA RODALIA DE LA VILLA VENCILLES [TERME DE DAS], EN EL LLOC ANOMENAT «PINIDULO», PER L'EQUIVALENT DE SIS SOUS.

O.* Barcelona, AR (ACA), Monacals, perg. de monestirs benedictins, núm. 3. — [**A**]. Còpia del segle XIX, de fra Pau de Perelló, a Bagà, AP, vol. CCX, pàg. 317-59, perdut el 1936.

a. SERRA, *Baronies*, vol. III, pàg. 78-79, *ex* **A**. — **b**. BOLÒS; PAGÈS, *Sant Llorenç prop Bagà*, ap. 2, pàg. 180, *ex* **O**.

In nomine Domini. Ego Bivenca et Firriolus simul in unum vinditores tibi entori nostro Sinolfo. Constat [nos tibi] vindere deveremus, sicuti et vindimus tibi, terras et casa cum suo superposito et suo exio; qu[e] nobis advenit de parentes meos in comitatum Cerdaniense, in apendicio de villa Becillas, in lo[co][1] ubi dicitur Pinidulo. Et est ipsa I terra in loco ubi dicitur Nitrero, qui adfronta: de I parte in terra Ermemiro, et de alia [parte] adfr[onta] in rigato, et de III parte adfronta in terra de ipsos vinditores. Et ipsa alia terra qui est ad ipso regado, qui adfronta: de I parte in terra Guldirico,

et de alia parte in terra de nos ipsos vinditores, et de III parte adfronta [in] rigato. Sic vindimus nos tibi ipsas II pecias de terras, quantum infra istas adfrontaciones includ[unt cum omni] integrietate. Et ipsa casa qui est in lo[co] Pinidulo, qui adfronta: de I parte in casa Rotero, et de alia parte [in casa] Guldirico, et de III parte adfronta in curte de ipsos vindito[re]s. Sic vindimus nos tibi ipsa casa cum suo superposito et suo exio ab omnem[2] integrietatem in aderato vel defenito in precio solidadas VI in rem valentem; et nihil que de ipso precio aput te entore non remansit, est magnifestum.

Que vero de ista omnia, sicu[t] superius resona[t] de nostro iuro in tuo trado dominio et potestatem ad proprium, ad [a]vendum[3] et posidendum. Si quis contra hanc ista carta vinditionis venerit ad inrupendum aut nos venerimus, inferat vel inferamus tibi a[ut posterita tua] in duplo tibi perpetim abitura. Et inavantea ista vindicio firmis et stabilis permanea[t].

Facta carta vinditionis III kalendas madii, anno II renantem Leudivico [re]ge, filio Karloni.

S+num Bivenca, S+num [Firriolus, qu]i hanc carta vindicionis fecit et testes fir[mare] roga[vit]. S+num Ermemiro. S+num Donacano. S+num Rotero.

Ennego presbiter, qui hanc carta vindicionis scrip[si][4] et SSS. sub die et anno que supra.

1. *Manquen les dues lletres finals, com en altres casos que manca la* t *final.* — 2. omdem, *abreujat* odem *amb una titlla.* — 3. *Manca la lletra inicial.* — 4. *Manquen les dues lletres finals.*

287

21 MAIG 937

ARCEDÒNIA, MARMESSORA DEL SEU DIFUNT MARIT, RADULF, DONA AL MONESTIR DE SANT CLIMENT [DE CODINET] DUES PECES DE TERRA QUE TÉ EN EL COMTAT D'URGELL, A LA RODALIA DE CODINET. DE LA TERRA ON ÉS SITUAT EL CAPMÀS, EN DONA LA QUARTA PART, PERÒ DE LA TERRA QUE ÉS AL COSTAT DEL RIU SEGRE LA PART DEL SEU MARIT. FA LA DONACIÓ PER A REMEI DE L'ÀNIMA DEL SEU MARIT.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Codinet, perg. núm. 18. Al dors: «Codinet» (s. XIII). La tinta del pergamí és força esvanida.

a. BARAUT, *Diplomatari de Codinet*, ap. 23, pàg. 177, *ex* **O.**

In nomine Domini. Ego Arcedonia femina, qui sum manumissor de viro meo nomine Radulfo, conda. Per hanc scriptura facio karta helemosinaria ad domum Sancti Clementi de II terras, pro remedium anime sue, in pago Orgellitano, in territorio de villa Cutineto. Et infrontat ipsa una terra: de I partem in flumen Sequere, et de alia in ipsos gradus, et de III in stirpe. Et ipsa alia terra infrontat: de II par[te]s in torrente, et de III in terra Sancti Clementi. Quantum ista[s] affrontationes includunt sic dono de ipsa terra qui est [in ipso] cabomas ipsa IIII parte ab integrum; et de ipsa alia terra que est prope flumen Sequere, ipsa sua portione ab omnem integrietatem, ut de ab odierno die et tempore abeant potestatem servi Sancti Clementi.

Sane quod si ego aut ullus homo ista car[ta bene]rit ad inrumpendum aut ego benero, in primis iram Dei incurrat et cum Datan et Abiron et Anania et Saphir[a] portion[em accipiat qui deducere] voluerit de Sancto Clemencio. Et inantea ista karta firmis permaneat.

Facta carta helemosinaria die ⌈dodecima⌉ kalendas iu[nii], anno I regnante Leudevico rege, filio Carlone rege.

Arcedonia, qui hunc carta helemosinaria feci et testes firmare rogavi. Sig+num Agilani. Sig+num Iohanne. Sig+num Cungimiro.

Franco presbiter rogitus, cum VIII literas superpositas, scripsit et SSS. die et anno quod supra.

288

JUNY 936 - JUNY 937

HOM DONA AL MONESTIR [DE SANT JOAN DE LES ABADESSES], EN TEMPS DE L'ABADESSA EMMA, DOS CAMPS O DUES PECES DE TERRA SITUATS EN EL CASTELL I TERME DE CAVALLERA, EN EL LLOC ANOMENAT «BOSCAIRONES».

[**O**]. Original perdut. — **A**. Regest del segle XV: Sant Joan de les Abadesses, AM, *Llibre de Canalars*, I, f. 52, sac 7, núm. 22.

a.* UDINA, *El Archivo Condal*, ap. II, núm. 186, pàg. 480, *ex* **A**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 431, pàg. 356.

El regest del segle XV diu: «Duo campi seu pecie due de terra donantur huic monasterio tempore domne Emmone abbatisse et sunt site hec terre in fortitudine et termino de Cavalera, in loco vocato Boscairones. Anno primo regnante Ludovico rege, filio Karloni».

289

19 JUNY 937

HOM VEN AL BISBE RADULF [D'URGELL] UNES TERRES SITUADES A MONTCLÚS [TERME DE LA POBLA DE LILLET].

[**O**]. Original perdut, probablement el pergamí que es conservà a Ripoll, AM («entre los desechados como inútiles», segons Olzinelles), fins a l'any 1835. — **A**.* Regest de R. d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec VIII, f. 9v.

a. ROVIRA, *Un bisbe d'Urgell*, ap. 14, pàg. 182, *ex* **A**. — **b**. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 90, pàg. 160, *ex* **A**.

El regest d'Olzinelles diu: «[Entre los desechados como inútiles. Condes.] Venta al obispo Radulfo de tierras en Montclus. 13 calendas Julio, año 1 de Luis hijo de Carlos».

290

3 JULIOL 937

ARNULF DONA [AL MONESTIR DE SANTA MARIA DE RIPOLL] UNS ALOUS SITUATS A QUERALBS.

[**O**]. Original perdut. — [**A**]. Còpia de data desconeguda, probablement baixmedieval, conservada a Ripoll, AM, Llibre de donacions de l'Almoina, f. 23, fins a l'any 1835. — **B**.* Regest de vers 1787-1828: Vic, AE, Llevador mestre de l'ofici de l'Almoina del monestir de Ripoll, sign. 1002, f. 25, núm. 7, *ex* **A**.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 91, pàg. 160, *ex* **B**.

El regest diu així: «Donació de alous à Caralps feta per Arnulfo etc., porta las afrontacions, feta 5 *nonas iulii* any segon del regne de Lluis fill de *Karloni*. Es al dit llibre [llibre de donacions de la Almoyna] fol. 23».

291

25 NOVEMBRE 937

HOM VEN AL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA], FILL DEL DIFUNT COMTE MIRÓ, UN ALOU SITUAT A LA VALL DE LILLET, AL LLOC ANOMENAT EITS, PER QUARANTA SOUS.

[**O**]. Original perdut, potser el document existent a Ripoll, AM (Cambreria), fins al 1835. — **A**.* Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 11v.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 93, pàg. 161, *ex* **A**.

El regest d'Olzinelles diu: «Otra venta a favor de Seniofredo conde, hijo de Mirón *quondam*, de un alodio en el valle de Lillet, *in loco Eddes*, por 40 sueldos: 7 de las calendas diciembre, año 2 de Luis, hijo de Carlos. Camareria».

292

15 ABRIL 938

LA COMTESSA AVA [DE CERDANYA] I ELS SEUS FILLS SUNIFRED, GUIFRÉ, OLIBA I MIRÓ, SOTSDIACA, DONEN AL MONESTIR DE RIPOLL UN ALOU SITUAT A ARMÀNCIES [TERME DE CAMPDEVÀNOL], QUE HAVIA COMPRAT EL COMTE MIRÓ [II DE CERDANYA].

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 446, pàg. 369. També ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 94, pàg. 161-162.

293

18 ABRIL 938

LA DEVOTA OSESA FA DONACIÓ AL MONESTIR DE SANT JOAN [DE LES ABADESSES], QUE ÉS SITUAT EN EL COMTAT D'OSONA, A LA VALL DE RIPOLL, AL COSTAT DEL RIU TER, DE LA CINQUENA PART DE DOS ALOUS QUE HERETÀ DEL SEU PARE, EL DIFUNT DACÓ, EN EL COMTAT DE CERDANYA, UN D'ELLS A LA VALL DE RIPOLL, PROP DEL RIU TER, ENTREMIG DELS RIUS MALATOSCA I FRESER I DEL TORRENT DE RIBAMALA, I L'ALTRE A LA VALL PEDRERA, A LA VILLA PLANOLES, A CROSELLS.

O. Barcelona, AR (ACA), Cancelleria, perg. Sunifred, núm. 23 (arm. Sant Joan de les Abadesses, sac B, núm. 153). — **A**. Còpia del segle XII *ex.* o XIII *in.*: Barcelona, AR (ACA), Cancelleria, perg. Sunifred, núm. 23 dupl. (abans arm. Sant Joan de les Abadesses, sac B, núm. 154).

a. MONSALVATJE, *Noticias*, 15, núm. MMCIII, pàg. 146-148 (amb data de 937), *ex* **O**. — **b**. UDINA, *El Archivo Condal*, núm. 112, pàg. 263-266, *ex* **O**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 447, pàg. 369.

In nomine Domini Dei eterni et Salvatoris nostri Ihesu Christi. Ego Ausesza femina, deovota, cogitans cassum mortis umane dum adhuc euvo presenti degens et gratens illa gens, qui me hactenus usque custodiens misericordiam suam aliut usque huc et inde placuit. Magnum et satis licitum esse video domum Dei et de meis rebus onorare pro salute anime mee et timore mortis secunde seut quod veniam mihi Dominus impertire dignetur vel propter remedium anime mee aut genitori meo Dachoni, condam, ad finitatum contribulorum meorum seut defunctorum presencium scilicet et futurorum et non inmemores, qui dicat: «Quitquit Ecclesie datur, Deo ofertur»; et alibi: «Beati erunt qui domum Dei edificant in eternum».

His et aliis compunctis verbis promsis et nullisque agentis imperio, set promto animo, concedo ad domum Sancti Iohannis Babtista monasterii, qui est situs in comitatum Ausona, in vale Riopulense, iuxta flumen Tezeri, ad ipsum domum Sancti Ioannis vel ad sanctimoniales ibidem servientes, qui psaltim sub regulam sancti Benedicti ibidem abitare noscuntur et hisque presens tempus demonstrat et has quas venturas solicitudo expectat, trado atque concedo ad iamdicto monasterio alodem meum qui mihi advenit de genitori meo Daconi, condam, bona memoria.

Qui est ipse alodes meo in comitatu Cerdaniense, in valle Riopulense, prope iamdicto flumine Tezeri. Et afrontat ipse alodes: de parte orientis in ribulo Malatosca, qui discurrit in flumen Tezeri, et pervadit usque in ipsa Chalme et pervadit usque in locum ubi finit et dividit cum Pardinas; de parte namque circi afrontat in flumen Frebreri et pervadit usque ad ipsa Curba; de parte namque occidentis afrontat in torrente Malo, qui discurrit inter isto iamdicto alode et villa Fafilanes, et pervadit in flumen Tezeri; de parte namque meridie afrontat in flumen Tezeri et pervadit in iamdicto ribulo Malatosca.

Et in valle Petrariense, in villa Planezolas et eius fines, et Croselus et eius fines, trado similiter alodem meum qui mihi advenit de iamdicto genitori meo. Qui afrontat ipse alodes: de parte orientis in Petraria vel eius fines; de parte namque circi afrontat in Mota vel in terminos de Cairos Albos; de occiduo afrontat in torrente qui discurrit per Ribamala; de meridie afrontat in silva que dicitur Aspera.

Quantum infra istas iamdictas afrontaciones includunt, id est in casas, casalibus, supraposita in curtes, oreis, ortis, ortalibus, vineis, terras cultas vel incultas, pomiferis, silvis, garicis, aquis aquarum, vieductibus et reductibus, cum exiis et regressiis illorum, quidquid dicit vel nominari potest homo de ipsa ereditate qui fui de genitori meo, iamdicto Dachoni, chondam. De ipsa sua ereditate trado ad iamdicto monasterio ipsa quinta parte et ipsa quinta parte ab omne integrietate. Trado hec omnia supranominata ibidem ut de presente die et tempora ipse domus sit et inde onoratus. Hec omnia dono adque trado.

Abbatisa vero seut sanctimoniales qui ibidem deserviunt abeant licencia gubernandi, usandi, exfructandi seut faciendi quod voluerint, secundum ordinacionem regula sancti Benedicti. Si quis sane, quod fierit minime credo esse venturum, quod si ego iamdicta Ausesza aut ulusque homo qui

hanc carta temtaverit ad inrumpendum aut inquietare voluerit peccatis meis aut genitori meo anima ilius sit ablatum que pro hac rem cupimus esse purgatim et in quadruplum restituatur hoc quod exinde extracxerit, sicut canonica auctoritas iubet. Et inantea ista scriptura tradicio vel donacio firmis et stabilis permaneat et in omnibus firmum obtineat robore omnique tempore.

Facta carta tradiccio vel donacio XIIII kalendas madii, anno II regnante Leudevico rege, filio Carloni.

Sig+num Ausesza, qui hanc carta tradicione vel donacione feci et testes firmare rogavi. Argemirus presbiter SSS.* Revellus presbiter SSS.* Sig+num Dacho. Sig+num Belus. Sig+num Nedar. Sig+num Argemirus. Sig+num Lupus.

Durandus presbiter, qui hanc carta tradiccione vel donacio scripsit et SSS. die et anno quod supra.

294

JUNY 937 - JUNY 938

HOM VEN A L'ABADESSA EMMA [DE SANT JOAN DE LES ABADESSES] UNA PEÇA DE TERRA SITUADA EN EL TERME DEL CASTELL DE CAVALLERA, EN EL LLOC ANOMENAT «BOSCAIRONES».

[**O**]. Original perdut. — **A**. Regest del segle XV: Sant Joan de les Abadesses, AM, *Llibre de Canalars*, I, f. 52, sac 7, núm. 23.

a.* UDINA, *El Archivo Condal*, ap. II, núm. 188, pàg. 480, *ex* **A**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 448, pàg. 370.

El regest del segle XV diu: «Vendicio unius pecie de terra sita in termino fortitudinis de Cavalera, in loco apellato Boscairones facta domine Emmone abbatisse. Anno secundo regis Ludovici, filii Karloni».

295

JUNY 937 - JUNY 938

HOM VEN A L'ABADESSA EMMA [DE SANT JOAN DE LES ABADESSES] UNA PEÇA DE TERRA SITUADA EN EL TERME DE CAVALLERA, EN EL LLOC ANOMENAT «BOSCAIRONES».

[**O**]. Original perdut. — **A**. Regest del segle XV: Sant Joan de les Abadesses, AM, *Llibre de Canalars*, I, f. 52, sac 7, núm. 27.

a.* UDINA, *El Archivo Condal*, ap. II, núm. 189, pàg. 481, *ex* **A**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 449, pàg. 370.

El regest del segle XV diu: «Vendicio unius pecie de terra sita in termino de Cavalera, in loco vocato Boscairones facta domne Emmone abbatisse. Anno secundo regnante Ludovico rege, filio Karloni».

296

7 AGOST 938

ELS ESPOSOS ESCLUA I IGIBERTA VENEN A L'ABADESSA EMMA [DE SANT JOAN DE LES ABADESSES] L'ALOU QUE HERETAREN DEL DIFUNT MADEIX I DE LA MARE D'ESCLUA, LA DIFUNTA BAIELÓ, EN EL COMTAT DE CERDANYA, EN EL TRAMUNTÀ, EN EL TERRITORI DEL CASTELL ANOMENAT CASTELLAR [DE N'HUG], ON NEIX EL RIU LLOBREGAT, EN EL LLOC QUE ANOMENEN CASTELL DE L'ESMENTAT MADEIX O EN LA VILLA CORNUDELL, PER DEU EUGUES I UNA MULA.

O.* Barcelona, AR (ACA), Cancelleria, perg. Sunifred, núm. 24 (arm. Sant Joan de les Abadesses, sac B, núm. 156).

a. MONSALVATJE, *Noticias*, 15, núm. MMCVI, pàg. 150-152 (amb data de 7 agost 939), *ex* **O.** — **b.** MARTÍ, *Dietari*, vol. I, ap. I ter, pàg. 468-469 (amb data de 26 juliol 895), *ex* **O.** — **c.** UDINA, *El Archivo Condal*, núm. 113, pàg. 266-267 (amb data de 26 juliol 938), *ex* **O.**

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 450, pàg. 370 (amb data de 26 juliol 938).

In nomine Domini. Ego Scluva et uxori mee Igiberta vinditores tibi hemptrice nostra domna Hemmo, misericordia Dei abbatisa. Constat nos ut tibi vindere deberemus et per hanc scriptura vindicionis nostre vindimus tibi alodem nostrum qui nobis advenit de homine nomine Madexone, condam, et de genitrice mea nomine Baielone, condam.

Et est ipse alaudes in comitato Cerdaniense, in Transmontano, in aiacencias de kastro qui dicitur Kastelare, ubi surgit flumen Lubrichatus, ad locum ubi dicunt kastro de predicto Madeixone vel villa Curnutellas.

Qui afrontat hec omnia, hii sunt kasas, curtes, orreos, hortos, exios et regressios illorum, terras cultas vel incultas, heremos, pratos, silvis, garricis, cum ipso predicto kastro, cum ipsos kasales, et suo exio vel regressio illarum et vocem aposicionis sue: de parte orientis in rio qui vocabulum est Aria, sicut discurrit de monte qui dicunt Eiramala usque ad locum qui dicunt ipso iungente a solano Cerchoso; et de meridie afrontat in ipso rio qui discurrit de prato Ciroli ad Aria vel in ipso prato predicto; et de occiduo afrontat in ipso puio que dicunt Momuli; et de circi vero montat in ipsa serra de ipsa Kalme, sicut aqua vergit et iungit in Airamala.

Quantum infra has afrontaciones vel terminos concludunt, vindimus tibi in omnia et in omnibus quantum ibidem abenit Madexo et Bagilo, ienixtrix mea, sicut superius resonat, ab omnem integrietatem cum eorum exios et regressios, in aderato et definito precio quod inter te et nos convenit, hi sunt equas X et mula I, et [nullum][1] exinde non remansit, est manifestum.

Quem vero de hec omnia quod superius resonat, de nostro iuro in tuo tradimus dominio et potestatem abendi, vindendi, donandi seut etiam comutandi, ut de ab odierno die et tempore maneat tibi firma potestas. Si quis contra hanc karta vindicionis ad nos tibi facta venerit ad inrumpendum aut aliquid de fratres vel de heredibus nostris venerit ad inrumpendum, quod factum nostrum inquietaverit aut aliquid extrahere voluerit, hec omnia, quantum ad eodem tempore inmelioratum fuerit in duplo tibi componere faciat. Et inantea ista carta in omnibus suam obtineat firmitatem.

Facta karta vindicionis VII idus[2] agusti, anno III regnante Leudevico rege, filio Carloni.

Scluva SSS.,* Sig+m Igiberta, qui hanc karta vindicione fecimus et testes firmare rogavimus. Sig+m Luganus. Sig+m Ariericus. Sig+m Recosindus. Sig+m Igibertus. Sig+m Scluunius. Sig+m

Aldretus. Sig+m Mocione. Sig+m Centullo. Gentilles SSS.* Dignus SSS.* Gelmirus presbiter SSS.* Wisandus presbiter SSS.* Petronius presbiter SSS.* Malanaicus presbiter SSS.* Sig+m Fredarius.

Wiliadus presbiter, qui hanc karta vindicione scripsi et SSS. die et anno quod supra.

1. *Manca*. — 2. kalendas b.

297

13 MAIG 939

HOM VEN A L'ABADESSA EMMA [DE SANT JOAN DE LES ABADESSES] UN HORT I UNA PEÇA DE TERRA SITUATS A CAVALLERA, EN EL LLOC ANOMENAT «BOSQUERONES».

[**O**]. Original perdut. — **A**. Regest del segle XV: Sant Joan de les Abadesses, AM, *Llibre de Canalars*, I, f. 52v, sac 7, núm. 35.

a.* UDINA, *El Archivo Condal*, ap. II, núm. 199, pàg. 482, *ex* **A**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 458, pàg. 375.

El regest del segle XV diu: «Ortus et pecia de terra siti in adiacencia de Cavalera, in loco vocato Bosquerones afrontata, vinditur domine Emmone abbatisse. III idus madii, anno III regnante Ludovico rege, filio Carloni».

298

JUNY 938 - JUNY 939

HOM VEN A L'ABADESSA EMMA [DE SANT JOAN DE LES ABADESSES] EL CASTELL DE CASTELLAR [DE N'HUG], AMB EL SEU ALOU I EL SEU TERME, FINS A LES FONTS DEL LLOBREGAT.

[**O**]. Original perdut. — **A**. Regest del segle XV: Sant Joan de les Abadesses, AM, *Llibre de Canalars*, I, f. 134, sac 15, núm. 85.

a.* UDINA, *El Archivo Condal*, ap. II, núm. 194, pàg. 481-482, *ex* **A**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 462, pàg. 376.

És molt probable que aquest document s'hagi d'identificar amb el que porta data del 7 d'agost de 938 (doc. 296).

El regest del segle XV diu: «Castrum de Castellar et alodium confrontatum et suis terminis confinatum venditur domine Emmone abbatisse et terminatur a Cornudells, in loco ubi fungit Lubricatus et in loco ubi rivus de Lubricato incipit fluere et labi. Anno tercio Ludovico rege regnante».

299

28 JULIOL 939

EL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA] DONA A L'ESGLÉSIA DE SANT PERE [DE RODES], SITUADA EN EL MONT VERDERA, UNES CASES I UNES TERRES QUE TÉ PER COMPRA EN EL TERRITORI D'ELNA, A LA VALL DEL CONFLENT, SOTA EL CASTELL DE VINÇÀ, EN EL LLOC ANOMENAT VILELLA [TERME DE RIGARDÀ].

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 254, pàg. 265.

300

11 AGOST 939

EL COMTE SUNIFRED [II D'URGELL] DONA A L'ABAT DACÓ I AL SEU MONESTIR DE SANT SEBASTIÀ [DEL SULL], SITUAT EN EL COMTAT DE CERDANYA, EN EL LLOC ANOMENAT JUNYENT, UNES APRISIONS FETES ANYS ENRERE PER UNA DONA DEVOTA ANOMENADA HONESTA I UN CLERGUE ANOMENAT DANIEL. FA LA DONACIÓ PER A REMEI DE LES ÀNIMES DEL SEU PARE, EL COMTE GUIFRÉ [I D'URGELL I CERDANYA], I DE LA SEVA MARE, LA COMTESSA GUINEDELLA.

O.* Barcelona, AR (ACA), Monacals, perg. de monestirs benedictins, núm. 5 (abans Bagà, plec 2 de privilegis i donacions, núm. 23). — [**A**]. Còpia del segle XIX, de fra Pau de Perelló, a Bagà, AP, vol. CCX, 200, perdut el 1936.

a. BOLÒS; PAGÈS, *El monestir de Sant Llorenç prop Bagà*, ap. 3, pàg. 180-181, amb facsímil (pàg. 47), *ex* **O**.

RE: BOFARULL, *Los condes de Barcelona*, vol. I, pàg. 68, *ex* **O** (llavors al monestir de Sant Pau del Camp). — SERRA, *Baronies*, vol. III, pàg. 273 (amb data de 1114), *ex* **A**. — RIU, *El monestir de Sant Sebastià del Sull*, pàg. 249-251, *ex* **O**. — *Catalunya carolíngia*, vol. VII, núm. 223, pàg. 299.

I[n nomine Domin]i. Ego Suniefredus, comes, donator sum et dono ad domum Sancti Sebastiani monasterii qui est fundatus in com[itatu Ceri]tanie, in locum ubi dicitur Iungente. Laudo et dono ipsas aprisiones quem Honesta femina devota et Daniel clericus aprisiaverunt, per Dei revelacionem extraxerunt de calido quantum pertinet infra illorum afrontaciones: a parte orientis in selva [magn]a, de meridie in Ciga, de occidente in Trapa, de aquilone in Balba. Sicut illi abstraxerunt de calido et edificaverunt ecclesia Sancti Sebastiani et Sancte Marie et dederunt illorum aprisiones, ita laudo et dono per omni tempore. Insuper vero dono [et] laudo ad ipse abas nomine Dacho et ad suis monachis et ad omnes qui ipsum locum tenent nec teneant omne tempus ut ab[eant omne] adempramenta de ligna et de tali ad ipsas mansiones et pasturas et aquas [et o]mnia que ad ipsas man[sio]nes opus teneat, et vadant et revertant securi usque in sumitate monte Ciga et usque [in] collo de Modola et [in] monte Cadi et usque in rocha de Guardiola, sicut superius scriptum est.

Laudo et dono propter [reme]dium [anime] genitore meo, Wifredo comite, et genitrice mea, nomine Winedelde, et propter remedium anime [mee]. Quem ipsa omnia superius nominata, de meo iure ad ipso monasterio trado in dominio et potestate et suis [abitato]ribus. Quod si ego donator aut ullusque homo vel femina de mea posterita vel de alia qui inquieta[re] voluerit, cum Iuda traditore partem acc[ipiat] in infernum, de sancta Ecclesia extraneus fiat. Et inantea ista scriptura donacionis firma permaneat [omnique tempore et] non si[t] disrupta.

Facta ista scriptura donacionis III idus agusti, anno IIII regnante L[u]dovico rege, filio Carlone rege.

Suniefredus comes SSS.,* qui hanc karta donacionis feci et testes firmare rogavi. Leodarius levita SSS.* Adrovarius presbiter SSS.* Sig+num Wiscafredus vicecomes. Sig+num Rodulfus.

Gonteiocus levita, qui hanc carta donationis scripsi et SSS. die et anno quo supra.

301

BREISACH, 24 AGOST 939

EL REI LLUÍS [IV DE FRANÇA] ATORGA UN PRECEPTE, A PRECS DEL MONJO GOTMAR DE SANT CUGAT [DEL VALLÈS], PEL QUAL CONFIRMA TOTS ELS BÉNS DEL MONESTIR DE SANTA MARIA DE RIPOLL, A MÉS DE CONCEDIR-LI LA IMMUNITAT I LA LLIURE ELECCIÓ D'ABAT. ENTRE ELS BÉNS S'ESMENTEN, EN EL TERRITORI DE BERGA, L'ALOU I LA PARRÒQUIA DE SANTA MARIA DE BORREDÀ AMB LES ESGLÉSIES SUFRAGÀNIES DE ROTGERS I DE LA PERA, LES ESGLÉSIES I ELS ALOUS DE SANT VICENÇ D'OBIOLS I DE LES ESGLÉSIES CLAVADES AMB LA PARRÒQUIA DE SANT CUGAT [DEL RACÓ], I L'ALOU I L'ESGLÉSIA DE SANT ANDREU DE GRÉIXER AMB L'ESGLÉSIA D'ESCARIU.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. II, pàg. 159-165 i 464-465. També ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 98, pàg. 166-169.

Regest a *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 465, pàg. 379.

302

[BREISACH, 24 AGOST 939]

EL REI LLUÍS [IV DE FRANÇA] ATORGA UN PRECEPTE, A PRECS DEL MONJO GOTMAR DE SANT CUGAT [DEL VALLÈS], PEL QUAL CONFIRMA TOTS ELS BÉNS D'AQUEST MONESTIR EN ELS COMTATS DE BARCELONA, GIRONA, OSONA I URGELL, A MÉS DE CONCEDIR-LI LA IMMUNITAT I LA LLIURE ELECCIÓ D'ABAT.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. II, pàg. 191-193 i 466.

303

25 NOVEMBRE [937 O 939]

RADULF, BISBE [D'URGELL], DONA AL CENOBI DE SANT LLORENÇ [PROP BAGÀ] I AL SEU ABAT SUNIFRED UN MAS AMB UN MOLÍ, QUATRE PECES DE TERRA I DUES DE VINYA QUE TÉ EN EL COMTAT DE CERDANYA, A LA VALL DE BROCÀ, A LA RODALIA DE BAGÀ, AL COSTAT DEL RIU DE GRÉIXER. FA LA DONACIÓ PER A REMEI DE LA SEVA ÀNIMA.

[**O**]. Original perdut. — [**A**]. Còpia del segle XIX, de fra Pau de Perelló, a Bagà, AP, vol. CCX, 12-13, perdut el 1936. — **B**. Regest: Barcelona, AR (ACA), Monacals d'Hisenda, vol. 801, f. 98.

a.* SERRA, *Baronies*, vol. III, pàg. 79-80 (edició incompleta, amb data de 949), *ex* **A.** — **b.** BOLÒS; PAGÈS, *Sant Llorenç prop Bagà*, ap. 8, pàg. 182 (amb data de 949), *ex* **a.**

RE: ROVIRA, *Un bisbe d'Urgell*, pàg. 174-175 i nota 50.

En la clàusula de datació, segons la còpia editada per mossèn Serra, s'hi llegeix «anno decimo quarto» del regnat de Lluís, fill de Carles, dades que equivalen a l'any 949 segons la cronologia amb què calculem els anys d'aquest regnat en l'obra present. El bisbe Radulf, però, morí el 28 o el 30 de setembre de l'any 942 (cf. ROVIRA, *Un bisbe d'Urgell*, pàg. 175). D'altra banda, el regnat del rei Lluís IV d'Ultramar, fill de Carles el Simple, començà, segons alguns escrivans, el 7 d'octubre de 929, data de la mort del seu pare, o, segons la cronologia més usual, el 19 de juny de 936, data de la seva unció reial (cf. UDINA, *El Archivo Condal*, pàg. 73). Si calculàvem per la primera època, el 25 de novembre de l'any catorzè correspondria al 942, en què Radulf ja era mort. Per tant, és molt probable que el mot «decimo» de la clàusula de datació sigui sobrer i calgui llegir «anno quarto», equivalent al 939 si seguim la segona època, la més usual. També podria ser que en el pergamí original es llegís «VIIII» en comptes de «XIIII» i, en aquest cas, prenent com a inici del regnat el 929, la data seria el 937. Assenyalem entre < >, a proposta de G. Feliu, una frase molt probablement interpolada.

In Dei nomine. Ego Rodolfus, gratia Dei episcopus, donator sum Domino Deo et Sancto Laurentio cenobio. Per hanc scripturam donationis meae dono ad praedictum cenobium manso [uno <cum molino et cum quatuor pecias de terra et duas vineas, quantum ibidem habeo vel habere debeo]¹ vel pro qualicumque voce; [id est]² casas, casalibus, curtis, curtalibus, orreis, ortis, ortalibus, terras cultas vel incultas, vineas, pratis, pascuis, silvis, garricis, et ipso molino cum suis caput aquis et cum sua structura, viaeductibus vel reductibus, omnia et in omnibus, quantum est de praedicto manso>. Et est ipso manso cum ipso molino et cum quatuor pecias de terra et duas vineas in comitatu Ceritaniense, in valle Bocranense, in apendicio de Bagada, ad ipso rivo de Gareixer.

Et afrontat ipso manso cum ipsas quatuor pecias de terra et cum duas vineas et cum ipso molendino cum suo caput aquis: de una parte in coma de Calls, de altra ad figuera qui est ad ipsum [...],³ de tertia in via qui pergit ad Portella, de quarta in loco ubi vocatur Puiol.

Quantum [istas iam]dictas⁴ quatuor afrontationes includunt sic dono vel trado ad domum Sancti Laurentii cenobii, quantum ibi habeo vel habere debeo pro qualicumque voce propter remedium animae meae in manus de Seniofredo abbate vel succesoribus suis et monachos ibidem Deo famulantibus tam praesentibus quam et futuris, ut ab odierno die et tempore quidquid exinde facere vel iudicare voluerint in Dei nomine liberam habeant potestatem.

Quod si ego donator aut ullus homo contra hac ista carta donationis venerit ad inrumpendum, in primis iram Dei omnipotentis incurrat et a liminibus sanctae Dei Ecclesiae extraneus fiat et cum Iuda traditore⁵ participationem accipiat; et quod expetunt vindicare non valeant sed auri [purissimi]⁶ libras viginti exsolvant. Et inantea ista carta firma et stabilis permaneat omni tempore et non sit disrupta.

Facta carta donationis septimo calendas decembris, anno decimo quarto regnante Ludovico rege, filio Karloni.

Rodolfus, gratia Dei episcopus +, qui hanc cartam donationis scribere fecit et testes firmare feci. Sig+num Baldericus. Sig+num Racemirus. Sig+num Fredericus.

Salomon presbiter, qui hanc cartam donationis scripsi et + die et anno quo supra.

1. : : : a. — 2. : : : a. — 3. : : : a. — 4. : : : dictas a. — 5. Iuda traditore] in dicta traditione a. — 6. : : : a.

304

15 MARÇ 940

EL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA-BERGA] DONA AL MONESTIR DE RIPOLL UN ALOU SITUAT A BOATELLA [TERME DE BORREDÀ], EN EL COMTAT DE BERGA, QUE TÉ PER DONACIÓ DELS SEUS HABITANTS.

[**O**]. Original perdut. — [**A**]. Còpia en el Cartoral Verd, f. 73, del monestir de Ripoll, perdut l'any 1835. — **B**.* Regest de R. d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 11v.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 100, pàg. 169-170, *ex* **B**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 472, pàg. 382.

El regest d'Olzinelles diu: «Donación al monasterio por el conde Seniofredo de un alodio en Buatella, condado de Berga, que poseía por donación de sus habitantes: idus de marzo, año 4 de Luis, hijo de Carlos. Dice que por enfermedad no puede escribir, pero que firma de su mano. Cartulario verde fol. 73».

305

31 DESEMBRE 940

RADULF, BISBE D'URGELL, ACUT AL COMTAT D'URGELL, AL LLOC ANOMENAT PONTS [ARA LA FARGA DE MOLES], A LA TORRE, PER TAL DE CONSAGRAR-HI L'ESGLÉSIA DE SANT MIQUEL, EDIFICADA PEL PREVERE CRISTIÀ. AQUEST LA DOTA AMB TERRES I CASES QUE TÉ A PONTS I A ARCAVELL, AIXÍ COM AMB LLIBRES, ORNAMENTS I ALTRES OBJECTES LITÚRGICS, AMB L'ESGLÉSIA DE SANT CRISTÒFOL [DE PONTS] I AMB ALTRES BÉNS, I LA DEIXA ALS SEUS PARENTS CLERGUES, ELS QUALS HAURAN DE PAGAR UN CENS ANUAL DE CERA A L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA DE LA SEU D'URGELL.

O.* La Seu d'Urgell, AC, consagracions d'esglésies, núm. 16. Pergamí deteriorat en els indrets dels plecs. Al dors: «Dos Sancti Michaelis de Pontibus de Archavel» (s. XI). — **A**. Extracte del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 240, doc. DCCCXX. Rúbrica: «Scriptura dotis Sancti Michaelis arcangeli».

a. BARAUT, *L'església de Sant Miquel de Ponts*, ap. 1, *ex* **O**. — **b**. BARAUT, *Les actes*, 1978, ap. 29, pàg. 86-87, amb facsímil (il·lustracions, 7), *ex* **O**. — **c**. BARAUT, *Les actes*, 1986, ap. 30, pàg. 91-93, amb facsímil (il·lustracions, 9), *ex* **O**. — **d**. *Catalunya romànica*, vol. VI, pàg. 140, amb facsímil, sense indicació de font (*ex* **c**). — **e**. ORDEIG, *Les dotalies*, vol. I, núm. 56, pàg. 133-135, *ex* **O**. — **f**. BARAUT, *Església i bisbat d'Urgell*, pàg. 278-279, ap. 1, *ex* **a**.

RE: *Marca hispanica*, col. 392 (amb data de 948). — VILLANUEVA, *Viage*, vol. X, pàg. 102.

La consagració i la dotació d'aquesta església per part del bisbe Radulf i del prevere Cristià són explicades també en un document del 31 de gener de 990 (doc. 780).

In nomine Dei summi hac regis aeterni et individue sancte Trinitatis. Sub anno Incarnationis Domini nostri Iesu Christi DCCCCXL seu sub anno V regnante Leudevigo rege, filio Charloni regi. In diebus predicti veniens eximius vir almusque pacificus, reverentissimus Rodulfus episcopus, in pre-

dicto commitato Urgellense, in locum vocitatum Pontes, ad illa Torre que dicitur, ad consegrandam ecclesiam Dei que [sita est in] eundem locum in honore sancti Michaelis archangeli dicata, quam corde contrito et nutu divino hedificare chonatus est videlicet vir inlustrus Christianus, presbiter, in cuius meritum surrexit limina templi atque tradidit eadem ęcclesiam pontifici illi predicti ad consecrandum et donavit ad iam predicta ęcclesiam in fines de Pontetano vel de villa Archabelle.

Dono ego Christianus, presbiter, ad iamdicta ęcclesiam terras, vineas, casas, casalibus, paliariis, molinis, orreis, que afrontant: de I parte de monte Pino Milierus usque ad ipso torrente qui discurrit de Ortonedin, et de III parte ad illo rivo qui discurrit de illo Arto usque ad illa Portella, et de IIII que parte in ipso monte de Orgolello. Quantum inter istas afrontationes includunt, de hec omnia quod superius resonat, exceptus quod abeo ad fratrem meum nomine Bunitum donatum et ad sorores meas, propter [remedium an]ime mee; ipsut aliud quantum de meo invenire potuerit homo in monte, in valle, cultum et incultum, sive de parentes meos vel de excomparacione, dono ad predicta ecclesia hec omnia.

Et dono ibidem libros lectionarios II, antimphanarios II, et missale I obtimo, et passionario I, et duo Locorum misticum, et Iob, Iudi, Tobi et Exter, et Machabeorum, et humiliario I, et sermonario I, et psalterios II, et ymnoros II, et signos III de metallo, et calices II de stagno, et vestimentos II obtimos, et parilios de mapas III, et tualias III, et malgas IIII. Et ipsam ęcclesiam Sancti Christophari, qui ibidem est super domum Sancti Michaelis, dono in subdicione Sancto Michaele. Et dono ibidem tapites II, gangapes II, chotos II, plumazos II, batlencos II, bellatas III, et hoves XXX[X], et bachas IIII, equas IIII, kaballo I cum freno et [sella, por]chos V, asino I, [.....][1] capilias III, tonnas VI, chanaxtras III, anapos IIII, scho[tel]as XX, caldarias II ereas et I ferrea, cremalios II, [.....]es[2] VI, axatas III, [cu]liges III, po[tateir]as V, [secha]terras IIII, boves II. Et de ipsos meos molinos, ipso I qui est ad illo uxo de Foris habeat potestate frater meus Bunit[us dum vivit], post obitum vero suo remaneat ad Sancto Michaele; non habeat potestatem exinde nec vindere nec donare. Et dono ibidem orreos II.

Et ad domum Sancta Maria, matrem ei[usdem sede V]igo, exeat census per singulos annos libras II de cera.

Et ego Rodulfus, ępiscopus, consecro ipsa iamdicta ęcclesiam in honorem sancti Michaelis archangeli, rogante et deprecante [Christiano pres]bitero.

Et ego Christianus, presbiter indignus et peccator, dono adque trado, sicut supranominatum vel iamdictum est, de Pino Humilierus usque ad ipso rivo de Ortonedin, et de illo [rivo qui discurrit de ipso Arto] usque ad ipso monte de Orgolello, quantum ibidem habe[o aq]uisito vel aquesieri [potuero, et de] libros et de vasa et heramenta et ferramenta sive [...].[3]

[Trado ego Christianus,] presbiter, hec omnia [quod][4] superius resonat ab omne integritate propter remedium anime mee et de parentes meos ad domum Sancti Michaelis sive et ad fratrem meo, nomine Dach[one, cl]erico, et ad nepotos meos, Sentane presbitero et ad Bonone, ut dum illi vixerint habeant potestate; post obitum illorum remaneat ad consanguinitatem meam vel illorum, de uno in alio de fine usque ad finem, qui ibidem Deo serviunt Sancti Michaelis archangeli fundata et ded[icata][5] et nullus alius de alia genere exinde non habeat potestate, si nostri non de[sierint] toti.

Trado ego Christianus, presbiter, hec omnia ad iamdicta ęcclesia Sancti Michaelis archangeli fundata et dedicata propter obsolucionem peccaminum et propter amorem celestis patrie et [timorem] gehenne ignis et propter remedium parentum nostrorum et propter dedicacionem ęcclesie Sancti Michaelis archangeli.

Quod si nos, ego donator, aut ullus homo ex adverso v[eniens per]sona vel inruere certaverit, qui contra hanc dote facta ad nos tradita usurpaverit vel usurpare ausus fuerit, primum ad agmina sanc-

torum et divino consor[cio ulti]mum die leticie et amaritudinis extraneus reperiatur, sed et accidat ei malledictio et descendat sicut descendit super Datan et Abiron, quos vivos eos ter[ra absor]buit. Ita fiet, amen.

Et qui hec inquietare ausus fuerit vindicare non valeat, sed plenissima ubique in omnibus hanc scriptura habeat firmitatem et temptator [vel] inquietator hec omnia in duplo corporaliter ad eadem domum et ibidem commanentibus vel servientibus sine mora restitui faciat.

Facta dote Beati Michaelis archangeli sub prisconlatarum II kalendas ianuarii, anno V regnante Leudevigo rege, filio Karloni.

Christianus presbiter, qui hunc dote vel donacione feci Sancto Michaelis archangeli et testes firmare rogavi et SSS.* Ramio presbiter SSS.* Danla presbiter SSS.* Wadamirus presbiter SSS.* Geldericus presbiter SSS.* Rodulfus episcopus, qui hanc dotem rogitus firmavi, SSS.* Agericus archidiaconus SSS.*

Mansuendus presbiter rogitus scripsit et SSS. die et anno co supra.

1. *Espai per a unes 8 lletres.* — 2. *Espai per a unes 5 lletres.* — 3. *Espai per a unes 4 lletres.* — 4. *Omet.* — 5. *Espai en blanc.*

306

4 GENER 941

ELS ESPOSOS ODERIC I ERMÚNCIA DONEN A L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA [DE SERRATEIX] I ALS SEUS SERVIDORS UNA TERRA I UNA VINYA QUE TENEN EN EL COMTAT DE BERGA, EN EL LLOC ANOMENAT SERRATEIX. FAN LA DONACIÓ PER A REMEI DE LLURS ÀNIMES.

O.* Solsona, AD, perg. Santa Maria de Serrateix, núm. 2 (abans núm. LXXXIII). Pergamí mutilat de la seva part superior. — **A.** Regest del segle XVIII: Barcelona, BC, ms. 729, *Monumenta* del pare Pasqual, vol. IV, f. 25 (abans pàg. 49), *ex* **O.**

a. BOLÒS, *Diplomatari de Serrateix*, núm. 9, pàg. 80-81, *ex* **O.**

RE: BADIA, *El monestir de Santa Maria de Serrateix*, pàg. 38, amb facsímil (pàg. 323), *ex* **O.**

La restitució del protocol del text, que manca per mutilació del pergamí, és feta seguint tres documents més del monestir de Serrateix, datats entre els anys 949 i 956 (cf. **a**, núm. 14-16), que contenen la mateixa fórmula. Les altres restitucions són fetes d'acord amb el regest del pare Pasqual.

[In nomine Domini. Hic est iscripcio literarum quod antiqui patres nostri pronunciaverunt, quod] omnes christi[ani serviunt, sive laici vel clerici, sive de honera rebus su]is sive de [alo]des suas [quod continet suo auctoritas. Et ideo nos, si]mul in unum, [Au]derichus et uxori [mea Ermuncia] facimus kar[ta de ipsa terra] et [vinea ad] domum Sancta Maria vel ad suos serbientes; et est in chom[itatu Berg]etano, in locho [qui dicunt] Serra de Taxo. Et afrontat ipsa terra: de I parte in vinea de Ucando, et de alia parte [in terra] Guvilane, et de III parte in terra de nos donatores. Et ipsa vinea afrontat: de I parte in vinea de Ucando, et de alia parte in vinea Eldevia, et de III parte in terra Sentefredo, et de quarta in vinea Angano.

Quantum infra istas afrontaciones includunt sic donamus tibi ipsa vinea cum suis pomiferis et ipsa terra ad domum Sancta Maria vel ad suos servientes propter remedium anime nostre. Et quis

contra hanc ista karta tradiccionis benerit ad inrumpendum aut nos donatores benerimus aut aliquis homo benerit, iram[1] Dei inbeniat et cum Iudax Iscarih porcionem accipiat.

Facta karta tradiccionis II nonas ienuuarii, anno V regnante Leudevicho rege, filio Karloni.

Sig+num Auderichus, Sig+num Ermuncia, qui ista karta tradiccionis fecimus et firmare rogavimus. Sig+num Suniarius. Sig+num Gulderichus. Sig+num[2] Argerichus.

Francemirus levita, qui hunc karta tradiccionis scripsit et SSS. die et anno quo supra.

1. iran O. — 2. *Segueixen unes lletres raspades.*

307

12 GENER 941

ONOFRE, VESCOMTE [DE CERDANYA-BERGA], I LA SEVA MULLER GUINEDELLA, VESCOMTESSA, DONEN AL CENOBI DE SANTA MARIA DE SERRATEIX I AL MÀRTIR SANT URBICI, QUE HI ÉS SEPULTAT, L'ALOU QUE TENEN EN EL COMTAT DE BERGA, DINS EL TERME DE CASTELLADRAL, EN ELS LLOCS ANOMENATS L'ARBOCEDA I «CONAMINAS». FAN AQUESTA DONACIÓ PER A REMEI DE LLURS ÀNIMES.

[**O**]. Original perdut, conservat a Serrateix, AM, arm. de la Cambreria, perg. sense número, almenys fins al 1835. — **A.*** Còpia del segle XVIII: Barcelona, BC, ms. 729, *Monumenta* del pare Pasqual, vol. IV, f. 145-145v (abans pàg. 192-193), «Original, no numerat, baix lo títol Castelladral», *ex* **O**.

a. SERRA, *Història de Cardona*, llibre I, pàg. 40-41, *ex* **A.** — **b.** BOLÒS, *Diplomatari de Serrateix*, núm. 10, pàg. 81-82, *ex* **A.**

RE: VILLANUEVA, *Viage*, vol. VIII, pàg. 120-121, *ex* «original (arm. de la camarería)».

In Dei nomine. Ego Onofredus vicecomes et uxor mea Guinedella vicecomitissa. Magnum nobis et satis licitum est domum Dei [edificare ubique et de rebus nostris honorare atque concedere, audientes monita sanctorum patrum quod elemosina a morte liberat animam, cognoscentes nos peccati macula honustos divina misericoria inspirante, ut misericors Deus pius et propicius sit peccatis nostris].[1]

Propterea concedimus atque tradimus Domino Deo et eius matre Sancte Marie cenobii Serratexi sanctique Urbicii martiris, qui in presenti eius ecclesie requiescit, ipsum nostrum alodium que abemus in comitatum Bergitano, infra terminum castrum Edrale, in locum quem vocant Arboceda sive in eius locum quem vocant Conaminas. Et abet affrontaciones et terminos: de una parte in pug de vila comitale, de II in strata regia qui currit ubique, et alias duas affrontaciones in terram de nos donatores.

Quantum predicte affrontaciones includunt et ambiunt sic donamus predicta omnia ad predictum cenobium et Domini Deo et Sancte Marie vel omnibus ibidem Deo servientibus, tam presentibus quam futuris, propter Deum et remedium anime nostre. Si quis huius largicionis pagina ex iure predicte ecclesie scindere aut disrumpere voluerit aut temptaverit, non sit illi licitum sed anathema marenata fiat, iram Dei incurrat et cum Iuda, proditore Domini, in profundum inferni consistat et a liminibus sancte Ecclesie extraneus fiat et a comunione sacra privetur et insuper choactus ista donacio in iure Ecclesie in triplo persolvat. Et inantea hec nostra donacio firma et stabilis permaneat modo et iam semper.

Facta ista carta helemosinaria donacione II idus ianuarii, anno V regnante Ledevico, filio Karloni.

Sig+n Onofredus, Sig+n Guinedelle, qui ista carta scriptura donacionis helemosinaria fecimus et mandavimus et testes firmare rogavimus. Sig+n Lopardus. Sig+n Bonifilius. Sig+n Miro.

Goltredus presbiter, qui ista carta donacionis elemosinaria scripsit et SSS. die et anno quo supra.

1. etc. A; *restitució de la fórmula segons altres documents de Serrateix.*

308

25 GENER 941

HOM DONA O VEN [AL MONESTIR DE SANTA MARIA DE RIPOLL] UNA PARTIDA DE MUNTANYA SITUADA A QUERALBS PER A PASTURAR EL BESTIAR. AFRONTA AMB LA TERRA DE FONTALBA.

[**O**]. Original perdut. — [**A**]. Còpia de data desconeguda, probablement baixmedieval, conservada a Ripoll, AM, Llibre de donacions de l'Almoina, f. 23, fins a l'any 1835. — **B**.* Regest de vers 1787-1828: Vic, AE, Llevador mestre de l'ofici de l'Almoina del monestir de Ripoll, sign. 1002, f. 25, núm. 8, *ex* **A**.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 103, pàg. 171, *ex* **B**.

El regest que ens ha pervingut d'aquest document diu així: «Donació o venda de partida de montanya à Caralps pera pasturar lo bestiar, porta las afrontacions y la quarta afrontacio y ab la terra de Fontalba. *Lata 8 kalendas februarii anno 5 regnante Ludovico rege, filio Karloni.* Al dit llibre [llibre de donacions de la Almoyna] al fol. 23».

309

5 MARÇ 941

ELS ESPOSOS MIRÓ I MATILDE VENEN AL BISBE RADULF [D'URGELL] CASES I TERRES QUE TENEN PER HERÈNCIA I PER COMPRA EN EL COMTAT D'URGELL, A LACOLOR [TERME DE LA SEU D'URGELL], ENTRE EL RIU SEGRE I EL VILAR D'HORTONS, PER L'EQUIVALENT DE CENT SOUS.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 53. Al dors: «Nacolo» (s. X-XI).

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 98, pàg. 74, *ex* **O**.

RE: VILLANUEVA, *Viage*, vol. X, pàg. 98-99. — ROVIRA, *Un bisbe d'Urgell*, pàg. 174.

In nomine Domini. Ego Miro et uxori mea Matildes [vobis] entori nostro domno Radulfo episcopum, entorem. Consta nos vindere deveremus, sicut et vindimus vobis, cassas cum curtes et ortis cum arboribus et ortalibus et terras et vineas cum arboribus in comitatum Orgelitano, in villa que vocant Nokolone vel in suas fines; qui nobis advenit de parentorum vel de comparacionem. Et afrontat hec omnia: de I parte in flumen Segore, et de alia in Frodo, et de III parte in litus Sancta Columba, cuius baselika fundata est in villare Ortones.

Quantum infra istas afrontaciones includunt vindimus tibi ipsas cas[sas][1] cum curtes et cum illorum exio et cum illorum superposito et cum regresio et ipsos ortis cum illorum arboribus et ipsas vineas cum illorum arboribus et ipsas terras, quantum infra istas afrontaciones includunt ipsa nostra parte ab omnem integrietate; in precio quod inter nos et vos convenit in hederato vel definito solidatas C in rem valentem. Et de nostro iuro in vestro tradimus dominio et potestate, et est manifestum.

Et qui contra hanc ista carta vindicionis venerit ad inrumpendum de fratribus, de filiis vel de parentibus aut ullus homo aut nos vinditores, in duplo vobis componere faciat. Et inantea ista carta vindicionis firmis estabilis permaneat.

Facta carta vindicionis III nonas marcii, anno V regnante Leudevico rege, filio Carloni.

Miro SSS.,* S+num Matildes, qui ista carta vindicionis fecimus et testes firmare rogavimus. S+num Recosindus. Suniefredus SSS.* Altemirus SSS.*

Asenarius presbiter, qui ista carta vindicionis scripsit et SSS. die et anno quod supra.

1. *Manca.*

310

24 ABRIL 941

ELS ESPOSOS ERMENISCLE I QUISENDA I ELS TAMBÉ ESPOSOS POSEGI I BELLA VENEN A ARGESÈN DOS CANEMARS QUE TENEN DINS LA VALL DE CASTELL-LLEÓ [CASTELLBÒ], EN EL LLOC ANOMENAT SOLANELL, PER L'EQUIVALENT DE TRES ARGENÇOS.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 54. Al dors: «De Solanel» (s. XIII-XIV).

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 99, pàg. 74-75, *ex* **O.**

In Dei nomine. Venditores Ermenisclus et uxori sue Quisenda et Poseius et uxore sue Bela tibi entori nostro Argesendo. Constat nos vobis aliquid vindere deveremus, sicut et vindimus, [II] cannamares infra valle de Caustro Leonis, in locum que dicitur Solanu. Qui infrontat ipsu unu canmare: de I parte in terra de Blatia, et alia parte in rivo, et de III parte de te ipso comparatore. Et infrontat ipsu aliu canmare: de I parte in tera de Bergundo, et de alia parte in tera de Bonegelde, et de III parte in rivo.

Vindimus vobis ipsus II canmares qui sunt infra instas infrontaciones ab integru, in precio argencios III in rem balente, quod vos entores nobis dedistis et nos vinditores manibus nostris recepimus; et nihilque de ipso precio penes aput vos entores non remansit, estu manifestu.

Si quis contra unc fagtu nostru venerit at inrumpendu, filii, fratres, eredes aut nos ipsi venditores venerimus aut ulus omo, duplu vobis conponere faciat. Et inavantea ista carta vindiccionis firmis permaneat.

Fagta ista carta vindiccionis nostre VIII kalendas madias, ano V regnante Laudevigo rege, filio Carlone.

Sign+um Ermenisclu, Sign+um Quisenda, Sign+um Posegus, Sign+um Bella, qui anc ista carta vindiccionis fecimus et testes rogabimus firmare. Sign+um Gisolfo. Sign+um Godesendus. Sign+um Ermemiro.

Durandus presbiter scripsi et SSS. die et ano quod supra.

311

8 MAIG 941

GISCAFRED, VESCOMTE [D'URGELL], VEN A LA COMTESSA ADELAIDA [D'URGELL] LES TORRES I L'ESGLÉSIA DE SANTA LLOCAIA QUE TÉ PER HERÈNCIA I PER COMPRA EN EL COMTAT D'URGELL, A LA RODALIA DE SANTA LLOCAIA, EN EL LLOC ANOMENAT CORNELLANA, PER TRES-CENTS SOUS.

[**O**]. Original perdut. — **A.*** Còpia del segle XII: La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 55. Al dors: «Carta de Sancta Leocadia» (s. XIII-XIV).

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 100, pàg. 75, *ex* **A**.

In nomine Domini. Ego Giscafredus vicescomes vinditor sum tibi Adaleiz comitissa,[1] emptore. Per hanc scriptura vindicionis mee vindo tibi ipsas turres cum ipsa ecclesia que dicitur Sancta Leochadia ad locum que vocant Cornelana, cum ipsas kasas et chasales et ipsos ortos cum suis arboribus et ipsas terras cum ipsas vineas. Et est in comitatum Urgellitanense, in apendicio de Sancta Leochadia, ad locum que dicitur Cornellana, que mihi advenit per parentorum meorum et de comparatione. Et affrontat: de una parte in ipsa serra de Pugo Retundo, et de alia in ipso alodes de me vinditore vel de eredes meos, de III parte in ipso orto de Sengulfo vel de heredes suos, de IIII parte in ipso Pugolo subteriore.

Quantum inter istas quatuor affrontationes includunt sic vindo tibi ipsas torres cum ipsa ecclesia et cum hec omnia suprascripta, totum ab integrum, et cum exio vel regressio earum et cum illorum superposito, in precio solidos CCC.

Si quis contra hanc ista carta venerit ad disrumpendum aut ego venero ad inquietandum, in duplo tibi componamus; et nihil de ipso precio apud te emtore non remansit, et est manifestum. Quem vero predicta hec omnia quod superius resonat, de meo iure in tuo trado dominio et potestatem habere, vindere, donare seu comutare. Et inantea ista carta vindicionis firma et stabilis permaneat omnique tempore et iam non sit disrupta.

Facta carta vindicionis VIII idus madii, anno V regnante Ludovico rege, filium Karloni.

Sig+um Vischafredus vicescomes, qui hanc carta vindicionis feci et testes firmare rogavi. Sig+um Senderedo. Sancio SSS. Langovardus SSS. Ellemares levita SSS.

Iordanus presbiter, qui ista carta vindicionis scripsi et SSS. die et anno quod supra.

1. comitissima A.

312

18 MAIG 941

ELS ESPOSOS ANSEMON I QUIXOL VENEN A LLURS FILLS SUNIFRED, CLERGUE, SENTILL, MIRÓ, RICULF, SUNYER, OLIBA I RANLÓ ELS ALOUS QUE TENEN EN ELS COMTATS DE ROSSELLÓ, CERDANYA I BESALÚ, PEL PREU DE CINC-CENTS SOUS. EN EL DE CERDANYA, ELS ALOUS VENUTS ES TROBEN EN ELS LLOCS DE «NAVARANDO» [POTSER ARAVÓ O ARANSÓ] I DE TALLTORTA [AMBDÓS EN EL TERME DE BOLVIR].

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 259, pàg. 267-268.

313

19 JUNY 940 - 18 JUNY 941

HOM VEN A L'ABADESSA EMMA [DE SANT JOAN DE LES ABADESSES] UNA VINYA SITUADA A LA VALL DE LILLET, A PUIGVEDÓS.

[**O**]. Original perdut. — **A**. Regest del segle XV: Sant Joan de les Abadesses, AM, *Llibre de Canalars*, I, f. 134, sac 15, núm. 83.

a.* UDINA, *El Archivo Condal*, ap. II, núm. 200, pàg. 483, *ex* **A**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 489 bis, pàg. 393.

El regest del segle XV diu: «Vinea sita in Lilietense, in Puio Veçoso, venditur Emmone abbatisse. Anno quinto regnante Ludovico rege».

314

19 JUNY 941

LA COMTESSA AVA [DE CERDANYA] I ELS SEUS FILLS, ELS COMTES SUNIFRED, GUIFRÉ I OLIBA I EL LEVITA MIRÓ, DONEN AL MONESTIR DE SANT MIQUEL DE CUIXÀ, EN SUFRAGI DE LLURS ÀNIMES I DE L'ÀNIMA DE LLUR DIFUNT MARIT I PARE, EL COMTE MIRÓ [II DE CERDANYA], L'ALOU QUE TENEN A LA VILLA FULLÀ.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 260, pàg. 269.

315

20 JUNY 941

LA COMTESSA AVA [DE CERDANYA] I ELS SEUS QUATRE FILLS, ELS COMTES SUNIFRED, GUIFRÉ I OLIBA I EL LEVITA MIRÓ, DONEN AL CENOBI DE SANTA MARIA DE RIPOLL, A L'ABAT ENNEGÓ I ALS MONJOS, UN ALOU SITUAT EN EL COMTAT DE CERDANYA, EN EL TERRITORI DE LLÍVIA, A AGE, AMB L'ESGLÉSIA DE SANT JULIÀ QUE HI ÉS FUNDADA. AVA, PERÒ, SE'N RESERVA L'USDEFRUIT.

[**O**]. Original perdut. — [**A**]. Còpia feta per Joan, monjo i levita, en 1060-1061, conservada a Ripoll, AM, fins a l'any 1835. — **B**. Còpia del segle XIII: Barcelona, AR (ACA), còdex 26 de Ripoll, f. 113v, *ex* **A**. — **C**.* Còpia del 7 de febrer de 1806, autoritzada pel notari de Ripoll Josep Maria Mas: Vic, AE, llig. 1005, f. 117-118, *ex* **A**. — **D**.* Còpia feta pel prevere Miquel Tènas, domer de Sant Pere de Ripoll, abans de 1835: Vic, AE, llig. 1005, f. 115, *ex* **A**.

a.* BEER, *Los manuscrits*, pàg. 355-356 (pàg. 135-136 de l'extret), *ex* **B**. — **b**. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 105, pàg. 172-174, *ex* **CDa**.

Aquest document s'aparta del datat el 21 de maig de 942 (doc. 324) en la segona meitat del text, amb la clàusula sobre la reserva feta per la comtessa Ava i altres clàusules formulàries, així com en el mes de la datació i en les subscripcions. En la transcripció, donem les grafies *ae-e*, *c-t* i les *h* segons **a**.

In nomine Domini. Ego Ava cometissa[1] et filii mei, id est Suniofredus[2] comes et Wifredus comes et Oliba[3] comes et Miro levita, simul in unum[4] donatores, donamus ad[5] domum Sancte Marie cenobii,[6] situm in comitatu Ausona, in locum que vocant valle Riopullo, ad predictum domum qui est fundatus in honore sancte Dei genetrice Maria, perpetua[7] virgine, vel ad abbate Ennegone vel ad monachis qui ibidem Deo[8] deserviunt, tam presentibus quam futuris. Donamus ibidem alodem nostrum[9] cum omnibus terminibus et finibus vel adiacenciis illius, que nominant Agine, qui est in comitatu Cerdaniense, in pago Liviense, predictam villam Aginem, cum omne fundus et possessiones, finibus et limitibus et terminibus eorum, sic donamus vel tradimus ad predictum cenobium[10] Sancte Marie, situm in predicta valle Riopullo. Donamus casas, casalibus, ortis, ortalibus, arboribus pomiferis vel impomiferis, molendinis, pratis, pascuis, aquis aquarum, vieductibus vel reductibus, omnia et in omnibus, quantum ibidem habuit vir meus, de me predicta Avane, et genitor de predictos filios meos.

Sic donamus vel tradimus ad predictum domum Sancte Marie, perpetue virginis, et ad predictum abbatem vel ad monachis qui ibidem Deo[11] serviunt vel servierint, ut sit illis cibus tam presentibus quam futuris, propter remedium anime de predicto Mironis condam[12] seu et propter remedium animabus nostris. In eodem pacto: dum ego vixero, Ava, omnia reservo in meam potestatem, ut de ipsos fruges quiquid facere voluero in mea reservo potestate, sed tantum modo ab hac ora inantea donamus, tradimus atque concedimus ipsas decimas et primicias cum ipsa parrochia de predicta villa ad predictam domum cenobii, sicut super[13] insertum est. Sic donamus vel tradimus ab integre, exceptus unde scripturam fecimus ad fideli nostro Iovelino, in eodem conventu: dum vivit, teneat et possideat; post obitum suum, omnia remaneat ad predictam domum vel ibidem Deo servientibus.

Hec omnia sicut superius insertum est, sic donamus vel tradimus cum ipsa ecclesia qui est in honore sancti Iuliani ibidem fundata propter remedium anime Mironi comiti condam[14] seu[15] et pro animabus nostris. Et qui contra hanc donacionis scriptura venerit ad inrumpendum seu predicti nos venerimus inferam seu inferamus vobis[16] ibidem Deo servientibus duplum illis perpetim[17] habituram. Et inantea donacio ista firmis[18] permaneat omnique tempore.

Facta scriptura XII[19] kalendas iulii, anno VI[20] regnante Ludovico rege, filio Karoli.[21]

Ava SSS. Adroarius SSS. Galindo[22] SSS. Hictor[23] presbiter SSS. Bellus presbiter SSS.

Audericus presbiter, qui hanc kartam elemosinaria rogatus scripsi et SSS. die et anno quo[24] supra.[25]

1. comitissa C. — 2. Seniofredus C. — 3. Oliva C. — 4. *Omet* a. — 5. donamus ad, *ometen* Da. — 6. caenovii C. — 7. perpetue C. — 8. *Omet* C. — 9. urum a. — 10. cënovium C. — 11. Domino C. — 12. quondam D. — 13. supra D. — 14. quondam D. — 15. inferamus ubi ibidem, *afegeix* a. — 16. vel C, ubi a.— 17. perpetuum C. — 18. firmus a. — 19. duodecimo CD. — 20. sexto CD. — 21. Caroli C. — 22. Calindo a. — 23. Victor Ca. — 24. quod D. — 25. Iohannes, monachus et levita, transcripsit cum litteris in VIII[a] linea dampnatis anno I[o] regni Philippi, *afegeixen* CDa; *però* Iohannes *apareix substituït per* Lotarius *a* C.

316

28 OCTUBRE 941

SAVEGONÇA VEN AL CLERGUE NOVAÇÀ UNA PEÇA DE TERRA QUE TÉ PER HERÈNCIA EN EL COMTAT DE CERDANYA, EN EL TERRITORI DE TALLÓ, SOTA LA VILA DITA PI, PER L'EQUIVALENT DE VINT SOUS.

O.* Barcelona, AR (ACA), Monacals, perg. de monestirs benedictins, núm. 7. — [**A**]. Còpia del segle XIX, de fra Pau de Perelló, a Bagà, AP, vol. CCX, 314, perdut el 1936.

a. SERRA, *Baronies*, III, pàg. 276-277 (amb data de 942), *ex* **A**. — **b.** BOLÒS; PAGÈS, *Sant Llorenç prop Bagà*, ap. 4, pàg. 181, *ex* **O**.

In nomine Domini. Ego Savegonc[ia femin]a tibi entori meo Novacano clerico. [Per hanc] escriptura vindicionis me vindo t[ibi pe]cia I de terra; qui mihi advenit de parentorum. Et est ipsa pecia de terra in comitatu Cerdaniense, in pau Tolonense, in villa Pino, subtus ipsa villa. Et adfronta: de I parte in via qui dispergit ubique, et de II in terra de Recemiro [vel][1] eredes suos, et de III in terra Unifredo visciscomite, et de IIII in terra Fromicho. Et ipsa vinea q[ue est in] ipsa valle afrontat: de I parte in via, et de II in vinea Stagille, et de III in vinea de Alamiro, et de IIII in estirpe.

Quantum in istas afrontaciones includunt sic vindo tibi ipsa terra et ipsa vinea cum arboribus ab intecrum propter in precio solios XX in res valentem; et nihil exinde quod de ipso precio aput te entore et non remansit, est manifestum. Et qui contra hac ista carta vindicionis venerit ad inrumpendum aut ullusque omo qui incietare voluerit, firma estabilis permaneat.

Facta ista carta vindicionis V calendas nove[m]bri, ano VI renante Leudico rege, filio Carloni.

S+num Savegoncia, qui ista carta vindicionis fecit et testes firmare rogavit. Quniefrudus presbiter SSS.* S+num Levangus. S+num Sunnero.

Miro presbiter, qui ista carta vindicionis rogitus escripsit et SSS. sub die et ano quod supra.

1. *Manca*.

317

7 FEBRER 942

EL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA] DONA AL MONESTIR DE SANT PERE DE RODES L'ALOU QUE TÉ PER COMPRA A LA VALL DEL CONFLENT, EN EL TERRITORI D'ELNA, A LA VILLA ANOMENADA VILELLA [TERME DE RIGARDÀ].

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 261, pàg. 269-270.

318

11 FEBRER 942

GUADAMIR I OSUNGA, MARMESSORS DEL DIFUNT EMBOLAT, DONEN A LA CATEDRAL D'URGELL UNA PEÇA DE TERRA SITUADA A ALÀS. FAN LA DONACIÓ PER A REMEI DE L'ÀNIMA DE L'ESMENTAT DIFUNT.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 56. Al dors: «Karta de Alas» (s. XIII-XIV).

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 101, pàg. 75-76, *ex* **O**.

In Christi nomine. Ego Guadamirus et Osunga, qui sumus manumissores de condam homine nomine[1] Embolato, qui fuit condam. Mandavit nobis, videntibus bonis ominibus, ut donasemus I pecia de terra ad domum Sancte Marie in vicho Sedis, sicuti et donamus, in territorio Orgellitano, in apendicio de Sancta Maria, in locum vocitatum Elase Calvo. Qui infrontat ipsa pecia de terra: de I parte in terra Sancte Marie, et de alia in terra[2] Guadamiro vel eredes suos, et de III parte in terra de Amarello.

Donamus nos supranominati manumissores ipsa terra, quantum infra istas afrontaciones includunt, propter remedium anime de homine nomine Embolato, qui fuit conda, ad domum Sancte Marie in vico, ab omne integrietate, ut ante tribunal Domini nostri Ihesu Christi veniam accipere, amen. Et inantea ista carta elemosinaria firma et stabilis permaneat omnique tempore.

Facta carta elemosinaria III idus febrarii, anno VI regnante Ludovico rege, filio Karrulone.

Sign+um Guadamirus, Sign+um Osunga, qui hanc carta elemosinaria fecimus et testes firmare rogavimus. Sign+um Olarius. Sign+um Guilgara. Sign+um Samarellus.

Senta presbiter, qui hanc carta elemosinaria rogitus scripsit et SSS. sub die et anno quo supra.

1. *Segueixen 5 lletres esborrades.* — 2. *Repeteix* in terra.

319

7 ABRIL 942

EL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA] DONA A GUADALL, BISBE D'ELNA, L'ALOU QUE TÉ EN EL COMTAT DE ROSSELLÓ, AL VALLESPIR, A LA RODALIA DE BULA [D'AMUNT], EN EL LLOC ANOMENAT EL VILAR, QUE HAVIA PERTANGUT AL DIFUNT LEVITA SALOMÓ.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 266, pàg. 273-274.

320

13 ABRIL 942

EL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA], FILL DEL DIFUNT COMTE MIRÓ, DONA [AL MONESTIR DE RIPOLL] UN ALOU SITUAT EN EL COMTAT DE BERGA, EN EL CASTELL DE VIVER.

[**O**]. Original perdut, conservat a Ripoll, AM (Arxiu de la Pabordia de Berga), fins al 1835. — [**A**]. Còpia perduda, conservada a Ripoll, AM (Arxiu de la Pabordia de Berga), fins al 1835. — **B**.* Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec IX, p. 86. — **C**.* Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 11v.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 106, pàg. 174-175, *ex* **BC**.

El regest **B** diu: «[Pabordía de Berga.] Donación de Suniefredo conde, hijo de Mirón conde *quondam*, de un alodio en el condado de Berga, en el *castro Vivar*. Afrontaciones etc. Idus abril, 6 Luis, hijo de Carlos. Original y copia». El regest **C** diu: «Donación al monasterio por el conde Seniofredo, hijo de Mirón conde *quondam*, de un alodio en el condado de Berga, *castro de Vivar*: Idus de abril, año 6 de Luis, hijo de Carlos. Pabordia de Berga».

321

16 ABRIL 942

FRANCÓ, TODERIC, ALBARIC I ELS PREVERES FRANCÓ, ENNEGÓ I DACÓ, MARMESSORS DE GARSAÓ, DONEN A LA CATEDRAL DE SANT PERE DE VIC UNA VINYA SITUADA EN EL COMTAT D'OSONA, A LA RODALIA DE VOLTREGÀ, EN EL LLOC ANOMENAT CONANGLELL [TERME DE LES MASIES DE VOLTREGÀ], AL COSTAT D'UNA VINYA DEL BISBE RADULF [D'URGELL].

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 505, pàg. 405-406.

322

17 ABRIL 942

EL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA], FILL DEL DIFUNT COMTE MIRÓ, DONA AL MONESTIR DE CUIXÀ L'ALOU DE LA LLAGUNA, EN EL COMTAT DE CERDANYA, EN EL TERRITORI DE LLÍVIA, AMB L'ESGLÉSIA DE SANT VICENÇ I ELS SEUS DELMES.

[**O**]. Original perdut. — [**A**]. Còpia interpolada de mitjan segle XIV en el Cartoral Menor de Cuixà, f. 48, perdut. — [**B**]. Còpia del 5 de maig de 1450, autoritzada pel notari de Perpinyà Joan Bofill, perduda, *ex* **A**. — **C**. Extret del segle XVII: París, BNF, Col. Baluze, vol. 107, fol. 369v, *ex* **A**. — **D**.* Còpia del segle XVIII: Perpinyà, APO, Col. Fossà, 12 J 24, *Recueil*, tom I, *ex* **B**. — **E**. Còpia del segle XVIII: París, BNF, Col. Moreau, vol. VI, f. 212, *ex* **B**.

a.* ABADAL, *Eixalada-Cuixà*, ap. 68, pàg. 171-172, *ex* **E**.

RE.: *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 267, pàg. 274.

L'opinió d'Abadal sobre el text del document present es troba resumida en els mots següents: «Sobre l'original d'aquest document en època tardana difícil de precisar es procedí a una refecció molt retocada en la qual foren canviats entre altres coses i principalment els límits de l'alou. Aquesta refecció interpolada fou transcrita en el Cartulari menor» (cf. **a**).

In nomine Domini. Ego Soniefredus comes, filius Mironi comitis quondam, donator ad domum Sancti Michaelis arcangeli vel ad domum Sancti Germani confessoris, fundatos cenobii quae nominant Coxano, vel ad abbatem qui ibidem est, nomine Amitardo. Certum quidem et manifestum et pluribus hominibus est cognitum ut donare deberem, sicuti et facio, in comitatu Ceritaniense, in pago Liviense, in adiacentiam et in locum qeu vocant ad ipsa Laguna, prope flumine Tede, in predicto loco vel in ipsas adjacentias, dono vel trado ad predictas domos vel ad predictum abbatem seu monachis ibidem Deo servientibus, dono ad predictum locum Laguna ipsum nostrum villare, id est, casas, casalibus, curtis, curtalibus, ortis, ortalibus, arboribus, terras cultas vel incultas, pratis, pascuis, pascuariis, silvis, guarricis, molendinis, molendinariis cum suis caputaquis, aquis aquarum, vieductibus vel reductibus, cum omnibus exiis vel regresiis earum, omnia in omnibus quidquid ibidem habeo vel habere debeo. Et advenit mihi per aprisione vel emptione vel adquisicione quod modo teneo vel Dei misericordiam inantea acquirere potuero vel ipsi homines qui ibidem sunt vel alii qui per meam vocem vel predicto abbate vel succesorum suorum in predicta adiacentia laboraverint vel de eremum

ad culturam traxerint, sic dono atque trado ad predictas ecclesias vel ad predicto abbate propter remedium anime meae seu genitori meo.

Et afrontat predictum alaude: de una parte in Pugo Alto vel in Portello et descendit per ipsam scinda de Presalor usque in rivum qui vocatur Alet,[1] in locum ubi influit in Ted, et inde ascendit per ipsum flumen Ted usque in guad Redes et per ipsam stradam vadit usque in ipso Melo, et de ipso Melo vadit per sumitatem de ipsa serra de Guadone que vocant Corbera et descendit usque in Cumba Armata vel in molendino de Reirando de rivo Alet, et ascendit per sumitatem serrae usque in reco Dachone vel in Puio Alto. Quantum istae afrontationes includunt sic dono vel trado ad predictas ecclesias, sicut supra insertum est, cum omnimoda apositioni meae vel paschua, eorum qui ibidem mansuri sunt vel Deo propriciante erunt inantea, sub mea potestate vel predicto abbate vel successorum suorum propter remedium animae meae seu predicto genitori meo.

Similiter ecclesiam Sancti Vincentii qui ibidem est, cum decimis et premitiis oblationibus fidelium et omnibus que ad eam [pertinent],[2] concedo vel trado ad predicta ecclesia atque cenobio vel predicto abbate vel successorum suorum vel monachis qui ibidem Deo deserviunt, tam presentibus quam futuris, propter remedium animae meae.

Qui contra ista scriptura donationis venerit ad inrumpendum, seu predictus ego venero, inferat seu inferam abbatibus vel ibidem Deo servientibus duplum illis perpetuum habiturum. Et inantea ista donatio firma et stabilis permaneat omni tempore et non sit disrupta.

Facta carta donationis vel traditionis decimo quinto chalendas madii, anno sexto regnante Ludovico rege, filio Caroli.

Sig+num Bulgarane. Sig+num Durandus. Sig+num Altimirus. Soniefredus comes +. Victor presbiter SSS.

Audericus presbiter, qui hanc cartam donationis vel traditionis rogatus scripsi et sub SSS. die et anno quibus supra.

1. Valet Da. — 2. *Manca*.

323

17 ABRIL 942

ELLÓ, ELDRIC, ROSELLA, RIQUELEVA, GERLEC, GRASEM I TODERIC VENEN A L'ABADESSA EMMA [DE SANT JOAN DE LES ABADESSES] LA MEITAT D'UNA PEÇA DE TERRA QUE HERETAREN DE LLURS PARES EN EL COMTAT DE CERDANYA, A LA RODALIA DE GOMBRÈN, EN EL LLOC ANOMENAT LES PLANES, PER L'EQUIVALENT DE TRES SOUS.

O. Barcelona, AR (ACA), Cancelleria, perg. Sunifred, núm. 29 (abans arm. Sant Joan, sac D, núm. 438).

a. MONSALVATJE, *Noticias*, 15, núm. MMCIX, pàg. 154-155 (amb data de 941), *ex* **O**. — **b**. UDINA, *El Archivo Condal*, núm. 118, pàg. 272-273, *ex* **O**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 508, pàg. 407-408.

In nomine Domini. Ego Elo et Aldrigo et Rosella et Reheleva et Gerlegus et Gracemus et Teudericus tibi emtricem nostra Emmo abatissa. Per hanc scriptura vindicionis nostre vindimus nos tibi

terra nostra, abemus in comitatum Cerdaniense, in apendicio de Gomesindo morto, in loco qui dicitur ad ipsas Planas. Et abenit nos de patrem vel de matrem nostram.

Et afronta ipsa terra: de uno latus in terra Ealamiro, et de alia in terra Emo vel de suos fratres, et de tercia in via que pergit ubique, et de quarta in rivo. Vindimus nos tibi duas sateratas. Quantum infra istas afrontaciones includunt, ipsa medietatem ab omne intergietatem, in precio solidos III in rem valentem. Et nihilque de ipso precio aput te emtorem non remansit, est manifestum.

Si quis contra hanc ista carta vindicionis venerit ad inrumpendum aut nos vinditores venerimus, inferam seu inferamus tibi aut partique tue duplamus tibi perpetim abitura. Et inantea ista carta vindicionis firmis et stabilis permaneat omnique tempore.

Facta carta vindicionis VX kalendas madii, anno VI regnante Leudevigo regem, filio Karloni.

Sig+num Elo, Sig+num Aldrigo, Sig+num Rosella, Sig+num Reheleva, Sig+num Gerlegus, Sig+num Grasemus, Sig+num Teuderigus, qui hanc carta vindicionis rogabimus scribere et testes firmare. Sig+num Arias. Sig+num Wiskafredo. Sig+num Argemirus.

Ermegildus presbiter, qui hanc carta vindicionis scripsi et die et anno quod supra.

324

21 MAIG 942

LA COMTESSA AVA [DE CERDANYA] I ELS SEUS QUATRE FILLS, ELS COMTES SUNIFRED, GUIFRÉ I OLIBA I EL LEVITA MIRÓ, DONEN AL CENOBI DE SANTA MARIA SITUAT EN EL COMTAT D'OSONA, A LA VALL DE RIPOLL, A L'ABAT ENNEGÓ I ALS MONJOS, L'ALOU D'AGE AMB L'ESGLÉSIA DE SANT JULIÀ QUE HI ÉS FUNDADA, SITUAT EN EL COMTAT DE CERDANYA, EN EL TERRITORI DE LLÍVIA.

[**O**]. Original perdut. — [**A**]. Còpia del segle XIV en el Cartoral Verd del monestir de Ripoll, f. 78, perdut l'any 1835. — **B**.* Còpia del 2 d'abril de 1806, autoritzada pel notari de Ripoll Josep Maria Mas: Vic, AE, llig. 1005, f. 119-120, sense indicació de font (*ex* **A**). — **C**.* Còpia anterior a 1835: Vic, AE, llig. 1005, f. 125, *ex* **A**. — **D**.* Còpia de R. d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2060, full solt, sense indicació de font (*ex* **A**).

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 108, pàg. 176-177, *ex* **BCD**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 514, pàg. 412.

Tot i les semblances de la primera meitat del text i de la datació amb el document del 20 de juny de 941 (doc. 315), les divergències substancials de la segona meitat, així com de les subscripcions, fan aconsellable d'oferir també aquesta segona versió, la qual sembla ser una còpia manipulada del document esmentat. En la transcripció, donem les grafies *ae-e* i *c-t* segons **C**.

In nomine Domini. Ego Ava comitisa et filiis meis, id est[1] Suniefredus comes et[2] Wifredus comes et[3] Oliva comes et Miro levita, simul in unum donatores, donamus[4] Sanctae Mariae cenobii,[5] situm in comitatu Ausona, in locum que vocant valle Riopullo, ad predictum domum qui est fundatus in honore sanctae Dei genetricis Mariae, perpetuae virginis, vel ad abbate Ennegone vel ad monachis qui ibidem Deo serviunt, tam presentibus quam futuris. Donamus ibidem alodem nostrum cum omnibus terminibus et finibus vel agecenciis[6] illius, que nominant[7] Agine, qui est in comitatu Cerdaniense,[8] in pago Liviense, predictam villam Aginem, cum omnem fundus et possessio-

nes, finibus et limitibus et terminibus eorum, sic donamus vel tradimus ad predictum cenobium[9] Sanctae Mariae, id est, casas, casalibus, ortis, ortalibus, arboribus pomiferis vel inpomiferis, molendinis, pratis, pascuis, aquis aquarumque, vieductibus vel reductibus, omnia et in omnibus, quantum ibidem habuit vir meus de me predicta Avane et genitor de predictos filios meos.

Sic donamus vel tradimus ad predictum cenobium[10] Sanctae Mariae perpetuae virginis et ad predicto abbate vel a monachis qui ibidem Deo serviunt vel servierint, ut sit illis exinde cibus tam presentibus quam futuris, propter remedium animae de predicto viro meo Mironi quondam seu et propter remedium animabus nostris vel propter ipsa undecima parte quod ille iussit dare per singulos annos de omnibus alodibus suis, exceptus hoc unde scriptura fecimus a fideli nostro Iovelino. In eodem pacto: dum ille vivit, teneat et possideat; post obitum vero suum, omnia remaneat ad predictum cenobium[11] Sanctae Mariae vel ibidem Deo servientibus. Volumus enim nos supranominati ut hoc quod superius resonat, simul cum ipsa ecclesia qui est in honore sancti Iuliani ibidem fundata, in potestate et dominatione Sanctae Mariae cenobii[12] Riopollensis vel Ennegone[13] abbate vel successores eorum permaneat videlicet modo vel omnique tempore; et nichil exinde[14] ad opus nostrum non retinemus.[15]

Abbates enim et monachi presentes et futuri ita obtineant hoc quod superius resonat sicut ceteris alodibus et munificentiis domum Sanctae Mariae pertinentibus, usuandi vel que voluerint facere regulariter habeant potestatem, ut in perpetuum domus Sanctae Mariae sit exinde honoratus, ut pro[16] peccatis nostris exorare non pigeant ut veniam et remedium a Domino Iesu Christo adipisci mereamur, amen. Quod si nos donatores aut ullus homo super terra qui hoc quod superius resonat voluerit inquietare, non valeat vindicare sed componat hoc totum in quadruplo ecclesiae Sanctae Mariae superius nominata, quantum ad eo tempore inmelioratum fuerit aut carius valere potuerit et insuper peccatis nostris animae illius sit obligatum, et ista donatio firmis permaneat omnique tempore.

Facta scriptura donationis duodecima kalendis iunii, anno sexto regnante Ludovico rege, filio Carloni regi.

Ava SSS. Suniefredus comes SSS. Wifredus comes SSS. Miro levita SSS. Qui simul in unum hanc scripturam donationis fecimus et testes firmare rogavimus.[17] Addrovarius SSS. Galindo SSS. Hictor presbiter SSS. Bellus presbiter SSS.

Audericus presbiter, qui hanc carta elemosinaria[18] rogatus scripsi et SSS. die et anno quo[19] supra.

1. id est] videlicet C. — 2. *Ometen* BD. — 3. *Ometen* BD. — 4. domum C. — 5. cenovii BD. — 6. adiecentiis C. — 7. nominatur D. — 8. Cerdanience BD. — 9. cenovium BD. — 10. cenovium BD. — 11. cenovium BD. — 12. cenovii BD. — 13. Anegone C. — 14. *Omet* C. — 15. non retinemus] retinuimus C. — 16. *Omet* C. — 17. rogamus D. — 18. eleemosinaria C. — 19. quod C.

325

8 NOVEMBRE 942

ELS ESPOSOS SUNYER I SESNANDA, JUNT AMB LLURS FILLS TRUCTOLS, ADROER, GUIMERÀ, OLIBA I ONOVÍ I LLURS FILLES FRUILÓ I RANOVIJA, VENEN A L'ABADESSA EMMA [DE SANT JOAN DE LES ABADESSES] UN MOLÍ I UNA PEÇA DE TERRA SITUATS EN EL COMTAT DE CERDANYA, A LA VALL DE BROCÀ, EN EL TERRITORI DE LA VILLA ESPINOSA, EN EL LLOC ANOMENAT «IPSAS INSOLAS», PER L'EQUIVALENT DE DEU SOUS.

O.* Barcelona, AR (ACA), Cancelleria, perg. Sunifred, núm. 31 (abans arm. Sant Joan de les Abadesses, sac B, núm. 161).

a. MONSALVATJE, *Noticias*, 15, núm. MMCXI, pàg. 157-158 (amb data de 943), *ex* **O**. — **b**. UDINA, *El Archivo Condal*, núm. 120, pàg. 275-276, *ex* **O**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 521, pàg. 417.

In nomine Domini. Ego Suniarius et uxor mea Sesenandda et filiis meis, his nominibus Tructolsus, et Adrovarius, Guimara, Olibane, Onovino, et filias meas Fruilo, Ranoviga, vinditores sumus tibi Hemmone abbatisa, emtrice. Per hanc scriptura vindiccionis nostre vindimus nos tibi molino uno cum suo caputaquis et cum suo rrego et cum sua ferramenta et cum sua terra et terra una qui est in ipso caputaquis. Qui est molino et ipsa terra in comitato Cerdaniense, in valle Bochoranense, in aiacencias de villa Spinosa, in locum que vocant ipsas Insolas. Et afronta ipse molinus cum ipsa terra: de una parte in terra de te hemtrice, et de alia in verdegario de Guanalmare, et de tercia in terra similiter de Guanalmare, et de quarta in terra de Nampione presbitero.

Quantum infra istas afrontaciones includunt, vindimus nos tibi ipso molino cum suo caputaquis et cum ipsa terra, sicut superius insertum est, ab integrum, cum exio vel regresio suo, in precium solidos X in rem valentem; et nichilque de ipso precio aput te hemtrice non remansit, est manifestum, ut de ab odierno die et tempore maneat tibi firma potestas.

Quem vero ipso molino cum suo caputaquis et ipsa terra, de nostro iuro in tuo tradimus dominio et potestatem abendi, vindendi, donandi set ut eciam comutandi et quiquit exinde agere, facere vel iudicare volueris libera et firmissima in Dei nomine habeas potestatem. Si quis contra hanc ista carta vindiccionis venerit ad inrumpendum aut nos ipsi venerimus, in duplo tibi componere faciamus. Et inantea ista carta vindiccionis firmis permaneat.

Facta carta[1] vindicionis VI idus novembris, anno VII regnante Ludovicho rege, filio Carloni.

Sig+num Suniarius, Sig+num Sesenanda, Sig+num Tructulsos, Sig+num Adrovarius, Sig+num Gimara, Sig+num Oliba, Sig+num Onovinus, Sig+num Fruilo, Sig+num Rannovica, qui hanc carta vindiccione fecimus[2] et testes firmare rogavimus. Sig+num Rragambertus. Sig+num Folcharigus. Sig+num Madexo.

Atila presbiter, qui hanc carta vindicione scripsit et SSS. die et anno quod supra.

1. *Repeteix* carta, *per error*. — 2. *Repeteix* fecimus, *per error*.

326

JUNY - NOVEMBRE 942

HOM DONA AL MONESTIR [DE SANT JOAN DE LES ABADESSES], EN TEMPS DE L'ABADESSA EMMA, DUES PECES DE TERRA AMB CASES I HORT SITUATS EN EL TERME DEL CASTELL DE CAVALLERA [TERME DE CAMPRODON].

[**O**]. Original perdut. — **A**. Regest del segle XV: Sant Joan de les Abadesses, AM, *Llibre de Canalars*, I, f. 52, sac 7, núm. 24.

a.* UDINA, *El Archivo Condal*, ap. II, núm. 202, pàg. 483, *ex* **A**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 524, pàg. 420.

La interrupció de l'abundosa documentació relativa a l'abadessa Emma des de finals de novembre de 942 mena a creure que fou deguda a la seva defunció. Per consegüent, sembla que el document present i el següent no poden ser posteriors al mes esmentat.

El regest del segle XV diu: «Due pecie de terra cum casis et ortus site in termino fortitudinis de Cavalera donantur huic monasterio in alodium tempore domne Emone abbatisse. Anno septimo regnante Ludovico, filio Karloni».

327

JUNY 936 - NOVEMBRE 942

HOM VEN A L'ABADESSA EMMA [DE SANT JOAN DE LES ABADESSES] UNA PEÇA DE TERRA SITUADA A LILLET, EN EL LLOC ANOMENAT «SORZA».

[**O**]. Original perdut. — **A**. Regest del segle XV: Sant Joan de les Abadesses, AM, *Llibre de Canalars*, I, f. 134, sac 15, núm. 84.

a.* UDINA, *El Archivo Condal*, ap. II, núm. 185, pàg. 480, *ex* **A**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 525, pàg. 420.

El regest del segle XV diu: «In Lilieto, in loco vocato Sorza, venditur terra domine Emmone abbatisse. Anno regnante Loudovico rege».

328

23 MARÇ 942 O 943

EL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA], FILL DE MIRÓ, DONA AL MONESTIR DE CUIXÀ I AL SEU ABAT AIMAR UN ALOU QUE TÉ A LA VALL DEL CONFLENT, A VERNET, EL QUAL HAVIA ESTAT DEL SEU ESCLAU BELASI.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 263, pàg. 271 (amb data de 942), i núm. 271, pàg. 276-277 (amb data de 943).

329

26 MARÇ 943

CLAUDI I LA SEVA MULLER PLACÍDIA VENEN A UN PREVERE UNA SORT DE TERRA QUE TENEN PER COMPRA A LA RODALIA DE TARAVAU [TERME DE LA BARONIA DE RIALB] O EN EL PUIG [DE RIALB], EN EL LLOC ANOMENAT L'«OLLA», PER L'EQUIVALENT DE TRES ARGENÇOS.

O.* La Seu d'Urgell, AD, Organyà, perg. núm. 1. Al dors: «Nº 224». Pergamí molt tacat, el text del qual s'ha llegit parcialment amb l'ajut d'una làmpada ultraviolada.

a. MARQUÈS; ORDEIG, *Diplomatari d'Organyà*, núm. 4, pàg. 28, *ex* **O.**

In nomine Domini. Ego Claudius et uxor mea Placidia tibi emtore [nostro .... pres]bitero. Constat nos vindere debe[remus], sicut et facimus tibi, sorte de terra qui nobis abenit ex comparacione; et est in territorio Tarevalde sibe [in ipso] Puio, ad ipsa Olla que dicit[ur. Et afronta]t: de I parte in terra Filizane, et de alia de te comparatore, et de III de nos venditores.

Infra istas afrontaciones nos vindimus tibi ipsa sorte [de terra], quantum pedibus peramulabimus et manibus designavimus ab integrum, propter precium argenteos III in rem valentem, est manifestum, ut ex presente die et tempore in Dei nomine abeas potesta[tem].

[Et si] contra hanc carta vindicionis exinde te inquietaberint aut fratres aut ullus omo, duplo [tibi compo]nant. Et carta ista firmis permaneat.

Facta carta vindicionis VII kalendas aprelis, anno VII regnante Ludoico rege, filio Carulonis re[gis].

[S+]gnum Claudio, S+gnum Placidia, qui hanc carta vindicionis fecimus et testes firmare rogabimus. S+gnum Centullo. S+num Erme[.....]e. S+num Manzo.

Gallindo p[resbiter] rogitus scripsit et SSS. sub die et anno quo supra.

330

4 MAIG 942 O 943

ASTER I LA SEVA MULLER VENEN AL BISBE RADULF [D'URGELL] UNES TERRES EN EL COMTAT DE BERGA, A BOATELLA [TERME DE BORREDÀ].

[O]. Original perdut. — **[A]**. Còpia en el Cartoral de la Sagristia Major, f. 5, del monestir de Ripoll, perdut l'any 1835. — **[B]**. Còpia en el Cartoral Verd, f. 74v, del monestir de Ripoll, perdut l'any 1835. — **C.*** Regest de R. d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 6v, *ex* **B**. — **D.*** Regest de R. d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec VIII, f. 11, *ex* **A**.

a. ROVIRA, *Un bisbe d'Urgell*, ap. 15, pàg. 182-183, *ex* **CD**. — **b.** ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 107, pàg. 175, *ex* **CD**.

El regest **C** diu: «Otra venta a favor de Radulfo obispo de tierras en Buatella. 4 de las nonas de Mayo, año 7 de Luis. Cartº verde fol. 74 retro». I el regest **D** diu: «[Cartº de la Sacristia mayor.] Fol. 5. Otra [venta] de tierras en Buatella, condado de Berga, por Aster y su muger al mismo Radulfo. 3 (o 4) nonas Mayo, año 6 de Luis hijo de Carlos».

331

6 SETEMBRE 943

EL COMTE I MARQUÈS SUNYER [DE BARCELONA-OSONA] DONA AL MONESTIR DE RIPOLL UN ALOU QUE COMPRÀ AL SEU GERMÀ RADULF [BISBE D'URGELL], DIFUNT, I AL FILL D'AQUEST, OLIBA, I QUE ES TROBA

EN EL COMTAT D'OSONA, A LA RODALIA DEL CASTELL DE VOLTREGÀ, EN EL LLOC ANOMENAT PALAU [TERME DE GURB DE LA PLANA].

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 535, pàg. 427-428. També ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 109, pàg. 177-179.

332

24 OCTUBRE 943

ELS ESPOSOS ELLEMAR I QUINBERGA VENEN A BUNLA UNA VINYA QUE TENEN A LA VALL DE LAVANSA, EN EL LLOC ANOMENAT POLLA, PER L'EQUIVALENT DE DEU SOUS.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 57.

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 103, pàg. 77-78, *ex* **O.**

In nomine Domini. Ego Eldemares et uxor mea Chinniberga tibi entori nostro Bunla. Per hanc scriptura vindicionis nostre vindimus tibi vinea nostra, qui nobis advenit de comparacione; et est ipsa vinea in valle Lavanciense, in locum quod dicunt Spedolla. Qui infrontat ipsa vinea: de I parte in rocha, et de alia in strata, et de III in terra de Francemiro.

Quantum infra istas infrontaciones includunt sic vindimus tibi ipsa vinea cum suis arboribus et sua superposita ab omdi integrietate, in precio soldos X in rem valentem; et nihil quod de ipso precio aput te entore non remansit, est manifestum.

Quod si nos vinditores aut ullus homo qui contra hanc vindicione venerit ad inrumpendum, quantu ad eo tempore inmelioratum fuerimus in duplo tibi componere faciamus, et inhavante ista carta vindicionis firmis permaneat.

Facta carta vindicionis VIIII kalendas novembris, anno VIII regnante Leuduvico rege, filio Carloni.

Sign+um Eldemares, Sign+um Chinniberga, qui hanc vindicione fecimus et testes firmare rogavimus. Sign+um Ihila. Sign+um Sendredus. Sign+um Absalon.

Allemirus presbiter, qui hanc carta vindicionis rogitus scripsit et SSS. sub die et anno quod supra.

333

31 OCTUBRE 943

DODÓ VEN ALS ABATS GULFÍ I MELANDRE I ALS MONJOS DEL MONESTIR DE SANTA CECÍLIA [D'ELINS] LES CASES, LA CORT, L'HORT I L'ERA QUE TÉ A LA VALL D'ELINS, EN EL PUJOL QUE HI HA SOBRE EL MONESTIR, PER L'EQUIVALENT DE CINC SOUS.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Santa Cecília d'Elins, perg. núm. 3.

a. MARQUÈS, *Els documents d'Elins*, núm. 5, pàg. 37-38, *ex* **O.**

In nomine Domini. Ego Dodo vobis entoribus meis Vulfinus [et][1] Melandrus abbates cum fratribus vestris falantibus Deo in domum Sancta Cecilia. Constat me ut vobis aliquit vindere devero, sicut et vindo, kasas et curtina et uno ortello et areola in valle Elinsitana, in loco que dicitur ad ipsum puiolum super ipsum monasterium Sancta Cecilia. Et abet affrontaciones: de superiora parte in terra Sancta Cecilia, et de alias in ipsas vias et de tercia in ipso torrente. Ipsas casas et ipsa curtina et ipso ortello et areola qui infra istas affrontaciones includunt vindo vobis cum exium et regressium et superposita ab intecrum. Et in ipsas kasas[2] et in ipsa curtina de Vulgarella, qui fuit, qualis porcio[3] michi expectat abere ab intecrum.[4]

Et accepit de vos precio placivilem, id est V solidos in rem valentem. E[t est man]ifestum ut ex presenti dia et tempora quitquit exinde facere vel meliorare v[olueri]tis in Dei nomine maneat vobis concessa potestas. Et si ego Dodo aut ullus omo qui [con]tra hanc karta vindicionis vene[rit ad ir] rumpendum, duplo componere faciat. Et inevantea ista carta vindicionis firmis et stavilis permaneat.

Facta carta vindicionis II kalendas novembri, anno VIII regnante Ludoico rege, filio Karlonis.

S+n Dodo, qui hanc carta vindicionis rogavit scrivere et testes firmare. S+n Agila. S+n Etropius. S+n Paraperus.

Dexter sacerdos, qui hanc karta vindicionis rogitus scripsit et SSS. die et anno quo supra.

1. *Manca*. — 2. kacas O. — 3. precio a. — 4. *Segueix la frase* [bone] pacis et uxor mea [...] dictos vobis ipsas kasas et curtinam, *ratllada*.

334

4 FEBRER 944

ELS ESPOSOS AVEND I DADILLA DONEN AL MONESTIR DE SANTA CECÍLIA D'ELINS UNA VINYA I UN SOLAR QUE TENEN A LA VALL D'ELINS, A BERÉN [TERME DE LES VALLS D'AGUILAR]. FAN LA DONACIÓ PER A REMEI DE LLURS ÀNIMES.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Santa Cecília d'Elins, perg. núm. 4. Al dors: «Carta de Beren» (s. XI).

a. MARQUÈS, *Els documents d'Elins*, núm. 6, pàg. 38-39, *ex* **O.**

In nomine Domini. Ego Avendus et uxor mea Dadille pia devocione libenter elegimus ut ad venerandam ecclesiam Sanctam Ceciliam, cuius baselica fundata est in monasterio Palierolus, aliquid de proprio nostro donare deberemus, sicut et facimus, I vinea et I solario cum ipso sotalo et I tonna in valle Elinsitana, in villa Berenne. Et est ipsa vinea in vineario de Trassuas, in loco que dicitur Kallo Cantante; et afrontat ipsa vinea: de parte orientis in via, et de occiduo in vinea de Centullo, et de parte circi similiter in via, et de meridie in vinea de Fruilane. Et est ipse solarius in villa Berenne; et afrontat: de parte orientis in chasa de Centullo vel de Bradulina, et de occiduo afrontat in kasa de Gustremiro, et de circi in via, et de meridie in strata puplica vel torcularío Asnero vel suos fratres.

Quantum infra istas afrontaciones includunt sic donamus nos iam predicti Avendus et Dadille ipsa vinea cum suis arboribus, et ipso solario cum suo sotalo et sua superposita et cum suo exitu et regressio, et ipsa tonna ab intecrum ad iamdictam ecclesiam Sanctam Ceciliam monasterium prop-

ter remedium animas nostras, ut ante tribunal Domini nostri Ihesu Christi inde veniam mereamur abere, et est manifestum.

Quod si nos donatores Avendus et Dadille aut filius aut filia, frater aut eres aut ullusque homo qui contra hanc donacione venerit ad inrumpendum, quadruplum componat et iram Dei inveniat et Sancte Cecilie sive omnium sanctorum et cum Iuda Schariot porcionem accipiat. Et ista donacio firmis permaneat omnique tempore.

Facta karta donacionis IIII nonas fibruarii, anno VIII regnante Ludovico rege, filio Karloni.

S+num Avendus, S+num Dadille, qui hanc karta donacionis rogavimus scribere et testes firmare. S+num Sentefredus. S+num Gudila. S+num Fruila.

Gallecinius presbiter rogitus scripsi et SSS. die et anno quod supra.

335

18 FEBRER 944

EL PREVERE CENTOLL DONA A LA CATEDRAL D'URGELL I A SENDRED TERRES I CASES QUE TÉ A LA RODALIA DE LA SEU D'URGELL, EN EL LLOC ANOMENAT SOMONT, ENTRE ELS RIUS SEGRE I VALIRA. FA LA DONACIÓ PER A REMEI DE LA SEVA ÀNIMA, AMB RESERVA VITALÍCIA D'USDEFRUIT A FAVOR DE SENDRED.

[**O**]. Original perdut. — **A.*** Còpia del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 140, doc. CCCCXXI, *ex* **O**. Rúbrica: «Donacio Centulli de alodiis in Submonte».

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 104, pàg. 78, *ex* **A**.

In Christi nomine. Ego Centullus presbiter, certum quidem et manifestum [est][1] enim quoniam in Dei nomine sic mihi placuit et placet in animo meo, nullius quoquegentis imperio nec suadentis ingenio, sed propria et spontanea hoc elegit michi[2] bona volumptas, ut aliquid donare devero, sicuti et dono, ad domum Sancte Marię vel ad Sendredo, in territorio Orgellitano, in apendicio de Sede vico Sanctę Marię, in locum que dicitur Somonte vel in suos fines, terras, vineas, casas, casalibus, ortis, arboribus, areis, paliariis. Quod infrontat ipsut hec omnium: de I parte in Privazano, et de alia parte in villa Novella, et de III parte in flumen Segor, et de IIII[a] vero parte in flumen Valeria.

Dono ego ipsut quod superius resonat, quantum infra istas affrontaciones includunt ab omne integritate, ut dum Sendredus vixerit potestatem abeat et ibidem servire voluerit; post obitum vero suo remaneat ad domum Sancte Marię propter remedium animę męę, ut ipsa sancta intercedere dignetur ad filium suum pro me peccatore. Et inantea ista carta helemosinaria firmis permaneat.

Facta carta helemosinaria XII kalendas marcii, anno regnante VIII Ludovico rege, filio Carrulone.

S. Centullus presbiter SSS. et testes firmare rogavit. Sig+num Samarellus.[3] Sig+num Galindo. Sig+num Danihel presbiter SSS. Alamirus presbiter SSS.

Senta presbiter, qui hanc carta helemosinaria rogitus scribsi et SSS. die et anno quod supra.

1. *Omet* A. — 2. *Repeteix* hoc elegit A. — 3. *Les lletres* rellus *foren reescrites posteriorment*.

336

22 FEBRER 944

EN JUDICI PRESIDIT PER LA COMTESSA RIQUILLA, MULLER DEL COMTE SUNYER [DE BARCELONA], S'ADJUDICA A QUIXOL L'ALOU QUE LI LLEGÀ EL SEU PARE, EL COMTE MIRÓ [II DE CERDANYA], EN EL COMTAT DE BERGA, EN EL CASTELL DE PUIG-REIG, A LA VILLA «WALTONE».

[**O**]. Original perdut, potser el document que es conservà a Ripoll, AM (Arxiu de la Pabordia de Berga), fins a l'any 1835. — **A**.* Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 428, f. 11v. — **B**.* Regest de R. d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 428, f. 15. — **C**.* Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 11.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 112, pàg. 181, *ex* **ABC**.

RE: *BOFARULL, *Los condes de Barcelona*, vol. I, pàg. 106.

El regest **A** diu: «De Chixilone se sabe que se adjudicó a su favor el alodio que le había dado su padre Mirón en virtud de sentencia dada en el juzgado de la condesa Riquilde año 944 existente en Ripoll». El regest **B** diu així: «En el archivo de Ripoll hay una escritura proferida en el juzgado de la condesa Riquilde a favor de Hixilone, hija del conde Mirón, año 8 de Luis (944) sobre un alodio sito en el condado de Berga». El regest **C** diu: «Sentencia en el juzgado de la condesa Riquilde a favor de Hixilone sobre un alodio sito en el condado de Berga, castro del Rey, *villa Waltone*, que le había dado su padre el conde Mirón: 8 de las calendas de marzo, año 8 de Luis, hijo de Carlos. Me parece que se halla en el archivo de la Pabordía de Berga».

El regest de Bofarull diu: «De los hijos ilegítimos de Mirón y Virgilia lo único que sabemos es que a Chixilone o Exilone le fué adjudicado el alodio legado por su padre, en virtud de una sentencia dada en el juzgado de la condesa Richilde, esposa de Suniario, el año 944». I, en nota: «Archivo de Ripoll, en el de la Pavordia de Berga».

337

23 FEBRER 944

DAVID, PREVERE, REVELL I BENETA, MARMESSORS D'ADROER, DONEN AL LEVITA BONIFACI, GERMÀ I ALMOINER D'ADROER, L'ALOU QUE EL DIFUNT TENIA EN EL COMTAT DE CERDANYA, A GUILS, A MÉS DELS ALOUS QUE TENIA EN EL ROSSELLÓ, EL VALLESPIR I EL CONFLENT.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 275, pàg. 279-280.

338

14 MARÇ 944

SALLA I ESPERANDÉU, MARMESSORS DEL DIFUNT PREVERE QUIXILÀ, DONEN A LA CATEDRAL D'URGELL UN SOLAR, UN GRANER, UN COLOMER, UNA PEÇA DE TERRA I UNA VINYA SITUATS EN EL COMTAT D'URGELL, A LA RODALIA D'«USSIANE» [CERC], AL LLOC ANOMENAT VINYOLES.

[**O**]. Original perdut. — **A.*** Còpia del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 146-146v, doc. CCCCXXXV, *ex* **O**. Rúbrica: «Scribtura Cixilani presbiteri de alodiis ad locum qui nuncupatur Vinoles».

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 105, pàg. 78-79, *ex* **A**.

In nomine Domini. Ego Salla et Sperandeo, qui sumus manumissores de omine nomine Cixilani presbiteri, qui fuit condam. Mandavit nobis, videntis bonis hominibus, ut fecissemus carta ad domum Sanctae[1] Mariae in vico Sede Orgello de I solario et I orreo et I colummario et I pecia de terra et I vinea in pago Orgellitano, in apendicio de Ussianne, in locum vocitatum Vingolas vel in suas fines. Et affrontat ipse solarius et ipse colummarius, de omnes partes in terras vel mansiones de nos manumissores. Et affrontat de I parte ipsa terra de nos manumissores, et de alia parte in torrente, et de III parte in terra Uratone. Et ipsa vinea affrontat: de I parte in vinea Lungefredo, et de alia parte in torrente, et de III parte in vinea Ansaldo.

Donamus nos supranominati manumissores ipso solario et ipso columbario, cum illorum exio et regressio et illorum superposito, et ipsa terra et ipsa vinea, quantum infra istas affrontaciones includunt ab omne integritate propter remedium animę suę, ut ante tribunal Domini nostri Ihesu Christi veniam mereat accipere, amen.

Si quis contra hunc ista carta elemosinaria venerit ad inrumpendum ullus homo, in primis iram Dei inveniat et cum Iuda Scarioth porcionem accipiat. Et inantea ista carta elemosinaria firmis permaneat.

Facta carta elemosinaria II idus marcii, anno VIII regnante Ludovico rege, filio Karlone.

Sig+num Salla, Sig+num Sperandeo, qui hanc carta elemosinaria fecimus et testes firmare rogavimus. Sig+num Atila. Sig+num Durandus. Sig+num Gotregillus.

Senta presbiter rogitus scribsit et SSS. die et anno quo supra.

1. *Mot abreujat* S[i].

339

27 MAIG 944

GUISAD, BISBE [D'URGELL], DONA A LA CATEDRAL D'URGELL, PER A REMEI DE LA SEVA ÀNIMA, UN MOLÍ, UNA CASA I UNA TERRA QUE TÉ PER COMPRA FETA AL PREVERE PERE I QUE ES TROBEN EN EL COMTAT D'URGELL, A LA RODALIA DE SANT FELIU, EN EL LLOC ANOMENAT «SALAS».

[**O**]. Original perdut. — **A.*** Còpia del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 122v, doc. CCCLXX, *ex* **O**. Rúbrica: «Donacio Wisadi episcopi de alodiis in appendicione Sancti Felicis».

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 106, pàg. 79-80, *ex* **A**.

RE: VILLANUEVA, *Viage*, vol. X, pàg. 101.

In Christi nomine. Ego Wisadus episcopus, certum quidem et manifestum est enim quoniam in Dei nomine sic mihi placuit et placet in animo meo, nullius quoquegentis imperio nec suadentis

ingenio sed propria et spontanea hoc elegit mihi bona voluntas, ut aliquid donare devero, sicut et dono, ad domum Sancte Marie in Sede Urgellitana I molino cum suo capud aquis et I casa cum sua curtina et I orto et I terra, qui mihi advenit de excomparacione de Petrone presbitero vel suos fratres, in territorio Orgellitano, in apendicio de Sancto Felice, in locum que dicitur Salas.

Qui afrontat ipse molinus cum suo caput [a]quis:[1] de I part in molino de Sancta Maria, et de alia in molino Suniefredo levita, et de III parte in ipsos molinares Sancto Andreo zenobii. Et ipsa casa cum ipsa curtina et ipse ortus infrontat: de II pars in stratas, et de III in orto Recosindo. Et ipsa terra afrontat: de I[a] part in molino Sancta Maria, et de alia in terra Verecunda vel filios suos, et de III[a] in ipsum caput aquis.

Ipsa terra et ipsa casa cum sua curtina et ipse ortus et ipse molinus cum illorum exio et regressio et illorum superposita, quantum infra istas afrontaciones includunt, sic dono atque concedo ad domum Sancte Marie; et in ipso caput aquis ipsa mea porcione ab omne integritate, ut ante Domini nostri Ihesu Christi veniam exinde meream accipere, amen.

Et qui contra hanc ista carta elemosinaria venerit ad inrumpendum cum Iuda Scarioth portionem accipiat et in duplo illi componere fatiat. Et inantea ista carta elemosinaria firmis permaneat.

Facta carta elemosinaria VI kalendas iunii, anno VIII regnante Ludovico rege, filio Karloni.

Wisadus episcopus, qui hanc carta donacione feci et testes firmare rogavi et SSS. Levarius presbiter SSS. Gumilus archipresbiter SSS. Ermemirus presbiter SSS.

Senta presbiter, qui hanc carta elemosinaria rogitus scribsit et SSS. die et anno quo supra.

1. *Manca.*

340

26 JUNY 944

JACINT I LA SEVA MULLER ADEVORA PERMUTEN AMB L'ABAT SAMSÓ I ELS MONJOS [DE SANT CLIMENT DE CODINET] DUES SORTS DE VINYA I DUES SORTS DE TERRA QUE TENEN EN EL COMTAT D'URGELL, A CODINET, PER UNA TERRA O VINYA QUE EL CENOBI TÉ A LES COMES.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Codinet, perg. núm. 19. Al dors: «Codinet» (s. XIII). La part superior del pergamí és tacada i el costat dret és retallat i tacat.

a. BARAUT, *Diplomatari de Codinet*, ap. 24, pàg. 178, *ex* **O.**

In nomine Domini. Ego Iaquintus et uxor mea Adevo[ra] vobis [procamiamus] permutatoribus nostris Samson ab[ba et ceteris fratribus suis. Constat][1] nobis procamiamus vobis duas sortes de [vineas] et duas sortes de terras in pao Orgellitano, in loco ubi [dicitur] Cutineto. Et adfrontat ips[a una sorte de vinea: de I parte in vi]nea Belletrude et de filio suo Sungero, et de II parte in vinea Sancti Clementi. Et ipsa alia sorte de vinea adfrontat: de I parte in vinea Gis[cafredi, et de II parte in vinea] Sancti Clementi, et de III in via qui pergit ubique. Et ipsa una sorte de terra adfrontat: de II partes in terra Sancti Clementi, et de III in torrentem. Et [ipsa alia sorte de terra adfrontat: de I parte] in terra Sancti Clementi, et de alia in terra Wadamiro, qui fuit, et de III in terra Datoni.

Quantum infra istas infrontaciones includunt sic pro[camiamus] vo[bis] ipsas [duas sortes de vineas et duas sortes de terras pro ipsa nostra terra][2] in ipsas Comas ab omne integrietate, ut ab odierno die et tempore in Dei nomine abeatis potestate.

Si quis contra hanc ista carta pro[cami]acionis [venerit ad in]rumpendum aut nos ipsi venerimus, duplamus vobis, componere faciamus. Et inantea ista carta procamiacionis firmis permaneat.

Facta [carta procamiacionis] VI kalendas iulias, anno VIIII regnante Ludevico rege, filio Karloni.

Sig+num Iaquintus, Sig+num Adevo[ra], qui hanc cartam procamiacionis [fecimus] et testes firmare rogavimus. Sig+num Wadamirus.[3] Sig+num Sungerus. Sig+num Sampruga[n]us.

Asnarius presbiter, qui hanc carta procamiacionis scripsit et SSS. die et anno quod supra.

1. *Restitució basada en el text del document de l'1 de maig de 945 (doc. 348).* — 2. *Restitució hipotètica, basada en el text de la permuta del 17 d'abril de 928 (doc. 248).* — 3. Wadamarus, *però en el text* Wadamiro.

341

LAON, 7 JULIOL 944

EL REI LLUÍS [IV DE FRANÇA], EN PRECEPTE DONAT A PRECS DE TASSI, AMB ASSENTIMENT DEL BISBE GOTMAR DE GIRONA I DELS COMTES SUNIFRED DE CERDANYA I GAUSFRED D'EMPÚRIES, CONCEDEIX AL MONESTIR DE SANT PERE DE RODES LA IMMUNITAT I LA LLIURE ELECCIÓ D'ABAT. ALHORA EL SOSTREU DE LA JURISDICCIÓ DEL MONESTIR DE BANYOLES.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. II, pàg. 226-228.
A la llista de publicacions donada en l'edició d'Abadal (= **d**), hi afegim:
e. CONSTANS, *Diplomatari*, núm. 32, pàg. 227-229, *ex* **c**.
Regest a *Catalunya carolíngia*, vol. V, núm. 261, pàg. 242.

342

26 OCTUBRE [944]

LA COMTESSA AVA [DE CERDANYA] DONA A SANT PERE DE CAMPRODON UN MOLÍ QUE TÉ EN EL TERRITORI D'ÈLNA, A LA VALL DEL CONFLENT, EN EL TERME DE SAORRA, EN EL LLOC ANOMENAT LA QUINTANA DE SANT PERE.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 278, pàg. 282.

343

21 NOVEMBRE 944

L'ABAT ENNEGÓ I TOTS ELS MONJOS DEL MONESTIR DE SANTA MARIA DE RIPOLL PERMUTEN AMB SUNIFRED UN ALOU QUE TENEN EN EL COMTAT DE CERDANYA, EN LES VILLES URTX, «GARANTARI» I CAMPELLES, PER UNS ALOUS SITUATS EN EL COMTAT D'OSONA.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 550, pàg. 440. També ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 114, pàg. 183.

344

1 ABRIL 945

EL VESCOMTE GUIFRÉ FA DONACIONS, EN EL SEU TESTAMENT, DE BÉNS SITUATS AL RIPOLLÈS, LA CERDANYA I EL BERGUEDÀ.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 557, pàg. 444. També ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 118, pàg. 185.

345

11 ABRIL 945

RECESVINDA VEN A LA COMTESSA AVA [DE CERDANYA] UNA MUJADA DE TERRA QUE TÉ EN EL COMTAT DE BESALÚ, EN EL LLOC ANOMENAT «SUBIRADELLUS» [VERS ALBANYÀ], PEL PREU D'ONZE SOUS.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. V, núm. 264, pàg. 243.

346

22 ABRIL 945

S'ESMENTA UNA AFRONTACIÓ AMB TERRES DEL DIFUNT BISBE RADULF [D'URGELL].

[**O**]. Original perdut. — [**A**]. Còpia en el Cartoral Major, f. 138, del monestir de Ripoll, perdut l'any 1835. — **B**.* Regest de R. d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AC, Col. Jaume Ripoll, vol. 17, núm. 15, f. 30, sense indicació de font (*ex* **A**). — **C**.* Regest de R. d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 6v, *ex* **A**.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 119, pàg. 186, *ex* **BC**.

RE: BOFARULL, *Los condes de Barcelona*, vol. I, pàg. 22 (amb data de 6 setembre 945), *ex* **A**. — ROVIRA, *Un bisbe d'Urgell*, pàg. 175, nota 59, *ex* **C**.

El regest **B** diu: «En otra escritura de 10 de las calendas de Mayo año 9 de Luis hay una afrontación con tierras de *Radulfo episcopo qui fuit quondam*». I el regest **C** diu: «En una escritura de 10 de las calendas de mayo año 9 de Luis se lee una afrontación con tierra de *Radulfo episcopo qui fuit quondam*. Cartulario mayor fol. 138». Per la seva banda, Bofarull apuntà: «... hasta el 6 de setiembre de 945, en que hallamos una confrontacion de tierras con las de *Rodulfo episcopo qui fuit quondam*». I, en nota: «Archivo de Ripoll, cartulario mayor, fol. 138».

347

1 MAIG 945

ELS ESPOSOS GUIFRÉ I GUDRILDA VENEN AL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA] I AL SEU GERMÀ OLIBA UN ALOU QUE TENEN, ELL PER HERÈNCIA I ELLA PEL DESÈ NUPCIAL, EN EL COMTAT DE ROSSELLÓ, EN EL TERRITORI D'ELNA, EN EL LLOC DE TORDERES, AMB LES VIL·LES QUE HI HA I AMB L'ESGLÉSIA DE SANT MARTÍ [DE FORQUES].

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 280, pàg. 283.

348

1 MAIG 945

RIQUIL·LA I LA SEVA FILLA DADIL·LA VENEN A L'ABAT SAMSÓ I ALS MONJOS [DE SANT CLIMENT DE CODINET] UNA PEÇA DE TERRA QUE TENEN EN EL COMTAT D'URGELL, A CODINET, PER L'EQUIVALENT DE SET ARGENÇADES.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Codinet, perg. núm. 20. Al dors: «Codened» (s. XIII). El pergamí té petites escotadures en el costat dret.

a. BARAUT, *Diplomatari de Codinet*, ap. 25, pàg. 178-179, *ex* **O.**

In nomine Domini. Ego Requilde et filiam ⌈suam⌉ Dadilde, vobis entoribus [Sam]son abba et ceteris fratribus suis. Constat nobis ut vobis aliquid vindere deveremus, sicut et vindimus vobis una pecia de terra in comitatum Orgello, in loco ubi dicitur Cutineto. Et adfrontat ipsa terra: de I parte in terra de nos comparatores, et de alia in torrentem, et de III [in] via qui pergit ubique.

Quantum infra istas infrontaciones includunt sic vindimus vobis ipsa terra ab omne integrietate; et recepimus de vos entores precio placibile argenzatas VII in rem valentem et nichilque de ipso precio aput vos entores non remansit, et est manifestum, ut ex presenti die et tempore in Dei nomine abeatis potestatem.

Si quis contra hanc ista carta vindicionis venerit ad inrumpendum aut nos ipsas venerimus, duplamus vobis, componere faciamus. Et inantea ista carta vindicionis firmis permaneat.

Facta carta vindicionis kalendas madii, anno VIIII regnante Ludevico rege, filio Karloni.

Sig+num Requilde, Sig+num Dadilde, qui hanc carta vindicionis fecimus et testes firmare rogavimus. Sig+num Sungerus. Sig+num Enneco. Sig+num Ezo.

Asnarius presbiter, qui hanc carta vindicionis rogitus scripsit et SSS. die et anno quod supra.

349

17 JUNY 945

QUIMBERGA I ELS SEUS FILLS ESCLUA, LLOP I MALSENDA DONEN A L'ABAT SAMSÓ I ALS MONJOS DEL MONESTIR DE SANT CLIMENT [DE CODINET] UNA PEÇA DE VINYA, UNA DE TERRA I UN LLINAR QUE TENEN EN EL COMTAT D'URGELL, A CODINET. FAN LA DONACIÓ PER A REMEI DE L'ÀNIMA DE GUADAMIR.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Codinet, perg. núm. 21. Al dors hi ha un document del 3 de gener de 956 (doc. 455), la nota antiga «Sancti Clementis» (s. XIII) i alguna altra nota moderna. El pergamí té una escotadura al capdavall del costat esquerre.

a. BARAUT, *Diplomatari de Codinet*, ap. 27, pàg. 179-180, i làmina 10, *ex* **O.**

In nomine Domini. Ego Quindiverga et filiis suis Scluva et Lopus et Amalsenda, vobis entoribus nostris Samson abba et Effer monachi, Donadeus monachi, Egamius monachi et ceteris fratribus. Per hanc scriptura facimus karta elemosinaria ad domum Sancti Clementi de una pecia de vinea et de una terra et de uno linare, propter remedium anime de Wadamiro, in pao Orgelletano, intus villa Coteneto. Et infrontat ipsa vinea: de I parte in vinea Osenta vel filios suos, et de alia in torrente, et de III in vinea Sancti Clementi. Et ipsa terra adfrontat: de I parte in terra de nos donatores, et de alia in torrentem, et de III in terra Sancti Clementi. Et ipso linare adfrontat: de I parte in flumen Segore, et de alias duas partes in terra Sancti Clementi.

Quantum infra istas infrontaciones includunt, de ipsa vinea et de ipsa terra et de ipso linare sic damus ad domum Sancti Clementi propter remedium anime de Wadamiro ab omne integrietate, ut de ab odierno die et tempore abeant potestatem servi Sancti Clementi.

Sane quod si nos aut ullus homo ista carta venerit ad inrumpendum, in primis iram Dei incurrat et cum Datan et Abiron et Anania et Saphire porcionem accipiat qui de[duc]ere voluerit de Sancto Clemencio. Et inantea ista carta ele[mo]sinaria firmis permaneat.

Facta karta elemosina[ria] XV kalendas iulias, anno VIIII regnante Ludevico [rege], filio Karloni.

Sig+num Quindiverga, Sig+num Sclu[vani], Sig+num Loponi, Sig+num Malsenda, qui hanc [carta] elemosinaria fecimus et testes firmare roga[vimus]. Sig+num Ratulfo. Sig+num Recemirus. [Si]g+num Amor.

Asnarius presbiter, qui hanc carta elemosinaria scrip[sit] et SSS. die et anno quod supra.

350

19 JUNY 944 - 18 JUNY 945

HOM VEN AL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA] UNS BÉNS AL CONFLENT.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 283, pàg. 284. També ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 120, pàg. 186-187.

351

21 JUNY 945

FAQUILEVA VEN ALS ESPOSOS LLEÓ I GUISENDA UNA TERRA QUE TÉ PER HERÈNCIA A LA RODALIA DEL CASTELL DE BAR, EN EL LLOC ANOMENAT LA VALL, PER L'EQUIVALENT DE CINC ARGENÇOS.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 58. Al dors: «De Bar» (s. XIII-XIV).

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 107, pàg. 80, *ex* **O.**

In nomine Domini. Ego Fahileva femina vinditor vobis entores meos Leo et uxor tua Guisenna. Constat me ut vobis vindere devere terra qui mihi avenit de parentes meos in apendicio de castro Bari, et est in loco ubi vocant ad in Balle. Que de I[a] parte abet terra de Igigone, et de alia est terra de vos comparatores, et de III parte abet terra de Sesemiro. Infra istas afrontaciones vindo vobis ipsa terra ab onem intecrietatem precium argenteos V in rem valentem, quod vos mihi dedistis et ego recepi. Et inavantea ista vindicio firmis permaneat.

Facta karta vindicionis XI kalendas iulii, anno X regnante Ludevico rege, filio Carloni.

Sign+um Fahileva, que hanc karta vindicionis feci et testes firmare rogavi. Sign+um Eldesindus. Sign+um Estefredus. Sign+um Guldrigus.

Felicis levita, qui hanc karta vindicionis scripsi et SSS. die et anno quo supra.

352

29 SETEMBRE 945

ERMEILA DONA A LA CATEDRAL D'URGELL TERRES, VINYES, CASES I LA MEITAT D'UNA DEVESA QUE TÉ EN EL TERRITORI D'URGELL, EN EL LLOC ANOMENAT PUIG DE SAGARS [TERME D'ALÀS I CERC], ENTRE EL SEGRE I ELS RIUS QUE DISCORREN PER SAGARS I EL CAMISÓ. FA LA DONACIÓ PER A REMEI DE LA SEVA ÀNIMA I DE L'ÀNIMA DEL SEU MARIT SENDOVÍ, DEL QUAL HERETÀ ELS BÉNS DONATS.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 59. Té alguns forats. Al dors: «De Sagarz» (s. XIII). — **A.*** Còpia del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 95, doc. CCLXXXI, *ex* **O**. Rúbrica: «Karta Ermellis feminae de alodio in pug Sagarc».

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 108, pàg. 80-81, *ex* **O** i **A**.

[In nomine] Domini. Ego Ermeldes femina, placuit mihi in animo meo et placet ut faciam karta ad domum Sancta Maria in Sede vico de alodem mea terras et vineas, casas, casalibus, exiis et regrexiis, ortis, arboribus, in territorio Orgellitano, locum que dicitur in illo puio Sagarci vel in eius terminio, et de ipsa defensa ex mediaetatem. Et infrontat hec omnia quod superius resonat: de I parte in flumen Segor, et de alia parte [in ...]instavorde, et de III in rivo qui discurrit per Sagarce, et de I[III] parte in rivo qui discurrit per Quintomesone.

Ipsas terras et ipsa vinea media et ipsa defensa media et ipsas casas et ortos et arbores qui infra istas affrontaciones includunt, qualem porcionem ibidem abeo, qui mihi advenit de viro meo nomine Sendovino, dono ego Ermeldes ad domum Sancta Maria ab omdem integrietatem propter remedium a[nim]e męę et de viro meo nomine Sendevino, ut ante tribunal Domini nostri Ihesu Chr[isti merear ven]iam mercedem accipere, amen.

Et qui contra anc ista carta venerit ad inrumpendum, in primis iram Dei inveniat et cum Iuda Scariothis po[r]cionem[1] accipiat, amen. Et inavantea ista carta firmis permaneat.

Facta carta helemosi[naria III[a] kalenda]s octubrii, anno X regnante Leudevico rege, filio Carllon[i].

[Sign+ Er]meldes, qui anc carta helemosinariam feci et testes fir[mare roga]vi. Sign+ Guillgesa. Sign+ Tudisclus. Sign+ Io[hannes].

Iulianus p[resbiter, rogitus scripsit et] SSS. die et anno co supra.

1. *Manca.*

353

19 NOVEMBRE 945

REQUESENS DONA AL MONESTIR DE SANT CLIMENT DE CODINET UNA VINYA QUE TÉ A «CORNEGALA», AL COSTAT DEL RIU SEGRE. FA LA DONACIÓ PER A REMEI DE LA SEVA ÀNIMA.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Codinet, núm. 22. Al dors: «Sancti Clementis» (s. XIII). El pergamí té uns petits forats.

a. BARAUT, *Diplomatari de Codinet*, ap. 26, pàg. 180, *ex* **O.**

In nomine Domini. Ego Recosindus cogitavit [d]ies antiquos hut faciat carta had domum Sancti Clementi qui est fundatus in Guteneto, sic faci[o] carta de I vinea propter remedio et anime mee. Et est ipsa vinea in Cornegala; et infrontat: de I par[te] in flumen Secor, et de alia in istirpe, et de III de Sancto Clementi.

Quan[tum] istas adfrontaciones includunt in ipsa vinea sic dono propter remedio et anime mee, hut ante tribunal Domini nostri Ihesu Christi mercedem merear habere. Et qui ista carta elimosinaria inquietaberit, in quatruplo componat et iram Dei incurat.

Facta carta elimosinaria XIII kalendas decembrii, anno X regnante Leudevico rege, filio Carlone.

Sig+num Recosindio, qui anc carta elimosinaria fecit et fierit volui et testes rogavi firmare. Sig+num Ermenisclus. Sig+num Golfaricus. Sig+num Sencta.

Vulfinus presbiter, qui anc carta elimosinaria rogitus scripsit et SSS. sub die et anno quod supra.

354

19 DESEMBRE 945

ELDEMAR I LA SEVA MULLER RASENA DONEN A L'ESGLÉSIA DE SANT MIQUEL [DE PONTS] UNA PEÇA DE TERRA QUE TENEN EN EL COMTAT D'URGELL, EN EL VILAR D'ARCAVELL, A LA RODALIA DE PONTS [ARA LA FARGA DE MOLES]. FAN LA DONACIÓ PER A REMEI DE LLURS ÀNIMES.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 60. Pergamí molt malmès del costat esquerre. — **A.** Còpia del segle XVIII: Barcelona, BC, ms. 729, *Monumenta* del pare Pasqual, vol. IX, pàg. 60, *ex* **O.**

a. BARAUT, *L'església de Sant Miquel de Ponts*, ap. 2, pàg. 372, *ex* **O.** — **b.** BARAUT, *Els documents*, vol. VIII, apèndix, núm. 7, pàg. 122, *ex* **O.** — **c.** BARAUT, *Diplomatari de Tavèrnoles*, núm. 15, pàg. 88-89, *ex* **O.** — **d.** BARAUT, *Església i bisbat d'Urgell*, ap. 2, pàg. 279-280, *ex* **a.**

RÈ: BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 109, pàg. 81.

[In nomine Domini. Ego] Eldemares et uxor mea Ranesinda. Certum qui[dem et] manifestum est enim quoniam in Dei nomine sic mihi placuit in ani[mis nos]tris et placet ut faciamus carta ad domum Sancti Micha[el], ar[changeli,] de I pecia de terra in p[ag]o[1] Horgellitano, in apendi[cione de] Pontetano, in villare Archaville, tras ipsa villa. [Et affrontat] ipsa pecia de terra: de II partes in terra comedale, et de III [in] orto Guitilde vel de filiis suis.

Donamus supranominata ipsa pecia de terra ad domum Sancti Michael, sicut ipsas afrontaciones includunt, propter remedium animas nostras ab om[ni] intecrietatem, ut ante tr[ibu]nal Domini nostri Ihesu Christi veniam mereamur accipere, amen.

Si quis contra hanc ista donacionis vel elemosinaria venerit ad [in]rumpendum, aut nos venerimus, duplo ibi componere faciam. Et inavante ista carta donacionis firmis permanea[t].

[Fac]ta carta donacionis vel elemosinaria XIIII kalendas ianuarii, anno X regnante Leudevico rege, filio Carlone.

Sig+num Eldemares, Sig+num Ranesinda, qui hanc carta donacionis fecimus et testes firmare rocavimus. Sig+num Alamiro. Sig+num Radebertus. An[sul]fus presbiter SSS.*

Senta presbiter rogitus scripsi et SSS. die et anno quod supra.

1. po O.

355

23 MARÇ 946

QUIMBERGA I ELS SEUS FILLS ESCLUA, LLOP I MALSENDA VENEN A SUNYER I GUIMARÀ UNA TERRA QUE TENEN EN EL COMTAT D'URGELL, A CODINET, AL COSTAT D'UNA VINYA DE SANT CLIMENT [DE CODINET], PER L'EQUIVALENT D'UN SOU.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Codinet, núm. 23. Al dors: «Codinet» (s. XIII).

a. BARAUT, *Diplomatari de Codinet*, ap. 28, pàg. 180-181, *ex* **O.**

In nomine Domini. Ego Quindiverga et filiis meis Scluva et Lopus et Malesinda, vobis entoribus nostris Sungero et Wimara. Constat nobis ut vobis aliquid vindere devere⌈mus⌉, sicut et vindimus vobis, terra in pao Orgellitano, in loco ubi dicitur Cuteneto. Et adfrontat ipsa terra: de I parte in vinea Sancti Clementi, et de alia in vinea Osenta, et de III in via qui pergit ubique.

Quantum infra istas infrontaciones includunt sic vindimus vobis ipsa terra ab omne integrietate, et recepimus de vos entores precio placibile solidata I in rem valentem; et nihilque de ipso precio que aput[1] vos entores non remansit, est manifestum, ut ex presenti die[2] et tempore in Dei nomine abeatis potestatem.

Si quis contra hanc ista carta vindicionis venerit ad inrumpendum aut nos ipsi venerimus, duplamus vobis, componere faciamus. Et inantea ista carta vindicionis firmis permaneat.

Facta carta vindicionis X kalendas apriles, anno X regnante Ludevico rege, filio Karloni.

Sig+num Quindiverga, Sig+num Scluvani, Sig+num Lopos, Sig+num Malesinda, qui hanc carta vindicionis fecimus et testes firmare rogavimus. Sig+num Daniel. Sig+num Exipio. Sig+num Recemirus.

Asnarius presbiter, qui hanc carta vindicionis scripsit et SSS. die et anno quod supra.

1. *Repeteix* aput. — 2. *Segueixen unes 10 lletres ratllades.*

356

26 ABRIL 946

ELS ESPOSOS FRANC I IQUILÓ VENEN UNA PEÇA DE TERRA QUE TENEN PER COMPRA EN EL COMTAT DE CERDANYA, EN EL TERRITORI DE TALLÓ, A LA VILA DITA PI, PER DETERMINATS SOUS.

O.* Barcelona, AR (ACA), Monacals, perg. de monestirs benedictins, núm. 9. Tacat i amb la tinta esvanida.

a. BOLÒS; PAGÈS, *Sant Llorenç prop Bagà*, ap. 5, pàg. 181, *ex* **O**.

In [nomine] Domini. Ego Franc[o et] uxo[ri mea Ihcilo vinditores sumus tibi .....]. Per anc scriptura vindi[cionis] vindimus [ti]bi pecia I de t[erra] qui nobis avenit [de com]p[arac]ione; qui est in [co]mitatu Ce[rd]aniense, in pau Tollonense, in villa Pi[no]. Af[r]onta ipsa terra: de I parte in terra de [..... vel de] filiis suis, de alia in ipso torrente, de III de me comparatore. Quantum infra istas af[ront]aciones includunt de ipsa terra si[c vin]dimus ti[bi] pro precium solidadas [..] in rem valentem; [et nihil exinde] de ipso precio aput te non remansit, est manifestum.

Et qui contra anc [ista] carta vindicione venerit ad [in]rum[pen]dum aut vene[rimus] aut ullu[s] om[o] inquietare voluerit, in duplo tibi ponere faciamus. E[t] inavantea ista carta vindicionis firmis permaneat.

Facta carta vindicionis VI kalendas madii, anno VIIII regnante Leud[ivi]co [rege], filii Carloni.

Sig+ Franco, Sig+ Ihcilo, qui anc ista carta vindicione fecimus et testes firmare rogavimus. Sig+ Co[..]dus. Sig+ Francemiro. Sig+ Ferr[uz].

Miro presbitero, qui anc ista carta vindicione rogitus scripsit et SSS. sub die et anno quod supra.

357

1 JUNY 946

ONOFRE, VESCOMTE [DE CERDANYA-BERGA], I LA SEVA MULLER GUINEDELLA, VESCOMTESSA, VENEN A MADEIX L'ALOU QUE TENEN EN EL COMTAT DE BERGA, DINS EL TERME DE CASTELLADRAL, EN EL LLOC ANOMENAT «ARBOCEDA», A CANVI DEL SERVEI QUE ELS HA FET I D'UN BON CAVALL.

[**O**]. Original perdut, conservat a Serrateix, AM, perg. sense número, almenys fins al 1835. — **A**.* Còpia del segle XVIII: Barcelona, BC, ms. 729, *Monumenta* del pare Pasqual, vol. IV, f. 145v (abans pàg. 193), «Original, no numerat, solament baix lo títol Castelladral», *ex* **O**.

a. BOLÒS, *Diplomatari de Serrateix*, núm. 11, pàg. 82-83, *ex* **A**.

In Dei nomine. Ego Onofredus vicecomite et Ginelle, uxori mee, vicecomitissa, tibi carissimo Madexo, emptore. Certum quidem vel manifestum est enim quia sic placuit in animos nostros, ita et placet, nullus quoquegentis imperio nec suadentis ingenio, sed propria et expontanea hoc nobis helegit bona voluntas ut tibi Madexo fecimus carta vendicione de aliquid nostrum alodium. Et ipse alodus est in comitatu Bergitano, infra terminum de castrum Edral, in locum quem vocant Arboceda. Et sunt terras cultas et ermas et vineas, pratis, pascuis, garricis, arboribus cuiusque generis, petris

petrarum, fontes, fontanulis, vieductibus et quantum infra adest ibi de nostrum. Et habet terminos et afrontaciones in circuitu ipsa hec omnia suprascripta: prima in villare Dodo, et in villa comitale, et in acervo, et in via qui pergit ad Ortons sive in eius torrente qui discurrit.

Quantum istas affrontaciones includunt et terminos ambiunt sic vindimus nos tibi emptore nostro Madexo ipsa hec omnia, totas nostras voces et directos que abemus ab integrum, cum exios et regressios earum, propter nostras bonas voluntates et tuum servicium quod nobis fecisti et propter tuum cavallum bonum et electum quod nobis donastis pro nostra vendicione et tuam emptionem, et est manifestum.

Quem vero ipsum alaudium, ipsa hec omnia suprascripta, de nostro iuro in tuo tradimus dominio et potestate, ut abeas firmam licentiam exinde facere quod volueris. Quod si nos venditores aut ullusque homo qui contra hanc ista carta vendicionis venerit per inrumpendum aut nos ipsi venerimus aut alia subrogata persona, non hoc valeat vindicare sed componat in duplo cum sua inmelioracione. Et ista vindicione in omnia et in omnibus inde habeat possessionem et obtineat fortem firmitatem modo etiam nunc et semper.

Facta hanc ista carta vendicionis kalendas iunii, anno x regnante Leudovico rege, filio Carloni.

Sig+num Onofredus, Sig+num Guinelle, qui ista carta vendicionis et bone voluntatis nostre fecimus scribere et testes rogavimus firmare. Sig+num Fredemundus. Sig+num Bonifilius. Sig+num Gotafredus.

Guadallus levita, qui hanc carta vendicionis rogatus scripsi et sub SSS. die et anno quo supra.

358

JUNY 945 - JUNY 946

HOM DONA AL MONESTIR [DE SANT JOAN DE LES ABADESSES] UNA TERRA SITUADA A SANT LLORENÇ [DE CAMPDEVÀNOL], A «PETRA ALBA».

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 584, pàg. 460.

359

24 OCTUBRE 946

MAIOL, VESCOMTE [D'URGELL], DONA AL MONESTIR DE SANTA MARIA [DE LA GRASSA] I AL SEU ABAT SUNYER L'ALOU QUE TÉ EN EL COMTAT D'URGELL, EN EL LLOC DIT «URSIAN» [VALL DE CERC], ENTRE EL RIU SEGRE I ALÀS. FA LA DONACIÓ PER A REMEI DE LA SEVA ÀNIMA I DE LES ÀNIMES DELS SEUS PARES, DE LA SEVA MULLER RANLÓ, DE LA SEVA DIFUNTA MULLER ESTER, DE LES SEVES FILLES, DELS SEUS FILLS, SIMPLICI I GUADAMIR, I DE TOTS ELS FIDELS VIUS I DIFUNTS.

[**O**]. Original perdut. — [**A**]. «Copie en parchemin rompue de vieillesse», segons Gratian Capot (cf. **B**). — **B**. Còpia feta per Gratian Capot en 1668-1669: París, BNF, Col. Doat, vol. 66, f. 127 i f. 128v, *ex* **A**. — **C**. Còpia parcial de 1677: París, BNF, ms. lat. 12857, *Chronicon seu historia regalis abbatiae Beatae Mariae de Crassa*, de Jean Trichaud, p. 42.

a. *Histoire générale de Languedoc*, vol. II, 1733, *preuves*, núm. LXXVI (c), col. 90 (ed. parcial), *ex* «Archives de l'abbaye de la Grasse». — **b**. MAHUL, *Cartulaire*, vol. II, pàg. 223, *ex* **a**. — **c**. *Histoire générale de Languedoc*, vol. V, 1875, *preuves*, núm. 85 (III), *ex* **B** i «Archives de la Grasse». — **d**.* MAGNOU-NORTIER; MAGNOU, *Recueil*, núm. 58, pàg. 99-100, *ex* **BC** i **c**.

El final del preàmbul del document present, que els copistes del segle XVII no pogueren llegir, sembla que pot completar-se amb les darreres paraules de la frase següent, la qual es troba en un document de l'any 972: «ut post huius vitę labentis cursum reddere ei faciat Deus omnipotens prȩmium eternum cum corona gloriae in resurrectione iustorum ubi semper fulgent sancti ante conspectum Dei» (vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 469, pàg. 403-404).

Unusquisque homo dum in corpore hoc vivit contrito corde et humili spiritu, ut post labentis huius vitae excursum quod fore cernitur habeat unde ante [conspectum Dei].[1]

Ego Maiolus, vicecomes, considerans in animis meis, nullius cogentis imperio nec suadentis ingenio, sed propria et spontanea voluntate, [dono alodem meum][2] quem vocant Ursian[3] ad domum Sanctae Mariae qui est situs super fluvio Urbione, intra paga Carcassonne et Narbonense, et ad Suniario abbate. [Trado istum][4] alodem meum propter remedium animae meae et patris mei et matris meae, et uxoris meae Ranilone, et pro alia uxore mea quae fuit quondam, nomine Estuer,[5] et pro filiabus meis et pro filiis meis Simplicio et Wadamiro, et pro omnibus fidelibus[6] tam vivis quam et defunctis. Dono igitur alodem [meum pro][7] luminaria sanctae Dei ecclesiae concinnanda.

Et est [ipse][8] alodes in comitatu Urgellense, et affrontat: de una parte in mansione de Samuel, qui [fuit condam, et de secunda parte in ipsa][9] valle, et de tertia parte in flumine de Segerii, et de quarta parte in Elasso Callivo.

Quantum infra istas IIII^{or} affrontationes includunt sic [dono totum quantum][10] ibidem visus [sum][11] habere et possidere vel quantum acquirere potuero. Dono igitur casas cum suis ortis, ortales, verdegariis, terris, [..... et] de meo iure in vestro trado dominio ad potestatem [vestram],[12] ut ex hodierno die et tempore quidquid exinde iudicare vel facere volueritis in Dei nomine firmissimam habeatis potestatem.

[Et qui contra ista scriptura venerit ad inrumpendum, inferat vobis][13] quantum [in eo][14] tempore melioratum fuerit, in duplo vobis componere [faciat ... et quod re]petit[15] vindicare non valeat et in isto saeculo nisi resipuerit numquam bene inveniat et veluti stipulam a facie ventor[um ... et a planta][16] pedis usque ad verticem ei[u]s non sit in eo [sanitas ... palpare nequeat];[17] sit in eo vulnus et livor et plaga tumens, conflactione turgenti, scabies et prurigo usque deissenteriam, p[ost][18] extraneus factus, abscedat de terra viventium [hominum].[19]

Facta carta donationis nono kalendas novembris, anno Incarnationis Domini DCCCC^{o} XL° VI°, indictione quarta, anno undecimo regnante Lodovico rege.

Sig+num Maiolo vicecomite. S. Quidbaldo. [...].[20]

Suniarius subdiaconus scripsi.

1. [...] d. — 2. *Restitució proposada en nota per* d. — 3. Ursian a; Ursum d, *però en nota* Ursian, *d'acord amb* c. — 4. *Restitució proposada en nota per* d. — 5. *Segons* a; *restitució de* d, *d'acord amb* c. — 6. *Afegeixen* meis Bc, *però* d *creu que el mot fou pres, per error, de la línia anterior*. — 7. *Restitució de* d. — 8. *Restitució de* d. — 9. [...] d. — 10. *Restitució proposada en nota per* d. — 11. *Restitució de* d. — 12. *Restitució de* d. — 13. [.....] d. — 14. [...] d. — 15. *Restitució de* d. — 16. *Restitució de* d. — 17. *Restitució de* d. — 18. [...] d. — 19. [...] d. — 20. etc. d.

360

8 NOVEMBRE 946

HOM VEN AL VESCOMTE BRANDOÍ [DE BERGA] UNES TERRES [EN EL COMTAT DE BERGA,] A LA VALL DE ROSET.

[**O**]. Original perdut, probablement el pergamí que es conservà a Ripoll, AM («entre los desechados como inútiles», segons Olzinelles), fins a l'any 1835. — **A**.* Regest de R. d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec VIII, f. 8v.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 123, pàg. 188, *ex* **A**.

El regest d'Olzinelles diu: «[Entre los desechados como inútiles. Vizcondes.] Otra [venta] al mismo [vizconde Brandovino] de tierras en el valle de Roset. 6 idus Noviembre 11 Luis».

361

18 MARÇ 947

ESCLUA VEN AL PREVERE ENNEGÓ UNA SORT DE VINYA QUE TÉ EN EL COMTAT D'URGELL, A CODINET, PER L'EQUIVALENT DE DOTZE ARGENÇADES.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Codinet, perg. núm. 24. Al dors: «Codinet» (s. XIII). Pergamí tacat.

a. BARAUT, *Diplomatari de Codinet*, ap. 29, pàg. 181-182, *ex* **O**.

In nomine Domini. Ego Scluva tibi, entori meo, Enneco presbitero. Constat me ut tib[i] aliquid vindere deverem, sicut vindo tibi una sorte de vinea in comitatum Orgello, in villa Cutineto. Et adfrontat ipsa sorte de [ipsa] vinea: de duas partes in vinea de me ipso comparatore, et de III in torrentem.

Quantum infra istas infrontaciones includunt sic vindo tibi ipsa sorte de vinea ab omne integrietate, et recepi de te entore precio placibile argenzatas XII in rem valentem; et nichilque de ipso precio aput te entore non remansit, et est manifestum, ut ex presenti die et tempore in Dei nomine abeatis potestatem.

Si quis contra hanc ista [carta] vindicio[nis] vene[rit] ad inrumpendum aut ego venero, duplo tibi componere faciam. Et inantea ista carta [vindicionis] fir[mis] per[maneat].

Facta carta vindicionis XV kalendas aprelis, anno XI regnante Ludevico rege, [filio Kar]loni.

Sig+num Scluva, qui hanc carta vindicionis feci et testes firmare rogavi. Bertarius presbiter subscripsit.* Sig+num Dodo. Sig+num Ratulfus.

Asnarius, qui hanc carta vindicionis scripsi et SSS. die et anno quod supra.

362

13 ABRIL 947

GUISAD, BISBE D'URGELL, DONA AL MONESTIR DE SANT PERE DE RODES, SITUAT EN EL COMTAT DE PERALADA, I AL SEU ABAT HILDESIND L'ESGLÉSIA I LA PARRÒQUIA DE SANT PERE D'OSSEJA, EN EL COMTAT DE CERDANYA.

[**O**]. Original perdut. — [**A**]. Còpia del segle XIV en el cartoral de Sant Pere de Rodes, f. 20v, perdut, *ex* **O**. — **B**. Còpia de mitjan segle XVII: París, BNF, Col. Baluze, vol. 107, f. 440v-441, *ex* **A**. — **C**.* Còpia del segle XVIII: París, BNF, Col. Moreau, vol. 7, f. 128, *ex* **A**.

a.* *Marca hispanica*, ap. LXXXII, col. 858, *ex* **A** (per mitjà de **B**). — **b**.* VILLANUEVA, *Viage*, vol. XV, ap. X, pàg. 232-233, *ex* **A**.

REG: VILLANUEVA, *Viage*, vol. X, pàg. 101-102. — *Catalunya carolíngia*, vol. V, núm. 273, pàg. 252.

Quia in hac valle lacrimarum et miseriae venerabilibus sanctorum suffragiis quotidie[1] indigemus, ut per eorum auxilia pervenire possimus ad grandia paradisi[2] gaudia, quae misericors Deus[3] diligentibus se praeparavit ante omnia secula, ego Wisadus,[4] episcopus in Sanctae Mariae[5] cenobio Urgellensi,[6] Sancti Petri ecclesiam in Cerdania, in villa Ulceia, cum tota illa parrochia et decimis et primiciis Sancto Petro donavi in Rodas, in comitatu Petralatense, subtus ipsa Verdaria, ut eius venerandis precibus Domini misericordiam consequi merear.

Et cum volumptate[7] archidiaconorum et ceterorum canonicorum meorum et nobilium laicorum hoc dedi et venerabilem abbatem Eldesindum[8] et ceteros patres et fratres in Sancti Petri monasterio Deo militantes supplicibus rogavi precibus, ut pro[9] ceteris episcopis successoribus meis summi Dei clementiam iugiter deprecarentur, ut eam donationem eiusdem[10] ecclesiae quam pro mea summa salute et illorum omnium Deo[11] et Sancto Petro donavi, firmiter et caritate[12] augendo ipsi conservent.

Omnes benedictiones quae scriptae[13] sunt[14] in veteri et novo testamento in eis descendant qui istam donationem firmiter conservaverint et post dubium[15] et fragilem[16] vitae istius cursum auxilio Sancti Petri pervenire possint ad paradisi gaudia, quae diligentibus se misericors Deus[17] praeparavit.

Scriptura istius donationis facta est in idibus aprilis, anno ab Incarnatione Domini DCCCCXLVII, indictione V[a], venerabilis regis Lodoici regni XI anno.

Wisadus,[18] sanctae Urgellensis ecclesiae episcopus, qui hanc scripturam fieri iussi et firmare rogavi[19] et SSS. Guallus[20] archipresbiter SSS. Gotmarus archilevita SSS. Ermemirus presbiter[21] SSS. Ildesindus[22] archipresbiter SSS. Sig+num Guadamirus presbiter. Froilus[23] levita SSS. Gisclaricus[24] sacer[25] SSS. Wiscafredus levita SSS. Salamaricus presbiter SSS. Wadamirus[26] presbiter SSS. Egilius levita SSS. Witmarus[27] presbiter SSS. Exemeius sacer SSS.[28]

Daniel presbiter, qui hanc karta donationis scripsi et SSS. die et anno quo supra.

1. cotidie b. — 2. pervenire possimus ad grandia paradisi, *omet* C. — 3. Dominus C. — 4. Guisadus a. — 5. memoriae C. — 6. Urielensi C. — 7. voluntate a. — 8. Eldissendum C. — 9. quo C. — 10. eidem C. — 11. Domino C. — 12. caritative b. — 13. scripturae C. — 14. sacrae C. — 15. dubiam C. — 16. fragitem b. — 17. Dominus C. — 18. Guisadus a. — 19. etc. a, *que omet les subscripcions dels testimonis*. — 20. Gumilus b. — 21. presbiter, *omet* C. — 22. Eldesindus b. — 23. [...] C. — 24. Bliscaricus C. — 25. sacerdos C. — 26. Uvaramirus C. — 27. Wltmarus b. — 28. Exemeius sacer SSS., *omet* C.

363

30 ABRIL 947

ELS ESPOSOS CENTOLL I LUNLA VENEN A DAVID UNA TERRA QUE TENEN PER APRISIÓ A LA VALL DE BROCÀ, PROP DE LA VILLA GAVARRÓS, PER L'EQUIVALENT D'UN ARGENÇ.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 61.

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 110, pàg. 81-82, *ex* **O**.

In nomine Domini. Ego Centullus et uxor mea Lunla tibi emtori nostro Davi, emtore. Per hac scriptura vindiccionis nostre vindimus nos tibi terra nostra quem avemus in valle Bucranense, in agacencia de villa Gavareto vel ad ipso Obago; et avenit nobis de aprisione. Et afrontat ipsa terra: de II partes in terra Gondeberto condam, et de III in strada, et IIII ipsa Codina. Sic vindimus tibi ipsa pecia de terra, quantum infra istas afrontaciones includunt, ab omde integrietatem, in precium argencia I in rem valentem; et nihil exinde non remansit, et est manifestum.

Si quis contra hac ista karta venerit ad inrumpendum, in duplo tibi componere faciamus et iam non sit disrupta.

Facta karta vindiccionis pridie kalendas madii, anno XI regnante rege Leudevici, filio Carloni.

Sig+num Centullo, qui hac ista vindiccione rogavimus scribere et testes firmare. Sig+num Guadamiro clerico. Sig+num Miro. Sig+num Ocilo.

Adalasindus presbiter, qui hac ista vindiccione scripsit et SSS. sub die et anno quod supra.

364

JUNY 946 - JUNY 947

HOM DONA AL MONESTIR [DE SANT JOAN DE LES ABADESSES] UN ALOU SITUAT A CAVALLERA [TERME DE CAMPRODON].

[**O**]. Original perdut. — **A**. Regest del segle XV: Sant Joan de les Abadesses, AM, *Llibre de Canalars*, I, f. 52, sac 7, núm. 25.

a.* UDINA, *El Archivo Condal*, ap. II, núm. 211, pàg. 484, *ex* **A**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 600, pàg. 469.

El regest del segle XV diu: «Alodium situm intra villam de Cavalera et eius fines donatur huic monasterio tempore monialium hoc monasterium habitancium. Anno XI regnante Ludovico rege, filio Karloni».

365

5 JULIOL 947

L'ABAT GONFRED I TOTA LA CONGREGACIÓ DEL MONESTIR DE CUIXÀ PERMUTEN AMB LA COMTESSA AVA [DE CERDANYA], EN PRESÈNCIA DEL BISBE RICULF [D'ELNA], UNES CASES I TERRES QUE EL MONESTIR TÉ A LA VILLA FULLÀ A CANVI D'UNES ALTRES CASES I TERRES QUE AVA TÉ A LA VILLA VERNET, TOTES A LA VALL DEL CONFLENT.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 298, pàg. 293-294.

366

11 SETEMBRE 947

FRUILÓ I ELS SEUS FILLS VENEN AL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA] UNES CASES I UNES TERRES SITUADES A LA VALL DE MERLÈS PEL PREU DE TRES-CENTS SOUS.

[**O**]. Original perdut, potser el document que es conservà a Ripoll, AM (Pabordia de Berga), fins a l'any 1835. — **A**.* Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 12.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 132, pàg. 192-193, *ex* **A**.

El regest d'Olzinelles diu: «Venta hecha por Fruilo y sus hijos a favor del conde Seniofredo de casas y tierras en el valle de Marlés por 300 sueldos: 3 idus setiembre, año 12 de Luis. *Ibid.* [Pabordía de Berga]».

367

14 SETEMBRE 947

ELS ESPOSOS LLEÓ I SENYORA VENEN AL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA] UN MOLÍ, LA MEITAT D'UN ALTRE I UNA PEÇA DE TERRA QUE TENEN A LA VALL DE LA CERDANYA, EN EL TERRITORI DE LLÍVIA, DINS ELS CONFINS DE LA VILLA DITA VIÀ, PER L'EQUIVALENT DE DOTZE SOUS.

O.* Barcelona, AR (ACA), Monacals, perg. de monestirs benedictins, núm. 11. Tacat i mutilat.

a. BOLÒS; PAGÈS, *Sant Llorenç prop Bagà*, ap. 6, pàg. 181-182, *ex* **O**.

In nomine Domini. Ego Leu et uxori [mea] Senior venditores sumus tibi emtori nostro, Seniofredi comite. Per hanc scriptura vindicionis [nostre] vindimus [tibi] molinos duos, ipso uno ab integ[ro et] ipso alio dimedio, et pecia una de terra. Et adveniunt nobis ipsi molini: ipsus unus per nostra aprisione et [ipse alius] dimedius per nostra comparacione; et ipsa terra de compa[racione. Et est in vall]e Cerdaniense, in pago Liviense, infra fines de villa Avizano. Sunt [ipsos molinos in aqua] Hesna.

Afrontat ipso molino de aprisione cum suo caput aquis et suo superposito cum ipsa terra qui ibidem est: de I parte in terra Belascone, et de alia in terra filiis Ell[oni] qui fuit conda, de III parte

afrontant in ipsa aqua Hesna. Sic vindimus tibi ipso molino qui est subtus uno teto de Aguilino, quod ille et nos fecimus [....]. Ipso molino cum suo caput aquis et cum suo superposito et cum suo argumento et exio vel regressio suo et ipsa terra, sicut istas infrontaciones iamdictas includunt, [sic] vindimus tibi [cul]tum et incultum ab integrum. Et afrontat ipse alius molinus cum suo caput aquis et suo superposito: de I parte in molino filiis Elloni qui fuit conda, de alia in ipsa aqua Esna, de III parte afrontat in hermo. Quantum istas infrontaciones includunt in ipso molino cum suo caput aquis et suo superposito et suo argumento et exio vel regressio suo, sic vindimus tibi ipsa [omnia in sua] integrietate propter precium qu[i inter] nos convenit solidos XII in rem valente, et est manifestum.

Que [ve]ro istut quod superius resonat, de nostro iure in tuo tradimus potestate quicquid exinde facere volueris libera et firmissima in De[i nomine] abeas potestate. Et qui contra ista scriptura vindicionis venerit ad inrumpendum aut nos venerimus, inferam seu inferamus tibi aut parentibus tue duplamus tibi perpetim abitura. Et inantea ista scriptura vindicionis firmis et stabilis permaneat omnique tempore.

Facta scriptura vindicionis XVIII kalendas octubri, anno XII regnante Leudevico rege, filio Carloni.

Sig+ Leu, Sig+ Senior, qui ista scriptura vindicionis fecimus et testes firmare rogavimus. Sig+ Daco. Sig+ Sanla. Sig+ Livano.

Ennego presbiter, qui ista scriptura vindicionis scripsit et SSS. die et anno quod supra.

368

18 OCTUBRE 947

ELS ESPOSOS ERMENARD I EIXIMENA DONEN A LA CATEDRAL D'URGELL TERRES, VINYES I CASES QUE TENEN EN EL COMTAT D'URGELL, A ARFA, ENTRE EL RIU SEGRE, LA FREITA I ARAVELL. N'EXCEPTUEN TOT EL QUE HAN DONAT A LLUR FILL QUIRICÓ I SE'N RESERVEN L'USDEFRUIT, PER A ELLS I PER A LLURS FILLS, A CANVI DEL SERVEI. FAN LA DONACIÓ PER A REMEI DE LLURS ÀNIMES.

[**O**]. Original perdut. — **A.*** Còpia del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 100v, doc. CCCIIII, *ex* **O**. Rúbrica: «Karta Ermenardis et eius coniux de alodiis in Asua».

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 111, pàg. 82-83, *ex* **A.**

In Dei omnipotentis nomine. Ego Ermenardus et uxori sue Exemena, pavens et metuens penas inferni, cupiamus veniri ad gaudiam prehendiam paradisi. Certum quidem et manifestum est enim quoniam in Dei nomine sic nobis placuit et placet in animis nostris, sane mente integro adque concilio, nullus quoquegentis imperio nec suadentis ingenio sed propria et spontanea nobis hoc elegit bona voluntas, ut nos iamdicti Ermenardus et uxori suę Exem[en]a[1] aliquid donare deberemus, sicuti et donamus, ad domnam Sancta Maria virginis in Sede vico, terras et vineas et ortos et arbores, casas et casalibus, cum exiis et regresiis et illorum superpositis, pratis, pascuis, aquis aquarum, vięductibus vel reductibus, areis, orreis, paliariis, molinis, omnia quod nos scribturam fecimus propter remedium animas nostras, exceptus quod nos cartam fecimus ad filio nostro Chiricone, ipsud aliud ab integrum.

Et est ipsud hec omnia quod superius resonat in comitatum Orgello, in villa que dicitur Asoua, in apendicio vel suo. Et affrontat ipsud hec omnia quod superius resonat: de I parte in Ladirte, et de alia in flumen Segore, et de III parte in Olla Fracta, et de IIII vero parte in Heravetere, condamina Sancta Maria. Donamus nos, ego Ermenardus et uxor mea Exemena, ipsud hec omnia quod superius resonat quantum infra istas affrontaciones invenire potueritis de omnia nostra porcione, exceptus ipsa carta quod fecimus ad filio nostro Chiricone, ipsud aliud donamus ad domnam Sancta Maria propter remedium animas nostras, ut ante tribunal[2] Domini nostri Ihesu Christi veniam mereamur accipere in eterna tabernacula, amen. Ut dum ego Ermenardus et uxori męę Exemena vixerimus cum filios nostros vel posteritas nostra teneamus in nostra potestate in servicio Sancte Marię et faciamus ipsud servicium omnibus diebus nostris usque in fines nostras.

Et si quis contra hanc ista carta donacionis vel helemosinaria inquietare voluerint, filii, fratres, heredes aut ullus homo ad inquietandum venerit, in primis iram Dei incurrat et cum Iuda Scarioth porcionem accipiat; et insuper libras VI de auro fischo persolvat. Et inevantea ista carta donacionis vel helemosinaria firmis et stabilis permaneat omnique tempore ab omne integre in dominio Sancta Maria potestate.

Facta carta donacionis vel helemosinaria XV kalendas novembris, anno XII regnante Leudovico rege, filio Caroli.

Sig+num Ermenardus, Sig+num Exemena, qui hanc carta donacionis vel helemosinaria fecimus et testes firmare rogavimus. Sig+num Galin. Sig+num Ansolfus. Sig+num Suniarius. Sig+num Lopardus. Sig+num Enego. Sig+num Salla. Sig+num Buias.

Bellus rogitus scribsit et SSS. die et anno quod supra.

1. Exema A. — 2. domnam Sancta Maria... ante tribunal *omet* a.

369

28 OCTUBRE 947

ELS ESPOSOS FROMESIND I BERGUNDA DONEN A LA CATEDRAL D'URGELL TERRES, VINYES I CASES QUE TENEN EN EL TERRITORI D'URGELL, A LA RODALIA D'ESTAMARIU I DE «FENEROLAS», ENTRE ELS RIUS SEGRE I VALIRA. FAN LA DONACIÓ PER A REMEI DE LLURS ÀNIMES.

[**O**]. Original perdut. — **A.*** Còpia del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 163v-164, doc. CCCCLXXVII, *ex* **O**. Rúbrica: «Donacio Fromesindi et eius uxoris in villa que vocatur Stamariz et de Feneroles vel in eius terminis».

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 112, pàg. 83, *ex* **A**.

In Christi nomine. Nos simul in unum Fromesindus et uxor mea Bergunda, timentes et paventes gehenna nimis et cupientes pervenire ad gaudia paradisi, Deo propicio, sed humane fragilitatis metuentes casum ne quando adsit repentina mors nobis perveniat, hanc scribturam sano animo volumus, ut dum tempus vite nostre mature devenerit universaque propter amorem Dei et remissionem peccatorum nostrorum sanctis ecclesiis contulerimus firma et inviolabile. Ego Fromesindus et uxor mea Bergunda firmitate[1] cognoscentes qualiter per intercessione sanctorum possumus remedia celestia aquiri, quapropterea nos iamdicti Fromesindus et uxor mea nomine Bergunda placet in

animis nostris ut ad sedem Sancte Marie, matrem ecclesie Urgellensis, aliquid de paupertatem nostram donare deberemus, sicut et donamus, terris et vineis, ortis, ortalibus, casas, casalibus, orreis, paliareis, areis, exiis et regressiis, superpositis, in omnia quid nobis apertinet donamus nos supranominati ad domum Sancte Marie ab omni de integritatem; et est in territorio Urgellitano, in apendicio de Istamarice vel de Fenerolas.

Et infrontat hec omnia quod superius resonat: de I parte in flumen Segor, et de alia in flumen Baleria, et de IIIª in Prato Adaldo, et de IIIIª parte in ipso rivo de Stamarice. Ipsud hec omnia quod superius resonat qui infra istas affrontaciones includit, omnia nostra porcionem sic donamus nos ad domum Sanctę Marię ab omni de integritatem.

Quicumque vero ausum temerario post obitum nostrum hanc scribturam auferre aut violare temptaverit aut inquietare presumpserit, in primis iram Dei incurrat et ad consorcium Christi extraneus efficiatur descendatque cum illo iram desuper eum sicut descendit super Datan et Abiran, quod vivos terra obsorbuit, et insuper vinculum auri libra quoactus absolvat; et hec scribtura post obitum nostrum vel de filiis nostris firmam et plenissimam obtineat firmitatem.

Facta ista scribtura V kalendas novembris, anno XII regnante Leudovico rege, filio Carllone.

Sig+num Formesindus,[2] Sig+num Bergunda, qui hanc cartam fecimus et testes firmare rogavimus. Sig+num Daniel. Sig+num Antolfus. Sig+num Igila.

Iulianus presbiter rogitus scribsit et SSS. die et anno quo supra.

1. infirmitate, *corregit*. — 2. *Sic, en lloc de* Fromesindus.

370

14 o 24 DESEMBRE 947

RADULF I LA SEVA MULLER DONEN AL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA] UN ALOU QUE TENEN EN EL COMTAT DE BERGA, A MERLÈS.

[**O**]. Original perdut, potser el document que es conservà a Ripoll, AM (Pabordia de Berga), fins a l'any 1835. — **A.*** Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 12.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 134, pàg. 193, *ex* **A**.

El regest d'Olzinelles diu: «Donación hecha por Radulfo y su muger a favor del conde Suniefredo de un alodio en Marlés, condado de Berga: 9 o 19 de las calendas enero, año 12 de Luís. Pabordía de Berga».

371

30 GENER 948

GUISAD, BISBE D'URGELL, ACUT AL COMTAT DE CERDANYA, AL LLOC ANOMENAT PARADÍS, PER TAL DE CONSAGRAR-HI L'ESGLÉSIA DE SANT MIQUEL, SANT PERE I SANT ANDREU [DE TURBIANS], REEDIFICADA PEL PREVERE ESTFRED I PELS HABITANTS DEL LLOC. L'ESMENTAT PREVERE LA DOTA AMB LLIBRES, ORNAMENTS I VASOS LITÚRGICS I AMB NOMBROSES PECES DE TERRA I DE VINYA, ALHORA QUE DIFERENTS FELIGRESOS LA DOTEN TAMBÉ AMB ALTRES PECES DE TERRA I DE VINYA. EL BISBE LI CONCEDEIX LA PARRÒQUIA,

AMB LES VILLES QUE TÉ DE TEMPS ENRERE I AMB ELS DELMES, LES PRIMÍCIES I LES OBLACIONS DELS FIDELS, I LA CONFIA AL PREVERE ESTFRED I, PER A DESPRÉS DE LA SEVA MORT, ALS SEUS NEBOTS PREVERES. EL PREVERE D'AQUESTA ESGLÉSIA PARROQUIAL HA DE PAGAR UN CENS ANUAL A L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA DE LA SEU D'URGELL, A MÉS DELS PAGAMENTS AMB MOTIU DEL SÍNODE I DE LA RECEPCIÓ DEL CRISMA.

O.* La Seu d'Urgell, AC, consagracions d'esglésies, núm. 17. Al dors: «Dote de Turbiassi» (s. X).

a. BARAUT, *Les actes*, 1978, ap. 30, pàg. 87-89, *ex* **O**. — **b.** *Catalunya romànica*, vol. XII, pàg. 32, amb facsímil (pàg. 33), sense indicació de la font usada (*ex* **a**). — **c.** BARAUT, *Les actes*, 1986, ap. 31, pàg. 93-94, *ex* **O**. — **d.** ORDEIG, *Les dotalies*, vol. I, núm. 62, pàg. 148-150, *ex* **O**.

RE: VILLANUEVA, *Viage*, vol. X, pàg. 102-103. — CAZES, *Le Roussillon sacré*, pàg. 23. — ORDEIG, *Inventari*, núm. 60.

La fórmula usada en el text de la present dotalia del bisbat d'Urgell es troba usada, abans i després, en dotalies dels bisbats de Girona i Vic (cf. **d**). No estranya aquesta connexió si es té en compte que el bisbe Guisad era fill d'Ermemir I, vescomte d'Osona (cf. ROVIRA, *Noves dades*, pàg. 251).

In nomine Domini Dei eterni et Salvatoris nostri Iesu Christi. Anno Incarnationis Domini nostri Iesu Christi DCCCC^mo^ XL^mo^ VIII°, indictione VI^a^, sub die III^a^ kalendas februarii, veniens vir reverentissimus Wisadus episcopus ad consecrandas ecclesias qui sunt sitas in comitatu Cerdaniense, in locum quod est vocitatum Paradiso. Et sunt ipsas ecclesias in honore sancti archangeli Michaelis et sancti Petri apostoli necnon et sancti Andree, quem reedificaverunt homines de eius terminio, id est, Estfredus presbiter cum fratre suo Sentane et Dachone abba. Cunctorum fidelium devotionum cognovit ut ad celestem patriam toto desiderio anelent, quatenus sanctis monitis inerendo celestium bonorum potiantur effectibus. Hunc igitur secuti sunt morem ab exordine sanctis ecclesiis omnes religiosi sanctique viri qui in ipsas ecclesias edocati piis opperibus insudare et enutrire et augmentare satagerunt, horum itaque forma sequentes oportet nos ita celestia inspicere ut ad caduca respuentes ad soblima manentia toto adnisu tendere valeamus.

Denique in Dei nomine ego Estfredus presbiter dono ad ipsas ecclesias antifonario I, misales III, lectionarios III, psalterios II, casullas VII, stolas XX^ti^, manipulos XX^ti^, camisos VII, madrafo I, pallios II, facitergulos III, capitales IIII, calices II cum patenas de stagno, lectos II. Et de terras et vineas, dono cum fratre meo Sentane: in primis donamus vinea in locum que vocant Vilella, qui fuit de homine Fredario; et in alio loco, in Gisclaenne, vinea ad ipso Coscollo que fuit de Ereno et Campio; et in eodem loco, alia vinea que est ad ipso vineale qui fuit de Golaredo; et in eodem loco sorte una de terra qui fuit de Gerosolimam; et in eodem loco, petias III de vineas qui fuerunt de Adalane; et in eodem loco, petia una de vinea que fuit de Salomon, ipsa media cum torculario medio; et in ipsa Noce, petia I de vinea qui fuit de Labone; et in alio loco, petia I de vinea que fuit de Sarra; et in alio loco, petia I de vinea que fuit de Godemiro; et in alio loco, petia de terra qui fuit de Dengone; et in alio loco, terra et vinea qui fuit de Loderonde; et in alio loco, petia I de vinea que fuit de Elete; et in alio loco, terra et vinea que fuit de Avondancio; et in alio loco, vinea que fuit de Astaldo; et in alio loco, vinea que fuit de Rauteiro; et in alio loco, vinea que fuit de Baldredo; et in alio loco, terra que fuit de Unando; et in alio loco, vinea qui fuit de Ratulfo; et in alio loco, vinea que fuit de Colsero; et in alio loco, vinea que fuit de Ansulfo; et in alio loco, vinea que fuit de Godmare; et in alio loco, vinea que fuit de Salomon; et in alio loco, terra que fuit de Exibio; et in alio loco vinea que fuit de Guinidilde.

Et ego Altemirus et uxor mea et filios meos Cixilane presbitero cum alios fratres suos, terra et vinea que est ad curte Andeverti: afrontat de I parte in rio, de alia in strata, et de III in stirpe; sic donamus ipsas nostras hereditates. Et ego Estfredus presbiter dono terra que mihi advenit de comparatione modiata I, et ipsa vinea quod habeo apud Dachone abba. Et in eodem loco Cixila presbiter petia de terra. Et ego Antonius et uxor sua Anla, petia I de terra que affrontat: de I parte in terra Ansulfo, et de alia in terra de nos donatores, et de III in terra Sancti Michaelis. Et ego Revellus et uxor mea Miliro petia I de terra que affrontat: de duas partes in terra Sentane, et de III in terra Vidale. Et ego Malangecus petia I de terra que afrontat: de duas partes in terra Sancti Michaelis, et de III in vinea Sendeleva.

Quapropter et ego Wisadus, episcopus, trado ibi parroechiam villas qui ibidem retro fuerunt cum terminos illorum: de I parte in termino de Bagazano, et de alia in terminio de Balceber vel de Salices, et de alia in terminio de Mulnello vel de ipso Puio. Ideo ego Wisadus, episcopus, consecro et confirmo ipsas ecclesias suprascriptas et cedo ibi decimas et primitias et oblationes fidelium quod infra hos terminos laboraverunt. Et tibi Estfredo presbitero dono ipsa parroechiam cunctis diebus vite tue et post obitum tuum ad nepotes tuos Cixilane et Guilierane, presbiteros, ut per singulos annos donare faciatis in episcopali censura ad domum Sancta Maria in Sede vico sester I de forment et alio de ordio et solidata I de trapos, et sinado persolvere faciatis et crismam acceptionis. Hec autem omnia suprascripta ego Wisadus episcopus compositionem ponimus, ut nulli in postmodum hoc nostris dotis decretum nullatenus violari liceat set inconvulso omni tempore et inviolabile permaneat.

SSS. Wisadus, episcopus Sancte Marie sedis Orgellitensis, qui hanc dote r[ele]vacionis feci et SSS.* Eldesindus archipresbiter SSS.* SSS. Gotmarus archilevita SSS.* Gumilus archipresbiter SSS.* Witarius presbiter SSS.* SSS. Seniofredus SSS.* Miro levita SSS.* Ermegildus presbiter SSS.* Daco presbiter SSS.* Ennego presbiter SSS.* Wadamirus presbiter SSS.* Suniefredus levita SSS.*

Atilanus presbiter, qui hanc dotem relevationis scripsit et SSS. die et anno que supra.

372

16 FEBRER 948

SENDRED I ALTRES VENEN AL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA] UNES CASES I UNES TERRES SITUADES EN EL COMTAT DE BERGA PEL PREU DE TRES-CENTS SOUS.

[**O**]. Original perdut, potser el document que es conservà a Ripoll, AM (Pabordia de Berga), fins a l'any 1835. — **A.*** Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 12.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 135, pàg. 194, *ex* **A**.

El regest d'Olzinelles diu: «Otra venta a favor del conde Suniefredo por Sendredo y otros de casas y tierras en el condado de Berga por 300 sueldos: 14 calendas marzo, año 12 de Luís. *Ibid.* [Pabordía de Berga]».

373

16 FEBRER 948

LANGOBARD I ALTRES VENEN AL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA] UNES CASES I UNES TERRES SITUADES A MERLÈS PEL PREU DE TRES-CENTS SOUS.

[**O**]. Original perdut, potser el document que es conservà a Ripoll, AM (Pabordia de Berga), fins a l'any 1835. — **A**.* Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 12.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 136, pàg. 194, *ex* **A**.

El regest d'Olzinelles diu: «Otra *id*. [venta] al mismo [conde Suniefredo] por Languvardo y otros de casas y tierras en Marlés por 300 sueldos: 14 calendas marzo, año 12 de Luís. *Ibid*. [Pabordía de Berga]».

374

12 MARÇ 948

L'ARDIACA GUADAMIR, TEMENT UNA MORT SOBTADA, NOMENA MARMESSORS EL LEVITA ATÓ, COSÍ SEU, EL SACERDOT TODERED I EL PREVERE PATRICI, ALS QUALS PREGA QUE, EN CAS DE MORT, REPARTEIXIN ELS SEUS BÉNS, TAL COM DISPOSA. ENTRE MOLTES ALTRES DISPOSICIONS, LLEGA EL SEU FRE ADORNAT AL BISBE RADULF [D'URGELL, JA DIFUNT].

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 612, pàg. 476-477.

La clàusula diu: «Et ad seniori meo Rodulfo episcopo, ipso meo freno parado». Sembla afegida per l'escrivà, amb tinta més pàl·lida, en un espai que havia quedat en blanc. Sobre la discordància d'aquesta clàusula amb la mort, l'any 942, del bisbe Radulf, vegeu ROVIRA, *Un bisbe d'Urgell*, pàg. 175, nota 59.

375

16 MARÇ 948

GAMISÀ DONA A L'ESGLÉSIA DE SANT PERE DE RIPOLL UNES VINYES QUE TÉ A PEDRET [TERME DE CERCS], COMA ORIOLA I BOATELLA [TERME DE BORREDÀ].

[**O**]. Original perdut. — [**A**]. Còpia en el Cartoral Verd, f. 74v, col. 4, del monestir de Ripoll, perdut l'any 1835. — **B**.* Regest de R. d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec VI, f. 48-48v, *ex* **A**. — **C**.* Regest de R. d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec IX, pàg. 120, *ex* **A**.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 137, pàg. 194-195, *ex* **BC**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 614, pàg. 478.

El regest **B** diu: «A los 17 de las calendas de Abril del año 12 de Luis, Gamiza hizo donacion de unas viñas en Petredo, Coma Auriola y Buatella, a la iglesia de Sn. Pedro en el mismo Monasterio, *ad domum S. Petri qui est in valle Riopullo ad ipso Monasterio*; y no falta la clausula *Abbates et monachi servientes in ipso Monasterio vel ad*

domum S. Petri ita obtineant hec omnia sicut ceteris alodibus ad ipso cenobio pertinentibus ... ut in perpetuum domus S. Petri sit exinde honoratum. Cartul° verde fol. 74 retro. Se hizo mencion de este documento en la compulsa, pero ambos expertos en el n° 3 sobre la pregunta 12ª de la Confraternidad dicen corresponder al año 825».

I el regest **C** diu: «Gamiza hace donacion *ad domum S. Petri in valle Riopullo ad ipso Monast°* unas vi[ñas en] los lugares de Pedred o Coma Auriola y Bo[atella]. Año 12 de Luis, hijo del rey Carlos. Cartoral Verde fol. 74, col. 4. Se compulsó, pero expertos en el n° 3 sobre la pregunta 12ª de la Con[fraternidad] dicen corresponder al año 825».

376

20 MARÇ 948

L'ABAT SUNYER I ELS MONJOS DEL MONESTIR DE SANTA MARIA [DE LA GRASSA] VENEN A GUISAD, BISBE D'URGELL, L'ALOU QUE TENEN EN EL COMTAT D'URGELL, A LA VILLA NOVES, ENTRE EL RIU SEGRE, BERÈN I ENSENYÀ, PEL PREU DE CENT SOUS.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 62. Al dors: «Karta de Vilanova quam fuit Soniariy abbas» (s. XIII-XIV). — **A**.* Còpia del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 88, doc. CCLI, *ex* **O**. Rúbrica: «Karta Suniarii abbatis de alodiis in Noves».

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 114, pàg. 84, amb facsímil (làmina 9), *ex* **O**.

RE: VILLANUEVA, *Viage*, vol. X, pàg. 102.

Sunyer, abat de la Grassa, és documentat entre els anys 917 i 956 per MAGNOU-NORTIER; MAGNOU, *Recueil*, pàg. LXX, que no recull el present document.

In nomine Domini. Ego Soniarius, abba, et congregacio Sancte Marie monasterii qui est situs in comitatu Carcasense, super fluvium Hurbione, vinditores sumus tibi Gisado, episcopo sedis Orgilitanensis, emtore. Per hanc scriptura vindiccionis nostre vindimus tibi alodem nostrum quem habemus in comitatu Orgilitanensis, infra termines de villa Novas. Et habet afrontaciones ipse alodes: de parte orientis in flumine Seger, de meridie afrontat usque in cacumina moncium, et de occiduo afrontat in monte quo vocant Berenngo, de circi afrontat in villare Seniano. Et advenit nobis ista omnia per nostra eclesia.

Quantum infra istas quattuor afrontaciones includunt, de ista omnia quod superius terminatum est sic vindimus tibi in casalis, casalicis, ortalis, terris, vineis, pratis, pascuis, silvis, garricis, aquis aquarum, vieductibus vel revertibus, omnia et in homnibus, sic vindimus nos ab omni integritate cum omni voce oposicionis nostre, propter precium solidos C tantum, quod tu emtor nobis dedisti et nos vinditores de presente manibus nostris recepimus; et de ipso precio apud te emtore nicil remansit, est manifestum.

Quem vero ista omnia suprascripta de nostro iure in tuo tradimus dominio a potestate cum exies et regressies earum, ut quicquid exinde facere vel iudicare volueris maneat tibi firma potestas. Quod si nos vinditores aut ullus homo qui contra ista vindiccione venerit ad inrumpendum non oc valeat vindicare set componat tibi ista omnia in duplo. Et inantea ista vindiccio in omnibus habeat firmitatem.

Facta carta vindiccio XIII kalendas aprilis, anno XII regnante Lodovico rege.

SSS. Soniarius, hancsi indignus vocatus abba, qui hanc cartam fieri iussi SSS.* Endaleigus, hacsi indignus levita et monacus, SSS.* Soniarius monacus SSS.* SSS. Secarius monacus SSS.* Gomesindus monacus SSS.* Froia monacus SSS.* Ciprianus monacus.* Suniarius presbiter simul et monacus.* Eldoynus monacus SSS.* SSS. Rodulfus monacus SSS.* Ennego SSS. monacus.*

Arnulfus monacus, qui ista karta vindiccione scripsi et SSS. die et anno quod supra.

377

23 MAIG 948

ERMESÈN VEN A GUISAD UNA PEÇA DE TERRA QUE HERETÀ DELS SEUS PARES EN EL COMTAT D'OSONA, AL TERME DE VIC, EN EL VILAR DE RADULF [VILAROLF], BISBE [D'URGELL], PER L'EQUIVALENT DE NOU SOUS.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 619, pàg. 481.

378

JUNY 947 - JUNY 948

ALCELA I ALTRES VENEN AL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA] UNES TERRES I UNES VINTES SITUADES EN EL COMTAT DE BERGA.

[**O**]. Original perdut, potser el document que es conservà a Ripoll, AM (Pabordia de Berga), fins a l'any 1835. — **A**.* Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 12.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 138, pàg. 195, *ex* **A**.

El regest d'Olzinelles diu: «Otra *id.* [venta] a favor del mismo [conde Suniefredo] por Alzela y otros de tierras y viñas en el condado de Berga ..... por ... sueldos: ..... año 12 de Luís. *Ibid.* [Pabordía de Berga]».

379

20 JULIOL 948

EL PREVERE ADROER DONA AL MONESTIR DE SANT LLORENÇ [PROP BAGÀ], FUNDAT A LA VALL DE BROCÀ, SOBRE EL RIU BASTARENY, L'ALOU QUE HERETÀ DEL SEU PARE, ALTEMIR, EN EL COMTAT DE CERDANYA, EN EL TERRITORI DE LLÍVIA, DINS EL TERME DE LA VILA VIÀ. FA LA DONACIÓ PER A REMEI DE LA SEVA ÀNIMA I DE LES ÀNIMES DELS SEUS PARES.

O.* Barcelona, BC, Arxiu, R. 2156 (caixa 4-III-2). Procedent de Bagà.

a. BOLÒS; PAGÈS, *Sant Llorenç prop Bagà*, ap. 7, pàg. 182, *ex* **O**.

In nomine Domini. Ego Adrovario donator sum Domino Deo et Sancto Laurencio monasterii cenobio, qui est fundatus in valle Bocranense, supra flume Bestasinde, alaudem meum quem habeo

in comitatu Cerdaniense, in pago Libiense, infra fines de vila Avizano; qui mihi advenit de genitori meo Altemiro. Et afrontat ipse alaudes: de I parte in rivo Esna, de II in rivo Egad, de III ubi vocant Turre Magna, de IIII in Bolcaria.

Quantum infra istas IIII afrontaciones includunt sic dono ad predictum cenobium omnem meum alaudem, cultum vel incultum, quod abeo et abere debeo per universa loca ab integro ad proprium alaudem, de meo iure trado in dominio et potestate Sancti Laurencii abbates et monachi propter remedium anima mea vel parentum meorum; et est manifestum.

Si quis contra hanc ista carta elemosinaria venerit ad inrumpendum, aut ego vel aut ullus homo vel femina vel de heredibus meis qui inquietare voluerit, in quadruplum com[pona]t ad predictum monasterium et cum Iuda Scarioth in infernum porcionem accipiat, amen.

Facta carta elemosinaria XIII kalendas agu[sti], anno XIII regnante Leudovico rege, filio Carloni.

Sig+num Adrovario presbitero, qui ista carta elemosinaria mand[avi] scribere et testes firmare rogo. Sig+num Fedancio. Sig+num alio Fedancio. Sig+num Teudemiro.

Adala presbiter, qui ista carta elemosinaria scripsit et SSS. die et anno quod supra.

380

17 AGOST 948

HOM VEN AL VESCOMTE BRANDOÍ [DE BERGA] UNES TERRES EN EL COMTAT DE BERGA.

[**O**]. Original perdut, probablement el pergamí que es conservà a Ripoll, AM («entre los desechados como inútiles», segons Olzinelles), fins a l'any 1835. — **A.*** Regest de R. d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec VIII, f. 8v.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 139, pàg. 195-196, *ex* **A.**

El regest d'Olzinelles diu: «[Entre los desechados como inútiles. Vizcondes.] Venta al vizconde Brandovino de tierras en el condado de Berga; 16 calendas Setiembre 13 de Luis, hijo de Carlos».

381

17 OCTUBRE 948

ELS ALMOINERS D'OLIBA, FILL DEL BISBE RADULF [D'URGELL], DONEN AL MONESTIR DE RIPOLL EL LLOC DE SALSELLES [TERME DE BORREDÀ], AMB L'ESGLÉSIA DE SANT PERE I TOT EL QUE HI TINGUÉ EL BISBE RADULF, ALTRES ALOUS EN EL COMTAT D'OSONA, EN EL LLOC DE MATAMALA [TERME DE LES LLOSSES], I L'ALOU DE GRÉIXER [TERME DE GUARDIOLA DE BERGUEDÀ], EN EL COMTAT DE CERDANYA.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 627, pàg. 486. També ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 140, pàg. 196-197.

382

23 OCTUBRE 948

QUIXOL VEN A TRASERIC I ESTERGETÓ TRES PECES DE VINYA QUE TÉ PER COMPRA EN EL TERRITORI DE TALLÓ, EN EL LLOC ANOMENAT GALLISSÀ [TERME DE BELLVER DE CERDANYA], ENTRE EL RIU SEGRE I EL TORRENT DE PI, PER L'EQUIVALENT DE SIS SOUS.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 63. Al dors: «Telo» (s. XIII-XIV).

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 115, pàg. 85, *ex* **O.**

In nomine Domini. Ego Chixilo vobis entoribus meis Trasericho et Estergeto femina. Consta me vobis vindere devero, sicut et vindo vobis, III pecias de vineas; qui mihi advenit de conpara, in pau Tolonense, in locho ubi dicitur subtus Chalichano. Et afrontat ipsa pecia de vinea: de I parte in flumen Sechore, et de alia parte in rivo de Pino, et de III parte in vinea de Wadamiro. Quantum infra istas afrontaciones est sic vindo vobis ipsas II pecias de vineas ab integrum. Et afrontat ipsa III pecia de vinea: de I parte in vinea de Chundisclo, et de alia parte in flumen Sechore, et de III parte in vinea de Wadamiro. Quantum infra istas afrontaciones est sic vindo vobis in ipsa pecia de vinea ipsa maior parte ab integrum in precio solidos VI in rem valentem exinde non remansit, est manifestum.

Si quis contra hanc ista carta vindicionis venerit ad inrumpendum aut ullusque homo inquietare voluerit in duplo vobis componere facio. Et inavantea ista carta vindicionis firmis permaneat.

Facta carta vindicionis X kalendas novembris, anno XIII regnante Leudevicho rege, filio Carloni.

Sign+um Chixilo, qui hanc carta vindicionis feci et testes firmare rogavi. Sign+um Opila. Sign+um Dela. Sign+um Frumigus.

Agila presbiter, qui hanc carta vindicionis scripsit et SSS. die et anno quod supra.

383

1 DESEMBRE 948

GISCAFRED DONA A L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA DE SERRATEIX, SITUADA EN EL COMTAT DE BERGA, UNA PEÇA DE TERRA QUE TÉ PER HERÈNCIA I PER COMPRA AL COSTAT D'UNA TERRA DE DITA ESGLÉSIA. FA LA DONACIÓ PER A REMEI DE LA SEVA ÀNIMA I DE L'ÀNIMA DEL SEU PARE, EL DIFUNT ASNER.

O.* Solsona, AD, perg. Santa Maria de Serrateix, núm. 12 (abans núm. CCXXXV). Mutilat de la part superior. — **A.** Regest del segle XVIII: Barcelona, BC, ms. 729, *Monumenta* del pare Pasqual, vol. IV, f. 25v (abans pàg. 50), *ex* **O.** — **B.** Regest del segle XVIII: Barcelona, BC, ms. 729, *Monumenta* del pare Pasqual, vol. IV, f. 44 (abans pàg. 87), *ex* **O.**

a. BOLÒS, *Diplomatari de Serrateix*, núm. 12, pàg. 84, *ex* **O.**

Restituïm la part superior del document present, que manca per mutilació del pergamí, amb la fórmula que es troba en altres documents coetanis del monestir de Serrateix redactats pel mateix escrivà (doc. 388 i 456).

[In nomine Domini. Hic est iscripcio literarum quod antiqui patres nostri pronunciaverunt, quod omnes christiani serviunt, sive laici vel clerici, sive de onera rebus suis quod quontinent suo auctoritas. Et ideo e]go iamdictus, predictus nomine Wiskafredus, ego sic facio karta ad Deo [et] domna Sancta Maria virginis, cuius baselika sita est in comitatum Vergetano, in loco qui di[cit]ur Serra de Taxo, de una pecia de terra que mihi avenit de parentorum vel comparacionem. Et afrontat: de parte orientis in terra de domum Sancta Maria, et de meridie in terra de Mirone vel suos eredes, et de circii in torrente qui discurrit, et de occiduo in terra de Barbaldo.

Quantum infra istas quatuor afrontaciones includunt sic facio karta de ipsa terra, de ipsa mea hereditatem ab intecrum, propter remedium anime męę vel genitori meo, nomine Asenario, qui fuit condam.

Et quis contra hanc ista karta tradiccionis venerit ad inrumpendum, aut ego Wiskafredus venero, quantum ipsa terra eodemque tempore inmelioratum fuerit in duplo tibi componeat; et iram Dei inveniat et cum Iudas Ischariotis porcionem accipiat. Et inavantea ista karta tradiccionis firmis permaneat omnique tempore.

Facta karta tradiccionis in die kalendas decembrii, anno XIII regnante Leudevico rege, filio Karloni regi.

Sig+num Wiskafredus, qui ista karta tradiccionis fecit et firmare rogavi. Sig+num Mirone. Sig+num Daniel. Sig+num Nuvacanus.

Francimirus levita, qui hunc karta tradiccionis iscripsit et SSS. die et anno quod supra.

384

9 GENER 949

RIQUILLA I REAMBAU DONEN AL MONESTIR DE SANT CLIMENT [DE CODINET] UNA CASA QUE TENEN EN EL COMTAT D'URGELL, A CODINET, PER A REMEI DE LLURS ÀNIMES.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Codinet, perg. núm. 25. Al dors: «Codinet» (s. XIII). La part superior del pergamí és deteriorada per una escotadura.

a. BARAUT, *Diplomatari de Codinet*, ap. 30, pàg. 182, *ex* **O**.

In nomine Domini. Ego Requildes ⌈et R[eanbolde .....]nlo⌉. [Placuit] in animo [meo] et placet ut faciam karta de casa [in pao] Orgellitano, in villa Cutineto, ad domum Sancti ⌈Clement[i episcopi]⌉, propter re[medium] anime meę. Et adfrontat ipsa casa: de I parte in terra Wadamiro, qui fuit, et de alia in casa de Vertero presbitero, et de III in casale de Sancto Clemencio.

Quantum infra istas infrontaciones includunt sic dono ipsa casa cum suo superposito et suo exio et regressio[1] ad domum Sancti Clementi, propter remedium anime meę, ut ante tribunal Domini nostri Ihesu Christi veniam merear accipere. Et qui contra hanc ista carta elemosinaria venerit ad inrumpendum, in primis iram Dei omnipotentis inveniat et cum Datan et Abiron porcionem accipiant in profundum inferni.

Facta carta elemosinaria V idus ianuarii, anno XIII regnante Ludevico rege, filio Karloni.

Sig+num Requildes, Sig+num Reanbolde, qui hanc carta elemosinaria fecimus et testes firmare rogavimus. Sig+num Ratulfus. Sig+num Adefonsus. Dolquitus presbiter SSS.*

Asnarius presbiter, qui hanc carta elemosinaria scripsit et SSS., litteras superpositas ⌈XXV⌉, die et anno quod supra.

1. *Segueixen 4 o 5 lletres ratllades.*

385

[27 FEBRER 949]

ADELAIDA DONA AL MONESTIR DE CUIXÀ UNES CASES QUE TÉ A LA VILLA DITA ENVEIG I L'ALOU DE RIGOLISA, EN EL COMTAT DE CERDANYA.

[**O**]. Original perdut. — **A**. Notícia en el precepte de Lotari de 958 (doc. 473). — **B**. Notícia en la butlla de Joan XIII de 968 (doc. 579).

a.* ABADAL, *Eixalada-Cuixà*, ap. 72, pàg. 174, *ex* **AB**.

Abadal (cf. **a**) data el document present en funció de la data d'un fals (doc. XVIII) fet a partir de l'original d'aquest.

La notícia continguda en el precepte del rei Lotari (cf. **A**) diu: «Et in villa quae dicitur Evei domibus cum ipso alodo Adelildis, sicut in ipsa scriptura resonat, quem ipsa dedit Sancti Michaelis et Sancti Germani. Et ipsum alodum Heiragolisa habet terminus: de una parte flumen Araone, de alia strata quae pergit ubique, de tertia rivolum quae decurrit de villa Uri, et ultra ipsum rivolum ipsa insula cum ipso prato, de quarta in villa Envegio». La notícia de la butlla de Joan XIII (cf. **B**) diu: «Aragolizam cum alode de ecclesiam Sancti Iacobi».

386

1 MARÇ 949

ELS ESPOSOS DURAN I BAGILÓ DONEN A LA CATEDRAL D'URGELL UNA PEÇA DE VINYA QUE TENEN AL BARIDÀ, A LA RODALIA D'ARISTOT, EN EL LLOC ANOMENAT L'«ESPUNGA». FAN LA DONACIÓ PER A REMEI DE LLURS ÀNIMES.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 64.

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 117, pàg. 85-86, *ex* **O**.

In nomine Domini. Ego Durandus et uxor mea Bagilo consta nos facere carta ad domna Sancta Maria de I pecia de vinea infra teritorio Bariense, in apendicio de Arestote, in locum que dicitur ad ipsa Espunga. Et adfrontat ipsa vinea: de I parte in vinea de Saborella, et de alia parte in vinea de Barone, et de in IIIª parte in vinea de Dadilde. Donamus nos ipsa vinea ad donna Sancta Maria, quantum infra istas adfrontaciones includunt, ab omne intecrietate propter remedium animas nostras et propter nostra peccata, ut ante tribunal Domini nostri Ihesu Christi merear porcionem acipere et requiem inveniamus. Et inavantea ista carta firmis permaneat.

Facta carta donacionis kalendas marcias, anno IIIX^mo^ regnante Leudivicho rege, filio Carlone.

Sign+um Durandus, Sign+um Bagilo, qui hanc ista carta donacionis fecimus et testes rogavimus firmare. Sign+um Recosindus. Sign+um Iozefredus. Sign+um Ato.

Baldemares presbiter rogitus scripsit et sub SSS. die et anno que supra.

387

13 MARÇ 949

ODERIC DONA A L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA DE SERRATEIX [DUES PECES DE TERRA I DUES MÉS DE VINYA] PER A LA REDEMPCIÓ DE LA SEVA ÀNIMA I PER A REMEI DE L'ÀNIMA DEL DIFUNT ARIÜLF.

[**O**]. Original perdut, conservat a Serrateix, AM, perg. sense número, almenys fins al 1835. — **A**.* Còpia parcial del segle XVIII: Barcelona, BC, ms. 729, *Monumenta* del pare Pasqual, vol. IV, f. 39v (abans pàg. 78), «Original, no numerat, falten de ell dos pedaços tallats ab estizora», *ex* **O**.

a. BOLÒS, *Diplomatari de Serrateix*, núm. 13, pàg. 85, *ex* **A**.

[In Dei nomine. Ego][1] Audericus [...][2] propter redencione anime sue, ut Deus donet retribucione eterna [...] ad domum Sanctam Mariam, cuius baselica sita est in Serradetaxo [...] et propter remedium anime de Ariulfo, qui fuit condam.

Facta scriptura redemcionis vel donacionis ad domum Sancta Maria III idus marcii, anno XIII regnante Luduvico rege.

Sig+num Audericus, qui ista scriptura redencio fecit et firmavit et testes firmare rogavit. Sig+ Senderedus. Petro presbiter.

Oliba presbiter rogitus scripsit.

1. *Omet* A. — 2. «dona dos pessas de terra y duas de vinea», *resumeix* A.

388

20 MARÇ 949

JÚLIA, ODESIND I GUITIZÀ DONEN A L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA DE SERRATEIX, SITUADA EN EL COMTAT DE BERGA, UNA TERRA QUE TENEN PER COMPRA I PER HERÈNCIA AL COSTAT D'UNA TERRA DE DITA ESGLÉSIA. JÚLIA FA LA DONACIÓ PER A REMEI DE LA SEVA ÀNIMA, MENTRE QUE ODESIND I GUITIZÀ LA FAN PER A REMEI DE L'ÀNIMA DE LLUR PARE, EL DIFUNT ASNER.

O.* Solsona, AD, perg. Santa Maria de Serrateix, núm. 14 (abans núm. XI). — **A**. Regest del segle XVIII: Barcelona, BC, ms. 729, *Monumenta* del pare Pasqual, vol. IV, f. 25v (abans pàg. 50), *ex* **O**.

a. BOLÒS, *Diplomatari de Serrateix*, núm. 14, pàg. 85-86, *ex* **O**.

In nomine Domini. Hic est iscripcio literarum quod antiqui patres nostri pronunciaverunt, quod omnes christiani serviunt, sive laici vel clerici, sive de onera rebus suis quod quontinent suo

auctoritas. Et ideo ego iam nos dicti predicti, nomine Iulia femina et Audesindus et Witica, nos sic facimus karta de ipsa terra ad domum Sancta Maria virginis, qui est sita in comitatum Vergetano, in loco que dicitur Serra de Taxo; qui nobis abenit aliquid de comparacionem et aliqui de parentorum. Et ego Iulia femina propter remedium anime męę et ego Audesindus et Vitica propter remedium anime de genitori nostro, nomine Asenarii, qui fuit condam.

Et afrontat ipsa terra: de duas partes in terra[1] de ipsum domum de Sancta Maria virginis, cuius baselika sita[2] est, et de IIIª in terra de Solma femina vel filiis suis. Quantum infra istas afrontaciones includunt sic facimus nos karta de ipsa terra ad domum Sancta Maria virginis vel ad suos servientes.

Et quis contra hanc ista karta donacionis venerit ad inrumpendum, aut[3] nos donatores venerimus, de ipsa terra et eodemque tempore inmelioratum fuerit induplamus et conponere faciamus, et ira in Dei inveniat et cum Iudas Ischarioh porcionem accipiat. Et inavantea ista karta donacionis firmis permaneat omnique tempore.

Facta karta donacionis XIII kalendas aprelis, anno XIIII regnante Leudevico rege.

Sig+num Iulia femina, Sig+num Audesindus, Sig+num Vitica, qui hunc karta donacionis fecimus et firmare rogavimus. Sig+num Ansolfus. Sig+num Amor. Sig+num Igilane.

Francimirus levita, qui hunc karta donacionis iscripsit et SSS. die et anno quod supra.

1. *Repeteix in terra* O; *però la primera és ratllada*. — 2. *Repeteix* sita O. — 3. *Repeteix* aut O.

389

30 MARÇ 949

HOM VEN AL VESCOMTE BRANDOÍ [DE BERGA] UNES TERRES EN EL COMTAT DE BERGA.

[**O**]. Original perdut, probablement el pergamí que es conservà a Ripoll, AM («entre los desechados como inútiles», segons Olzinelles), fins a l'any 1835. — **A.*** Regest de R. d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec VIII, f. 8v.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 143, pàg. 198, *ex* **A.**

El regest d'Olzinelles diu: «[Entre los desechados como inútiles. Vizcondes.] Otra [venta] al mismo [vizconde Brandovino] de tierras en el condado de Berga. 3 calendas Abril 13 de Luis, hijo de Carlos».

390

29 ABRIL 949

ABELL DONA AL CENOBI DE SANT SADURNÍ [DE TAVÈRNOLES] UNA VINYA QUE TÉ EN EL TERRITORI D'ANDORRA, EN EL LLOC ANOMENAT ENGORDANY, ALS «LATINEROS». FA LA DONACIÓ PER A REMEI DE LA SEVA ÀNIMA I DE L'ÀNIMA DE LA SEVA MARE, ANOMENADA MALEDIRVE.

[**O**]. Original perdut. — **A.*** Còpia del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, Cartoral de Tavèrnoles, f. II, doc. IV. Postil·la: «Nota. Donació feta al monestir de Sant Serni de 1 vinya, la qual és en la vila de Andorra, en loch de Angordany» (s. XVI). — **B.** Còpia del segle XVIII: Barcelona, BC, ms. 729, *Monumenta* del pare

Pasqual, vol. IX, pàg. 145, *ex* **A**. — **C**. Còpia de finals del segle XIX, feta per Plandolit: Montserrat, AM, Tavèrnoles, capsa 1, pàg. 2, *ex* **A**.

a. SOLER, *El Cartulario de Tavernoles*, núm. 7, pàg. 38, *ex* **A**. — **b**. BARAUT, *El monestir de Sant Sadurní de Tavèrnoles*, núm. 1, pàg. 254, *ex* **A**. — **c**. BARAUT, *Cartulari de la vall d'Andorra*, vol. II, núm. 2, pàg. 28-29, *ex* **A**. — **c**. BARAUT, *Diplomatari de Tavèrnoles*, núm. 16, pàg. 89, *ex* **A**.

In nomine Domini. Ego ⌈A⌉bicelles timeo penas inferni et cupio pervenire ad gaudia paradisi, facio karta ad domum Sancti Saturnini cenobii de I vinea in apendicio de villa Andorra, in locum ubi dicitur Engordan, ad illos Latineros. Et afronta ipsa vinea: de I parte in vinea Asteraldo, et de alia parte in vinea Trasovario, et de III parte in roicha, et de IIII parte in vinea Sancti Saturnini. Dono ego ipsa vinea, quantum inter istas affrontaciones includunt cum sua superposita ab integrum, propter remedium anime mee et de matre mea, nomine Maledirve, [ut][1] ante tribunal Domini nostri Ihesu Christi veniam mereamur accipere, amen. Et inantea karta elemosinaria firmis permaneat.

Facta karta elemosinaria III kalendas madii, anno XIII° regnantem Leudevico rege, filio Karulo regi.

Sig+num Abicellus, qui anc kartam elemosinaria feci et testes firmare rogavi. Sig+num Atto. Sig+num Aster. Sig+num filio eius.

Fedancius presbiter rogitus scripsit et SSS. die et anno quod supra.

1. *Manca*.

391

8 MAIG 949

HOM VEN AL VESCOMTE BRANDOÍ [DE BERGA] UNA HERETAT A LA CIUTAT DE BARCELONA.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VII, núm. 306, pàg. 355.

392

10 MAIG 949

HOM VEN AL VESCOMTE BRANDOÍ [DE BERGA] UNES TERRES EN EL COMTAT DE BERGA, A LA VALL DE ROSET, A LA RODALIA DE BORREDÀ.

[**O**]. Original perdut, probablement el pergamí que es conservà a Ripoll, AM («entre los desechados como inútiles», segons Olzinelles), fins a l'any 1835. — **A**.* Regest de R. d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec VIII, f. 7.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 146, pàg. 199-200, *ex* **A**.

El regest d'Olzinelles diu: «[Entre los desechados como inútiles. Vizcondes.] 949. Venta a Brandovino vizconde de tierras en el condado de Berga, valle de Roset, pendiente de Borredá. 6 idus Mayo 13 Luis, hijo de Carlos».

393

10 MAIG 949

EL PREVERE DACÓ DONA A LA CATEDRAL I A LES ALTRES ESGLÉSIES DE LA SEU D'URGELL L'ALOU QUE TÉ EN EL COMTAT DE CERDANYA, EN EL TERRITORI DE TALLÓ, A LA VILA ANES, LLEVAT DEL QUE DONÀ A L'ESGLÉSIA DE SANT MAMET [D'ANES]. TAMBÉ ELS DONA L'ALOU QUE TÉ A OCEJA, PERÒ N'EXCEPTUA LES TERRES QUE HAVIA DONAT ALS SEUS GERMANS I A L'ESGLÉSIA DE SANT PERE [D'OSSEJA]. FA LA DONACIÓ PERQUÈ EN LES ESMENTADES ESGLÉSIES ES PREGUI PER LA SEVA ÀNIMA, AMB LA CONDICIÓ QUE EN TINDRÀ L'USDEFRUITT.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 65. Al dors: «Karta de Annes» (s. XIII). — **A.*** Còpia del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 209, doc. DCXCVI, *ex* **O.** Rúbrica: «Donacio Dachonis presbiteri de alodiis in villa que vocatur Annes».

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 118, pàg. 86-87, *ex* **O.**

In nomine Domini. Ego Dacco, presbiter hancsi indignus et peccato[r], donator. Magnum michi et satis licitum esse videtur domum Dei edificare ubique et de meis rebus honorare adque concedere, audientes predicationes sanctorum patrum quia helemosina ad morte liberat anima, cognoscenti me peccati macula hunusto, compunctus divina pietate, ut pius et misericors sit Deus in peccatis meis. Propterea concedo a[d]que[1] trado ad domum Sancta Maria Sede vicco vel ipsas ecclesias qui ibidem sunt constructas in subdictionem Sancta Maria Sedis Orgellitane, dono ibi alodem meum quem abeo in comitatum Cerdaniense, in pau Tollonense, in villa Annas vel in suas agacentias.

Qui afrontat ipse alodes: de I parte in flumen Sequore, et de alia in valle Cornaria, et de III[a] in Anturario, et de IIII parte in ipso Castellogone. Infra istas afrontationes sic fatio carta ego Dacho, presbiter, de ipsum meum alodem in kasas, in casalibus cum curtes et oreo I, ortis, ortalibus cum suis arboribus, terras cultas vel incultas, in monte, in valle, in pratis, silvis, garricis, in vieductibus vel reductibus, in vineas cum suis arboribus, in mulinis, mulinaribus cum suum capud aquis, de ipsum meum alodem ad domum Sancta Maria in vicco vel ad ipsas ecclesias qui sunt in sua subdictionem ipsas duas partes cum exiis vel regresiis suis vel suis superpositis ab omnem integritatem propter remedium anime mee; exceptus in Prato ipsos domos vel ipsa terra qui in ipsos domos afrontat et ipso orto ipsa mea hereditate, de hoc non facio carta; et in villa Annas de ipsas pecias de terras qui fuerunt de Lodechario et de Manesindo, et in ipso Terso ipsa terra qui fuit de Bulgarane, et ipso domo emuit de filios Suniefredo qui est condam, et exceptus ipsa vinea quod emit de Frunimio que est ad ipsa strata et ipsa vinea quod emit de Rechosindo vel de suos heredes, et ipsa mea hereditatem quod ibidem abeo; de hoc sic abeo carta facta ad domum Sancti Mametis, martiris Christi, exceptus ipsos domos in Prato vel ipsa terra vel ipso orto.

Et in villa Olcega vel in suas agacentias similiter sic facio carta ad domum Sancta Maria in vicco vel ad ipsas ecclesias qui ibidem sunt constructas, exceptus quod ego Dacho presbiter abeo carta facta ad fratres meos et abeo carta [facta] ad domum Sancti Petri apostoli qui ibidem est de ipsa terra quod emit de Olipane Rosso, et de ipsa terra quod emit de Cardello quod abeo ego Dacho, presbiter, carta facta ad domum Sancti Petri apostoli, et exceptus de ipsa terra quod emit de Sonnane et ipso palgario cum ipso casale et ipso ortello qui est ad ipsa erea exinde non fatio carta.

Hec omnia quod superius resonat in villa Annas vel in Prato vel in Cotina vel in Olcega sic fatio carta ad domum Sancta Maria in vicco vel ad ipsas ecclesias qui ibidem sunt constructas de ipsas duas partes, sicut superius resonat ab omnem integritatem; et nihil exinde ad opus meum retineo. Pontifices, presbiteri, chanonaci vel monachi servientes domum Sancta Maria vel ipsas ecclesias in sua subdictione presentes et futuri ita obtineant hec omnia quod superius resonat, sicut ceteris alodibus et munificentiis Sancta Maria vel ipsas ecclesias in sua subdictione permanentibus, usuandi, exfructuandi, gubernandi seu faciendi regulariter abeant potestatem, ut in perpetuum domus Sancta Maria vel ipsas ecclesias sint exinde honoratas. Ita tamen pro anime mee exorare non pigeant, ut veniam et remedium ad Domino nostro Ihesu Christo adipisci merear, amen.

Quod si ego donator aut ullus homo super terra qui contra hanc donationem seu largitionis mercedem causam movere temptaverit aut inrumpi voluerit, peccatis meis anime illius sit oblicatum et insuper componat hec omnia quod hic scriptum est in vinculo quadruplo ecclesie Sancta Marie vel ipsas alias ecclesias in sua subdictionem perpetim permanenda, quantum ipso tempore inmelioratum fuerit aut karius valere potuerit. Et inantea ista donatio omnique inrumpi non permittatur.

Hec omnia quod superius resonat dum ego Dacho vixero ius nostre reservo et post obitum vero meum adveniat ad domum Sancta Maria. Et si michi, iamdicto indigno peccatorem Dachone presbitero, mors mihi repentina aut subitanea advenerit aut tale [s]celos[2] commisserim aut tale foresfactum fecerim quod ipsum meum pane vel ipsum meum vinum vel ipsos meos drapos vel ipsas meas vestias tam maiores quam minores vindichare vel defendere non possim, tunc ipse pontifex vel ipsi canonaci qui Deo et Sancta ⌈Maria⌉ serviunt aquirere vel aprendere faciant in servitio Sancta Maria. Et si mihi, iamdicto indigno Dachone presbitero, mors mihi plena memoria advenerit ut possim facere propter remedium anime mee, tunc de ipso pane vel de ipso vino vel de ipsos drapos vel de ipsas vestias tam maiores quam minores quod superius resonat licencia abeam faciendi quod voluerim propter remedium anime mee.

Facta ista donatione VI idus madii, anno XIII regnante Leudivico rege, filio Carlone.

Dacho presbiter, qui hunc carta donacionis feci et testes firmare rogavit et SSS.* Ecteredus presbiter SSS.* Guitarius presbiter SSS.* Galindo presbiter SSS.*

Ieremias presbiter, qui hanc carta donationis rogitus scripxit et SSS. die et anno quod supra.

1. *Manca*. — 2. *Manca*.

394

30 MAIG 949

SIMPLICI, VESCOMTE [D'URGELL], I LA SEVA MULLER QUINTILONA, VESCOMTESSA, DONEN AL MONESTIR DE SANTA CECÍLIA D'ELINS, ALS ABATS GULFÍ I MELANDRE I ALS MONJOS PRESENTS I FUTURS UNA ESGLÉSIA ANOMENADA SANT PERE, UNES CASES I UNES TERRES QUE TENEN EN EL TERRITORI SOMONTÀ, EN EL CAMP D'ABELLA [DE LA CONCA], PROP DEL CASTELL DE BISCARRI, EN LA VILLA DITA «OLIU». FAN LA DONACIÓ PER A REMEI DE LES ÀNIMES DEL DIFUNT VESCOMTE GISCAFRED I DE L'ABADESSA RANLÓ, PARES D'ELLS.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Santa Cecília d'Elins, núm. 5. Al dors: «Beschars» (s. XIII). — **A**. Còpia del segle XI: La Seu d'Urgell, AC, Santa Cecília d'Elins, núm. 6.

a. MARQUÈS, *Els documents d'Elins*, núm. 7, pàg. 39, *ex* **O**.

Les lletres il·legibles en el pergamí original són restituïdes, entre claudàtors, gràcies a la còpia.

In nomine Domini. Ego Simplicius vicescomes et uxor mea Kintilo vicescometissa, pia devocione libenter elegimus ut ad venerandam ecclesiam Sanctam Ceciliam, monasterium que dicitur Palierolus, qui est in valle Ilinsitana, sive et Vulfino et Melandro abbates cum monachis eorum qui ibidem serviunt vel servire cupiunt, tam presenti quam et futuri, aliquid de proprio nostro donare deveremus, sicut et donavimus una ecclesia que dicitur Sancti Petri et casas et casalibus et ortos et ortales et arbores et orreo et curtina et terras et vineas in pao Submontanione, in campo de Apilia, prope castro Viscare, ⌈in villa que dicitur Oliu⌉. Et abent adfrontaciones de Lacremas usque in ipso rivo de Apilia et de altero usque in Stagna.

Ipsam ecclesiam et ipsas casas et casalibus et ortos et ortales et arbores et orreo et curtina et terras et vineas, qui nobis adveniunt de comparationem, [qui infra istas] adfrontaciones includunt, donamus ad predictam ęcclesiam Sanctam Cęciliam, monasterium, sive et Vulfino et Melandro [abbates] cum fratribus eorum propter remedium animas nostras sive et de patre nostro Wiscafredo, vicescomite qui fuit, et de matre nostra Ranilo abbatisa [sive de proles] nostros vel parentum nostrorum cum [exium et regressium] et cultum et incultum et superposita ab integrum, ut ante tribunal Domini nostri Ihesu Christi mer[cedem] mereamur accipere; [et est mani]festum ut ex presenti die et tempore ista donatio in omnibus abeat firmitatem.

Et si nos donatores aut ullus homo qui contra hanc donatione [venerit] ad inrumpendum,[1] quantum meliorata fuerit eadem tempora quadruplo componere faciat. Et inantea ira Dei [inveniat et cum Iudas Cha]rihot porcionem accipiat.

Facta donacione III kalendas iunii, anno XIII regnante Ludoico rege, filio Karloni.

Simplicius vicescomes SSS.,* Sig+num Kintilo vicescometissa, [qui hanc donacione rogavimus] scribere et testes firmare. Sig+num Asnarius. Sig+num Datto. Sig+num [Ps]alla.[2]

Eles presbiter, [qui hanc donatione] rogitus scripsit et SSS. ⌈cum XXI literas superpositas⌉ die et anno quo supra.

1. *Segueixen els mots* duplo vobis, *ratllats*. — 2. *Lectura dubtosa*.

395

17 JUNY 949

TRASILÀ I ALTRES VENEN AL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA] TERRES, CASES, MOLINS I ALTRES BÉNS SITUATS EN ELS COMTATS DE BERGA I OSONA PEL PREU DE CINC-CENTS SOUS.

[**O**]. Original perdut, potser el document que es conservà a Ripoll, AM (Pabordia de Berga), fins a l'any 1835. — **A**.* Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 12.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 148, pàg. 200, *ex* **A**.

El regest d'Olzinelles diu: «Otra *id.* [venta] a favor del mismo [conde Suniefredo] por Trasila y otros de tierras, casas, molinos, etc. en el condado de Berga o Ausona por 500 sueldos: 15 calendas julio, año 13 de Luís. *Ibid.* [Pabordía de Berga]».

396

22 JUNY 949

GUISAD, BISBE D'URGELL, ACUT A CONSAGRAR L'ESGLÉSIA DE SANT CRISTÒFOL DE SALINOVES [A SANT CRISTÒFOL DE LA DONZELL], LA QUAL, DESPRÉS D'HAVER ESTAT DESTRUÏDA PELS PAGANS, HA ESTAT REEDIFICADA PELS ABATS GULFÍ I MELANDRE I PELS MONJOS DEL CENOBI DE SANTA CECÍLIA [D'ELINS], QUE LA DOTEN AMB CASES I UNA TORRE, GRANERS, TERRES, VINYES, MOLINS, LLIBRES I ORNAMENTS. EL BISBE LA CONSAGRA EN HONOR DE SANT CRISTÒFOL I DE SANT BENET, L'ERIGEIX EN PARRÒQUIA, AMB EL CASTELL DE SALINOVES I EL SEU TERME, I LA SOTMET A SANTA MARIA DE LA SEU D'URGELL PER MITJÀ DEL CENS EPISCOPAL, DEL SÍNODE I DEL CRISMA.

[**O**]. Original perdut. — [**A**]. Còpia coetània, avui perduda, vista el segle XVIII a Oliana pel pare J. Pasqual. — **B**.* Còpia del segle XVIII: Barcelona, BC, ms. 729, *Monumenta* del pare Pasqual, vol. III, pàg. 278-279, *ex* **A**. — **C**. Còpia de principis del segle XIX: Madrid, RAH, Col. Villanueva, vol. 5, f. 69, *ex* **B**.

a. VILLANUEVA, *Viage*, vol. X, ap. XVII, pàg. 257-258 (edició parcial), *ex* **C**. — **b**. RIU, *El monestir de Sant Cristòfol de Salinoves*, ap. II, *ex* **B**. — **c**. BARAUT, *Les actes*, 1978, ap. 31, pàg. 89-90, *ex* **B**. — **d**. BARAUT, *Les actes*, 1986, ap. 32, pàg. 94-96, *ex* **B**. — **e**. ORDEIG, *Les dotalies*, vol. I, núm. 64, pàg. 152-154, *ex* **B**. — **f**. *Catalunya romànica*, vol. XVII, pàg. 292, sense indicació de la font usada. — **g**. MARQUÈS, *Els documents d'Elins*, núm. 8, pàg. 40-41, *ex* **B**.

RE: VILLANUEVA, *Viage*, vol. X, pàg. 103. — VILLANUEVA, *Memorias cronológicas*, pàg. 123.

La indicció setena correspon a l'any 949 del nostre calendari, data que s'avé amb el 949 de l'Encarnació. No obstant això, el 22 de juny de l'any tretzè del regnat de Lluís IV d'Ultramar correspon al 948, fora que el canvi d'any no es fes el 19 de juny sinó cinc dies després, el 24, festa de Sant Joan.

In nomine Dei summi regis eterni et individue sancte Trinitatis. Anno ab Incarnatione Domini nostri Iesu Christi DCCCC XL VIIII, indicione VII, veniensque vir reverentissimus Wisadus, Urgellitane Sancte Marie Sedis episcopus, ad consecrandam ecclesiam Dei qui est in aiacentias de castro Salinuas, qui vocatur Sancti Christophori, qui fuit antiquitus constituta et propter infestationem paganorum fuit destructa, quam corde contrito et nutu divino restaurare conati sunt, videlicet Gulfinus et Melandrus, non meriti vocati abbates, simul cum fratribus de cenobio Sancta Cecilia, et rogaverunt eandem ecclesiam pontifici Wisadoni, predicti episcopi, consecrare, sicuti et fecit.

Et donamus nos iam supranominati ad iamdictam ecclesiam infra ipsas aiacentias ipsos domos qui sunt prope ipsam ecclesiam et ipsam turrem et II orreos et ortos et terras et vineas et arbores et ipsa defensa, et in Ribo Albo molendinos IIII [...] cum suis caput aquis et exio et regressio et superposita ab integrum. Et in castro Salinuas ipsos domos et II orreos et exio et regressio et illorum superposita et II ortellos et ipsa spelunca et terras et vineas infra ipsas aiacentias. Et in Grameneto sive et in Canales ipsas terras, cultum et incultum. Et in aiacencias de Lordano sive et de Isona et de Coveceto terras et vineas et arboribus. Et advenit nobis hec omnia aliquid de comparatione et aliquid de aprisione.

Et de vasa vini: cupas VIIII, galletas que dicitur sive kannatas IIII, copas XIIII, anapos X et alia vasa lignea, conchas XX. Et ministerio ecclesiastico: antiphonario, missale, lectionario, psalterio, ymnorum, homeliario, et alium librum qui dicitur Flores Evangelii cum lecciones omnium sanctorum

sive et de dedicatione ecclesie, et de libris Moralis Iob in uno codice libros II, planetas II, stolas II, manipulos III.

Hec omnia superius nominata quod hodie in nostra potestate consistunt, tam per scripturis comparationis sive et per nostris aprisionibus, donamus atque concedimus ad iamdictam ecclesiam Sancti Christophori sive ad cenobium Sancte Cecilie ab omni integritate, propter remedium animarum nostrarum sive et de Suniofredo comite, qui fuit quondam, et parentorum suorum sive et nostrorum, est manifestum.

Et si ullus homo ex averso inruens personam inrumpere vel inquietare voluerit qui contra hanc dote facta ad nos tradita usurpaverit vel usurpare aut inquietare ausus fuerit, vindicare non valeat sed plenissima ubique in omnibus hanc scriptura habeat firmitatem et temptator atque inquietator hec omnia superius nominatum, secundum canonicha auctoritatem, sicut lex continet, ad eandem ecclesiam et ibi commanentibus vel Deo servientibus sine mora restitui faciat et per hec sicut lex continet ita agatur.

Nam ego Wisadus, episcopus, consecro et confirmo ipsa ecclesia in honore sancti Christophori martiris necnon et titulum sancti Benedicti, abbatis, et trado ibi parrochia castro Salinuas cum suis aiacenciis et ipsa spelunca de Olivane et que dicitur de Paracollus cum illorum aiacenciis. Et per singulos annos reddat ad Sancta Maria sedis Orgellitensis argenzatas [...] de cera in episcopali censura et concilium sinodalis et crismam acceptionis. Et hoc quod insuper insertum est, firma et inconvulsa permaneat omnique tempore.

Facta dote vel donatione X kalendarum iulii, anno XIII regnante Ludovico rege, filio Karuloni.

Sig+num Galindo. Sig+num Asnarius. Sig+num Bernardus. Sig+num Wadamirus. Sig+num Eldemares. Sig+num Dato.

Exemenus sacer, qui hanc dote vel donatione scripsi et SSS. die et anno quo supra.

397

27 JUNY 949

GUISAD, BISBE D'URGELL, ACUT AL COMTAT DE PALLARS, AL LLOC ANOMENAT SESTUI, A PRECS D'ATÓ, DIT BONFILL, ABAT [DE GERRI], PER TAL DE CONSAGRAR L'ESGLÉSIA DE SANT PERE I DE TOTS SANTS, QUE L'ESMENTAT ABAT HI HA EDIFICAT I QUE ARA DOTA AMB ORNAMENTS, VASOS I LLIBRES LITÚRGICS I AMB CASES I TERRES. EL COMTE GUILLEM [I DE PALLARS] LA DOTA AMB L'ESGLÉSIA DE SANT CRISTÒFOL DE SARNUI. EL BISBE LI CONFIRMA LA PARRÒQUIA CONCEDIDA PEL COMTE GUILLEM, AMB ELS DELMES I LES PRIMÍCIES DELS FIDELS, I LA LLIURA A L'ABAT ATÓ.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. III, núm. 160, pàg. 366-367.

A més d'aquesta edició d'Abadal (= **a**), cal esmentar les posteriors:

b. BARAUT, *Les actes*, 1978, ap. 32, pàg. 90-91, *ex* **A**. — **c**. BARAUT, *Les actes*, 1986, ap. 33, pàg. 96-97, *ex* **A**. — **d**. ORDEIG, *Les dotalies*, vol. I, núm. 65, pàg. 154-156, *ex* **A**. — **e**. *Catalunya romànica*, vol. XV, pàg. 82, sense indicació de la font usada.

398

29 JULIOL 949

EL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA], FILL DEL COMTE MIRÓ, DONA AL CENOBI DE CUIXÀ, SITUAT AL PEU DEL MONT CANIGÓ, EL LLOC DE VALLESTÀVIA I EL VILAR DIT MARIAC [TERME DE VALLESTÀVIA].

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 317, pàg. 302.

399

16 AGOST 949

EL COMTE I MARQUÈS BORRELL [II DE BARCELONA-OSONA], DESPRÉS D'HAVER-HO CONSULTAT ALS BISBES GUADAMIR [DE VIC] I GOTMAR DE GIRONA I AL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA], ACUT AL CENOBI DE SANT JOAN [DE LES ABADESSES] PER TAL DE REFORMAR L'ESTAT DEL MONESTIR. AMB EL CONSENS DELS BISBES ESMENTATS, DELS CLERGUES, DELS LAICS I DE LES MONGES, ELEGEIX ABADESSA ADELAIDA I LI CONFIRMA TOTS ELS BÉNS DEL MONESTIR.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 645, pàg. 498-499.

400

16 OCTUBRE 949

HOM VEN AL VESCOMTE BRANDOÍ [DE BERGA] UNES TERRES [EN EL COMTAT DE BERGA,] A LA VALL DE ROSET.

[**O**]. Original perdut, probablement el pergamí que es conservà a Ripoll, AM («entre los desechados como inútiles», segons Olzinelles), fins a l'any 1835. — **A.*** Regest de R. d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec VIII, f. 8.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 150, pàg. 201, *ex* **A**.

El regest d'Olzinelles diu: «[Entre los desechados como inútiles. Vizcondes.] Otra [venta] al mismo [vizconde Brandovino] de tierras en el valle de Roset. 17 calendas Noviembre 14 de Luis, hijo de Carlos».

401

20 OCTUBRE 949

OLIBA, SACERDOT, AMALRIC I DATÓ, MARMESSORS DEL DIFUNT OLIBA, DONEN A LA CATEDRAL D'URGELL LES CASES I ELS HORTS QUE TINGUEREN EL BISBE RADULF [D'URGELL] I OLIBA [FILL SEU] EN EL COMTAT DE CERDANYA, EN EL TERRITORI DE LLÍVIA, EN LES VILLES UR, ENVEIG, ONCÈS, «FAMELGA» I «SETE», A MÉS D'UN CAMP A OSSEJA. FAN LA DONACIÓ PER A REMEI DE LES ÀNIMES DELS DIFUNTS RADULF BISBE I OLIBA.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 66. Al dors: «Evega» (s. XIII). — **A.** Còpia del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 202-202v, doc. DCLXI, *ex* **O.** Rúbrica: «Donacio Olibani suorumque manumissorum de bonis rebus in comitatu Cerritanię». — **B.** Còpia del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 216, doc. DCCXXII, *ex* **O.** Rúbrica: «Karta Olibane de alodio in Cerritania, in terminio de Ur».

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 120, pàg. 88-89, *ex* **O.**

RE: VILLANUEVA, *Viage*, vol. X, pàg. 99 (amb data de 948). — ROVIRA, *Un bisbe d'Urgell*, pàg. 174.

Illut quod bonum est tractare hac meditare debet unusquisque homo dum in oc seculo labenti fore cernitur, ut abeat unde ante Deum invenire possit remedium. Hob hanc igitur causam, in Dei nomine, nos simul in unum[1] qui sumus elemosinarii vel tutores de condam Olibani, condam, Holiba sacer et Amalrigo et Datone, donamus eciam vel tradimus ad domum Sancta Maria Sedis vico, que est in comitatum Urigello. Donamus etiam vel tradimus ad domum Sancta Maria in comitatum Cerdaniense, in pauo Liviense, in villa Uri vel in eius fines, donamus etiam kasas, curtes et oreo et hortos et ortales cum pomifaris vel inpomifaris, teras culta[s][2] vel incultas, quantum ibidem abui Rodulfus episcopus et Holiba per quacumque voce, totum et ab integrum et cum illorum afrontaciones et cum exis et regresis suis.

Et in villa Evege vel in eius fines donamus eciam kasas, kasalis, ortis, hortalis, pomifaris vel inpomifaris, terras cultas vel incultas, totum et ab integrum, quantum ibidem abui Rodulfus episcopus et Holiba per quacumque voce, totum et ab integru et cum illorum afrontaciones et cum exis et regresis suis.

Et in villa Undecesse [vel in eius fines] donamus eciam kasas, curtes et ortos et ortales, cum pomifaris vel inpomifaris, teras cultas vel incultas, totum et ab integrum et cum illorum afrontaciones, quantum ibidem abui Rodulfus episcopus et Holiba per quacumque voce, totum et ab integrum et cum[3] exis et regresis suis.

Et in villa Famelga vel in eius fines donamus eciam kasas, curtes et ortos cum pomifaris vel inpomifaris, terras cultas vel incultas, totum et ab integrum, quantum ibidem abui Rodulfus episcopus et Holiba per quacumque voce et cum illorum afrontaciones et cum exis et regresis suis.

Et in villa que dicunt Sete donamus eciam kasas, curtes et ortos cum pomifaris vel inpomifaris, terras cultas vel incultas, totum et ab integrum, quantum ibidem abui Rodulfus[4] episcopus et Oliba per quacumque voce et cum illorum afrontaciones et cum exis et regresis suis.

Et in villa Ulceia, in suas fines, donamus eciam campo I cultum vel eremum, totum et ab integrum et cum illorum afrontaciones et cum exis et regresis suis.

Donamus eciam pratis, pascuis, piscuis, molinis, molinares, cum suis caput aquis et suis discursis; donamus eciam vieductibus vel reductibus earum, tam cultum quam eremum, tam divissum quam ad dividendum, tam quesitum quam ad inquirendum, tam loca rustica quam et urbana, homnia et in omnibus quod superius ressonat, totum et ab integrum et cum exis et regresis suis. Sic donamus vel tradimus ad domum Sancta Maria que olim nuncupatum est Sedis vico Urigello propter animabus Rodulfo episcopi et Holiba condam, ut ab odierno die et tempore quiquid exinde facere vel iudicare voluerint in Dei nomine abeat potestatem.

Quod si nos manimissores vel donatores aut ullus homo suposita vel subrogata persona que contra hanc karta donacionis vel largicionis venerit pro inrumpendum venerit, in primis iram Dei omnipotentis incurat et a liminibus sancta Dei Ecclesia extraneus fiat et cum Iuda traditorem parti-

cipacionem accipiat et in isto seculo nissi resipuerit nunquam bene inveniat, et quod expectit vindicare non valeat et veluti stipula rotando depereat et a partem regia auri purissimi libras XX coactus exolvat et insupra ista homnia superius scripta ad eo tempore inmelioratum fuerit ad domum Sancta Marie Sedis vico Urigello componere faciat in duplo. Et postea ista karta donacio vel largicionis firmis et stabilis permaneat homnique tempore.

Facta karta donacionis XIII kalendas november, anno XIIII regnante Leudevigo rege, filio Karloni.

Holiba predictus sacer, qui hac ista karta donacionis cum aliis manimissores fecimus et testes firmare rogavimus.* Amalrigus SSS.,* Sig+num Dato, elemosinarios.[5] Sig+num Guiscafredo. Sig+num Audegarius. Sig+num Blanderigo.

Holiba sacer, qui hac ista scriptura simul cum aliis elemosinarios vel manimisores fecimus et testes firmare rogavimus et scripxit et SSS. die et anno quod supra.

1. nunum, *per error*. — 2. *Manca*. — 3. *Segueixen les lletres* ill *ratllades*. — 4. Rodulfulfus, *per error*. — 5. elemosisinarios, *per error*.

402

19 NOVEMBRE 949

ELS ESPOSOS ANSALÓ I ORESINDA DONEN A L'ESGLÉSIA DE SANT PERE DE MOGRONY LA MEITAT D'UNA TERRA QUE TENEN PER COMPRA A LA RODALIA DE CASTELLAR [DE N'HUG], A LA VILLA CORNUDELL, AL COSTAT D'UNA TERRA I D'UNES CORTS DEL MONESTIR DE SANT JOAN [DE LES ABADESSES]. FAN LA DONACIÓ PER A REMEI DE LLURS ÀNIMES.

O.* Barcelona, AR (ACA), perg. Sunifred, núm. 40 (abans arm. Sant Joan de les Abadesses, sac B, núm. 168). Al dors: «Carta Sancti Petri de Mocoronio de Curnudels» (s. XI).

a. MONSALVATJE, *Noticias*, 15, núm. MMCXIX, pàg. 169-170 (amb data de 950), *ex* **O**. — **b**. UDINA, *El Archivo Condal*, núm. 129, pàg. 287-288. *ex* **O**.

En un document del 7 d'agost de 938 (doc. 296) el castell de Castellar de n'Hug i la vil·la Cornudell s'ubiquen dins el comtat de Cerdanya, en el Tramuntà, prop de les fonts del riu Llobregat.

In nomine Domini. Ego Ansalon et uxor me Oresinda. Certum quidem et manifestum enim qui sic placuit in animis nostris et placet, nullius quoquegentis inperio nec suadentis ingenio set propria et expontanea nobis oc elegit bona voluntas, ut cartam faceremus ad domum Sancti Petri in Mogronio, sicut et facimus propter Deum et remedium anime nostre. Et est ipsa terra in apendicio de Kastellare, in villa Curnudellus, et advenit nobis ipsa terra de conparacione. Et afrontat ipsa terra: de uno latus in Puiolo, et de alia in ipso uxo[1] de Palomario, et de tercia in terra domum Sancti Ioannis, et de quarto in ipsas curtes de domum Sancti Ioannis.

Sic donamus ipsa terra propter Deum et remedium anime nostre, quantum in istas quatuor infrontaciones loquitur ipsa medietate ab intecrum, cum exio vel regresio suo. Et inantea iste factus firmis et stabilis permaneat omnique tempore.

Facta carta elemosinaria XIII kalendas decembris, anno XIIII regnante Leudevico rege, filio Karloni.

Sig+num Ansalon, Sig+num Oresinda, simul in unum, qui hanc ista carta elemosinaria rogabimus scribere et testes firmare. Sig+num Ermemirus. Sig+num Quintilo. Enovinus clericus SSS.*

Anlla presbiter scripsit et SSS. die et anno quod supra.

1. *Lectura dubtosa.*

403

6 DESEMBRE 949

ENNEGÓ DONA AL SEU SENYOR, EL COMTE I MARQUÈS SUNIFRED [II DE CERDANYA], UN ALOU SITUAT A LA RODALIA DE «TODA» O DE FORADADA [TERME DE SANTA MARIA DE BESORA].

[**O**]. Original perdut, potser el document que es conservà a Ripoll, AM, fins a l'any 1835. — **A.*** Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 12v.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 152, pàg. 202, *ex* **A.**

El regest d'Olzinelles diu: «Donación hecha por Enecón a su senior Seniofredo, conde y marqués, de un alodio en el pendiente de Toda o Foradada: 8 idus diciembre, año 14 de Luís».

404

11 DESEMBRE 949

EL COMTE I MARQUÈS SUNIFRED [II DE CERDANYA] DONA AL SEU FIDEL RAMIÓ L'ALOU QUE TÉ A LA RODALIA DE «TODA» O DE FORADADA [TERME DE SANTA MARIA DE BESORA].

[**O**]. Original perdut, potser el document que es conservà a Ripoll, AM, fins a l'any 1835. — **A.*** Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 12v.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 153, pàg. 202-203, *ex* **A.**

El regest d'Olzinelles diu: «Donación de dicho alodio [en el pendiente de Toda o Foradada] por el conde y marqués Seniofredo a su fiel Ramione: 3 idus diciembre, 14 de Luís».

405

25 GENER 950

EL PREVERE ENNEGÓ PERMUTA AMB L'ABAT ATILÀ I ELS MONJOS DEL MONESTIR DE SANT CLIMENT [DE CODINET] UNA VINYA QUE TÉ EN EL COMTAT D'URGELL, A LA RODALIA DE CODINET, A L'OBAC, PER UNA VINYA QUE EL MONESTIR TÉ EN EL SOLÀ DE LA VALL MAJOR.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Codinet, perg. núm. 26. Al dors: «Karta de Codinet» (s. XIII).

a. BARAUT, *Diplomatari de Codinet*, ap. 31, pàg. 182-183, *ex* **O.**

In nomine Domini. Ego Henneco presbiter, qui hanc carta vindicionis feci ad domum Sancti Clementi episcopi et ad ipso abate Atilane et ad ceteris monachis qui in ipso monesterio abitant de una vinea in comitatum Horgello, in apendicio de Cuteneto, in ipso Opaco. Et afrontat ipsa vinea: de subtus in torrente, et de alias totas partes in vineas de[1] Sancto Clemencio.

Infra istas afrontaciones vindo vobis ipsa vinea ab integrum, et recepi de vos precio ipsa vestra vinea I qui est in ipso Solano de Valle Maiore, et est manifestum, ut ex presenti die et tempore in Dei nomine abeatis potestatem.

Et si quis contra ista carta vindicionis venerit ad inrum[pendum],[2] filii, fratres, heredes[3] aut homo qui inquietare voluerit aut ego venditor venero, aut ipsa vinea quantum inmelioratum vobis fuerit in duplo vobis componere faciam. Et inevantea[4] ista carta firmis permaneat.

Facta carta vindicionis VIII kalendas frebrorii, anno XIIII regnante Leudevico regem, filio Karloni.

Ennego presbiter, qui hanc carta vinddicionis fecit et tes[tes][5] firmare rogavi, SSS.* Sig+num Radulfus. Sig+num Alaricus. Sig+num Sungerus.

Dacho presbiter rogitus scripsit et SSS. die et anno quo supra.

1. *Repeteix* de. — 2. *Manquen les lletres* pendum. — 3. herederedes, *per error*. — 4. inevanteat, *per error*. — 5. *Manquen les lletres* tes *del final*.

406

15 FEBRER 950

ELS ESPOSOS SESGUT I ORECA DONEN AL MONESTIR DE SANT ANDREU DE CENTELLES I AL SEU ABAT TRASMON DUES PECES DE TERRA QUE TENEN A LA VALL «NEMPETANA», A CABOET. FAN LA DONACIÓ PER A REMEI DE LLURS ÀNIMES.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Monestirs diversos, núm. 3. Al dors: «De Caboet» (s. XIII) i «De valle Nempe, villa des Caboez» (s. XIV).

a. BARAUT, *El monestir de Sant Andreu de Tresponts*, ap. I, núm. 5, amb fotografia (làmina 3), *ex* **O.**

In nomine Domini. Ego Sesegotus et uxor mea Orecha. Quoniam, in Dei nomine, sic nobis placuit et placet in nobis animis nostris ut cartam faceremus ad domum Sancti Andre apostoli, qui est fundatus in Sentilias monesterio, et ad Trasemundo abbate, de II terras que sunt in valle Nempetana, in villa que dicitur Kapudece. Ipsa una terra que est ad ipsa Contrella, que afrontat: de I parte in terra Datone, qui fuit, de alia in terra Elperico, de III in terra Alfero. Et ipsa alia terra que est in Clariano afrontat: de II partes in istirpi, de III in terra de ipsa ecclesia.

Ipsas terras in istas afrontaciones sic donamus ad ipsa iamdicta ecclesia ad integrum propter remedium animas nostras, ut ante tribunal Domini nostri Ihesu Christi mereamur requiem invenire. Et carta ista firmis permanea[t].[1]

Facta carta ellemosinaria XV kalendas marcii, anno XIIII renantem Ludoiho rege, filio Carloni.

Sig+num Sesegotus, Sig+num Orecha, qui hac carta hellemosinaria rogavimus iscribere et testes firmare. Sig+num Galitu. Sig+num Clodius. Sig+num Altemirus.

Godemares[2] presbiter iscripsit et SSS. die et anno quod supra.

1. *Manca*. — 2. Etoralates(?) a.

407

17 FEBRER 950

EL MONJO SUNYER DONA AL MONESTIR DE SANT CLIMENT DE CODINET UNA TERRA QUE TÉ EN EL COMTAT D'URGELL, A CODINET. FA LA DONACIÓ PER A REMEI DE LA SEVA ÀNIMA.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Codinet, perg. núm. 27. Al dors: «De Codened» (s. XIII).

a. BARAUT, *Diplomatari de Codinet*, ap. 32, pàg. 183, *ex* **O**.

In nomine Domini. Ego Suniarius monachus. Certum quia[1] manifestum est enim quia placuit in animo meo et placet ut faciam carta de terra ad domum Sancti Clementi martiris Christi, qui est fundatus in monesterio Cutineto. Et est ipsa terra in comitatum Orgellitano, in vila que dicitur Coteneto; et adfronta ipsa terra: de II partes in vinea de Sancto Clemente, et de III in terra de Quindiverga vel suos filios.

Quantum infra istas infrontationes includunt sic dono ipsa terra ad domum Sancti Clementi propter remedium anime meę, ut ante tribunal Domini nostri Ihesu Christi veniam merear accipere.

Et qui contra hanc ista carta elemosinaria venerit ad inrumpendum aut ulla suposita persona inquietare voluerit, in primis iram Dei omnipotentis [inveniat] et cum Datan et Abiron et cum Iuda Scarioht portionem accipiat in profundum inferni. Et carta ista elemosinaria firmis et stabilis permaneat.

Facta carta elemosinaria XIII kalendas marcii, anno XIIII regnante Ludevico rege, filio Carloni.

Sig+num Sungerus monachus, qui hanc carta elemosinaria feci et testes firmare rogavi. Sig+num Gaquintus. Sig+num Scluva. Sig+num Lopus.

Asenarius presbiter, qui hanc carta élemosinaria scripsit et SSS. die et anno quod supra.

1. *Sic, en comptes de* quidem.

408

5 MARÇ 950

GAUGÍ, MANDATARI DELS HABITANTS DE VILALLONGA [DE TER] I D'ALTRES VILLES I VILARS DEL COMTAT DE BESALÚ, FA EVACUACIÓ JUDICIAL DAVANT EL TRIBUNAL DEL COMTE GUIFRÉ [II DE BESALÚ], FORMAT PER CINC JUTGES, EL VESCOMTE ENNEGÓ, DOS ABATS I DIVERSOS SACERDOTS I BONS HOMES, D'UNA TERCERA PART DELS DRETS DE PASTURA DE LES SEVES TERRES. DESPRÉS D'ALLEGAR LES CONCESSIONS FETES ALS HABITANTS PEL COMTE MIRÓ [II DE CERDANYA I BESALÚ] I PEL SEU FILL, EL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA], FA L'EVACUACIÓ A FAVOR DE LA CATEDRAL DE GIRONA I DEL BISBE GOTMAR, POSSESSORS D'AQUELLS DRETS EN VIRTUT DE PRECEPTES REIALS APORTATS AL JUDICI.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. V, núm. 288, pàg. 267-268.

409

24 JUNY 950

LA COMTESSA ADELAIDA, ANOMENADA BONAFILLA, FILLA DEL COMTE SUNYER [I DE BARCELONA-OSONA] I DE LA COMTESSA RIQUILLA, DONA AL CENOBI DE SANT JOAN [DE LES ABADESSES] UN ALOU QUE TÉ PER HERÈNCIA EN EL COMTAT DE BERGA I QUE CONSISTEIX EN EL CASTELL DE L'ESPUNYOLA AMB L'ESGLÉSIA DE SANT CLIMENT I AMB TERRES I CASES. FA LA DONACIÓ PER A REMEI DE LES ÀNIMES DELS SEUS PARES I D'ELLA MATEIXA.

[**O**]. Original perdut. — **A**. Còpia del 25 d'octubre de 1256, per mandat de Bernat de Vic, notari de Girona: Barcelona, AR (ACA), Cancelleria, perg. Sunifred, núm. 41 (abans arm. Sant Joan, sac B, núm. 170).

a. MONSALVATJE, *Noticias*, 15, núm. MMXLII, pàg. 51-52 (amb data de 907), *ex* **A**. — **b**.* UDINA, *El Archivo Condal*, núm. 130, pàg. 288-290, *ex* **A**.

RE: BOFARULL, *Los condes de Barcelona*, vol. I, pàg. 131 (amb data de 944). — *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 660, pàg. 508.

In Dei nomine. Ego Adalaiz comitissa, que vocant Bonafilia, filiam Suniarium comitem et Richildis chomitissam. Manifestum est enim quia placuit mihi meisque convenit animis nullius quoqueagentis imperio nec suadentis ingenio sed propria oc mihi elegit cum Deo bona volumptas, ut aliquid de proprietatem meam donare fecissem propter Deum et remedium anime patri meo Suniario comite et matri mee Richildes chometissa et meis anima, sicuti que facio, donoque ad cenobium Sancti Iohannis Babtista, qui est situs monasterius in comitatu Ausona, in valle que dicunt Riopullo, prope flumen quem dicunt Tezer, alaudem meum proprium quem habeo in comitato Berchitano, quem dicunt castrum Spugnola, cum ecclesia quem dicunt Sancti Clementi, et terres et domos, terras cultas et ermas, vineas et ortos cum pomiferos, cum omnia et in omnibus, cum fines et omnes suas terminaciones et aiacencias ipsius pertinentes, sicut genitores meos suprascriptos mihi fecerunt scripturam. Omnia oc dono ab integre ad monasterium supranominatum, sicut supera insertum est, qui mihi hec advenit ista omnia que ibidem dono pro genitores meos supranominatos.

Et adfrontat ipse castrus supranominato cum omnes suos terminos: de parte circi in ipsa strata puplica qui discurret subtus Turrem Nebule, et de parte orientis adfrontat in fines de Mata monasterio, et de meridie adfrontat in fines quem dicunt de Sanctum Ioannem Eremum, de parte vero occiduo adfrontat in villa Castellum. Quantum infra istas affrontaciones includunt omnia hec dono atque dono ad integre ad supranominatum monasterium.

Quem vero predicto kastro cum terras et muros et casas, ortos, terras et vineas, pomiferos vel impomiferos, cultum vel eremum, in omnia et in omnibus que dono atque trado ad monasterium quem dicunt Sancti Iohannum Babtistam supranominatum, de meo iure in ipsius trado dominio et potestatem ab omni integritate, cum exio et regressio, ad facere quod voluerint successores situm monasterium supranominatum, sicut totam in veraciter continet.

Quod si ego donatrix aut ullusque omo sive fratres meos qui contra istam scripturam donacionis venerit ad inrumpendum, non oc valeat vindicare sed componat aut componam omnia que ego dono ad domum Sancti Iohannis in duplo cum omnem suam inmelioracionem. Et inantea firmum et stabilem permaneat omnique tempore ista donacio.

Facta donacionis carta VIII kalendas iulii, anno XV regnante Ludevico rege, filius Karlonis regis.

S+n Adaleix, qui hanc cartam donacionis firmare rogavi SSS. Sig+num Suniarius. Sig+num Ato SSS. S+n Ogetmares presbiter SSS.

Martinus presbiter, qui hanc cartam donacionis scripsi, cum litteras superpositas ubi dicit «monasterio», die et anno quod supra.

410

29 JUNY 950

EL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA] DONA AL MONESTIR DE SANT LLORENÇ [PROP BAGÀ] I AL SEU ABAT SUNIFRED L'ALOU QUE TÉ PER COMPRA EN EL COMTAT DE CERDANYA, EN EL TERRITORI DE LLÍVIA, EN EL TERME DE VIÀ. FA LA DONACIÓ PER A REMEI DE LA SEVA ÀNIMA I DE LES ÀNIMES DELS SEUS PARENTS.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Monestirs diversos, núm. 1. Al dors: «Q[uar]ta de Avia de Cerdaya» (s. XIV-XV). — [**A**]. Còpia del segle XIX, de fra Pau de Perelló, a Bagà, AP, vol. CCX, 313-55, perdut el 1936.

a. SERRA, *Baronies*, vol. III, pàg. 80-81, *ex* **A**. — **b.** BOLÒS; PAGÈS, *Sant Llorenç prop Bagà*, ap. 9, pàg. 182-183, *ex* **O** i **a**. — **c.** MARQUÈS, *Els pergamins*, núm. 1, pàg. 317-318, *ex* **O**.

In nomine Domini. Ego Seniofredus comes donator sum Domini Deo et Sancto Laurencio monasterii cuius basilica fundata est supra flumen Bestasinde. Inde dono alaudem meum proprium, qui mihi advenit de comparatione de Oria et de Odolidonas, feminas, vel pro qualique voce; id sunt terras cultas vel incultas qui sunt in comitatu Cerdaniense, in pago Liviense et in villa Avizano vel in eius terminis.

Et est ipsa pecia de terra ubi vocant Pozo; afrontat: de I latus in terra Mocono, de II in terra Evone, de III in terra filiis de Atone, qui est condam. Et alia pecia de terra qui est in Campo Longo afrontat: de I latus in via qui pergit, de II in terra [Gem]inello, de III in terra Olibano. Et alia pecia de terra qui est a Puio Muro afrontat: de I parte in terra Ermectrute, de II in via, de III in stirpe. Et alia pecia de terra qui est a Fogarellias afrontat: de I parte in terra Eldesinde, et de II in via, de III in [terra] Delane. Et alia pecia de terra qui est ad ipsa Foce afrontat: de I latus in terra Godregelle, de II in terra Gemenello, de III in via qui pergit. Et alia pecia de terra qui est ad Campo Maiore afrontat: de I parte in terra Olibane, de II in terra Asenario, de III in terra Deilane. Et alia pecia de terra qui est ad Chero Maiore afrontat: de I latus in terra Ermenesclo, de II in terra Eldebone qui est condam, de III in rivo. Et alia pecia de terra qui est subtus ipsa villa afrontat: de I latus in terra Sancta Columba, de II in terra Delane, de III in terra Gemenelle. Et alia pecia de terra qui est ad ipsas Kallas afrontat: de I latus in terra Suniario, de II in terra Sancta Columba, de III in terra Wifredo. Et alia pecia de terra qui est ad Padulacos afrontat: de I latus in terra Eldebone, de II in via, de III in stirpe. Et alia pecia de terra qui est ad ipsa Foze afrontat: de I latus in terra Guisadone, de II in via qui pergit, de III in terra Gibillinio.

Quantum supranominatas afrontationes includunt, qui ad ipsos alaudes pertinent, sic dono atque trado ad predictum cenobium predictos alaudes, quantum ego ibi habeo et habere debeo, omnes meos directos de meo iure trado in dominio et potestate Sancti Laurencii propter remedium anima mea et parentes meos et omnium fidelium christianorum in potestate dompno Seniofredo abbate et eos qui post illum venturi sunt omni tempore ipso monasterio in perpetuum possidenda.

Quod si ego donatore nec ullus post me de mea progenie sive de alia ad ipso monasterio frangere voluerit nec tollere, non habeat licenciam set in quadruplum restituat ad predictum cenobium et cum Iuda Scarioth in infernum porcionem accipiat, amen.

Facta karta elemosinaria III kalendas iulii, anno XV regnante Leudovico rege, filio Karloni.

Soniefredus comes SSS.,* qui ista carta eleemosinaria facio et testes firmare rogo. Isarnus SSS. vicecomis.* Bernardus vicecomis SSS.* Sig+num Pezinno. Sig+num Durandus. Sig+num Electe.

Dato, indignus sacerdos, qui hanc carta eleemosinaria scripsi et SSS. die et anno quod supra.

411

9 JULIOL 950

GOLANC I LA SEVA MULLER DONEN AL MONESTIR DE SANT MIQUEL [DE CUIXÀ] UN ALOU QUE TENEN A LA VILA ENVEIG [EN EL COMTAT DE CERDANYA], JUNT AMB ALTRES ALOUS.

[**O**]. Original perdut. — [**A**] Còpia del segle XIV en el Cartoral Menor de Cuixà, «in sacco cuius inscriptio est "Enveig, Saga"», núm. 5, perdut. — **B**.* Regest del segle XVIII: Perpinyà, APO, fons Fossà, 12 J 24, Recueil, tom I, núm. 238, pàg. 40, *ex* **A**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 325, pàg. 306.

El regest de Fossà diu: «Donatio facta per Golanchum et uxorem suam et alios domui Sancti Michaelis de alodio in villa Enveig et de aliis alodiis; 7 idus iulii, anno 15 regnante Ludovico, filio Carloni».

412

18 AGOST 950

HOM VEN AL VESCOMTE BRANDOÍ [DE BERGA] UNES TERRES EN EL COMTAT DE BERGA.

[**O**]. Original perdut, probablement el pergamí que es conservà a Ripoll, AM («entre los desechados como inútiles», segons Olzinelles), fins a l'any 1835. — **A**.* Regest de R. d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec VIII, f. 8.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 154, pàg. 203, *ex* **A**.

El regest d'Olzinelles diu: «[Entre los desechados como inútiles. Vizcondes.] Venta al vizconde Brandovino de tierras en el condado de Berga. 15 calendas Setiembre 15 de Luis, hijo de Carlos».

413

26 AGOST 950

HOM VEN AL VESCOMTE BRANDOÍ [DE BERGA] UNES TERRES EN EL COMTAT DE BERGA.

[**O**]. Original perdut, probablement el pergamí que es conservà a Ripoll, AM («entre los desechados como inútiles», segons Olzinelles), fins a l'any 1835. — **A.*** Regest de R. d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec VIII, f. 8.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 155, pàg. 203, *ex* **A.**

El regest d'Olzinelles diu: «[Entre los desechados como inútiles. Vizcondes.] Otra [venta] al mismo [vizconde Brandovino] de tierras en el condado de Berga. 7 calendas Setiembre 15 de Luis, hijo de Carlos».

414

10 NOVEMBRE 950

HERIBERT DONA A L'ESGLÉSIA DE SANT PERE DE MOGRONY UNA TERRA QUE TÉ PER COMPRA EN EL COMTAT DE CERDANYA, A LA RODALIA DE LA PERA [TERME DE GOMBRÈN], EN EL LLOC ANOMENAT «IPSA CERCOSA». FA LA DONACIÓ PER A REMEI DE LA SEVA ÀNIMA.

O.* Barcelona, AR (ACA), Cancelleria, perg. Sunifred, núm. 34 (abans arm. Sant Joan de les Abadesses, sac B, núm. 171).

a. MONSALVATJE, *Noticias*, vol. 15, núm. MMCXX, pàg. 170-171 (amb data de 951), *ex* **O.** — **b.** UDINA, *El Archivo Condal*, núm. 123, pàg. 280-281 (amb data de 947), *ex* **O.**

El lloc de la Pera apareix esmentat en un judici sobre l'alou del castell de Mogrony que tingué lloc l'1 de desembre de 987 (doc. 751).

In nomine Domini. Ego Eribertus donator sum ad Deum et ad domum Sancti Petri qui est fundatus in castro qui vocant Mogoronio. Ad ibidem domum dono terra mea propria qui mihi advenit de comparacione et est ista terra in comitatum Cerdaniense, in apendicio de illa Petra, in locum que nominant ad ipsa Cercosa. Et afrontat ipsa terra: de I latus in terra de filios Celona, et de alia vel de III in roca, et de IIII in terra Recaredo.

Quantum infra istas afrontaciones includunt sic dono ipsa terra ad Deum et ad domum Sancti Petri iamdicti propter remedium anime mee. Et qui ipsa terra extraere inde voluerit in quadruplum componat. Et inantea ista donacio firmis permaneat omnique tempora.

Facta ista carta donacio IIII idus novembrii, anno XV[1] regnante Ledovico rege, filio Carlloni.

Sig+m Eribertus, qui ista carta donacio fecit et testes firmare rogavit. Sig+m Alde[b]eretus. Sig+m Octaredus. Sig+m Agila.

Adelius presbiter, qui ista carta donacio scripsit et SSS. die et anno quod supra.

1. XV a; XII? b.

415

11 DESEMBRE 950

ALAFRED DONA A LA CATEDRAL D'URGELL LA MEITAT D'UNA PEÇA DE VINYA QUE TÉ AL COMTAT D'URGELL, A LA RODALIA DE SANT FELIU, EN EL LLOC ANOMENAT BENAVARRI [TERME DE MONTFERRER I CASTELLBÒ], AL COSTAT D'UNA VINYA DEL VESCOMTE. FA LA DONACIÓ PER A REMEI DE LA SEVA ÀNIMA.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 67. Al dors hi ha un regest en català (s. XVII).

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 121, pàg. 89, *ex* **O**.

In nomine Domini. Ego Alafredus constat me a[li]quid donare devero, sicut et dono, I petia de vinea ad domum Sancta Maria, qui est in territorio Orgellitano, in apendicio de Sancto Felice, in locum que dicitur Benavarri. Afrontat: de I parte in vinea de ipso vicescomite, de alia in vinea de Bolucone, de III in vinea de Morena. Dono ego Alafredus ipsa vinea a domum Sancta Maria qui est infra istas afrontaciones ipsa medietate ab omne integrietatem, ut ante tribunal Domini nostri Ihesu Christi veniam merear mercedem accipere. Ego Bellus laborare faciat propter ipsa medietate. Et inavantea ista carta elemosinaria firmis permaneat.

Facta carta elemosinaria III idus decembrii, anno XV regnante Leudevico rege, filio Carloni.

Sig+num Alafredus, qui hanc carta elemosinaria feci et testes firmare rogavi. Sig+num Bello. Sig+num Reinolfus. Sig+num Fridisclus.

Sanci presbiter ro[g]itus[1] scripsit et SSS. die et anno quod supra.

1. *Manca*.

416

29 DESEMBRE 950

UNDILA DONA AL MONESTIR DE SANT LLORENÇ PROP BAGÀ UNA PEÇA DE VINYA QUE TÉ EN EL COMTAT DE CERDANYA, EN EL TERRITORI DE TALLÓ, VORA SANT TOMÀS [DE VILELLA, TERME DE BELLVER DE CERDANYA]. FA LA DONACIÓ PER A REMEI DE LA SEVA ÀNIMA.

O.* Barcelona, AR (ACA), Monacals, perg. de monestirs benedictins, núm. 12. Pergamí mutilat. — [**A**]. Còpia parcial del segle XIX, de fra Pau de Perelló, a Bagà, AP, vol. CCX, 307-46, perdut el 1936.

a. SERRA, *Baronies*, vol. III, pàg. 80, nota 1, *ex* **A**. — **b**. BOLÒS; PAGÈS, *Sant Llorenç prop Bagà*, ap. 10, pàg. 183, *ex* **O**.

L'església de Sant Tomàs de Vilella és situada al pla de Tallló (cf. NOVELL, *Pagus Tollonensis*, pàg. 87).

I[n nomine Domin]i. Ego Undila ma[gn]um [mihi et satis licitum esse domum Dei edificare ubique et de meis rebus] onorare adque concedere, audientes predica[cio]nes sanctorum patrum quia el[e] mosina a morte lib[erat] anima, cognosce[nti] me p[ec]cati macula honusto, [c]ompunctus divina pietate, ut pius et misericors sit Deus in pecca[tis] meis. Propterea trado adque conced]o ad] domum Sancti Laurencii ce[no]b[i]e monasterii, qui fundatus est in valle Bucuranense, in apendicio de villa

Bagazanense, prope alveo Bestasinde, pecia de vinea qui mihi avenit de par[e]ntor[um]. Et est ipsa vinea in comitatum Cerdaniense, in pau Tolonense vel in ipsas [agace]ncias de Sancto Tome apostolo.

Et afrontat ipsa vinea: de I p[arte] in vinea de Sancto Laurencio, et de al[ia] in vinea Stiverga vel filios suos, et de III in torrente qui discurrit. Quantum infra istas afrontaciones includunt sic volo enim ut cunctis diebus ipsa vinea [iamdicta] in pote[stat]e et dominacione Sancti Laurencii permaneat, videlice[t] et nichi[l] exinde ad opus meum non retin[eat].

Abbates enim vel monaci servientes domum Sancti Laurentii presentes et futuros ita obtineant ipsa vinea quod superius resonat, sicut ceteris alodib[u]s et munificenciis Sancti Laurentii permanentibus, usuandi, [ex]fructuandi, gubernandi seu faciendi regula[r]iter abeant potestatem, ut in perpetuum domus Sancti Laurentii sit exinde [on]oratus. Ita tamen pro anime me[e exor]are non pigeat, ut venia[m] et remedium a Domino nostro Ihesu Christo adipisci merear, amen.

Quod si ego donator aut ullus omo super vinea qui contra hanc donacione seu largicionis m[ercedem] causa m[o]vere [temptaverit a]ut inrumpi voluerit, peccatis meis anime illius sit obligatum; et insuper componat ipsa vinea quod hic scriptum est in vinculo qu[adrupl]o eccl[esie] Sancti Lau[rentii per]petim permanenda, quantum ipso tempore inmelioratum fuerit aut charius valere potuerit. Et inantea donatio omnique inrum[pi non permit]tat[ur].

Facta carta donacio[ne] IIII kalendas ianuarii, anno XV regnante Leudevicho rege, filio Carloni.

Sig+num Undila, qui ista donacione roga[vit scribe]re [et testes firmare]. Sig+num Bera. Sig+num Rangefredus. Sig+num Miro.

[O]riolus presbiter, qui hoc rogitus scripxi et SSS. die et anno quod supra.

417

[ROMA,] DESEMBRE [950]

EL PAPA AGAPIT [II], A PETICIÓ DEL PREVERE I MONJO SUNYER, QUE HA ACUDIT A LA SEVA PRESÈNCIA, CONFIRMA A L'ABAT GONFRED DEL MONESTIR DE CUIXÀ, AIXÍ COM ALS ABATS QUE EL SUCCEEIXIN, L'ALOU DEL VOLTANT DEL CENOBI I ELS BÉNS QUE AQUEST TÉ EN ELS COMTATS DE ROSSELLÓ, CERDANYA, FENOLLET I BERGA I A LA VALL DEL CONFLENT. EN EL COMTAT DE CERDANYA TÉ BÉNS A LA VILLA SALLAGOSA, A ONCÉS I A ANS. EN EL COMTAT DE BERGA TÉ BÉNS EN EL VILAR DE «GILMARI» I A LA VILLA DE «CANES».

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 326, pàg. 306-308.

418

20 GENER 951

GUIBERT, ANOMENAT SUNIFRED, VEN AL BISBE GUISAD [D'URGELL] UNES TERRES I UNES VINYES QUE HEREDÀ DEL SEU PARE ENTRE SENTFORES, LA SERRA DE SANT QUIRZE [DE MUNTANYOLA] I EL CAMÍ DE MANRESA. TAMBÉ LI VEN UNES TERRES A FERRERONS [TERME DE MOIÀ], ENTRE LA SERRA DE MUNTANYOLA, LA TERRA DE SANTA EUGÈNIA [DEL GOMAR], EL RIU DE LES AVELLANES I L'ESTANY. TOT PER SEIXANTA SOUS.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 668, pàg. 513.

419

28 FEBRER 951

BALASQUINA I EL SEU FILL BRADILÀ VENEN AL BISBE GUISAD [D'URGELL] UNA TERRA QUE TENEN PER COMPRA EN EL COMTAT D'OSONA, A LA VALL DE SANTA EULÀLIA [DE RIUPRIMER], PER TRES SOUS.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 670, pàg. 514-515.

420

1 MAIG 951

BELLA, CONVERSA, DONA AL MONESTIR DE SANTA CECÍLIA [D'ELINS] UNA TERRA QUE TÉ EN EL TERRITORI SOMONTÀ, A LA RODALIA DEL CASTELL DE TOLÓ, EN EL LLOC ANOMENAT CANALÍS [TERME DE GAVET DE LA CONCA]. FA LA DONACIÓ PER A REMEI DE LA SEVA ÀNIMA I DE L'ÀNIMA DEL SEU FILL ADALELM, DIFUNT.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Santa Cecília d'Elins, núm. 7. Al dors: «Carta de Tolo» (s. XIII).

a. MARQUÈS, *Els documents d'Elins*, núm. 10, pàg. 42, *ex* **O**.

In nomine Domini. Ego Bella conversa, pia devocione libenter elegi ut ad venerandam ecclesiam Sancta Cecilia, monasterium, aliquid de probrio meo donare debeo, sicut et dono, I terra in pauo Submontanione, in apendicio de castro Tolone, in locum que dicitur Canales. Qui infrontat: de I parte in terra Sancta Cecilia, et de alia in terra Igilani qui fuit, et de III in terra Vençoni qui fuit. Ipsa terra qui infra istas affrontaciones includit dono ad eadem ecclesiam Sancta Cecilia, monasterium, propter remedium anime mee sive de filio meo nomine Adalelmo, qui fuit, cum exium et regressium et cultum et incultum et superposita ab integrum, est manifestum ut ex presenti die et tempora ista donacio in omnibus abeat firmitatem.

Et si ego Bella conversa aut ullus omo qui contra hac donacione venerit ad inrumpendum, quantum meliorata fuerit eadem tempora quadruplo componere faciat et iram Dei inveniat et cum Iuda Scariot porcionem accipiat. Et inavantea ista donacio firmis permaneat.

Facta donacio kalendis madii, anno XV regnante Ludovico rege, filio Carlonis.

Sig+num Bella conversa, qui hanc donacione rogavi scribere et testes firmare. Sig+num Raimundus. Sig+num Scluva. Sig+num Albaricus.

Gualafonsus presbiter, qui hanc donacione rogitus scripsi et SSS. die et anno quo supra.

421

24 MAIG 951

RAMIÓ VEN AL BISBE GUISAD [D'URGELL] UNA PEÇA DE TERRA QUE TÉ PER COMPRA EN EL COMTAT D'OSONA, A LA VALL DE SANTA EULÀLIA [DE RIUPRIMER], PER VUIT SOUS.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 675, pàg. 518.

422

6 JUNY 951

GUISAD, BISBE D'URGELL, TEMORÓS D'UNA MORT SOBTADA, ELEGEIX MARMESSORS EL SEU GERMÀ TRASOARI, ELS ARXIPRESTES ELDESIND I GUMIR, L'ARDIACA QUIRZE I EL PREVERE ERMEMIR, PER TAL QUE DISTRIBUEIXIN ELS SEUS BÉNS PER A REMEI DE LA SEVA ÀNIMA. DISPOSA, ENTRE ALTRES COSES, QUE DONIN A LA CATEDRAL DE LA SEU D'URGELL ELS ALOUS QUE TÉ EN EL COMTAT D'URGELL, A NOVES, ADRALL I ALÀS, I EN EL COMTAT D'OSONA, A NAVARCLES I BAGES, A MÉS DEL SEU SERF ESTEVE, DE TRES SARRAÏNS I DE DIVERSOS OBJECTES I CAPS DE BESTIAR QUE TÉ A URGELL, CERDANYA, FRONTANYÀ, SOLSONA I NAVARCLES. DISPOSA LLEGATS TAMBÉ A FAVOR DE SANT PERE DE VIC, SANTA MARIA DE MOIÀ, SANT PERE DE RODES, SANT FELIU DE GIRONA, ELS SEUS GERMANS GUADALL, TRASOARI I RATFRED, ELS SEUS NEBOTS GUADALL I ARIMANY I DIVERSES PERSONES MÉS. MANA QUE REPARTEIXIN LA RESTA DELS SEUS BÉNS ENTRE ESGLÉSIES, SACERDOTS, CAPTIUS I POBRES.

[**O**]. Original perdut. — **A.*** Còpia del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 237v-238, doc. DCCCV, *ex* **O**. Rúbrica: «Testamentum Guisadi episcopi Sancte Marie Urgellensis sedis».

a. PUJOL, *Els testaments de tres bisbes d'Urgell*, vol. II, pàg. 198-200 (amb data de 952), *ex* **A**. — **b**. VALLS I TABERNER, *La primera dinastia*, pàg. 112-114, *ex* **a**. — **c**. PUJOL, *Obra completa*, pàg. 109-110, *ex* **a**. — **d**. BARAUT, *Els documents*, vol. VIII, apèndix, núm. 8, pàg. 122-124, *ex* **A**. — **e**. BENET, *Diplomatari de la ciutat de Manresa*, núm. 27, pàg. 52-54, sense indicació de la font usada.

RE: VILLANUEVA, *Viage*, vol. X, pàg. 104, *ex* **A**. — BARAUT, *Els documents*, vol. II, ap. 122, pàg. 89. — *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 676, pàg. 518-519, *ex* **b**.

Cum Salvator noster summa pietate humani generis de potestate diabolo et a morte perpetua mirabiliter se ipsum offerendo eripuit et ipsa morte perpetua dampnaverit, mirum quomodo mirabilis qui tam puram libertatem meruit habere se ipsum ultroneus denuo diabolo subdidit et morte iterum contraitur. Si illud nobis est glorificandum et admirandum quia redemit a morte prima, iterum misericorditer relaxando peccata redemit a morte secunda, scilicet his miseretur omnino que post perpetrata peccata toto corde ad ipsum revertuntur. Et ideo sumopere cavendum[1] est ut qui maior est in delictis, precio sit ad conversacionis emendacionem et a cordis compunccionem et lacrimis effusionem et veram emendacionem se percipere cupit delictorum remissionem.

Ideoque ego Wisadus, Sancte Marie Orgellitensis episcopus aeclesie acsi indignus et nimium peccator, pavens ne repentina mihi mors perveniat, propterea elegi vos meos manumissores, id est Trasoario, fratre[2] meo, et Eldesindo archipresbitero et Quiricus archilevita[3] et Ermemirus presbiter et Gumirus archisacer. Qualisque ex vobis me supervixerit ordino vel ortor ut donare faciatis omnem rem meam propter remedium anime mee.

In primis ad domum Sancte Marie Sedis Orgeliensis alodem quod habeo in comitatum Orgello, in villa Novas, id est terris, vineas, pratis, pascuis, silvis, garricis, molinis, omnia quod ibidem habeo, totum ab integrum, exceptus ipsum alaude quod emi de Durando et Filimera; et alium alode quod habeo in Attralle, quod emi de Tructelle, in tali videlicet racione ut dum ea vixerit teneat et possideat et persolvat ipsa tasca ad Sanctam Mariam et post obitum vero suo remaneat ad Sancta Maria; et alium alode quod ibidem habeo tam de parentorum quam de comparacione totum ab integrum;

et in villa Alasso alode quod emi de Odallo et Dilesindo, id est casas cum curte et orto cum arboribus. Et in comitatu Ausona, in locum ubi dicitur Navarculas et in Baias, iuxta flumen Lubricato, alode quod ibidem habeo, totum ab integrum. Et equas XX^ti^, vaccas novem cum illorum vitulos, et asinos sex, et sarracenos III, id est Nazar et Muza et Zulema; et lectos II^os^ obtimos, id est tapides III et badelengos III obratos et fagire I et plomaces IIII; et boves quod habeo in Orgello et in Cerdania et in Frontiniano et in Celsona et in Navarculas, id sunt XIII parilios; et ipsum meum servum nomine Stephano.

Et in comitatu Ausona, ad domum Sancti Petri in sede Vico vineas quod habeo in Valle Magna; et ad domum Sancte Marie qui est in Modiliano modiatas III de vineas qui sunt in Minorisa, quod comparavi de Suniario presbitero. Et in comitatu Gerundense, in villa que dicunt Matremagna et villa Adarce, alode quod ibidem habeo ad domum Sancti Petri in Rodas; et in eodem loco, in villa Lidinano, alodem quod ibidem habeo ad domum Sancti Felicis Gerunda ad integrum.

Et ad Wadallo, fratri meo, alode quod habeo in Osore et in Terrid et in ipso Trulio et vineas quod habeo in Castelare et ipso alode quod habeo ad Fossa Ausona et ad ipso prato de Stefanello. Et ad fratri meo Trasovario ipsum meum alode de Marfano, id est casas, casalibus, ortis, terras, vineas, silvis, garricis, molendinis cum terminos eorum ab omni integritate. Et ad fratre meo Ratefredo cavallo I blancardo cum freno granato et sella granata et osbergo I et spata I^a^ ignea et scuto I et equas V. Et ad Wadallo, nepoti meo, mulo I cum freno blanco et sella. Et ad nepoti meo Arimanno pollino I quod habeo in Cerdania. Et ad Unifredo[4] pollino I. Et ad Ellemare pollino I. Et ad Barone pollino I. Et ad Donuczo pollino I et asbergo I. Et ad Undisclo[5] cavallo I et pollino I.

Et ad Guilaberto alode quod habeo in Ausona, in valle Sancta Eulalia vel in eius termines, id est casas, casalibus, solariis, curtis, ortis, arboribus, terris, vineis, pratis, pascuis, silvis, garriciis, molendinis cum illorum terminis; et in Orgello, in castro Uliana et in eius termines, ipsum meum alode quod ibidem habeo ab integrum, et equas XVI, et oves centum, et frenos duos cum alagmas et alio crucillato, et sella I^a^ de filo, et alio freno mulargdo cum alagma, corno spelto I^o^, et asbergo I^o^, et sarracenos II, id est Abdela et Pheto, et servo uno Sesallo et ancilla una nomine Matrisenda.

Et ad Marcuz alode quod habeo in Modiliano, et vineas quod habeo in Caldarios, et molinar I cum ipsa insula qui ibidem est, et pollino I. Et ad Speradeum, famulo meo, alode quod comparavi ab Ellemario, qui est in Baias et in Villa Rara.

Et aliud quod remanet de meo avere, ubicumque invenire potueritis, donare faciatis in ecclesiis, in sacerdotibus, in captivis, in pauperibus, propter Deum et remedium anime męę.

Facto isto testamento VIII idus iunii, anno XV regnante Hiludoico rege, filio Karuloni regi.

Wisadus episcopus, qui hunc testamentum feci et firmare rogavi, SSS. Eudo presbiter SSS. Dela presbiter SSS. Guitardus presbiter SSS. Sig+num Immolatus clericus.

Gisclaricus presbiter, qui hunc testamentum rogitus scripsit et SSS. sub die et anno quod supra.

1. cadendum, *corregit*. — 2. fratri, *corregit*. — 3. archilevite, *corregit*. — 4. Unifreno A. — 5. Undisco A.

423

24 JULIOL 951

L'ABAT SUNYER I ELS MONJOS DEL MONESTIR DE SANTA MARIA [DE LA GRASSA], SITUAT EN EL COMTAT DE CARCASSONA, PERMUTEN AMB EL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA], A PETICIÓ D'AQUEST I EN PRESÈN-

CIA DEL BISBE GUISAD [DE CARCASSONA], L'ALOU QUE L'ESMENTAT CENOBI TÉ PER DONACIÓ EN EL TERRITORI D'ELNA, A LA VALL DEL CONFLENT, A LA VILLA CATLLÀ, PER L'ALOU QUE EL COMTE TÉ PER COMPRA EN EL MATEIX COMTAT, EN ELS LLOCS ANOMENATS LLOTES [TERME DE SANT MIQUEL DE LLOTES] I MARSUGÀ [TERME DE BULATERNERA].

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 329, pàg. 315.

424

[ROMA,] DESEMBRE [951]

EL PAPA AGAPIT [II], EN BUTLLA ADREÇADA AL BISBE GUISAD D'URGELL, CONFIRMA A LA SEU URGELLITANA TOTES LES VILLES, ESGLÉSIES, PARRÒQUIES I ALTRES POSSESSIONS QUE TÉ EN EL BISBAT, AIXÍ COM LA TERCERA PART DEL TELONI DEL MERCAT, ELS DELMES I LES PRIMÍCIES I ELS PRIVILEGIS OBTINGUTS PELS PRECEPTES DELS REIS FRANCS.

[**O**]. Original en papir, perdut. — **A.*** Còpia del segle XII, interpolada: La Seu d'Urgell, AC, Butlles papals, núm. 1. — **B.*** Còpia del segle XII, interpolada: La Seu d'Urgell, AC, Butlles papals, núm. 2. Al dors: «Preceptum Agabiti et Guisaldi Urgellensis episcopi» (s. XIII). — **C.*** Còpia del segle XIII, interpolada: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 14 bis-15, doc. XX, *ex* **A** o **B**. Rúbrica: «Privilegium Agapeti pape dato Wisado episcopo Sancte Marie sedis Urgelli».

a. *Marca hispanica*, ap. LXXXVIII, col. 866-867, «ex chartulario Ecclesiae Urgellensis» (*ex* **C**). — **b**. COCQUELINES; MAINARDI, *Bullarum*, vol. I, pàg. 253-254, *ex* **a**. — **c**. MIGNE, *Patrologiae*, vol. 133, col. 905-906, *ex* **a**. — **d**. TOMASSETTI, *Bullarium Romanum*, vol. I, col. 402, *ex* **b**. — **e**.* BARAUT, *La data de l'acta de consagració*, ap. 3, pàg. 528-529, *ex* **ABC**.

RÈ: VILLANUEVA, *Viage*, vol. X, pàg. 103. — JAFFÉ; LOEWENFELD, *Regesta*, núm. 3654 (2308). — ZIMMERMANN, *Papstregesten*, núm. 234. — MARTÍ, *Regesta*, núm. 8. — BARAUT, *Els documents*, ap. 123, pàg. 90.

Les tres còpies de la Seu d'Urgell coincideixen en datar aquesta butlla «ex presenti anno Incarnationis Domini nostri Ihesu Christi DCCCC^mo XL^mo III°», per bé que Baluze canvià les xifres i li donà la data de «DCCCLI» (cf. **a**, col. 866, i el regest en la col. 393). Ho feu, sens dubte, perquè, a més de saber que el pontificat del papa Agapit II no començà fins al 946, pogué comparar el seu text amb el de la butlla que aquest papa atorgà a l'abadia de Ripoll el desembre del 951, la qual també edità.

Que en les tres còpies conservades es llegeixi la frase susdita no ens ha de sorprendre perquè la còpia del segle XIII depèn d'una de les còpies del segle XII i una d'aquestes depèn de l'altra. En el passatge de la butlla que inclou l'any i que diu «(...) futuris temporibus, ex presenti anno Incarnationis Domini nostri Ihesu Christi DCCCC^mo XL^mo III°, decima indicione (...)», en la butlla de Ripoll s'hi llegeix «(...) futuris temporibus, a presenti decima indictione (...)» i en la butlla de la Grassa, també del desembre de 951, s'hi llegeix igualment «(...) futuris temporibus, praesenti decima indictione (...)» (cf. **c**, col. 908-910). Cal deduir, doncs, que la butlla original de la Seu d'Urgell deia, com les de Ripoll i de la Grassa, «(...) futuris temporibus, ex presenti decima indictione (...)» i que la frase «anno Incarnationis Domini nostri Ihesu Christi DCCCC^mo XL^mo III°» és fruit d'una interpolació. També els mots «in supradicto anno» de la subscripció notarial hi foren interpolats. Cal recordar que en una còpia de la butlla atorgada pel mateix papa al monestir de Cuixà el desembre del 950 s'interpolà en la subscripció notarial una pretesa data, molt equivocada: «die primo ianuarii 840» (cf. *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 326, pàg. 306-308).

La conclusió, per tant, és que el primer copista del segle XII, seguit pels altres, volgué solucionar la manca de l'any en la butlla, datada únicament amb la indicció, cosa habitual en les butlles de l'època, amb la inter-

polació de l'any de l'Encarnació en el passatge que li semblà més apropiat, però no l'encertà. És probable que el mateix copista afegís al text primitiu els esments dels llocs de Sanaüja, Calbinyà, Feners i Somont, situats després de la relació dels territoris dels bisbat, en la qual apareixen els territoris que ja havien estat esmentats, seguint el mateix ordre, en el precepte carolingi de l'any 860: Cerdanya, Llívia, Berguedà, Pallars, Ribagorça, Gistau, Cardós, Àneu, Tírvia i Santa Deodata (doc. 43).

Aquesta butlla apareix citada en el text de la butlla que Benet VIII atorgà a la mateixa seu urgel·litana el desembre del 1013, conservada en el seu pergamí original, en la qual s'esmenten «privilegia itaque beati apostolorum principis Petri et domno Agapito papa» (cf. BARAUT, *Els documents*, ap. 324, pàg. 38-40).

(Crismó) Agapitus episcopus, servus servorum Dei, reverentissimo et sanctissimo Wisado, sancte Oriellensis[1] ecclesie episcopo, suisque successoribus in perpetuum.

Convenit apostolico moderamini pia religione pollentibus benivola compassione succurrere et poscentium animi alacri devotione impartiri assensum. Ex hoc enim lucri potissimum premium apud conditore omnium Deum proculdubio promeremur, quando venerabilia loca oportune hordinata ad meliorem fuerint sine dubio statum perducta. Igitur, quia postulasti a nobis quatenus supradictum episcopatum sancte Oriellensis ecclesie cum omnibus suis hedificiis seu et villis, ecclesiis, parroechiis, kasis, vineis, terris, campis, pratis, paschuis, silvis, saletris, arboribus pomiferis fructiferis vel infructiferis diversi generis, puteis, fontibus, rivis, molendinis, piscariis, aquis aquarumque discursibus, castellis, montibus, vallibus, collibus, rupturis adiacentiisque eorum, cultum vel incultum, necnon et pertinentiam eidem episcopii, scilicet Cerdaniensis pagus, Libianensis, Bergitanensis, Paliarensis quoque atque Ribacurcensis, Iestabiensis atque Cardosensis, Anabiensis ac Tirbienensis et locus Sancte Deodate cum finibus suis, <castrum etiam Sanauia[2] cum finibus suis, Calbiciano[3] cum finibus suis, et Feneris cum finibus suis, et Submonte cum finibus suis.>

Confirmamus etiam et tertiam partem telonei eidem episcopii pertinenciis mercati vel cum omnibus ad ipsum episcopium et suis omnibus locis ubicunque generaliter et in integro pertinentibus situm[4] infra[5] supradictum episcopatum a territorio Oriellensis, Cerdaniensis, Bergitanensis, Paliarensis atque Ribacurcensis.

Item et confirmamus tibi tuisque successoribus de ipsius supradicti episcopii locis et pertinenciis, primicis et decimis. Necnon et iterum stabilimus ut nulla qualibet persona clericis vestri episcopii consistentibus iniuste ad districtionem aut ad iusta lex deportare laicali persona presumetur. Nam quia supradictum episcopium cum omnibus rebus ubicumque sibi pertinentibus a Francorum regibus per precepti paginam firmatum et solidatum est regalis auctoritas,[6] et nostra iterum apostolica auctoritate firmamus, ut amodo et in antea quicquid vos vestrique successoribus[7] legaliter aquisituri fueritis, futuris temporibus, ex presenti <anno Incarnationis Domini nostri Ihesu Christi DCCCC^mo XL^mo III°,>[8] decima indicione, inclinati precibus vestris, per vestra regalia precepta et huius privilegii seriem, in perpetuum vobis vestrisque successoribus confirmamus et stabilimus detinendum, possidendum et Dei cum timore dispensandum atque regendum, ut nullus rex, nullus princebs, nullus comes, nullus marchio, nullus iudex, neque nulla parva[9] magnaque persona aliquo vim aut invasionem in eodem episcopio neque in suis pertinenciis unquam facere presumatur.[10] Pro quo et sub divini iudicii obtestatione et anathematis interdicta promulgantes, decernimus ut nulli nostrorum successorum pontificum, ut supra possuimus, neque ulla magna parvaque persona audeat neque presumat contra hoc nostrum apostolicum privilegium in aliquibus agere iniuste neque frangere temptetur.[11]

Si quis autem, quod non credimus, in aliquibus frangere temptaverit, sciat se, nisi resipuerit auctoritate Dei et sancti Petri apostoli atque nostra, quibus fungimur vichariacionem, anathematis

vinculis indissolubiliter esse[12] innodandum et a regno Dei alienandum; et cum diabolo et eius atrocissimis pompis atque cum Iuda, traditore Domini nostri Iesu Christi, [aeterno][13] incendio concremandum et in voragine Tartareoque chaos demersum cum impiis defficiat.[14]

Qui verus custus et observator extiterit, benedictionis gratiam et celestis retributionis a iusto iudice Domino Deo[15] nostro multipliciter consequatur et vite eterne particebs esse mereatur. Amen. Bene valete.

Scriptam per manum Leonis, notarii regionarii atque scrini[arii] sanctae nostrae Romanae eclesiae, in mense decimbrio, <in supradicto anno,> indicione supranominata. Et iterum predicta dicimus.

[Bene valete.][16]

1. Orgellensis B. — 2. Sanaguia B; Sanaugia C. — 3. Calbiciniano C. — 4. *Omet* C. — 5. *Ometen* AB. — 6. regali auctoritate C. — 7. successores C. — 8. DCCCCLI a. — 9. *Ometen* AB. — 10. presumat C. — 11. temptet C. — 12. *Omet* C. — 13. *Manca*. — 14. *Omet* B. — 15. *Omet* A. — 16. *Manca*.

425

[ROMA,] DESEMBRE [951]

EL PAPA AGAPIT [II], EN BUTLLA ATORGADA AL MONESTIR DE SANTA MARIA [DE LA GRASSA], CONFIRMA LES POSSESSIONS DEL MONESTIR, ENTRE LES QUALS S'ESMENTEN GENÈRICAMENT LES QUE TÉ EN ELS COMTATS D'URGELL I CERDANYA.

Reproduïm només, per tractar-se d'un monestir foraster, els mots de la butlla que es refereixen als comtats d'Urgell i Cerdanya, segons l'edició de MAGNOU-NORTIER; MAGNOU, *Recueil*, núm. 66, pàg. 108-113, on el document és qualificat d'«acte remanié». Vegeu també *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 333, pàg. 316-317.

(...) et in Urgellense et in Serdaniense (...).

426

[ROMA,] DESEMBRE 951

EL PAPA AGAPIT [II], EN BUTLLA ADREÇADA A L'ABAT ARNULF DEL MONESTIR DE SANTA MARIA DE RIPOLL, CONFIRMA LES POSSESSIONS DEL CENOBI, ENTRE LES QUALS S'ESMENTEN LES DE BORREDÀ, OBIOLS I LES ESGLÉSIES CLAVADES, EN EL COMTAT DE BERGA; LES DE GRÉIXER, ESCARIU, AGE, LILLET, SANT LLORENÇ [DE CAMPDEVÀNOL], PLANOLES I RIBES, EN EL COMTAT DE CERDANYA, I LA DE SANT MIQUEL [D'ESDÚS], EN EL COMTAT D'URGELL.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 685, pàg. 524-526. S'hi esmenta el precepte del rei Lluís, que s'ha de datar el 24 d'agost de 939 (doc. 465), i no pas de 938, com s'hi diu erròniament. Edició posterior de la butlla: ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 158, pàg. 204-208.

427

29 GENER 952

ELS ESPOSOS GOLFARIC I LIVILÓ DONEN A L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA DE SERRATEIX, SITUADA EN EL COMTAT DE BERGA, UNA TERRA I LA MEITAT D'UNA VINYA QUE TENEN PER COMPRA, AMB EL PACTE DE TENIR-NE L'USDEFRUIT I DE PAGAR LA TASCA. FAN LA DONACIÓ PER A REMEI DE LLURS ÀNIMES.

O.* Solsona, AD, perg. Santa Maria de Serrateix, núm. 15 (abans núm. LXVIII). — **A.** Regest del segle XVIII: Barcelona, BC, ms. 729, *Monumenta* del pare Pasqual, vol. IV, f. 25v (abans pàg. 50), *ex* **O.**

a. BOLÒS, *Diplomatari de Serrateix*, núm. 15, pàg. 86-87, *ex* **O.**

In nomine Domini. Hic est scripscio litera[rum quod] antiqui patres nostri pronunciaverunt, quod omnes christiani serviunt, sive laici sive clericii sive de honera rebus suis quod[1] continet sue a[u]ctoritas. Et ideo[2] ego iamdictus, predictus Golfaricus, et uxori sue Livilo, nos sic facimus kar[ta] de nostra terra et de nostra vinea ad domum Sancta Maria virginis, qui est sita in comitatum Bergitano, in locum que dicitur Serra de Texo; que nobis aveni de comparacione. Et ego Golfaricus propter remedium anime męę et ego Livilo, femina, propter remedium anime męę.

Et afrontat ipsa terra: de II partes in terras Orifecta, et de III in terra Dato, et de IIII in istrata pulbica. Et ipsa vinea afrontat: de I parte in terra Disiderado vel suos eres, et de alia in terra Sentemiro vel suos eres, et de III in vinea Furunzo vel suos eres, et de IIII in terra Gerardo condam.

Quantum infra istas infrontaciones includunt sic[3] facimus nos karta de ipsa terra et de ipsa vinea ad domum Sancta Maria virginis vel ad suos servientes, de ipsa terra ab intecrum et ipsa vinea ipsa ex medietatem; in tale pactum vel placitum: inter ego Golfaricus vixeri aut posteritas suas, ipsa terra et ipsa vinea laborare faciatis et ipsa taska donare faciatis.

Et quis contra hanc ista karta donacionis veneri ad inrumpendum, aut ego nos donatores venerimus, de ipsa terra et de ipsa vinea et hodemque tempore inmelioratum fuerit induplamus et componere faciamus; et iram Dei inveniat et cum Iudas Iskariot porcionem accipiat. Et inavante ista karta donacionis firmis permaneat omnique tempore.

Facta karta donacionis IIII kalendas frebuarias, anno XVII regnante Leudivico rege, filio Karloni.

Sig+num Golfarico, Sig+num Livilo, qui hanc karta donacionis fecimus et testes firmare rogavimus. Sig+num Adovero. Sig+num Dato Templudo. Sig+num Argileco.

Agilus levita, qui hanc karta donacionis scripsit et SSS. die et anno que supra.

1. *Repeteix* quod. — 2. *Segueixen els mots* sua actoritas, *ratllats*. — 3. *Segueixen les lletres* don, *de* donamus, *mig esborrades*.

428

REIMS, 3 FEBRER 952

EL REI LLUÍS [IV DE FRANÇA], EN PRECEPTE ATORGAT A PRECS DEL COMTE GUIFRÉ [DE BESALÚ], CONCEDEIX AL MONESTIR DE SANT PERE DE CAMPRODON LA IMMUNITAT I LA LLIURE ELECCIÓ D'ABAT I LI CONFIRMA TOTS ELS SEUS BÉNS. ENTRE AQUESTS, HOM ESMENTA ELS ALOUS DONATS AL MONESTIR PER LA MARE DEL COMTE [AVA DE CERDANYA] EN EL COMTAT DE BESALÚ I EN LA VALL DEL CONFLENT.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. II, pàg. 77-79. Regest a *Catalunya carolíngia*, vol. V, núm. 299, pàg. 278.

429

Reims, 4 febrer 952

El rei Lluís [IV de França], en precepte atorgat a precs del monjo Sunyer, enviat per Gonfred, abat del monestir de Cuixà, concedeix a l'esmentat abat, als seus monjos, al seu monestir i a les seves vil·les i cel·les la immunitat, els confirma les possessions que tenen en els comtats de Conflent, Cerdanya, Fenollet, Berga, Rosselló i Vallespir, els autoritza a extirpar-hi els erms i els permet la lliure elecció d'abat.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. II, pàg. 91-93. Regest a *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 336, pàg. 318.

430

[Reims, febrer 952]

El rei Lluís [IV de França], en precepte [atorgat a precs del comte Guifré II de Besalú], concedeix als comtes de Cerdanya i Besalú, els germans Sunifred, Guifré, Oliba i Miró, els béns que havien estat del vescomte Onofre [de Cerdanya], culpable de traïció, en el comtat d'Osona, en els confins de Ripoll, i en la vall del Conflent.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. II, pàg. 391-392. Regest a *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 337, pàg. 318.

431

26 abril 952

Estesviu i altres venen al comte Sunifred [II de Cerdanya] diverses cases i terres que tenen en el comtat de Berga, a la vall de Merlès, a Vilalta, per tres-cents sous.

[**O**]. Original perdut, potser el document que es conservà a Ripoll, AM, fins a l'any 1835. — **A.*** Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 12v.

El regest d'Olzinelles diu: «Venta hecha por *Estezviso* y otros a favor del conde Seniofredo de varias casas y tierras en el condado de Berga, valle de Marlés, en *Villa Alta*, por 300 sueldos: 6 calendas mayo, año 16 de Luís, hijo de Carlos».

432

6 juny 952

La comtessa Adelaida i la seva filla Sança donen al monestir de Santa Cecília d'Elins uns alous que tenen en el comtat d'Urgell, consistents en les vil·les Civís, «Fenerolos» i Noves i en l'església de Santa Maria de Gramenet, en el terme de Covet. Fan la donació per a remei de l'ànima del comte Sunifred [II d'Urgell] i de llurs pròpies ànimes.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Santa Cecília d'Elins, núm. 8. Pergamí amb mutilacions i parts esborrades.

a. MARQUÈS, *Els documents d'Elins*, núm. 11, pàg. 43-44, *ex* **O.**

In nomine Domini. Ego Adalez [come]tissa et [fili]a mea Sanca pia devocione libenter elegimus ut ad vener[andam ecclesiam] Sancta Cecilie, cenobi[um], qui est fundata in valle Eli[siten]sis super rivo Chavo, providente Dei clemencia et nostra bona volumptate, ut propter premi[um paradi]si [et] effugandi suplicium eterni iudicii, expa[ve]scentes sentenciam Domini qua dixi, nos autem per fructum boni operis sive per elemo[sinarum] largicione pervenire chupimus ad illum Domini pro[mi] sum, qua dixit: «Date elemosinam et ecce omnia munda sunt vobis»;[1] aliquid de proprio nostro [don]are deberemus, sicut et facimus, de ipsos nostros alaudes in chomitatum Orgello.

Et est ipse I alaudes ipsa villa que dicitur Civiz cum finibus suis vel illiorum agacenciis; et abet affrontaciones: de I parte in flumen Valeria, et de alia parte in ipsos grados, et de IIIcia parte in ipsa Lapide, et de IIII vero parte in ipsa serra de Petreto. Et est ipsos alios alaudes ipsa vilela que voccant Fenerolos cum terminis et finibus suis; et abet affrontaciones: de I parte in ipso monte super Eschasse, et de alia in ipsos terminos de Bescharan et de Stamariz, et de III parte in flumen Segor, et de IIII parte in ipso terminio de Calvizinnano et de Feneros. Et in villa que dicitur Novas ipsas nostras terras et ipsas nostras vineas que ibidem abemus; et abet affrontaciones: de I parte in flumen Segor, et de alia parte in Sannano, et de IIIcia in castro Elinse, et de IIII in valle Lubridia. Et est alius alaudes in terminio de Quoezed, in loqum que dicitur Gramanedo, dono domum Sancte Marie cum illorum titulos, cum ipsas chasas et terris et vineis, ortis, a[r]boribus, channamares, linares et cum illorum edificia et cum ipsa decima; et abet afrontaciones: de I parte in ipso Drob, et de alia parte in Gavet, et de III parte in E[rov]es, et de IIII parte in ipso Alto.

Quantum infra istas affrontaciones includunt sic donamus nos ipsos alaudes que sunt supranominatos, qui nobis ad[veniunt] de comparacione vel de qualicumque voce, cultum et incultum, et illorum exias et regressias et illorum edificia propter remedium anime de [viro meo] domno Seniofredo ch[omite] et propter remedium animas nostras ab omni integritate, ut ante tribunal Domini nostri Ihesu Christi mercedem mereamur [accipere], et est manifestum.

Quod si nos donatores aut ullusque omo qui contra hanc carta donacionis vel elemosinaria venerit pro inrumpendum, non hoc valeat vindicare set in quadruplo componere faciat et iram Dei inveniat et cum sanctis Dei nihil comune abeas et semper infrascripte donacionis vel elemosinaria firma permaneat omnique tempore.

Facta carta donacionis vel elemosinaria VIII idus iunii, anno XVI regnante Ledegvigo rege.

S+num Adalez cometissa, S+num Sanca, qui hanc carta donacionis rogavimus scribere et testes firmare. S+num Salamon. S+num Gifredo. S+num Egila sacer SSS.*

Wistrimirus presbiter, qui hanc carta donacione vel elemosinaria rogatus scribsit et SSS. die et anno quod supra.

1. Lc 11, 41.

433

[19 JUNY - 31 DESEMBRE] 952

GUISAD, BISBE D'URGELL, ACUT AL COMTAT D'URGELL, A CASTELLCIUTAT, A PRECS DEL MARQUÈS BORRELL [D'URGELL], PER TAL DE CONSAGRAR-HI L'ESGLÉSIA DE SANT FELIU I SANT MARTÍ. EL COMTE LA DOTA AMB DELMES DOMINICALS, DIFERENTS ALOUS, EL CASTELL I L'ESGLÉSIA DE SANT VICENÇ [D'ENCLAR], A LA VALL D'ANDORRA, UNS MASOS I UN MATRÀS, LI CONFIRMA ELS LLIBRES I ELS ORNAMENTS I L'ENCOMANA AL PREVERE SUNIFRED, EL QUAL TAMBÉ LI FA DONACIONS. EL BISBE LI CONCEDEIX ELS DELMES, LES PRIMÍCIES I LES OBLACIONS DELS FIDELS I LI SOTMET L'ESGLÉSIA I LA PARRÒQUIA DE SANT MARTÍ DE TERRASSOLA, A LA VALL DE TARAVAU.

[**O**]. Original perdut. — **A.*** Còpia del segle XII: La Seu d'Urgell, AC, Cartoral de Tavèrnoles, núm. 17, f. 7, *ex* **O**. — **B**. Còpia del segle XVIII: Barcelona, BC, ms. 729, vol. IX, pàg. 45, *ex* **A**. — **C**. Còpia de 1788: Madrid, RAH, Col. Traggia, vol. 8, f. 52-53, *ex* **A**. — **D**. Còpia de finals del segle XIX: Montserrat, AM, Tavèrnoles, capsa 1, pàg. 18, *ex* **A**.

a. PUJOL, *Els comtes primitius d'Urgellet*, *ex* **A**. — **b**. SOLER, *El Cartulario de Tabérnoles*, núm. 8, pàg. 39-41, *ex* **A**. — **c**. BARAUT, *El monestir de Sant Sadurní de Tavèrnoles*, ap. 2, pàg. 254-255, *ex* **A**. — **d**. BARAUT, *Les actes*, 1978, ap. 33, pàg. 91-93, *ex* **A**. — **e**. PUJOL, *Obra completa*, pàg. 584-585, *ex* **a**. — **f**. BARAUT, *Les actes*, 1986, ap. 34, pàg. 97-99, *ex* **A**. — **g**. BARAUT, *Cartulari de la vall d'Andorra*, doc. 12, pàg. 107-109, *ex* **A**. — **h**. ORDEIG, *Les dotalies*, vol. I, núm. 68, pàg. 167-169, *ex* **A**. — **i**. BARAUT, *Diplomatari de Tavèrnoles*, ap. 17, pàg. 90-91, *ex* **A**. — **j**. BARAUT, *Miscel·lània*, pàg. 509-510, *ex* **c**.

RE: VILLANUEVA, *Viage*, vol. X, pàg. 104, *ex* **A**. — VILLANUEVA, *Memorias cronológicas*, pàg. 124. — BARAUT, *El lloc de Ciutat*, pàg. 486.

Anno dominice Trabeacionis DCCCC L^{a} II, indiccione X^{a}, sub anno XVII^{mo} regis Ludovici, veniens reverentissimus Guisaddus, sancte Urgellensis sedis opilio, in predicto comitatu, in locum nuncupatum Civitate, per preces domni Borrelli, incliti marchionis, ad consecrandas ecclesias in honore Sancti Felicis martiris et Sancti Martini confessoris, quem prefatus marchio pro amore Dei et remissionem peccatorum suorum necnon et parentum suorum, per desiderium celestis patrie adipescendum et zabulum ab animo effugiendum et statum sancte Dei Ecclesie ad erigendum, ut remuneracionem ab hetere celesti ad ultimum consequi valeat, et cum sanctis agminibus in celesti regione curuscet.

Ideoque iamdictus comes cedo ad domum Sancti Felicis predicti et Sancti Martini ad consecrationis diem omnes meas decimas dominicales de Civitate predicta et de valle Andorrense et de villa Bescheran, tam de laborancia quam de obliis, et de ipso alaude dominicale de Adrallo et de Arasuze, sicut constitutum fuit a diebus avii vel avunculi mei. Insuper ibidem trado in valle Andorra castrum Sancti Vincencii cum ipsa ecclesia, cum omnibus rebus ad se pertinentibus, et terris et vineis et omnem meum alaudem quem habeo in Caniglau et quantum alaudem habeo in Encampo, et ipsos meos mansos dominicales quos habeo in Envezinio vel in ipsas Comas, et ipsas decimas dominicales de Asnurri et I matrafum ad predictam ecclesiam.

Et sunt ibidem libri: Bibliotega I et alios libros X^{m} et VII^{m}. Et de vestimentis: albas IIII^{or}, stolas cum auro II cum fanonibus et sine auro II similiter cum manipulos II, amigdo I cum auro et alios duos sine auro, corporale cum auro et casullas VI et cappas II. Turibulum I, calicem I argenteo et alio de stagno, facitergeos II pallii et matrafi sunt XII^{cim}.

Idemque iamdictus marchio ad titulum Sancti Felicis predicti et Sancti Martini elegit ibidem strenuum virum, divinis literis imbutum, religione pudicum, in sacerdotali ordine computatum, nuncupandum Seniofredum, qui in eodem loco famularetur die noctuque diebus vite sue, et potestas illius a nullo valeat violari et quiete secureque possideat, iure sue rectitudinis, in subditione et fidelitate predicti comitis.

Et ego iamdictus Seniofredus ad supranominata ecclesia dono antiphonario I et pelvim eream et candelabro et alodem meum proprium quem habeo in Kaprisago, domos VI cum curtis et orreis et ortis et terris et vineis et omnia vaschula que ibidem habeo et quidquid ibidem habeo vel pro quacumque voce habere debeo vel adquisiturus ero, et in Civitate Fracta vinea I in ipso bago ad integrum, et in Salellas dono ibidem quantum emi de Adalanza cometissa et sua filia, et ibidem dono ipsa insula quem emi de filiis Guiscafredi et de Bergonda, et in ipso plano de Civitate dono ipsum alodem quam comutavi de Simplitie et emi de Sendredo. Hec omnia dum vivo iuris mee retineo, post obitum vero meum remaneat predicte ecclesie pro redemcione anime mee et seniori meo.

Et ego Santio presbiter dono ad ipsam ecclesiam vinea I[a] quem habeo in Arasuze, quem [emi] de Albarone, pro redemcione anime mee; et alia vinea quem emi de Manlane pro redemcione anime seniori meo Laudeario condam.

Enim vero prefatus episcopus dono, trado atque concedo ad iamdictam ecclesiam Sancti Felicis in die dedicationis decimas et primicias et oblationes fidelium de supranominata Civitate et de Arasuze et de Kaprisago et de ipso monte Cocullo et ipsos villars et vilarunculos, cum fines et terminos et adiacenciis eidem pertinentibus, sicut olim constitutum fuit et secundum canonum constitucionem. Et in valle Trasvalde ecclesiam Sancti Martini cum parrochia que dicunt Terrazola, cum fines et adiacentiis eius.

Et hanc dotem inconvulsa inviolabilisque maneat in posterum et qui contra hanc venerit minime scindatur et sciat se anathematis innodatum.

Wisadus episcopus hanc dotem fieri iussit et subscripsit. Sig+num Borrelli comitis, qui hanc ecclesiam consecrari fecit et hanc dotem corroborari precepit.

434

13 JUNY 953

GUISAD, BISBE [D'URGELL], DONA A LA CATEDRAL D'URGELL L'ALOU QUE TÉ EN EL COMTAT D'URGELL, A LA VALL D'ELINS, EN EL LLOC ANOMENAT NOVES [DE SEGRE]. FA LA DONACIÓ PER TAL D'OBTENIR LA REMISSIÓ DELS SEUS PECATS PER LA INTERCESSIÓ DE SANTA MARIA.

[**O**]. Original perdut, probablement en 1936-1939. — **A.*** Còpia del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 89, doc. CCLII, *ex* **O**. Rúbrica: «Karta Guisadi episcopi de alodiis in valle Elisitana». — **B.*** Còpia del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 237v, doc. DCCCIIII, *ex* **O**. Rúbrica: «Donacio Wisadi episcopi Sancte Marie». — **C.** Còpia de Joaquim Areny de Plandolit, anterior a 1907: La Seu d'Urgell, AC, *ex* **O**.

a.* BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 125, pàg. 90-91, *ex* **C**.

In Christi nomine. Ego Wisadus presul timeo et paveo gehenna ignis et cupio pervenire ad gaudia paradisi, Deo propitio, sed humane fragilitatis metuens kasu[l] nequando adsit repentina mors

michi perveniat, hanc scriptura[2] fieri sano animo volo, ut dum tempus vite mee mature devenerit universa, que propter amorem Dei et remissionem peccatorum meorum[3] sanctis ecclesiis contulerim firmam et inviolabile exinde obtineat[4] firmitatem.

Cognosco qualiter per intercessionem sanctorum possim remedia celestia adquiri, quapropter ego iamdictus Wisadus placet in animis meis ut ad domum Sancte Marie Orgellense Sedis aliquid de paupertatem meam donare deberem sicut et dono iuris mee alodem meum proprium quem habeo in pago Orgellitano, in apenditio de valle Linsitana, in locum vocitatum Novas, id est terras, vineas, ortis, arboribus, kasas,[5] kasalibus,[6] pratis, pascuis, silvis, garricis, molinariis cum illorum capud aquis, quantum adquisitum habeo[7] vel adquirere potuero per quacumque voce. Et afrontant hec omnia: a parte orientis in flumen Segor, et de occiduo in Kavallaria,[8] et de meridie in Kaza,[9] de circe vero parte in serra Sancto Ilario.[10]

Dono ego, iamdictus Wisadus, hec omnia supranominata cum exiis et regressiis et cum omni superposito illorum inter istas afrontaciones ab integrum prefate[11] ecclesie, ut per intercessionem sancte Marie virginis remissionem peccatorum animam meam consequi merear.

Quicumque vero, ausu temerario, post hobitum[12] meum hanc scripturam[13] aufferre aut violare temptaverit aut inquietare presumpserit, in primis iram Dei incurrat et a consortio Christi extraneus effitiatur descendatque cum illo iram Dei super[14] eum sicut descendit super Datan et Habiran,[15] quod vivos terra absorbuit;[16] et insuper in vinculo auri libra quoactus absolvat. Et hec scriptura[17] post hobitum[18] meum firmam et plenissimam obtineat firmitatem.

Facta ista scriptura[19] idus iunii,[20] anno XVII regnante Hludoyco[21] rege, filio Karuloni[22] regis.

Wisadus episcopus, qui hanc karta[23] donacione feci et testes firmare rogavi SSS. Eldesindus archipresbyter SSS. Albarus levita SSS. Abbo[24] presbyter SSS.

Gisclaricus sacer, qui hanc donacione rogitus scripsit[25] et SSS. die et anno quod supra, cum litteras superpositas VI.[26]

1. casu AB. — 2. scribtura A. — 3. *Omet* A. — 4. obtineam Ba. — 5. casas AB. — 6. casalibus AB. — 7. abeo A. — 8. Cavallaria AB. — 9. Caza AB. — 10. Hilario B. — 11. prephate A. — 12. obitum AB. — 13. scribturam A. — 14. Dei super] desuper A. — 15. Abiron A. — 16. obsorbuit A. — 17. scribtura A. — 18. obitum AB. — 19. scribtura A. — 20. iulii AB. — 21. Ludoico A, Laudoyco B. — 22. Caruloni A. — 23. carta AB. — 24. Abba A. — 25. scribsit A. — 26. cum litteras superpositas VI *ometen* AB.

435

19 JUNY 953

REGENANDA I ELS SEUS FILLS ADOVER, ÒRIA, ODERON, PREVERE, I GUISTREMIR, JUNT AMB LA SEVA NORA MARIA, MULLER D'ADOVER, VENEN A MIRÓ, VESCOMTE [D'URGELL], I A LA SEVA MULLER RIQUILLA LA VINYA QUE TENEN PER HERÈNCIA EN EL COMTAT DE CERDANYA, AL BARIDÀ, EN EL LLOC ANOMENAT GENÇ [PRADA DE GENÇ], AL COSTAT DEL RIU SEGRE, PER DEU SOUS.

[**O**]. Original perdut en 1936-1939. — **A.** Còpia de Pere Pujol, anterior a 1936: La Seu d'Urgell, AC, *ex* **O.**

a.* BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 126, pàg. 91, *ex* **A.**

In nomine Domini. Ego Regenanda femina et filiis meis is nominibus, id est Adovarius et uxor sua Maria et Auria et Auderondo presbitero et Wistrimiro vinditores sumus vobis Mirone vicesco-

mite et uxori tue Rigildes, emtores. Constat nos vobis vindere deberemus, sicut et per hanc scriptura vindicionis nostre vindimus nos vobis, vinea nostra propria qui nobis advenit ex parentorum nostrorum; et est ipsa vinea in comitatu Cerdaniense, in paguo Bariense, in locum que vocant Iancii. Et afrontat ipsa vinea: de uno latus in ipso torrente, et de alio latus in ipsa fonte, de III latus in vinea Huzando, de IIII vero latus in flumen Segore.

Quantum infra istas totas afrontaciones includunt sic vindimus nos vobis[1] ipsa vinea ab omni intecretatem propter precium solidos X, quod de vos emtores nobis dedistis et nos de presente manibus nostris recepimus et nichil quod de ipso precio apud vos emtores non remansit, et est manifestum.

Quem vero ipsa vinea de nostro iure in vestro tradimus dominio et potestatem habeatis homnique tempore. Et qui contra hanc ista carta vindicione venerit per inrumpendum aut nos ipsis venerimus, tunc componamus vobis ipsa vinea quantum ad eodem tempore meliorata fuerit in duplo. Et inantea ista carta vindicio firma et stabilis permaneat homnique tempore.

Facta carta vindicione XIII kalendas iulii, anno XVII regnante Leideviquo rege, filio Carloni.

Sig+num Rigenanda, Sig+num Adovarius, Sig+num Maria, Sig+num Auria, Auderondus presbiter SSS., Sig+num Wistrimirus, nos simul in unum carta vindicionis fecimus et testes firmare rogavimus. Sig+num Albarus. Sig+num Ranefredus. Sig+num Dato. Bermundus SSS.

Damnellus presbiter, qui han[c][2] carta vindicionis scripsit et SSS. die et anno quod supra.

1. nobis a. — 2. *Manca.*

436

JUNY 953

LISABEL VEN A ESGOLAU LA CINQUENA PART D'UNA VINYA QUE TÉ A «MARENGANO» [A LA VALL D'ÀGER] PEL PREU DE DEU SOUS.

O.* Barcelona, BC, Arxiu, R. 3979. Actualment exposat al Museu d'Història de Catalunya. — **A.** Regest de l'any 1768: Barcelona, BC, ms. 941 [Inventari de l'arxiu de Sant Pere d'Àger], núm. 1616, *ex* **O.**

a. *Catalunya romànica*, vol. XVII, pàg. 30, amb facsímil, *ex* **O.**

El rei que consta en la clàusula de datació ha estat identificat, en la primera edició del document present (cf. **a**), amb Hudayl ibn Hasim, governador de Lleida des del desembre de l'any 952 (cf. BRAMON, *De quan érem o no musulmans*, pàg. 310 i nota 184), de manera que les persones que actuen en aquesta venda formarien part d'una comunitat mossàrab que vivia llavors a la vall d'Àger, atès que el document prové de la col·legiata d'Àger. El topònim «Marengano» fora una variant del «Marunnano» que surt en la dotalia de Sant Salvador d'Àger el 1048 (cf. ORDEIG, *Les dotalies*, vol. II, núm. 185, pàg. 142-144).

In Dei nomine. Ego Lisabele tibi entori meo Ecegolale. Constat me ut tibi bindo quinta parte de illa binea qui est in Marengano: de oriente de filiis de Betar et de ocidentis binea de Nefridio. Bindo tibi in ipsa binea et in ipso torqulario mea parcione ab omne integrietate in precio placibile, id est X solidos; et nikil de ipso pre⌜i⌝o aput te non remansit. Quod si ego Lisabele aut aliquis homo qui te inquietaberit duplo tibi conponat.

Facta carta bindicionis[1] in mense iunio, anno regnante Hudele rege.

S+nu Lisabele, qui hunc carta rogabit scribere et testes rogabit, ut sua signa facerent. S+nu Citi. S+nu Rikarede. S+nu Anseriku.

Haranece presbiterus rogitus, qui hoc scribsit [SSS.] die anoque supra.

1. bindicdicionis O.

437

30 JULIOL 953

EL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA-CONFLENT] ACUDÍ TEMPS ENRERE A LA VALL DEL CONFLENT, AL CENOBI DE CUIXÀ, HI TROBÀ UNA ESGLESIOLA PETITA I POBRA DEDICADA A SANT GERMÀ, LA DESTRUÍ I CONSTRUÍ UNA ESGLÉSIA MERAVELLOSA. ARA, A PRECS DEL COMTE ESMENTAT, EL BISBE RICULF D'ELNA ACUT A CONSAGRAR-LA EN PRESÈNCIA D'ELL, DE LA SEVA MARE, AVA, I DEL SEU GERMÀ OLIBA, DE L'ABAT GONFRED, DE CANONGES, DE MONJOS I DE LAICS. LA COMTESSA AVA I ELS COMTES SUNIFRED I OLIBA LA DOTEN AMB BÉNS IMMOBLES I AMB LA TERCERA PART DE LA CERA DEL PASQUER DE LA VALL DEL CONFLENT. EL BISBE LA DOTA AMB ELS DELMES, LES PRIMÍCIES I LES OBLACIONS DELS FIDELS DEL LLOC DE VALLMANYA, ALOU DEL MONESTIR.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 340, pàg. 320-322.

438

24 SETEMBRE 953

DADILA DONA AL CENOBI DE SANTA CECÍLIA D'ELINS UNES TERRES I UNES VINYES QUE TÉ PER HERÈNCIA EN EL COMTAT D'URGELL, A LA VALL D'ELINS, ENTRE LES AGUDES I GRAMÓS. EN FA DONACIÓ ALS ABATS GULFÍ I MELANDRE PER A REMEI DE LA SEVA ÀNIMA I DE LES ÀNIMES DELS SEUS PARES.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Santa Cecília d'Elins, núm. 9.

a. MARQUÈS, *Els documents d'Elins*, núm. 12, pàg. 44, *ex* **O**.

In nomine Domini. Ego Dadilde femina donatrix sum[1] domum Sancte Cecilie virginis et martiris Christi, cenobium, que est in comitatum Urgellensi, in valle Elinsi, prope rio Chavo. Manifestum est enim quia placuit animis meis et placet, nullius quoegentis imperio nec suadentis ingenio, sed propria et expontanea mea mihi hoc elegit cum Deo bona volumtas, ut ad predicto domo donacionem fecissem aliquas de proprietate mea, sicuti et facio. Dono namque ad predicto domo[2] terras [et][3] vineas que mihi adveniunt per genitores meos, et hec est omnia in comitatum Urgellensi, in valle Elinsitana, et abent afrontaciones de ipsas Acutas usque in Lacuna Arida, et de Waramonse usque in ipso Ciroco.

Quantum in istas afrontaciones includunt sic dono omnem meam hereditatem ad predicto domo, que mihi advenit[4] de genitores meos propter Deum et remedium anime mee et genitores

meos, ut de ab hodierno die et tempore teneant et possideant et laborent et exfructent fideles Sancte Cecilie, tam istos presentes abbatos domnos Gulfinus et Melantros et fratres eorum, quam et successores eorum, secundum regulam auctoritatem.

Quod si ego donatrix aud ullus homo que contra hanc donacione venerit pro inrumpendum, non hoc valeat vindicare sed componat aud componam hec omnia in duplo cum omnem illarum inmelioracione. Et hac donacio firmis permaneat omnique tempore.

Facta donacione VIII kalendas octobris, anno XVIII regnante Ludovico rege, filio Karloni regi.

Sig+ Dadilde femina, que hanc donacione feci et firmare rogavi. Sig+ Igila. Sig+ Langoardus. Sig+ Fredarius.

(Crismó) Undisclus, presbiter adque monacus, qui hanc donacione scripsi, cum litteras fusas in verso IIII, et SSS. sub die et anno quod supra.

1. sum *repetit*. — 2. *Segueix* adque *suprimit*. — 3. *Manca*. — 4. *Corregit al damunt* advenerat.

439

8 SETEMBRE 954

CONSTEN EL VESCOMTE ARGÀ I LA SEVA MULLER EGA, FILLA DEL VESCOMTE GUIFRÉ.

[**O**]. Original perdut. — [**A**]. Còpia en el Cartoral Verd, f. 66, del monestir de Ripoll, perdut. — **B**.* Regest de R. d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec VII, pàg. 3, *ex* **A**.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 160, pàg. 209, *ex* **B**.

El regest d'Olzinelles diu: «[Cartulario verde fol. 59] Vizconde Argano y su muger Ega, hija del Wifredo vizconde. 6 *idus setembris* 954».

440

27 SETEMBRE 954

AGUILÀ I LA SEVA MULLER ORONDOMINA DONEN AL MONESTIR DE SANT LLORENÇ [PROP BAGÀ], FUNDAT EN EL COMTAT DE CERDANYA, A LA VALL DE BROCÀ, PROP DEL RIU BASTARENY, L'ALOU QUE TENEN PER COMPRA EN EL COMTAT DE BERGA, A LA VALL DE ROSET, AL LLOC ANOMENAT BERTRANA. FAN LA DONACIÓ PER A REMEI DE LLURS ÀNIMES, AMB EL PACTE DE TENIR-NE L'USDEFRUIT I DE PAGAR ANUALMENT LA TASCA.

[**O**]. Original perdut. — [**A**]. Còpia del segle XIX, de fra Pau de Perelló, a Bagà, AP, vol. CCX, 62-63, perdut el 1936.

a.* SERRA, *Baronies*, vol. III, pàg. 81-82, *ex* **A**. — **b**. BOLÒS; PAGÈS, *Sant Llorenç prop Bagà*, ap. 11, pàg. 183-184, *ex* **a**.

In nomine Domini. Ego Agila et uxor mea Orondomina. Magnum mihi et satis licitum esse videtur domum Dei edificare ubique et de meis rebus honorare adque concedere, audientes praedica-

tiones sanctorum patruum qui eleemosina a morte liberat animam, cognoscenti nos peccati macula honusto, ut pius et misericors sit Deus in peccatis nostris, amen.[1] Propterea concedimus adque tradimus ad domum Sancti Laurentii cenobi monasterii, quibus basselica[2] fundatus est in comitatu Cerdaniense, in valle Buccuranense, prope alveo Bestasinde, id est casas, casalibus, hortis, ortalibus, terras, vineas, illorum arboribus, pratis, pascuis, silvis, garritiis, molindinis cum illorum capud aquis et cum illorum exiis et regressis illarum. Qui mihi advenit haec omnia quod superius resonat de nostra comparatione. Qui est in comitatu Bergittanense, in valle Roseto, in locum quod vocant Bertana vel in a[li]qua[3] partes.

Et afrontat ipsa casas, casalibus, hortis, ortalibus cum illorum exio vel regressio et omnia quae superius resonat: de parte orientis in locum qui voca[tur][4] Campo Artoso, et de meridie in serra qua dicitur Mannilli, et de occiduo cum Chercho Plexado, et de circi in Petra Fita. Quantum infra isti quatuor afrontationibus includuntur sic donamus adque tradimus ipsum nostrum alodem quod superius resonat et nos habemus infra istas afrontationes ad omnem integritatem propter remedium animas nostras; in tale placitum vel conventum, ut per singulos annos tascham donare facia[mus],[5] id est de frumento et de ordeo et de segale et de vino.

Abbates enim et servientibus domum Sancti Laurentii potestatem habeant usuandi, exfructuandi seu faciendi firmissimam habeant potestatem sicut aliis alodibus vel munificentiis Sancti Laurentii pertinentibus, ut pius et misericors sit Deus in peccatis nostris. In tale pactum vel conventum ut nos et posteritas nostra teneamus sub tuisione Sancti Laurentii monasterii vel eorum abbates.

Et qui contra hanc ista donatione vel eleemosinaria inquietare voluerit, in primis iram Dei incurrat et cum Iuda Scarioth, que[6] Dominum tradidit, portionem accipiat et non sit disrupta omnique tempore.

Facta ista carta donatione vel eleemosinaria quinto kalendas october, anno primo regnante Leutario rege, filio Ludovico rege qui est condam.

Sig+num Agila, Sig+num Orondomina, qui ista carta donatione vel elemosinaria rogavimus scribere et testes firmare. Sig+num Sinofredus. Sig+num Fedolimus. Sig+ Gonfredus. Astonldus[7] presbiter.

Oriolus presbiter, qui hanc cartam donatione vel eleemosinaria rogatus scripsi et + die et anno quo supra.

1. amamus a. — 2. hasseu... a. — 3. aqua a. — 4. voca... a. — 5. facia... a. — 6. Scarioth, que] Scarios adque a. — 7. *Sic* a.

441

17 OCTUBRE 954

SUNIFRED DONA AL MONESTIR DE CUIXÀ, SITUAT EN EL TERRITORI D'ELNA, A LA VALL DEL CONFLENT, L'ALOU QUE TÉ PER COMPRA EN EL COMTAT DE CERDANYA, A LA VIL·LA ANOMENADA ENVEIG. FA LA DONACIÓ PER A REMEI DE LA SEVA ÀNIMA.

[**O**]. Original perdut. — [**A**]. Còpia del segle XIV en el Cartoral Menor de Cuixà, «in sacco cuius inscriptio est "Enveig, Saga"», perdut. — **B**.* Còpia parcial del segle XVII: París, BNF, Col. Baluze, vol. 107, f. 368v, potser *ex* **O**. — **C**. Regest del segle XVIII: Perpinyà, APO, fons Fossà, 12 J 24, *Recueil*, tom I, núm. 238, pàg. 41, *ex* **A**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 343, pàg. 324.

El regest de Fossà (cf. **C**) diu: «Donatio facta per Sinofredum dicto coenobio in villa Enveig, 16 kalendas novembris, anno I regnante Leuthario rege».

In nomine Domini. Ego Sonifredus donator sum Deo et Sancti Michahelis archangeli et Sancti Germani cenobii, qui sunt in suburbio Elenense, in valle Confluente, locum vocitante monasterio Coxano, prope fluvium Literano. Dono ego indignus peccator alodem meum qui michi aveni de comparacione propter remedium anime mee. Et est ipse alaudes in comitatum Cerdaniensse, in villa que vocant Evege, id est, kasas, kasalibus, cum illorum superpositos, curte, [...].[1]

Facta karta donationis vel elemosinaria XVI kalendas novembris, anno primo regnante Leutario rege, filio Leudevici.

Suniefredus SSS., qui ista karta donatione vel elemosinaria feci et testes firmare rogavi. [...].[2]

Daniel presbiter, qui ista karta donacione vel elemosinaria scripsi + die et anno quod supra.

1. etc. B. — 2. etc. B.

442

4 NOVEMBRE 954

ELLÓ ACUT AL MONESTIR DE SANT JOAN [DE LES ABADESSES], AMB LA SEVA FILLA ENQUÍLIA, I DEMANA A L'ABADESSA RANLÓ I A TOTA LA CONGREGACIÓ QUE REBIN L'ESMENTADA FILLA AMB LA SEVA HERETAT. FORMA PART D'AQUESTA HERETAT L'ALOU DE PI, EN EL TERRITORI D'ELNA, QUE EL DIFUNT OLIBA, PARE D'ENQUÍLIA, HAVIA REBUT DEL SEU PARE, RADULF, BISBE [D'URGELL].

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 714, pàg. 550-551, i vol. VI, núm. 345, pàg. 324.

443

27 GENER 955

GANDESIND VEN AL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA] UNA CASA SITUADA EN EL TERRITORI D'ELNA, A LA VALL DEL CONFLENT, PER SIS SOUS.

[**O**]. Original perdut, potser el document conservat a Ripoll, AM (Pabordia d'Age), fins al 1835. — **A.*** Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec IX, p. 87. — **B.*** Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 12v.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 161, pàg. 209, *ex* **AB**.

El regest **A** diu: «*Kandesindo* vende al conde Suniefredo una [casa] en el suburbio *Elenense, valle Confluente, in ipsa villa*, por 6 sueldos: 6 calendas febrero, 1 Lotario». El regest **B** diu: «Otra venta por *Kandesindo* a favor del conde Suniefredo de una casa en el suburbio de Elna, valle de Conflent, *in ipsa villa*, por 6 sueldos: 6 calendas febrero, año 1º de Lotario. Pabordía de Aja».

444

8 MARÇ 955

BORRELL, COMTE I MARQUÈS [D'URGELL], DONA A LA CATEDRAL D'URGELL L'ALOU QUE TÉ PER COMPRA EN EL COMTAT D'URGELL, EN EL TERME DEL CASTELL DE SANT JAUME [TERME D'ALÀS I CERC] I EN EL DEL CASTELL ANOMENAT AGUDES [TERME DE LAVANSA I FÓRNOLS], ENTRE EL MONT CADÍ I EL RIU SEGRE.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 68. Al dors: «Karta de Clopedera vel Letone» (s. XI). — **A.** Còpia del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 162, doc. CCCCLXXII, *ex* **O.** Rúbrica: «Donacio Borrelli comitis de Lotone et de Clopedera».[1]

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 127, pàg. 92, *ex* **O.**

In nomine Dei eterni et Salvatoris nostri Ihesu Christi. Ego Borrellus, hacsi merito indignus comes et marchio, donator sum virgini gloriose almipolorum opifex genitrici ad eiusque vilam que sita est in comitatu Urigello, in Sede nunccupata vigo, alaudem meum. Recognoscens me multis divine legis preceptis transgredientem atque variis vitiis et iniquitatibus subiacentem, misticis divinis conlatis mihi verbis inobedientem atque in deliciis huius militie seculi comorantem, pro id vero orando totis precordiis humiliter deprecando alme virginis Marie obnixe rogando et ⌈eam⌉ de rebus meis honorari cupio, ut illa virgo et mater gloriosa intercedat pro me ad Dominum ut dignetur mihi misertus esse in omnibus angustiis meis et propitius in omnibus peccatis meis, auxiliator in omnibus tribulacionibus meis, defensor de omnibus inimicis meis visibilibus et invisibilibus, adiutor et protector atque liberator de omnibus necessitatibus meis presentibus atque venturis, amen.

Dono namque ad prefatum domum sancte Dei genitricis virginis Marie prelibatum alaudem meum proprium, que mihi advenit per comparacione; et est ipse alaudes in comitatu predictum Urigellum, in terminio de kastro Sancti Iacobi apostoli vel aiacencias de kastro vocato Agudas. Qui sunt enim kasas cum curtis et ortis et ortalibus et oglatis, terris cultis et incultis, et ⌈arboribus⌉ pomiferis et inpomiferis et silvis et garricis et pascuis. Et afrontat ipse predictus alaudes: de una latus in montana que dicitur Cadino, et de alia latus in locum que nuncupatur Bavesse, et de alio latus in rio que vocatur Ursian, de alium vero latus in alveum que dicunt Seger.

Quantum infra istas affrontaciones includunt sic dono prelibatum alaudem ad predictum domum beate virginis Marie quantum ibidem abeo vel teneo et possideo vel hereditare debeo, in omnia et in omnibus ab omnem integrietatem cum exiis et regresiis earum.

Quod si ego donator aut ullusque homo contra hanc donacionem venerit ad inrumpendum, non hoc valeat vindicare set componat in duplo hec omnia predicta cum omnia sua inmelioracione. Et inantea ista donacio firma permaneat omnique tempore.

Facta karta donacione VIII idus marcii, anno I regnante Leuthario rege, filium condam Loduici regis.

Sign+ Borrelli comitis,[2] qui hanc donacionem feci et firmare rogavi. Scluva SSS.* Eldefredus SSS.* Viliefonsus SSS.*

(Crismó) Placianus indignus sacer, que hanc cartam donacionis scripsit et SSS. die et anno quod supra.

1. et de Clopedera, *ratllat*. — 2. Borrelli comitis, *en lletres majúscules*.

445

2 ABRIL 955

EL COMTE BORRELL [D'URGELL] DONA AL CENOBI DE SANTA CECÍLIA D'ELINS LA VILA ANOMENADA PALLEROLS, AMB LA PART D'AVELLANET QUE LI CORRESPON, I EL CASTILLÓ. EN FA DONACIÓ ALS ABATS GULFÍ I MELANDRE I ALS SEUS MONJOS PER TAL QUE HO POSSEEIXIN D'ACORD AMB LA REGLA DE SANT BENET.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Santa Cecília d'Elins, núm. 10. — **A.** Còpia feta per Jaume Ribelles, notari de la Seu d'Urgell en el segle XVII: La Seu d'Urgell, AC, Santa Cecília d'Elins, núm. 11. — **B.** Còpia del segle XVIII: Barcelona, BC, ms. 729, *Monumenta* del pare Pasqual, vol. III, f. 158-159, *ex* **O** (encara a la Col·legiata de Castellbò).

a. MARQUÈS, *Els documents d'Elins*, núm. 13, pàg. 45-46, *ex* **O**.

RE: PASQUAL, *El antiguo obispado de Pallás*, pàg. 80. — VILLANUEVA, *Memorias cronológicas*, pàg. 124-125.

El preàmbul del present document es troba usat el 17 de juliol de 961 en un document del monestir de Sant Sadurní de Tàvèrnoles (doc. 512). La darrera de les firmes estampades al peu d'aquest document és la d'Ató, bisbe de Pallars. Sobre aquesta firma Abadal (*Catalunya carolíngia*, vol. III, pàg. 177, nota 26), basat en el regest de Pasqual i en la creença que el bisbe Ató morí probablement cap al 949, opina: «La firma, doncs, d'Ató es fa molt sospitosa; jo crec que fou una adjunció errada d'algun erudit posterior que tenia notícia aproximada de l'existència d'un cèlebre bisbe Ató en el Pallars». Cal dir, però, que en el pergamí original la firma té tota l'aparença de ser autògrafa, de manera que l'esmentat bisbe hauria viscut almenys fins al 955.

(Crismó) Omnis homo qui se recognoscit multis criminibus peccatorum fece sordidatum atque omnium bonorum operum extorrem, per multa argumenta bonorum operum vel indunancia lacrimarum atque per elemosinarum recuperacionem vel refrenacionem corporis per ieiuniorum afflicionem per fructos dignos penitencie cum omni humilitate debet converti ad Dominum exorandam misericordiam, ut sicut persuadente ostem antico a florigera sede dicessit, per fructos dignos penitencie sive per largiendam elemosinam opitulantem Domini misericordiam postulandam et sanctorum merita intercessione debet convertere ad Dominum et emendacionem et ad eternam recuperacionem pervenire, amen.

In Christi nomine. Ego Borrellus, gratia Dei commes et marchio, pia devocione libenter elegi ut ad venerandam ecclesiam cenobium Sancte Cecilie, virginis Christi, in cuius honore cenobium constructum est in comitatu Urgello, in valle Elinsitana, super fluvium rivo Cavo, aliquid de proprio meo donare debeo, sicut et facio. Dono ad iamdictum cenobium Sancte Cecilie, virginis Christi, villam que dicitur Palierolus et in vilella que dicitur Avellaneto ipsum quod pertinet ad Palierolus. Et abet afrontaciones ipsa villa Palierolus: de I parte in villa Guaramonse, et de alia in locum que dicitur Iovo, in ipso collo, et de III in petra Imoletti, et de IIII vero parte in ipso chollo de Elesxo que dicitur. Quantum infra istas afrontaciones includunt sic dono ego Borrellus, gratia Dei commes et marchio, ipsa villa Palierolus et in ipsa villella Avellaneto quod pertinet ad Palierolus, cum suis adiacenciis et cum illorum terminis ab intecrum.

Et dono ad iamdictum cenobium Sancte Cecilie ipsum Castellone et ipso monte cum suis decimis et cum suis terminis et suis adiacenciis. Et abet afrontationes ipse Castellone cum ipso monte: de I parte in Chozo, et de alia in Elexe, in ipsa via, et de III in ipsa serra de Petras Calces, et de IIII in

ipso Pradello usque in ipsa Chabannella. Quantum infra istas afrontaciones includunt sic dono ego Borrellus, gratia Dei comes et marchio, ipsum Castellone et ipso monte cum suis decimis et cum suis silvis et pratis, pascuis, garricis, aquis ductis et reductis, cultum et incultum, conditum et reconditum, constructum vel destructum, omne in omnibus, ab omnem integritatem, ad iamdictum cenobium Sancte Cecilie virginis Christi, ut per eius intercessione et omnium sanctorum ante tribunal Christi veniam merear abere in vitam eternam.

Abbates qui estis hodie, Vulfinus abbas, Melandrus abbas, et ceteri alii vel monaci regulariter teneant secundum regulam sancti Benedicti et possideant, et est manifestum. Quicunque vero contra hanc scriptum donacionis mee violator aut traitor aut inruptor aut temerarius extiterit, aut quislibet homo contrarius fuerit, alienus existat a regno Dei et iram Dei inveniat et ad Sancta Cecilia quadruplum restituat. Et hec donacio mea firmis et stabilis permaneat omnique tempore.

Facta karta donacionis vel elemosinaria IIII nonas aprilis, anno primo regnante Leutario rege, filio Ludoici.

+ Borrellus, gratia Dei comes et marchio, qui hanc karta donacionis vel elemosinariam feci ad domum Sancte Cecilie, virginis Christi, et testes firmare rogavi. Arnallus SSS.* Wifredus SSS.* Simplicius vicescomis SSS.* Servusdei presbiter SSS.* Miro comis SSS.* Trasoarius SSS.* Atto presul SSS.*

Eles presbiter, qui hanc karta donacionis vel elemosinaria rogitus scripsit et SSS. die et anno quod supra.

446

1 MAIG 955

HOM VEN A LA COMTESSA AVA [DE CERDANYA] UNES TERRES SITUADES EN EL COMTAT DE BESALÚ, A MONTAGUT [DE FLUVIÀ].

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. V, núm. 308, pàg. 284. També ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 164, pàg. 210.

447

4 JUNY 955

ORIOL I LA SEVA MULLER QUINBERGA VENEN AL PREVERE DURAN UNA TERRA QUE TENEN PER HERÈNCIA EN EL COMTAT DE CERDANYA, A LA VILA VENCILLES [TERME DE DAS], PER L'EQUIVALENT DE TRES SOUS.

O.* Barcelona, AR (ACA), Monacals, perg. de Sant Llorenç del Munt, núm. 4.

a. BOLÒS; PAGÈS, *Sant Llorenç prop Bagà*, ap. 12, pàg. 184, *ex* **O**.

In nomine Domini. Ego Oriolus et uxori sue Quinniverga tibi entore nostro Durandus presbiter. Consta nos ut tibi vindere deveremus, sicuti et vindimus nos tibi terra nostra que abemus de parentes nostros in comitatum Cerdaniense, in apendicio de villa Vicinulas, in suos fines. Et afrontat ipsa terra: de III partes in terras de me co[m]paratore,[1] et de IIII parte in via qui pergit ubique.

Quantum infra istas afrontaciones includunt sic vindimus nos tibi ipsa terra ab omne integrietatem in precio solidos III in rem valente, est manifestum. Quod si nos vinditores aut ullus homo qui ista vindicione inquietare voluerit, in d[u]plo tibi componere faciamus. Et inante ista vindicio firmis permaneat.

Facta carta vindicionis pridie nonas iunii, anno primo regnante Leotario rege, filio Ludivico.

S+num Oriolus, S+num Quinniverga, qui hanc carta vindicionis fecimus et testas rogavimus firmare. S+num Madexo. S+num Morcellus. S+num Bradila.

Ermemirus presbiter, qui hanc carta vindicionis rogitus scripsi et SSS. die et anno quod supra.

1. *Manca.*

448

28 JULIOL 955

EL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA] DONA AL MONESTIR DE SANT PERE DE RODES L'ALOU QUE TÉ A LA VALL DEL CONFLENT, SOTA EL CASTELL DE VINÇÀ, A LA VILLA VILELLA [TERME DE RIGARDÀ].

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 352, pàg. 329-330.

449

SETEMBRE 954 - SETEMBRE 955

HOM DONA AL MONESTIR [DE SANT JOAN DE LES ABADESSES] UNA TERRA SITUADA A LA VILLA ESPINOSA [A LA VALL DE BROCÀ].

[**O**]. Original perdut. — **A**. Regest del segle XV: Sant Joan de les Abadesses, AM, *Llibre de Canalars*, I, f. 134v, sac 15, núm. 89.

a.* UDINA, *El Archivo Condal*, ap. II, núm. 221, pàg. 486, *ex* **A**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 734, pàg. 563.

El regest del segle XV diu: «Terra sita infra fines ville Spinosa donatur huich monasterio confrontata. Anno primo Leutardo rege, filio Ludovici regnante».

450

5 OCTUBRE 955

BRANDOÍ, VESCOMTE [DE BERGA], I LA SEVA MULLER QUIXOL, VESCOMTESSA, DONEN AL CENOBI DE SANT SALVADOR [DE LA VEDELLA] L'ALOU FORMAT PER L'ESGLÉSIA DE SANT VICENÇ I LA VILLA ANOMENADA NAVEL [TERME DE VIVER I SERRATEIX], SITUAT EN EL COMTAT DE BERGA, PROP DEL TERME DEL CASTELL DE CARDONA, QUE TENEN PER COMPRA FETA AL DIFUNT COMTE SUNIFRED [II D'URGELL]. FAN AQUESTA DONACIÓ PER A REMEI DE LLURS ÀNIMES.

[**O**]. Original perdut. — [**A**]. Còpia interpolada conservada a Serrateix, AM, perg. núm. 359, probablement fins al 1835. — **B**.* Còpia del segle XVIII: Barcelona, BC, ms. 729, *Monumenta* del pare Pasqual, vol. IV, f. 33-33v (abans pàg. 65-66), «És original sig. de num. CCCLIX», però *ex* **A**. — **C**. Còpia del segle XVIII: Barcelona, BC, ms. 729, *Monumenta* del pare Pasqual, vol. IV, f. 249-250 (abans pàg. 298-300), *ex* **A**.

a. SERRA, *Els senyors de Cardona*, llibre I, pàg. 41-42, *ex* **B**. — **b**. BOLÒS, *Diplomatari de Serrateix*, núm. 17, pàg. 88-90, *ex* **B**.

Malgrat que en la primera de les còpies del pare Pasqual es digui que el pergamí de Serrateix era «original», uns mots que assenyalem entre < >, a proposta de G. Feliu, revelen que havia de ser una còpia i, a més, interpolada.

In Dei nomine. Ego Branduinus vicecomes, simul cum coniuge mea Chixol vicecomitissa, donatores sumus Domino Deo eiusque zenobio Sancti Salvatoris qui est fundatus in comitatu Bergitano, prope fluvium Lubricato. Per hanc donationis scripturam donamus ad predictam ecclesiam Sancti Salvatoris alodem nostrum proprium, ecclesiam videlicet Sancti Vincentii simul cum ipsa villa que vocant Anavel, simul cum primiciis et decimis et fidelium oblacionibus et cum omnibus pertinentiis et omnibus alodiis et vineis pertinentibus ad eandem ecclesiam et ad predictam villam, cum silvis et garricis, fontes, fontanulis, aquis aquarum et earum decursibus, molinis, molendinariis, arboribus genere diversis, petris petrarum, vieductibus et reductibus, exiis et regressiis, pronum et planum, montuosum et declivum, omnia et in omnibus quicquid dici vel nominari potest, quod ad usum hominum pertinet, totum donamus Domino Deo et prelibato zenobio.

Advenit autem nobis supranominata omnia per comparacionem de Seniofredo comite, qui fuit condam, sive per qualescumque voces. Est autem supranominata omnia cum omnibus prelibatis rebus in Bergitani comitatu, prope terminum castri Cardone, in locum nominatum villa Anavel. Habet autem terminos vel afrontaciones: a parte orientis in rivo vocitato Monte Maiore, descenditque per ipso rivo de Anavel usque in ipso iungente, ascenditque per ipso torrente de Mullapane usque in vertice montis de Ca[la]buig,[1] sicque pervadit per sumitate ipsius montis usque in predicto rivo de Monte Maiore.

Quantum iste afrontaciones includunt et isti termini ambiunt sic donamus nos, iamdicti Brandinus vicecomes simul cum ipsa uxore mea Chixol, supranominata ecclesia Sancti Vincentii cum ipsa villa, cum primiciis et decimis, et cum ipsa tascha <simulque vegtigal et censum> et cum omnibus pertinentiis et introitibus et exitibus et regressiis earum, propter Deum et remedium animarum nostrarum parentumque nostrorum, sicque de nostro iure tradimus in dominium et potestatem Sancti Salvatoris et eius abbatibus monachisque, presentibus et futuris, perpetualiter habendum et possidendum absque blandimento ullius hominis vel femine ab hac [hora][2] et deincebs.

Quod si nos donatores sive largitores aut ullus homo vel femina, <nobili hac ignobili persona,> qui contra hanc istam cartam donacionis surrexerit per inrumpendum aut presumpserit aut conatus fuerit talia perpetrare, imprimis iram Dei viventis incurrat et cum Iuda proditore porcionem accipiat et consorcio christianitatis extraneus existat quousque in quadruplum reddat quod tulerit; et insuper hec donacio suam in omnibus obtineat roborem.

Facta huius scriptura donacionis III nonas octubris, anno II regnante Leutario rege, filio Ludovico.

Sig+num Branduinus vicecomes, S+u Chixol vicecomitissa +, qui han[c] carta donacionis fecimus scribere et firmavimus et testibus firmare rogavimus. S+ Donnellus. S+ Barone. S+num Guite-

rus. Froilus sacer SSS. Usilus presbiter SSS. Gesemirus presbiter SSS. Wisadus, gratia Dei episcopus, SSS., <anatematizo eos qui predictas res tulerint a predicto iure ecclesie.>

Wadamirus, hacsi indignus sacer, qui hanc cartam largitionis scripsi et sub SSS. die et anno quo supra.

1. Cabiug B. — 2. ... B.

451

21 OCTUBRE 955

L'ABADESSA RANLÓ [DE SANT JOAN DE LES ABADESSES] DONA AL MONESTIR DE SANTA MARIA DE RIPOLL UN ALOU SITUAT EN EL COMTAT DE CERDANYA, EN EL TERRITORI DE LLÍVIA, A LA VILLA «ELORA», ANOMENADA MOSOLL, I A DAS, A MÉS D'UN ALTRE ALOU SITUAT EN EL COMTAT DE BESALÚ. POSSEEIX L'ALOU DE CERDANYA PER HAVER-LO HERETAT DEL SEU MARIT MIRÓ I DEL SEU FILL MIRÓ, AMBDÓS DIFUNTS, ELS QUALS EL TENIEN PART PER L'ESCRIPTURA QUE ELS N'HAVIA FET EL COMTE MIRÓ [II DE CERDANYA] I PART PER COMPRA. L'ALOU AFRONTA AMB LES VILLES D'ALP, DAS, TARTERA I SANAVASTRE. FA LA DONACIÓ PER A REMEI DE LA SEVA ÀNIMA I DE LES ÀNIMES DELS SEUS PARES, DEL SEU MARIT, DELS SEUS FILLS, DELS SEUS NETS I DEL SEU NEBOT, EL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA].

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. V, núm. 312, pàg. 286-287. També ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 168, pàg. 212-214.

452

21 OCTUBRE 955

ELS ESPOSOS DACÓ I ERMOVIJA DONEN AL MONESTIR DE SANT LLORENÇ [PROP BAGÀ], SITUAT A LA VALL DE BROCÀ, UNA VINYA QUE TENEN EN EL COMTAT DE MANRESA, EN EL LLOC ANOMENAT BALSARENY, AL VILAR D'EIMERIC. FAN LA DONACIÓ PER A REMEI DE LLURS ÀNIMES.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 740, pàg. 568.

453

31 OCTUBRE 955

BELL VEN ALS ESPOSOS MIRÓ I VILA UN CASAL A LA RODALIA D'URGELL, A LA VILLA ANOMENADA CULINOVES [TERME DE RIBERA D'URGELLET], AL COSTAT DEL RIU SEGRE, PER L'EQUIVALENT DE QUATRE ARGENÇOS.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 69.

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 128, pàg. 92-93, *ex* **O.**

L'escrivà del present document continuava comptant pels anys de regnat de Lluís d'Ultramar, el qual havia mort el 10 de setembre de 954.

In Dei nomine. Ego Bellus vobis entoribus meis Mirone et uxor sua Vila. Constat me vobis vindere deveremus, sicut et vindimus vobis,[1] I casale et media curtina in territorio Urgilitano, in vila que dicitur Culinnuas. Et afrontat ipsa kasa et ipsa curtina: de I parte in strata plupica, et de alia in flumen Secor, et de III de me ipso comparatore. Vindo vobis ipsa[2] kasa et ipsa curtina cum ipsas afrontaciones, cum ilorum exio et recresio et sua superposita, et in precio placipile argencias IIII^{or} in rem valente; et nihil que de ipso precio aput vos entores non remansit, est manifestum. Et inavantea ista carta firmis permaneat.

Facta karta vindicionis II kalendas november, anno XX renante Leovico rege, filio Karlone.

Sig+num Bellus, qui hanc karta vindicionis feci et testes rogare firmare. Sig+num Hakates. Sig+num Falietus.[3]

Gontiocus presbiter, qui hanc karta rogitus iscripsi et SSS. die et anno que supra.

1. *Repeteix* vobis, *expuntuat*. — 2. *Segueix* terra, *ratllat*. — 3. *Les firmes dels dos testimonis apareixen capgirades en* a.

454

26 NOVEMBRE 955

ERMEGOT DONA AL MONESTIR DE SANTA CECÍLIA D'ELINS UNES TERRES I UNES VINYES QUE TÉ PEL SEU DIFUNT MARIT, RAMIÓ, A LA VALL D'ELINS, A LA VILLA ANOMENADA «CONIUNTA», EN EL VINYER DIT «SUVILES». FA LA DONACIÓ PER A REMEI DE LA SEVA ÀNIMA I DE LES ÀNIMES DELS SEUS PARENTS.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Santa Cecília d'Elins, perg. núm. 12.

a. MARQUÈS, *Els documents d'Elins*, núm. 14, pàg. 46, *ex* **O**.

In nomine Domini. Ego Ermegoto pia devocione libenter elegi ut ad venerandam ecclesiam Sancta Cecilia, monasterium que dicitur Palierolus, qui est fundata super rivo Cavo, aliquid de proprio meo donare debeo, sicut et dono, terras et vineas et ortos et ortales et chasales et mulinares et cannamares et I area cum ipso puio et arbores in valle Elinsitana, in villa que dicitur Coniunta sive et in ipsas agacencias.

Et sunt ipsas vineas in ipso vingero que dicitur Suviles sive in ipsos nocheros sive in ipso vingero subtus ipsa villella Ihoannace. Et abent afrontaciones hec omnia de villa Ferrera usque in Quozo et de Gernate usque in ipsas Acutas, ipsas meas terras et vineas et ortos et ortales et chasales et mulinares cum suos caputaquis et channamares et ipsa area cum ipso puio qui est super ipsa villa Coniunta. Et adveniunt michi hec omnia de mea compara sive de viro meo nomine Ramione, qui fuit.

Dono ad predictam ecclesiam Sancta Cecilia, monasterium, propter remedium anime meę vel parentum meorum, cum exium et regrexium, et cultum et incultum, et superposita ab integrum. Est manifestum ut ex presenti die et tempora ista donacio in omnibus abeat firmitate. Et si ego Ermegoto aut ullus homo qui contra hanc donacione venerit ad inrumpendum, quantum meliorata fuerit ab eadem tempora quadrublo componere faciat et iram Dei inveniat et cum Iuda Skarioht parcionem accipiat. Et ista donacio firmis permaneat.

Facta donacio VI kalendas decembri, anno II regnante Leuthario rege, filio Ludovico.

Sig+num Ermegoto, qui hanc donacione rogavi scribere et testes firmare. Sig+num Donatus. Sig+num Apsalon. Sig+num Asnarius.

Ennego levita, qui hanc donacione rogitus scripsi et SSS. die et anno quo supra.

455

3 GENER 956

FROILÀ, COM A MARMESSOR DEL SEU GERMÀ, EL PREVERE NANTIGÍS, DONA AL MONESTIR DE SANT CLIMENT DE CODINET PART D'UNA TERRA SITUADA A LA COROMINA. FA LA DONACIÓ PER A REMEI DE L'ÀNIMA DE L'ESMENTAT NANTIGÍS.

O. La Seu d'Urgell, AC, Codinet, perg. núm. 21, al dors, amb notes arxivístiques sobreposades al text (cf. doc. 349).

a.* BARAUT, *Diplomatari de Codinet*, ap. 33, pàg. 184, *ex* **O**.

In Dei nomine. Ego Fruila, qui sum manumissor de fratre meo Nantegiso presbitero. Mandavit mihi in dotem bonis hominibus ut fecissem carta elemosinaria, sicut et facio, ad domum Sancti Clementi qui est fundatus in monesterio Cutineto, de terra [...]. Et est ipsa terra in ipsa Condamina. Afrontat: de latus in terra de Deolata, et de subter in ipso da[...], et de III parte in terra de Sancto Saturnino, et IIII in terram beneficio.

In ista ipsa quarta parte [...] de ipsa terram, ipsa [...] ad domum Sancti Clementi propter remedium anime de fratre meo Nantegiso presbitero, ut ante tribunal Domini nostri Ihesu Christi veniam mereat accipere.

[Et si quis contra ista carta elemosinaria venerit ad inrumpendum][1] aut hullus omo venerit qui inquietare voluerit ipsum quod superius dictum est, in primis iram Dei omnipotentis inveniat et in duplo componere faciat ad ipsa ecclesia. Et inevantea ista carta firmis permaneat.

Facta carta elemosinaria III nonas ianuarias, anno II regnante Leutario rege, filio Leudevico.

Sig+num Fruila, qui [hanc[2] carta] elemosinaria fecit et testes rogavi firmare. Sig+num Radal. Sig+num [Ana]stasius.[3] Sig+num Radulfus.

Dacho presbiter rogitus scripsit et SSS. die et anno quo supra.

1. [...] a. *Restitució basada en el text escrit a l'altra cara del mateix pergamí (doc. 349)*. — 2. [...] a. — 3. [...]stasius a.

456

26 FEBRER 956

ESPERANDÉU I QUINTILÓ DONEN A L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA DE SERRATEIX UNA TERRA I LA MEITAT D'UNA VINYA QUE TENEN PER COMPRA. FAN LA DONACIÓ PER A REMEI DE LLURS ÀNIMES.

O.* Solsona, AD, perg. Santa Maria de Serrateix, núm. 16 (abans núm. LXXXII). — **A**. Regest del segle XVIII: Barcelona, BC, ms. 729, *Monumenta* del pare Pasqual, vol. IV, f. 26 (abans pàg. 51), *ex* **O**.

a. BOLÒS, *Diplomatari de Serrateix*, núm. 16, pàg. 87-88, *ex* **O**.

In nomine Domini. Hic est iscripcio literarum quod antiqui patres nostri pronunciaverunt, quod omnes christiani serviunt, sive laici vel cler[ici], sive de onera rebus suis sive de alodes suas quod continet suo auctoritas. Et ideo ego Speraindeo et Quintulu sic facimus nos karta de terras et vineas, que [n]obis advenit de conparacionem, ad domum Sancta Maria virginis, qui est sita in Serra de Taxo.

Et afrontat ipsas terras: de I parte in terra Baldemira, et de II in torrente, et de III in terra de nos donatores. Et ipsa vinea afrontat: de I parte in terra Gelderic, et de II parte in terra Arvidio, et de III in vinea de nos donatores.

Quantum infra istas afrontaciones includunt sic facimus nos karta ad domum Sancta Maria virginis vel ad suos servientes propter remedium animas nostras, de ipsa terra ab intecrum et ipsa vinea ipsa medietate.

Et quis contra hanc ista karta donacionis venerit ad inrumpendum, aut nos donatores venerimus, de ipsa terra et vinea inquietare voluerit, iram Dei inveniat et cum Iudas Ischarioh porcionem accipiat. Et inavantea ista karta[1] donacionis firmis permaneat omnique tempore.

Facta karta donacionis IIII kalendas marcii, anno II regnante Leutario rege.

Sig+num Esperaindeo, Sig+num Quintilu, qui ista karta donacionis fecimus et firmare rogavimus. Sig+num Blandericus. Sig+num Enneco. Sig+num Endisclus.

Francemirus levita, qui ista iscriptura iscripsit et SSS. die et anno quod supra.

1. *Seguixen les lletres* vind, *de* vindicionis, *mig esborrades*.

457

16 ABRIL 956

EL PREVERE GUADAMIR VEN A TIDILÀ UNA TERRA QUE TÉ PER HERÈNCIA EN EL TERME DEL CASTELL DE BAR, EN EL LLOC ANOMENAT «AUNOGA», PER L'EQUIVALENT DE QUATRE ARGENÇOS.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 70. Pergamí amb forats en el marge superior. Al dors: «De Bar» (s. XIII-XIV).

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 129, pàg. 93, *ex* **O**.

In nomine Domini. Ego Wadamirus pre[sbiter vi]nd[itor] tibi entori meo Tidilane. Per hac scriptura vindicionis me vindo tibi terra que [mi]chi avenit de parentorum meorum in fines de cas[tro] Bari, in locum que vocant Aunoga, que de II partes afrontat in terra de te comparatore, et de III parte afrontat in terra de me vinditore. Infra istas afrontaciones sic vindo tibi ipsa terra ab integrum, preciu argenteos IIII in rem valentem, et est manifestum.

Si quis contra hac ista carta vindicionis venerit ad inrumpendum aut homo inquietare voluerit, in duplo componere faciat. Et inavantea ista vindicio firmis permaneat.

Facta carta vindicionis VIX kalendas madii, anno II renante Leutario rege, filio Leudevico.

Sign+um Danla. Sign+um Ariolfo. Sign+um Ermemirus.

Wadamirus presbiter, qui hac carta vindicione fecit et testes firmare rogavi, scripxi et SSS. die et anno que supra.

458

29 MAIG 956

ESCLUA I LA SEVA MULLER SÒRIA, LANGOBARD I LA SEVA MULLER HOINA, RANOVALL I LA SEVA MULLER SESOVITA, DURABLE I ALÒVIA VENEN A DELÀ UNA TERRA I UNA VINYA QUE TENEN PER HERÈNCIA I PER COMPRA EN EL COMTAT DE CERDANYA, A LA VALL DE BROCÀ, A LA COMA D'ESCLUA, ENTRE EL RIU LLOBREGAT I EL COLL DE JOU, PER L'EQUIVALENT DE VINT-I-CINC SOUS.

[**O**]. Original perdut, molt probablement el pergamí de l'arxiu de la Pabordia de Santa Maria de Lillet copiat per mossèn Joan Serra i Vilaró a la rectoria de la Pobla de Lillet abans de 1930 (cf. **a**). — [**A**]. Regest de 1696, fet pel paborde Francesc de Solanell, en la seva *Nota dels actes en pergamí* de la Pabordia de Santa Maria de Lillet, vista per mossèn Serra, abans de 1930, a la rectoria de la Pobla de Lillet (cf. **a**).

a.* SERRA, *Baronies*, vol. I, pàg. 39-40 (amb data de 12 maig 833), *ex* **O**.

In nomine Domini. Ego Scluva et uxor mea Soria, et [Lan]govardus et uxor mea Hoina, et Ranovaldus et uxor mea Sesovita, et Duraviles et Alovia tibi emtori nostro Deilane. Certum est enim constat nos ut tibi vindere deberemus, sicuti et vindimus tibi terra et vinea qui nobis advenit de parentorum vel de compara sive per ullaque voce. Et est ipsa terra et ipsa vinea in comitatu Cerritanie, in valle Bocranense, in locum que vocant coma de Sclua. Et afronta ipsa terra et ipsa vinea in flumen Lubregad, de alia in coma de Nefridi, de III in collo de Iovo, de IIII in coma Fanil.

Quantum inter istas IIII^{or} afrontationis includunt et isti termini ambiunt sic vindimus nos tibi ipsa terra et ipsa vinea, tota ab integrum, sine nulla reservatione, ad proprium alodium. Et recepimus de te solidos XXV et nihil non remansit in rem valente, et est manifestum.

Quod si nos venditores aut ullusque homo vel femina qui inquietare voluerit, non hoc valeat [vindicare se]t componat in duplo cum omni in sua melioratione et non sit disrupta.

Facta ista karta vinditionis IIII kalendas iuni, annos XX regnante [Leduvico], filio Carloni.

Sig+num Scluva, Sig+num Soria, Sig+num Langovardus, Sig+num Hoina, Sig+num Ranovaldus, [Sig+num Sesovita, Sig+num Duraviles, Sig+num Alovia, qui ista karta vinditionis fecimus et testes firmare rogavimus. ...].[1]

1. *etc. Les següents firmes són inintel·ligibles* a.

459

7 SETEMBRE 956

ARLEVA DONA AL MONESTIR DE SANTA CECÍLIA [D'ELINS] UNA TERRA QUE TÉ A LA RODALIA DE GUILS [DEL CANTÓ], EN EL LLOC ANOMENAT «SAUCOS». FA LA DONACIÓ PER A REMEI DE LA SEVA ÀNIMA I DE L'ÀNIMA DEL SEU DIFUNT MARIT, QUINTILÀ.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Santa Cecília d'Elins, núm. 13. Al dors: «De Equiles» (s. XI).

a. MARQUÈS, *Els documents d'Elins*, núm. 15, pàg. 47, amb facsímil (làmina 1), *ex* **O.**

In nomine Domini. Ego Arleva donator dono ad monasterium Sancta Cecilia I terra in agacencias de Equiles, in locum que dicitur Saucos. Qui infrontat: de I parte in terra Sancta Cecilia, et de alia in terra Oriolo vel suos eredes, et de III in terra Argirico. Ipsa terra qui infra istas afrontaciones includit dono ad predictum monasterium propter remedium anime mee sive de viro meo nomine Quintilane, qui fuit, ipsa medietate ab omni integrietate. Est manifestum ut ex presenti die et tempora ista donacio in omnibus abeat firmitate. Et si ego donator aut ullus homo qui contra hanc donacione venerit ad inrumpendum quadrublo componere faciat. Et ista vindicio firmis permaneat.

Facta ista donacio VII idus setembris, anno II regnante Leutario rege, filio Ludovicco.

Sig+num Arleva, qui hanc donacione rogavi scribere et testes firmare. Sig+num Asnarius. Sig+num Saborellus. Sig+num David.

Ennego levita, qui hanc donacione rogitus scripsi et SSS. die et anno quo supra.

460

1 GENER 957

EL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA] DONA AL CENOBI DE SANTA MARIA DE RIPOLL L'ALOU QUE TÉ A LA VALL DEL CONFLENT, EN EL TERRITORI D'ELNA, A ÉVOL [TERME D'OLETA], I UN ALTRE ALOU QUE TÉ EN EL COMTAT DE BERGA, A LA VALL DE MERLÈS. FA LA DONACIÓ PER A REMEI DE LES ÀNIMES DELS SEUS PARES, ELS COMTES MIRÓ [II DE CERDANYA] I AVA, I DE LA SEVA PRÒPIA ÀNIMA.

[**O**]. Original perdut. — [**A**]. Còpia en el Cartoral Verd, f. 81 (segons Olzinelles), del monestir de Ripoll, perdut l'any 1835. — [**B**]. Còpia en el Cartoral Verd, f. 95v (segons Olzinelles), del monestir de Ripoll, perdut l'any 1835. — **C.** Còpia de mitjan segle XVII: París, BNF, Col. Baluze, 107, f. 298v-299, *ex* **A** o **B**. — **D.** Regest de R. d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 11v-12. — **E.** Regest de R. d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec IX, pàg. 101.

a.* *Marca hispanica*, ap. XCII, col. 871-872, *ex* **A** o **B** (per mitjà de **C**). — **b.** ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 172, pàg. 216-218, *ex* **a**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 765, pàg. 585. — *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 365, pàg. 336.

In nomine Domini Dei aeterni et salvatoris nostri Iesu Christi. Ego Seniofredus comes, donator. Magnum mihi et satis licitum esse videtur domum Dei aedificare ubique et de rebus meis honorare atque concedere, audiente me praedicationem sanctorum patrum, quia eleemosyna liberat a morte animam, cognoscens me peccati macula onustum, compunctus divina pietate, rogo Deum ut pius et misericors sit in peccatis meis.

Propterea concedo atque trado alodem meum proprium ad Sanctae Mariae coenobii Rivipollensis. Et advenit mihi ipse alodes aliquid ex comparatione, aliquid per concamiatione, aliquid per cartas emptionis, aliquid per beneficium quod ego habui per donum regis de Umfredo, filio Guifredi, qui mihi bozavit. Et est ipse alodes in valle Confluente, in suburbio Elenense, villa quae dicunt

Evolo vel in eius fines, id est, casas, casalibus, curtis, curtalibus, hortis, hortalibus, verdegariis, terras cultas et incultas, vineis, silvis, garricis, pratis, pascuis, molendinis, aquae ductibus vel reductibus, calminibus, cum exiis et regressiis earum. Et habet affrontationes haec omnia: ex latere uno in monte Tornado vel in villa Bardolio, et pervenit in rivo Oleta; et de alia in Vilioles; et de tertia in ipsa Erola; et de quarta in flumine Tedo. Et infra istas affrontationes ipsum alodem qui fuit de Ariveoso presbytero, et ipsum alodem qui fuit de Uniano presbytero, unde ille mihi carta fecit; in tale pactum ut si ille me supervixerit, teneat et possideat, et post obitum suum remaneat libere ad domum Sanctae Mariae propter remedium animae suae. Dono haec omnia, videlicet quantum intra istas affrontationes habeo per quacunque voce, vel deinceps Deo propitio adquisiturus ero, ad Sanctae Mariae coenobii Riopollensis.

Et alium alodem quem habeo in comitatu Berchitano, in valle Merles, dono ad Sanctae Mariae supranominati coenobii. Et affrontat: de una parte in Sagasse, et de alia in Beneviver, de tertia in rivo Pigna, de quarta in flumen Aheste. Volo namque ut ista omnia, quantum infra istas affrontationes includunt qui superius resonat, quantum ibidem habeo per quamcunque vocem, vel deinceps Deo annuente adquirere potuero, id est in casis, casalibus, curtis, curtalibus, hortis, hortalibus, terris, vineis, pratis, pascuis, silvis, garricis, tam cultum quam eremum, arboribus pomiferis vel impomiferis, molendinis, aquarum itibus vel reductibus, ut in potestate et dominatione Sanctae Mariae coenobii Riopollensis permaneat propter remedium animae genitoris mei Mironi, condam comiti, vel genitricis meae Avanae, comitissa, vel propter remedium animae meae; in tali pactu ut quandiu ego vixero, teneam et possideam in subiectione Sanctae Mariae coenobii Riopollensis, post obitum vero meum remaneat libere ad domum Sanctae Mariae supranominati coenobii cum exiis et regressiis earum ab omni integritate et absque nulla contradictione.

Abbates enim et monachi servientes Sanctae Mariae praesentes et futuri ita obtineant, sic cunctis alodibus et munificentiis eius usuandi, exfructuandi, regulariter habeant potestatem, ita ut in perpetuum domus exinde [honoratus][1] sit Sanctae Mariae; ita tamen ut pro anima genitoris mei vel genitricis meae vel per me miserum peccatorem exorare non pigeant, ut veniam et remedium a Domino Iesu Christo adipisci mereamur, amen. Quod si ego donator aut ullus homo qui contra hac scripturam donationis causam movere tentaverit aut irrumpi voluerit, peccatis meis anima illius sit obligata, et insuper componat haec omnia Sanctae Mariae in quadruplo, quantum eo tempore inmelioratum fuerit aut carius valere potuerit, et haec scriptura donationis seu largitionis mercede firmis et stabilis permaneat modo vel omni tempore.

Facta scriptura donationis kalendis ianuarii, anno tertio regnante Lothario rege, filio Ludovici regis.

Seniofredus comes, qui hanc donationem feci et testes firmare rogavi.

1. ..... a; *la restitució és feta d'acord amb la fórmula.*

461

21 MARÇ 957

RECAFRED VEN A ARGEMIR UN HORT QUE TÉ PER HERÈNCIA A LA RODALIA DEL PUIG [PUIGPINÓS], EN EL LLOC ANOMENAT TIMONEDA, PER L'EQUIVALENT DE QUATRE ARGENÇOS.

O.* Solsona, AC, perg. núm. 5.

a. LLORENS, *Els documents*, núm. 5, pàg. 325, amb fotografia parcial (làmina 1), *ex* **O.**

In nomine Domini. Ego Rekafredus vobis entore meo[1] Argemirus. Constat me vos vindere orto qui mihi advenit de parentorum in fines de illo Puio, in loco ubi dicitur Timoneta. Qui afrontat ipse ortus: de I parte in terra de me vinditore, et de alia de vos comparatores, et de III in istrata. Quantum infra istas afrontaciones includunt sic vindo vobis cum suis arboribus ab integrum propter precio quod inter nos convenit argenteos IIII in rem valentem et nihil peni vos non reman[sit, est ma]nifestum.[2] Et ka[rta][3] ista firmis permaneat.

Facta ista karta vindicionis XII kalendas aprelis, anno III renante Leutario rege, filio Leudevico.

S+num Rekafredus, qui ista karta vindicionis feci et testes firmare rogavit. S+num Durandus. S+num Sentredus. S+num Randemirus.

Trasericus presbiter rogitus iscripsit et SSS. die et ano quod supra.

1. *Segueix un nom raspat.* — 2. sit, est ma, *omet* O. — 3. rta, *omet* O.

462

23 MARÇ 957

EL COMTE I MARQUÈS BORRELL [D'URGELL] VEN A SENTELLES, MANLA, BERÀ I ROTER L'ALOU QUE TÉ PER COMPRA EN EL COMTAT D'URGELL, A LA VILLA ANOMENADA PAMPE [TERME DE CASTELLAR DE LA RIBERA], PEL PREU DE CINQUANTA SOUS.

O.* Solsona, AC, perg. núm. 6. Pergamí amb la tinta molt esvanida. — **A.*** Còpia del segle XII: Solsona, AC, perg. núm. 7.

a. LLORENS, *Els documents*, núm. 6, pàg. 325, *ex* **A.**

RE: COSTA, *Memorias*, vol. I, pàg. 89, *ex* «Arch. ep., tit. de Pampa».

In nomine Domini. Ego Borrellus, comes et marchio, vinditor sum vobis Sentellus et Manla, Bera, Roter, emtores. Per hanc scripturam vindicionis mee vindo vobis alaudem meo proprio, qui mihi advenit per mea comparacione, et est ipso alaude in comitatum Urgello, in villa que vocant Pampano. Qui affrontat ipso alaude: de parte orientis in Puge Pult, et de meridie affrontat in Auotes,[1] et de occiduo affrontat in ipsa serra de Agno,[2] et de circi affrontat ad ipsas Laceras.

Quantum infra istas IIII^{or} affrontaciones includunt, omnia hoc vobis vindo in terris, in casis, in vineis, in arboribus, in omnia et in omnibus ipsum meum directum, quantum ibidem abeo vel habere debeo, sic vindo vobis in aderato et definito [precio], sicut inter me et vos bene convenit, solidos L; quod vos emtores mihi dedistis et ego vinditor de presente manibus meis recepi, et nichil que de ipso precio apud vos emtores non remansit, et est manifestum.

Quem vero predictas casas, casales, ortos, terris, vineis, arboribus, omnia et in omnibus vobis vindo cum omni voces aposicionis mee, quod ibidem habeo vel habere debeo, de meo iure in vestrum tra[do] dominio et potestate ab omni integritate, cum exio et regressio suo. Quod si ego vin-

ditor aut filiis vel de heredibus meis aud quislibet homo ex diverso venerit ad inrumpendum aud ego venero, non hoc valeat vindicare sed componat aut componam ego hec omnia in duplo cum omne sua inmelioracione. Et hanc ista [carta] vinditionis [firmis et sta]bilis permaneat modo vel omnique tempore.

Facta vindicione X kalendas aprelis, anno III regnante Leutario rege, filio Ledovicus rex.

Sig+ Borrelus, comes et marchio, qui hanc vindicione feci et firmare rogavi +. Geraldus SSS.*[3] S+ [...][4] SSS.* Suniuldus[5] SSS.* SSS. Poncio SSS.*

[...], qui hac vendicione rogatus scripsit, cum literas fusas in verso V, et SSS. die et anno quod supra.

1. *Potser* Auetes. — 2. An A. — 3. *Fins aquí la còpia* A. — 4. Friniuldus a. — 5. Suniefredus a. —

463

27 MARÇ 957

L'ACÒLIT DESIDERI DONA AL MONESTIR DE CUIXÀ ELS ALOUS QUE TÉ EN EL COMTAT DE CERDANYA, A LA VILA ER, A MÉS DELS QUE TÉ A LA VALL DEL CONFLENT I EN EL COMTAT DE RASÈS. ELS HAVIEN ESTAT CEDITS, A ELL I AL PREVERE ODÓ, PEL LEVITA HORTAL EN ENTRAR AL DIT MONESTIR. SE'N RESERVA LA POSSESSIÓ EN VIDA, I EN FA ANUALMENT EL SERVEI DE LLUMINÀRIA.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 370, pàg. 339-340.

464

4 JUNY 957

EL PREVERE MALANYEU DONA A L'ESGLÉSIA DE SANT CUGAT [DEL VALLÈS] UNA TERRA QUE TÉ EN EL COMTAT DE BARCELONA, EN EL TERME DEL CASTELL DE CERVELLÓ, EN EL CANYET, AL COSTAT DEL RIU LLOBREGAT. AQUESTA TERRA AFRONTA, PEL CANTÓ DE LLEVANT, AMB UNA TERRA DE GUIFRÉ, FILL DEL DIFUNT COMTE MIRÓ [II DE CERDANYA].

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VII, núm. 380, pàg. 404-405.

465

22 JUNY 957

EL PREVERE ELIESÈN VEN A GUISENDA I ALS SEUS FILLS UNES CASES, UNA CORT I UN HORT QUE TÉ PER HERÈNCIA EN EL COMTAT DE CERDANYA, A LA VILA BAR, PER L'EQUIVALENT DE SIS SOUS.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 71. Al dors: «Bar» (s. XIII-XIV).

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 130, pàg. 93-94, *ex* **O.**

In nomine Domini. Ego Eldesindus presbiter vinditor sum vobis Wisenda cum filiis suis. Per hanc scriptura vindicionis me vindo vobis[1] chasas et churte et orto qui mihi adveni de parentorum; et est ipsa omnia in comitatum Cerdaniense, in villa Bari. Et adfrontat ipsa omnia: de II partes in vias, et de III in chasa vel curte de me vinditore. Quantum infra istas adfrontaciones includunt, sic vindo vobis ipsas chasas et curte et orto, cum exio et regresio et illorum superposito[2] ab omnem integriatate, in precio solidatas VI in rem valentem, et est manifestum, ut de ab odierno die et tempora libera in Dei nomine abeatis potestate donandi, vindendi vel posidendi. Et inantea ista carta vindicionis firmis permaneat modo vel omnique tempore.

Facta carta vindicionis X kalendas iulii, anno III regnante Leuthario rege, filio Leudevici regi.

Eldesindus presbiter,* qui hanc carta vindicionis fecit et testes firmare rogavi. Wistrimirus presbiter SSS.* Wadamirus presbiter SSS.* Sig+num Gomesindus.

Savarichus presbiter, qui ista carta vindicionis scripxi et SSS. die et anno quod supra.

1. nobis, *per error*. — 2. *Segueixen les lletres* ips, *ratllades*.

466

11 JULIOL 957

EL VESCOMTE DELÀ [DE CERDANYA] DONA I VEN A L'ESGLÉSIA DE SANT PERE DE MADRONA UN ALOU SITUAT EN EL COMTAT DE BERGA, EN EL TERRITORI DEL CASTELL DE MADRONA, PER L'EQUIVALENT D'UNA LLIURA D'ARGENT.

[**O**]. Original perdut. — **A**.* Còpia de vers 1425, autoritzada per Joan Maçana, notari de Berga: Sant Cugat del Vallès, Biblioteca Borja, fons de pergamins, Berga, segle XV, núm. 2.

El text de la còpia que ens ha transmès el document present conté mots, frases i topònims que no són propis de la documentació del segle X, cosa que no significa pas forçosament que sigui un document fals. S'ha de considerar, però, un document redactat de nou, o almenys interpolat, en el segle XV.

In nomine Domini. Ego Deilanus vicecomes. Magnum michi et satis licitum est videtur domum Dei edificare et de meis propriis rebus honorare atque concedere, audientem predicacionem sanctorum patrum quia elemosinam a morte liberat animam, que ad vitam perducit.

Idcirco ego Deilanus, vicecomes, dono et vendidi ad ecclesiam Sancti Petri que est fundata in castro Matrona alodium proprium et franchum qui michi advenit de comparacione vel pro qualicumque voce. Quod est ipsum alodium in comitatu Berguitano, in apendicio castri Matrona. Et afrontat illud alodium: de una parte in collo de Basses et sicut illa strata pergit usque in illum alodium de Sanctum Petrum qui vocatur Ripellas et usque in collo d[e] Erola et usque in pena d[e] Altayllo et usque in rocha devant Congost et usque in penela de manso de Camp et usque in pena Aquilera et usque in collo de Vilafromunt et usque in podio de Cumba Pelosa et usque in idem terminum ut supra dicitur de collo de Basses.

Totum quantum hoc infra istos supranominatos terminos [est],[1] scilicet casas et [terras], vineis, pratis, cultum vel heremum, molendinis et omnia alia sedenti vel moventi, totum vendidi et dono ad ecclesiam Sancti Petri de Matrona et successores eius per omni tempore ad suum servicium faciendi, ut ibi accipiant fideliter tascham et decimam in cunctis locis, et homines vel feminas qui infra istos

terminos habuerint casas vel laboracionem fideliter serviant ad ecclesiam Sancti Petri et ad successores eius per omni tempore. Et propter hanc donacionem vel vendicionem accipio de avere Sancti Petri libram unam argenti in rem valentem.

Totum hoc, sicut superius est scriptum, vendidi et dono et laudo et deffinio per omni tempore ad proprium alodium et franchum et liberum ad ecclesiam Sancti Petri et ad successores eius cum introitibus et exitibus eorum locis. Quod si nos aut ullus [homo] de nostra consanguinitate vel alius qui hoc frangere temptaverit, in quadruplum restauret ad ecclesiam Sancti Petri et hoc firmum permaneat omni tempore.

Actum est hoc V idus iulii, anno III regnante Leutario rege, filio Ledovici.

Sig+num Deila, qui hanc cartam fecit scribere et testes firmare rogavit. Sig+num Isarnus. Sig+num [T]eudericus. Sig+num Adrovarius.

Desiderius, qui hoc scripsit iussu vicecomiti et suum signum apposuit die et anno quod SSS. supra.

1. *Manca*.

467

30 AGOST 957

QUARANTA-SET HABITANTS DE LES VILLES PALLEROLS, AVELLANET, «CONIUNCTA» I HORTÓ VENEN AL COMTE BORRELL [D'URGELL] LES TERRES, LES CASES I LES ALTRES POSSESSIONS QUE TENEN EN EL COMTAT D'URGELL, A LA VALL D'ELINS, EN LES VILLES ESMENTADES, PER L'EQUIVALENT D'UNA QUANTITAT DE SOUS QUE ES DETERMINEN.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Santa Cecília d'Elins, perg. núm. 14. Pergamí força malmès i esborrat.

a. MARQUÈS, *Els documents d'Elins*, núm. 16, pàg. 47-48, *ex* **O.**

[In nomine] Domini. Nos simul in unum vinditores, ego Igila et uxor mea Olina, et Placianus et u[xor mea] Eldagarda, et Sedonius et [uxor me]a Bradoli[na, et Argemirus] et uxor mea Eleta, et Sesebona, et Samuel et uxor mea Adalvira, et Bul[ga]rella, [et Iohann]es, et Stephanus et uxor mea Bonella, et Sabore[llus et] Fredeguntes, et Meridia et filia mea Fruilo, et Durabiles et uxor mea Exemosa, et Ermemirus et uxor mea Fachilo, et Recesesindus et uxor mea Bona[mater], et Seniulfus et uxor mea Arbidio, et Banzo et uxor mea Baldoviga, [et Donatus] et Mumio, et Recosindus et uxor mea Todesinda, et Livanus [et uxo]r mea Dulcidia, et Biaricus, et Adalvira, et Pasqualia, et Oterus et uxor [mea Dulciss]ima, et Aguarnus et uxor mea Sagenza, et Doda, et Argiricus et uxor mea Elo, et Eles et uxor mea Agates, venditores[1] te emptore nostro domno Borrello, comite.

Constat nos ut tibi vindere deve[remus, sicut et] vindimus terras et vineas et domos et kasas et kasalibus et ortos et ortales et arbores et curtes et curtinas et orreos et mulinos et mulinares [cum suis] capud aquis et cannabares et pratis et aquis et ripis et carriculis in comitatum Orgellitano, in valle Elinsitana, villa que dicitur Paleriolus cum suis aiacenciis. [Et] in villa Avellaneto terras et domos et kasas et kasalibus et ortos et ortales et arbores et cannabares et curtes et curtinas et orreos qui pertinet ad ipsa villa Palierolus. Et villa Coniuncta cum suis aiacenciis, et secundo Ortones cum

suis aiacenciis, et ipsa vilella Ihoannace super ipsum monasterium cum suis aiacenciis. Et abet afrontaciones hec omnia de villa Guaramonse usque ad ipsas Petras Calces et de ipsas Acutas usque ad Gernatae.

Ipsas nostras terras et vineas et domos [et i]psas nostras kasas et kasalibus et ortos et ortales et arbores et curtes et curtinas et [orre]os et mulinos et mulinares cum suis caput aquis et cannabares et pratis et aquis et ripis et carriculis qui infra istas afrontaciones includunt, qui adveniunt nobis de nostros parentes sive de compara sive de aprisione, vindimus tibi hec omnia quod superius scriptum est, cum exium et regressium, [cultum et] incultum et superposita ab integrum. Et accepimus de te precio placibile, id est [...]te solidatas in rem valentem.

Est manifestum ut ex presenti die [et tem]pora ista vindicio firmis permaneat modo vel omnique tempore. Et [si nos vinditores] aut ullus homo que contra hanc vindicione venerit ad in[rum]pendum, duplo componere faciat. Et ista vindicio firmis permaneat.

Facta ista [vendi]cio III kalendas septembri, anno III regnante Leutario rege, filio Ludovico.

Sig+num Igila, Sig+num Olina, Sig+num Placianus, Sig+num Eldegarda, Sig+num Sedonius, Sig+num Bradolina, Sig+num Argemirus, Sig+num Eleta, Sig+num Sesebona, Sig+num Samuel, Sig+num Adalvira, Sig+num Bulgarella, Sig+num Ihoannes, Sig+num Stephanus, Sig+num Bonella, Sig+num Saborellus, Sig+num Fredeguntes, Sig+num Meridia, Sig+num Fruilo, Sig+num Durabiles, Sig+num Exemosa, Sig+num, Ermemirus, Sig+num Fachilo, Sig+num Recesindus, Sig+num Bonamater, Sig+num Seniulfus, Sig+num Arbidio, Sig+num Banzo, Sig+num Baldoviga, Sig+num Donatus, Sig+num Mumio, Sig+num Recosindus, Sig+num Todesinda, Sig+num Livanus, Sig+num Dulcidia, Sig+num Biaricus, Sig+num Adalvira, Sig+num Pasqualia, Sig+num Oterus, Sig+num Dulcissima, Sig+num Aguarnus, Sig+num [Sagenza], Sig+num Doda, Sig+num Argiricus, Sig+num [Elo], Sig+num Eles, Sig+num Agates, qui hanc vindicione rogati [fecimus et testes firmare rogavimus]. Sig+num W[i]fredus, [Sig+num] Baldomares, Sig+num Bonaricus.

Ennego levita, qui [hanc vindicionem ro]gitus scripsit SSS. die et anno quod supra.

1. *Segueix un espai en blanc d'unes quatre ratlles.*

468

30 AGOST 957

CINQUANTA-SET HABITANTS DE LES VILLES PALLEROLS, AVELLANET, «CONIUNCTA» I HORTÓ DONEN AL MONESTIR DE SANTA CECÍLIA [D'ELINS] LES TERRES, LES CASES I LES ALTRES POSSESSIONS QUE TENEN EN EL COMTAT D'URGELL, A LA VALL D'ELINS, EN LES VILLES ESMENTADES. FAN LA DONACIÓ PER ORDRE DEL COMTE BORRELL [D'URGELL] I DE LA SEVA MULLER LETGARS.

[**O**]. Original perdut. — **A.*** Còpia coetània: La Seu d'Urgell, AC, Santa Cecília d'Elins, núm. 15. Pergamí força malmès, escrit amb un tipus de lletra distinta a la dels altres documents del mateix escrivà.

a. MARQUÈS, *Els documents d'Elins*, núm. 17, pàg. 48-50, *ex* **O**.

Els mots il·legibles del document present es restitueixen, en tots els casos que és possible, prenent com a model el document anterior.

[In nomine Domini. Nos simul in unum donatores,] ego Ig[ila et uxor mea Olina, et Placianus et uxor mea Eldegarda, et Sedonius et uxor mea Bradolina, et Argemirus et uxor mea Eleta, et Sesebona, et] Floresindus et uxor mea [...., et Samuel] et uxor mea Adalvira, et Bulgarella, [et Iohannes, et Stephanus] et uxor mea Bonella, et Saborellus [et] Fredeguntes, et Meridia et filia mea Fruilo, [et Durabiles] et uxor mea Exemosa, et Daniel et uxor mea Ginegantes, [et Ermemirus et uxor mea Fachilo,] et Recesindus et uxor mea Bonamater, et Seniulfus et uxor mea Arbidio, et Banzo et uxor [mea Baldoviga,] et Donatus, et Aguarnus et uxor mea [Tructeldes], et [Mumio] et uxor mea Liv[ilo, et Saboritus,] et Recosindus et uxor mea Todesinda, et Libanus et uxor mea Dulcedia, et Biaricus et [uxor mea Adal]vira, et Pasqualia, et Eleta, et D[aniel, et Ote]rus et uxor mea [Dulcissima,] et Aguarnus et uxor mea Sagenza, et Doda, et Argiricus et uxor mea Elo, et Eles et uxor mea Agates [donatores][1] Sancte Cecilie monasterium.

[Constat nos ut tibi donare deveremus, sicut et donamus, terras et vineas et domos] et kasas et kasalibus et ortos et ortales et arbores et curtes et curtinas et orreos et mulinos [et mulinares cum suis capud aquis et cannabares et pratis et aquis et ripis et carriculis in comitatum Orgellitano, in valle Elinsitana, villa que] dicitur Paleriolus cum suis aiacenciis. Et in villa Avellaneto terras et domos et kasas et kasalibus [et ortos et ortales] et arbores et cannabares et curtes et curtinas [et orreos qui pertinet ad ipsa villa] Palierolus. Et villam Coniuncta cum suis aiacenciis, et secundo Ortones cum suis aiacenciis, et ipsa vilella [Ihoannace super ipsum] monasterium cum suis aiacenciis. Et abet afrontaciones [hec omnia de villa Guaramonse] usque ad ipsas Petras Calces et de ipsas Acutas usque ad Gernate.

Ipsas nostras terras et vineas et [domos et ipsas nostras] kasas et kasalibus et ortos et ortales et arbores [et curtes et curtinas et orreos et] mulinos et mulinares et cannabares et pratis et aquis et ripis et carriculis qui infra [istas afrontaciones] includunt, qui adveniunt nobis de nostros parentes sive de com[para sive de aprisione,] donamus ad predictum monasterium Sancta Cecilia per iussionem Borello comite et [uxore sua] Lat[gar]de, cum exium et regresium, et cultum et incultum et superpositum [ab integrum ... pot]erimus, potestatem abeamus donandi, vindendi, commu[tandi ...] et nos et filii [nostri].

[Est manifestum ut ex] presenti die et tempora ista dona[cione firmis permaneat modo vel omnique tempore. Et] si nos donatores aut filii aut eredes aut ullus homo [qui contra hanc donacione ve]nerit ad inrumpendum, quantum melioratum fuerit ab eadem tempore qui [...] et cum Iuda Iscariot porcionem accipiat. Et ista donacio firmis permaneat [omnique tempore].

Facta ista donacio III kalendas septembri, anno III regnante L[eutario rege, filio Ludovico].

Sig+num Igila, Sig+num Olina, Sig+num Placianus, Sig+num Eldegar[da], Sig+num Sedo[nius], Sig+num Bradolina, Sig+num Argemirus, Sig+num Eleta, Sig[+num Sese]bona, Sig+num Samuel, Sig+num Adalvira, Sig+num Bulgarella, Sig+num Ihoannes, Sig+num [...], Sig+num Stephanus, Sig+num Bonella, Sig+num Sab[orellus, Sig+num Fredegun]tes, Sig+num Meridia, Sig+num Fruilo, Sig+num Durabiles, Sig+num Exemosa, Sig+num Daniel, Sig+num Ginegantes, Sig+num Ermemirus, Sig+num Fachilo, [Sig+num] Recesindus, Sig+num Bonamater, Sig+num Seniulfus, Sig+num Arbidio, Sig+num Banzo, Sig+num [Bal]doviga, Sig+num Donatus, Sig+num Aguarnus, Sig+num [Truc] tel[des], Sig+num Mumio, Sig+num Livilo, Sig+num Saboritus, Sig+num Reco[sindus], Sig+num Todesinda, Sig+num Libanus, Sig+num [Dulcedia], Sig+num Biaricus, Sig+num Pomposa, Sig+num Adalvira, Sig+num Pasqualia, Sig+num [Eleta], Sig+num Daniel, Sig+num [Oterus], Sig+num Dulcissima, Sig+num Aguar[nus, Sig+num Sagen]za, Sig+num Doda, Sig+num Argiricus, Sig+num Elo, Sig+num Eles, Sig+num [A]gates, [qui hanc] donacione scribere [fecimus] firmare. [Sig+num Wifredus. Sig+num Baldoma]res. Sig+num Bonaricus.

Ennego levi[ta, qui hanc] donacione rogitus scrip[sit SSS. die et anno quod supra].

1. *Segueix un espai en blanc d'unes quatre ratlles.*

469

20 DESEMBRE 957

EL COMTE I MARQUÈS BORRELL [D'URGELL], TROBANT-SE EN EL COMTAT D'URGELL, EN EL CASTELL DIT LLEÓ [CASTELLBÒ], DONA CARTA DE FRANQUESA ALS GERMANS BLASI I QUINDOLF SOBRE ELS ALOUS QUE TENEN EN EL COMTAT ESMENTAT, A LA VALL D'ARS [TERME DE LES VALLS DE VALIRA], A LA VILLA ASNURRI.

[**O**]. Original perdut. — [**A**]. Còpia en pergamí que el segle XVII era a l'arxiu del castell de Foix, caixa 44. — **B**.* Còpia de 1668: París, BNF, Col. Doat, vol. 165, f. 11-12v, *ex* **A**.

La carta de franquesa més antiga de les publicades pel professor Josep M. Font i Rius, en què apareix el terme «scriptura franchitatis», com en la present, és l'atorgada pel bisbe Vives de Barcelona l'any 990 (cf. FONT I RIUS, *Cartas de población y franquicia*, núm. 10, pàg. 19-20). La present, per tant, és trenta-tres anys més antiga. És molt probable, però, que la locució «franchitate» sigui fruit d'una interpolació o d'una substitució del mot original («donatio»), com en el cas de la «carta donacionis aut concessionis vel franquitate» de l'any 963 (doc. 531). Conté també altres mots o frases interpolats.

Cum Dei nomine et salvatoris nostri Iesu Christi, dum residebat Borrellus comes et marchio in comitatu Orgellitano, in castro quod dicunt Leonis, sic venerat Blasinus et fratre suo Quindolfo in praesentia de bonis hominibus, id est Maiolus vicescomite et Eldemar et Donuz et Santius et Marcuz et Recosen et aliorum bonorum hominum qui cum ipsis ibidem aderant. Sic facio ego Borrellus comes <franchitate> ad Blasinus et fratre suo Quindolf de ipsum alodes quae habent in villa quae vocant Asnorrz, id est casas, ca[sa]libus, curtis, curtalis, ortalis, terris cultis vel incultis, vineis, vinealibus, arboribus fructuosis et infructuosis, pratis, pascuis, silvis atque garricis, aquis aquarumve ductibus et reductibus, tam de parentorum vel de comparatione sive de aprisione vel per qualicumque voces ibidem habeatis.

Et est ipsos alodes in comitatum Orgellitano, in valle Artedana, in villa Asnurrz vel infra eius terminos, in omnia et in omnibus, quidquid dici vel nominari potest, cum exiis vel regresiis earum. Et affrontant ipsos alodes in collo quae dicunt Lapide de parte I, et de alia parte in Coloneg, et sic venit ad ipsa Garga[n]ta, et sic venit in Capra Morta, et vadit usque ad ipso rivo de Lart, et sic pervenit ad ipsa Moschera, et vadit ad ipsos Pixaders usque ad ipsas Rubias, et descendit ad ipsas Texeneras.

<De istos alodes suprascriptos cum curtis quae dicunt Petricas nullus obsequius nec nullus census non debet exire ad nullum hominum nec ad nullum vicarium nec ad nullum alium comite, nisi ad illum quod placitum est vobis.> Et recepit de vobis kavals duos obtimos et mula obtima et freno unum obtimo et sela I obtima et pesas quinque de auro puro, et de isto praetio apud vos emptores non remansit.

Et sic facio ego Borrellus comes et marchio ipsa <franchitate> de ipsos alodes suprascriptos ad ipsos homines suprascriptos quod superius ressonat ab omnem integritatem. Et est facta ista scriptura in castrum Leonis, in mense decembrio, in facie domno Borrello comite, in facie plures homines.

Et si quis contra hanc ista scriptura <franchitate> venerit ad irrumpendum aut inquietandum aut nullusque homo, non hoc valeat vindicare hoc quod requirit seu de auro libras quindecim quod actum exsolvat; et <esta franchitata> scriptura maneat firma inconvulsa.

Facta est autem scriptura <franchitate> decimo tertio kalendas ganuarii, anno quarto regnante Leutario rege, filio Leudovici.

Sig+num Borrelli comes, qui scriptura ista <franchitate> mandavit scribere et testes firmare rogavi. Amelius. Sig+num Gisambaldus. Sig+num Eldemares. Sig+num Esclua. Sig+num Marcuzone.

Wifredus levita, qui ista <franchitate> scribsit et sub [SSS.][1] die et anno quo supra.

1. *Omet* B.

470

957

HOM FA UNA VENDA A FAVOR DEL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA], FILL DEL DIFUNT COMTE MIRÓ.

[**O**]. Original perdut, probablement el document que es conservà a Ripoll, AM (Arxiu de la Cambreria), fins a l'any 1835.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 180, pàg. 225, *ex* Bofarull.

RE: *BOFARULL, *Los condes de Barcelona*, vol. I, pàg. 87-88.

El regest de Bofarull diu: «(...) y finalmente otra [venta] a favor del conde Seniofredo, hijo del difunto conde Mirón, del año 957». I, en nota: «Archivo de Ripoll, en el de la Camareria».

471

[951-957]

EL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA] DONA AL MONESTIR DE CUIXÀ EL SEU PREDI CORRESPONENT A L'ALTA VALL DE LLEC.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 381, pàg. 345.

472

[951-957]

EL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA] DONA AL MONESTIR DE CUIXÀ LA VALL DE SANTA CREU [A FENOLLET], JUNT AMB LES ESGLÉSIES DE SANTA CREU [DE LAVANYAC], SANT MIQUEL I SANT JOAN [DE MONTFORT].

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 382, pàg. 345.

473

Compiègne, 9 febrer 958

El rei Lotari, en precepte donat a precs de la seva mare, Gerberga, confirma al monestir de Cuixà i al seu abat Ponç totes les possessions que té i les que pugui adquirir en l'esdevenidor. Entre elles esmenta, en el comtat de Cerdanya, el lloc de Talló, les esglésies de Sant Andreu de Baltarga, Tartera, Santa Eugènia de Saga, Santa Cecília de Bolvir i Ventajola i els alous d'Enveig i Rigolisa; i en el comtat de Berga, l'església de Sant Climent de l'Espunyola.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. II, pàg. 94-98. Regest a *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 383, pàg. 346.

474

5 juliol 958

Baldomir dona al monestir de Sant Llorenç [prop Bagà] una peça de terra que té per compra a la vall de Brocà, a la rodalia de la Pardinella [de Gavarrós], en el lloc anomenat la Plana. Fa la donació per a remei de la seva ànima.

O.* Barcelona, AR (ACA), Monacals, perg. de monestirs benedictins, núm. 16. — [**A**]. Còpia parcial del segle XIX, de fra Pau de Perelló, a Bagà, AP, vol. CCX, 281-7, perdut el 1936.

a. Serra, *Baronies*, vol. III, pàg. 83, nota 1, *ex* **A**. — **b**. Bolós; Pagès, *Sant Llorenç prop Bagà*, ap. 14, pàg. 184-185, amb facsímil (pàg. 133), *ex* **O**.

In n[omine Domini]. Ego Baldomirus donator sum ad domum Sancti Laurenti una pecia de terra qui mihi advenit de comparacione. Et est ipsa terra in valle Bucuranense, in apendicio de Pardinela, in locum ubi dicitur ad ipsa Plana. Et afrontat ipsa terra: de II partes in aquas currentes, et III in terra Grudielde.

Quantum infra istas afrontaciones includunt sic dono ipsa terra hab integrum propter remedium anime me, ut ante tribunal Domini merear acipere requiam. Et qui contra hanc ista karta venerit hat inrumpendum, in primis iram Dei invenit. Et inantea ista karta firmis permaneat omnique tempore.

Facta ista karta donacionis III nonas gulii, anno IIII[1] regnante [Lot]ario rege, filio Leudivico.

Sig+num Baldomirus, qui ista karta donacione fecit et testes firmare rogavi. Sig+num Altemirus. Sig+num Ussilane. Sig+num Kintila.

Madexo presbiter, qui ista karta donacione scripsit et SSS. die [et][2] anno quod supra.

1. III, a. — 2. *Manca*.

475

30 SETEMBRE 958

EL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA] DONA AL MONESTIR DE CUIXÀ EL QUE TÉ A LA VALL DEL CONFLENT, AL SUBURBI D'ELNA, A LA VILLA FILLOLS.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 388, pàg. 348.

476

1 OCTUBRE 958

EL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA] DONA AL MONESTIR DE CUIXÀ UN ALOU SITUAT A LA VILLA FILLOLS, AMB TOTS ELS SEUS BÉNS, DRETS I SERVEIS.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 389, pàg. 349.

477

4 FEBRER 959

L'ABAT I LEVITA GUILLEMÓ I ELS ALTRES MARMESSORS DEL VESCOMTE BRANDOÍ [DE BERGA] DONEN AL CENOBI DE SANT CUGAT [DEL VALLÈS] I AL SEU ABAT BONSOM L'ALOU QUE EL DIFUNT TENIA PER COMPRA FETA AL BISBE JORDI [DE VIC] EN EL COMTAT DE BARCELONA, EN EL VALLÈS, EN EL TERME DE LLERONA [TERME DE LES FRANQUESES DEL VALLÈS].

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VII, núm. 404, pàg. 419-420.

478

2 MARÇ 959

ORIOLA VEN AL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA] UN ALOU SITUAT A MERLÈS, PER RAÓ DE LA PROVISIÓ QUE HAVIA DE DONAR-LI I NO POGUÉ FER-HO.

[**O**]. Original perdut, potser el document conservat a Ripoll, AM (Pabordia de Berga), fins al 1835. — **A.*** Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 13.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 181, pàg. 226, *ex* **A.**

El regest d'Olzinelles diu: «Venta hecha por Oriola a favor del conde Seniofredo de un alodio en Marlés por la provisión *(annona)* que debía darle y no pudo: 6 nonas marzo, año 5 de Lotario. Pabordía de Berga».

479

18 MARÇ 959

PERE VEN A SUNIFRED, COMTE DE CERDANYA I BESALÚ, L'ALOU DE PI AMB LA SEVA ESGLÉSIA, SITUAT EN EL TERRITORI D'ELNA, A LA VALL DEL CONFLENT.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 392, pàg. 351.

480

27 MARÇ 959

ATÓ, ANOMENAT DOMNUÇ, DONA A LA CATEDRAL D'URGELL CASES, TERRES I VINYES QUE TÉ PER HERÈNCIA I PER COMPRA EN EL COMTAT D'URGELL, A LA RODALIA DE LA SEU D'URGELL, EN ELS LLOCS DITS LA SARDINA I LACOLOR, ENTRE LES SERRES D'HORTONS I NABINERS I EL RIU SEGRE. FA LA DONACIÓ AMB EL PACTE DE RETENIR-HO MENTRE VISQUI.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 72. Al dors: «Sardina. Nicolo» (s. XIII). — **A.** Còpia del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 126v, doc. CCCLXXXII, *ex* **O**. Rúbrica: «Karta Atonis de alodio Sancte Marie in Sardina et in Nocholone».

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 131, pàg. 94-95, *ex* **O**.

La fórmula del preàmbul del document present es troba repetida en un document del 28 de desembre de 966 (doc. 568).

Omnes homines qui se cognoscunt multis criminibus peccatorum fece sordidati atque bonorum omnium operum ex terrorem, per multa argumenta bonorum operum vel inundacione la[c]rimarum[1] atque per elemosinarum recuperacionem vel refrenacione corporis et per ieiuniorum affliccione per fructus dignos penitentie et cum omni humilitate debent convertere ad Deum exoranda misericordia, ut sicut persuadente diabulo oste antiquo a florigera sedis cessit per fructus dignos penitencie, oppitulante Domini misericordia et sanctorum merita intercessione, debent convertere ad omnem emendacionem et ad ęternam recuperacionem.

Quamobrem ego indignus et deterrimus omnium peccatorum, ego Ato, que vocant Domnuco, timeo penas inferni et cupio pervenire ad aula paradisi, dono alodem meum ad domum Sancta Maria Sedis Orgilense, casas, id est solario I cum ipsa curtina et orto et terras et vineas cum illorum arboribus. Et est hec omnia in comitatum Orgilensis, in apendicio Sede vico, in locum que dicitur Sardina vel in Nichilone, qui mihi advenit de parentorum vel de conparacione, exceptus hoc quod conparavit de Ermeriga, sorori mea. Et afrontat ipse solarius cum ipsa curtina et ipse ortus qui est ad ipsa Porta et ipsas terras et vineas et mulino, cultum vel incultum: de parte orientis in ipso rivo de Ussian, et de meridie in ipsa serra de Ortones, et de occiduo in ipsa serra de Nabinarios, et de circi in flumen Secro.

Quantum infra istas afrontaciones includunt sic dono ad domum Sancta Maria in casas, in curtis, in orreis, in ortis, in terris, in vineis, in pratis, in pascuis, in molindinis, ipsa mea ereditate ab omni

integrietate, cum exiis et regressiis earum; in ea videlicet racione, ut dum ego vivo in mea potestate permaneat; post obitum meum vero remaneat ad Sancta Maria vel ad servientes ibidem Deo famulantes.

Et si quis contra hanc scriptura donacionis venerit ad inrumpendum, non hoc valeat vindicare sed componat ista omnia in quadruplum. Et inantea ista donacio firma permaneat et inconvulsa.

Facta karta donacionis VI kalendas aprilis, anno V regnante Leutario rege, filio Ludoico.

Sig+num Ato clericus, que vocant Domnuco, qui hanc karta donacionis fecit et firmare rogavi. Sig+num Centullus. Ermemirus levita SSS.* Sig+num Baron. Aigofredus levita SSS.* Sig+num Undisclus. Sig+num Galafonsus.

Oliba clericus, qui hanc ista karta donacionis scripsit et SSS. die et anno quod supra.

1. Manca.

481

2 ABRIL 959

ENNEGÓ DONA A LA CATEDRAL D'URGELL UNA PEÇA DE TERRA QUE TÉ PROP DE DITA ESGLÉSIA, EN LA VILA «MESELA». FA LA DONACIÓ PER A REMEI DE LA SEVA ÀNIMA.

[**O**]. Original perdut. — **A.*** Còpia del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 128v, doc. CCCXC, *ex* **O**. Rúbrica: «Karta Ennegonis unius terre in villa Mesela».

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 132, pàg. 95, *ex* **A.**

In nomine Domini. Ego Ennego, timens et pavens gehenna ignis et cupiens pervenire ad gaudia paradisi, Deo propicio, sed humane fragilitatis metuo casu ne quando adsit repentina mors mihi perveniat, hanc scribtura fieri sano animo volo,[1] ut dum tempus vitę męę mature devenerit universa que pro amore Dei et remissionem peccatorum sanctis ecclesiis contulerim firma et inviolabile exinde obtineam firmitatem.

Et ego Ennego placet in animis meis ut ad domum Sancte Marię, que est fundata in Sede vico donarem pecia I de terra qui est in suas aiacencias, id est in locum ubi dicitur villa Mesela. Affrontat: de I parte in terra Ennegone, et de altera de Atone, et de III parte in strata. Quantum inter istas affrontaciones includunt sic dono ego Ennego ad domum Sancte Marie propter remedium anime mee ab integrum, ut ab hodierno die et tempora libera in Dei nomine abeat potestatem firma. Et inantea ista donacio firmis permaneat.

Facta carta donacionis męę IIII nonas aprilis, anno V regnantem Leotario rege, filio Ludoici.

Sig+num Ennego, qui hanc donacionem feci et testes rogavi firmare. Sig+num Bellidus. Sig+num Nemvolendus. Iohannes presbiter SSS.

Ramius presbiter rogitus scribsi et SSS. die et anno quod supra.

1. *Segueix* animo, *repetit per error*.

482

22 ABRIL 959

EL CLERGUE QUERUÇ DONA AL MONESTIR DE SANT LLORENÇ [PROP BAGÀ], FUNDAT EN EL COMTAT DE CERDANYA, A LA VALL DE BROCÀ, L'ALOU QUE TÉ PER DONACIÓ DEL SEU SENYOR, EL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA], EN EL MATEIX COMTAT, EN EL TERRITORI DE TALLÓ, A LA RODALIA DE LES VILLES ANOMENADES TALLÓ I GER. FA LA DONACIÓ PER A REMEI DE LA SEVA ÀNIMA I DE L'ÀNIMA DEL COMTE SUSDIT, AMB EL PACTE QUE EN TINDRÀ L'USDEFRUIT I PAGARÀ LA TASCA ANUAL.

O.* Barcelona, AR (ACA), Monacals, perg. de monestirs benedictins, núm. 18. Mutilat. — [**A**]. Còpia parcial del segle XIX, de fra Pau de Perelló, a Bagà, AP, vol. CCX, 309, perdut el 1936.

a. SERRA, *Baronies*, vol. III, pàg. 277, *ex* **A**. — **b.** BOLÒS; PÀGES, *Sant Llorenç prop Bagà*, ap. 15, pàg. 185, *ex* **O**.

[In nomine Domini. E]go [Geiruzo, clerico,] donator. Magnum mihi et satis licitum esse videtur domum Dei edificare ubique et de meis rebus honorare atque concedere, audientes predicaciones sanctorum patrum quia elemosina a [morte libera]t anima, cognoscenti me peccati macula honusto, compunctus divina pietate, ut pius et misericors sit Deus in peccatis meis, amen.

Propterea concedo atque trado a domum Sancti Laurentii que est fundatus in comitatum Cerdaniense, in valle Bucuranense, in apendicio de villa Bagazanense, prope alveo Bestasenne, alodem meum proprium. Qui mihi advenit per donitum vel scriptura de seniore meum Suniofredo comite, id est casas, kasalibus, ortis, arboribus, curte et oreo, terris, vineis. Est in comitatum Cerdaniense, in pau Toll[o]nense, in eiusdem villa vel in suas [a]gacencias, et in alia villa que nominant Geir.

Et adfrontat hec omnia suprascripta: de una parte in ipso[1] porto que nominant Infurchatus, et de alia parte in Cavallo Pando, et de [terti]a afrontat in Anturero, et de IIII in Asino Morto. Quantum infra istas adfrontationes invenire potueritis de hereditate Ennegoni sic dono atque trado a domum Sancti Laurencii cenobio monasterio cum exeis et recresiis illorum et illarum ab intecrum. Volo enim hec omnia sic superius resonat in potestate et dominatione Sancti Laurentii permaneat modo vel omnique tempore.

Abbates enim et monaci servientes Sancti Laurentii presentes et futuri ita obtineant hec omnia sicut ceteris alodibus et munificenciis Sancti Lauren[t]ii pertinentibus husuandi, exfructuandi, gubernandi seu faciendi quod voluerint regu[lariter] abeant potestate, ut in perpetuum domum Sancti Laurentii sit exinde honoratus. Ita tamen ut pro anima mea et pro anima seniore meo, Seniofredo commite, qui michi hec donavit, hec omnia sicut superius resonat, exorare non pigeat, ut veniam et remedium a Dominum [nostrum] Ihesum Christum adipisci mereamur, amen. In tale pactum vel conventum ut dum ego Geiruzo clerico vixero, teneam et posideam et per singulos annos tascam donare faciam; post vero obitum meum remaneat a domum Sancti Laurenci.

Quod si ego donator aut uullus homo qui contra hanc donatione seu largicionis mercedem causam tempta[ve]rit aut inrumpi voluerit, peccatis nostris anime illius sit obligatum; et pro temporali iudicio componat quantum hic resonat in quadruplo ecclesie Sancti Laurentii perpetuum permanenda, quantum ipso tempore inmelioratum fuerit aut carius valere potuerit. Et hec scriptura donationis vel elemosinaria omnique tempore suam abeat firmitate.

Facta scriptura donationis X kalendas madii,[2] anno V regnante Leutario rege, filio Ludovici.

S+num Geiruzo clerico, qui hanc scriptura donationis rogavi scribere et testes firmare rogavi. Soniefredus SSS.* Oriolus presbiter se SSS.* Sesenandus presbiter SSS.* Durandus presbiter SSS.*

Arangisclus presbiter, qui hanc scriptura donationis vel elemosinaria rogitus scripsit et SSS. sub die et anno quod supra.

1. iposo O. — 2. *Segueix* mai, *mig esborrat*.

483

2 JUNY 959

EL LEVITA MIRÓ DONA AL MONESTIR DE SANT JOAN [DE LES ABADESSES], SITUAT EN EL COMTAT D'OSONA, AL COSTAT DEL RIU TER, LA VILLA CAVALLERA [TERME DE CAMPRODON], SITUADA EN EL COMTAT DE CERDANYA, LA QUAL TÉ PER APRISIÓ.

[**O**]. Original perdut. — **A**. Còpia de 1271 en un *vidimus* del comte Hug d'Empúries: Barcelona, AR (ACA), Reial Patrimoni, Batllia, Classe Primera A, vol. 6, f. 138v. — **B**. Còpia del segle XIV: Barcelona, AR (ACA), Reial Patrimoni, Batllia, Classe Primera A, vol. 6, f. 138. — **C**. Regests del segle XV: Sant Joan de les Abadesses, AM, *Llibre de Canalars*, I, f. 52v, sac 7, núm. 29 i núm. 30.

a.* VALLS, *Notes per a la història de la família comtal de Barcelona*, pàg. 201-202, *ex* **B**.

RE: UDINA, *El Archivo Condal*, ap. II, núm. 235, pàg. 488, i núm. 238, pàg. 489, *ex* **C**. — *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 824, pàg. 625, i núm. 829, pàg. 628.

Segons Valls, que identifica el Miró del document present amb el comte homònim de Barcelona, «el document d'aquesta donació, si és autèntic, conté probablement una petita interpolació entre la signatura del comte i les dels testimonis» (cf. **a**, pàg. 201). Nosaltres, atesa la coincidència de dates amb el document següent (doc. 484) i el qualificatiu de levita que s'hi dona a Miró, igual que en un dels dos regests del *Llibre de Canalars* correponents al document present (cf. **C**, núm. 29), creiem que els mots «Dei gratia comes i comes» substituïren, en fer-se el trasllat del document, el mot «levita» originari. De fet, no es deia cap falsedat perquè el levita Miró fou també comte, però no pas encara en aquesta data. Així doncs, el 2 de juny de 959 Miró Bonfill feu donació als monestirs de Sant Joan de les Abadesses i de Ripoll, segons el document present i el document següent, de dues propietats que tenia en el comtat de Cerdanya, ambdues dins l'actual comarca del Ripollès.

In Christi nomine. Ego Miro, <Dei gratia comes,>[1] donator sum ad domum Sancti Iohannis cenobii, qui est situs in comitatu Ausona, iuxta rippam flumen Tezer, in comitatu Cerdaniense, villam que vocatur Cavallariam, que mihi advenit de aprisione. Et habet terminos: a parte orientis in flumen Tezer, a parte meridie in ipsa serra de Bevino et in ipsa serra de Bosquerones, et de circi in ipsa serra super Cavalleriam.

Quantum infra ipsos terminos sit, totum dono a domum Sancti Iohannis, scilicet <homines, feminas,> casas <et superpositos> et curtes et ortos et terras cultas et incultas et pratis et selvis cum arboribus tam fructuosis quam infructuosis, et pascuis et garricis et exitus et regressus et vieductibus et reductibus et molendinis cum molinariis et cum suis grebariis, in omnia vel in omnibus, sic dono totum integre omni tempore.

Et qui hac donacione venerit diluendum aut minorandum, non valeat quod requirit, set componat ipsum alodem in triplo ad supranominatum monasterium. Et inantea inrumpi non permitatur set in omnibus suam firmissimam obtineat robore.

Facta scriptura donacionis sub die IIII nonas iunii, anno V regnante Leotario rege, filio Luduvici.

Miro <comes>, qui hanc donacione feci <in hac conventu, ut de hac ora inantea teneant ipsa abbatissas et ipsas deodicatas vel successores eorum secundum regulam sancti Benedicti ad victum et vestitum supranominatum alodem>. Signum Reudebertus. Signum Falcuço. Signum Leopardus. Signum Ansemundus. Seniofredus levita SSS.

Bera sacer, qui hac donacione scripsit et SSS. sub die et anno quod supra.

1. *Sic, en comptes de* levita.

484

2 JUNY 959

EL LEVITA MIRÓ DONA AL MONESTIR [DE RIPOLL] UN ALOU QUE TÉ A LA VALL PEDRERA [RIBES DE FRESER], A LA VILLA «PROVENCA».

[**O**]. Original perdut. — [**A**]. Còpia en el Cartoral Verd, f. 66, del monestir de Ripoll, perdut. — **B**.* Regest de R. d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 15. — **C**.* Regest de R. d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec IX, pàg. 89-90, *ex* **A**.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 184, pàg. 227-228, *ex* **BC**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 825, pàg. 625.

El regest **B** diu: «Donacion al monasterio por Miron levita (tal vez no es el conde) de un alodio *in valle Petrariensi, in villa Provenca*, etc. 4 *nonas* Junio, año 5 de Lotario. Cartulario verde fol. 66». I el regest **C** diu: «[Cartulario verde] fol. 66. Miron levita (seria el obispo) dió un alodio *in valle Petrariensi, in villa Provenca*, etc. 4 *nonas Iunii* [...]».

485

17 JUNY 959

GOMBERGA VEN AL BISBE GUISAD [D'URGELL] UN ALOU QUE HERETÀ DELS SEUS PARES EN EL COMTAT D'OSONA, EN EL LLOC ANOMENAT SANTA EULÀLIA [DE RIUPRIMER], ENTRE EL PUIG-ORIOL, TOLOSA I EL VILAR «MERDERO», PER CENT SOUS.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 826, pàg. 625-626.

486

23 JUNY 959

ELS ESPOSOS DACÓ I PRIMA VENEN A MIRÓ [VESCOMTE D'URGELL] I A LA SEVA MULLER RIQUILA UNA TERRA QUE TENEN PER HERÈNCIA EN EL TERME DE SOLSONA, A LES «CUVILES» DEL CÓM [TERME DE RINER], PER L'EQUIVALENT DE TRES SOUS.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 73.

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 133, pàg. 95-96, *ex* **O**.

In nomine Domini. Ego Daco et uxor mea Prima vinditores sumus vobis Mirone et uxori tue Richilde, emtore. Per anc scriptura vindicionis nostre vindimus vobis terra que est in fines de Celsona, in loco que dicitur ad ipsas Cuviles[1] de illo Com, que mihi avenit de parentorum. Et infrontat: de una parte in vinea de vos conparatores, de alia in terra de Kasias, et de III in terra de Argemiro qui iam fuit.

Quantum infra istas infrontaciones includunt sic vindimus vobis ipsa terra ab ondem[2] intecrietatem, propter precium solidos III in res valentem; et nil exinde quod de ipso precio aput vos emtores non remansit, est manifestum.

Et qui contra anc ista carta vindicione venerit pro inrumpendum, ulus ohmo aut nos vinditores venerimus, inferam vel inferamus vobis ipsa terra iamdicta, in duplo vobis conponat. Et carta ista firma et stabilis permaneat omnique tempore.

Facta ista carta vindicione VIIII kalendas iulii, anno V regnante Leutario rege, filio Leudevico.

S+num Daco, S+num Prima, qui ista carta vindicione rokavimus iscribere et testes firmare. S+num Teudemirus. S+num Adroverus. S+num Ubriano.

Colteredos presbiter, qui ista carta vindicione rogitus escribsi et SSS. die et anno quod supra.

1. Kuviles a. — 2. *Sic, per* omnem.

487

16 JULIOL 959

BORRELL, COMTE I MARQUÈS [D'URGELL], VEN AL SEU FIDEL MIRÓ [VESCOMTE D'URGELL] L'ALOU QUE TÉ PER HERÈNCIA I PER COMPRA EN EL COMTAT D'URGELL, A SOLSONA, ENTRE L'ESTANY [TERME DE RINER], CLARÀ [TERME DE CASTELLAR DE LA RIBERA] I CIRERA [TERME DE LLADURS], PER L'EQUIVALENT DE TRES «PESAS» O «PESADAS».

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 74. Al dors: «De Solsona» (s. XIII).

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 134, pàg. 96, amb facsímil (làmina 10), *ex* **O**.

In nomine Domini. Ego Borrellus, gratia Dei comis hac marchio, tibi fideli meo Mirone. Vindo tibi ipsum meum alodem qui est in comitatu Orgellensis, in loco ubi dicitur Celsona vel infra suas

fines. Sic vindo tibi ipsum meum alodem, id est terras et vineas, kasas, kasalibus, ortis, ortalibus, terras cultas et eremas, qui mihi advenit de parentorum vel de comparationem. Et afrontat ipsum alodem: de I parte in Monte Licitano, et de alia part in ipsa turre de Elperico, et de III parte in Stagna, et de IIII^{a} vero part in ipsa fonte de Marino, et de V part in Clerano vel in ipsa Perella, et de VI^{a} vero parte in Ciresa.

Quantum infra istas sex afrontaciones includunt sic vindo tibi ipsum meum alodem quod superius resonat ab integrum, inpropter precium quod inter nos et vos convenit, id est pesas et pesadas III in rem valentem, et nichilque de ipso precio aput te emptore non remansit, est manifestum, ut ab odierno die et tempora libera in Dei nomine abeas potestatem.

Et qui contra hanc ista karta vindicionis venerit ad inrumpendum aut ego aut ullus qui ista carta inquietare voluerit, in duplum tibi conponat cum omni inmelioracionę. Et carta ista firma et stabilis permaneat omnique tempore.

Facta ista carta vindicionis XVII kalendas agusti, anno V regnante Leuthario rege, filio Leudoicho rege.

Sig+num Borrello comis, qui hanc carta vindicionis fecit et testes rogavit firmare. Sig+num Oliba. Sig+num Wifredus. SSS. Trasovarius SSS.* SSS. Poncio SSS.* Salla SSS.* Guilimundus SSS.*

Eliseus levita, qui hanc carta vindicione rogitus scripsi et SSS. die et anno quod supra.

488

29 SETEMBRE 959

ELS ESPOSOS FORTUNY I BERÓ DONEN A LA CATEDRAL D'URGELL L'HERETAT QUE TENEN PER COMPRA, APRISIÓ I HERÈNCIA EN EL LLOC ANOMENAT PINYES [TERME DE COLL DE NARGÓ], ENTRE SANTA EULÀLIA [DE NARGÓ], CUVILAR I SANT MARTÍ [DE LA PLANA]. FAN LA DONACIÓ PER A REMEI DE LLURS ÀNIMES, AMB EL PACTE DE TENIR-NE LA POSSESSIÓ MENTRE VISQUIN A CANVI DE LLIURAR CADA ANY UNA LLIURA DE CERA A LA CATEDRAL.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 75. Al dors hi ha un regest en català (s. XVII).

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 131, pàg. 94-95, *ex* **O**.

In nomine Domini. Ego Fortunio et uxori mee Bero donatores sumus ad domum Sancte Marie, sicut et fecimus, id sunt kasas, kasalibus, ortis, ortalibus, terras cultas vel incultas, vineis, pascuis, silvis, garricis, vieductibus vel reductibus, molinis vel molinaribus, cum illorum caput aquis, et ista omnia cum exiis et regresiis earum et cum suo superposito, ipsa nostra hereditate, qui nobis advenit de compara vel de aprisione aut de parentes aut unde nos habere potuerimus ubi invenire potuerint servi Sancte Marie totum teneant ab integrum. Et est ipsa omnia in locum que vocant Pinias. Et afrontat ipsa omnia: de una parte in Sancta Eulalia, et de alia in Cuilare, et de III in grado de Archas, et de IIII in ipsa ecclesia Sancto Martino.

Quantum infra istas afrontaciones includunt sic donamus ipsa omnia, sicut superius resonat, ad domum Sancte Marie ab integrum, propter remedium animas nostras; in tale videlicet racione, ut dum vixerimus teneamus et possideamus et per singulos annos servire faciamus libra I de cera ad Sancta Maria; et post obitum nostrum remaneat ad Sancta Maria sine ulla occasione.

Et si quis contra hanc ista carta donacionis venerit aut frangere voluerit, non hoc valeat vindicare sed in duplo componat; et desuper eum iram Dei veniat[1] et cum Iuda, proditore Domino, participacionem habeat. Et inantea ista carta donacionis firmis et stabilis permaneat omnique tempore.

Facta carta donacionis III kalendas october, anno VI regnante Leutario rege, filio Ludoici.

Sign+um Fortunio, Sign+um Bero, qui hanc carta donacionis fecimus et testes firmare rogavimus. Sign+um Oliba. Sign+um Baiolfo. Sign+um Amelio.

Libanus presbiter, qui hanc carta donacionis scripsi et SSS. die et anno quo supra.

1. inveniat, *però* in *ratllat*.

489

14 OCTUBRE 959

INGELM VEN AL COMTE OLIBA [I DE BESALÚ], FILL DEL COMTE MIRÓ [II DE CERDANYA], UNES VINYES QUE TÉ PER COMPRA A LA RODALIA D'ELNA, AL VALLESPIR, EN ELS TERMES DE FONTCOBERTA [TERME DE QUEIXÀS] I D'ALTRES LLOCS, PER L'EQUIVALENT DE TRETZE SOUS.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 401, pàg. 357-358.

490

15 OCTUBRE 959

EL COMTES SUNIFRED [II DE CERDANYA] I OLIBA [I DE BESALÚ] DONEN A ISARN, VESCOMTE [DE CONFLENT], UN ALOU QUE TENEN EN EL COMTAT DE ROSSELLÓ, A LA VALL DEL CONFLENT, A AIGUATÈBIA, TAL COM EL RETENIA EL VESCOMTE UNIFRED [DE CERDANYA-CONFLENT] ABANS DE LA SEVA MORT I QUE ELLS ADQUIRIREN PER LA BAUSIA QUE COMETÉ I DESPRÉS PER PRECEPTE REIAL.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 402, pàg. 358-359.

491

14 NOVEMBRE 959

BORRELL I ELS SEUS FILLS ANSEMON, MALLOL, PREVERE, BERELLA, BONSOM, SUNIGELL, DESIDERI, ELDEBÒ, FROILÀ, GAUDILÀ I GARSIES VENEN ALS ESPOSOS ELLEMAR I QUIMBERGA UN MOLÍ QUE TENEN PER HERÈNCIA I PER COMPRA EN EL COMTAT D'URGELL, A LA VALL DE LAVANSA, A L'ESPLUGA, EN EL RIU DE LAVANSA, PER L'EQUIVALENT DE CINC SOUS.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 77.

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 137, pàg. 98-99, *ex* **O.**

In nomine Domini. Ego Borellus[1] et filiis meis Ansemundus et Maiolus presbiter et Bereldes femina et Bonusomo et Sonigellus et Desiderius et Eldebonus et Fruila et Gaudila et Garsias, vobis entoribus nostris Eldemares et uxori tue Chindiberga. Per hanc scriptura vindicionis nostre vindimus nos vobis I molinario, qui nobis advenit de parentorum nostrorum vel de comparacione, in chomitatum Orgellitano, in valle Lavanciense, in apendicio de Expelluncha, in ipso rivo de Lavancia. Et afrontat ipse molinarius cum suum caput aquis: de I parte in linare de nos vinditores, et de II parte afrontat in terra Garsiani, et de III parte afrontat in ipsas Acervas.

Quantum infra istas afrontaciones includunt sic vindimus nos vobis ipso molinario cum suum caput aquis, cum suo exio et regresio et sua superposita, ab omnem integrietatem; in aderato[2] vel definito precio solidos V in rem valentem, et est manifestum.

Et si quis contra hanc ista carta vindicionis venerit ad inrumpendum, aut nos vinditores venerimus aut filii, fratres vel eredes aut ullusque omo inpherant vel inpheram aut partique vestre, ista omnia quod superius resonat tamquam inmelioratum fuerit in duplum vobis componere faciamus. Et inantea ista carta vindicionis firmis et stabilis permaneat omnique tempore.

Facta carta vindicionis XVIII kalendas decembrii, anno VI regnante Leutario rege, filio Lodevici regi.

Sign+um Borellus, Sign+um Ansemundus, Maiolus presbiter SSS.,* Sign+um Bereldes femina, Sign+um Bonusomo, Sign+um Sonigellus, Sign+um Desidirus, Sign+um Eldebonus, Sign+um Fruila, Sign+um Gaudila, Sign+um Garsias, qui hanc karta vindicionis fecit et testes firmare rogavi. Sign+um Aster. Sign+um Bonusomo. Sign+um Ansemirus.

Guntilus presbiter, qui hanc carta vindicionis rogitus scripxit et SSS. die et anno quod supra. Amen, amen, amen.

1. Borlellus *(sic)*, *però* Borellus *a la firma*. — 2. adorato, *per error*.

492

29 NOVEMBRE 959

ELS ESPOSOS TODEMON I SAVIL·LA I ELS TAMBÉ ESPOSOS SIDILÀ I PLACÍDIA VENEN A MIRÓ [VESCOMTE D'URGELL] I A LA SEVA MULLER RIQUIL·LA UNA TERRA I UNA VINYA QUE TENEN PER COMPRA I PER HERÈNCIA A LA RODALIA DEL CASTELL DE SOLSONA, A LA VIL·LA QUE FOU DE DOLCET I A LES «KUVILES» [TERME DE RINER], RESPECTIVAMENT, PER L'EQUIVALENT DE CINC SOUS.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 78. Pergamí amb un forat.

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 138, pàg. 99, *ex* **O**.

In nomine Domini. Ego Teudemundus et uxor mea Savilde et Sidila et uxor mea Placidia vinditores sumus vobis emtoribus nostris Mirone et uxori tue Richilde. Constat nos vobis vindere deveremus terra vel vinea in territorio kastro Celsona, ad ipsa villa qui fuit de Dulcidio vel ad ipsas Kuviles. Afrontat ipsa terra que est ad ipsa villa de Dulcidio: de I parte in terra de nos vinditores, de alia in terra de vos comparatores, de III[a] in strata, de quarta vero parte in Sponda. Et ipsa vinea que est ad ipsas Kuviles afrontat: de I parte in vinea Spanovero, de alia in vinea de vos comparatores, de III[a] in strata.

Vindimus vobis ipsa terra vel ipsa vinea cum ill[orum] arboribus, cum exiis et regressiis, ipsa terra ab omnem intecritatem, exceptus ipsa sorte de Sabidda, et ipsa vinea ab omnem intecritatem; et advenit nobis de compara[cione] vel de parentorum, propter [prec]io solidos v in rem valentem; et nichil exinde non remansit, est manifestum. De nostro iuro in vestro tradimus dominio[1] et potestatem, ut ex presenti die et tempora lib[eram in] Dei nomine habeatis potestatem.

Et si quis vos exinde ullus homo aut nos inquietare voluerit, in duplum vobis componere faciat. Et inavantea ista karta vindiccionis firma et stabilis per[ma]neat omnique tempora.

Facta ista karta[2] vindiccionis III kalendas decembrias, anno VI regnante Leutario rege, filio Ludovico.

Sig+num Teudemundo, Sig+num Savilde, Sig+num [Si]dila, Sig+num Placidia, qui hanc ista karta vindiccionis fecimus et testes rogavimus firmare. Sig+num Atto. Sig+num Ferriolo. Sig+num Wimara.

Galindo presbiter, qui hanc ista karta vindiccio[nis scrip]sit et SSS. sub die et anno quod supra.

1. domino, *per error*. — 2. *La* k *és repetida*.

493

25 ABRIL 960

EL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA] VEN AL PREVERE FRANCÓ UN ALOU SITUAT A «CAMPANCONES», A LA VALL DE RIBES, PER TRES-CENTS SOUS.

[**O**]. Original perdut, potser el document conservat a Ripoll, AM (Rebost major), fins al 1835. — **A.*** Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec IX, p. 159. — **B.*** Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 13.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 185, pàg. 228, *ex* **AB**.

El regest **A** diu: «El conde Suniefredo vende a Franco presbítero un alodio en *Campancones* por 300 sueldos: 7 calendas mayo, 6 Lotario». El regest **B** diu: «Venta hecha por el conde Seniofredo a favor de Franco presbítero de un alodio en *Campancones* (valle de Ribas) por 300 sueldos: 7 de las calendas de mayo, año 6 de Lotario. Dispensa mayor».

494

1 JULIOL 960

TRASGONÇA DONA AL MONESTIR [DE SANT MIQUEL DE CUIXÀ] UN ALOU QUE TÉ EN EL COMTAT DE CERDANYA, EN EL TERRITORI DE LLÍVIA, EN EL LLOC ANOMENAT GORGUJA.

[**O**]. Original perdut. — [**A**]. Còpia del segle XIV en el Cartoral Menor de Cuixà, «in sacco cuius inscriptio est "Serdanya"», núm. 7, perdut. — **B.*** Regest del segle XVIII: Perpinyà, APO, fons Fossà, 12 J 24, Recueil, tom I, núm. 238, pàg. 36, *ex* **A**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 408, pàg. 362.

El regest de Fossà diu: «Donatio facta per Trasegondam feminam dicto monasterio de alodio suo in comitatu Cerdaniensi, in pago Liviense, infra fines de villa Livia, in loco vocato Gurguia; kalendas iulii, anno 6 regnante Leuthario rege, filio Ludovici».

495

27 AGOST 960

EL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA] PERMUTA AMB L'ABADESSA RANLÓ I LA COMUNITAT DE SANT JOAN [DE LES ABADESSES] L'ALOU QUE TÉ EN EL COMTAT DE CERDANYA, A LA VALL DE RIPOLL, A LA VILLA ANOMENADA GES, AMB ELS CINC MASOS QUE HI HA, PER UN ALOU QUE EL MONESTIR TÉ EN EL COMTAT DE BESALÚ, A CAMPRODON, PROP DE L'ESGLÉSIA DE SANT PERE.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. V, núm. 337, pàg. 306-307.

496

SETEMBRE 959 - SETEMBRE 960

ELS ESPOSOS SIDILÀ I SIMPLÍCIA VENEN AL CENOBI DE SANTA MARIA [DE RIPOLL] DUES PECES DE TERRA QUE TENEN PER COMPRA EN EL COMTAT DE CERDANYA, EN EL TERRITORI DE LLÍVIA, A LA VILLA D'AGE [TERME DE VILALLOBENT], EN EL LLOC ANOMENAT GRANOLLERS, PER L'EQUIVALENT DE CINC SOUS.

[**O**]. Original perdut, existent l'any 1809 a Ripoll, AM (Arxiu de la Pabordia d'Age). — **A.*** Còpia del 20 d'agost de 1809, feta per Ramon Coll i Moles, escrivà de Ripoll: Vic, AE, llig. 1005, full solt, *ex* **O**. — **B.*** Còpia anterior a 1835, feta pel pare Roc d'Olzinelles: Vic, AE, llig. 1005/6, *ex* **O**.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 186, pàg. 228-229, *ex* **AB**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 867, pàg. 654, *ex* **B**.

In nomine Domini. Ego Sidila et uxori sue Simplicia vinditores sumus ad domum Sancta Maria cenobii. Per hanc scripturam vindicionis vindimus ad domum Sancta Maria pecias duas de terra qui nobis advenit de comparatione; et sunt ipsas terras in comitatu Cerdaniense et in pau Livilense, infra fines de vila Agene, in locum ubi dicitur Granolarius. Et afrontat ipsa una pecia de terra: de una parte in domum Sancta Maria, et de alia in strata, et de tertia in terra Oriolo. Et alia terra afrontat: de una parte in rivo qui discurrit, et de alia in terra Sancti Mikaelis, et de tertia de me vinditore. Quantum infra istas afrontaciones includunt sic vindimus vobis ab integrum propter precium[1] solidos quinque in rem valentem, et est manifestum. Et qui contra hanc ista carta vindicionis venerit ad inrumpendum aut ullus homo inquietare voluerit, in duplo tibi componere faciam. Et inantea ista carta firmis et stabilis permaneat omnique tempore et non sit disrupta.

Facta carta vindicionis anno sexto regnante Leutario rege, filio Leudevici.

Sig+num Sidila. Sig+num Simplicia, qui ista carta rogavimus scribere et testes firmare. Sig+num Guisandus. Sig+num Belus. Sig+num Marila. [...]dus.[2]

Witardus presbiter, qui ista carta scripsit et + die et anno quod supra.

1. precidum AB. — 2. *Omet* B.

497

SETEMBRE 959 - SETEMBRE 960

OLIBA [I, COMTE DE CERDANYA], FILL DEL COMTE MIRÓ [II DE CERDANYA], VEN A LUGOVÍ DIVERSES VINYES.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. V, núm. 338, pàg. 307.

498

6 NOVEMBRE 960

TROBANT-SE REUNITS EL COMTE I MARQUÈS BORRELL I EL BISBE GUISAD D'URGELL EN LA CIUTAT D'ISONA, HI ACUDÍ EL PREVERE FRANCEMIR I ELS DEMANÀ DE PODER ESTABLIR UN MONESTIR EN L'ESGLÉSIA DE SANT PERE D'ESCALES [O DE GRAUDESCALES, TERME DE NAVÈS], CONSAGRADA TEMPS ENRERE PEL BISBE NANTIGÍS, COSA A LA QUAL ACCEDIREN TOT EXHORTANT-LO A CERCAR UN ECLESIÀSTIC IDONI PER A REGIR-LO. ARA EL MATEIX PREVERE PRESENTA PER A ABAT DEL MONESTIR EL PREVERE I CANONGE BEL·LÓ, EL QUAL ÉS CONFIRMAT PEL BISBE I PER TOTS ELS ECLESIÀSTICS I LAICS PRESENTS EN EL SÍNODE QUE ES TROBA APLEGAT A LA SEU EPISCOPAL. EL BISBE BENEEIX EL NOU ABAT I CONCEDEIX AL MONESTIR L'ESGLÉSIA DE SANT MAMET. FRANCEMIR LI DONA ELS BÉNS QUE TÉ A LA CORRIU [TERME DE GUIXERS], AMB L'ESGLÉSIA DE SANTA EULÀLIA, I A TENTELLATGE [TERME DE NAVÈS], AIXÍ COM LLIBRES, BESTIAR I DIVERSOS OBJECTES. BEL·LÓ LI DONA TAMBÉ BESTIAR.

O.* La Seu d'Urgell, AC, consagracions d'esglésies, núm. 18. Al dors: «Dos de Eschales» (s. XI).

a. VILLANUEVA, *Viage*, vol. XII, ap. X, pàg. 227-231, «*ex* autogr. in arch. Eccl. Urgellens.» (*ex* **O**). — **b.** BARAUT, *Les actes*, 1978, ap. 34, pàg. 93-95, *ex* **O**. — **c.** BARAUT, *Les actes*, 1986, ap. 35, pàg. 99-101, *ex* **O**. — **d.** *Catalunya romànica*, vol. XIII, pàg. 180, sense indicació de la font usada (*ex* **a**), amb facsímil d'**O** (pàg. 182).

RE: VILLANUEVA, *Viage*, vol. X, pàg. 104-106. — VILLANUEVA, *Memorias cronológicas*, pàg. 125. — RIU, *Santuaris*, pàg. 417-418.

No es tracta de la dotalia de l'església del monestir de Sant Pere de Graudescales feta amb motiu d'una segona dedicació, sinó de l'escriptura d'elecció —«scriptura electionis», la qualifica el propi document— de l'abat Bel·ló, després que s'hagué fundat i dotat aquest monestir en l'església que ja havia estat consagrada pel bisbe Nantigís, com es recorda en el text present, amb data del 3 de desembre de 912 (doc. 171).

Villanueva cregué poder ubicar aquest monestir «junto a Isona», probablement basant-se en els mots «in civitate Sidona, in Orgello», on el text situa l'encontre del sacerdot Francemir amb el comte i el bisbe, i en «el lugar de Llordá» per la proximitat amb Isona i perquè el text situa el monestir «in pavo Lordense». Malgrat l'error de confondre la vall de Lord amb Llordà, la identificació de la ciutat de «Sidona» amb Isona, esmentada ja l'any 949 en la dotalia de Salinoves (doc. 396), sembla que és encertada.

L'església de Sant Mamet es trobava a la part oriental i a prop de Sant Pere de Graudescales (cf. RIU, *Santuaris*, pàg. 420). D'altra banda, l'església oferta al monestir pel prevere Francemir, junt amb els béns que tenia a la Corriu, no és la parroquial de Sant Martí de la Corriu sinó la de Santa Eulàlia, de la qual resta el record en l'anomenat Serrat de Santa Eulàlia.

Cum in Dei nomine resederet domnus Borrellus, inclitus commes hac precelsus marchio, et domnus[1] Wisadus, sancte Orgellitensis sedis presul, in civitate Sidona, in Orgello, tunc advenit ante eos Francemirus sacer vocem adclamationis dicens: «Audi, domne rector et venerande presul, preces quas fundo ante conspectu glorie vestre: dum me tacitus volverem in corde meo cepi cogitare de facinora que commisi ab ineunte etate usque in presentem diem, meo peccato inpediente et diabolo incitante, quia sicut ab astra celi atque arena maris ita mea innumerabilia sunt peccata et cupio illa delere et per largissimas elemosinas et amarissimas lacrimas. Quia audivi scripturam dicentem: elemosinam a morte liberat animam et non permittit hominem ire in tenebras; et quia sicut aquam extinguit ignem, ita elemosinam resistit peccatis. Precor et suplico, domine rector et venerande presul, ut consilium in vos invenire possim quomodo anima mea possim de potestatem diaboli eripere et ad ipsum creatorem qui eam ex nihilo creavit reddere».

Illi autem dixerunt: «Loquere quod vis et audiamus». Ille vero ait: «Domne, est in nostris partibus, in pavo Lordense, domus Dei constructa que holim constituta fuit ecclesia canonica per dedicationem et constructionem domni Nantygisi, episcopi, et est in vocitatum locum Scalas Sancti Petri, principis apostolorum, et si Domino placet cupio ibi construere monasterium ubi abitant monaci cum decreta canonum et constructionem regule sub regimine episcopi».

Cum autem talem vocem adclamationis audissent, domnus Borrellus, inclitus commes, hac venerandus presul Wisadus dixerunt: «Potest fieri, ut fies pastor in hoc zenobio». Ego autem Francemirus, humilis sacer, dixi: «Domne, non sum dignus pater esse in hoc zenobio nec pastor, set si Domino placet cupio ibi eligere abbatem secundum iussionem vestram, quia ego non sum dignus vocare dominus sed servus, quia non cupio ibi volumptatem meam facere sed volumptatem patris mei, quem Dominus mihi dederit et vobis placuerit, et cupio ibi servire sicut servus, non ut dominus, et ibi esse monachus quando fieri potuerit, si Domino placet».

At ille domnus rector et inclitus presul gratias egerunt Deo, qui tam firmam spem et consilium rectum dedit hunc sacerdoti, et dixerunt: «Elige tibi abbatem qui ibi construat regulam et doceat monachos secundum regulam beati Benedicti, abbatis, et sit pater in hoc zenobio ad gubernandos monachos et regendas animas, ante omnia et super omnia Deum semper abeat in mente ne nobis gehenna tradat».

Anno Incarnationis Domini nostri Ihesu Christi DCCCC LX, era DCCCC XC VIIII, indicione V, anno VII regnante Leutario rege, ressidentem domnem presulum, domno Wisado, Orgellitense sedis episcopo, et domno Borrello, comite hac marchioni precelso, et archipresbiteros, id est domno Wiricone, levita, archilevita et Sallane archilevita et Eldesindo archilevita et Gumilane archipresbitero et Ermemiro archipresbitero et Wilimundo abbate et Suniefredo abbate et Wischafredo abbate et Sentane abbate et Senguldo abbate et Levelde abbate, necnon et chanonicos, id est Ermegeldo presbitero et Mirone presbitero et Deilane presbitero et Daniel presbitero et Siero presbitero et Radulfo levita et Wifredo levita et Witardo levita et Exemenus presbiter et Adrovarius presbiter et Durandus presbiter et Wadamirus presbiter, et de laicis, id est Gotmare et Olibane et alio Gotmare et Eldemare et Isarno et Eldefredo, in ecclesia Sancti Petri cuius baselica sita est in comitatum Orgellitense, in pavo Lordense, in locum cuius vocabulum est Scalas, dum inter cetera negotia simul detractarent, advenit Francemirus presbiter ad concilium in Sede vico post solemnitatem Omnium Sanctorum, expetivit domnum presulum Wisadoni, propter amorem Dei et remunerationem celestis patrie, ut elegisset Bellone presbiterum ad onorem abbatis in ecclesia Sancti Petri apostoli que usque hodie permansit ecclesia chanonica.

Ego namque Francemirus, presbiter, prestolo misericordie vestre ut non dedignemini concedere abbatem in hunc locum Sancti Petri, principis apostolorum, qui ibi doceat regulam beati Bene-

dicti, abbatis, et instrue discipline sacre et imbrat literarum sensum. Hec audientes beatus pontifex et cuncta congregatio qui in ipso concilio aderant, interrogaverunt iamdictum Francemirum si abebat inventum aliquem monachum aut clericum quem abbatem possit eligere. Ille autem dixit: «Abeo inventum unum ex vicinis nostris, Bellone presbitero et chanonico de pavo Lordense, qui potest ad hoc opus esse: natura nobilis, eloquentia prudens, docibilis moribus, temperatus, sobrius, humilis, in domactibus ecclesiasticis ex[er]citatus,[2] insuper omnia fidei documenta verbis simplicibus assertus». His auditis placuit omnes, tam episcopo quam omnes qui in ipso concilio residebant, omnium ibidem adstantium eligentes et proclamantes Bellonem presbiterum ad honorem abbatis.

Nam ego Wisadus, episcopus, ordino et benedico, eligo[3] et confirmo et consentiam iamdictum Bellonem ad honorem abbatis. Et ego Wisadus, episcopus, consentio adque trado ad iam prefatum locum Sancti Petri ipsa ecclesia Sancti Mametis qui est in ipsa rocha, cum ipsas mansiones et terras et vineas ad se pertinentes ubi invenire potueritis et de hac die inantea ubi terris et vineis adquirere potuerit ipsas decimas qui inde exeunt obfirmamus atque stabilimus in hunc locum Sancti Petri apostoli.

Et ego Francemirus, presbiter, dono adque trado ad domum Sancti Petri, principis apostolorum, propter electionem zenobium et propter remedium anime mee, ipsas mansiones que abeo in illa Currize et ipsa ecclesia Sancta Eulalia, simul cum ipsas curtinas et orreos et ortos et arbores pomiferos vel inpomiferos et terras et I vinea et molinos cum illorum exio et regressio et illorum caput aquis, quantum de meo invenire potuerit homo in hunc locum. Dono atque trado ad domum Sancti Petri in illa Tentellagine uno domo. Et dono ad Sancti Petri libros: eptatico I, Appocalipsin et Actus Apostolorum et Regum, Sapientia Salomonis, disposito I, passionario I, chanano I, missale, lectionario, antiphanario in uno volumine, psalterio I, prosario I et Profetarum I. Et de bestias: equas VI, vacas V, porcos III, inter oves et capras C, et boves IIII cum illorum aperos, et II asinos. Et tapite I, et quoto I, plumazo I, mapas parilios II, tualias II, cannatas II, anapos X, scutellas XXX, tonnas IIII, bacinos parilio I, caldera erea I.

Ego Bellus, presbiter, dono ad domum Sancti Petri kavallo I cum freno et sella et parilio I de boves, asino I, oves decem, porchos VI.

Dono ego Francemirus, presbiter, hec omnia quod superius insertum est ab omnem intecrietate a domum Sancti Petri propter absolutionem peccaminum et propter amorem celestis patrie et propter metum gehenne ignis, hut merear evadere penas inferni et ad patria pervenire paradisi.

Et ego Wisadus, per consensu Francemiri presbiteri et per consensum fidelium nostrorum, adclamamus et confirmamus adque stabilimus Bellonem presbiterum ad honorem abbatis pariter uno animo in hoc zenobio unoque consensu diebus vite sue absque ullius blandimentum, nisi hobedientiam summi presuli monasterii istius Sancti Petri, ad docendos et gubernandos necnon ad regendos omnes fratres ibidem Deo famulantes, tam in isto monasterio quam in suis cellulis seu etiam alodes et ceteris rebus et omnem redibicia quod in hoc monasterio donatum vel consensum fuerit.

Et quicquit inantea, inspirante Deo, adquirere potuerit et quicquit in prenotatu loco servire consueverint omnibus ipsiusque rebus simili modo concedimus et omnem redibicionem in illorum usibus dispensare transfundimus, absque ullius contradicionem teneant et possideant per nomen nostrum vel redemptionem animarum nostrarum, de nostro iure in eorum transfundimus quicquit nobis cultum esse videtur, tam iste Bellus abba et fratres illius sic Deo servientes quam successores eorum. Et qui ex his rebus aliquit Belloni abbati vel successorum eorum subtraxerit vel inquietare pressumpserit, peccatis nostris anime illius sit obligatum et pro temporali iudicio componat de auro durissimo[4] libras X et hec scriptura firmis permaneat.

Facta scriptura electionis VIII idus novembri.

SSS. Signum Borrellus commes, qui et marchio. Sig+num Borrellus. Altimirus SSS.* Wisadus, Sancte Marie sedis episcopus, consensi et SSS.* Ego Francemirus, presbiter, qui hunc eleccione rogavi scribere et testes firmare et SSS.* Wiricus archilevita SSS.* Salla archilevita SSS.* Ermemirus archipresbiter SSS.* Suniefredus abba SSS.* Daniel sacer SSS.* Quilmundus levita adque abba SSS.* Senta abba SSS.* Seniuldus abba SSS.* Levedes levita, abba SSS.* Ermegildus presbiter SSS.*

Libanus presbiter, qui hanc electionem rogitus scripsit et SSS. sub die et anno quod supra.

1. *Segueix* Borrellus, *per error, ratllat*. — 2. excitatus, O. — 3. *Repeteix* et benedico, *per error, ratllat*. — 4. *Sic, per* purissimo.

499

13 GENER 961

ELS COMTES SUNIFRED I OLIBA [DE CERDANYA I BESALÚ], LA COMTESSA AVA [MARE D'ELLS] I EL LEVITA SERFDEDÉU, MARMESSORS DEL DIFUNT COMTE GUIFRÉ [II DE BESALÚ], DONEN A SANTA MARIA DE GIRONA, A MANS DEL BISBE ARNULF, L'HERETAT QUE EL DIFUNT TENIA EN EL COMTAT DE BESALÚ, A CALÇ [TERME DE PORQUERES], AIXÍ COM L'ALOU DE LA VALL D'EN BAS, A BALBS I LA PINYA, I DOS PARELLS DE BOUS I TRES EUGUES.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. V, núm. 342, pàg. 309-310.

500

3 FEBRER 961

ESTOVALD I LA SEVA MULLER CASTELLANA DONEN AL MONESTIR DE SANT CLIMENT DE CODINET LA MEITAT D'UNA PEÇA DE TERRA QUE TENEN A LA SERRA DE «LATIRCE».

O.* La Seu d'Urgell, AC, Codinet, perg. núm. 28. Al dors: «Codined» (s. XIII).

a. BARAUT, *Diplomatari de Codinet*, ap. 34, pàg. 184-185, *ex* **O**.

In nomine Domini. Ego Estovaldus et uxori sue Kastellana, qui sum in infirmitate detenta, et fecimus karta ad domum Sancti Clementi qui est fundatus in monesterio Cutineto de I pecia de terra qui est in ipsa serra de Latirce. Et infrontat: de I parte in istrata, et de alia in terra de Exemena et de filiis suis, et de III in terra de Indisclo qui fuit, et de IIII in Comella.

Quantum inter ipsas afrontaciones inc[l]udu[n]t,[1] ipsa ex medietate ab intecrum, et est manifestum. Si quis ista karta elemosinaria inquietaverit, in duplo conponere faciamus. Et ista karta firmis permanea[t].[2]

Facta karta elemosinaria III no[nas][3] frebuarias, anno VII renante Le[u]tari[o][4] rege, filio Leudevico.

S+m Estovadus, Sig+num Kastellana, qui ha[nc][5] karta[6] elemosinaria fecimus et testes firmare rogavimus. S+m Morenho. S+m Sungerus. S+m Gi[te]rus.

Eczo presbiter rogitus scr[i]psi[7] et SSS. die et anno quod supra.

1. *Manquen les lletres* l *i* n. — 2. *Manca la* t. — 3. *Manquen les lletres* nas. — 4. *Manquen les lletres* u *i* o. — 5. *Manquen les lletres* nc. — 6. *Segueixen les lletres* vi, *de* vindicionis, *per error*. — 7. *Manca la* i.

501

20 FEBRER 961

EL PREVERE ODERIC DONA A LA CATEDRAL D'URGELL UNA PEÇA DE TERRA QUE TÉ PROP DE L'ESGLÉSIA DE SANT FRUITÓS [TERME DE LA SEU D'URGELL] I UNA PEÇA DE VINYA QUE TÉ EN EL LLOC ANOMENAT SEGALER, A LA RODALIA DE CERC. FA LA DONACIÓ PER A REMEI DE LA SEVA ÀNIMA.

[**O**]. Original perdut. — **A.*** Còpia del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 128v, doc. CCCLXXXVIIII, *ex* **O**. Rúbrica: «Karta Oderici presbiteri de alodio in apendicione Sancte Marie sedis».

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 140, pàg. 100, *ex* **A**.

In Christi nomine. Ego Audericus, presbiter indignus et peccator, nimis compunctus divina admonicione de Dei misericordia, timens sum et pavens gehenne ignis et cupiens sum pervenire ad gaudia paradisi, Deo propicior, et humane fragilitas metuens casum ne quando surepentina mors mihi perveniat, hanc scribtura fieri sano animo volo, ut dum tempus vitę męę mature devenerit universa que propter amorem Dei et remissionem peccatorum meorum sanctis ecclesiis contulero firma et inviolabilem obtineat firmitatem, cognoscentes qualiter per intercessione sanctorum possum remedia celestia adquiri.

Quapropter iamdictus Audericus, presbiter indignus et peccator, et placet in animo meo ut ad domum Sancte Marię virginis qui est fundata in comitatum Orgello, Sede vico, aliqui[d][1] de paupertate mea donare debero, sicuti et dono I pecia de terra qui est prope domum Sancti Fructuosi et alia pecia de vinea qui est [in][2] locus vocabile Segaler, in apendicio de Ussianne. Et infrontat ipsa pecia de terra: de II partes in terra de Sancta Maria, de III parte in strata, et de IIII parte in pariete. Et ipsa pecia de vinea infrontat: de I parte in vinea de Sancta Maria, et de alia parte in vinea de filio Iliani, qui fuit condam, et de III parte in vinea de Eldoeci, qui fuit condam.

Dono ego Audericus, presbiter, ipsa pecia de terra et ipsa pecia de vinea cum suo superposito, quantum infra istas affrontaciones includunt, ad domum Sancte Marie propter remedium anime męę ab omnem integritatem, ut per intercessione Sancte Marie virginis remissione peccatorum anime męę consequi merear ut dum ego vivo potestatem mihi reservo et post obitum vero meo ipsut omnium remaneat ad domum Sancte Marię virgine ab integrum.

Quicumque vero ausus temerario post obitum meo hanc scribture offerre aut violare temptaverit aut inquietare presumpserit, ipsud omnium sicut superius comprehensum est quadruplum restituat iamdicta ecclesia et insuper per temporali damno, sicut lex romana precepit persolvat. Et hec scribtura mea post obito meo firmis et stabilis permaneat ad ipsa predicta ecclesia.

Facta carta helemosinaria X kalendas marcii, anno VII regnante Leutero rege, filio Ludivico.

Audericus presbiter, qui hanc carta helemosinaria fecit et testes firmare rogavit SSS. Gisolfus presbiter SSS. Bellus presbiter SSS. Sig+num Teuderedus.

Audericus presbiter, qui hanc ista carta elemosinaria rogitus scribsit et SSS. sub die et anno quod supra.

1. *Manca*. — 2. *Manca*.

502

26 FEBRER 961

BELL PREVERE, SUNYER, UN ALTRE BELL I ATÓ, MARMESSORS DE LA COMTESSA AVA [DE CERDANYA], LLIUREN A LA CATEDRAL D'ELNA L'ALOU QUE LA DIFUNTA TENIA EN EL COMTAT DE ROSSELLÓ, A LA SERRA DE SANT PERE [TERME DE PRUNET I BELLPUIG], AIXÍ COM LES VINYES QUE TENIA A FINESTRET, LLEVAT DE L'ALOU QUE HAVIA COMPRAT A UN PREVERE ANOMENAT CONSTANTÍ. FAN LA DONACIÓ PER A REMEI DE L'ÀNIMA DE LA DIFUNTA AVA.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 416, pàg. 366-367.

503

26 FEBRER 961

ELS MARMESSORS DE LA COMTESSA AVA [DE CERDANYA] DONEN AL MONESTIR DE SANTA MARIA DE RIPOLL L'ALOU QUE TENIA EN EL COMTAT DE BESALÚ, A JOU [TERME DE MONTAGUT].

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. V, núm. 343, pàg. 310. També ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 188, pàg. 231.

504

27 FEBRER 961

BELL PREVERE, SUNYER, UN ALTRE BELL I ATÓ, MARMESSORS DE LA DIFUNTA COMTESSA AVA [DE CERDANYA], DONEN AL MONESTIR DE CUIXÀ, SEGONS QUE ELS MANÀ LA DITA COMTESSA, L'ALOU QUE TENIA A LA VALL DEL CONFLENT, EN EL LLOC DE PRATS, A LA VALL DE BALAGUER, AIXÍ COM UNA VINYA A ESTOER I UN ALOU A LA VILLA FINESTRET, COMPRAT AL PREVERE CONSTANTÍ.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 417, pàg. 367-368.

505

7 MARÇ 961

BELL PREVERE, SUNYER, UN ALTRE BELL I ATÓ, MARMESSORS DE LA DIFUNTA COMTESSA AVA [DE CERDANYA], DONEN AL MONESTIR DE SANT LLORENÇ [PROP BAGÀ], FUNDAT A LA VALL DE BROCÀ, ELS

ALOUS QUE TENIA A VILALTA, MEROLLA, EL PUIG, RUS, LA PARDINELLA, ARDERIU, LA CLUSA I LES ESPADES. FAN LA DONACIÓ PER A REMEI DE L'ÀNIMA DE LA DIFUNTA AVA.

O.* Barcelona, AR (ACA), Monacals, perg. de monestirs benedictins, núm. 20. — [**A**]. Còpia parcial del segle XIX, de fra Pau de Perelló, a Bagà, AP, vol. CCX, 281-8, perdut el 1936.

a. SERRA, *Baronies*, vol. III, pàg. 82, nota 2, *ex* **A**. — **b.** BOLÒS; PAGÈS, *Sant Llorenç prop Bagà*, ap. 16, pàg. 185-186, amb facsímil (pàg. 103), *ex* **O**.

[In] nomine Domini. Ego Bellus presbiter et Suniarius et item alius Bellus et Ato, qui sumus manumissores vel avocati de condam A[va co]miti[ssa], donatores sumus ad domum Sancti Laurenti monasterii, qui est fundatus in valle Bucranense. Donamus nos iamdictos manum[issores, id sunt] cas[as], curtes et ortos, terras et vineas cultas vel incultas, molendinis, aquis aquarum, pomiferis, pratis, pascuis, silvis, gariciis, vi[eductibus vel] reductibus, in Vi[lla] Alta, unde cartas habeo vel in eius termines, et in Marola et in ipso Pugo et in Rus et in Pardinela et in A[rdari]ce et in ipsa [C]lusa et ipsum meum alode quod emit de Petracio et de hoc quod habeo in ipsas Espadas.

Donamus nos, iamdictos manumissores, ipso iamdicto [a]lode sicut superius resonat cum fines vel termines propter Deum et remedium anime sue, cum exio et regressio earum, de nostro iuro iamdictos manumissores tradimus ipsos iamdictos alaudes, sicut superius resonat, ad domum Sancti Laurencii monasterii propter Deum et remedium anime sue condam Ava.

Quod si nos donatores aut ullusque homo contra hanc iamdicta donacione venerit ad inrumpendum, non hoc valeat vindicare set qui hoc fecerit componat in vinculo ista omnia quod superius resonat in duplo, quantum ad eo tempore inmelioratum fuerit. Et inantea ista scriptura donacionis firma et stabilis permaneat omnique te[mpore].

Facta ista donacionis in nonis marcii, anno VII regnante Leutario rege, filio Luduvicii.

Sig+num At[o, Su]niarius +.* Bellus SSS.* Bellus presbiter, qui ista donacione fecimus et testes firmare rogavimus, SSS.* Sig+num Argencearius. Sig+num Speraindeo.

Audegarius presbiter, qui hanc carta donacionis scripsi et SSS. die et anno quod supra.

506

8 MARÇ 961

EL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA] DONA AL MONESTIR DE CUIXÀ L'ALOU QUE HAVIA COMPRAT A UNS PARTICULARS EN EL COMTAT DE ROSSELLÓ, CONSISTENT EN CAMPS I VINYES EN ELS TERMES DE PERACALÇ, RIBESALTES I LES HORTOLANES, I EN PROHIBEIX L'ALIENACIÓ. FA LA DONACIÓ PER A REMEI DE LA SEVA ÀNIMA I DE LES ÀNIMES DELS SEUS PARES, MIRÓ I AVA [COMTES DE CERDANYA].

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 418, pàg. 368-370.

507

29 MARÇ 961

EL PREVERE MIRÓ DONA A LA CATEDRAL D'URGELL LES CASES I LES TERRES QUE TÉ PER HERÈNCIA I PER COMPRA EN EL COMTAT D'URGELL, A LA VALL DE CERC. N'EXCEPTUA ELS BÉNS QUE DEIXA A LES ESGLÉSIES DE SANT ANDREU, SANT JAUME [DE CADÍ] I SANT JUST [DE CERC]. FA LA DONACIÓ PER A REMEI DE LA SEVA ÀNIMA, AMB LA CONVINENÇA QUE HO TINDRAN ELS SEUS FILLS I LES SEVES FILLES, JUNT AMB LLUR MARE, MENTRE VISQUIN, A CANVI DE LLIURAR ANUALMENT A LA CATEDRAL DOS CIRIS.

[**O**]. Original perdut. — **A**.* Còpia del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 143, doc. CCCCXXVIIII, *ex* **O**. Rúbrica: «Scribtura Mironis presbiteri de alodio in valle Ursianni».

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 141, pàg. 100-101, *ex* **A**.

In nomine Domini. Ego Miro, presbiter, certum quidem manifestum est enim quia sic placuit in animis meis et placet ut carta faceret ad domum Sancta Maria Sede vico, i[d][1] sunt casas, casalibus, ortis, ortalibus, terras et vineas cum illorum arboribus, pratis, pascuis, silvis, garricis, moll[in]dinis,[2] cultibus vel incultibus. Et est hec omnia in comitatu Urgellensis, in valle Orsianni, qui mihi advenit de parentorum vel de comparacione. Et affrontat ipsa hec omnia: de una latus in flumine Secor, et de alia in Petra Fita, et de IIIª in Cabrisago, et de IIIIª in Monte Calvo.

Quantum infra istas affrontaciones includunt sic facio carta ad domum Sancta Maria propter Deum et remedium animę, exceptus que mando lacxare ad domum Sancti Andręę et ad domum Sancti Iacobi et ad domum Sancti Iusti, in tale conventum ut teneant filii mei aut filias meas et illorum mater cunctis diebus vitę illorum et post obitum illorum remaneat ad Sancta Maria, et servient ad Sancta Maria per quisque annos ceras II.

Et si quis contra hanc ista carta donacionis venerit ad inrumpendum aut ullusque homo [inquietare voluerit, non hoc valeat vindicare][3] sed componat ista hęc omnia in duplo et insuper iram Dei inveniat.

Facta carta donacionis IIIIº kalendas aprilis, anno VII regnante Leutario rege, filio Ludoici.

Sig+num Miro presbiter, qui ista carta donacionis feci et testes firmare rogavi. Durabiles presbiter SSS. Servusdei presbiter SSS. Audesindus presbiter rogitus SSS.

Ermemirus levita, qui ista carta donacionis rogitus scribsit et SSS. sub die et anno quod supra.

1. i A. — 2. molldinis A. — 3. inquietare voluerit, non hoc valeat vindicare, *omet* A. *Restituït d'acord amb la fórmula més comuna*.

508

2 ABRIL 961

EL COMTE I MARQUÈS BORRELL [D'URGELL] DONA AL CENOBI DE SANTA CECÍLIA D'ELINS LA VILLA DE PALLEROLS, AMB LA PART D'AVELLANET QUE LI CORRESPON, ELS VILARS ANOMENATS «CONIUNCTA» I «IOHANNACE» I EL LLOC D'HORTÓ. EN FA DONACIÓ ALS ABATS I ALS MONJOS PER TAL QUE HO POSSEEIXIN D'ACORD AMB LA REGLA DE SANT BENET.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Santa Cecília d'Elins, núm. 16. Pergamí força malmès per la humitat.

a. MARQUÈS, *Els documents d'Elins*, núm. 18, pàg. 50-51, *ex* **O.**

El preàmbul del present document es troba usat anteriorment, el 2 d'abril de 955, en un document del mateix monestir de Santa Cecília d'Elins (doc. 445), i poc després, el 17 de juliol de 961, en un document del monestir de Sant Sadurní de Tàvèrnoles (doc. 512). Cal remarcar, a més, les altres coincidències amb el document del 2 d'abril de 955, entre les quals les del dia i del mes de la clàusula de datació. En aquest, però, s'afegeixen a la donació els vilars «Coniuncta» i «Iohannace» i el lloc d'Hortó i, en canvi, s'omet el Castilló. D'altra banda, hi manquen les firmes del comte Miró, del vescomte Simplici i del bisbe Ató.

Omnis homo quiqui se cognoscit multis criminibus peccatorum fece sordidatum adque omnium bonorum operum extorrem, per multa argumenta bonorum operum vel [inund]acio lacrimarum adque per elemosina[r]um recuperacionem vel refrenacione corporis, per ieiuniorum affliccionem, per fructos dignos penitencie, cum omni humilitate debet converti ad Dominum exorandam misericordiam, [ut sicut] persuadente hoste antiquo ad florigera sedem discessit, per fructos dignos penitencie sive per largiendam elemosinam opitulante Domini misericordia postulanda et sanctorum merita intercessione debet convertere ad Dominum [ab omni emendacione et] ad eternam recuperationem [pervenire, amen].

In Christi nomine. Ego Borrellus, gratia Dei commis et marchio, pia devocionem libenter elegi ut ad domum Sancte Cęcilie virginis Christi in cuius honore zenobium constructum est in comitatum Orgello, in valle Elinsitana, super fluvio rivo Cavo, aliquid de proprio meo donare debeo. Dono ad eadem ęcclesiam Sancta Cecilię virginis Christi villa que dicitur Palierolus cum suis agecenciis, et in vilella quod dicitur Ave[llaneto ipsum quod pertinet] ad Palierolus, villare quod dicitur Coniuncta cum suis agecenciis, et villare quod dicitur Iohannace cum suis agecenciis, et secundo Ortones cum suis agecenciis. Et abent adfrontaciones hec omnia de villa Gua[ramonse usque ad ipsas] Petras Calces, et de ipsas Acutas usque ad Gernate. Hec omnia qui infra istas adfrontaciones includunt dono ad iamdictam ecclesiam supranominatam cum exium et regressium et superposita, cultum vel incultum, ab omnem integritate, ut per eius intercessione et omnium sanctorum ante tribunal Christi veniam merear accipere.

Abbates enim et monachi regulariter teneant et possideant secundum regulam sancti Benedicti. Quicumque vero contra hanc ista scriptura violator aut contradictor aut inrutor extiterit, a regno Dei alienus existet et ad Sancta Cecilie zenobium quadruplum restituat. Et hec donacio propter remedium anime mee firmis et stabilis permaneat omnique tempore.

Facta scriptura ęlemosinaria IIII nonas aprilis, anno VII regnante Leutario rege, filio [Ludoici].

+ Borrellus, gratia Dei comes, qui hanc ista carta donacione fecit ad domum Sancte Cecilie, cenobium, et testes firmare rogavi. Arnalldus SSS.* Wifredus SSS.* S+ Servusdei presbiter SSS.*

Eles presbiter, qui hanc cartam elemosinariam rogitus scripsit et SSS. die et anno quo supra.

509

22 MAIG 961

ELS ESPOSOS FRANCÓ I GUNTIONA VENEN A L'ABAT ROTER [POTSER DEL MONESTIR DE SANT SEBASTIÀ DEL SULL] UNA PEÇA DE TERRA I UNA ALTRA DE VINYA QUE TENEN EN EL COMTAT DE CERDANYA, EN EL TERRITORI DE TALLÓ, A LA RODALIA DE BELIU.

O. Londres, British Library, Reference Division, Department of Manuscripts, Additional Charters, núm. 62606. — [**A**]. Còpia molt parcial del segle XIX, de fra Pau de Perelló, a Bagà, AP, vol. CCX, 280-5, perdut el 1936.

a. SERRA, *Baronies*, vol. III, pàg. 82, *ex* **A**. — **b**.* BOLÒS; PAGÈS, *Sant Llorenç prop Bagà*, ap. 17, pàg. 186, *ex* **O**.

RE: UDINA, *Pergamins catalans*, pàg. 15, núm. 3, *ex* **O**. — MARTÍ, *Els pergamins*, pàg. 20, núm. 3, amb facsímil (de difícil lectura, pàg. 27), *ex* **O**.

Sobre la identitat de l'abat Roter, vegeu RIU, *El monestir de Sant Sebastià del Sull*, pàg. 252, a més de **b**, pàg. 125. Pel que fa a la col·lecció de setanta-vuit pergamins catalans, datats dels segles X al XIII, de la British Library, en la qual ingressà el 1920, vegeu PUIG, *El monestir de Sant Llorenç del Munt*, vol. I, pàg. 245-246.

In nomine Domini. Ego Francho et uxor me Guntiona vinditores sumus vobis Rotari abba. Per hanc scriptura vindicionis nostre vindimus vobis pecia I de terra et alia de vinea, qui nobis [advenit] de [comparacione. Et sunt ipsa terra][1] et ipsa vinea in comitatu Cerdaniense, in pao Tollonense, in apendicio de Bilici.[2] Et afrontat ipsa terra: de I parte in via qui discurrit, et de alia de te comparatore, et de tercia in [terra] de [.....],[3] et de IIII in [vinea filiis][4] Daniel conda. Quantum infra istas afrontaciones includunt sic vindimus vobis ipsa terra ab integro. Et afrontat ipsa vinea: de I parte in Lavinero, et de alia in vinea filis Oriolo conda, et de III in vinea filiis Daniel [qui fuit conda].[5] Quo[d si aliquis ista][6] carta vindicionis venerit ad inrumpendum, non valeat vindicare quod reperet[7] set in duplo tibi conponere faciant. Et inantea ista carta vindicionis firmis permaneat omnique tempore.

Facta carta vindici[onis] XI kalendas iunii, anno VII regnante Leuthario rege, filio Leudevici.

Sig+num Francho, Sig+num Guntiona, qui hanc carta vindicionis fecimus et testes firmare rogavimus. Sig+num Gullafredus.[8] Sig+num Livola. Sig+num Miro.

Edila levita, qui hanc carta vindicionis scripsi et sub SSS. die et anno quod supra cum istas quatuor literas superpositas.

1. *Unes 25 lletres, segons* b. — 2. *O bé* Belici, *segons* b; Bilaca, *segons Martí*. — 3. *Unes 10 lletres, segons* b. — 4. *Unes 6 lletres, segons* b. *Per a la restitució, vegeu les afrontacions de la vinya*. — 5. *Unes 10 lletres, segons* b. — 6. Qua[ntum ± *6 ll.*] b. — 7. apere b; *en nota: «De mal llegir. Potser* opere*». Però, segons la fórmula*, requiret *o, en alguns documents*, reperet. — 8. *O bé* Gullifredus, *segons* b.

510

29 JUNY 961

EN PRESÈNCIA DE L'ARDIACA ANSEMON, DEL SAIG GOTMAR I D'UNA COLLA DE BONS HOMES, SUNIFRED, ALMOINER DEL DIFUNT LEVITA OTGER, I ELS TESTIMONIS OTGER, BELL I GUILLAD, PREVERE, JUREN AMB LES MANS ESTESES DAMUNT L'ALTAR DE L'ESGLÉSIA DE SANT SADURNÍ DE VIC, QUE VAN PRESENCIAR EL DICTAT DE LES ÚLTIMES VOLUNTATS DE L'ESMENTAT OTGER. ENTRE ELS MOLTS LLEGATS QUE DISPOSÀ, MANÀ LLIURAR DUES EGÜES I DUES VAQUES A LA CATEDRAL D'URGELL. MORÍ EL MES DE MAIG PROPPASSAT.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 890, pàg. 669-670.

511

3 JULIOL 960 O 961

MANGOLF I LA SEVA MULLER VENEN AL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA] UN PREDI A RIBES [DE FRESER], EN EL COMTAT DE CERDANYA, A LA VALL PEDRERA.

[**O**]. Original perdut, potser el document conservat a Ripoll, AM, fins al 1835. — **A.*** Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 13.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 190, pàg. 232, *ex* **A.**

El regest d'Olzinelles diu: «Venta hecha por Mangolfo y su muger a favor de Seniofredo conde del predio de Ribas, en el condado de Cerdaña, *valle Petraria*: 5 de las nonas julio, año 6 o 7 de Lotario».

512

17 JULIOL 961

SANÇ, TEMENT UNA MORT SOBTADA, DONA AL CENOBI DE SANT SADURNÍ [DE TAVÈRNOLES] I ALS SEUS MONJOS EL CASTELL DE PERA-RUA [TERME DE COLL DE NARGÓ] AMB TOT EL QUE HI TÉ. FA LA DONACIÓ PER A REMEI DE LA SEVA ÀNIMA.

[**O**]. Original perdut. — **A.*** Còpia del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, Cartoral de Tavèrnoles, f. XXXII, doc. LX. Postil·la: «Donació feta al monastir de certas terras al castell de Petra Ruga» (s. XVII). — **B.** Còpia del segle XVIII: Barcelona, BC, ms. 729, *Monumenta* del pare Pasqual, vol. IX, pàg. 76, *ex* **A.** — **C.** Còpia de finals del segle XIX, feta per Plandolit: Montserrat, AM, Tavèrnoles, capsa 1, pàg. 97, *ex* **A.**

a. SOLER, *El Cartulario de Tavernoles*, núm. 9, pàg. 42-43, *ex* **A.** — **b**. BARAUT, *Diplomatari de Tavèrnoles*, núm. 18, pàg. 91-92, *ex* **A.**

El preàmbul del present document es troba usat anteriorment, el 2 d'abril de 955 i el 2 d'abril de 961, en sengles documents del monestir de Santa Cecília d'Elins (doc. 445 i 508).

Omnis homo qui se cognoscit multis criminibus peccatorum fece sordidatum atque omnium bonorum operum extorrem, per multa argumenta bonorum operum vel inundacione lacrimarum atque per helemosinarum recuperacione vel reffrenacione corporis, per ieiuniorum affliccionem, per fructos dignos penitencie, cum omni humilitate debet converti ad Deum exorandam misericordiam, ut sicut persuadente hoste antiquo a florigera sede discessit, per fructos dignos penitencie, opitulante Domini misericordia et sanctorum merita intercessione debet converti ab omni emendacione et ad eternam reccuperacionem.

Quamobrem ego indignus et deterrimus omnium peccatorum Sanzo peccator recognosco me et memor sum illum sermonem qua beatus Gregorius in homelia sua scribe dicens: «Quia nemo potest pervenire ad magna premia, nisi per magnas labores». Propterea hec omnia, timens ne repentina mors mihi perveniat, dono de propria facultate mea ad domum Sancti Saturnini, pontificis et martiris Christi, in cuius honore cenobium est constructum in comi[ta]tum Urgello, castro vocitato Petra Rugam, omnia quicquid ibidem habeo vel haberi debeo tam in domibus cum exiis et regressiis

et superpositis earum, quam in casalibus, terris, vineis, ortis, arboribus, molendinis, pratis, pascuis, silvis, carricis, linares, in omnia et in omnibus, quicquid dicit vel nominari potest homo quod ibidem habeo, tam ex comparacione quam per qualibet donitum mihi advenit.

Et habent affrontaciones: de I parte in Buxiles, et de alia in ipsa serra de Abrulgo, de IIIª vero parte in castro Taravaldo, et de IIIIª vero in via qui discurrit a Lordano. Totum et ab integrum dono ad iamdicto Sancto Saturnino monasterio et a fratribus ibidem Deo servientibus, tam presentibus quam et futuris, propter remedium anime męę. Hec omnia superius comprehensum dono ad iamdictum cenobium Sancti Saturnini propter remedium anime mee, ut per eius intercessione et omnium sanctorum, ut ante tribunal Christi veniam merear accipere.

Quicumque vero contra hanc scripturam violator aut contradictor aut inrutor extiterit, a regno Dei alienus existet et sanctum cenobium Sancti Saturnini in quodruplum restituat. Et hec donacio propter remedium anime męę firmis permaneat.

Facta scriptura donacionis XVI kalendas augusti, anno VII regnante Leutario rege, filio Ludovici.

Sig+num Gotimares. Sig+num Sancio SSS. Sig+num Ateo. Sig+num Miro. Sig+num Salomon. Sig+num Ysarnus. Sig+num Siniefredus.

Panaoc Anoyza,[1] qui hanc scriptura donacionis scripsi et die SSS. et anno quod supra.

1. *O* Apouza. *Sembla que el copista del segle XIII transcriu caràcters grecs de l'original.*

513

28 JULIOL 961

ELS ESPOSOS SESMIR I ESQUINILDA, JUNT AMB DOMÈNEC I BAGELÓ, VENEN A RADULF UNA PEÇA DE VINYA QUE TENEN EN EL COMTAT D'URGELL, A LA RODALIA DE SANT ESTEVE [D'ARAVELL], A PUI REDON, PER L'EQUIVALENT DE SIS SOUS.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 79. Al dors: «Puigrodon» (s. XIV-XV).

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 142, pàg. 101, *ex* **O**.

In nomine Domini. Nos Sesemiro et uxori sue Esquinilde et Dominicos et Bagelo tibi entorem nostro Roulfo. Constat nos tibi vindere deveremus, sicuti et vindimus tibi, I pecia de vinea qui est in comitatum Orgello, in apen[d]icio[1] de Sancto Stefano, in locum ubi dicitur Pugo Retondo. Et afron[tat][2] ipsa vinea: de I parte in vinea de Sancti Felicis, et de alia parte in vinea Sancti Stefani, et de III parte in vinea de nos vinditores.

Vindimus tibi ipsa vinea qui est in [i]stas[3] afro[n]taciones[4] ab o[m]ne[5] intecrietatem et de ipsa laboranciam ipsa medietatem in precio placivilem solidos VI in rem valentem, est manifestum, ut de ab odierno die et temporem firmisime in Dei nomen abeatis potestate.

Si quis contra hanc factum nostrum venerimus fili, fratres, eredes aut hulus homo inquietaveri induplimus tibi componere faciamus. Et inantea ista carta vindicionis firmis et stabiles permanea[t][6] omnique tempore.

Facta carta vindicionis nostre V kalendas agustas, anno VII renantem Leutario regem, filio Leudevici.

Sig+num Sesemiro, Sig+num Esquinildem, Sig+num Domenicos, Sig+num Bagelo, qui hunc carta vindicionis fecimus et testes rogavimus firmare. Sig+num Martino. Sig+num Lorenco. Sig+num Asnero.

Sancoli presbiter rogitus iscripsi et SSS. die et anno quo supra.

1. *Manca la* d. — 2. *Manquen les lletres* tat. — 3. *Manca la* i. — 4. *Manca la* n. — 5. *Manca la* m. — 6. *Manca la* t.

514

19 SETEMBRE 961

EN JUDICI PRESIDIT PEL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA] I PEL JUTGE OLIBA, EN PRESÈNCIA DEL VESCOMTE ISARN I DE DIVERSOS BONS HOMES, EL LEVITA FROILÀ, MANDATARI DEL BISBE GUISAD [D'URGELL], ACUSÀ OLIBA D'HAVER USURPAT DURANT ELS DARRERS DOTZE ANYS ELS DELMES I LES PRIMÍCIES DE L'ESGLÉSIA DE SANT FRUITÓS DE LLO, EN EL COMTAT DE CERDANYA, I D'HAVER-LOS ASSIGNAT A L'ESGLÉSIA QUE ELL MATEIX HAVIA CONSTRUÏT IL·LEGALMENT EN EL MATEIX LLOC. OLIBA ES DEFENSÀ ASSEGURANT QUE HAVIA HERETAT ELS DELMES I LES PRIMÍCIES DELS SEUS PARES. ARA, TRANSCORREGUTS ELS TERMINIS LEGALS, RECONEIX QUE NO POT PROVAR-HO I, PER CONSEGÜENT, EN FA EVACUACIÓ A FAVOR DE LA CATEDRAL D'URGELL I DEL BISBE GUISAD.

[**O**]. Original perdut. — **A**.* Còpia del segle XIII: La Seu d'Urgell, AC, *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, f. 223v, doc. DCCXLIIII, *ex* **O**. Rúbrica: «Evacuacio Olibane de decimis in termino de Allone».

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 143, pàg. 102, *ex* **A**.

L'església construïda il·legalment per Oliba s'ha d'identificar probablement amb la capella de Sant Feliu de Castellvell, pertanyent a l'antic castell de Llo. Les ruïnes del castell i de la capella romànica es troben sobre el turó anomenat de Sant Feliu, als vessants del qual hi ha el poble de Llo.

In iudicio Seniofredo comiti et Olibane iudice et in presencia Isarno vicecomiti et Guillelmo, Bernardo, Tassione, Lupone, Suniario, Amalrico et Odesindo saione et aliorum bonorum hominum qui ibidem aderant, a peticione Fruilane levita, qui est mandatarius vel asertor de Guisado episcopo, vel ab interrogacione de predicto comite et iudice recognosco me, ego Oliba, simulque exvacuo in vestrorum iudicio qualiter hoc unde me petivit iamdictus Fruila levita, qui est mandatarius de predicto Guisado episcopo, hoc quod dixit: quod tales decimas vel primicias quod debebant pertinere Sancti Fructuosi, qui est fundatus in comitatu Cerdaniense, in villa Allone, in subdicione Sancte Marie sedis Orgellitane sive et in subdicione de predicto episcopo sive et antecessores illius fecerunt et regerunt, sicut canonus docet; ego Oliba ibidem construxi ecclesia absque legem et abstuli ipsas decimas vel primicias de domo Sancti Fructuosi et de potestate predicti episcopi.

Unde ego Oliba dixi in meum responsum quod non tenebam ipsas decimas vel primicias absque lege sed mihi pertineba[n]t ad mea hereditate per vocem parentorum meorum.

Unde vos, supradicti comiti et iudice, me Oliba interrogastis diligenter plures vices et placitos legitimos constitutos mihi dedistis, si potuebam hoc aprobare cum testimonia legitima aut ullum indicium veritatis ostendere per quem legibus potuisse tenere ipsas decimas vel primicias in contrarie Sancti Fructuosi de predicti episcopi contra meum opus aut non.

In omnibus me recognosco, ego Oliba, simulque exvacuo quia hoc adprobare non possum nec ullum indicium[1] veritatis ostendere per quem legibus debuisse tenere ipsas decimas vel primicias contra partibus meis neque in isto placito neque in alio nec modo nec nulloque tempore, sed absque lege hoc tenui et usurpavi ipsas decimas vel primicias de ipsa ecclesia et de predicto episcopo hodie habet annos XII^cim^ et ea que dico recte et veraciter me recognosco et exvacuo in vestrorum iudicio.

Facta recognicione vel exvacuacione X° III° kalendas octubris, anno VIII° regnante Leutario rege, filio Ludoyci regi.

Sig+num Oliba, qui ista recognicione vel exvacuacione feci et firmare rogavi. Bellarone presbiter SSS. Berico presbiter SSS. Eles presbiter SSS. Sig+num Odesindo saione. Oliba SSS.

(Crismó) Exemenus[2] sacer, qui ista recognicione vel exvacuacione scribsi et SSS. die supraque anno.

1. iudicium A. — 2. *Nom copiat entre* saione *i* Oliba.

515

13 OCTUBRE 961

EMMÓ, LIVILÀ I LA SEVA MULLER ERMEGONÇA, BLANDERIC I LA SEVA MULLER OSSEJA VENEN A QUISSENDA I ALS SEUS FILLS EI:LESÈN, CLERGUE, FRANCÓ, SESMON I SESGUT UNA CASA I UN HORT QUE TENEN PER HERÈNCIA AL BARIDÀ, A BAR, PER L'EQUIVALENT DE TRES SOUS I DOS ARGENÇOS.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 80. Al dors: «De Bar» (s. XIII).

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 144, pàg. 102-103, *ex* **O**.

In nomine Domini. Ego Emo femina et Livila et uxori sue Ermegoncia et Blandericus et uxori sue Ossega vinditores sumus vobis entoribus nostris Quissenda femina et filis meis Eldessendus clericus et Franco et Sesemundus et Sesegotus. Per hac iscriptura vindicionis nostre vindimus nos cassa cum curte et ipso orreo medio et ipso ortale, qui nobis aveni de parentorum nostrorum in pau Varitano, in villa que vocant castro Bari.

Et afrontant ipsa cassa: de I parte de ipsos comparatores, et de alia afrontat de Eldessendo presbitero vel suos eredes, et de III afrontat in ipsa strata qui pergit ubique. Et afrontat ipso ortale: de I parte de Eldessendo presbitero vel suos eredes, et alia afrontat de ipsos comparatores. [Quantum][1] inter istas afrontaciones includunt sic vindimus nos ipsa cassa cum exio et regressio suo et suo superposito et ipsa curtina et ipso orreo de medio et ipso ortale, ipsas nostras ereditates ab intecrum, precium solidos III et argencios II in rem valentem.

Si quis contra hac ista vindicio venerit ad inrumpendum aut ullus homo inquietare voluerit, inferam vel infera duplamus vobis perpetim abitura.

Facta ista vindicio III idus kalendas octuber, anno VIII rennantem Leutario regem, filio Leudevicii.

S+num Emo femina, S+num Livila, S+num Ermegoncia, S+num Blandericus, S+num Ossega, quia ista vindicio fecimus et testes firmare rogavimus. S+num Ansalone. S+num Supila. Franco clericus SSS.*

Ennego presbiter, quia ista vindicio iscripxit et SSS. die ⌈et⌉ anno quod supra.

1. *Manca*.

516

28 OCTUBRE 961

EL PREVERE AGUILÀ DONA AL MONESTIR DE SANTA CECÍLIA [DE MONTSERRAT] UNES TERRES I UNES POSSESSIONS QUE TÉ EN EL COMTAT DE BERGA, EN EL CASTELL DE COANER.

[**O**]. Original a Montserrat, AM, cal. 11, llig. 42, f. 1, fins al 1811. — **A.** Regest de 1717-1719, fet pel pare Escudero: Barcelona, AR (ACA), Monacals d'Hisenda, vol. 3751 [*Índice general... de Monserrate*], f. 90, *ex* **O**. — **B.*** Regest del segle XVIII, fet pel pare Ribas: Barcelona, BC, ms. 729, *Monumenta* del pare J. Pasqual, vol. III, f. 5v (abans pàg. 8), *ex* **O**.

a. ALTÉS, *El diplomatari*, núm. 38, pàg. 265, *ex* **B**.

RE: *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 894, pàg. 673, *ex* **B**.

El regest del pare Ribas diu així: «Agila presbítero da a la casa de Santa Cecilia unas tierras y posesiones en el condado Bergitano, en el castillo *Quovecenegro*, donde dicen Castell Quodonner. *Actum V kalendas novembris, anno VII regnante Leutario*. Con él firman: Elderigo, Arnaldo y Eldofredo. *Suniefredus presbiter scripsit*».

517

6 NOVEMBRE 961

GALÍ VEN AL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA] UN ALOU QUE TÉ A RIBES [DE FRESER] PER VINT SOUS.

[**O**]. Original perdut, potser el document existent a Ripoll, AM, fins al 1835. — **A.*** Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec IX, pàg. 159. — **B.*** Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 13.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 191, pàg. 232, *ex* **AB**.

El regest **A** diu: «Galindo vende al conde Seniofredo un alodio en Ribas por 20 sueldos: 8 *idus novembris*, 8 Lotario». El regest **B** diu: «Venta hecha por Galindo a favor del conde Suniefredo de un alodio en Ribas por 20 sueldos: 8 idus noviembre, año 8 de Lotario. Dispensa mayor».

518

7 NOVEMBRE 961

EN JUDICI PRESIDIT PEL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA], ELS HOMES DE SET [TERME DE SANTA LLOCAIA] RECONEIXEN EL DRET DEL MONESTIR DE RIPOLL SOBRE L'AIGUA DEL RIU SEGRE, TANT PER PRECEPTE REIAL COM PER L'ESCRIPTURA DE DONACIÓ FETA PELS COMTES GUIFRÉ I GUINEDELLA.

[**O**]. Original perdut. — [**A**]. Còpia del segle XIV en el Cartoral Verd, f. 89, del monestir de Ripoll, perdut. — **B.*** Regest de R. d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 12. — **C.*** Regest de R. d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec IX, pàg. 90, *ex* **A**.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 192, pàg. 233, *ex* **BC**.

RE: ABADAL, *Els temps*, pàg. 145, *ex* **B**. — *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 912, pàg. 683.

El regest **B** diu: «Sentencia a favor del monasterio en el juzgado del conde Seniofredo sobre el agua del Segre contra los hombres de Set (en la Cerdaña), quienes reconocen el derecho del monasterio por precepto del Rey o por la escritura de donacion de los condes Wifredo y Winedelle. 7 de los idus de Noviembre, año 8 de Lotario. Cartulario verde fol. 89». I el regest **C** diu: «[Cartulario verde] fol. 89. Sentencia y evacuacion de los hombres de Set etc. Citan el precepto del Rey o la escritura de donacion que hizo Vifredo y Vinidellis al monast°. 7 *idus Novembris anno* 8 *Lothario*».

519

12 NOVEMBRE 961

FRANCÓ, PREVERE, VEN AL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA] UNES TERRES A RIBES [DE FRESER].

[**O**]. Original perdut, probablement el pergamí que es conservà a Ripoll, AM («entre los desechados como inútiles», segons Olzinelles), fins a l'any 1835. — **A.*** Regest de R. d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec VIII, f. 9.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 193, pàg. 234, *ex* **A**.

El regest d'Olzinelles diu: «[Entre los desechados como inútiles. Condes.] 962. Venta al conde Suniefredo por Francho presbitero de tierras en Ribas. 2 idus Noviembre 8 de Lotario».

520

24 ABRIL 962

TUDISCLE I TALESSA VENEN UNA FEIXA DE TERRA QUE TENEN A LA VALL «NEPETANA» [VALL DE CABÓ], EN EL VILAR D'ESCALES, PER L'EQUIVALENT DE TRES ARGENÇOS.

O.* Barcelona, BC, Arxiu, perg. 240, R. 3103. Llegat de J. Miret i Sans (abans Col. Miret, núm. 3). Prové de la col·legiata d'Organyà. La primera ratlla del pergamí és molt esborrada.

a. MARQUÈS; ORDEIG, *Diplomatari d'Organyà*, núm. 5, pàg. 28-29, *ex* **O**.

RE: MIRET, *Aplech de documents*, pàg. 350.

[In nomine Domini.] Ego Tudisclus [et uxor mea] Ta[lesa vinditores sumus tibi ....., emptore. Per hanc scriptura vindicionis nostre vin]dimus tibi una fexa de terra in valle Nepetana, in loco ubi dicitur in villare de Iskalas. Qui infrontat de una parte in terra de Redento, et de alia in terra de Golderico, et de III [in] stirpe. Quantum infra istas afrontaciones includunt, sic vindimus tibi ipsa fexa de terra, qui nobis avenit de parentes nostros, ab intecrum, in precio id est III argencios in rem valentem, et est manifestum, ut ab odierno die et tempore in Dei nomine abeas potestate. Et inavante ista carta vindicionis firmis permaneat.

Facta carta vindicionis VIII kalendas madii, anno VIII regnante Leutario rege, filio Ludevico.

S+num Tudisclus, ego Talesa, qui hanc cartam vindicionis fecimus et testes firmare rogavimus. S+num Altemirus. S+num Trasuerus. Sig+num Pantaleo.

Maiorinus presbiter rogatus scripsi et sub SSS. die et anno quod supra.

521

[NARBONA,] 13 MAIG 962

EN PRESÈNCIA DEL JUTGE I DE MOLTS SACERDOTS I BONS HOMES, L'ARQUEBISBE EIMERIC [DE NARBONA], EL BISBE ARNULF [DE GIRONA], LA COMTESSA GARSENDA [DE TOLOSA], MATFRED I ADELAIDA [VESCOMTES DE NARBONA], MARMESSORS DE LA VESCOMTESSA RIQUILLA [DE NARBONA], FAN PÚBLIC EL SEU TESTAMENT I, JUNT AMB QUATRE TESTIMONIS, EL JUREN A LA CATEDRAL DE NARBONA. DECLAREN QUE, ENTRE ELS MOLTS LLEGATS QUE DISPOSÀ, DEIXÀ AL MONESTIR DE SANTA MARIA DE RIPOLL L'ALOU QUE TENIA A BERGA I QUE HO FEU PER A REMEI DE LA SEVA ÀNIMA I DE LES ÀNIMES DEL COMTE BORRELL [D'URGELL], COSÍ SEU, I DE TOTS ELS ALTRES PARENTS SEUS.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. V, núm. 349, pàg. 313-315.

522

29 JUNY 962

TODERIC ÉS ELEGIT ABAT DEL MONESTIR DE SANT PERE DE CAMPRODON PEL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA I BESALÚ] AMB EL CONSENTIMENT DEL BISBE ARNULF DE GIRONA I DELS MONJOS I AMB L'ACLAMACIÓ DELS FIDELS. L'ABAT ANTECESSOR, LAUFRED, FEIA MÉS DE SET ANYS QUE SE N'HAVIA ANAT EN PELEGRINATGE, POC TEMPS DESPRÉS D'HAVER ESTAT ELEGIT ABAT, QUAN EL COMTE GUIFRÉ [DE BESALÚ] VA FUNDAR EL MONESTIR I VA OBTENIR DEL REI LLUÍS UN PRECEPTE DE CONFIRMACIÓ. ANTERIORMENT EL COMTE GUIFRÉ HAVIA REBUT DEL BISBE GOTMAR DE GIRONA L'ESGLÉSIA DE SANT PERE DE CAMPRODON A CANVI D'UN ALOU A MANOL I UN ALTRE A FIGUERES, I DE LA QUANTITAT DE MIL SOUS.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. V, núm. 351, pàg. 316-318.

523

24 JULIOL 962

EL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA] DONA AL MONESTIR DE SANT LLORENÇ [PROP BAGÀ], FUNDAT A LA VALL DE BROCÀ, L'ALOU QUE TÉ PER DRET COMTAL I PER COMPRA A LA RIBERA DE «SONOS», ENTRE MALANYEU I EL CASTELL DE PEGUERA, I LA VILLA DE LES LLENES [TERME DE SALDES] AMB EL SEU ALOU, QUE ARRIBA FINS A TURBIANS. FA LA DONACIÓ PER A REMEI DE LA SEVA ÀNIMA.

[**O**]. Original perdut. — [**A**]. Còpia del segle XIV, consultada per R. d'Abadal a la Biblioteca de la Universitat de Barcelona. — **B**. Regest en un manuscrit de Ramon d'Abadal consultat per Jordi Bolòs, *ex* **A**.

a.* Bolòs; Pagès, *Sant Llorenç prop Bagà*, ap. 18, pàg. 186, *ex* **B**.

El regest de R. d'Abadal publicat per Bolòs diu: «Carta helemosinaria. Seniofredus comes *dona a Déu i al monestir de Sant Llorenç fundat* in valle Bucranense, iuxta flumen Besteseyn *(fórmula) el seu alou de cases, casals, molins, selves, garrigues i pastures, que té, per* ius comitale *i per compra, en la ribera de* Sonos *i que termeneja a E* in Folia de Oliba *i* vertit se *per la pineda de* Malaynez, *fins a prat* Maheri, *a S en el riu* Malaynaez *o* in ipso Castelas, *a N* in ipsa Portella et rupta Sancti Laurentii *o* in stagno Palomario, *a W* in castrum Peguera *o en grau* Marva (*o* Mania). *Dóna també la vila de* Lenes, *amb el seu alou que afronta a vall de Oriola, al camí de Sant Llorenç, a l'alou del comte Oliba*, valli Monarias, *a* Turbias. *Ho dona per la seva ànima. Malediccions al contradictor. Escrigué* Guifredus presbiter *i subscriu el donador i com a testimonis subscriuen* Oliba comes, Miro levita, Borello, Isarnus, Wilii *i signa* Guielmyr».

524

21 SETEMBRE 962

SESNANDA I ELS SEUS FILLS DONEN AL CENOBI DE SANT PERE DE LA PORTELLA L'ALOU QUE TENEN EN EL COMTAT DE BERGA, A LA RODALIA DE COSP [TERME DE LES LLOSSES], ENTRE FRONTANYÀ, EL PALAU DE ROTGERS, EL CASTELL DE L'ARENY I EL BOSC D'ARDERIU.

[**O**]. Original perdut. — **A**. Còpia del segle XI, interpolada: Solsona, AD, pergamins del monestir de Sant Pere de la Portella. — **B**. Regest del 1766, fet per l'abat Pau Fuster: Barcelona, AR (ACA), Monacals d'Hisenda, vol. 1134, pàg. 45, *ex* «littera R» (*ex* **A**). — **C**. Regest de 1768-1776: Barcelona, AR (ACA), Monacals d'Hisenda, vol. 1134, pàg. 162, *ex* «Sach 3, lletra R, nº 1» (*ex* **A**).

a. Santamaria, *Memòries del monestir de Sant Pere de la Portella*, ap. XII, pàg. 14-15, *ex* **A**. — **b**.* Bolòs, *Diplomatari de Sant Pere de la Portella*, doc. 17, pàg. 231-234 (amb data de 1035 (963) setembre 21), *ex* **A**.

RE: Serra, *Baronies*, vol. III, pàg. 250, *ex* «Arx. Portella, sac 3, lletra R, nº 1, citat en un document del mas Camprubí del Castell d'Areny, 963».

Algunes de les subscripcions corresponen a l'arquebisbe Guifré de Narbona i als bisbes Ermengol d'Urgell i Guislabert de Barcelona, que ho eren el 21 de setembre de 1035, data de la consagració de l'església de Sant Pere de la Portella (cf. **a**, ap. IX, pàg. 10-12). Les col·loquem, com les altres interpolacions, entre els signes < >.

In Dei eterni nomine. Ego Sesnnanna femina cum filiis meis, id est Guanta et Augustino et Gisclavaro et Baio et Adolo et Sanculi, nos simul in unum audivimus predicacionem quia elemosina a morte liberat animam. Per hanc hedificacionem, corde compuncti, donatores sumus Domino Deo et apostolo eius Beato Petro cenobio Frontanianensis. Per hanc scripturam donacionis nostre donamus namque ibi alaudem nostrum proprium, id sunt casas, casalibus, ortis, ortalibus, terris et vineis, cultis vel eremis, montuosis sive in vallibus, pratis, pascuis, silvis, garricis, vieductibus vel reductibus, molinis, molindinariis, petras petrarum, aquis aquarum, arboribus diversi generis, cum exiis et regressis earum, <qui nobis adveniunt hec omnia de comparacione quem comparavimus de dompno Oliba, commite Bisulluno et marchio, centum solidos in res valente sive per ullasque voces>.

Et est hec omnia iamdicta in commitatu Bergitano, in agacencias de Chosp, in locum quem vocant in pugo de Cherato sive in cunctis locis ubi invenire poterit ullus homo qui hec pertineat. Et afrontat hec omnia: de parte orientis in Fronteniano, et de meridie in Palacio de Rodgers, et de occiduo in chastello Adalasindo, et de circi in bosco de Ardarice.

Quantum inter istas quatuor afrontaciones includunt et isti termini ambiunt sic donamus nos iamdicti ad loco supranominato et abbatis presentibus sive abitatores iamdicto cenobio hoc quod habemus vel habere debemus, sine ullo malo ingenio, propter Deum et remedium animarum nostrarum vel parentum nostrorum.

<Et sic accepimus a iamdicto loco et senioribus ibi manentibus aliquid de substantia rebus huius cenobio, scilicet XXX[a] solidos grossos in res valente.> Et nos iamdicti, bono animo et bona voluntate, donamus iamdicta omnia, sicut suprascriptum est, omnia et in omnibus qui ad hec pertinent, <ut habeant seniores ibi manentibus ad facere suas voluntates, vindere, excomutare, sine blandimento ullius hominis vel femine; et nos nec posterita nostra iam non habemus licencia amplius ad alium seniorem servire nisi ipsi soli abitatores iamdicto loco,> et de nostro iuro in vestro tradimus dominio et potestate, et est manifestum.

Sane quod si nos donatores aut posterita nostra hanc kartam donacionis venerit aut venerimus pro inrumpendum, <aut ullum censum vel usaticum voluerit aponere, nec alii baiuli nec vicarii questam nec inquisicionem facere nisi ipsi iamdicti seniori de cenobio iamdicto, quem nos elegimus per bonam voluntatem, non hoc valeat vindicare sed componat in vinculo de auri libras trescentas, sicut resonat in kartam quem nos abemus de iamdicto commite dopno Oliba et marchio, quem ipse nos facere iussit et manibus suis firmavit et ipse eam conligavit et excommunicavit, quia qui eam fregerit excommunicatus permaneat; ita etiam qui ista kartam donacionis in nullam rem fregerit et suum directum de iamdicto cenobio bene non tenuerit,> iram Dei incurrat et descendat super eos, sicut descendit super Dathan et Habiron, et postea in duplo componat cum sua inmelioracione et iam non sit disrupta.

Actum est hoc XI kalendas octobris, <in era M[a]LXXIII, indicione III,> anno VIIII regnante Leutario rege.

<Et fuit consecracio ipso die de iamdicto cenobio Sancti Petri et audivimus absolucionem qui fuit facta de XX[e]V[e] episcopos, qui a dompno Guifredi hedificator huius loci rogati fecerunt et excomunicaverunt et maledixerunt qui iamdicto cenobio et habitatoribus nullum malum fecerunt.>

Sig+num Sesnnana femina, Sig+num Guanta, Sig+num Augustino, Sig+num Gisclavaro, Sig+num Baio, Sig+num Adolo, Sig+num Sanculi, qui hanc kartam mandavimus scribere et manibus nostris firmavimus et testes firmare rogavimus. Sig+num Dela. Sig+num Davit. Sig+num Donadeu. Sig+num Bernard. Oliba, gratia Dei comes, +.

<Ermengaudus, gratia Dei Urgellensis episcopus, SSS. Guifredus, Narbonensis ecclesie archiepiscopus, SSS. Guislibertus, Barchinonensis presul +. Hec laudant et confirmant. Gauzfredus presbiter. Oliba clericus SSS.>

Richolfus presbiter, qui hec scripsit per iussione suprascripti donatores sub die et anno supranominato SSS.

525

15 OCTUBRE 962

ELS ESPOSOS SUNYER I ADALVIRA, ELS TAMBÉ ESPOSOS TRASMON I DADILLA, BRUNILLA I GUNTIONA VENEN A SENDRED, PREVERE, I TORON UNES TERRES QUE TENEN PER HERÈNCIA EN EL COMTAT DE BERGA, A MIRALLES, PER L'EQUIVALENT DE TRES SOUS I QUATRE ARGENÇOS.

O.* Barcelona, AR (ACA), Monacals, perg. de monestirs benedictins, núm. 25. — [**A**]. Còpia parcial del segle XIX, de fra Pau de Perelló, a Bagà, AP, vol. CCX, 281-9, perdut el 1936.

a. SERRA, *Baronies*, vol. III, pàg. 82, nota 3, *ex* **A.** — **b.** BOLÒS; PAGÈS, *Sant Llorenç prop Bagà*, ap. 19, pàg. 186, *ex* **O.**

In nomine Domini. Ego Suniarius et uxori tu[e] Adalvira [et] Trasmundo et uxori tue [D]adills et Brunilles femina et Guntiona vinditores sumus vobis emtoribus nostris Sendredo presbitero et Torono. Per anc scriptura vindicionis nostre vindimus vobis terras cultas et ermas cum suis arborib[us], qui nobis advenit de parentorum in comitatu Bergitano, in locum que di[ci]tur Miralges. Et affrontat ipsas terras cultas et ermas cum suis arboribus: de I parte in flumen Lubricato, et de alia in Medica, et de III in terras Ermuncias vel filios suos.

Quantum infra istas afrontaciones includunt sic vindimus vobis ipsas terras cultas et ermas cum suis arboribus, totum ab integrum, inpropter precium solidos III et argencios IIII in rem valentem; et ni[h]il exinde non remansit, est manifestum.

Que vero predictas terras de nostro iure in vestro tradimus dominio, potestate. Et qui contra ista carta vindicionis venerit ad inrumpendum, in duplo vobis compone[re] faciat. Et inantea ista carta vindicionis fir[m]is permaneat.

Facta carta vindicionis V idus octuber, anno IX regnante Leutario re[ge], filio Ludivici.

Si+gnum Su[n]i[ar]ius, Si+gnum Adalvira, Si+gnum Trasmundo, Si+gnum Dadills, Si+gnum Brunill femina, Si+gnum Guntiona, qui [ista] carta vindicionis rogavi scribere et testes firmare. Si+gnum Odesindo. Si+gnum Daco. Si+gnum Sonifredus.

Madexus presbiter, qui ista carta vindicionis scripsit et SSS. die et anno quod supra.

526

29 NOVEMBRE 962

GUISAD, BISBE D'URGELL, ACUT AL COMTAT D'URGELL, A LA VALL DE LORD, AL CASTELL DE PEDRAFULGENT, PER TAL DE CONSAGRAR-HI L'ESGLÉSIA DE SANT SADURNÍ [DE LA PEDRA] CAR, TOT I QUE ANTIGAMENT L'HAVIA DEDICAT EL BISBE GUISAD, S'HAVIA COMÈS UN HOMICIDI AL SEU INTERIOR. EL BISBE LA CONSAGRA, LI DONA LA PARRÒQUIA AMB EL SEU TERME, CONSTITUEIX EL CENS ANUAL QUE HAURÀ DE PAGAR A LA CATEDRAL D'URGELL, LA DOTA AMB CASES I TERRES, LI CONFIRMA ELS DELMES I LES PRIMÍCIES I LA FA ESGLÉSIA CRISMAL.

O.* La Seu d'Urgell, AC, consagracions d'esglésies, núm. 19. Al dors: «Dote de kastri Petra Ful[genti] de Guisaul pres[ul]» (s. X) i «Dote Insaulus presul» (s. XI).

a. BARAUT, *Les actes*, 1978, ap. 35, pàg. 95-97, amb la fotografia (il·lustracions, 8), *ex* **O**. — **b.** BARAUT, *Les actes*, 1986, ap. 36, pàg. 102-103, amb la fotografia (il·lustracions, 10), *ex* **O**. — **c.** *Catalunya romànica*, vol. XIII, pàg. 52, *ex* **a**. — **d.** ORDEIG, *Les dotalies*, vol. I, núm. 84, pàg. 195-197, *ex* **O**.

RE: VILLANUEVA, *Viage*, vol. X, pàg. 106-108.

L'any 962 de l'Encarnació no s'avé ni amb l'any 1001 de l'era hispànica, que correspon a l'any 963, ni amb l'any setè del regnat de Lotari, que pot correspondre al 960, si la cronologia adoptada és la que fa començar el regnat el 10 de setembre de 954, o al 961, si es compta des del primer de gener de 955.

In nomine Domini Dei sumi hac regis eterni et individue sancte Trinitatis. Anno Incarnationis Domini nostri Iesu Christi DCCCCLXII, era DCCCCXCXI, indicione IVII,[1] anno VII regnante Leutario rege, Ludoico subole. In diebus predicti, veniens eximius vir almusque pacificus, reverentissimus domnus Wisadus, sancte Orgellitensis sedis presul, in predicto comitatu Orgellitense, in pavo Lordense, in locum vocitatum castro Petra Fulgenti, ad consecrandum ecclesiam Dei que sic est in eodem loco in honorem Sancti Saturnini; que holim fuit constructa vel dedicata per dedicationem domni Wisadi, bone memorie pii presulis Sancte Marie, et nunc hodie per effusionem sanguinis et homicidium quod inter ea perpetrarunt homines circummanentes loci illius est basilica ventura et domus Dei destructa.

Idcirco ego Wisadus, presul, veni in hunc locum deprecante vel obsecrante cuncta caterva clericorum vel laicorum omnium ibidem circummanentium, ut construam hec domum Dei et fiat domus Dei ad redimenda peccata ad salvandas animas, quia qui domum Dei hedificat infernum destruit. Que nunc hodie est basilica destructa fiat domus Dei constructa et dedicata. Et ego Wisadus, presul, dedico et consecro ipsa ecclesia in honore sancte Saturnini, almi presulis hac martiris Christi, et trado illi parroechiam ipsa Petra Fulgenti cum suas fines; qui de una parte abet terminum in ipso porto de Toxenne, et de alia parte in ipso Iovello de Devit, de III vero parte abet terminum in villa Neolas, et de IIII vero parte abet terminum in villa cui vocabulum fuit villa Agilane. Et constituo ibi ut exeat census per singulos annos ad Sancta Maria sedis Orgellitanensis modios VI de annona et solidatas III de drapos et agnos II. Et dono atque trado ego Wisadus, presul, ad ipsa ecclesia Sancti Saturnini ipsas mansiones et ipso orreo et ipsa curtina quem emi de Levello presbitero propter remedium anime me et de Levello presbitero, qui fuit quondam, cum illorum exio et regresio et illorum superposita, sicut in ipsa scriptura emptionis resonat; et ipsas terras et ipsa vinea que usque hodie tenuit ⌈Sanctus Saturninus⌉ per aliquas scripturas obfirmo atque stabilio, ut inantea absque ullius blandimento vindicet hac defendat hac in perpetuum teneat. Et in qualicumque loco vel territorio decime vel primicie ad ipsa ecclesia Sancti Saturnini aput LX[a] annis retro ocurrit stabilio atque confirmo, ut de hac hora inantea absque ullius blandimento vindicet hac defendat hac in perpetuum teneat.

Nam ego Wisadus, presul, consecro ipsa ecclesia Sancti Saturnini, almi presulis hac martiris Christi, ut fiat ecclesia crismalis cum istius fines quod superius resonant, ut de hac hora inantea fiat domus Dei constructa vel dedicata, sicut sanctus commemorat chanonus: «Omnia que ad Ecclesia traduntur, sine dubio Christo offeruntur».[2] Et alibi dicitur: «Qui aliquid patri vel matri fraudaverit, peccatum facit; qui res Ecclesie abstulit, sagrilegium facit, et non solum sagrilegus est sed et fur et sagrilegus etiam iudicandus est».[3]

Sane quod si ego Wisadus, presul, aut aliqua subrogita persona hanc dotem venerit ad inrumpendum, vindicare hoc non valeat sed componat de auro durissimo libras X, et insuper anethematis vinculo sciat se obligatum. Et inantea ista dotis firma et stabilis permaneat omnique tempore.

Facta dote vel donatione Beati Saturnini, almi presulis, supris conlatarum IIII kalendas decembris.

Ego Wisadus, presul, qui hanc dote rogavi facere et testibus tradidi ad roborandum, SSS.* Ermemirus archipresbiter SSS.* Senta abba SSS.* Leuvilus abba SSS.* Wiscafredus levita SSS.* Sig+num Adrovario. Francemirus presbiter SSS.* Wifredus levita SSS.* Radulfus levita SSS.*

Libanus presbiter, qui hanc dotem rogitus scripsit et SSS. sub die et anno quod supra.

1. *Sic.* — 2. Cf. BENEDICTUS LEVITA, *Capitularium Collectio* (PL 97, col. 797-798). — 3. Cf. *Ibidem* o ISIDORUS MERCATOR, *Decretalium Collectio* (PL 130, col. 66 i 172).

527

19 MARÇ 963

ARGEMIR, SENTENCIAT A SER LLIURAT AL MONESTIR DE RIPOLL, DONA AL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA] UN ALOU QUE TÉ EN EL COMTAT DE BESALÚ, PROP DE TORTELLÀ, A «LAUROS» O A CARIG, EN AGRAÏMENT PER HAVER-LO DESLLIURAT DE LA SENTÈNCIA.

[**O**]. Original perdut, potser el document conservat a Ripoll, AM (Rebost major), fins al 1835. — **A.*** Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 428, f. 34v. — **B.*** Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 13v.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 195, pàg. 234-235, *ex* **AB**.

El regest **A** diu: «En el archivo de Ripoll hay una donación hecha al conde Seniofredo de un alodio en el condado de Besalú, cerca de Tortellá, de 20 marzo año 9 de Lotario (963), y el donador dice que había sido citado a juicio ante dicho conde, lo que confirma que en efecto regentó dicho condado después de la muerte de Wifredo». El regest **B** diu: «Donación hecha por Argemiro a favor del conde Seniofredo de un alodio en el condado de Besalú, cerca de Tortellá, en *Lauros* o *Karigio*: 14 de las calendas de abril, año 9 de Lotario. Al principio dice que fué citado en juicio ante el conde Seniofredo por el procurador del monasterio de Ripoll, *et sentencia legis usque ad traditionem dampnatus, set gratia omnipotenti Dei et mercede supradicti comitis evasi periculum traditionis*, por lo que hace dicha donación».

528

16 MAIG 963

GUILMON I ALTRES VENEN AL LEVITA MIRÓ, FILL DELS COMTES MIRÓ I AVA [DE CERDANYA], L'ALOU DE VILAPLANA, A CAMPDEVÀNOL, PEL PREU DE CINQUANTA SOUS.

[**O**]. Original perdut, potser el document conservat a Ripoll, AM (Rebost major), fins al 1835. — **A.*** Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 16.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 196, pàg. 235, *ex* **A**.

El regest d'Olzinelles diu: «Venta hecha por Wilmundo y otros a favor de Mirón levita, hijo de los condes Mirón y Ava, del alodio de Vilaplana, en Camdevanol, por 50 sueldos: 17 de las calendas junio, año 9 de Lotario».

529

11 JUNY 963

SESOVIRA I ALTRES VENEN AL LEVITA MIRÓ, FILL DELS COMTES MIRÓ I AVA [DE CERDANYA], UN ALOU A CAMPDEVÀNOL.

[**O**]. Original perdut, potser el document conservat a Ripoll, AM (Rebost major), fins al 1835. — **A**.* Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 16.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 197, pàg. 235-236, *ex* **A**.

El regest d'Olzinelles diu: «Venta hecha por Sesovira y otros a favor del mismo [Mirón levita, hijo de los condes Mirón y Ava,] de un alodio en el mismo lugar [Camdevanol]: 3 idus junio, año 9 de Lotario».

530

29 JULIOL 963

ELS ESPOSOS GALAVONS I GISCLAVARA VENEN A L'ARDIACA SALLA UNA CASA I UNA VINYA QUE TENEN EN EL COMTAT D'URGELL, A LA RODALIA D'ALÀS, PER L'EQUIVALENT DE DEU SOUS.

O.* La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 81. Al dors: «De Alas» (s. XIII).

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 146, pàg. 103-104, *ex* **O**.

In nomine Domini. Ego Galawonsus et uxor sua Gisclavara tibi emtor[i nostro][1] Psalla archilevita. Constat nos tibi vindere deberemus, sicuti et vindimus tibi, kasa I et pecia I de vinea in comitatum Orgellitano, in apendicio de villa Elasso; et est ipsa kasa in ipsa villa. Et affrontat: de II partes in kasas vel in curtina de Bellone, et de III in horto de filiis Sancone qui fuit conda. Et ipsa vinea in locum ubi dicitur Sallitello, qui de una parte affrontat in terra de filiis Sancone qui fuit conda, et de alia in strata publica, et de III in Tudisclo, et de IIII in vinea Sing[...].[2]

Vindimus tibi ipsa kassa cum exio et recresio suo et suo superposito cum suas affrontaciones et ipsa vinea cum omnibus arboribus suis, ipsa mea hereditat[e][3] ab omni intecrietate, inpropter precio placibile solidos X in rem valentem, et est manifestum.

Si quis contra hanc ista karta vindicionis venerit pro inrumpendum aut ullus homo inquietare voluerit, in duplum vobis componeat.

Facta karta vindicionis IIII kalendas augusti, anno nono regnante Leutario rege, filio Ludoico.

Sig+num Galawonsus, Sig+num Gisclavara, qui hanc karta vindicionis fecimus et testes firmare rogavimus. Sig+num Edo. Sig+num Eldesindus. Sig+num Livanus.

Gonteiocus levita scripsit SSS. die et anno quo supra.

1. *Il·legible per un forat.* — 2. *Espai per a 2 o 3 lletres.* — 3. *Manca.*

531

11 SETEMBRE 963

EL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA I BESALÚ] DONA AL SEU FIDEL FREDELÓ I A L'ESPOSA D'AQUEST, GERBERGA, L'ALOU QUE TÉ PER PRECEPTE REIAL I PER SUCCESSIÓ DEL SEU GERMÀ GUIFRÉ [COMTE DE BESALÚ] EN EL COMTAT DE BESALÚ, EN ELS TERMES DE NAVATA I «CACAVAZ».

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. V, núm. 355, pàg. 320.

532

19 NOVEMBRE 963

BORRELL, COMTE I MARQUÈS [D'URGELL], FA CARTA DE DONACIÓ, DE CONCESSIÓ I DE FRANQUESA A FAVOR DEL SEU FIDEL GALÍ DE L'ALOU SITUAT EN EL COMTAT D'URGELL, A LA VALL DE LAVANSA, A LA RODALIA DE SANT ESTEVE, A LA VILLA TUIXÉN. HO FA EN RECOMPENSA PEL SEU BON SERVEI.

[**O**]. Original perdut. — **A**.* Còpia de finals del segle XII: La Seu d'Urgell, AC, perg. núm. 82. Al dors: «Tuxen» (s. XIII).

a. BARAUT, *Els documents*, vol. II, núm. 147, pàg. 104-105, *ex* **A**.

La còpia que ens ha arribat d'aquest document conté alguns mots i passatges interpolats, que aquí col·loquem entre < >, i algunes frases desordenades. L'expressió «franquitate», si no fos interpolada, fóra un cas precoç, com el del document del 20 de desembre de 957 (doc. 468), de l'ús d'aquesta locució en la documentació catalana (cf. BASTARDAS, *Glossarium*, fasc. 11, col. 194).

In Christi nomine et Salvatoris nostri Ihesu Christi. Ego domnus Borrellus, comes gratia Dei et marchio, tibi fideli meo Galindo. Manifestum est enim quia sic placuit in animo meo et placet ut nullus quoquegentis imperio nec suadentis ingenio, set propria et spontanea hoc elegit mihi bona voluntas, ut tibi fidelem meum carta donacionis <aut concessionis vel franquitate> facere debeamus propter tuo bono servicio, ita et facio, in comitatum Urgellitense, in valle Lavancia, in apendicio de Sancto Stephano, in villa de Tuxen, de ipsum alodem qui mihi advenit de genitores meos, qui fuit de Aventino et de Morena et de Oriol, vel qui tibi advenit de empcione aut de comutacione vel per qualisque voces <et insuper de alios finitimos tuos ubi potueris emere aut libenter sine precio accipere sit franchum et quietum in hoc seculum>.

Hi sunt terras et vineas cum eorum spelunciis, cum eorum petras mobiles vel inmobiles, kasas, kasalibus cum illorum superpositis, ortis, ortalibus cum illorum arboribus, fontaneas cum fontanulis, aquis aquarum, vieductibus vel reductibus, tam fructuosis quam infructuosis, tam pomiferis quam inpomiferis vel glandiferis, cum exiis et regressiis earum, totum ab integrum. Et affrontat ipsa hec omnia suprascripta: de parte orientis in portum de Gosal, et de meridie in fonte de Avogad, et de occiduo in domum Sancte Eulalie, et de parte vero circi in ipso Espinalbo subirano. Quantum infra istas affrontaciones includunt et isti termini ambiunt sic dono tibi quantum ibidem habuerunt Aventinus et Oriolus et Morena vel qui ad te advenit de empcione aut per comutacione vel per qualisve voces.

<Sic dono atque concedo tibi ubicumque invenire potueris ad futurum in montes, in valles vel planos ac pronos, cultum vel eremum, totum ab integrum, sine ulla dubitacione vel perturbacione et sine ulla inquietudine, quia> ego de meo iure in tuo trado dominio et potestatem habeas ad proprium sine ulla dubitacione ac reservacione. <Et insuper, sicut superius resonat in v[a] linea, infra terminos de Tuxen licenciam habeas emere ac garricis disrumpere, liberum et quietum habeas in tuo iure et omnia peccora tua in omnibus heremis locis pascua habere.>

<Quod ego donator nulla voce mecum non retineo,> ut de ab odierno die et tempora in Dei nomine habeas potestatem vindendi, donandi, comutandi et facere quod volueris, et est manifestum. Qui vero contra hanc ista carta donacionis <aut concessionis vel franquitate> venerit pro inrumpendum aut ego donator venero aut nullus assertor meus aut aliquis persona vel aut quislibet homo vel femina, non hoc valeat vindicare quod quesierit set componat tibi in duplo cum omnem suam melioracionem. Et desuper iram <Christum filium> Dei inveniat et cum Datan et Abiran et cum Iuda Scariocis porcionem accipiat. Et inantea ista donacionis firmis et stabilis persistat modo et in seculo <prolixo, hic et in futuro> et non sit disrupta.

Facta ista[1] scriptura donacionis III° X° kalendas decembri, anno X° regnante Leotario rege.

Sig+num domnus Borrellus, gratia Dei comes et marcio, qui ista donacionis mandavit scribere et testes rogavit firmare. Sig+num Marcuco. Sig+num Durando. Sig+num Isarno. Sig+num Sesmundo. Sig+num Bonofilio. SSS. Sesuldus iudex.

Radolfus presbiter rogitus scripsit die SSS. et anno quod supra.

1. *Repeteix* ista.

533

25 NOVEMBRE 963

ARGESINDA DONA AL MONESTIR DE SANT LLORENÇ PROP BAGÀ, FUNDAT EN EL COMTAT DE CERDANYA, A LA VALL DE BROCÀ, DUES PECES DE TERRA QUE TÉ PER COMPRA EN EL COMTAT I LA VALL SUSDITS, A LA VILLA ANOMENADA LA PARDINELLA [DE GAVARRÓS]. FA LA DONACIÓ PER A REMEI DE L'ÀNIMA DEL SEU FILL ASTAR, DIFUNT.

O.* Barcelona, AR (ACA), Monacals, perg. Sant Llorenç del Munt, núm. 18. Pergamí amb escotadures i amb la tinta esvanida en algunes parts.

a. BOLÒS; PAGÈS, *Sant Llorenç prop Bagà*, ap. 20, pàg. 186-187, *ex* **O.**

In nomine Domini. Ego Argesinda femina donato[r][1] prop[ter re]medium anime filio meo, nomine As[tare, qui est condam. Magnum mihi] et satis licitum esse videtur domum Dei edificare ubique et de meis rebus honorare atque concedere, [audientes predicacio]nes sanctorum patrum quia elemosina a morte liberat anima, cognoscenti me pecca[ti macula honus]to comp[unc]tus divina pietate, ut pius et misericors sit Deus in peccatis illi supranominati, amen.

Propterea concedo [atque] trado ad domum Sancti Laurentii, qui est fundatus in comitatum Cerdaniense, in valle Bucuranense, in apendicio de [Baga]zanense, prope alveo Bestasinde, pecias II de terras qui illi advenint per comparacione. Et sunt in comitatum Cer[dan]iense, in valle Bucuranense,

ubi vocant in ipsa villa de Pardinella. Et afrontat ipsa I pecia de terra: [de II pa]rtes [in] te[rra] domum Sancti Laurentii, et de III vel quarta in terra Levegildo vel suos heres. Et ipsa alia pecia de terra afrontat: de II partes in vias que pergunt ubique, et de III in stirpe. Quantum infra istas afrontaciones includunt sic dono[2] ipsas II pecias de terras iam supranominatas ad domum Sancti Laurentii cenobio monasterio ab integrum propter remedium anima filio meo, nomine Astare, qui est condam.

Abbattes enim et monachi servientes domum Sancti Laurentii ita obtineant sicut cettheris alodibus et munificenciis Sancti Laurenti pertinenbus usuandi, exfructuandi, gubernandi seu faciendi quod voluerint, regulariter abeant potestatem ut veniam et remedium a Domino nostro Ihesu Christo adipisci mer[e]ar,[3] amen.

Quod si ego donator aut ullus homo super terra vel subrogata persona pro inrumpendum venerit, non hoc valeat vindicare set componat ipsas II pe[ci]as[4] de terras ad domum Sancti Laurentii in quadruplo ecclesie iam supranominata; et insuper iram Dei incurrat et cum Yuda Scarihot porcionem accipiat. Et inantea ista donacio suam obtineat firmitatem.

Facta ista carta donacione VII kalendas decembri, anno X regnante Lothario rege, filio Lodoici.

Sig+num Argesinda femina, qui ista carta donacionis rogabit scribere et testes firmare. Miro presbiter SSS.* Sig+num Falcucio. Sig+num Albarus.

Oriolus presbiter, qui hanc ista carta donacionis rogitus scripsi et SSS. sub die et anno quod supra.

1. donato O. — 2. vindo, *corregit*, O. — 3. merar O. — 4. peas O.

534

29 DESEMBRE 963

OTZET DONA AL MONESTIR DE SANT CLIMENT [DE CODINET] LA MEITAT D'UNA FEIXA DE TERRA SITUADA EN EL COMTAT D'URGELL, A CODINET. FA LA DONACIÓ PER A REMEI DE LA SEVA ÀNIMA.

O.* La Seu d'Urgell, AC, Codinet, perg. núm. 29. Al dors: «Codinet» (s. XIII).

a. BARAUT, *Diplomatari de Codinet*, ap. 35, pàg. 185 i làmina 9, *ex* **O.**

In nomine Domini. Ego Auseti facio karta elemosinaria de I fexa de terra a domum Sancti Clementi propter remedium anime mee; qui mihi aveni de Lopo, et est ipsa terra in cometatum Orgello, in loco ubi dicitur Coteneto. Et afronta ipsa terra: de I parte in terra de Sancto Clemence, et de alia in via, et de III in terra de Bradilane et frater suo.

Quantum in istas infrontaciones includunt sic facio karta a domum Sancti Clemence de ipsa fe[xa] de terra, illa medigatate ab intecrum, ut de ab odierno die abeas potestate omnique tempore. Et ista karta firmis permaneat.

Facta karta elemosenaria IIII kalendas genuarii, anno X regnante Lotario rege, filio Leodevico.

S+num Auseti, qui hanc karta[1] elemosenaria feci et testes firmare rogavi. S+num Bradila. S+num Madexo. S+num Fredisclu.

Enneco presbiter rogitus scripsit et su SSS. die et [an]no[2] que supra.

1. *Segueixen les lletres* vindicion, *ratllades*. — 2. *Les lletres* an *són il·legibles per un forat*.

535

963

ELS GERMANS COMTES RAMON II I BORRELL I [DE PALLARS] DONEN AL MONESTIR DE SANT SERNI [DE TAVÈRNOLES] L'ESGLÉSIA DE SANT CRISTÒFOL I ALTRES BÉNS PERQUÈ ELS SEUS MONJOS HI VISQUIN SEGONS LA REGLA DE SANT BENET.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. III, núm. 191, pàg. 384.

536

25 GENER 964

LLIURANA VEN A GONTÚVIA I AL SEU FILL GALÍ UNA PEÇA DE TERRA QUE TÉ PER HERÈNCIA A LA VALL «LEPETANEA», EN EL LLOC ANOMENAT EL VILAR [DE CABÓ], PER L'EQUIVALENT DE QUATRE ARGENÇADES.

O.* Barcelona, BC, Arxiu, perg. 183, R. 3115. Llegat de J. Miret i Sans. Prové de la col·legiata d'Organyà.

a. MIRET, *Los noms personals*, pàg. 418, núm. 2 (amb data de 963), *ex* **O**. — **b.** MARQUÈS; ORDEIG, *Diplomatari d'Organyà*, núm. 6, pàg. 29, *ex* **O**.

In nomine Dei et[erni]. Ego Liurana, tibi entores meos Gontuvia ac filio meo Galindo. Per hanc scripturam vindicionis mee vindo vobis I sorte de terra qui mihi advenit de patre meo, et est ipsa terra in valle Lepetanea, in loco ubi dicitur[1] ad ipso Villare. Et afrontat: de I parte in rivo discurente, de II in istirpe, et de III in terra de Racimiro. Quantum istas adfrontaciones includunt, sic vindo vobis quale porcionem mihi advenit de patre meo ab intecrum, et acepit de vos precio argencatas IIII placiules in rem valentem, est manifestum. Et qui contra ista carta vindicionis venerit ad issrruopendum duplu vobis componat et carta ista firmis permaneat.

Facta vindicionis VIII kalendas februarii, anno X renante Leutario regem, filio Leuvico.

S+num Liwrana, qui hac carta vindicionis fecit et testes firmare rocavit. S+num Gisitan, S+num Dode, S+num Daco, testes.

Langobertus presbiter rogitus scripsit in die SSS. [et][2] anno quod subpra.

1. *Segueixen unes 10 lletres ratllades.* — 2. *Manca.*

537

4 ABRIL 964

TEUTER, BASÍLIA I ALDA VENEN A GUISAD, BISBE [D'URGELL], UNA CASA AMB CORT I HORT QUE HEREtAREN DELS SEUS PARES EN EL COMTAT D'OSONA, EN EL TERME DE SANT MARTÍ [DE SENTFORES], EN EL LLOC ANOMENAT TORROELLA, PER L'EQUIVALENT DE SETZE SOUS.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. IV, núm. 942, pàg. 699-700.

538

18 ABRIL 964

GISCAFRED DONA AL MONESTIR DE SANT LLORENÇ [PROP BAGÀ] I AL SEU ABAT SUNIFRED LES VINYES QUE TÉ PER HERÈNCIA EN EL COMTAT DE BERGA, A LA RODALIA DE LA VILLA MEROLLA, EN EL LLOC ANOMENAT «PLANA COITA». FA LA DONACIÓ AMB EL PACTE DE TENIR MENTRE VISQUI L'USDEFRUIT DE LES VINYES I DE PAGAR ANUALMENT LA TASCA AL MONESTIR.

O.* Barcelona, AR (ACA), Monacals, perg. de monestirs benedictins, núm. 17. — **A.** Regest: Barcelona, AR (ACA), Monacals d'Hisenda, vol. 801, f. 101, *ex* **O.**

a. BOLÒS; PAGÈS, *Sant Llorenç prop Bagà*, ap. 21, pàg. 187, *ex* **O.**

In nomine Domini. Ego Giscafred donator sum ad domum Sancti Laurencii monasterii. Per hanc scripturam donacionis dono ad supradictum monasterium vineas meas dominicas cum [terra] que abeo in comitatu Bergitano, in aiacencias de villa Marolla sive in loco nominato Plana Coita, qui adveniunt mihi supradictas vineas cum terra per parentorum sive per genitorum. Habent autem afrontaciones predicte vinee cum terra: de II partes in ipsos rivos, de III vero parte in torrente qui discurrit per tempore pluviarum, de IIII vero parte in ipso serrato sive in vinea Igilone et Vulgarane.

Quantum inter istas IIII afrontaciones includunt sic trado in potestate Sancti Laurencii et de Seniofredo abbate et de Forte preposito et de ceteris monachis, in tale pacto ut dum ego vixero teneam et possideam et donem ipsa tascha; post obitum vero meum sit in dominio et potestate Sancti Laurencii et de suos abitatores ad faciendam illorum volumptatem, et est manifestum.

Si quis homo vel femina qui adversus ista donacio surrexerit aud frangere voluerit, in quadruplum componat et cum Iuda Scarioti porcionem accipiat et cum Datan et Abiron in infernum descendat et a liminibus Ecclesie extraneus fiat, nisi restituerit.

Facta ista carta donacionis XIIII kalendas mai, anno X° regnante Leutario rege, filio Ludovico.

Si+gnum Giscafred, qui ista carta donacione fecit et firmare rogavit. Si+gnum Enego. Si+gnum Oliba. Sig+num Suniario.

Seniofredus presbiter, qui ista carta donacione scripsit et sub SSS. die et anno quo supra.

539

24 ABRIL 964

EL PREVERE FRANCÓ DONA AL MONESTIR [DE RIPOLL] UN ALOU SITUAT A «CAMPANCONES», A LA VALL DE RIBES, COMPRAT AL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA].

[**O**]. Original perdut, potser el document conservat a Ripoll, AM, fins al 1835. — **A.*** Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Vic, AE, llig. 2059, plec IX, pàg. 159. — **B.*** Regest d'Olzinelles, anterior a 1835: Barcelona, BC, ms. 430, f. 13.

a. ORDEIG, *Diplomatari de Ripoll*, núm. 201, pàg. 237, *ex* **AB**.

El regest **A** diu: «El conde Suniefredo vende a Franco presbítero un alodio en Campancones por 30 sueldos: 7 calendas mayo, 6 Lotario. Franco lo dió al monasterio 8 calendas mayo, 10 Lotario». El regest **B** diu: «Venta hecha por el conde Seniofredo a favor de Franco presbítero de un alodio en *Campancones* (valle de Ribas) por 300 sueldos: 7 de las calendas de mayo, año 6 de Lotario. Dispensa mayor. Franco lo dió al monasterio 8 calendas mayo, año 10 de Lotario».

540

13 MAIG 964

BORRELL, COMTE I MARQUÈS [DE BARCELONA I URGELL], VEN A ELDEMAR L'ALOU QUE TÉ EN EL COMTAT D'URGELL, A LA RODALIA DE VALLDÀRIES [TERME DE VILANOVA DE L'AGUDA], EN EL LLOC ANOMENAT «MORATELLO», PER L'EQUIVALENT DE CENT SOUS.

[**O**]. Original perdut. — **A.*** Còpia del segle XVI: Archivo Ducal de Medinaceli, sense cota d'arxiu. Actualment a Toledo, AHN, Sección Nobleza.

a. RODRÍGUEZ, *Col·lecció*, núm. 1, pàg. 77-78, *ex* **A.**

El lloc de «Moratello», així com altres topònims que apareixen en el document present, surten esmentats també en un document del 29 de febrer de 984 (doc. 721).

In nomine Domini et salvatoris nostri Ihesu Christi. Ego Borrellus, comes marchio, venditor sum tibi Eldemare, emptore. Per hanc scriptura vendicionis mee venditor sum tibi alaudem meum qui vocant ipso Moratello, in comitatu Urgellensii, in apendicio de Valle Aria vel de rio Merdario. Et habet afrontaciones: de una parte ad Cercho vel ad ipsa zelada de Vidala et pergit per ipsa fonte de ipso Moratello, et de alia rio Merdario, et de tertia in ipso puio Vexoso, et de quarta vero parte in ipsa Portela et vadit per caput ad ipsa insula de Arannone usque ad ipsa fonte de Aria. Quantum infra istas afrontaciones includunt sic vendo tibi ipsum meum alaudem quod superius resonat ab integrum inpropter precium solidos centum in rem valentem; quod tu emptor michi dedisti et ego venditor in presentia bonis hominibus recepi et nihilque de ipso precio apud te emptore non remansit, et est manifestum.

Quem vero ipsum alaudem quod superius scriptum est, de meo iure in tuo trado dominio et potestate faciendi exinde quicquid volueris eidem fieri firmam habeas potestatem ex presenti die et tempore. Quod si ego venditor, Borrellus comes, aut ullus homo qui contra hanc ista scriptura vendicionis ad inrumpendum venerit, nec hoc valeat vindicare quod requiret sed componat ipsum alaudem superius scriptum in duplo cum omni sua melioratione. Et tunc et inantea ista scriptura vendicionis firmis et stabilis permaneat modo vel omnique tempore.

Facta scriptura ista vendicionis tertio idus madii, anno decimo regnante Leutario rege.

Sig+num Borrellus, comes marchio, qui ista scriptura rogavi scribere et testes firmare. Sig+num Hunisibaldus. Sig+num Compangus. Sig+num Richolfus.

Wistrimirus presbiter rogatus scripsit et sub + die et anno quod supra.

541

19 MAIG 964

ELS COMTES SUNIFRED I OLIBA [DE CERDANYA I BESALÚ], JUNT AMB LLUR GERMÀ MIRÓ, LEVITA, PERMUTEN AMB FREDEBURGA, ABADESSA DE SANT JOAN [DE LES ABADESSES], L'ALOU QUE HEREDAREN DE LLURS PARES A VIDRÀ PER UNS ALOUS QUE EL MONESTIR TÉ EN EL COMTAT DE BESALÚ.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. V, núm. 358, pàg. 322-323.

542

19 MAIG 964

L'ABADESSA FREDEBURGA I TOTA LA CONGREGACIÓ DE SANT JOAN [DE LES ABADESSES] DEMANAREN ALS GERMANS SUNIFRED I OLIBA, COMTES [DE CERDANYA I BESALÚ], I MIRÓ, LEVITA, QUE VOLGUESSIN PERMUTAR L'ALOU QUE TENEN A VIDRÀ PER UNS ALOUS QUE EL MONESTIR TÉ EN EL COMTAT DE BESALÚ. ARA PERMUTEN AMB EL LEVITA MIRÓ L'ALOU DE SALARSA, LLEVAT DE QUATRE MASOS QUE SÓN PER AL COMTE OLIBA I DE SET MASOS QUE ROMANEN PER AL MONESTIR.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. V, núm. 359, pàg. 323-324.

543

19 MAIG 964

L'ABADESSA FREDEBURGA I TOTA LA CONGREGACIÓ DE SANT JOAN [DE LES ABADESSES] DEMANAREN ALS GERMANS SUNIFRED I OLIBA, COMTES [DE CERDANYA I BESALÚ], I MIRÓ, LEVITA, QUE VOLGUESSIN PERMUTAR L'ALOU QUE TENEN A VIDRÀ PER UNS ALOUS QUE EL MONESTIR TÉ EN EL COMTAT DE BESALÚ. ARA PERMUTEN AMB EL COMTE SUNIFRED L'ALOU DE LLANARS, CAMPRODON I FREIXENET.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. V, núm. 360, pàg. 324-326.

544

12 JUNY 964

EL COMTE SUNIFRED [II DE CERDANYA I BESALÚ] DONA AL MONESTIR DE SANT PERE DE CAMPRODON L'ALOU QUE TÉ EN EL COMTAT DE BESALÚ, A LA VALL DE LLANARS I EN ELS LLOCS DITS CAMPRODON I FREIXENET. EL TÉ PER PERMUTA FETA AMB EL MONESTIR DE SANT JOAN I L'ABADESSA FREDEBURGA.

Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. V, núm. 361, pàg. 326-327.

9 788499 655680